

שבוע פרשת תולדות

(23 – 29 November 08)

כ"ה מרחשון – ב' כסלו ה'תשס"ט

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ת, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

סדר הנחת תפילין

זמנה משהאיר היום עד שקיעת החמה - אך חשוב להניחו מיד בבוקר

טוב להרגיל עצמו לומר . . . נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַיּוּת בִּי נִשְׁמָתִי בְּחַמְלָה. רַבָּה אֱמוּנָתְךָ.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך ליהדר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך. **בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:**

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של-יד לשל-ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל מִצְוֹת תְּפִלִּין:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:

בלחש: בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלָכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאַהֲבָתְךָ אֶת יי אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לִבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדְךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אָנֹכִי מֵצִוְּךָ הַיּוֹם, עַל לִבְּךָ. וְשָׁנַנְתָּם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלַכְתְּךָ בַּדֶּרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְטָמָּפֶת בֵּין עֵינֶיךָ. וְכִתְבָתָם עַל מְזוּזוֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ.

וְהָיָה אִם שָׁמַע תִּשְׁמָעוּ אֶל מִצְוֹתֵי, אֲשֶׁר אָנֹכִי מֵצִוְּהָ אִתְּכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יי אֱלֹהֵיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ, בְּכָל לִבְבְּכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֶּר אֲרֻצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרָה וּמִלְקוֹשׁ, וְאַסַּפְתָּ דִּגְגָךָ וְתִירְשָׁךָ וַיִּצְהַרְךָ. וְנָתַתִּי עֹשֶׁב בְּשִׂדְךָ לְבַהֲמֶתְךָ, וְאָכַלְתָּ וּשְׂבַעְתָּ. הִשְׁמָרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וְסִרְתֶּם וּעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה אַף יי בָּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטֶּר וְהִאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאֲבַדְתֶּם מִהָרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר יי נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתָּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהִים עַל לִבְבְּכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וְקִשְׁרָתָם אִתְּם לְאוֹת עַל יָדְכֶם וְהָיוּ לְטָמָּפֶת בֵּין עֵינֵיכֶם. וְלִמְדַתְּם אִתְּם אֶת בְּנֵיכֶם לְדֹבֵר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלַכְתְּךָ בַּדֶּרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְכִתְבָתָם עַל מְזוּזוֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁפַּע יי לְאַבְתִּיכֶם לָתֵת לָהֶם, בְּיָמֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.

וַיֹּאמֶר יי אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל כְּנָפֵי בְגָדֵיהֶם לְדֹרֹתָם, וְנָתַנוּ עַל צִיצִית הַכֶּנֶף, פֶּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וְרָאִיתֶם אֹתוֹ, וְזָכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וְעָשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתּוּרוּ אַחֲרֵי לִבְבְּכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אִתְּם, זָנִים אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעָשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתֵי, וְהָיִיתֶם קְדָשִׁים לְאֱלֹהֵיכֶם. אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם, מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהָיוֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם אֶמֶת.

נכון לומר קודם התפילה:

חֲרִינִי מִקְבֵּל עָלַי מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבָתְךָ לְרַעְדָּךְ כְּמוֹד מִצְוֹה לְהַתְפַּלֵּל בְּתִפְלִין אֶת כָּל תְּפִילַת שַׁחֲרִית כּוּלָּל שִׁיעוּר תַּהֲלִים כִּפִּי שֶׁמִּתְחַלֵּק לִימֵי הַחוּדָשׁ.

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאַלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שִׁבְעָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֻלְקָנוּ בְּתוֹרָתְךָ. אֵךְ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ יִשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פָּנֶיךָ.

כדאי לשכלל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חוקש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת-צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לכד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרם ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשיתיות "לה"י)) בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

קז

זה המזמור נאמר על ארבעה שיצאו מצרה לרוחה צריכים להודות לה, כי בעונש חטאם היו בצרה ובחסד אלהים נצלו ומהראוי לשבח ולספר בפני רבים:

א הָיָו לַיהוָה כִּי־טוֹב כִּי לְעוֹלָם חֲסִדּוֹ: ב יֹאמְרוּ גֵאוּלַי יְהוָה אֲשֶׁר גָּאֵלָם מִיַּד־צָר: ג וּמֵאֲרָצוֹת קִבְּצָם מִמִּזְרַח וּמִמַּעַרְב מִצָּפוֹן וּמִיָּם: ד תָּעוּ בַּמִּדְבָּר בִּישִׁימוֹן דֶּרֶךְ עֵיר מוֹשֵׁב לֹא מָצְאוּ: ה רַעֲבִים גַּם־צִמְאִים נַפְשָׁם בָּהֶם תִּתְעַפֵּף: ו וַיִּצְעֲקוּ אֶל־יְהוָה בָּצָר לָהֶם מִמִּצּוֹקוֹתֵיהֶם יִצְלָם: ז וַיְדַרְיֶכֶם בְּדֶרֶךְ יִשְׂרָאֵל לֵלֶכֶת אֶל־עֵיר מוֹשֵׁב: ח יוֹדוּ לַיהוָה חֲסִדּוֹ וְנִפְלְאוֹתָיו לִבְנֵי אָדָם: ט כִּי־הִשְׁבִּיעַ נֶפֶשׁ שִׁקְקָה וּנְפֶשׁ רַעֲבָה מִלֹּא־טוֹב: י יֹשְׁבֵי חֹשֶׁךְ וְצִלְמוֹת אֲסִירִי עֲנִי וּבְרוֹל: יא כִּי־הִמְרוּ אִמְרֵי־אֵל וַעֲצַת עֲלוּיֹן נֶאֱצוּ: יב וַיִּכְנַע בַּעֲמֹל לֶבָם כְּשָׁלוֹ וְאִין עֹזֹר: יג וַיִּצְעֲקוּ אֶל־יְהוָה בָּצָר לָהֶם מִמִּצּוֹקוֹתֵיהֶם וַיִּשְׁעֵם: יד יוֹצִיאֵם מִחֹשֶׁךְ וְצִלְמוֹת וּמִסְרוֹתֵיהֶם יִנְתֵּק: טו יוֹדוּ לַיהוָה חֲסִדּוֹ וְנִפְלְאוֹתָיו לִבְנֵי אָדָם: טז כִּי־שָׁפַר דִּלְתוֹת נַחֲשֶׁת וּבְרִיחֵי בְרוֹל גִּדָּע: יז אוֹלִים מִדֶּרֶךְ פֶּשַׁע וּמַעֲוֹתֵיהֶם יִתְּעֲנוּ: יח כָּל־אֶכָּל תִּתְּעַב נֶפֶשָׁם וַיִּגְעֻ עַד־שַׁעֲרֵי־מוֹת: יט וַיִּצְעֲקוּ אֶל־יְהוָה בָּצָר לָהֶם מִמִּצּוֹקוֹתֵיהֶם וַיִּשְׁעֵם: כ יִשְׁלַח דְּבָרוֹ וַיִּרְפָּאֵם וַיִּמְלֹט מִשְׁחִיתוֹתָם: כא יוֹדוּ לַיהוָה חֲסִדּוֹ וְנִפְלְאוֹתָיו לִבְנֵי אָדָם: כב וַיִּזְבְּחוּ זִבְחֵי תוֹדָה וַיִּסְפְּרוּ מַעֲשָׂיו בְּרִנָּה: כג יוֹדְרֵי הַיָּם בְּאִנְיוֹת עֲשִׂי מְלָאכָה בַּמַּיִם רַבִּים: כד תִּפְהָ רְאוּ מַעֲשֵׂי יְהוָה וְנִפְלְאוֹתָיו בְּמִצּוֹלָה: כה וַיֹּאמֶר וַיַּעֲמֵד רוּחַ סַעֲרָה וַתְּרוֹמֶם גִּלְיוֹ: כו יַעֲלוּ שָׁמַיִם יִרְדּוּ תְהוֹמוֹת נַפְשָׁם בְּרָעָה תִתְמוּגַג: כז יַחֲזֹגוּ וַיִּגְעֻ כְּשָׁפּוֹר וְכָל־חֲכָמָתָם תִּתְּבַלַּע: כח וַיִּצְעֲקוּ אֶל־יְהוָה בָּצָר לָהֶם וּמִמִּצּוֹקוֹתֵיהֶם יוֹצִיאֵם: כט יָקָם סַעֲרָה לְדַמְמָה וַיַּחֲשׂוּ גְלִיהֶם: ל וַיִּשְׁמְחוּ כִּי־יִשְׁתָּקוּ וַיִּנָּחֵם אֶל־מַחֲזוֹ חֲפָצָם: לא יוֹדוּ לַיהוָה חֲסִדּוֹ וְנִפְלְאוֹתָיו לִבְנֵי אָדָם: לב וַיִּרְוֹמְוּהוּ בַקֵּהל עָם וּבְמוֹשֵׁב זִקְנִים יַחֲלֹוּהוּ: לג יֵשֶׁם נִתְרוֹת לַמִּדְבָּר וּמִצְאֵי מַיִם לְצִמְאוֹן: לד אֶרֶץ פְּרִי לְמַלְחָה מְרֻעַת יֹשְׁבֵי בָהּ: לה יֵשֶׁם מִדְבָּר לְאִגַּם־מַיִם וְאֶרֶץ צִיָּה לְמִצְאֵי מַיִם: לו וַיּוֹשֶׁב שָׁם רַעֲבִים וַיִּכְוֶנּוּ עֵיר מוֹשֵׁב: לז וַיִּזְרְעוּ שָׂדוֹת וַיִּמְעֻ בְּרָמִים וַיַּעֲשׂוּ פְרִי תְבוּאָה: לח וַיִּבְרַכֶּם וַיִּרְבּוּ מְאֹד וּבִהְמָתָם לֹא יִמְעִיט: לט וַיִּמְעֻטוּ וַיִּשְׁחֻ מַעֲצָר רָעָה וַיִּגְזֹן: מ שָׁפַךְ בּוֹז עַל־נְדִיבִים וַיִּתְּעַם בְּתוֹחוֹ לֹא־דֶרֶךְ: מא וַיִּשְׁגֹּב אֲבִיוֹן מַעֲוִי וַיִּשֶׁם כְּצֶאֱן מִשְׁפָּחוֹת: מב יִרְאוּ יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׁמְחוּ וְכָל־עוֹלָה קִפְצָה פִּיהָ: מג מִי־חֲכָם וַיִּשְׁמַר־אֵלָה וַיִּתְּבוֹנְנוּ חֲסִדֵי יְהוָה:

קח

א שִׁיר מִזְמוֹר לְדָוִד: ב נִכּוֹן לִבִּי אֱלֹהִים אֲשִׁירָה וְאֶזְמְרָה אֶף־כְּבוֹדִי: ג עוֹרָה הַגָּבֹל וּכְזוֹר אֲעִירָה שָׁחַר: ד אוֹדֶךָ בַּעֲמִים | יְהוָה וְאֶזְמְרֶךָ בְּלֵאמִים: ה כִּי־גִדַּל מַעַל־שָׁמַיִם חֲסִדְךָ וְעַד־שְׁחָקִים אֲמַתְךָ: ו רִוְמָה עַל־שָׁמַיִם אֱלֹהִים וְעַל כָּל־הָאָרֶץ כְּבוֹדְךָ: ז לִמְעַן יַחֲלִיצוּ יְדִידֶיךָ הוֹשִׁיעָה יְמִינְךָ וְעֲנִנִי: ח אֱלֹהִים | דַּבֵּר בְּקִדְשׁוֹ אֲעֹלָה אַחֲלָקָה שְׂכָם וְעַמֶּק סִבּוֹת אֲמַדֵּד: ט לִי גִלְעָד | לִי מְנַשֶּׁה וְאֶפְרַיִם מַעֲזֵז רֹאשִׁי יְהוּדָה מְחַקְקִי: י מוֹאָב | סִיר רַחֲצִי עַל־אֲדָוָה אֲשֶׁלֶּיךָ נַעֲלִי עָלַי כְּלָשֶׁת אֲתָרוּעָה: יא מִי יִבְלִנִי עֵיר מִכְצָר מִי נַחֲנִי עַד־אֲדָוָה: יב הֲלֹא־אֱלֹהִים וְנַחֲתָנוּ וְלֹא־תִצָּא אֱלֹהִים בְּצַבָּאוֹתֵינוּ: יג הִבְהִלְנוּ עוֹרֹת מִצָּר וְשׂוֹא תִשׁוּעַת אָדָם: יד בָּאֱלֹהִים נַעֲשֶׂה־חֵיל וְהוּא יָבוֹם צָרֵינוּ:

מפתח כללי

א)	סדר הנחת תפילין	ב
ב)	מזמורי תהלים ק"ז ק"ח	ג
ג)	מאמר ד"ה פדה בשלום נפשי י"ט כסלו, ה'תשל"ה	ה
ד)	שיחת יום ג' פרשת וישב י"ט כסלו, ה'תשט"ו	יא
ה)	לקוטי שיחות פרשת תולדות (בלה"ק)	כ
ו)	שיעורים בספר התניא (מוגה) לשבוע פרשת תולדות	כה
ז)	לוח "היום יום" לשבוע פרשת תולדות	לט
ח)	הלכה יומית לעיון ברמב"ם	מא

שיעורי רמב"ם – ע"פ נוסח כתבי יד תימן מדוייקים (קאפח):

ט)	– ג' פרקים ליום לשבוע פרשת תולדות	מג
י)	– פרק אחד ליום לשבוע פרשת תולדות	סד
יא)	– ספר המצוות לשבוע פרשת תולדות	סט
יב)	נביאים וכתובים שופטים פרק ג, דברי הימים-א פרק כז	עו
יג)	מסכת קידושין עם ביאורים מדף מו עד דף נב	פ

מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:

יד)	שולחן ערוך הלכות שבת - אדמו"ר הזקן	קיא
טו)	שולחן ערוך הלכות קריאת שמע - אדמו"ר הזקן	קיא
טז)	לקוטי תורה - ד"ה את שבתותי תשמרו - אדמו"ר הזקן	קיב
יז)	מאמרים קונטרסים - אדמו"ר האמצעי	קיד
יח)	דרך מצותיך – ספר המצוות - אדמו"ר ה"צמח צדק"	קיד
יט)	המשך והחרים תרל"א - אדמו"ר מוהר"ש	קטז
כ)	קונטרס החלצו - אדמו"ר מוהרש"ב	קטז
כא)	ספר המאמרים ה'תרפ"ו - אדמו"ר מוהרי"צ	קיו
כב)	לקוטי דיבורים - אדמו"ר מוהרי"צ	קיח
כג)	ספר הזכרונות – אדמו"ר מוהרי"צ	קכא
כד)	אגרות קודש – אדמו"ר מוהרי"צ	קכג
כה)	חומש, רש"י ותרגום אונקלוס לשבוע פרשת תולדות	קכה
כו)	לוח זמנים לשבוע פרשת תולדות	קמב
כז)	סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש	קמג

בס"ד. י"ט כסלו, ה'תשל"ה

(הנחה בלתי מוגה)

1 פדה בשלום נפשי מקרב לי כי ברבים היו עמדי¹, וידוע² מה שכתב כ"ק אדמו"ר הזקן
2 בעל הגאולה באגרת הקודש שלו (בנוגע להגאולה די"ט כסלו), וכשקריתי בספר
3 תהלים בפסוק פדה בשלום נפשי, קודם שהתחלתי פסוק שלאחריו, יצאתי בשלום מה'
4 שלום. ומזה מובן, דפסוק זה הוא ענין עיקרי בענין הגאולה, והעיקר בפסוק זה גופא הוא
5 מה שכתוב בו פדה בשלום נפשי. ומובן על-פי מה שאמרו רבותינו ז"ל במסכת ברכות³,
6 על פסוק זה, אמר הקב"ה כל העוסק בתורה ובגמילות חסדים ומתפלל עם הציבור מעלה
7 אני עליו כאילו פדאני לי ולבני מבין האומות, ופירש רש"י שם, פדה בשלום זה שעסק
8 בדברי שלום דהיינו תורה דכתיב בה⁴ דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום, וכן גמילות
9 חסדים נמי שלום הוא שמתוך שגומל חסד בגופו לחבירו הוא מכיר שהוא אוהבו ובא
10 לידי אחוה ושלום. וענין תפילה בציבור הוא מה שכתוב כי ברבים היו עמדי. ועוד יש
11 לומר, דענין התפלה בציבור שייך גם לענין השלום, כי גם בתפילה בציבור יש קירוב
12 הלבבות ואחוה בין המתפללים, שכולם שייכים לאותו הציבור, ובפרט על-ידי השליח
13 ציבור שהוא שליח אחד לכולם, שעל-ידי-זה נעשה שלום ביניהם. ויש לומר שזהו גם
14 ההכרח דמה שכתוב כי ברבים היו עמדי קאי על תפילה בציבור שהיא בעשרה דוקא אף
15 שהפירוש דרבים יכול להיות שלשה (כדאיתא⁵ ימים שנים רבים שלשה), מכל-מקום כאן
16 המדובר ברבים שאצלם ישנו ענין השלום, וזהו דוקא בתפילה בציבור שהיא בעשרה דוקא.
17 ומכל זה מובן איך שענין השלום שבפסוק זה הוא ענין כללי ועיקרי, שהרי על-ידי העבודה
18 שבפסוק זה פועלים ענין הפדיה והגאולה, בשכינה ובנשמות (לי ולבני) וכן בכל העולם
19 כולו. ומזה מובן, שישנו ענין זה גם בכללות עבודת האדם בעסק התורה ומצוות, עבודת
20 האדם לקונו, מה שאני נבראתי לשמש את קוני⁶, שעיקר העבודה בזה היא בענין פדה
21 בשלום נפשי.

22 והענין הוא, דהנה בכתוב נאמר פדה בשלום נפשי מקרב לי, שהפדיה בשלום היא מתוך
23 הקרב דוקא. וכן מובן בפשטות, דענין השלום שייך כשיש שני דברים נפרדים,
24 ויתירה מזו דברים הפכיים שיש ביניהם מלחמה וקרב, וזהו החידוש שבענין השלום לעשות
25 שלום בין הנלחמים. וכמאמר רבותינו ז"ל⁷ על הפסוק⁸ עושה שלום במרומיו, שגבריאל שר
26 של אש ומיכאל שר של שלג ומים, דאש ומים הם הפכיים, והקב"ה עושה שלום ביניהם.

(4) משלי ג, יד.

(5) תו"כ מצורע טו, כה.

(6) משנה וברייתא סוף מס' קידושין.

(7) במדב"ר פי"ב, ח. וש"נ. הובא ונתבאר באגה"ק סי"ב.

(8) איוב כה, ב.

(1) תהלים נה, יט. וראה גם ד"ה זה דשנת תשל"ח (ספר
המאמרים מלוקט ח"ב ע' ג ואילך). תשל"ט (סה"מ מלוקט ח"ג
ע' כה ואילך). תשמ"א (סה"מ מלוקט ח"א ע' שצג ואילך. ח"ב
ע' קפא ואילך). וש"נ.

(2) אג"ק כ"ק אדמו"ר הזקן סל"ח. וש"נ.

(3) ח, א.

1 והנה ענין המלחמה ישנו גם בעבודת האדם לקונו, שהרי הנשמה עצמה אינה צריכה תיקון
2 (כמבואר בעין חיים⁹ והובא בתניא¹⁰), ולא ירדה למטה אלא לתקן את הגוף ונפש הבהמית,
3 דאופן העבודה של הנפש האלוקית עם הנפש הבהמית הוא בדרך מלחמה, וכמו שכתוב¹¹
4 ולאום מלאום יאמץ, וכמבואר בארוכה בספר התניא¹² לבעל הגאולה. ועל זה אומרים פדה
5 בשלום נפשי מקרב לי, ששלימות העבודה היא כאשר הנצחון של הנפש האלוקית על הנפש
6 הבהמית הוא באופן של פדה בשלום דוקא, פדיה בשלום.

7 **ולהבין** זה יש להקדים תחלה מה שכתוב בפרשת השבוע¹³ אודות חלומות יוסף, ומבואר
8 בזה ב"תורה אור"¹⁴, דענין חלומות יוסף שייך לכל ישראל, ולא עוד אלא שלכן
9 נקראו כל ישראל על-שם יוסף, כמו שכתוב¹⁵ נוהג כצאן יוסף, כי בזמן הגלות הנהגת
10 ישראל היא בבחינת יוסף שהוא מבחינת חלום כו'. נויש להוסיף בזה, דגם חלומות יוסף
11 לפי פשוטם מדברים אודות כל ישראל, דהחלום השני לפי פתרונו קאי על כללות עם
12 ישראל, השמש והירח ואחד עשר כוכבים, ועל-דרך-זה החלום הראשון שהנה אנחנו
13 מאלמים אלומים בתוך השדה, דקאי על עבודת י"ב שבטי ישורון, שזה כולל כל פרטי
14 הסוגים בבני ישראל, וכידוע¹⁶ דמה שכתוב¹⁷ אין קורין אבות אלא לשלשה הוא משום שיש
15 בחינת האבות בכל אחד ואחד מישראל, מה-שאין-כן בחינת השבטים ישנה רק בבני שבטו,
16 והם כללות י"ב השערים בעבודת ה'. ומבואר שם¹⁸ הטעם לדבר, כי כללות עבודת האדם
17 בזמן הזה היא בבחינת חלום. דהנה כתיב¹⁹ בשוב הוי' את שיבת ציון היינו כחולמים,
18 שענין הגלות הוא כמו חלום. דגלות בפשטות הוא הירידה ממדריגתו למקום תחתון ביותר,
19 וכמבואר ב"אגרת הקדש"²⁰ בענין ירידת הניצוץ האלקי שבנשמה להתלבש בגוף ונפש
20 הבהמית, וכן הוא ענין גלות השכינה שבא מצד חטא עץ הדעת, ועל-דרך-זה ענין הגלות
21 לפי פשוטו, שהיא ירידה גדולה מאיגרא רמה לבירא עמיקתא²¹, ועד שאפשר להיות בזה
22 הענין דלאום מלאום יאמץ, מצב של מלחמה וכו'. ולכן נקרא מצב זה בשם חלום, כי
23 כשם שבחלום יכול להיות חיבור שני הפכים²², כך הוא גם בעבודת זמן הגלות. דמצד
24 אחד אני ישנה²³ בגלותא²⁴, דהיינו שינה רוחנית, ויחד עם זה ולבי ער להקב"ה לתורתו
25 ולמצוותיו²⁵, שהם שני הפכים. וכן הוא גם בגלוי, כפסק הרמב"ם²⁶ שמי שאינו רוצה לקיים

(18) תו"א שם כה, סע"ג. וראה סה"מ תקס"ה (כרך א) ע'.

קפד. אוה"מ מקץ (כרך ו) ע' תתשכ.

(19) תהלים קכו, א.

(20) סימן ד.

(21) ע"פ לי' חז"ל – חגיגה ה, ב.

(22) ברכות נה, ב. ב"מ לח, ב. וראה בזה ד"ה בלילה ההוא

ה'ש"ת (סה"מ הש"ת ע' 8 ואילך).

(23) שה"ש ה, ב.

(24) זח"ג צה, א.

(25) ראה שהש"ר עה"פ.

(26) הלי' גירושין ספ"ב. הלי' מעשה הקרבנות ספ"ד.

(9) שער כו.

(10) פרק לו. וראה גם ד"ה וירח ה'ש"ת (סה"מ ה'ש"ת ע' ח'.

ואילך). לקו"ש חט"ו פר' ויצא (ג) ע' 245 ואילך. לקו"ש ח"כ
ע' 284.

(11) תולדות כה, כג.

(12) פ"ט ואילך.

(13) וישב לו, ה ואילך.

(14) וישב כה, סע"ד ואילך.

(15) תהלים פ, ב. תו"א שם כט, רע"א.

(16) תו"א ר"פ וארא. ובכ"מ.

(17) ברכות טז, ב.

פסק בית-דין כופין אותו עד שיאמר רוצה אני, ואז מתגלה שזהו פנימיות רצונו, הרי גם בזה גופא יש שני הפכים, דמצד אחד זהו פנימיות רצונו, אבל מאידך גיסא צריך להיות ענין של כפיה כדי שיאמר רוצה אני. וכן הוא גם בעבודת כל יום ויום, דסדר העבודה הוא, שבתחלת היום היא עבודת התפילה, ואחר-כך הוא לימוד התורה, מבית הכנסת לבית המדרש²⁷, ואחר-כך הוא העסק בעניני העולם, הנהג בהם מנהג דרך ארץ²⁸. הרי כדי שהנהגה בעניני דרך ארץ תהיה כדבעי באופן דבכל דרכיך דעהו²⁹, צריך להיות עבודה גדולה. דהגם שבשעת התפילה בבית הכנסת היה מצבו כדבעי למהוי, וכן בשעת לימוד התורה בבית המדרש, מכל-מקום, כשמגיע להנהגת העולם הרי ההעלם והסתור דהעולם מקשה עליו שיהיה באופן דבכל דרכיך דעהו או (אפילו) שכל מעשיך יהיו לשם שמים³⁰. ועד שאפשר שהנהגה במשך היום תהיה באופן בלתי רצוי, עד שצריך לתמיד של בין הערביים ותפילת המנחה שנתקנה כנגדו³¹ כדי לכפר על ענינים אלו (וכדאיתא במדרש³² והובא ב"אגרת התשובה"³³, שתמיד של שחר מכפר על ענינים בלתי רצויים של הלילה, ותמיד של בין הערביים מכפר על עניני היום). והרי זהו סדר והנהגה של שני הפכים, כמו בחלום. וכמו בחלום הרי תכלית החלום הוא שיהיה פתרונו לטוב [עד שיהיה הוא המושל והוא השולט³⁴ וכל ג' העצות שבדבר כמבואר במקום אחר³⁵ בארוכה], על-דרך-זה הוא בחלום דהגלות שתכליתו היא הגאולה דלעתיד.

והנה כשם שכללות ענין החלומות דיוסף שייך לעבודת ישראל בזמן הגלות, על-דרך-זה הוא בנוגע לפרטי החלומות דיוסף. ויובן זה על-פי מה שמבאר ב"תורה אור" פרשת וישב (בד"ה והנה אנחנו מאלמים אלומים גו'³⁶), דכללות ענין מאלמים אלומים כו' קאי על כללות עבודת האדם. ומבאר שם, דעל-ידי שבירת הכלים דתוהו נפלו למטה כמה ניצוצות, דנפילתן היינו שירדו להחיות עולמות בריאה-יצירה-עשיה כו'. ומבאר, דפירוש וענין השבירה של הכלים ושל הניצוצות הוא ענין התפרדותן לחלקים רבים, כמו על-דרך-משל תיבת ברוך כשאותיותיה מצורפות בתיבה זו מתלבשת בהם השכלה שהוא ענין הברכה [היינו ברכה לשון המשכה³⁷]. אבל כשיתפרדו הד' אותיות זו מזו להיות הבי"ת בפני-עצמה וכן הרי"ש כו', אזי לא ימצא בהן התלבשות השכלה זו כלל [היינו שאין השכלה זו בגלוי, אבל בטח שנשאר איזה רושם מזה שהיו אותיות אלו ביחד, שהרי קדושה לא זזה ממקומה³⁸]. וכן הוא בענין שבירת הכלים, שנתפרדו הכלים לחלקים רבים מפורדים

(27) ברכות בסופה.

(28) שם לה, ב.

(29) משלי ג, ו.

(30) אבות פ"ב מ"ב.

(31) ברכות כו, ב.

(32) במדבר פכ"א, כא. וש"נ.

(33) פרק יא.

(34) ראה בזה תו"א כח, ב. ד"ה בלילה ההוא ה"ש"ת (סה"מ

ה"ש"ת ע' 5 ואילך). ובארוכה תו"ח שמות ע' נב, א ואילך.

(35) שלש הפיכות, שלש פדיות, ושלש שלומות – ראה

אנציקלופדי' תלמודית (כרך ח) ערך הטבת חלום (ע' תשנר).

(36) וישב כז, ג.

(37) תו"א מקץ לז, ג. ובכ"מ.

(38) ראה ע"ח ש"ד פ"ג. של"ד פ"ג. של"ה פ"א. אגה"ק

ביאור לס' זך.

1 זה מזה עד שנסתלק מהם האור שהיה מתלבש בתוכן קודם פירוד זה. וזהו ענין עבודת
2 האדם לברר ולהעלות הניצוצות, היינו להעלותם שיתחברו ויתאחדו להיות ביחד. וזהו ענין
3 מאלמים אלומים, כמשל ענין זה כפשוטו, שמקבצין שבלים רבים מאד, ומחברין אותן
4 וקושרין אותן באגודה אחת וזו נקראת אלומה, דמתחלה היו השבלים מפורדים זה מזה
5 ועל-ידי קשירה זו היו לאחדים. ועל-דרך-זה הוא בהנמשל, שהעבודה דבירור הניצוצין
6 היא על-ידי העלאתם למעלה שיתאחדו, שזהו על-ידי שהעבודה היא באופן של ביטול
7 היש, דזהו גם ענין עבודה מלשון עיבוד עורות³⁹. וזהו גם מה שכתוב מאלמים אלומים
8 בתוך השדה, דשדה מצד עצמו אינו כמו עיר ומקום מושב, דהיינו עולם הזה התחתון,
9 ועל-ידי שמאלמים אלומים בתוכו, נעשה ענין של שדה למעליותא, כמו שאמר יצחק כריח
10 שדה אשר ברכו הוי'⁴⁰, וזהו ענין בית המקדש כמאמר רבותינו ז"ל⁴¹ שיצחק קראו שדה,
11 היינו שעושים את העולם לדירה לו יתברך בתחתונים.

12 **אמנם** כל זה הוא בחינת ביטול היש בלבד, אך למעלה מזה הוא בחינת ביטול במציאות,
13 וכמבואר בארוכה ב"קונטרס העבודה" וב"קונטרס עץ החיים"⁴² ובכמה מקומות⁴³.
14 וזהו מה שכתוב אחר-כך והנה קמה אלומתי וגם נצבה והנה תסובינה אלומותיכם
15 ותשתחוינה לאלומתי, דנוסף לענין מאלמים אלומים צריך להיות גם ענין ההשתחווה
16 למדריגת יוסף. וענין זה הוא לא רק לגבי עבודת השבטים, אלא כן הוא גם ביעקב עצמו,
17 וכמו שכתוב בחלום השני והנה השמש והירח ואחד עשר כוכבים משתחווים לי, שגם
18 השמש דהיינו יעקב משתחוה ליוסף. דהגם שיוסף הוא בדוגמת יעקב⁴⁴ ואמרו רבותינו
19 ז"ל⁴⁵ כל מה שאירע ליעקב אירע ליוסף, מכל-מקום יש מעלה ביוסף לא רק לגבי עבודת
20 השבטים, אלא גם לגבי עבודת האבות וגם עבודת יעקב⁴⁶. וכמבואר במקום אחר⁴⁷ הטעם
21 שיעקב עשה ענינים על-פי טבע כו' כמו המקלות וכו', מה-שאיין-כן יוסף שסמך על שר
22 המשקים נענש על זה, כי לפי מדריגת יעקב יש מקום להתחשב בדרכי הטבע, מה-שאיין-כן
23 מצד מדריגת יוסף אין מקום לזה כלל (כמבואר בארוכה ב"תורת חיים"⁴⁷). וזהו ענין מה
24 שקמה אלומתי וגם נצבה, כי מקומו של יוסף הוא בעולם האצילות (בלשון הקבלה), ולכן
25 גם בהיותו עסוק בעניני העולם, ויבא הביתה לעשות מלאכתו⁴⁸, ובלעדיך לא ירים איש את
26 ידו ואת רגלו בכל ארץ מצרים⁴⁹, היה מקושר באלקות, והעולם-הזה לא בלבד כלל
27 לעבודתו. מה-שאיין-כן האבות והשבטים היו רועי צאן. וזהו ענין והנה תסובינה

(39) ראה תו"א משפטים עו, א. ובכ"מ.

(40) תולדות כז, כז.

(41) פסחים פח, א.

(42) פ"ו ואילך (ע' 28).

(43) תו"א קטו, ב. סה"מ תקס"ח ע' קכו, ואילך. ד"ה וזה אשר תעשה עזרת" (סה"מ עזרת ע' מז ואילך. ד"ה אתה הוא תרצ"ט (סה"מ תרצ"ט ע' 229 ואילך).

(44) ראה בארוכה תו"א יחי קג, א ואילך. אוה"ת יחי (כרך

(1) ע' תתשמב.

(45) ב"ר פפ"ד, ו. פרש"י וישב לו, ב.

(46) תו"ח ויחי ד"ה בן פורת יוסף (קא, ד ואילך). סה"מ

תקס"ה (ח"א) ע' קצב ואילך. סה"מ תרפ"ח ע' כג ואילך. וראה

בארוכה לקו"ש חכ"ה ע' 197 ואילך. וע' 253 ואילך. וש"נ.

(47) תו"ח ויחי שם.

(48) וישב לט, יא.

(49) מקץ מא, מד.

אלומותיכם ותשתחוינה לאלומתי, דנוסף לבירור הראשון של הניצוצות דתוהו שזהו
 על-ידי ביטול היש, צריך להיות בירור שני שלמעלה מזה, שזהו על-ידי ביטול במציאות.
 דעבודת השבטים היא בעולמות בריאה-יצירה-עשיה דכתיב בהו⁵⁰ ומשם יפרד, עלמא
 דפרודא, ולכן אופן ההתאחדות דמאלמים אלומים הוא על-ידי ביטול היש, מה-שאינ-כן
 כשעולים ומשתחווים ליוסף שהוא ענין עולם האצילות, עולם האחדות, הריזה ביטול
 במציאות. וזהו גם ענין והנה השמש והירח וגו' משתחווים לי, דענין ההשתחווה הוא
 שמכופף את ראשו דהיינו ההמשכה מלמעלה למטה, שדוקא ביוסף המשיך יעקב בחינת
 המקיף וכו' כמבואר בהדרושים שם⁴⁷. ויש לומר שזהו גם פירוש תורת הרב המגיד⁵¹ על
 הפסוק⁵² ואביו שמר את הדבר, פירוש המחשבה שומר את הדיבור והוא יחוד, עד כאן
 לשונו. דיש לומר שזהו ענין בירור שני שנעשה על-ידי המחשבה, שהרי בחכמה
 ובמחשבתא איתברירו⁵³.

ועל פי כל הנ"ל יובן מה שכתוב פדה בשלום נפשי מקרב לי, בשלום דייקא. כי נוסף על
 הבירור הראשון שזהו ענין הקרב והנצחון שבקרב, היינו ענין מאלמים אלומים בתוך
 השדה, ישנו ענין השלום שלמעלה מזה, ענין הביטול במציאות. דנוסף על ענין סור מרע
 ושלילת הענינים הבלתי רצויים נעשה גם ענין השלום, ענין מאלמים אלומים במדריגה
 עליונה יותר, מקשרין קשרים, היינו זה שתלת קשרין מתקשראן דא בדא ישראל באורייתא
 ואורייתא בקודשא בריך הוא⁵⁴. ועל-ידי-זה פותרים חלום הגלות לטוב, שזהו כללות ענין
 פדאני לי ולבני מבין אומות העולם, דקאי גם על פדיון הנפש האלוקית מגלות הגוף ונפש
 הבהמית (כמבואר ב"לקוטי תורה ב"דבור המתחיל" הוי' לי בעוזרי⁵⁵ ובקיצור ב"תורה
 אור" פרשת וישב⁵⁶).

וזהו תוכן כללות עבודת הגלות, לגלות את פתרון החלום לטוב, ובפרט לגלות את הטוב
 שבישראל. וכתורת הבעל-שם-טוב⁵⁷ על הפסוק⁵⁸ כי תהיו אתם ארץ חפץ, שכל אחד
 ואחד מישראל הוא כמו ארץ חפץ שיש בה אוצר נפלא והון יקר מכל יקר, וצריכים לחפור
 ולגלותו. וענין זה הוא גם על-ידי בירור הגוף ונפש הבהמית כתורת הבעל-שם-טוב⁵⁹ על
 הפסוק⁶⁰ עזוב תעזוב עמו, שהעבודה צריכה להיות עם הגוף ונפש הבהמית. ועבודה זו
 צריכה להיות מתוך שמחה וטוב לבב, כמבואר בכתבי האריז"ל⁶¹ גודל הענין בזה, וכמו
 שכתב הרמב"ם בסוף הלכות לולב שהעבודה בשמחה היא עבודה גדולה, דהיינו גדולה
 במעלה וחשיבות.

(56) כז, א.

(57) כש"ט הוספות סמ"ד. וש"נ.

(58) מלאכי ג, יב.

(59) כש"ט הוספות סט"ז. וש"נ.

(60) משפטים כג, ה.

(61) שער המצוות בהקדמתו. ועוד.

(50) בראשית ב, יו"ד.

(51) אור תורה סמ"ט (יז, ג).

(52) וישב לז, יא.

(53) הובא באגה"ק סכ"ח בשם זוה"ק. וראה ע"ח שי"ח פ"ה.

של"ח דרוש א.

(54) זח"ג עג, א.

(55) דרושי שמע"צ פח, א ואילך.

1 ועל ידי כל זה מקרבים את הגאולה האמיתית והשלימה, שאז יהיה פתרון החלום דזמן
2 הגלות, ובנין בית המקדש, ושם נעשה לפניך כמצות רצונך⁶², קיום כל המצוות, כולל
3 מצוה זו שעליה אמרו⁶³ הנרות הללו אינם בטלים לעולם שסיבתה הם נרות המקדש. וכן
4 תהיה לנו בבית המקדש השלישי שיבנה בקרוב ממש, כשיבנה בית המקדש במקומו על-ידי
5 מלך מבית דוד שיהיה הוגה בתורה ועוסק במצוות כדוד אביו, ויכוף כל ישראל לילך
6 בדרכה ולחזק בדקה, וילחום מלחמת ה' וינצח, ויבנה בית המקדש במקומו, ולאחרי-זה
7 יקבץ נדחי ישראל⁶⁴ באופן דמאלמים אלומים בתוך השדה, מדה כנגד מדה וכמה פעמים
8 ככה. ויקויים ענין כליא ריגלא דתרמודאי אותיות מורדת⁶⁵ (כמבואר בדרושי אדמו"ר הצמח
9 צדק⁶⁶ ובדרושי אדמו"ר מהר"ש⁶⁷ ובדרושי כ"ק מו"ח אדמו"ר⁶⁸), היינו שפלים לא רק
10 המורדים אלא גם רגלם של המורדים, שבטל העקב דלעומת-זה עוד בעקבתא דמשיחא,
11 ועל-ידי שוהיה עקב תשמעון הרי ושמר ה' אלקיך לך את הברית ואת החסד אשר נשבע
12 לאבותיך⁶⁹, שזה כולל ארץ שבע אומות, ואחר-כך ירחיב ה' אלקיך את גבולך⁷⁰ דהיינו גם
13 ארץ קיני קניזי וקדמוני⁷¹, בקרוב ממש, בביאת משיח צדקנו.

(62) ראה תו"ח ר"פ ויחי. ובכ"מ.
(63) רמב"ן ר"פ בהעלותך.
(64) רמב"ם הל' מלכים ספ"א.
(65) עמק המלך שער קרית ארבע ר"פ קיא (קח, א). קה"י ואילך. וש"נ.
ערך תרמוד.
(66) רד"ה מצותה משתשקע החמה באוה"ת חנוכה (כרך ה)
(67) רש"י עה"פ.
(68) רד"ה הנ"ל תרנ"ד (ע' צז). תער"ח (ע' קיב). תר"ס (ס"ע)
סג ואילך. ועוד. וראה גם סה"מ מלוקט ח"ב ע' כב. וע' כה
(69) ר"פ עקב.
(70) שופטים יט, ח.
(71) פרש"י עה"פ.

אגרות קודש

ב"ה, ב' כסלו, תש"כ
ברוקלין.
שלום וברכה!

לאחרי הפסק ארוך, אשר כבר גרם לדאגה, נתקבל מכתבם מיום השלישי שהוכפל בו כי טוב,
מבשר טוב מהצלחת טפול הרפואי שלה...

ויהי רצון אשר ילך מצב בריאותה הלך וטוב, ובודאי זוכרת מה שכתבתי לה כ"פ, תוכן פתגם
רבותינו נשיאנו, טראכט גוט וועט זיין גוט, ובפרט לאחר שראתה חסדי השי"ת בעיני בשר שאז גם השכל
אנושי ואפילו השכל דנפש הבהמית, מכריחים, צו טראכטען גוט.

ויה"ר שמחדש כסלו הנה יוסיפו שניהם גם יחד בהפצת היהדות המסורתית בכל מקום שידם
מגעת, חדורה חום התלהבות וחיות חסידותיים, ובאופן דמוסיף והולך מוסיף ואור.

בברכה לבשו"ט בכל האמור וגם מבריאותו הוא,

מ. שניאורסאהן

בס"ד. שיחת יום ג' פ' וישב, י"ט כסלו ה'תשט"ו*.

בלתי מוגה

- א. פרשת חגיגת היום די"ט כסלו – יודעים הכל שזהו יום הגאולה של אדמו"ר הזקן, בעל התניא והשולחן-ערוך, שיצא לחירות ממאסרו, ובזה הוכר ("אנערקענט געוואָרן") שביכלתו להפיץ תורת החסידות בכל המדינה כולה – מדינה שבה הי' אז רוב מנין ורוב בנין של בני ישראל.
- וענין זה פעל גם בנוגע להנהגתו של אדמו"ר הזקן בעצמו – בהשינוי באופן אמירת המאמרים והתורות:
- אע"פ שלכאורה גם קודם פרשת המסירה והמאסר יכול הי' אדמו"ר הזקן ללמוד ולהפיץ חסידות ללא מעכבים, מ"מ, רואים אנו שדוקא המאמרים והתורות שלאחרי המאסר והחופש באים בהרחבת הביאור, באופן של הסברה, ובאותיות כאלה שיהיו מובנים לעומקם גם לאנשים פשוטים, בה בשעה שאותם ענינים שנתבאר במאמרים שלפנ"ז (לפני המאסר והחופש) היו שייכים רק לאלה שכבר למדו תורת החסידות לעמקה, ואילו השאר לקחו רק ה"אותיות" בלבד, ללא הבנה.
- וההסברה בזה¹ – בהקדם הביאור כיצד אפשר להיות מניעות ועיכובים על עניני תומ"צ למטה, כמו המניעה והעיכוב שבכללות ענין המאסר – שזהו מפני שגם למעלה ישנם מניעות ועיכובים על זה,
- והיינו, שלמעלה עדיין לא פסקו בפשיטות שמותר להפיץ תורת החסידות – פנימיות התורה, הנקראת גם "רזין דאורייתא"² – בהרחבה ובהתפשטות, ומשום זה הנה גם למטה הי' אפשר להיות מניעות ועיכובים, שבאו בלבושים המעלימים ומסתירים, בהתאם להדרכים והענינים של עוה"ז הגשמי;
- אך כאשר למעלה בטלה השקו"ט בזה, ופסקו, שבדורות אלו האחרונים מותר ומצוה לגלות זאת החכמה, כמ"ש האריז"ל³, והוסיפו בזה המייסדים דתורת החסידות בהביאם חכמה זו בענינים של שכל והסברה באופן שכולם יוכלו ללמדה, ומצד יכולת זו נעשה גם ההכרח ללמדה, כמו כל חלקי התורה – אזי בטלו כל המניעות והעיכובים גם למטה, ונעשה "דין נצח"⁴, שאדמו"ר הזקן יצא לחירות מהמאסר הגשמי, כיון שקודם לזה היתה היציאה לחירות מהענינים המעכבים ברוחניות.
- ונמצא, שבי"ט כסלו הוכר ונקבע החיוב דלימוד תורת החסידות ע"י כאו"א מישראל, כמו כל חלקי התורה.
- וזהו גם היסוד לדברי אדמו"ר הזקן⁵ שתורת החסידות אינה רק עבור חלק מבני ישראל, אלא עבור כל בני ישראל – כיון שתורת החסידות היא חלק מהתורה, שעלי' נאמר⁶ "משה קיבל תורה מסיני (שבזה נכלל גם כל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש⁷) ומסרה כו'" – לכל בני ישראל עד סוף כל הדורות, שהרי כל נשמות בני ישראל שבכל הדורות היו במעמד הר סיני⁸, וקיבלו את כל התורה כולה.
- ב. ולכן מצינו שתיכף אחר ביאתו מפטרבורג כתב אדמו"ר הזקן מכתב כללי הידוע בשם קטונת⁹, שבו מסיים: "וכולי האי ואולי יתן ה' בלב אחיהם כמים הפנים וגו'" – שהכוונה והתכלית בזה היא שעיי"ז יצטרפו גם הם ללימוד החלק דפנימיות התורה, כפי שנתבאר בתורת החסידות.
- והענין בזה – שכדי לפעול שגם אלה שהיו סבורים שעדיין אין לגלות פנימיות התורה (כי אם ליחידי סגולה בלבד), יתהפכו לפתע מן הקצה אל הקצה ויתחילו ללמוד פנימיות התורה – יש צורך לעשות "כלי" (כמו בכל הענינים כיו"ב), וה"כלי" לזה הוא ענין האהבה והקירוב.

(5) ראה סה"ש תרפ"ט ע' 72. תש"ד ע' 93. ע' 163. אגרות-קודש אדמו"ר מוהריי"צ ח"י ע' דש. לקו"ש ח"ט ע' 344. ועוד.

(6) אבות רפ"א.

(7) ראה מגילה יט, ב. ירושלמי פאה פ"ב ה"ד. שמו"ר רפמ"ז. ויק"ר רפכ"ב. ועוד.

(8) פרד"א פמ"א. שמו"ר פכ"ח, ו. תנחומא יתרו יא. זח"א צא,

א.
(9) תניא אגה"ק ס"ב.

(* ההתוועדות נערכה באולם הגדול אשר ב-824 נאָסטראַנד עוו. פינת איסטערן פאַרקוויי.

(1) בהבא לקמן – ראה גם שיחת י"ט כסלו תשי"א בתחילתה (תורת מנחם – התוועדויות ח"ב ע' 113 ואילך).

(2) זח"ב עח, א. ועוד.

(3) ראה הקדמת הרח"ו לשער ההקדמות (נדפסה ג"כ בהוספה לקונטרס עץ החיים לכ"ק אדמו"ר (מוהרש"ב) נ"ע). ועוד. – הובא בתניא אגה"ק סכ"ו (קמב, ב).

(4) לשון חז"ל – ויק"ר פכ"ד, ג.

- 1 וע"ד שמצינו בכללות הענין דמ"ת – ש"כפה עליהם הר כגיגית"¹⁰, ומבאר אדמו"ר הזקן¹¹ ש"הר הוא בחינת
2 אהבה עליונה", עד לאהבה רבה שלמעלה מהכלים, שנשמות בגופים לא היו יכולים לקבל בפנימיותם, שלכן
3 "על כל דיבור ודיבור פרוח נשמתן"¹², ורק לאחר זה קיבלו את התורה, וישבו ללמודה.
- 4 ומזה מובן גם בנוגע לחלק התורה שהוא פנימיות התורה – שכדי שיתחילו ללמוד גם אלה שעדיין לא
5 למדוה, הרי ה"ממוצע" שבדבר הו"ע האהבה והקירוב, "גדולה לגימה שמקרבת"¹³,
- 6 והיינו, שכאשר ישנה תנועה של אהבה וקירוב מצד אחד, מצדו, אל אותם יהודים שעדיין לא לומדים
7 פנימיות התורה, הרי טבע האדם – אפילו טבע שלמטה מטעם ודעת, ששרשו מהטבע שלמעלה מטעם ודעת
8 – ש"כמים הפנים לפנים כן לב האדם לאדם"¹⁴, שנעשה גם הקירוב מצדם.
- 9 וקירוב זה מביא להתכלית – שכולם יחד ילמדו את החלק דפנימיות התורה, שעז"נ¹⁵ "דע את אלקי אביך".
10 ג. וענין זה מהווה הכנה והקדמה לגאולה השלימה, כמ"ש הבעש"ט במכתבו הידוע¹⁶ ע"ד המענה דמשיח
11 מלכא על שאלתו "אימת קאתי מר" – "כשיפוצו מעינותיך חוצה".
12 וההסברה בזה:
- 13 התכלית דענין הגאולה הוא – ש"שיגו דעת בוראם כו' שנאמר¹⁷ כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים
14 מכסים" (כמ"ש הרמב"ם¹⁸).
- 15 וכיון שבנוגע לכל ענין של גאולה צריכה להיות הכנה המתאימה בזמן הגלות, הרי ההכנה להענין ד"מלאה
16 הארץ דעה את ה' גו" הו"ע "יפוצו מעינותיך חוצה", והיינו, שלימוד "דעה את ה'" כפי כח שכלו והשגתו של
17 כאו"א, מהווה הכנה קרובה ל"מלאה הארץ דעה את ה'" מלמעלה למטה, שיהי' בביאת משיח צדקנו, במהרה
18 בימינו.
- 19 ד. [הקהל התחיל לומר "לחיים" קודם שהתחילו לנגן, ואמר כ"ק אדמו"ר שליט"א:]
20 איתא בגמרא¹⁹ "כל מצוה שקיבלו עליהם בשמחה כו' מוחזקת בידם", מבלי הבט על המניעות והעיכובים.
21 וענין השמחה מודגש במיוחד בנוגע ללימוד התורה, כדאיתא בגמרא²⁰ "אין שכינה שורה כו' אלא מתוך
22 שמחה של מצוה כו', וכן לדבר הלכה", היינו, שבהקדמה ללימוד התורה צריך להיות "שמחה של מצוה".
23 וענין זה הוא בנוגע לנגלה דתורה, ועד"ז – ועאכו"כ – בנוגע לפנימיות התורה.

* * *

- 24 ה. ע"פ הלשון במכתבו של הבעש"ט הנ"ל (ס"ג) – נקבע הלשון הרגיל (בכמה מקומות בהשיחות ואפילו
25 בהמאמרים) בנוגע לתורת החסידות – לשון הכתוב²¹ "יפוצו מעינותיך חוצה".
26 וכיון שלשון זה הוא מענה דמשיח מלכא להבעש"ט, הרי זה בודאי בדיוק, היינו, שחלק זה שבתורה בפרט
27 נקרא בשם "מעין", כדלקמן²².
- 28 ו. מהענינים העיקריים ב"מעין" – שכל זמן שהמים נמצאים בתוך המעיין (מחוברים עמו), נקראים הם
29 "מים חיים"²³, ולא עוד אלא שיש לומר שאינם מציאות בפני עצמם, אלא הם מציאות המעיין עצמו.
30 ועפ"ז יובן הטעם שמעיין מטהר בכל שהוא (אף שבשאר אופני טהרה צ"ל שיעור דוקא)²³ – כי, מי
31 המעיין (בהיותם בתוך המעיין) אינם מציאות בפ"ע, שנוכל לחלק בינם (בין מי המעיין שבהם טובל האדם או
32 מטביל הכלים) ובין מי המעיין הנמצאים במקור המעיין, אלא כל נקודה, כל טיפה, היא מציאות אחת עם כל
33 הנקודות וכל הטיפות, הנקראת בשם "מעין".

(18) הל' מלכים בסופן.

(19) שבת קל, א.

(20) שם ל, ב. וראה תענית ז, א.

(21) משלי ה, טז.

(22) הבא לקמן (עד סו"ס טז) – נדפס בקיצור בלקו"ש ח"ד ע' 20-1119 הערות 34-36.

(23) מקוואות רפ"ה. רמב"ם הל' מקוואות פ"ט ה"ח.

(24) יומא עו, א. ויש"נ.

(10) שבת פח, א.

(11) תו"א מג"א צח, ד.

(12) שבת שם, ב. תו"א שם.

(13) ראה סנהדרין קג, סע"ב.

(14) משלי כז, יט. וראה תניא פמ"ו ואילך.

(15) דברי הימים"א כח, ט. וראה תניא קו"א קנו, ב.

(16) כש"ט בתחלתו. ובכ"מ.

(17) ישעי' יא, ט.

- ז. ועפ"ז יש לבאר הדין שפסק הרמב"ם בנוגע ל"המשתחוה למעיין" [על יסוד הכלל "מדה טובה מרובה ממדת פורעניות"²⁵], שמזה מובן שאם הדברים אמורים בלעומת-זה, בצד הלא טוב, עאכ"כ שכן הוא בעניני טהרה וקדושה] – שלכאורה יש בו סתירה מדין שלפניו:
- ובהקדמה – שיש ענינים שמותרים להדיוט ואעפ"כ אסורים לגבוה, לבית המקדש. וא' מהם הוא "הנעבד" (דבר שעבדוהו לע"ז), שאף שהמשתחוה לבהמת חבירו (ואפילו עשה בה מעשה) לא אסרה, כיון שאין אדם אוסר דבר שאינו שלו²⁶ (כי אין לאדם שליטה על דבר שאינו שלו לפעול בו שינוי), מ"מ, בנוגע למזבח פוסק הרמב"ם²⁷ ש"הנעבד" . . בין של חבירו . . הרי זה אסור", אלא שאיסור זה הוא משום מאיסותא²⁸ (דאף שלא נשתנה להיות דבר האסור, לפי שאין אדם אוסר דבר שאינו שלו, ולכן מותר להדיוט, ה"ז בכל זאת דבר המאוס), וע"ד "הקריבהו נא לפתחך"²⁹.
- ובהלכה שלאח"ז³⁰ פוסק הרמב"ם: "המשתחוה למעיין הנובע בארצו הרי מימיו פסולין לנסך", משא"כ במעיין שאינו שלו לא נפסלו המים לניסוך.
- ולכאורה אינו מובן: מהו ההבדל בין המשתחוה לבהמה שאינה שלו שאסורה למזבח, להמשתחוה למעיין שאינו שלו שמיימיו מותרים למזבח – דלכאורה, גם על המים חל ענין של מיאוס, ומשום זה אין להעלותם על המזבח? אך ע"פ האמור לעיל – מובן החילוק בין ב' הדינים:
- בהמשתחוה לבהמה – אי אפשר ליקח אותה מציאות של בהמה זו ולהקריבה ע"ג המזבח, לפי שנעשית דבר המאוס. אבל בהמשתחוה למעיין – כשלוקחים מים מן המעיין אין זו אותה מציאות של מים שהיו בהמעין, שהרי בהיות המים בתוך המעיין הרי הם מציאות המעיין, וכדי לנסכם ע"ג המזבח צריכים להוציאם תחילה מן המעיין, ואז נעשים מציאות חדשה (שלא נאסרה כיון שגם לא נעבדה).
- משא"כ המשתחוה למעיין הנובע בארצו, שנאסר (לא רק משום מאיסותא, אלא) איסור גמור (גם להדיוט³¹) – לא פקע האיסור עי"ז שמוציאים המים מן המעיין, דלא גרע מגידולים של דבר האסור שגם הם אסורים לפי שבאים מן האיסור³².
- ח. ע"פ הסברה זו יש לבאר גם קס"ד בנוגע למעיין:
- מי מעיין שנפסקו ממקום חיבורן, ושוב אינם זוחלין, אלא נקווים ועומדים – פשיטא לכל הדעות שמטהרים באשבורן. אבל כאשר המים נמצאים בתוך המעיין – יש קס"ד בתוספות³³ שמטהרים דוקא בזוחלין ולא באשבורן. ולכאורה אין זה מובן כלל: אם כאשר נפסקו המים ממקום חיבורם מטהרים באשבורן – איך יתכן שבהיותם במקום חיבורן, שאז ניתוסף בהם ענין נעלה, יפסלו מלטהר באשבורן, ולא יטהרו אלא בזוחלין?!
- וההסברה בזה – שבהיות המעיין כמו שהוא, הרי כל הענינים שבו הם חלק ממציאות בפ"ע שנקראת "מעין", ולכן חל עליהם כל הגדרים של מעין, שאחד מהם הוא שמטהר בזוחלין; משא"כ לאחר שנתלשו ממקום חיבורם, יש להם דין של מים חיים שנתלשו, ואז חלים עליהם גדרים אחרים שאינם במעיין.
- ומצינו דוגמא לכך (שדבר המחובר למקורו אינו אותה מציאות כמו לאחר שנפסק ממקורו) בדין נוסף בתורה – דעת ר"ש בנוגע לביכורים ש"חוזר וקורא אותם ביכורים מאחר שיתלשו מן הקרקע"³⁴. וההסברה בזה – לפי שכל זמן שהפירות מחוברים עדיין לאילן ולקרקע השדה, אינם נקראים בשם "פירות", אלא "שדה" (כל אשר בשדה), ולכן ס"ל לר"ש שעדיין אי אפשר לקדש אותם לשם ביכורים. ודוגמתו בנדו"ד – שכאשר המים נמצאים בתוך המעיין, עדיין אינם מציאות של מים, כי אם מציאות של מעין, שמורכב מחלקים מסויימים שמהם יכולה להיות אח"כ מציאות של מים³⁵.

דמיירי כאן בהל' איסורי מזבח.

(31) ראה פסחים לד, א.

(32) ד"ה שמא – בכורות נה, ב. וראה אגרות-קודש כ"ק אדמו"ר שליט"א ח"י"ב ע' שמ.

(33) ביכורים רפ"ג.

(34) בכהנ"ל – ראה גם צפ"נ מהדו"ת ל, א.

(35) ב"ק יז, א. ויש"נ.

(25) רמב"ם הל' ע"ז פ"ח ה"א.

(26) הל' איסורי מזבח פ"ד ה"ו.

(27) ראה שם פ"ג ה"ו (מתמורה כח, ב): "שנאמר כי משחתם בהם, כל שיש בו השחתה (דבר ערוה ועבודת כוכבים) פסול".

(28) מלאכי א, ח. וראה סוכה נ, א. ועוד.

(29) (פ"ד) ה"ז.

(30) ראה לח"מ בהל' ע"ז שם. – ומ"ש "פסולין לנסך", הוא לפי

- ט. ויש לומר, שזהו גם החילוק בתורה – "אין מים אלא תורה"³⁶ – בין נגלה דתורה לפנימיות התורה: 1
בנגלה דתורה – עיקר הכוונה היא (כמ"ש בזהר³⁷) "לאפשא לה", להוסיף ולהרבות בתורה, היינו, שע"י 2
הלימוד באופן של שקו"ט, מיוסד על כללי התורה, הרי הוא מחדש בתורה³⁸, כפי יכולת השגתו ושוורש נשמתו³⁹. 3
משא"כ בפנימיות התורה – העיקר הוא חזרת ושמירת דברי הרב (כדברי כ"ק מו"ח אדמו"ר בזה"ק⁴⁰), ולא 4
לחדש חידושים, אלא שבדברי הרב גופא צריכה להיות שקו"ט כדי להבינם על בוריים ולעומקם⁴¹. 5
ונמצא, שפנימיות התורה היא בדוגמת המעיין, שכאשר המים נמצאים בתוך המעיין אינם מציאות בפני עצמם, 6
כי אם המעיין עצמו, ומטהר בכל שהוא, היינו, שאינו צריך להוסיף ולחדש דבר, כי אם, ליקח את ה"כל שהוא" 7
לעמקו ולאמיתתו, ע"י היגיעה בו; 8
ונגלה דתורה היא בדוגמת מעיין שהפטיקוהו ממקום חיבורו – שהרי נגלה דתורה נתלבשה בעיני עוה"ז, 9
ועד לטענות של שקר, כמו "שנים אוהזין בטלית זה אומר כולה שלי וזה אומר כולה שלי"⁴², 10
– ועד שמצינו בגמרא⁴³ שהלימוד יכול להיות בב' אופנים: "זכה, נעשית לו סם חיים", אבל אם "לא זכה", 11
רחמנא ליצולן, "נעשית לו כו" באופן הפכי. ואף ש"דברי תורה אינן מקבלין טומאה"⁴⁴ – ה"ז רק בנוגע ל"דברי 12
תורה" כשלעצמם, משא"כ בנוגע להאדם הלומד, שאצלו נעשה באופן הפכי, וכדיוק לשון הגמרא "נעשית לו כו"⁴⁵, 13
ובנגלה דתורה צריך להיות שיעור דוקא (לא רק כל שהוא) – שנוגע ההוספה והריבוי בכמות, עד כמה שאפשר 14
לנשמתו להשיג, אלא שהלימוד צריך להיות מיוסד על כללי התורה, ובקדמת יראת שמים, כדאיתא בגמרא⁴⁶ 15
"כל אדם שיש בו תורה ואין בו יראת שמים דומה לגזבר שמסרו לו מפתחות הפנימיות ומפתחות החיצונות 16
לא מסרו לו, בהי עאל", "חבל על דלית לי' דרתא ותרעא לדרתא עביד" (שהתורה אינה אלא שער ליכנס בה 17
ליראת שמים, לכך צריך שתקדים לו יראת שמים⁴⁷), ואז "חכמתו מתקיימת"⁴⁸, והולך הוא ב"דרכי ה'" שעליהם 18
נאמר⁴⁹ "צדיקים ילכו בהם". 19
י. וזהו הדיוק בהמאמר "פוצו מעינותיך חוצה": 20
כיון שפנימיות התורה היא בדוגמת מעיין שהמים שבו אינם מציאות בפני עצמם, ודוגמתו בהאדם הלומד 21
שעומד בביטול – אין לו לחשוש מהיציאה בחוץ, שבודאי לא תזיק לו, כיון שבכל מקום בואו ממלא את 22
שליחותו – להביא את דבר הוי', תורת ה', במקום זמן זה, ולהאירו ב"תורה אור"⁴⁹, ועד לה"מאור שבתורה", 23
שמחזיר למוטב⁵⁰ גם את מי שנמצא ב"חוצה", מחוץ למחנה ישראל, רחמנא ליצולן. 24
וזהו ההכנה לביאת המשיח – כי, בימות המשיח כתיב⁵¹ "אז אהפוך אל עמים שפה ברורה גו' לעבדו שכם 25
אחד", גם בנוגע לכל העמים, ולכן ההקדמה לזה היא התפשטות לימוד פנימיות התורה בין כל בני ישראל (ע"פ 26
פעולת הקירוב, "כמים הפנים לפנים גו'", "כנ"ל ס"ב), עד שאחד מהם לא נותר, שלא ישאר אפילו יהודי אחד 27
שאינו לומד תורת החסידות, ועי"ז פועלים ביאת המשיח, שישלים את העבודה ויפעל שאפילו כל העמים יכריזו 28
ה' אחד ושמו אחד"⁵². 29
[כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן ניגון שמח⁵³]. 30

* * *

- יא. ענין נוסף בדיני מעיין – שזהו התואר הניתן לפנימיות התורה, תורת החסידות, עוד מזמנו של הבעש"ט 31
– שלא זו בלבד שהמים צריכים להיות מחוברים להמעין, אלא עוד זאת, שלהקס"ד דהתוס'³² צריכים המים 32

(46) פרש"י יומא שם.

(47) אבות פ"ג מ"ט.

(48) הושע בסופו.

(49) משלי ו, כג.

(50) ראה פתיחתא דאיכ"ר ב ובפ"י יפה ענף שם. ירושלמי חגיגה

פ"א ה"ד ובפ"י קה"ע שם. המשך תער"ב ח"ג ע' א"שכב. סה"מ

תרפ"ט ע' 176. וש"נ.

(51) צפני' ג, ט. וראה רמב"ם הל' מלכים ספ"א.

(52) זכרי' יד, ט ובפרש"י.

(53) לא' צוה שיאמר "לחיים" עבור כל חודש תשרי.

(36) ח"א יב, ב. הובא בתו"א מקץ לט, ד.

(37) ראה הל' ת"ת לאדה"ז פ"ב ה"ב. וש"נ.

(38) ראה שם פ"א ה"ד. תניא פ"ד.

(39) ראה סה"מ תש"ח ע' 296. סה"ש תש"ח ע' 263.

(40) ראה ספר "שערי לימוד החסידות" (קה"ת, תשנ"ד) פ"ד ס"ג,

ובהנעתק ונסמן שם.

(41) ריש מס' ב"מ.

(42) יומא עב, ב.

(43) ברכות כב, א. וש"נ.

(44) ראה גם תורת מנחם – התוועדות ח"א ריש ע' 92.

(45) שבת לא, סע"א ואילך.

- 1 להיות זוחלין ויוצאין גם מחוץ למקום הטבילה⁵⁴, משא"כ אם נפסק המעיין אפילו מחוץ למקום הטבילה, אין
2 לו דין מעיין גם במקום הטבילה.
- 3 ובהקדמה – שמצינו עד"ז בנוגע להאדם הטובל במקוה (או במעיין), שאין הטמא נטהר אלא בעלייתו
4 (בצאתו) מן המקוה⁵⁵. ונוסף לזה צ"ל כן גם בנוגע להמעין עצמו – שמימי צריכים להיות זוחלין ויוצאין גם
5 מחוץ למקום הטבילה.
- 6 יב. והענין בזה בעבודת האדם – בנוגע ל"מי הדעת הטהור", "דעה את ה'" (כלשון הרמב"ם בסוף הלכות
7 מקוואות, ובסיום חיבורו), ובפרט בנוגע לפנימיות התורה הנקראת בשם מעיין:
8 כדי לבחון את האדם עצמו אם אכן טבל ונטהר – צריך לבחון את מעמדו ומצבו בצאתו מהמקוה או המעיין,
9 היינו, לא רק בשעה שעוסק בתורה, שאז טובל הוא במי הדעת, אלא גם בצאתו לעולם לעבוד עבודתו ("ויעקב
10 הלך לדרכו"⁵⁶) במילוי שליחותו של הקב"ה, וכאשר רואים שגם אז חדור הוא בפנימיות התורה ורזין דאורייתא,
11 ה"ז סימן שאכן טבל ונטהר.
- 12 ועוד תנאי בזה – שלא יהי' כלי המעכב התפשטות המים חיים, אלא ממנו והלאה ילכו ויתפשטו המים חיים
13 המחוברים במקורם – גם במקום החוצה.
- 14 יג. ואז – ביכלתם של המים חיים לתקן את כל הענינים שבחוצה,
15 ועד כדי כך, שאפילו הנטמא בטומאת מת ("אבי אבות הטומאה"⁵⁷, שקשור עם נחש הקדמוני שהביא מיתה
16 לעולם), שאודותיו נתכרכמו פניו של משה רבינו באמרו "במה תהא טהרתו", עד שנאמרה לו פרשת "זאת חוקת
17 התורה"⁵⁸ – נעשית טהרתו ע"י מי חטאת שמתקדשים ב"מים חיים" דוקא⁵⁹,
- 18 והיינו, שע"י ה"מים חיים" נעשה הטמא – איש טהור, שיכול לבוא אל הקודש פנימה לעבוד עבודתו "לעמוד
19 לפני ה' לשרתו"⁶⁰,
- 20 ובזה גופא – לא רק שירות ע"י הקרבת קרבן עולה, שעולה בלהב השמימה, היינו, שעבודתו היא בדרך
21 מלמטה למעלה, באופן של רצוא, לכלות ולשרוף את הגשמיות, אלא גם בדרך מלמעלה למטה, ע"י אכילת קדשים
22 – אשר עם היותה אכילה גשמית של בשר שמן (שהרי בשר קדשים צריך להיות מן המוכחר⁶¹, ואופן אכילתו
23 צריך להיות דרך גדולה, "למשחה, לגדולה"⁶²), הרי לא זו בלבד שאינה עבודה גשמית, אלא עוד זאת שהיא
24 עבודה קדושה, שלכן מברכים על אכילת קדשים (לא רק ברכת הנהנין, אלא גם) ברכת המצוות⁶³ – "כהנים
25 אוכלין ובעלים מתכפרין"⁶⁴, היינו, שהאכילה היא חלק מענין הקרבן, שעל ידו נעשית כפרה על החוטא בשוגג,
26 ואפילו על החוטא במזיד – בקרבן אשם.
- 27 וכל זה נעשה – כאמור – ע"י "מים חיים", יחד עם אפר הפרה – אפר דייקא, כפי שמבאר אדמו"ר הזקן
28 בדרושי פרה אדומה⁶⁵, שהאפר הוא משריפת כח המתאוה שבאדם והפיכתו לקדושה, שע"ז נעשית הטהרה
29 של הטומאה היותר חמורה שבאה ממקור הטומאה, אבי אבות הטומאה.
- 30 והמשכת הטהרה בעולם היא התחלה להגאולה השלימה, כמבואר פרטי הדרגות בזה בהכרייתא הידועה
31 דרבי פינחס בן יאיר⁶⁶, ומרומז בקיצור במשנה (כדרכה) בסוף מסכת יומא: "לפני מי אתם מטהרין ומי מטהר
32 אתכם, אביכם שבשמים, שנאמר⁶⁷ וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם" – שיעוד זה נאמר בגאולה האמיתית
33 והשלימה ע"י משיח צדקנו.

* * *

(61) רמב"ם ריש הל' איסורי מזבח.

(62) זבחים צא, א. וש"נ.

(63) ראה משנה ותוספתא סוף פסחים. רמב"ם הל' ביכורים פ"א ה"ב. וראה גם משל"מ הל' מעשה הקרבנות רפ"י. וש"נ.

(64) פסחים נט, ב. וש"נ. רמב"ם הל' מעה"ק שם.

(65) לקו"ת ר"פ חוקת.

(66) סוף סוטה. וש"נ.

(67) יחזקאל לו, כה.

(54) וכדוגמת זוחלין שבמקוה (דפסולין), שהזחילה מה שנידי ממקום למקום תוך המקוה, לא חשיב זוחלין (שו"ת הצ"צ יו"ד סי' קמד אות ה' ואילך. רמ"א יו"ד סי' רא סעי' נו"ן).

(55) כס"מ בהל' אבות הטומאות ספ"ו.

(56) לשון הכתוב – ויצא לב, ב.

(57) פרש"י פסחים יד, רע"ב. ועוד.

(58) תנחומא חוקת ו. במדב"ר פ"ט, ד.

(59) ספ"ק דמקוואות.

(60) עקב יו"ד, ח.

- יד. ע"פ האמור לעיל שחיבור המעיין למקורו צריך להיות לא רק לפני מקום הטבילה, אלא גם לאחר מקום הטבילה – יש לבאר מעלה מיוחדת שמצינו אצל אדמו"ר הזקן לגבי קודמיו:
- ובהקדם שכ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע (אביו של כ"ק מו"ח אדמו"ר) סיפר⁶⁸ פתגם הצמח-צדק ("פוסק" לא רק בתורת החסידות, אלא גם ע"י שו"ת בנגלה דתורה) אודות אדמו"ר הזקן, שאילו הי' בזמן האמוראים הי' אמורא, אילו הי' בזמן התנאים הי' תנא, (וסיים:) ועוד יותר מזה, ופירש כ"ק אדנ"ע שהכוונה היא לדורות הנביאים!⁶⁹
- והנה, ישנם השואלים: היתכן לומר תואר כזה בדורותינו אלו?
- ובכן, מצינו שכעין זה אמרו על רבי יהודה החסיד. אלא שענין זה הובא ב"ספר מעשיות"⁷⁰, שלא ידוע עד כמה הי' מחברו בר-סמכא. אך יתירה מזה מצינו בדברי רז"ל במדרש רבה⁷¹ – ש"אין דור שאין בו כאברהם כו' כמשה". מהו איפוא החידוש בתואר שבפתגם הצ"צ הנ"ל?!
- ויש לומר, שהחילוק הוא – אם מעלה זו היא רק במקום שהוא נמצא, או שזהו"ע היוצא וזוחל גם מחוץ הימנו, כתכונת המעיין, ובזה הוא החידוש של אדמו"ר הזקן, כדלקמן.
- טו. וביאור הענין:
- בנוגע לבחי' האבות ומשה שישנם בכל דור – הרי זה באופן שאותם אנשים עצמם נמצאים במדריגתם היותר נעלית (כאברהם כו' כמשה), אבל לגבי הדור ה"ז ענין בלתי ידוע.
- כלומר: ישנה אמנם הפעולה שלהם, שבזכותם העולם קיים וכו', אבל אין כאן הבנה והשגה, לא במדריגתם ולא בעניניהם.
- ובסגנון דלעיל – שהם עצמם נמצאים במעמד ומצב של חיבור עם המקור, שלכן הרי הם "כאברהם כו' כמשה", אבל אין זה באופן של יציאה וזחילה חוץ מהם, אלא באופן שמהם ולהלן נפסק הענין. וע"ד מארז"ל⁷² "מיום שחרב ביהמ"ק בטל כו' משמת כו' בטל כו'".
- זאת ועוד: גם אותם צדיקים שנשארו מהם כמה הוראות פסקי דינים ומנהגים, וכמו בר' יהודה החסיד, שכו"כ מהוראותיו נתקבלו בתפוצות ישראל – הרי זה רק בנוגע לעשי' בפועל, אבל טעמי ההוראות, ובחי' הנבואה שלו, נשארו בהעלם.
- והיינו, שמקיימים אמנם הוראות אלו כיון שיודעים שמקורם בדברי ר' יהודה החסיד, אבל, קיומם הוא באופן של "חוקה חקתי גזירה גזרת"⁷³, ללא הבנה והשגה במוח שבראש – והרי הבנה והשגה הוא עיקר ענין התורה, כהפס"ד⁷⁴ בנוגע ללימוד תושבע"פ שאם אינו מבין מה שלומד אינו יוצא י"ח לימוד התורה, ואינו יכול לברך ברכת התורה. – בנוגע למעשה המצוות, חייב לברך ברכת המצוה גם אם אינו יודע פרטי דיני המצוה וכוונת המצוה, אבל בנוגע ללימוד תושבע"פ, בהכרח שהלימוד יהי' בהבנה והשגה (לכל הפחות מקצת דמקצת), ורק אז יכול לברך ברכת התורה: "נותן התורה" – לשון הוה⁷⁵, "מה להלן כו' אף כאן כו'"⁷⁶, כנתינתה מסיני!
- טז. וזהו החידוש של אדמו"ר הזקן בהוראותיו ותורת החסידות שלו, ובפרט לאחר המאסר והחופש דפטרבורג – שהלביש את כל הבחי' שלו (גם הנעלות ביותר) בתורת חסידות חב"ד ובהשגה, וע"י לימוד תורת החסידות "לוקחים" כל בחי' אלו⁷⁷.
- והענין בזה – שלימוד התורה בכלל צריך להיות אמנם בדרך הקדמת נעשה לנשמע, היינו, שהלימוד הוא בגלל שזוהי תורתו של הקב"ה, אבל לאחר הקדמה זו, עוזרו הקב"ה ומצליחו שיהי' גם ה"נשמע" – מלשון "כי שומע עבדך"⁷⁸ – שהו"ע ההבנה וההשגה, אלא שבשביל זה צריך להיות ענין של יגיעה, "יגיעת ומצאת"⁷⁹, שמבין גם בשכלו.

(68) סה"ש תורת שלום ע' 169 (והוא נוסחא אחרת מהמובא בלקו"ד ח"ד תרסב, רע"א (סה"ש תרפ"ז ע' 230)).

(69) ראה גם תורת מנחם – התועדויות ח"ב ס"ע 107 ואילך.

(70) הועתק בספר חסידים הראשונים – וואיטצן, תרע"ז. וב"תולדות ר"י החסיד" שנדפסו בריש "ספר חסידים השלם".

(71) ב"ר פנ"ו, ז.

(72) משנה סוף סוטה.

(73) לשון חז"ל – תנחומא חוקת ג. במדב"ר רפ"ט.

(74) הל' ת"ת לאדה"ז ספ"ב. וש"נ.

(75) של"ה כה, א. לקו"ת תוריע כג, א. ובכ"מ.

(76) ברכות כב, א. וראה תו"א יתרו סז, ב. ובכ"מ.

(77) ומ"ש בסיום הפתגם (בלקו"ד שם) שכיון שהדור לא הי' כדאי לכן הי' זה בהעלם – י"ל הכוונה שאין הענינים כמו שהם בהפשטה, כ"א שנתלבשו בתורת החסידות.

(78) שמואל-א ג, יו"ד.

(79) מגילה ו, רע"ב.

ובנוגע לפנימיות התורה, ואפילו בתורת החסידות עצמה – היכן היתה הזכות וההצלחה ללמוד בהבנה והשגה ואריכות ההסבר – הרי זה התחיל אצל אדמו"ר הזקן, שתבע ודרש שתהי' הבנה והשגה גם בהענינים היותר נעלים שבתורת החסידות, אלא שצוה שצריכים לקשר את הלימוד עם מעשה בפועל, שזהו"ע ה"בכך", ובכל אופן, יש צורך גם בהבנה והשגה.

וזהו יתרון המעלה שבמעייין, שה"מים חיים" זוחלים ויוצאים גם מחוץ הימנו – שגם ב"חוצה" יוכלו ללמוד ולהבין את הענינים דפנימיות התורה (מן הקל אל הכבד), בהבנה והשגה של השכל דנפש האלקית, שיסביר גם לשכל האנושי של האדם הלומד, שעיי"ז מתקשר ומתחבר האדם – שהי' עד עתה ב"חוצה" – עם המקור ד"דברי אלקים חיים", שהוא הקב"ה, כמ"ש⁸⁰ "ואתם הדבקים בה' אלקיכם חיים גו'",

ועיי"ז נמשכת החיות (לא רק בלימוד החסידות, אלא) גם בלימוד הנגלה, ועד שנמשכת החיות גם במחשבה דיבור ומעשה של כל היום כולו – שרואים שמתהלך איש חי, כיון שהוא מקושר עם מקור החיות, הקב"ה, שהכניס את עצמותו בעולם ע"י תורתו תורת חיים, שילמדוה בעוה"ז הגשמי, ויאיירו אותו עם האור והמאור שבתורה. [כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן ניגון שמח. ואח"כ צוה לנגן "אבינו מלכנו".]

* * *

יז. צוה לנגן ואמר מאמר ד"ה פתח אליהו – הוגה עיי" כ"ק אדמו"ר שליט"א.

* * *

יח. איתא בגמרא⁸¹ "מנא הא מילתא דאמרי אינשי כד הוינן זוטרי לגברי (כשהיינו קטנים היינו חשובים כגברי) השתא דקשישנא לדרדקי (עכשיו שהזקננו הננו שפלים כתינוקות). מעיקרא כתיב⁸² וזה' הולך לפניכם יומם בעמוד ענן לנחותם הדרך ולילה בעמוד אש להאיר להם, ולבסוף כתיב⁸³ הנה אנכי שולח מלאך לפניך לשמרך בדרך".

וענין זה מהווה הוראה – שיש מקום בשכל התורה שבמקרים מיוחדים יש צורך במעמד ומצב של "זוטרי" כדי להיות "גברי".

ומבאר הצמח-צדק⁸⁴ שענין זה הוא ע"ד מ"ש⁸⁵ "כי נער ישראל ואוהבהו", היינו, שהקב"ה מבאר הטעם על גודל אהבתו לבני ישראל, שזהו לפי ש"נער ישראל", שהם בבחינת קטנות ("נער"), שזהו"ע "כד הוינן זוטרי – לגברי". ויש להוסיף ולבאר הענין באופן של הבנה והשגה (שהרי בתורת החסידות בא כל ענין בהבנה והשגה), והעיקר – לבאר ההוראה בפועל בעבודת האדם לקונו [שזהו תכלית בריאתו, כמאמר המשנה⁸⁶ "אני לא נבראתי אלא לשמש את קוני", ועיי"ז מתמלאת גם תכלית כוונת הבריאה כולה – כדברי המשנה בפיסקא שלפנ"ז: "כל העולם כולו לא נברא אלא לשמשני", שמזה מובן⁸⁷ שכאשר האדם ממלא תפקידו בעבודת הבורא, אזי נתמלא חפץ ורצון ה' בכללות הבריאה], עיי' קיום התומ"צ, כדלקמן.

יט. והענין בזה:

איתא בגמרא⁸⁸ "כל אדם שיש בו גסות הרוח אמר הקב"ה אין אני והוא יכולין לדור בעולם", והיינו, שמצד זה שמציאותו תופסת מקום בעיני עצמו ועד לרגש של גאווה – שזהו היפך ענין הקטנות ("זוטרי") – הרי לא זו בלבד שאינו ממלא את הכוונה לעשות לו ית' דירה, אלא עוד זאת, שאפילו בהדירה שישנה כבר הרי הוא כביכול "דוחק רגלי השכינה"⁸⁹, כיון ש"אין אני והוא יכולין לדור".

וכשם שבכל עניני קדושה, בהתגברות הקדושה מתמעט הלעו"ז, ועד"ז להיפך, שכדי למעט בהענינים דלעו"ז, יש להרבות באור וחיות דקדושה – כן הוא גם בהענין דהיפך הישות, שכלל שניתוסף בענין הענוה והשפלות, ניתוסף יותר בהשראת וגילוי השכינה, לעשות לו ית' דירה בתחתונים.

(86) משנה וברייאא סוף קידושין – ע"פ גירסת הש"ס כת"י (אוסף כת"י של תלמוד הבבלי, ירושלים, תשל"ד). וכן הובא במלאכת שלמה במשנה שם.

(87) ראה גם "רשימת המנורה" (קה"ת, תשנ"ח) ע' עד ואילך.

(88) סוטה ה, א.

(89) ברכות מג, סע"ב.

(80) ואתחנן ד, ד. וראה אבות דר"נ ספ"ד.

(81) ב"ק צב, ב (ובפרש"י).

(82) בשלח יג, כא.

(83) משפטים כג, כ.

(84) אוה"ת בשלח ע' שפב.

(85) הושע יא, א. וראה לקו"ש חכ"א ע' 20 ואילך. וש"נ.

- כ. ועפ"ז יש לבאר תוכן המאמר "כד הוינן זוטרי לגברי השתא דקשישנא לדדקי" – בעבודת ה':
 "כד . . קשישנא", היינו, שהתורה מעידה עליו שהוא "זקן", בענינים של קדושה, גדול בתורה ובחכמה –
 הרי מצד התלבשות הנשמה בגוף ואחיזת הגוף, לא ימלט שהגדלות בעניני קדושה לא תביא הוספה בהרגש
 עצמו, ומצד גדלותו קשה לו לפעול בעצמו תנועה של ביטול במציאות, שיהי' אצלו ההרגש ד"נפשי כעפר לכל
 תהי' 90 בתכלית השלימות.
- משא"כ "כד הוינן זוטרי, לגברי" – דהן אמת שהי' במעמד ומצב של קטנות בידיעת התורה, אבל לאידך,
 היתה אצלו מעלת השפלות, שעז"נ⁹¹ "מרום וקדוש אשכון ואת דכא ושפל רוח", היינו, ששם דוקא ישנו גילוי
 השכינה ביתר שאת וביתר עוז.
- וזוהו הרמז בדברי הגמרא "מעיקרא כתיב והוי' הולך לפניו" – שבזה מרומז שענין הקטנות ("זוטרי")
 הוא "כלי" לגילוי השכינה, ובזה גופא – באופן ד"והוי' (הולך לפניו)", בתוספת וא"ו, "הוא ובית דינו"⁹².
- כא. ובפרטיות יותר:
- בענין הביטול – יש סדר השתלשלות וחילוקי דרגות: ישנו הביטול שהעדר המציאות לגמרי, כמ"ש⁹³ "ונחנו
 מה", שענין זה הי' יכול לפעול בעצמו משה רבינו – עליו נאמר⁹⁴ "והאיש משה עניו מאד מכל האדם אשר
 על פני האדמה", ועד"ז אהרן, שהם כולא חד⁹⁵.
- וישנו גם הביטול דאברהם אבינו, שאמר "ואנכי עפר ואפר"⁹⁶, שאין זה ביטול שהעדר המציאות לגמרי כמו
 "ונחנו מה", שהרי בכל זאת ישנה איזה מציאות ("עפעס אַ מציאות איז דאָס").
- ועד"ז ישנו הביטול דדוד, שהי' בתכלית הביטול באופן ד"שויתי ודוממתי"⁹⁷, אבל אעפ"כ הי' זה באופן
 ד"ואנכי תולעת ולא איש"⁹⁸, היינו, שעם היותו בתכלית השפלות עד שאינו בגדר המציאות ד"איש", מ"מ, אינו
 בביטול כמו דומם, "עפר ואפר" (ובודאי שאינו בהעדר המציאות לגמרי, "ונחנו מה"), אלא כמו דרגת החי –
 "ואנכי תולעת".
- ועאכ"כ בנוגע לאלה שאינם בדרגת ה"מרכבה", כמו האבות⁹⁹, ועד"ז דוד שהוא רגל הרביעי שבמרכבה¹⁰⁰
 – הרי בודאי שאינם בתכלית הביטול כו'.
- אמנם, מצד הענין ד"נער ישראל", שנמצאים במעמד ומצב של קטנות, "זוטרי" – הרי אף שהקטנות היא
 גם בנוגע להבנה והשגה בתורה, מ"מ, מצד השפלות ושכירת-הלב ("צעפראַכנקייט") מענין זה גופא, נעשה
 אצלו עילוי גדול, "לגברי".
- כב. ויש להוסיף, שהעילוי שנעשה ע"י ענין הקטנות, "זוטרי לגברי", פועל גם עילוי יותר גדול בהבנה
 והשגה בתורה.
- וההסברה בזה – ע"פ מ"ש⁹⁰ "ונפשי כעפר לכל תהי' פתח לבי בתורתך", היינו, שענין השפלות הוא "כלי"
 שאח"כ יוכל להיות לימוד התורה כדבעי¹⁰¹.
- וזוהו שמצינו בגמרא¹⁰² בנוגע לבית שמאי ובית הלל: "מפני מה זכו ב"ה לקבוע הלכה כמותן" – דלכאורה,
 מצד ההבנה והשגה שבתורה גדלה מעלת בית שמאי ש"מחדדי טפי"¹⁰³ – "מפני שנוחין ועלובין היו כו' ולא
 עוד אלא שמקדימין דברי ב"ש לדבריהן", היינו, שמצד ענין העלכון – שהכוונה בזה לענין השפלות והעדר
 המציאות בתכלית – ניתוסף גם בתורה, שנקבעה "הלכה כמותן".
- כג. ועד"ז בנוגע לענין התפלה:
- תפלת שמונה-עשרה צריכה להיות בתכלית הביטול, "כעבדא קמי מרי"¹⁰⁴, שאינו יכול לזוז ממקומו כו', ועד

(98) שם כב, ז.

(99) ב"ר פמ"ז, ו. פפ"ב, ו.

(100) זהר ח"א רמח, ב. ח"ג רסב, ב. ועוד.

(101) ראה לקו"ת במדבר טו, סע"ב ואילך. ובכ"מ.

(102) עירובין יג, ב.

(103) יבמות יד, א.

(104) שבת י"ד, רע"א. וראה רמב"ם הל' תפלה פ"ה ה"ד. שו"ע

אדה"ז או"ח סו"ס צה.

(90) נוסח ברכת אלקי נצור כו' (ברכות יז, א).

(91) ישע"י נז, טו.

(92) פרש"י וירא יט, כד. בא יב, כט. ועוד.

(93) בשלח טז, דח.

(94) בהעלותך יב, ג.

(95) ראה זח"ב כו, ב ואילך.

(96) וירא יח, כז.

(97) תהלים קלא, ב.

- כדי כך, שאפילו דיבור התפלה גופא הוא באופן ד"אדני שפתי תפתח ופי יגיד תהלתך"¹⁰⁵, היינו, שהתפלה שלנו תהי' כעונה אחר הקורא כו', כפי שמבאר אדמו"ר מהר"ש (באריכות ובהסבר ע"פ תורת החסידות) במאמר ד"ה אדני שפתי תפתח¹⁰⁶ בביאור דברי האלשיך¹⁰⁷ שבפסוק זה מבקשים אנו שתהי' תפלתנו ע"ד תפלת רבי חייא ובניו כו'¹⁰⁸.
- אמנם, כדי לפעול ביטול זה יש צורך בהתבוננות ארוכה, ובפרט בימינו אלה שלא מספיקה ההתבוננות באמירת הפסוק "אדני שפתי תפתח גו'" עצמו, ולא מספיקה גם ההכנה דק"ש וברכות ק"ש, שלכן הוסיפו גם פסוקי דמרה, ובדורות שלאח"ז הוסיפו גם את כל הענינים שאומרים לפני פסוד"ז, ואח"כ הוסיפו שיש צורך בהתבוננות עוד לפני אמירת "מה טובו"; ואעפ"כ רואים – והלואי לא הי' כן – שקורה לפעמים שכל זה אינו מועיל לעמוד בשמו"ע בביטול "כעבדא קמי מרי"...
- אמנם, כל זה הוא כשמדובר אודות מי שנמצא במעמד ומצב ד"קשישנא", משא"כ "כד הוי זוטרי" – הרי זה ע"ד שמעיד אדמו"ר האמצעי¹⁰⁹ (בנו של בעל השמחה) בנוגע ל"עני" (מצד ענינים גשמיים, או מצד ענינים רוחניים), שאינו צריך להתבוננות כו', כי, מיד כשזוכר במעמדו ומצבו שהוא עני, אזי בכה במר נפשו! ועד"ז בנדו"ד, שמצד ענין השפלות, "זוטרי", נקל יותר לפעול הביטול כלפי שמיא שצריך להיות בעבודת התפלה (כמו בלימוד התורה) – שכוללת כל המצוות, בדוגמת חוט השדרה שנותן חיות ומעמיד את כל האברים (כמבואר בלקו"ת פרשת בלק¹¹⁰).
- כד. ומזה מובן שכאשר ישנו מי שמרגיש את עצמו כ"זוטרי" – הנה לכל הפחות ינצל זה לעניני קדושה, לפעול בעצמו ענין השפלות (לא "שפלות של שקר" ששולל אדמו"ר הזקן בהקדמת התניא, אלא) באמיתיות – שזהו ה"כלי" שעל ידו יתוסף שלא בערך בלימוד התורה, בתפלה ובקיום המצוות, שזהו"ע "כד הוינן זוטרי – לגברי". וכאמור, שזהו"ע ד"כ נער ישראל ואוהבהו", היינו, שכאשר יהודי נמצא בתנועה של קטנות ("נער"), ומנצל זה בעניני קדושה ("ישראל"), אזי "ואוהבהו" – שמתגלית אהבת הקב"ה לישראל (כמ"ש¹¹¹ "אהבתי אתכם אמר הוי'") בדוגמת אהבת האב לבנו, ובפרט בן יחיד – כפתגם הבעש"ט¹¹² שכל אחד ואחת מישראל הוא כמו בן יחיד אצל מלך מלכי המלכים הקב"ה, אבינו שבשמים, שמצד זה נותן לו כל גזיו, כל גנזי המלך, עד להענינים שהם בבחי' יקר, ויקר מכל יקר!
- כה. (וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א):
- כיון שנמצאים כאן – בלי עין הרע – בחורים צעירים וקהל צעיר ("א יונגער עולם"), שמצד מספר שנותיהם נמצאים הם בדרגא ד"כד הוינן זוטרי",
- הן אמת שפלוגי חושב שפעל רבות בתורה, פלוגי פעל ביראת שמים, ופלוגי פעל רבות בענין המצוות, אבל אעפ"כ, בנוגע להענין ד"רוב שנים יודיעו חכמה"¹¹³ – אין לו ברירה: הוא מוכרח להתבגר במספר השנים עד שתיתוסף אצלו גם החכמה שבאה מצד ריבוי הזמן –
- יתבוננו במעמדם ומצבם – שרק נולדו לפני כך וכך שנים, ולא עשר שנים לפני כן, ובמילא חסר להם הענין ד"רוב שנים יודיעו חכמה" – כדי לעורר בעצמם את רגש השפלות והביטול,
- וזה יהי' ה"כלי" לבוא למעמד ומצב ד"גברי", להיות "והוי' הולך לפניהם גו' להאיר להם", להאיר את חשכת הלילה,
- ו"כימי צאתך מארץ מצרים"¹¹⁴ יהי' גם עתה – שיקויים יעוד הנביא¹¹⁵ "הקטן יהי' לאלף והצעיר לגוי עצום", היינו, שענין הקטנות ("זוטרי") – עכ"פ בעיני עצמו – יפעל את כל הענינים שנכללים ב"אראנו נפלאות"¹¹⁴, במהרה בימינו.
- [כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לכל המתעסקים עם הבחורים שיאמרו "לחיים", ויתנו גם לבחורים-המושפעים לומר "לחיים"].

(110) ע, סע"ג ואילך.

(111) מלאכי א, ב.

(112) ראה כתר שם טוב (הוצאת תשנ"ט) בהוספות סקס"ז. וש"נ.

(113) איוב לב, ז.

(114) מיכה ז, טו.

(115) ישעי' ס, כב.

(105) תהלים נא, יז.

(106) בסה"מ תרכ"ח ע' רעח ואילך. וראה סה"מ מלוקט ח"ד ע' שפח. וש"נ.

(107) בספרו רוממות א"ל (ע"פ).

(108) ב"מ פה, ב.

(109) דרך חיים שער התשובה פ"ב (ה, ד).

לקוטי שיחות פרשת תולדות כרך ה'

מתורגם ללשון הקודש

- 21 אך קשה להבין כך בפירוש רש"י, כי בפירושו על
22 התורה מיישב רש"י רק שאלות המתעוררות לפי הפשט.
23 ובפשט הפסוקים אין מוזכר בשום מקום שאין הברכה
24 שורה על דבר שבמדה.
25 מכך מובן, שבדבריו "ורבותינו אמרו אומד זה
26 למעשרות היה", אכן מתכוון רש"י לומר פירוש אחר על
27 "מאה שערים", החולק על הפירוש "שאמדה כמה ראויה
28 לעשות ועשתה...".
29 כך מוכח גם מלשונו של רש"י "ורבותינו אמרו": אילו
30 היה רש"י מתכוון לבאר על ידי מאמר רבותינו רק את
31 פירושו הקודם, הוא היה אומר "ואמרו רבותינו" (המלה
32 "ואמרו" תחילה), ואז הכוונה היא להמשך הפירוש
33 הקודם: ועל כך אמרו רבותינו. לעומת זאת, הביטוי
34 "ורבותינו אמרו" (המלה "ורבותינו" תחילה) מביע,
35 שרבותינו חולקים ואומרים אחרת מן המובא לפני כן.

ב

פי מאה - לפני הצמיחה או אחריה

- 36 ההבדל בין שני הפירושים מובן בפשטות:
37 לפי הפירוש הראשון, "שאמדה כמה ראויה
38 לעשות...", ברור שהערכת השדה היתה לפני הצמיחת
39 התבואה, ולכן יוצא, שמשמעות המלים "מאה שערים"
40 היא, כפי שמסיים רש"י: "ועשתה על אחת שאמדה

א.

"מאה שערים"

- 1 מן הפסוק "ויזרע יצחק... מאה שערים" ¹ מצטט רש"י
2 את המלים "מאה שערים", והוא מפרש: "שאמדה כמה
3 ראויה לעשות, ועשתה על אחת שאמדה מאה. ורבותינו
4 אמרו³ אומד זה למעשרות היה".
5 במבט ראשון נראה, ש"ורבותינו אמרו..." איננו פירוש
6 נוסף ל"מאה שערים", אלא הוא רק הסבר על הפירוש
7 "שאמדה כמה ראויה לעשות": מטרת האומד היתה
8 לצורך המעשרות.
9 אך לפי זה תמוה: מה קשה כאן לרש"י בדרך הפשט,
10 אשר עליו להבהיר על ידי מאמר רבותינו "אומד זה
11 למעשרות היה"? הן זהו דבר רגיל⁴, שאפילו ילד מכיר:
12 כאשר קונים שדה, מעריכים אותו כדי לדעת אם מחירו
13 כדאי, וכן כאשר יש לחרוש ולזרוע בשדה וכו', מעריכים
14 כמה תבואה הוא יכול להצמיח, כדי לדעת אם וכמה כדאי
15 להשקיע בעיבודו. לשם מה צריך רש"י לפרש, שהאומד
16 היה לצורך מעשרות?
17 יש המפרשים⁵, שרש"י מיישב כאן את השאלה
18 המובאת במדרש³: "והלא אין הברכה שורה על דבר שהוא
19 במשקל...? ומפני מה מדד אותה", ולכן הוא מבאר,
20 כמדרש, שהאומד היה לצורך מעשרות.

(1) פרשתנו כו, יב.

(2) ראה לקמן ס"ג על דבר פרש"י שלפניו.

(3) ב"ר פס"ד, ו.

(4) אף שאינו מוכרח, ואפשר לקנות בהשערה בעלמא נוכפרט שדה, שלכן קרקעות אין להם אונאה (ב"מ נו, סע"א), כי "קרקעות הוא דבר השוה כל כסף" (הגהות מיימוניות הל' מכירה פ"ג סק"ד), וכנגדו בחיי ילד אשר דבר שמתאווה אליו ביותר – "כל חפצין לא ישונו בה" – מ"מ דבר רגיל הוא, שכשקונים שדה מודדים אותה, ואין צריך לביאור על זה.

(5) גר"א וש"ח. וראה גם רא"ם.

(6) ראה גם תענית ח, ב. ורש"י.

(7) וגם כמדרש יש לומר, שהקושיא "מפני מה מדד אותה", אינה על אמידת השדה קודם שעשתה התבואה – כי אף שאין הברכה שורה על דבר שבמדה, הרי הוצרכו לאמוד את השדה בכדי לדעת אם כדאי לקנותה ולזרוע אותה* – כי אם, על מדידת התבואה לאחר הצמיחה. [כי מ"ש "וימצא גר

מאה שערים" מוכח לכאורה, שנוסף על אמידת השדה קודם שעשתה התבואה – "שערים" – מדד את התבואה ומוצא שעשתה מאה כמה שהאמידה. ועל מדידה זו מקשה: "והלא אין הברכה שורה כו' מפני מה מדד אותה". (ועפ"י מובן: (א) דיוק לשון המדרש "מפני מה מדד אותה", ולא "מפני מה אמדוה". (ב) תירוץ המדרש "מפני המעשרות", ובהאומד שקודם הצמיחה אין כל תועלת למעשרות, כדלהלן סעיף ב'). אבל בפירוש"י א"א לפרש כן. כ** (א) מלשון רש"י "אומד זה למעשרות ה'" מוכרח דקאי אדלעיל מינ' (אומד ד"שערים" ולא "וימצא"). (ב) רש"י שטעל זיך על התיבות "מאה שערים", ואינו מביא כלל תיבת "וימצא" (כבמדרש שם). (ג) בדרך הפשט, "וימצא" אין פירושו מדידה. וגם אין צורך במדידה בשביל למצוא כו' שהרי כשראה שחלק הכי קטן של השדה עשה ק' פעמים יותר משיערו אותו (וממדידה הקודמת ידוע גודל השדה), ידע בדרך ממילא הסך-הכל של התבואה – "וימצא", וא"צ למדידה שני.

(* נוסף לזה: מה שאין הברכה שורה, הוא על דבר שבמדה דוקא (ובלשון הש"ס: על דבר המדד). אבל לא על דבר הנאמד, ובמילא אין שייך להקשות על אמידת השדה "והלא אין הברכה שורה על דבר שהוא במדה". (וראה גם אורח"ח כאן: "הגם שנמדד שנועד שיעור מאה שערים אנפ"כ ויברכו ה'"). הרי שהפלא ב"ויברכוה" הוא בזה שהברכה שרתה לאחרי שנועד שיעור מאה שערים (שגם לאח"י ה' ברכה, וכדלקמן בפנים סוף סעיף ב'), אבל לא בהשראת הברכה לאחר ששיער.

(** נוסף על מה שבדרך הפשט א"צ לביאור גם על המדידה שלאחרי הצמיחה, כי בפשטות הכתובים לא נמצא הענין ד"אין הברכה שורה על דבר שהוא במדה", והרי כל הקושיא שבמדרש "מפני מה מדד אותה" הוא מטעם זה.

חשובה כו'. בשנה ההיא – אף-על-פי שאינה כתיקונה
 כו', הוא מציינם שוב ביחד: "בארץ ההיא בשנה ההיא
 וכו', שהארץ קשה והשנה קשה", ובכך הוא מוסיף על
 הנאמר קודם, שכאשר שני החסרונות מופיעים ביחד,
 התוצאות קשות הרבה יותר, עקב ההשפעה ההדדית¹²,
 ואם כך מובן, שמפני שני החסרונות, הוערכה על פי
 האומדן מלכתחילה כמות קטנה ביותר של תבואה, וכאשר
 צמחה תבואה "על אחת שאמדה מאה", מדובר בכמות
 שהיא פי מאה בלבד מכמות קטנה זו.
 ולפי זה מתעוררת השאלה: כיון שבשדה צמחה
 תבואה רק בכמות שהיא פי מאה מ"על אחת שאמדה",
 הרי אין ניכרת התוספת בגודל הברכה בהדגשת "בארץ
 ההיא בשנה ההיא", כי לעומת האומדן הזעיר עקב התנאים
 של "ארץ קשה" ו"שנה קשה", אין בכך פלא רב יותר,
 מאשר אותה ברכה של פי מאה היתה צומחת בהשוואה
 לאומדן גדול יותר של שנה טובה וארץ טובה – ואילו
 בפשטות מובן, שגם הנתונים של "בארץ ההיא בשנה
 ההיא", מדגישים את הברכה.
 אף אם החידוש הוא בכך, שכיון שמדובר בארץ קשה
 ובשנה קשה, הרי גם נתונים אלו גורמים לכך שהשדה לא
 יהיה כלי ראוי לברכה ה' שמעל הטבע, בדומה לכך
 שקושי הארץ משפיע על נתון אחר, על ה"שנה", וקושי
 השנה משפיע על ה"ארץ" – ובכל זאת חלה כאן הברכה
 באופן המופלא של מאה שערים,
 בכל זאת משתמע מתוכן הפסוקים, שב"וימצא... מאה
 שערים" הכוונה היא להדגיש את הכמות, את ריבוי השפע
 הממשי שנתן הקדוש-ברוך-הוא ליצחק, ולא רק את הפלא
 שהיה בכך. כפי שמוכח מן הנאמר בהמשך הפסוקים:
 "ויגדל האיש... עד כי גדל מאד". לכן קשה לומר,
 שב"מאה שערים" הכוונה היא לפי מאה ממה שאמור
 לצמוח בארץ קשה ובשנה קשה, שהרי למרות הפלא

מאה", שהשדה הצמיח פי מאה מן ההערכה. ואילו לפי
 הפירוש "אומדן זה למעשרות היה", נעשתה ההערכה
 לאחר צמיחת התבואה,
 שהרי לפני הבשלת התבואה אין מעריכים את השדה
 לצורך מעשרות, כי מצוה זו חלה רק לאחר שהתבואה
 צמחה ונקצרה וכו', כיון שבמשך הזמן, עד שתבשיל
 התבואה, עלולים לחול שינויים בשדה התבואה – לשבח או
 לגריעותא – ועל ידי כך תשתנה גם הערכת כמות המעשר.
 ולפי זה, הפירוש של "מאה שערים" הוא, שלאחר
 הבשלת התבואה ולאחר הערכתה, ואף לאחר מדידתה
 המדויקת⁸, נוספה בה בבת אחת כמות של פי מאה –
 לאחר הצמיחה⁹.

ג.

"בארץ ההיא בשנה ההיא" - הדגשת הברכה?

רש"י אינו מסתפק בפירוש הפשוט, שהמשמעות של
 "מאה שערים" היא "שאמדה כמה ראויה...", והוא מביא
 את הפירוש של "רבותינו", שהאומדן היה לצורך מעשרות,
 מפני שלפי הפירוש הפשוט לא מובן:
 לפני המלים "מאה שערים" נאמר בפסוק "בארץ
 ההיא... בשנה ההיא". ומפרש רש"י, שהיתה זו ארץ קשה
 ושנה קשה¹⁰. וכיון שבהערכת השדה "כמה ראויה
 לעשות" לקחו, כמובן, בחשבון גם את הנתונים של "ארץ
 קשה" ו"שנה קשה",
 אשר בנוסף לחסרון שבכל אחד מהם בנפרד, הרי הם
 משפיעים זה על זה: שנת רעב משפיעה על כך שלא זו
 בלבד שהאדמה "אינה חשובה כארץ ישראל", אלא היא
 נעשית "ארץ קשה". וכן להיפך – "הארץ ההיא" משפיעה
 לרעה על השנה, שלא זו בלבד שהיא "אינה כתיקונה",
 אלא היא נעשית "שנה קשה"¹¹.
 (בכך מובן מדוע לאחר שמפרט רש"י את שני
 החסרונות בנפרד: "בארץ ההיא – אף-על-פי שאינה

(8) שהרי אין מעשרין באומדן (רמב"ם הל' מעשר פ"א ה"ד. וכן מובן גם בפשטות מהשם "מעשר").

ומ"ש רש"י "אומדן" – ולא מדידה – כי בא לפרש תיבת "שערים" שבכתוב.

(9) במדרש שם א"א לפרש ש"מפני מה מדד אותה מפני המעשרות" קאי על "שערים" (ופירוש "מאה שערים" הוא שלאחרי המדידה למעשרות ניתוסף מאה פעמים) וחזר ממ"ש קודם "נעשתה מאה כמה שהאמירה" – כי לפי"ו הוצרך לומר "אלא מפני המעשרות". ולכן מוכרח לפרש שקאי על "וימצא", כנ"ל הערה 7. אבל כוונת רש"י ב"ורבותינו אמרו כו"ל הוא לפרש התיבות

"מאה שערים", כפנים, וראה לקו"ש ח"ה ע' 51 הערה 28.
 (10) ומה שהפסוק מפסיק בתיבת "וימצא" בין "בארץ ההיא" ל"בשנה ההיא" – כי עיקר ההצלחה ב"יזרע" תלוי ותיקף באופי הארץ; ד"וימצא" (בגמר הצמיחה) – בהמשך ואופי הזמן שכן הזריעה עד גמר הצמיחה.
 (11) ועפ"י מובן בפשטות מה שרש"י כותב "קשה", ומשנה ממ"ש קודם "אינה חשובה"; "אינה כתיקונה".
 (12) והוכחתו של רש"י לפרש כן, הוא ממ"ש "ההיא" שתי פעמים (דלכאורה הול"ל "בארץ ובשנה ההיא וימצא גו"*)). ואולי יל"פ שכוונת רש"י ב"נעשה למה לומר" הוא למ"ש שתי פעמים והיא.

(* וגם אז ה' מובן מ"ש לעיל בהערה 10. כי מזה ש"יזרע" כתוב בתחילה ו"וימצא" בסוף. מובן שכל אחד מהם קאי אדסמיך ל': "יזרע" על "בארץ" ו"וימצא" – על "בשנה" (ואין צורך לכתוב בשביל זה "ההיא" שתי פעמים. ורק לאחר שנאמר "ההיא" שתי פעמים (מצד טעם ה"ל"). נאמר "וימצא" לפני "בשנה ההיא" בכדי להדגיש יותר ש"וימצא" קאי על "בשנה").

1 העצום שבכך, בכל זאת אין זה שפע עצום, ואף סביר
2 להניח, שהכמות של "מאה שערים" של ארץ ושנה קשות
3 אף קטנה מכמות אחת של ארץ ושנה טובות.
4 לפיכך מביא רש"י את הפירוש "אומד זה למעשרות
5 היה". לפי פירוש זה יוצא, שהיתה כאן ברכה כפולה:
6 ראשית, היתה ברכה בצמיחת התבואה, שלמרות הארץ
7 הקשה והשנה הקשה צמחה התבואה כאילו היו ארץ טובה
8 ושנה טובה. ורק לאחר הצמיחה הרבה כבארץ טובה
9 וכבשנה טובה, הוכפלה התבואה בבת אחת פי מאה.

ד.

מדוע נעשה נס החורג ביותר מדרך הטבע?

10 אך גם על פירוש זה אפשר לשאול: כיון שהקדוש-
11 ברוך הוא רצה להעניק שפע כה רב בתבואתו של שדה
12 יצחק – פי מאה מכמות התבואה הצומחת בארץ טובה
13 ובשנה טובה – יכולה היתה ברכה גדולה זו להתקיים כולה
14 בצמיחת התבואה, שהשדה יצמיח מלכתחילה כמות גדולה
15 זו במלואה. מדוע היתה הצלחת התבואה עצמה מוגבלת
16 לכמות אחת (אלא שהיתה בכך ברכה, שלמרות שהיו ארץ
17 קשה ושנה קשה צמחה תבואה כבארץ וכבשנה טובות), ורק
18 לאחר מכן הכפילה פתאום התבואה את עצמה פי מאה?
19 יותר מכך: מובן בפשטות, שכיון שהקדוש-ברוך הוא
20 קבע ברצונו שהעולם יתנהל לפי חוקי הטבע, ואף לגבי
21 חלק מהם הוא כרת ברית ש"לא ישובתו"¹³, הרי לא יעשה
22 הקדוש-ברוך הוא נס שישוב את חוקי הטבע, כאשר
23 אפשרי שאותו שפע יגיע בדרך הטבע¹⁴. ואף כאשר
24 הכרחי, כביכול, להזדקק לנס, הרי אם אפשר להגיע לכך
25 על ידי נס הקרוב יותר לטבע, אין נעשה נס הנוגד לחלוטין
26 את חוקי הטבע¹⁵.

27 ואם כך, השאלה בענינו קשה יותר: ברכה כפולה זו
28 יכולה היתה להינתן מיד עם צמיחת התבואה, שמלכתחילה
29 תצמח "בארץ ההיא ובשנה ההיא" כמות הגדולה פי מאה
30 מהצומח בארץ טובה ובשנה טובה, ואז הנס קרוב יותר
31 לחוקי הטבע. מדוע בכל זאת ניתנה כאן הברכה על ידי נס
32 – "מאה שערים" לאחר צמיחת ומדידת התבואה – שאין
33 לו כלל אחיזה בטבע והוא "מנקר את העיניים"?

ה.

הברכה בזכות המעשרות

34 ואכן, רש"י עצמו מבהיר זאת: כאשר ברצונו לומר
35 שהערכת השערים היתה לאחר הצמיחה, הוא מבטא זאת

36 במלים: "אומד זה למעשרות היה". לכאורה, אם בכוונת
37 רש"י לספר רק אודות זמן האומד, הוא היה צריך לציין
38 במפורש, שהאומד היה לאחר הצמיחה, ולא להסתפק
39 ברמז לכך על ידי המלה "למעשרות"?
40 ההסבר לכך הוא, שבאומרו "למעשרות היה" משיב
41 רש"י גם לקושיה שהוזכרה לעיל: נס זה אכן התרחש רק
42 לאחר הצמיחה, כי הברכה של "מאה שערים" הגיעה
43 בזכות מצות מעשר¹⁶ המקיימת רק מאוחר יותר, ולכן,
44 דוקא לאחר שהתבואה כבר בשלה ויצחק מדד את כמותה
45 לצורך מעשרות, רק אז, בזכות זאת – "וימצא... מאה
46 שערים".

47 אך עדיין פירוש זה קשה: אילו רצה הקדוש-ברוך הוא
48 לגמול ליצחק עבור מצות מעשר רווח של "מאה שערים",
49 עדיין ניתן היה לעשות זאת באופן שתהיה לו אחיזה
50 בטבע: למשל, שיצחק ימכור את התבואה במחיר כה
51 גבוה, פי מאה משוויה¹⁷, וכדומה. מדוע ניתן לו דוקא
52 השכר של "מאה שערים", הנוגד לחלוטין את גדרי הטבע?
53 משום כך מציין רש"י שפירוש זה על "מאה שערים",
54 שהתבואה הכפילה את עצמה מאליה, הוא מאמר של
55 "רבותינו" – כלומר, קשור ללימוד בדרך ההלכה, דרך
56 הדרש – ולא פירוש לפי הפשט ממש. הפירוש לפי פשוטו
57 הוא, שהברכה שרתה בזמן צמיחת התבואה, ולכך יש
58 אחיזה בטבע. ולכן מקדים רש"י את הפירוש "ועשתה על
59 אחת שאמדוה מאה" לפני הפירוש "אומד זה למעשרות
60 היה", כי הוא סובר שזהו הפירוש העיקרי.

ו.

בפנימיות: שתי דרגות של שערים

61 בפירוש רש"י זה יש גם "יינה של תורה"¹⁸ –
62 על הפסוק "ויזרע יצחק... מאה שערים" מבאר כ"ק
63 אדמו"ר ה"צמח צדק"¹⁹, שבאופן כללי ישנם חמישים
64 שערים, ובשערים אלו עצמם יש שתי דרגות ואפשרויות:
65 כפי שהם נמצאים בכיוון של השפעה מלמעלה למטה,
66 וכפי שהם נמצאים בכיוון של העלאה ממטה למעלה. וכך
67 נוצרים "מאה שערים".

68 אחד ההבדלים בין שתי דרגות אלו הוא: הדרגה של
69 "חמישים שערים" כפי שהם בכיוון של השפעה מלמעלה,
70 כיון שמהותה היא ירידה למטה, הרי שה"מטה" תופס
71 איזוהו מקום לגבי דרגה זו. ולכן, אף כאשר נמשך מאור

(16) ראה עד"ז גם ספורנו כאן.

(17) ובלשון הספורנו: שמכר תבואתו בדמים יקרים.

(18) היום יום ע' כד.

(19) באוה"ת פרשתנו קלט, ב.

(13) נח ה, כב.

(14) ראה דרשות הר"ן ד"ח הקדמה הא' – הובא בלקו"ש ח"ג [המתורגם]

ע' עיי"ש. 225.

(15) וכהציווי בעשיית התיבה בכפר – מפני חוק המים כר' (רש"י נח ו, יד) ועוד.

מתעוררת השאלה: כאשר מדובר על מדידה של 25
המציאות, אפשר להבין זאת. אך כיצד ייתכן שיחול שינוי 26
במדידה הנקבעת לפי תורת אמת? על כך אומר רש"י 27
"ורבותינו אמרו: "רב" הוא גדול, בעל-הבית (=אדון). 28
וזהו המשמעות של "ורבותינו אמרו", שאמרו זאת 29
גדולים, אדונים על הכל, שהם יכולים לשנות גם מדידה 30
של תורה. 31

כאשר יהודי לומד תורה באופן שהתורה מתאחדת עמו 32
ונעשית "תורתו" שלו²³, אשר כמוכן, גם לפי פשוטו, רק 33
אז הוא יכול להיות לאחד מ"רבותינו", להיות בעל הבית 34
על התורה, כביכול, ועליו אמרו חז"ל²⁴ "מאן מלכי? – 35
רבנן, שרבנן הם האדונים והמלכים, וכפי פסיקתם, כך היא 36
המציאות. 37

כמאמר חז"ל על הפסוק²⁵ "לא תסור מן הדבר אשר 38
יגידו לך ימין ושמאל", אפילו כאשר רבנן "אומרים לך על 39
ימין שהוא שמאל ועל שמאל שהוא ימין". כלומר, אפילו 40
ענין אשר תורת אמת מגדירה שהוא שמאל²⁶, וחז"ל 41
אומרים על כך שהוא ימין, פוסקת התורה עצמה: "לא 42
תסור..." – יש לשמוע להם. 43

ויש לומר, יותר מכך, שעל ידי כך שחכמים אומרים 44
על שמאל שהוא ימין – הוא נעשה ימין. כאשר התורה, 45
תורת אמת, פוסקת "לא תסור", אין הכוונה לומר שהדבר 46
עצמו אכן נשאר "שמאל" ובכל זאת ציוותה התורה 47
שלמעשה ינהגו להיפך, כי חכמים אומרים שזהו "ימין", 48
שהרי באמת לא ייתכן שתורת אמת תצווה לפעול בניגוד 49
לאמת, אלא הכוונה היא, שלמרות שדבר זה מוגדר מצד 50
תורת אמת "שמאל", הרי התורה עצמה העניקה לרבנן את 51

1 זה נס שמעל הטבע, יש צורך שתהיה לנס אחיזה כלשהי
2 בטבע. לעומת זאת, הדרגה של "מאה שערים" כפי שהם
3 בכיוון של העלאה, אינה קשורה למגבלות העולם, אלא
4 להיפך: תכלית ה"העלאה" היא להתרומם ולצאת מן העולם.
5 ולפיכך, הניסים מדרגה זו הם באופן של שידוד הטבע²⁰.

6 וזהו ההסבר של שני הפירושים של רש"י ל"מאה
7 שערים" בפנימיותם:

8 מצד חמישים השערים (מתוך "מאה שערים") שבכיוון
9 של המשכה, יש לבאר שהברכה שרתה בעת צמיחת
10 התבואה – במגבלות הטבע²¹. ואילו מצד חמישים
11 השערים בדרגה השנייה יוצא, שהברכה שרתה לאחר
12 הצמיחה ולאחר המדידה המדויקת של התבואה, כי
13 הניסים הנובעים מדרגה זו, הם באופן של שידוד הטבע.

14 ודרגה זו של העלאה הושגה על ידי שיצחק מדר את
15 התבואה לצורך מעשר, כי גם תכלית המעשר היא העלאה
16 מלמטה למעלה²², ולכן גם האור הנובע על ידי עבודה זו
17 היה בכיוון של העלאה.

ז.

"רבותינו" משנים אפילו מדידה של תורה

18 בדברי רש"י "אומד זה למעשרות היה" יש ענין נוסף:
19 כיון שמצות מעשר נקבעה באופן שההלכה דורשת למדוד
20 את התבואה ועשירית ממנה היא המעשר – יוצא, שעצם
21 ה"אומד" הוא מציאות של תורה, מדידה של תורה: התורה
22 פוסקת וקובעת שכמות התבואה היא כך וכך. ובכל זאת,
23 התבואה "יצאה" מאומד זה והכפילה את עצמה פי מאה.
24 אפילו המדידה של התורה התבטלה.

על ימין שהוא ימין ושאינו קדח"ח דאיכא קרא אתם אפילו מזידים, אבל מלשון
רש"י (שפירושו גם לבן חמש למקרא ואין מקום לרמזים) "על ימין כו' ועל
שמאל כו'" (ובפרט שמשמית התיבות "מראים בעיניך" שבספרי), מוכח
שכוונתו ל"ימין" ו"שמאל" ממש, ככפנים.

וראה גם גר"א שם: "ימין ושמאל כמשמעו, דאף אם הם טועים בדין כו'".
עיי"ש. וכן מוכח מהרמב"ן כאן ובסהמ"צ דלהלן. ובפרט דכותב דזהו כענין
דקדח"ח. (אבל ראה פתח עינים לר"ה כה, א. ובשד"ח ח"ב כלל לא תסור
(מס' טהרות מים) שהם דברים פשוטים!) והסתירה מהירוש' – מתרצים
דבירוש' קאי קודם שדנו בסנהדרין ע"ז אבל לאחר שדנו "חייב לקבל דעתם
אחר ההסכמה עכ"פ" ועפ"ש"כ הרמב"ן בסה"מ שורש א (וכ"כ החינוך מצוה
תצו) – וראה צפ"נ (להרועצ"ב) להוריות (ב, ב) ולירוש' שם ולפ' שופטים.
תורת לפ' שופטים שם.

וכבר שקו"ט בראשונים ואחרונים בנוד"ד בכלל ובחינוך הספרי
והירושלמי בפרט. וש"נ (נוסף על הנ"ל) להס': חידושי הר"ד בנפיל לסנה'
פז, א (נדפס מחדש בס' סנהדרין גדולה – ירות"ו תשכ"ח). ס' יראים מצוה לא
(שצח). יד המלך (ממרים פ"א). באר שבע להוריות. חפץ ה' שם. שער יוסף
(להחיד"א) שם. ככר לאדן לירוש' הוריות. עמודי ירושלים שם. ריב"א,
הרא"ם, ט"ז, תורת משה (להחת"ס) – עה"ת. דברי סופרים (להרא"ו וואסרמן)
ס' גיד. תו"ש למשפטים (חי"י, ערצ"ג). הערות לחי' הר"ד בנפיל הנ"ל.

(20) ראה רמב"ן ר"פ וזר. אכן עזרא שם ו, ג. אוה"ת ראה ע' תשפט.
וראה גם ביאור"ז סג, סע"א. ד"ה פתח אלי, ברוך שעשה ניסים תשט"ו
(סה"מ מלוקט ח"ה ע' קה, ע' קטו). ובכ"מ.

(21) ובדבר הסמוי מן העין (ראה בשוה"ג להערה 7, שכל זמן שלא נמדד
– גם לאחר שנאמד, שורה בו הברכה כדבר הסמוי מן העין). וג"ז הר"ע
אחר עם מ"ש בפנים, כי הברכה שבדבר הסמוי מן העין הוא ע"ד נס נסתר
המלוכב בדרכי הטבע (בחי"י ר"פ תשא, הובא באוה"ת תבא ע' תתצא).

(22) ראה באורכה לקו"ש ח"ה ע' 71 ואילך.
(23) קדושין לב, ב. ע"ז יט, א.

(24) ראה גיטין סב, סע"א. זח"ג רג, ב. ולהעיר מקידוש החדש – שבו
תלויים כל המועדות והמצות שבהם – אשר תלוי הוא בכ"ד, גם כשהם מוידין
(ר"ה כה, א).

(25) שופטים יז, יא. ספרי שם. פירש"י שם.
ויזמק יותר הכתוב בפנים – עפ"ש"כ משר"ת הרשב"א תולדות אדם
ח"ב ששכ"ב, משר"ת הרא"ש, ס' החינוך מצוה תצו, ס' זכרונות פ"א וכו' שלא
תסור נאמר על כל הדורות (ולאו דוקא על ב"ד הגדול – כדעת ס' יראים סל"א
(שצח). תו"ת בשופטים).

(26) בספרי שם: מראים בעיניך. ובכמה ממפרשי רש"י, שכ"ה הכוונה גם
בפירש"י. ועפ"ז מתרצים הסתירה מירוש' הוריות (פ"א מ"א) דדוקא באומרים

- 1 הכח לשנות, שעל ידי פסקם, ישנתה הדבר שהיה, לפני
- 2 פסקם, שמאל, להיות באמת "ימין".
- 3 בדומה לנאמר בתלמוד הירושלמי²⁷ על הפסוק "לא-ל
- 4 גומר עלי", שעל ידי פסק דין של בית דין בענין קידוש
- 5 החודש ועיבור השנה משתנים הטבע²⁸ והמציאות, והרי
- 6 ייתכן שפסק הדין ייקבע גם על ידי ביטול העדות
- 7 שנתקבלה לפני כן, ואשר לפיה נפסק אחרת (מציאות של
- 8 תורה) וכדומה.
- 9 זהו ההסבר לדברי הגמרא²⁹ "כמה טיפשאי שאר אינשי
- 10 דקיימי מקמי (=אשר קמים לפני) ספר תורה, ולא קיימי
- 11 מקמי גברא רבה (=ואינם קמים לפני אדם חשוב), דאילו

- 12 בספר תורה כתיב³⁰ ארבעים, ואתו רבנן בצרו חדא (=ובאו
- 13 חכמים והפחיתו אחד) – שחכמים הם בעלי הבית על
- 14 התורה. התורה העניקה להם כח לבטל³¹, כביכול, את
- 15 המדידות של התורה.
- 16 וכשם שאומרת זאת הגמרא שם לגבי הענין של "סור
- 17 מרע", שבכוחם של חכמים להפחית את היסורים, את
- 18 המכה הארבעים, של יהודי, אפילו יסורים הכתובים
- 19 בתורה, כך גם לגבי "ועשה טוב", שבכוחם של "רבותינו"
- 20 לעורר השפעה מלמעלה בכמות עצומה ולבטל את כל
- 21 המדידות, אפילו את מדידת התורה בברכה³² – שיגיע רב
- 22 טוב בבני חיי ומזוני, ובכולם – רויזח.

(משיחת ש"פ תולדות תשכ"ז)

(27) נדרים פ"ו ה"ח. ועוד.

(28) ועפ"ז י"ל דימין ושמאל שבנדר"ד הוא לא רק ימין ושמאל דדיני התורה (ראה ברמב"ן עה"ת "איך אוכל החלב כו' אהרוג האיש הנקי"), כ"א גם בנוגע לטבע. ועדיין צ"ע.

(29) מכות כב, ב.

(30) תצא כה, ג.

(31) וכהל' "אתו רבנן בצרו חדא". וברמב"ם רפ"ז מהל' סנהדרין: אמרו

חכמים כו' לט' שאם יוסיף לו אחת נמצאת שלא הכהו אלא מ' הראיות לו (רפי' השני בדברי הרמב"ם שבכס"מ – לא זכיתי להבין). ובפיהמ"ש "לא נכה ארבעים... דרך שמירה" (סייג). ופרש"י, ריטב"א, מאירי, הרא"ש סוף קידושין – הוא כפשטות ל' הש"ס וכתרגום יב"ע. וכהרמב"ם מוכח בתוספתא פ"ד ה"ו (ראה צפע"נ למכות). אבל מש"כ בכמדב"ר (פי"ח, כא) ובתנחומא ס"פ קורח – י"ל פ' גם אליבא דרש"י כו' וכדעת תיב"ע. ואכ"מ.

(32) וי"ל שזהו הפי' ד"תן ויחזור ויתן" (רש"י לקמן כו, כח).

המשך ביאור למסכת קידושין ליום שישי עמ' ב

כדברי רבא.

מתרצת הגמרא: **הָאָם קָמַי עֲסָקִין בְּשִׁהּוּבָא וּלְבִשּׁוֹף נִתְעָרְבוּ** – אף משנה זו עוסקת באופן שמתחילה ידע איזו מן האחיות קידש, ורק לאחר מכן נשתבח הדבר הימנו, ולפיכך חלו קידושין אלו, שהרי בשעה שקידש היו מסורים לביאה. **דִּיקָא נָמִי** – ויש לדייק כן מדברי המשנה, **דִּיקָתְגִי אֵינִי יוֹדֵעַ** שמשמעותו שאינו יודע עתה, **וְלֹא קָתְגִי אֵינִי יוֹדֵעַ** שמשמעותו שלא ידע מתחילה. שבה הגמרא ומקשה: **אִי הָכִי מֵאִי לְמִמָּרָא** – אם כן מה חידוש יש בדברי המשנה.

מתרצת הגמרא: **סִיפָא אֵיצְמִירְכָא לִיה** – המשנה הרצרכה להשמיע את הרישא משום הדין שנתחדש בסיפא. שאם **מֵת** המקדש בלא בנים, ויש לו **אָח אָחָר**, חוֹלִין אותו האח לְשִׁתְיָהוּ, ואינו רשאי לייבם אף אחת מהן, מאחר שיש לחשוש שמא זו שמייבם אינה אשת אחיו אלא אחותה, ואסורה היא עליו מדין 'אחות זקוקת'. הִיוּ לוֹ – לאותו אדם שקידש אחת משתי אחיות ומת, **שְׁנַיִם** – שני אחים, **אָחָד** מהם חוֹלִין לאחת מן האחיות, וְאָחָד – האח השני, **מִיִּיבָם** – רשאי לייבם את האחות השניה אם ירצה, שאם אשת אחיו המת היא מקיים בה מצוות יבום, ואם אחות אשת המת היא, כבר פקעה הזיקה על ידי חליצת הראשון,

ומותרת היא לאחיו. **אִם קָמַי שְׁנֵי הָאָחִין וְקָנְסוּ** – ייבמו את שתי האחיות, **אֵין מוֹצִיאִין אוֹתָם מִיָּדָם**, שאף שהראשון נהג שלא כדין, שהרי ייבם אשה שהיא בספק אחות זקוקת, מכל מקום בדיעבד אינה אסורה לו. ועתה מבארת הגמרא את החידוש בסיפא של המשנה: **שְׁדִיקָא מִיחְלִין וְהָדָר יְבוּמִי** – שרק באופן כזה שאח אחד חולץ תחילה לאחת האחיות, רשאי אחיו לייבם את אחותה לאחר מכן, **אָבֵל יְבוּמִי וְהָדָר מִיחְלִין לֹא** – אבל אין לאח לייבם קודם חליצת אחיו, **דִּיקָא פִּנְעָ בְּאַחֲוֹת זְקוּקָתוֹ** – שהרי יש לחשוש שמייבם את אחות אשת המת שזקוקה לייבום, ואסורה היא לו כעין אחות אשה.

הגמרא מקשה על דברי רבא מהמשך המשנה: **הָאָם שְׁמַעֲנִי**, שנינו בהמשך דברי המשנה, **שְׁנַיִם** – שני אנשים שאינם אחים, **שְׁקָדְשׁוּ שְׁתֵּי אָחִיוֹת, וְהָ אֵינִי יוֹדֵעַ אִיזוֹ קִדְּשָׁה וְהָ אֵינִי יוֹדֵעַ אִיזוֹ קִדְּשָׁה** – ואין אחד מהם יודע איזו מן האחיות קידש, וְהָ נִתְּנָן שְׁנַיִ גָּמְיִן וְהָ נִתְּנָן שְׁנַיִ גָּמְיִן – יש לכל אחד מהם ליתן גט לכל אחת מן האחיות מספק. ויש ללמוד מכאן, שאף שקידושין אלו אינם מסורים לביאה, שהרי אין אחד מהן רשאי לישא אחת מן האחיות, מכל מקום חלו הקידושין וזקוקות לגט, ושלא כדברי רבא.

מתרצת הגמרא: **הָאָם נָמִי שִׁהּוּבָא וּלְבִשּׁוֹף נִתְעָרְבוּ** – אף דין זה עוסק באופן שידעו מתחילה איזו מן האחיות קידש כל אחד מהן, ורק לאחר מכן נשתבח הדבר, ונמצא שבשעת קידושין היו אלו מסורים לביאה. **דִּיקָא נָמִי** – ויש לדייק כן מדברי המשנה, **דִּיקָתְגִי אֵינִי יוֹדֵעַ** שמשמעותו שאינו יודע עתה, **וְלֹא קָתְגִי אֵין יוֹדֵעַ** שמשמעותו שלא ידע מתחילה, **שְׁמַעֲנִי מִיָּה** שאכן המשנה עוסקת באופן כזה, אך אילו היה הספק מתחילתו לא היו הקידושין חלים מאחר שאינם ראויים לביאה. שבה הגמרא ומקשה: **אִי הָכִי מֵאִי לְמִמָּרָא** – אם כן מה חידוש יש בדברי המשנה. ומתרצת: **סִיפָא אֵיצְמִירְכָא לִיה** – המשנה הרצרכה להשמיע את הדין ברישא משום החידוש שנתחדש בסיפא, שאם **מֵת** המקדש, וְלֹא יֵשׁ אָח אָחָד וְלֹא יֵשׁ אָח אָחָד, חוֹלִין אותו האח לְשִׁתְיָהוּ, וְהָ אֵין שֶׁל הָרָאשׁוֹן חוֹלִין לְשִׁתְיָהוּ, וְהָ אֵין שֶׁל הָשֵׁנִי חוֹלִין לְשִׁתְיָהוּ, שהרי כל אחד מהם אינו יודע איזו מן האחיות זקוקה לו, ואינו מהן זקוקה לרעהו. **לֹא אָחָד וְלֹא שְׁנַיִם** – אם לאחד מן המקדשים שמת יש אח אחד, ולשני יש שני אחים,

יום ראשון כ"ה מרחשון

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 304, לב. בך ה' חילם... עד עמ' קנג, כנפש תדרשנו.

בגבורים,⁴ – מהלשון נראה שאגרת זו באה כתוצאה "משמועה טובה" בענין הצדקה, שעל כך אומר רבנו הזקן "כה יתן וכה יוסיף", לחזק עוד יותר את לבם "בגבורים", בענין של "איזהו גבור הכובש את יצורו"⁵, לתת יותר מאשר יש ברצון לתת, ונדיב על נדיבות יקום,⁶ – יכול להיות

שהכוונה היא, שה"מעשה"

מעלתו למעלה מנדיבות ה"עושים", להיות גדול המעשה – מי שמעורר ומשפיע על אחרים לתת צדקה, שה"מעשה" הרי גדול מה"עושה", ככל עיר ומגן, ותחשב לו – ל"מעשה" לצדקה. –

הצדקה של האחרים נחשבת כצדקה שלו. ועל העושה⁸

– זה שנותן הצדקה – על ידי ההתעוררות ה"מעשה",

נאמר:⁶ "צדקתו עמדת לעד" – "עמדת" לשון נקבה, שמקבל התעוררות לבו המהור מ"גדול המעשה", – לא שהוא

מתעורר בעצמו לתת הצדקה, שאז הוא "משפיע", אלא הוא מקבל את התעוררות מה"מעשה", ובנוגע להתעוררות זו הוא בבחינת "נקבה" שהיא "מקבלת", אף-על-פי-כן "עמדת" – הצדקה שלו, לעד, פרוש, – מהי הכוונה שהצדקה שלו עומדת (נשארת) לעד? שכל הצדקה והחסד שישיראל עושים בעולם הזה מנדבת לבם המהור – הן הנה חיות ונקמות בעולם הזה הנשמי עד זמן התהייה, – של תחיית המתים, שאז – בזמן תחיית המתים, הוא זמן גלוי אלקות ואור-אין-סוף פרוץ-הוא מביחנת סובב כל עולמין בעולם הזה, – "אור אין סוף" שבבחינת "סובב" ו"מקיף" ולמעלה מכל העולמות – אור זה יאיר בהתגלות בעולם הזה בזמן תחיית המתים, וכמו שנתבאר באריכות במכתב ראשון, וצריך להיות כלי ומכון להתלבש בו אור-אין-סוף פרוץ-הוא, כמו הגוף לשמח על הדרך משל, – הגוף הוא כלי מתאים לקבלת הנשמה, והנשמה מתלבשת בגוף – כך צריך להיות כלי לקבלת ההתגלות של "אור אין סוף" ברוך הוא, "סובב כל עולמין", שיתגלה בתחיית המתים, כמו שכתוב¹⁰: "הלוא כה דברי פאש" – מה אש אינה מאירה בעולם הזה אלא כשנאחזת ומתלבשת בפתיחה בו, – כך, כדי שאלקות תאיר בעולם הזה, וזקוקים ל"כלי" בו תיאחז האלקות וישמש כ"פתיחה", המתבטל וכלה לגמרי באש האלקי, כמו שנתבאר במקום אחר¹¹, והגוף והכלי לאורו

לב. אגרת זו, סימן ל"ב, היא האחרונה בסדר "אגרת הקודש" שסידרו בני הגאון המחבר, וכשם שהאגרת הראשונה פותחת בברכה, "פותחין בברכה", שבאה כתוצאה מ"שמועה טובה" שהגיעה אל רבנו הזקן על השלמת הש"ס ברוב עירות ומניני אנש" – כך גם האגרת האחרונה ב"אגרת הקודש" מתחילה בברכה, "ברך ה'

חילם"; כפי הנראה מתוכן האגרת, היא באה גם כן משמועה טובה שבעצירות ומניני אנש" הונהג ענין הצדקה לארץ ישראל, בסדר של גבאי-צדקה – "מעשה", המעורר את ה"עושים", ורבנו הזקן נותן את ברכתו על כך גם ל"מעשה" וגם ל"עושים", ומסביר את המעלה הנוספת שישנה כשהתעוררות לצדקה באה מהאדם עצמו, על ידי "עבודתו" העצמית, לגבי ההתעוררות כשהיא באה באמצעות אדם שני.

הרבי כותב באחד ממכתביו, שקיים גם קשר בין האגרת הראשונה לאגרת האחרונה. בכך שבשתייהן מדובר על

העלינות והפעולה של עבודת התפלה בכוונה: באגרת הראשונה מדובר אודות "כוונת התפלה מעומקא דלכא כו' עד מיצוי הנפש כו'", ומה שזה פועל בעינים רוחניים, לחזק את השכל המתבונן בגדלות ה' ובחזיון של אהבה ויראה, ובאגרת האחרונה מדובר אודות עבודת התפלה בהתעוררות של אהבה ה' בקריאת שמע ו"למסור נפשו באחד" ו"בכל מאדך" כפשוטו, כשהיא באה בפועל בנתינת הצדקה, שיש בה המעלה הנוספת כשהתעוררות לצדקה באה מהעבודה העצמית בעבודת התפלה.

פרך ה' חילם ופעל ידם ורצה, – כלשון ברכתו של משה רבנו לשבט לוי¹, שבהתאם לחכמינו ז"ל² זה מוסב על העבודה בבית המקדש, וב"אבות דר' נתן"³ הרי כתוב: "יש לנו כפרה אחת שהיא כמותה", שבזמן הגלות יש לנו דבר המכפר בדוגמת העבודה בבית המקדש, והוא – גמילת חסדים, שצדקה וגמילת חסדים הן כמו ענין העבודה בבית המקדש, ויש לומר, שלכן מתחיל רבנו הזקן את הברכה לעושי הצדקה, בלשון זו, לרצון להם לפני ה' תמיד, – יכול להיות שהכוונה היא, שכשם שעל ידי נתינת צדקה, למרות שנותנים "חומש" בלבד, מעלה ה"חומש" את "ארבע הידות", ארבעת החלקים הנותנים מרווחי, שגם הם יעלו להר', כפי שמוסבר בסוף פרק ל"ד ב"תניא", כך גם בנדון דידן, ש"פועל ידם", לא רק של מצות הצדקה, אלא של כל היגיעה והפעולות – יהיו "לרצון להם לפני ה' תמיד", בה יתן ובה יוסיף ה' לאמין להם

1. ברכה לג, יא. 2. פסחים כב, ב. 3. פרק ד, ה. 4. ע"פ עמוס ב, טז. 5. אבות רפ"ד. 6. ע"ד ל' הכתוב – ישע' לב, ח. 7. ב"ב ט, א. 8. תהלים קיא, ג. 9. אגרת הקודש סימן ט"ב. 10. ירמ' כג, כט. 11. תניא ח"א פנ"ג.

יתברר, – ל"אור אין סוף", היא מדת החסד ונדיבות הלב, לתן ולהשפיע חיות למאן דלית ליה כו', – למי שאין לו משל עצמו, הרי שמדת החסד ונדיבות הלב – הנתינה בסבר פנים יפות ובהרגשת העני – הם כלי לאורו יתברך, כמו שכתוב בתקונים¹²: "וכמה

גופין תקינת לון, – וכמה גופים תיקנת להם – לקבלת האורות של הספירות, ואתקריאו בתקונו דא חסד דרועא ימינא", – והם נקראים ב"תיקון" זה: חסד – הגורע הימנית, וכשם שלמעלה, חסד היא "דרועא ימינא" (זרוע ימנית), כך מדת החסד של האדם היא כלי לימין ולגילוי של מעלה, וכל הגוף נכלל ב"ימין", – "ימין" הוא כל עיקרו של הגוף, וכן אמר הפנימי¹³: "לבושו צדקה" – שצדקה היא לבושו – סתם – של כל ה"גוף" – של הקדוש ברוך הוא, לקבלת ההתגלות של "אור אין סוף", וזהו שאמרנו¹⁴: "אין הצדקה משתלמת אלא לפי חסד שפיה, שנאמר¹⁵: "ורעו לבם לצדקה, קצרו לפי חסד"; – ששכר הצדקה

הוא בהתאם לחסד שבאותה צדקה, כפי החסד ונדיבות הלב שהיו בנתינת הצדקה – כך הוא הקצירה והשכר לאותה צדקה. מדוע נקראת צדקה "זריעה" והשכר "קצירה"? שהקציר – של התבואה, הוא גילוי הזריעה הטמונה בארץ, וכן הוא הצדקה והחסד שישפיע עושין בזמן הגלות, היא טמונה ונסתרת עד זמן התקנה, – עד תחיית המתים, כשם שהזריעה טמונה ונסתרת בארץ, שיתלבש – בזמן תחיית המתים, ויאיר אוראין סוף ברוך הוא בעולם הזה הגשמי, – ההתלבשות וההתגלות הן הקצירה והזריעה של צדקה. באיזה אופן תהיה ההתלבשות וההתגלות של "אור אין סוף"? – יסביר רבנו הזקן להלן שזה על-דרך ועוד יותר, מאשר ההתלבשות וההתגלות בכלים של הספירות בעולם ה"אצילות". ובלשון רבנו הזקן: ויאירו וגרמוהי חר, – ומה שהוא, "אור אין סוף" שבאצילות, "גרמוהי", הכלים, הם דבר אחד – הם – הרי זה מוסב על בחינות הכלים העשר ספירות האצילות, – שהם "חר", דבר אחד עם "אור אין סוף" שבאצילות, כמובא לעיל, ב"אגרת הקדוש" סימן כ', וכל שכן וכל וחסד אוראין סוף ברוך הוא הפוכה כל עלמין – שהוא מלמעלה מעלה מבחינת אצילות. – שהוא

אגרת הקדש

היא מדת החסד ונדיבות הלב ליתן ולהשפיע חיות למאן דלית ליה כו' כמו ש' בתקונים וכמה גופין תקינת לון ואתקריאו בתקונו דא חסד דרועא ימינא וכל הגוף נכלל בימין וכך אמר הפייט לבושו צדקה. וזהו שארז"ל אין הצדקה משתלמת אלא לפי חסד שבה שנאמר ורעו לכם לצדקה קצרו לפי חסד שהקציר הוא גילוי הזריעה הטמונה בארץ וכך הוא הצדקה והחסד שישפיע עושין בזמן הגלות היא טמונה ונסתרת עד זמן התחיה שיתלבש ויאיר אור א"ס ב"ה בעוה"ז הגשמי ואיהו וגרמוהי חר הם בחי' הכלים דע"ס דאצי' וכ"ש וק"ו אור א"ס ב"ה הסובב כל עלמין מלמעלה מעלה מבחי' אצי' ולפיכך נקראת צדקה לשון נקבה צדקתו עומדת לעד שמקבלת הארה מאור א"ס סובב כל עלמין המתלבש בתוכה בעוה"ז הגשמי בזמן התחיה. אבל צדק לפניו יהלך הוא לשון זכר היא מדת החסד המתעוררת בלב האדם מעצמו ע"י התעוררות אהבת ה' בקריאת שמע ולדבקה בו ולמסור נפשו באחד ובכל מאדך כפשוטו וכו' ובאתערותא דלתתא וכמים הפנים לפנים כן לב אדם העליון כו' אתערותא דלעילא הוא המשכת אור א"ס ב"ה הסובב ע"ל למה מטה בעוה"ז הגשמי בבחי' גילוי בזמן התחיה כמבואר במכתב דאשתקד באריכות. וזהו

למעלה לגמרי מעולמות, והוא יתלבש ויתגלה בזמן התחיה של תחיית המתים. אם הכלי ל"אור אין סוף" שיתגלה בכלים של הספירות שב"אצילות", הוא באופן שהוא בטל ומאוחד לגמרי ב"אור אין סוף", עד שהם "חד", דבר אחד – הרי כל שכן וכל וחומר שגילוי "אור אין סוף" ה"סובב כל עלמין", שלמעלה לגמרי מעולמות, מן ההכרח שיהיה "וגרמוהי חר", כלי לקליטת אור זה בפנימיות, – וזהו ענין הצדקה. ולפיכך – ולכן, נקראת צדקה לשון נקבה, "צדקתו עומדת לעד", – הרי ש"צדקה" היא לשון נקבה, שמשקלת הארה מאוראין סוף הפוכה כל עלמין, המתלבש – ומתגלה, בתוכה בעולם הזה הגשמי בזמן התחיה. – של תחיית המתים. הרי זו הוספה למה שנאמר לעיל, ש"עומדת" לשון נקבה הוא במי שמקבל התעוררותו מאדם אחר, ולכן הוא מצויין בלשון נקבה, מפני שההתעוררות לצדקה אצלו היא בבחינת נקבה, מקבל – אלא הצדקה עצמה היא בבחינת נקבה ומקבל, מפני

שהיא כלי "לקבל" בו את "אור אין סוף" ה"סובב", היא כלי לקבלה, אכל – הפסוק¹⁶: "צדק לפניו יחלף" הוא לשון זכר, – "צדק" ו"יהלך", היא מדת החסד המתעוררת בלב האדם מעצמו, – שלא על ידי ההתעוררות של "מעשה", על ידי התעוררות אהבת ה' בקריאת שמע, ולדבקה בו, ולמסור נפשו ב"אחד", ו"כלל מאדך" בפשוטו וכו'. – כלומר בכסף שלך¹⁷, שמאחבת ה' ומסירות נפשו לה' – באה ההתעוררות למתן צדקה, וכן אתערותא דלתתא, – בהתעוררות שלמטה, מן האדם ומסירות נפשו ורצונו הפנימי להקדוש ברוך הוא, וכמים הפנים לפנים כן לב אדם העליון כו' – שעל הכסף – אתערותא דלעילא, – ההתעוררות מלמעלה, שבהתאם להתעוררות שלמטה, וכמדת מסירות "פנימיות" רצונו להקדוש ברוך הוא, שהתבטאה בענין של עשיה גשמית, בנתינת צדקה – כך גם הוא המשכת אוראין סוף ברוך הוא הפוכה כל עלמין למה מטה בעולם הזה הגשמי בבחינת גילוי בזמן התחיה, – של תחיית המתים, כמבואר במכתב דאשתקד¹⁸ באריכות. – הרי כשהתעוררות לצדקה באה מעצמו, מעבודתו בתפלה – היא נקראת "צדק", לשון זכר,

12. תקו"ז בהקדמה ("פתח אליהו"). 13. בפיוט "אתה הוא אלקינו" שבתפלת שמו"ע דר"ה. 14. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ולהעיר מאגה"ק ס"ג עיי"ש". 15. סוכה מט, ב. 16. הושע י, יב. 17. תהלים פה, יד. 18. ברכות נד, א.

הַעֲלִינִים – הפנימיות של "אור אין סוף", מְלַמֵּעַלָּה מְהֻלָּלוֹת עַד עוֹלָם הָעֲשִׂיָּה. וְכַעַת עַת לְקַצֵּר, וְכָל טוֹב מֵהֶם לֹא יִבָּצֵר, "הַמִּיבָּה ה' לְטוֹבִים – הַנּוֹתָנִים נְתִינֹת גְּדוּלוֹת

לְצַדִּיקָה, וְלִישָׁרִים בְּלִפְתָּהֶם"¹, – הַרוֹצִים לַתּוֹרָה יוֹתֵר – אֵלֶּא שֶׁאֵין יָדָם מִשְׁגָּת, כִּנְפֶּשׁ תִּדְרָשְׁנוּ: – כִּבְרַת וְתַפְלַת הַדּוֹרֶשׁ

טוֹבָתָם – הַכוּוֹנָה לְרַבְּנוּ הַזֶּה, כּוֹתֵב אֲגֵרַת קוֹדֶשׁ זֶה.

שָׁכָן, הוּא "מִשְׁפִּיעַ" וּמִמְשִׁיךְ אֶת הָאוֹר ה"סוֹבֵב כָּל עֲלָמִין", וְכִפִּי שִׁיבִיר רַבְּנוּ הַזֶּה, הוּא מִמְשִׁיךְ אֶת ה"פָּנִים" וְהַפְּנִימִיּוֹת שֶׁל הָאוֹר ה"סוֹבֵב כָּל עֲלָמִין",

אֲךָ, כִּשְׁהַהֲעֻרְרוֹת בָּאָה מֵאִדָּם אַחֵר, אִזּוֹה רַק בְּבַחֲיָנָה "מִקְבֵּל", כָּלִי לְקַבֵּל הָאוֹר ה"סוֹבֵב" וְהַמְדוּבֵר בְּהֵאֲרָה בְּלִבֵּד מ"אוֹר הַסּוֹבֵב". וְזֶה – מִה שֶׁלִּבִּי "צָדֵק" הוּא אוֹמֵר "לְפָנָיו יִחַלֵּךְ", שְׁמוּלִיךְ וּמִמְשִׁיךְ "פָּנִים"

אגרת הקדש

לְפָנָיו יִחַלֵּךְ שְׁמוּלִיךְ וּמִמְשִׁיךְ פָּנִים הַעֲלִינִים מִלְּמַעְלָה מֵהָאֲצִי' עַד עוֹלָם הָעֲשִׂיָּה וְכַעַת עַת לְקַצֵּר וְכָל טוֹב מֵהֶם לֹא יִבָּצֵר הַמִּיבָּה ה' לְטוֹבִים וְלִישָׁרִים בְּלִבּוֹתָם כִּנְפֶּשׁ תִּדְרָשְׁנוּ:

יום שני כ"ו מרחשון

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' קנג, להבין איך הקורא... עד עמ' 306, קדם ה' דוקא.

שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, שָׁכָן יִהְיֶה פֶּסֶק הַדִּין – הָרִי עֵצֶם יִדְעַת פֶּסֶק הַהִלְכָה – הוּא יִדְעַת רִצּוֹנוֹ שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא; אֲךָ, כִּשְׁקוּרָא סִיפּוּרִי מַעֲשִׂיּוֹת שֶׁבְּתוֹרָה בְּלִבֵּד, הָרִי אִם כִּי אִמַּת הַדְּבָר שֶׁבְּסִיפּוּרִים אֵלֶּה גְּלוּמִים רְמוּזִים עַל עֲנִינִים רִחוּנִים לְמַעְלָה, וְאֵלֶּיךָ – הַעֵינִיךְ

הֵם הַעֲנִינִים הַרְחוּנִים לְמַעְלָה, אֵלֶּא שֶׁהֵם גַּם מְרוּמוֹת בְּלִבֵּד בַּעֲנִינִים הַגִּשְׁמִיִּים שֶׁל הַסִּיפּוּר כִּפִּי שְׂאִירֵעַ לְמַטָּה, כִּכְתוּב בְּסִפְרֵי: "הַתּוֹרָה מְדַבֶּרֶת בְּעֲלִיּוֹנִים וְרוּמוֹת

בְּתַחְתּוֹנִים". אֲךָ כִּיּוֹן שֶׁאֵין הוּא יוֹדֵעַ לְגַמְרֵי מֵהַעֲנִינִים הַרְחוּנִים שֶׁבְּעוֹלָמוֹת הַעֲלִיּוֹנִים, יִדְעַתוֹ בְּסִיפּוּר הַתּוֹרָה הֵיא רַק בַּעֲנִינִים הַגִּשְׁמִיִּים שְׂאִירֵעַ בְּסִיפּוּר הַמַּעֲשִׂה כֵּן לְמַטָּה (ש"אֵין מִקְרָא יוֹצֵא מִיָּד פְּשׁוּטוֹ) – כִּיצַד, אִיפּוֹא, נַעֲשֶׂה אֹדֶם מִקּוּשֶׁר עַל יָדִי כִּי ל"חֲכֻמָּה עֵילָאָה"? (לְמַשֵּׁל, רַבְּנוּ הַזֶּה מְסַבֵּיר בְּפֶרֶק מ"ה בְּחֻלְק הָרִאשׁוֹן שֶׁל סֵפֶר ה"תְּנִיָּא" עֵינִי הַמִּשְׁכַּת רַחֲמִים רַבִּים מִמְקוֹר הַרְחוּמִים לְמַעְלָה, שֶׁלְּמַעְלָה מְמַדֵּת הַרְחוּמִים שֶׁב"אֲצִילוֹת", כִּפִּי שִׁיעָקֵב מִמְשִׁיךְ עַל "מְקוֹר נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל" וְעַל נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, דְּבַר הַמְרוּמוֹת בְּפֶסֶק "יִשְׁקַע יַעֲקֹב לְרַחֵל וְיִבֶּן" (יַעֲקֹב הֵייוֹ מִדַּת הַרְחוּמִים ד"אֲצִילוֹת" וְרַחֵל – "בְּנִסַּת יִשְׂרָאֵל", מְקוֹר נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, וְכו'). אֲךָ, כִּשֶּׁאֵין הוּא יוֹדֵעַ מֵהַעֲנִינִים הַרְחוּנִים לְמַעְלָה – הוּא יוֹדֵעַ רַק אֵת הַסִּיפּוּר כִּפִּי שֶׁהוּא מוֹפִיעַ בְּפִשּׁוּטוֹ שֶׁל הָעוֹלָם הַגִּשְׁמִי, כִּיצַד הוּא – מִבְּלִי שִׁידַע אֵת הַעֲנִינִים הַרְחוּנִים הַמְרוּמוֹת בְּסִיפּוּרִים – מִקּוּשֶׁר ב"חֲכֻמָּה עֵילָאָה". הַדְּבָר יוֹבֵן – עַל פִּי מֵה שֶׁכְּתוּב ב"סֵפֶר הַבְּנוּתָה" דָּף טז עַמּוּד ב: כִּמּוֹ שֶׁהָאֲדָם עוֹסֵק – בְּתוֹרָה, לְמַטָּה, כָּךְ – גַּם עוֹסֵק בְּתוֹרָה, דִּיִּיקוֹן – דְּמוּת, הָאֲדָם הַעֲלִיּוֹן – "אֹדֶם הָעֲלִיּוֹן", לְמַעְלָה בּוֹ, – כִּפִּי שֶׁמִּסְבִּיר רַבְּנוּ הַזֶּה לְהַלֵּךְ (ב"קוֹנְטֵרַס אַחֲרָן) זֶה מוֹסֵב עַל שׁוֹרֵשׁ הַנִּשְׁמָה שֶׁל הָאֲדָם (שֶׁהַשּׁוֹרֵשׁ הוּא בְּסִפּוּרֵי לְמַעְלָה הַנִּקְרָאוֹת "אֹדֶם הָעֲלִיּוֹן" – פֶּרֶצוֹן שֶׁל מוֹחִין וּמְדוּת (כִּמּוֹ שֶׁזֶּה בַּעֲשֵׁר הַסִּפּוּרִים) נִקְרָא "אֹדֶם", ו"אֹדֶם הָעֲלִיּוֹן" עוֹסֵק

קונטרס אחרון על כמה פרקים

עֵינִי: בְּלִקּוּמֵי אֲמָרִים – "תְּנִיָּא" – חֻלְק א פֶּרֶק מ

שֶׁם מוֹסְבֵר ש"דְּחִילוֹ וְרִחוּמֵי" (יֵאֵרָה וְאֵהְיָה) הֵן "גְּדִפִּין"² (כִּנְפִיִּים) בְּלִבֵּד, כִּמּוֹ לְמַשֵּׁל כִּנֵּף עוֹף, שֶׁעַל יָדוֹ מִתְרוֹמֵם הָעוֹף וְעַף לְמַעְלָה, אֲךָ אֵין הַכִּנְפִיִּים הַעֵינִיךְ

שֶׁל הָעוֹף, כִּפִּי הָרִאִיָּה שֶׁמּוֹבָאֵת

בְּהִלְכָה, ש"נִיטִלוֹ אֲגַפִּי כְּשֶׁרָד"³,

אִם נִיטִלוֹ הַכִּנְפִיִּים שֶׁל הָעוֹף –

הוּא כֶּשֶׁר, שָׁכָן, הַעֵינִיךְ הוּא

הָרִאשׁ וְהַגּוֹף, וְהַכִּנְפִיִּים

מִשְׁמָשִׁים רַק כְּדִי לַעֲוֹף בָּהֶם;

כִּי גַם בְּנִמְשָׁל, שֶׁהִיחֹד לְמַעְלָה

נַעֲשֶׂה עַל יָדֵי הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת עֲצֻמָּן, וְאֵילוֹ הָאֵהְיָה וְהִירָאָה הַנִּקְרָאוֹת "גְּדִפִּין" (כִּנְפִיִּים) שֶׁמִּשְׁמָשׁוֹת רַק כְּדִי לְהַעֲלֹת אֶת הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת לְמִקּוֹם וְלִמְדִירִיגָה הַשִּׁיכִּים לְאוֹתוֹ יִחוּד, וְשֶׁם מִתְגַּלֶּה בְּתוֹרָה וּבְמִצְוֹת "אוֹר אֵין סוֹף" בְּרוּךְ הוּא שֶׁלֹּא הֵיָּה יִכוֹל לְהַתְגַּלּוֹת בְּהֵן כִּשְׁהֵן בְּעוֹלָם הַגִּשְׁמִי.

הָרִי, מִצַּד אַחֵר, אוֹמְרִים, שְׂכִדִּי לְפַעוֹל הִיחֹד לְמַעְלָה, אֵין הָאֵהְיָה וְהִירָאָה פּוֹעֲלוֹת זֹאת, מִפְּנֵי שֶׁהֵן עֵינֵי שֶׁל "הַרְחוּר" וְכוּוֹנָה בְּלִבֵּד – שֶׁהֵן כִּשְׁלַעֲצֻמָּן אֵינֵן פּוֹעֲלוֹת יִחוּד זֶה; וּמִצַּד שְׁנֵי אוֹמְרִים, שֶׁעַל יָדֵי הַכוּוֹנָה דּוֹקָא מִתְעַלּוֹת הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת לְמַעְלָה שֶׁבְּכּוֹחַן לְהַתְעַלּוֹת, וְשֶׁעַל יָדֵי הֵיָּה הִיחֹד לְמַעְלָה וְהַתְגַּלּוֹת "אוֹר אֵין סוֹף" בְּרוּךְ הוּא שֶׁעַל יָדֵי אוֹתוֹ יִחוּד.

לְהַבִּין, אֵיךְ הַקּוּרָא בְּסִפּוּרֵי מַעֲשִׂיּוֹת שֶׁבְּתוֹרָה הוּא מְקַשֵּׁר בְּחֻלְקָה עֵילָאָה – חֲכֻמָּה עֲלִיּוֹנָה, כִּשְׁהִיחֹדִי לּוֹמֵד תּוֹרָה בְּשִׁכְלֵי וְהַבְנָה – הוּא מִבְּיָן הִלְכָה בְּתוֹרָה – מוֹבֵן הַדְּבָר שֶׁהוּא מִקּוּשֶׁר ב"חֲכֻמָּה עֵילָאָה" (עֲלִיּוֹנָה) – הַסִּפּוּרֵי הַעֲלִיּוֹנָה בִּיּוֹתֵר ב"עוֹלָם הָאֲצִילוֹת" – , שָׁכָן, הַהִלְכָה הֵיא הָרִי "חֲכֻמָּתוֹ וְרִצּוֹנוֹ שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא". הַשִּׁכְל שֶׁל הַהִלְכָה הוּא חֲכֻמָּתוֹ וְשִׁכְלוֹ שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, וּפֶסֶק הַהִלְכָה הוּא רִצּוֹנוֹ שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, כִּפִּי שֶׁרַבְּנוּ הַזֶּה אוֹמֵר בְּפֶרֶק ה' בְּחֻלְק הָרִאשׁוֹן שֶׁל סֵפֶר ה"תְּנִיָּא", שָׁכָן עֵלָה בְּרִצּוֹנוֹ שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, שְׂכִישִׁיעֵן רַאוּבֵן כִּי וְכָךְ וְשִׁמְעוֹן כִּי וְכָךְ (לְמַשֵּׁל) יִהְיֶה פֶּסֶק הַהִלְכָה כִּי וְכָךְ. וְגַם אִם זֶה לֹא יֵאֲרַע אָף פַּעַם, שִׁיּוּבָא לְפָנֵי בֵּית דִּין כִּסְכּוּךְ בֵּין שְׁנֵי אֲנָשִׁים בְּטַעֲנוֹת כֹּאֵל – הָרִי כִּיּוֹן שָׁכָן עֵלָה בְּרִצּוֹנוֹ

19. תהלים קכח, ד. 1. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "נישט (לא) 'ראה'". 2. ר"ח בשם היחודים פ"א. 3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א ב"הערות ותיקונים בדרך אפשר": "במשנה (חולין נו, ב): נשתברו גפיו, דין דניטלו אגפיו" בב"ח וט"ז שו"ע י"ד ר"ס נג". וראה גם לעיל פרק מ הערה 13. 4. עשרה מאמרות מאמר חקור דין ח"ג פכ"ב. 5. דפוס ונציא ש"פ.

בתורה למעלה – הרי על ידי כך, שהאדם עוסק בתורה למטה, אפילו בסיפורי מעשיות שבתורה בלבד – הוא מקושר ב"חכמה עילאה" – על ידי שה"דיוקן" שלו למעלה מקושר ב"חכמה עילאה". מזה הרי יוצא, שהעיסוק בסיפורים כאן למטה, אין לו, כשלעצמו,

קשר ל"חכמה עילאה", שהרי אין זה עולה למעלה, לשורש שממנו תורה באה, מ"חכמה עילאה", כי אם מפאת שה"דיוקן" של ה"אדם העליון" למעלה עוסק בתורה – מצד זה הוא מקושר ב"חכמה עילאה". רבנו הזקן יסביר להלן, שהדברים אמורים רק

בשעה שעיסוקו בתורה הוא בהרהור בלבד (במחשבה) באותיות הכתובות בתורה שבכתב; ואילו כשהוא מבטא את האותיות בדיבור, הרי מצד הקול המתהווה מהדיבור, עולות האותיות שהוא לומד כאן למטה – למעלה. וזה יכול להיות גם במדרגה העליונה ביותר – בעולם ה"אצילות". וכן יש לומר – רק בהרהור – שהוא חושב פאותיות תפניות. – בתורה שבכתב, כלומר, מה שנאמר לעיל, שהקשר בין יהודי שעוסק בתורה למטה עם "חכמה עילאה" הוא רק מצד ה"דיוקן" ה"אדם העליון" שעוסק בתורה למעלה – הרי זה רק כשעיסוקו בתורה מתבסס על הרהור בלבד, אבל הרהור – כשהוא מבטא את אותיות התורה בדיבור, יש לומר דבוקע ופליק – ועולה לאצילות ממש, – כלומר, לא רק בספירות ומדרגות שזן בחינת "אצילות" בעולמות אחרים – אלא ב"אצילות ממש", כך הדבר באלה שעבודתם היא בבחינת "מרכבה", והם הצדיקים הגדולים הבטלים לגמרי להקדוש ברוך הוא כמו ה"מרכבה" הבטלה לגמרי לרוכב עליה (כפי שמוסבר בפרק ל"ט, בחלק הראשון של ספר ה"תניא", שבאלה, תורתם ועבודתם עולות ב"אצילות"), או – שהדיבור בתורה עולה לבריאה – כשהדיבור בא בדיבור ורחימו – מיראה ואהבה, שכלליים, – הבאות מהשכל ומהתבוננות בגדלות ה', אז, עולה הדיבור בעולם ה"בריאה", שהוא עולם ההשגה, כפי המוסבר בחלק הראשון של ספר ה"תניא", פרק ט"ז, או – שהדיבור בתורה עולה ליצירה – כשהדיבור בא בדיבור ורחימו – מיראה ואהבה, טבעיים, – יראה ואהבה הקיימות בטבע בנפשו של יהודי, והיא האהבה המסותרת הכוללת בתוכה גם יראה, והמקום והמדרגה ששם עולות התורה והעבודה הבאות על ידי יראה ואהבה טבעיות הוא בעולם ה"יצירה", שהוא עולם ה"מדות", כפי המוסבר בפרק ט"ז בחלק הראשון של ספר ה"תניא", וכן לימוד מקרא – בדיבור, פליק – זה עולה מעולם ה"ה" לפניות רעיון, – כאשר הוא רק אומר אותיות התורה, והמקום אליו זה

עולה מצד קבלת עול – הוא בעולם ה"עשיה", משום דבוקע ופליק. – האוירים שבין העולם הזה הגשמי ועולם העשיה הרוחני, מה שאין בן בהרהור, – כשהוא רק חושב באותיות בהרהור של מחשבה – אז אין זה עולה לעולמות העליונים

האמורים, אלא ח"דיוקן" שהוא שרש נשמתו וכו'.

– גם הוא עוסק למעלה בתורה, ומצד זה הוא מקושר ל"חכמה עילאה" (עליונה). ומה שכתוב בזהר חלק ג דף קה דהרהור לא עביר מידיו בכו', – שהרהור (מחשבה) אינו פועל שום דבר, וחינו

אפילו לטוב, – גם כשהרהור הוא מחשבה וכוונה טובה, הרי אם חסרה ה"אתערותא דלתתא", ההתעוררות מלמטה, של מעשה או דיבור אין ההרהור כשלעצמו פועל שום דבר. בזהר שם, כשהוא מדבר אודות הרהור, הרי זה לגבי הרהור שאינו פועל שום דבר לא טוב, שכן הוא מדבר שם, במה שנאמר לגבי שבת: "ממצוא חפצך ודבר דבר", שבאם יהודי מדבר בשבת ענינים של חול – הוא עושה פגם, שכן הדיבור עולה למעלה ומביא חולין בקדושת השבת שלמעלה, ברם, זה רק כשהוא מדבר בדיבור ענינים של חול, אך אם הוא רק מהרהר במחשבה, אין ההרהור והמחשבה פועלים שום פגם למעלה. הרי שמדובר כאן ש"הרהור" אינו פועל שום ענין לא טוב, שום פגם, לכן מוסיף רבנו הזקן, שהדבר אמור גם לגבי ענין טוב, שאם זה ענין של הרהור בלבד, כשחסר ענין הדיבור או המעשה – אין ההרהור כשלעצמו פועל שום דבר גם לא בדבר הטוב שהיה פועל אילו זה היה בדיבור, עין – בזהר, שם וכן – וזהר חלק ג' דף לא עמוד ב – כך מסתבר – שזה גם לטוב, שאין ההרהור פועל שום דבר – כשמענינים בזהר שם, שכן מדובר שם אודות ימים טובים, שכדי "לקבל" קדושת ושמחת יום טוב, מן ההכרח שתהיה "אתערותא דלתתא" (התעוררות מלמטה), על ידי מעשה או דיבור, הממשיכה "אתערותא דלעילא" (התעוררות מלמעלה). ו"תיפח רוחי" של מי שאומר שלא זקוקים למעשה או דיבור. ולאחר מכן מביא בזהר שם שהדיבור בשבת בענינים של חול, פוגם למעלה, מה שאין בן הרהור, הרי מובן מזה, שכוונת הזוהר שם, שההרהור אינו פועל גם בנוגע לפגם וגם בנוגע לענין של טוב, אלא דוקא מעשה או דיבור. כך גם בזהר חלק ג' דף ל"א עמוד ב', שם מדובר ש"בעובדא דלתתא אתער עובדא דלעילא", שעל ידי פעולה למטה מתעוררת פעולה למעלה, אם הפעולה היא בקדושה – מתעוררת קדושה שלמעלה ונמשכת ושוכנת עליו, ואם הפעולה היא מצד הטומאה ר"ל – היא ממשיכה רוח הטומאה על

6. או שאפשר ללמוד, שהעליה היא בהתאם לענין התורה שהוא לומד: אם הוא לומד קבלה, שקבלה אינה מתפשטת למטה מעולם ה"אצילות" – אז העליה היא ב"אצילות", ואם הוא לומד תלמוד, שהוא ב"בריאה" – העליה היא ב"בריאה", ואם הוא לומד משנה – זה ב"יצירה", ו"מקרא" – ב"עשיה", כפי שהוא אומר בסוף פרק מ' בחלק הראשון של ספר ה"תניא" בהגה"ה שם. וכפי שאומר שם, שכולם הם ב"אצילות" אלא ההתפשטות של מקרא היא עד עשיה, ושל משנה עד יצירה ושל תלמוד עד בריאה, וקבלה מתפשטת בעולם האצילות בלבד, וכפי הביאור בזה ב"תורה אור" דף י"ז בתחילת עמוד א'. 7. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כן הוא גם באתהלך. וצ"ע כי בכ"מ (בכ"א פ"מ, בזה"ג המסומן שם ועוד) רמז קצ"ע. וצ"ע בדפוסים וכת"י". 8. ישע"י נח, יג.

שבהם נעשה היחוד שעל ידי תורה ומצוות – שם מוסיף ההרהור ריבוי אור, וְלִכְּנָן – המהרהר בלבד באותיות קריאת שמע, ואיננו מבטא אותן בדיבור, לֹא יֵצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ, – "חובתו" – היינו: מה שִׁירְדָה נִשְׁמָתוֹ לְעוֹלָם הוּא רַק לְהַמְשִׁיךְ אִירוֹת עֲלִיּוֹנִים לְמַטָּה, – שהאורות של העולמות העליונים יומשכו למטה

בעולם הזה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב פְּעֵן חַיִּים שֶׁעַר כּוֹ – שירידת הנשמה למטה היא כדי לְהַמְשִׁיךְ אִירוֹת. – לא למען עצמה, שכן אין היא זקוקה לתיקון, כיוון שעליה לתקן את הגוף והנפש הבהמית, על ידי המשכת אורות עליונים דוקא למטה בעולם הזה, וכיוון שהמשכת אורות עליונים דוקא למטה אור למטה היא דוקא על ידי מעשה או דיבור, הרי בשעה שהרהר בלבד ולא ביטא בדיבור – לא ביצע כוונה זו

ולא יצא ידי חובתו. כל האמור הוא בנוגע להמשכת אור למטה – אֲבָל לְהַעֲלוֹת מִמֶּנָּה לְמַעְלָה, – שהתורה שהוא לומד והמצוות שהוא מקיים תעלנה למעלה, הוא דְּנִקָּא עַל יְדֵי מַחְשָׁבָה טוֹבָה, – על ידי כוונה של אהבת ה' ויראת ה' – הנקראת "מחשבה טובה", דְּבָלָא דְּחִילוֹ וְדְחִימוֹ – בלי יראה ואהבה, הרי התורה שהוא לומד וכן המצוות שהוא מקיים לֹא פִּרְחָא לְעִילָא, – אינן פורחות (אינן עולות) למעלה, וְכְמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּשֶׁעַר הַנְּבוּאָה פָּרָק ב': "וְהַמַּחְשָׁבָה טוֹבָה כּוֹ". – היא מעלה את התורה והמצוות למעלה. וְכָמוֹ שֶׁכָּתוּב – בּוֹהֵר האמור, דְּ"קִקְעָה רִקִּיעִין וְכוּ'", – שזה בוקע רקיעים – שקול התורה, דיבור, בוקע רקיעים ועולה למעלה, וְהֵינּוּ אֲפִילוֹ – כשהקול של דיבור התורה הוא בְּלֹא דְּחִילוֹ וְדְחִימוֹ, – בלי יראה ואהבה, כְּמִכְּלָ שֶׁבֶן מְדַבְּרִים בְּטָלִים – אם לגבי דברים בטלים אומר שם בּוֹהֵר, כשהוא מהרהר בדברים בטלים של עניני חול בשבת – אין זה פוגם, אך כשהוא מבטא דיבורים אלה בדיבור – זה עולה למעלה ועושה שם פגם, הרי אם דברים בטלים עולים – על אחת כמה וכמה שדיבורים של קדושה – עולים [זו אינו, דָּגָם שֶׁשׁ יֵשׁ אִיזוֹ תַּאֲוָה – איזו ראייה, שהרי גם שם – בדברים בטלים – ישנה איזו שהיא תאווה, שהוא מתאווה לדבר דיבורים אלה, במילא אין זה גשם בלבד, מה שאין כן גשם בלבד, יש לומר, אינו יכול לעלות בעולם רוחני – אלא יש בזה גם משהו מרוחניות המחשבה – התאווה שבכך, בְּנִסָּח אַחַר לִיתָא תְּבוּת אֵלּוּ], – בנוסח אחר (בכתב יד אחר) המלים "זה אינו שגם שם יש איזו תאווה" – אינן. דְּמִדָּה טוֹבָה – ענין טוב, מְרַבָּה, – ופועלת במדה מרובה יותר מאשר מדה הפוכה, הרי, אם לגבי ענין לא טוב אומרים שדיבור עולה ופוגם למעלה, על אחת כמה וכמה במדה טובה – ענין של קדושה – בודאי שזה עולה למעלה. על כל פנים

האדם רחמנא ליציל, והוזהר מסיים שם, שמה שתלוי במעשה – הוא במעשה ומה שתלוי בדיבור – הוא בדיבור. מכך גם מובן, שגם ללא טוב וגם לטוב, פועלים רק הדיבור או המעשה, ולא ההרהור. על כל פנים יוצא מהוזהר, שהרהור ומחשבה אינם פועלים מאומה – ואילו

כאן אמרנו, שעל ידי קריאה (גם) במחשבה בלבד בסיפורי מעשיות שבתורה – פועל הדבר, שה"דיוקן" של ה"אדם העליון" עוסק בתורה, ועל ידי כך הוא מקושר ב"חכמה עילאה" (עליונה)? יסיביר רבנו הזקן, שכונת הוזהר היא, שההרהור אינו פועל למעלה כדי להמשיך למטה, אין זה "אתערותא דלתתא" (התערורות מלמטה) להמשיך (למטה) "אתערותא דלעילא" (התערורות מלמעלה); אך

למעלה פועל ההרהור. ואדרבה, ה"העלאה מלמטה למעלה", להעלות למעלה גם את המעשה והדיבור של תורה ומצוות שיעשו למעלה את היחוד העליון – הרי זה דוקא על ידי הרהור – מחשבה וכוונה. ראוי לציין, שבספר המאמרים "אתהלך ליאזנא" עמוד ק"ס (שם מובאים פרקים אלה של "קונטרס אחרון"), לא כתוב "ומה שכתוב בזהר", בוא"ז, שזה המשך למה שכתוב לפני זה, אלא "מה שכתוב בזהר" – כלומר, שהוא מתחיל כאן ענין חדש, כפי שהריבוי מצוין בציוניו שם. כך, שאין זו קושיא על הנאמר לפני זה, שהקריאה בהרהור ומחשבה פועלת ב"דיוקן האדם העליון למעלה", אלא, רבנו הזקן מתחיל להסביר את הוזהר, שמה שכתוב בזהר ש"הרהור לא עביד מיד" הכוונה שאין הוא ממשיך למטה, ואילו העלאה מלמטה למעלה – הוא כן פועל וכו'. יֵשׁ לִזְמַן דְּהֵינּוּ לְאַתְעָרָא לְעִילָא – לעורר למעלה, שִׁימּוּשׁ מִשָּׁם לְתַתָּא, – למטה, זאת אין ההרהור פועל, רַק מַחְשָׁבָתוֹ* – העולה למעלה, נִשְׁאָרָה שָׁם, וּמוֹסִיפָה שָׁם אִירוֹ גְּדוֹל, בְּתוֹסֶפֶת וְרִבּוּי הָאִירוֹ פְּאִצִּילוֹת, עַל יְדֵי – לימוד מְקָרָא – בדיבור, וּמִצְוֹת מַעֲשִׂיּוֹת שֶׁבַעֲשִׂיָּה, – לימוד המקרא ומצוות מעשיות מוסיפים ריבוי אור ב"אצילות", שֶׁעֵקֶר הַיְיְחוּד – בספירות שב"אצילות" הנעשה על ידי לימוד מקרא ועל ידי מצוות מעשיות, הוּא לְמַעְלָה, – ב"אצילות", רַק ה"פִּירוֹת" – שמהיחוד הנעשה למעלה, דָּם בְּעוֹלָם הַהָרָה, עַל יְדֵי הַמְּשִׁכָּה אִירוֹ מַעַט מוֹעִיר – מעט מן המעט, לְמַטָּה – האור הנמשך למטה, ה"פירות", הוא עַל יְדֵי הַדְּבִיר וּמַעֲשִׂיָּה, – מלימוד המקרא וקיום המצוות המעשיות – שהם "אתערותא דלתתא" (התערורות מלמטה) להמשיך "אתערותא דלעילא" (התערורות מלמעלה), מִה שְׁאִין בֶּן בְּהִרְהוּר – בלי דיבור, לֹא נִמְשָׁךְ בָּלוּם, – למטה, כי אם למעלה, – הרי במקום ובמדריגה

9. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בד"ה להבין איך הקורא כו' (וח"א פל"ח) לפעמים "מח" ולפעמים "הרהור". והבי': מח' – כולל כל הדרגות שבמח' (ראה סוף אגה"ק סי"ט) או – בפרט (בנוגע להרהור) – מח' שבמח', מש"כ הרהור: שמחשב (1) איך לדבר, (2) באותיות הכתובות או המדוברות. ראה ביאורה"ז בתחלתו סד"ה להבין כו' פתח ר' חזק"י.

שבאותו עולם – שם אין זה יכול לעלות בלי יראה ואהבה. מה שרבנו הזקן אומר כאן שעשר הספירות אורות וכלים גם של עשיה נקראים "קדם ה'", וב"אגרת הקודש" סימן כ' (ד"ה איהו וחיהו) הוא אומר, שהאורות נפש ורוח, ומה גם הכלים של עשר ספירות

של בריאה יצירה עשיה, הם "ראשית היש הנברא", שנבראו "יש מאין" מאור הנשמה, ואילו כאן הוא קורא לכך "קדם ה'" – יש לומר שאף על פי כן אין זה דומה כלל לנבראים של

בריאה יצירה עשיה. ואולי יש לומר, שזה על-דרך ההיכלות של "אצילות" וגופי המלאכים של "אצילות", כפי שנראה שם קצת, והם מתייחדים עם אור הנשמה שזה האלקות של הכלים של "מלכות דאצילות". וכך הוא הרי אומר שם, שמזיווג "זו"נ" ד"ב"ע" נבראו מ"אין" ל"יש" כל הנבראים נוצרים ונעשים – על ידי אור הנשמה שבהם.

השאלה היא שהרי מסתבר שגם בלי יראה ואהבה זה בוקע רקיעים ועולה למעלה – מתרץ רבנו הזקן: ה'ינו "רקיעין" ד'וקא, ש'הן ה'היכלות' ו'ה'קתים', – של ה'אדם העליון', החיצוניות של ה'אדם העליון', ולא בגוף ה'אדם העליון', – אין זה עולה בגוף

של ה'אדם העליון', שהוא עשר הספירות של אותו עולם, וכל ש'בן – שאינו עולה, ב'נפשו ד'ה'נשמה – של ה'אדם העליון', שהן האור של "אצילות" המאיר באותו עולם, א'פלו – לא,

ב'אדם – העליון ד'עשיה', ש'הן ה' ספירות: אורות וכלים. – גם שם לא יכול לעלות דבר שחסרה בו הכוונה של יראה ואהבה. ו'הו' ש'כתוב ב'תקונים', ד'כלא ד'חילו ו'ד'חיו – בלי יראה ואהבה, לא יכלא לסלקא ולמיקם קדם ה' ד'וקא: – אין זה יכול לעלות ולעמוד לפני הוי' דוקא, בעולם שלמעלה זה יכול לעלות, אך "קדם ה'", לפני האלקות שבאותו עולם, הספירות

יום שלישי כ"ז מרחשון

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 306, עין ע"ח... עד עמ' קנד, אפים כנודע.

כשמקיימים מצוות מעשיות. ו'מעם ד'קרב, – אומר ב"עץ חיים", שם, ב'י על ידי מ'עשים טובים גורם – האדם, זיווג העליון וכו'. – ונעשה ההחזרה של "פנים בפנים" ב"א ומלכות. ול'הבין, א'מאי "מ'עשיות" ד'וקא? – מדוע על ידי מצוות מעשיות דוקא גורמים

את הזיווג העליון והחזרה של "פנים בפנים", ולא על ידי מצוות אחרות? י'בן מ'מח ש'כתוב ב' – "עץ חיים" ש'ער מ'ן ו'מ'ד, ב'י צ'ריך ת'חלה ל'העלות מ'ן נוקבין ד'נוקבא ד'ועיר א'נפין", – לפני הזיווג העליון – מן ההכרח שתהיה לפני זה העלאת מ'ן מנוקבא ד"א, ו'מ'ן נוקבין

ד'נוקבא' הן ב'חינת ע'שיה, ב'מו ש'כתוב ש'ם פ'רק א. – כלומר, שמן ההכרח שתהיה לפני זה "העלאת מ'ן" מעניני העולם, שהענינים של "עולם" (ששרשם מ'מלכות" (נוקבא ד"א)) יתעלו למעלה בקדושה – שזאת, על ידי מצוות מעשיות הנעשות בדברים גשמיים של העולם, ורק אז יכול להיות הזיווג העליון ושתימשך התגלות אלקות בעולם. להלן יסביר רבנו הזקן, כיצד מבטיחים, שבשעה שישנה התגלות אלקות בעולם לא תוכלנה הקליפות לינוק תוספת יניקה מקדושה: ו'תנה, ה'מעשים טובים – של המצוות המעשיות, נ'קראים – ב"עץ חיים", "ב'סוה ו'קצוין הקוצים", – שבכרם, ה'נאחזים ב' – בבחינת א'חזרים, ש'הן ב'חינת ע'שיה, ב'מו ש'כתוב ב' – "עץ חיים" ש'ער מ'ן פ'רק ה, – הרי שעל ידי המעשים

ע'ן ע'ן חיים ש'ער ה'נקודות ש'ער ח' פ'רק ו, ש'אין ת'חזרת פ'נים ב'פנים ב'י אם על ידי מ'צות מ'עשיות ד'וקא. – שם ב"עץ חיים", הוא אומר לפני זה, שהספירות "ד"א" ו"מלכות" שב"אצילות" ("ד"א" נקרא "דכר", זכר ומשפיע, ו"מלכות" נקראת "נוקבא", נקבה ומקבל,

וכשנעשה היחוד בין שניהם – זה נקרא "יחוד קודשא בריך הוא ושכינתו", שכן "ד"א" הוא "קדוש" ו"מובדל", למעלה מהעולם קי' (הקדוש ברוך הוא), ו"מלכות" נקראת "שכינה" ששוכנת בעולם – הרי היחוד של ד"א ומלכות פועל שתומשך התגלות אלקות בעולם, הרי בשעה שהם

נאצלו ונתגלו ממקורם (ספירות חכמה ובינה), הנה כיוון שאדם הראשון עדיין לא נברא ולא היה עדיין ענין קיום המצוות, הרי אם ד"א ומלכות היו ביחוד של פנים בפנים, שהיתה נמשכת המשכה פנימית מ"ז" במלכות – היו הקליפות יכולות לקבל אז יניקה יותר מאשר נקבע להן (לינוק מקדושה). לכן הם היו אז ביחוד של "אחור באחור" בלבד, כלומר, שנמשכה רק החיצוניות של ד"א ומלכות, כדי שלא תהיה יניקה לקליפות. אלא, אחרי שנברא אדם הראשון והוא קיים מצוות – דבר הפועל "כיסוח וקיצוץ הקוצים" (מפסיק את יניקת החיצונים). היה יכול להיות אז שד"א ומלכות יהיו שוב ביחוד של "פנים בפנים". בלשון אחרת, היינו, שכדי שתהיה התגלות אלקות בעולם (ושהקליפות לא תוכלנה לקבל יניקה ממנה) הרי זה דוקא

דרך כמו שהוא ביחוד "דכר" (זכר) ו"נוקבא" (נקבה) למטה הרי כתוב: "זכר ונקבה ברא אותם ויברך אותם אלקים ויאמר להם פרו ורבו", שצריכה להיות ברכה והמשכה מכוח עליון שבביל היחוד והתולדות הבאים מהיחוד – ואי אפשר להמשיך את ה"טיפין" –

ההמשכה מלמעלה – אם אין "העלאת מ"ן" של הבידורים מ"נוגה", כי – "ד"א", רוצה לינק מאמו – מ"בינה", ולא להשפיע למטה, – "ד"א" רוצה לקבל מ"בינה", – שממנה היא באה – ולא להשפיע ב"מלכות". רק על ידי "העלאת מ"ן" מ"נוגה" דוקא, ממשיכים מלמעלה אור עליון, דבר שפועל ש"ד"א" יהיה במצב של המשכה וירידה כדי להתייחד ולהזדווג עם "מלכות", כמו שכתוב ב"עץ חיים" שער מ"ן דרוש

ב. ועין וזה פירוש פקודי דף רמד עמוד ב: דאית סדורא ב' לאסתכלא ב', – שקיים סדר (של תפלה ודיבור וקיים גם סדר של תפלה על ידי כוונה ו)הסתכלות, עד למעלה מעלה ב"אין סוף", וזה – מפרש רבנו הזקן, בנאות התפלה ויחודים עליונים ליודעים ומשיגים לאסתכלא ב', – למסתכלים, עד "אין סוף", בהם יכול להיות הענין של לפעול בעולם על ידי כוונות בלבד – בלי דיבור, כי נפשדיוח'נשמה שלהם עצמן הן – העלאת "מין נוקבין", במסירת נפשם על התורה, ובנפילת אפים, – של תחנון, בו אומרים "אליך ה' נפשי אשא", שהוא ענין של מסירות נפש, בנודע: – הרי כיוון שהנפש, רוח ונשמה שלהם, הן כשלעצמן, על ידי מסירות נפשם, "העלאת מ"ן" – יש בכוחם "לפעול" גם כשחסר ענין הדיבור (והעלאת המין הנעשה על ידי דיבור). אך, דבר זה אמור ביחודי סגולה, ואילו הסדר בכל בני ישראל הוא – שעל ידי "העלאת מ"ן" של עשיה הנעשה על ידי מצוות מעשיות או על ידי דיבור – דוקא על ידי כך ממשיכים היחוד "פנים בפנים" של ד"א ומלכות, היחוד של קודשא בריך הוא ושכינתו, וזה ממשיך התגלות אלקות בעולם.

טובים, נעשה "כיסוח וקיצוץ" של ענינים אלה שיש בכוחם לתת יניקה לחיצונים – על דרך משל מזמירת הקוצים שבכרם שלא יפריעו לצמחים שבכרם, וזהו על ידי העלאת הפנים הננוז בהם – בענינים של עשיה, המלבש במצוות מעשיות – למקורו, – של

הטוב, שהוא לקדשת האצילות שפכר הברכה. – יכול דבר זה להביא לבידור הדברים הגשמיים הדורשים בירור ותיקון, להוציא את הטוב ולהעלותו לקדושה. ומה שכתוב שם – ב"עץ חיים", שאדם הראשון תקן גם בן על ידי תפלה, – הרי, שלא רק על ידי מצוות מעשיות יכולים לפעול זאת, כי אם גם על ידי תפלה – תינינו על ידי אותיות התורה, – לא על ידי הכוונה הרוחנית שבתפלה, כי אם על ידי אותיות הדיבור, העקימות

שפתיו הן – היא, מעשה², – הרי שגם בזה ישנו ענין של עשיה, כי הן – אותיות הדיבור הן מנפיש החיונית שבגוף ודמו אשר שרשן – וחיותן, מננה. – כפי שמוסבר בחלק ראשון של ספר ה"תניא", בפרק ל"ז, שאין בכוח הנפש האלקית לבטא מלות התורה או התפלה (שיש לבטא בשפתיים, פה, לשון ושיניים גשמיים) – רק על ידי הנפש החיונית המלוכשת באברי הגוף ממש. על כל פנים, יש כאן הרי גם "העלאת מ"ן" של "נוקבא דעשיה", כפי שהדבר במצוות מעשיות. וזהו, הברורים דעשיה – שמבררים על ידי מצוות מעשיות, עולין ליצירה על ידי שם ב', ומיצירה לבריאה ולאצילות, כמו שכתוב ב"עץ חיים" שער מ"ן דרוש יא סימן ו. וכן יובן – הנאמר בוודא (חלק ג' קד, א), כנזכר בסימן הקודם ב"קונטרס אחרון", דהרהור – מחשבה בלבד, מבלי לבטא בדיבור, לא עביר מיד, – אינו פועל שום דבר, כי בלי העלאת מין נוקבין מהמלכים³ שפ' ננה, – "העלאת מ"ן" זו היא דוקא מענינים של עשיה, כנזכר לעיל, אי אפשר להמשיך מין מלמעלה לזווג וז"ל, – כדי שיהיה יחוד חיוני וז"ל, "ד"א ו"מלכות", הוא על ידי ההמשכה שנמשך אור עליון שלמעלה משניהם, על

יום רביעי כ"ח מרחשון

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' קנד, להבין מ"ש בשער... עד עמ' 308, פ' פקודי

בעולם ה"בריאה" שהוא עולם ההשגה; ואם האהבה והיראה הן טבעיות (שכן בטבע בבני ישראל) – הן עולות בעולם ה"יצירה" שהוא עולם המדות. כן אמר רבנו הזקן, שהתורה והעבודה עצמן עולות בספירות, שהן בחינת האלקות של העולמות. אך, כל זה הוא כשהתורה והעבודה באות מתוך כוונה

בפרקים ל"ט ומ' בחלק הראשון של ספר ה"תניא", הסביר רבנו הזקן, מקום ומדרגת העולם שבו עולות הנשמות על ידי תורתן ועבודתן, והסביר, שזה תלוי באיזו כוונה (של אהבה ה' ויראת ה') נעשו תורתן ועבודתן: אם הן היו באהבה ויראה (שכליות) שנצרכו משכל והתבוננות בגדלות ה' – הן עולות

2. סנהדרין סה, א. 3. התואר "מלכים" מוסבר באריכות בחסידות ובקבלה. ההסברה בקיצור היא, שכל הדברים שהם בקליפות נפלו לשם משבעת המלכים של "עולם התהוה", ו"מלכים" אלה שנפלו ב"קליפת נוגה" מתבררים ומתעלים על ידי עבודת האדם.

לשמה – מצד אהבה ויראה – הרי בהתאם לכוונה כך היא העליה – בעולם ה"בריאה" או בעולם ה"יצירה" וכו'; אך, כשהתורה איננה לשמה, כשחסרה הכוונה לשמה (למרות שאין זה "שלא לשמה", לשם פניה (שהפניה מתלבשת בתורה ואינה מאפשרת לה לעלות), אלא שחסר ה"לשמה" של אהבת ה'

ויראת ה' (שהוא לומד סתם, כי כך הרגילו אותו), אין הלימוד שלו עולה בספירות של העולמות, שהספירות הן אלקות ו"בלא דחילו ורחימו לא יכלא למיקם קדם הוי" (בלי אהבה ויראה אין זה יכול לעמוד לפני ה', שיעלה לאלקות), אלא הוא עולה בחיצוניות העולמות, מקומם של המלאכים. על כך הביא רבנו הזקן מרבי חיים וויטאל, שאומר (ב"שער הנבואה" פרק ב'), שעל ידי תורה שלא בכוונה נבראים מלאכים בעולם ה"יצירה", ועל ידי מצוות שלא בכוונה נבראים

מלאכים בעולם ה"עשיה". "בלי כוונה" היינו בלי כוונה לשמה הבאה מצד אהבה ויראה, אך אין זה שזה בלי מחשבה וכוונה כלל, כפי שרבנו הזקן מציין זאת שם במלים "וכל המלאכים הם בעלי חומר וצורה", שבהתאם לביאורו של אבי הרבי, הגאון הצדיק המקובל הרב ר' לוי יצחק נשמתו עדן הכוונה היא, שכיוון שהמלאכים הם בעלי חומר וצורה, הרי זה מורה, שהתורה שממנה נבראו המלאכים, יש בה גם "חומר" וגם "צורה", כלומר, הלימוד בדיבור יש בו גם מחשבה וכוונה (שהן ה"צורה"); אלא "בלי כוונה" היינו, בלי כוונה "לשמה" הבאה מאהבה ויראה.

על כל פנים, הרי מתורה שלא בכוונה נבראים מלאכים בעולם ה"יצירה". היינו, שהתורה "עולה" בעולם ה"יצירה", ומעליה זו של התורה נבראים שם מלאכים. על כך נשאלת השאלה: בתפלה אין אנו מוצאים כך: כשהתפלה היא בלי כוונה – היא נדחית למטה, כיצד, איפוא, בשעה שהתורה והתפלה הן בכוונה – משתוות תורה ותפלה במדרגה בה הן עולות (שאם הכוונה היא כזו שיש לה שייכות לעולם ה"בריאה" – העליה גם של תורה וגם של תפלה היא בעולם ה"בריאה", ואם הכוונה היא כזו שיש לה שייכות ל"יצירה" – העליה היא ב"יצירה"), ואילו כשהן שלא בכוונה, קיים הבדל בין תורה לתפלה, שבתורה היא עולה בעולם ה"יצירה" ונבראים מלאכים בעולם ה"יצירה", ובתפלה שלא בכוונה היא נדחית למטה? בנושא זה דן רבנו הזקן בקונטרס אחרון שנלמד להלן:

לְהִבִּין מַה שֶּׁכָּתוּב בְּשֵׁעַר הַיְּחֻדִּים פֶּרֶק ב', – "שֶׁעַר הַיְּחֻדִּים"
של רבי חיים וויטאל (כפי שנדפס ב"שמונה שערים" המצויים בידנו) הוא חלק מ"שער רוח הקודש". וכפי שהעיר הרבי (באחת משיחותיו הקדושות), כתוב בהקדמת "שער היחודים" שהוא מתחלק לכמה "שערים" ("שער הנבואה", "שער רוח הקודש" ו"שער תיקון עוונות"). והרבי העיר על דיוקו של רבנו הזקן, שבפרק מ' ב' "תניא" הוא מציין על ענין אחד (שהוא מביא מ"שער היחודים") שזה ב"שער הנבואה", ועל ענין שני – שהוא ב"שער היחודים". בהתאם לכך,

נדרשת הסברה, מדוע בפרק מ' וכשהוא מדבר על הענין שמ"תורה שלא לשמה" נבראים מלאכים בעולם ה"יצירה" – הוא מביא זאת מ"שער הנבואה" פרק ב'. דַּעַל יְדֵי תוֹרָה שְׁלֹא בְּכוּנָה נִבְרָאִים מְלָאכִים בְּעוֹלָם הַיְּצִירָה, וְשֶׁם הַבִּיא מְהוּרַר פְּרִשְׁתִּי שְׁלַח: –

שמשם מסתבר, "דלית קלא דאתאכיד בו" – אין קול

הנאבד מהעולם, אלא באיזה מקום שהוא נשאר הקול, וכפי שהוא מביא שם מהזוהר, שאפילו הקול של הכאה במקל יש לו השפעה, עד להשפעה על קול אחר שנשאר באיזה שהוא מקום בעולם, כִּי קָלָא דְאִוְרִיתָא וְצִלּוֹתָא דְסִלִּיק וְכַקֵּע כו'". – להוציא קול התורה והתפלה שעולה ובוקע את הרקיע, הרי שאין קול התורה והתפלה נשאר למטה – אלא הוא עולה

למעלה. וְהִנֵּה, מִכְּנֻת הַתְּפִלָּה נִבְרָא מְלָאכִים בְּעוֹלָם הַיְּצִירָה כְּמוֹ מִכְּנֻת הַתּוֹרָה, – משתוות הרי תורה ותפלה בענין העבודה והכוונה, ששתיהן עולות באותה מדרגה – בעולם ה"בריאה", וְכֵלָא בְּכוּנָה נִדְחִית – התפלה, לְמַטָּה לְגַמְרִי, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּהוֹר פְּרִשְׁתִּי פְקוּדֵי דָף רַמָּה עֲמוּד ב: "גוֹ רְקִיעַ תִּתָּאֵה כו' – כשהתפלה אינה "יאה" (בלשון הזוהר), כלומר, שהיא בלא כוונה, היא נדחית ב"רקיע תתאה" (תחתון) מהרקיע תתאין ש"מדברין גו עלמא". וכפי שאומר שם להלן בזהר: דְאִקְרִין צִלּוֹתִין פְּסִילָאן כו', – הנקראות תפלות פסולות, וְעֵין שֶׁם פְּרִשְׁתִּי וְיִקְהֵל דָּף רֵא עֲמוּד ב: – שם אומר הזוהר, "אִי הִיא מְלָה כְּדָקָא יֹאֵת כו'". – אם המלה (של תפלה) היא כדבעי (כלומר, התפלה היא בכוונה – הממונה "נשיק לה" (מנשק אותה) ומעלה אותה למעלה). מכך מובן, שרק כשהיא "כדקא יואת" (כדבעי – בכוונה) היא עולה למעלה, אך כשהתפלה היא שלא בכוונה – אין היא עולה למעלה. נשאלת הרי השאלה, כיוון שעם כוונה משתוות התורה והתפלה, מדוע, איפוא, כשחסרה הכוונה, נבראים מהתורה מלאכים בעולם ה"יצירה" (שכן באותו עולם עולה התורה), ואילו התפלה נדחית למטה, ברקיע תתאה?

אֲדָּהֶפְרֵשׁ בֵּין תּוֹרָה – שלא בכוונה, לְתְּפִלָּה שְׁלֹא בְּכוּנָה מוֹכֵן מֵאֵלֵינוּ, כִּי לְמוֹד הַתּוֹרָה – כשאומרים שהוא שלא בכוונה, היינו ש-הוא מִבֵּין יוֹדֵעַ מַה שְּׁלֹמֶר, דְּכֵלָּא חֲבִי לֹא מִקְרִי לְמוֹד כְּלָל, – בלי זה אין זה נקרא לימוד כלל, רַק – לימוד שלא בכוונה הוא, שְׁלֹמֶר חֲתָם, פֶּלֶא בְּכוּנָה לְשִׁמָּה – הבא מֵאֲהֶבֶת ה' שֶׁכָּלְבוּ בְּבְחִינַת גְּלוּי, – שכן צריך להיות לימוד התורה לשמה – שמצד האהבה הגלויה שבלבו להקדוש ברוך הוא – הוא לומד תורה, אך אצלו אין הדבר כך, רַק מֵאֲהֶבֶת הַמְסֻתֶּרֶת הַטְּבִיעִית, – אהבה זו בלבד שוררת אצלו בשעה שהוא לומד תורה, אך חסרה בו אהבה שתהיה גלויה בלבד, שאהבה זו תביא אותו ללמוד את התורה שהוא

לומד, אך אינו לומד שלא לשמה ממש – שהלימוד יהיה מצד פניה להתגדל – שיקראו לו "רב" וכדומה, כו', דהא לא סליק לעילא מן שמשא, – סוג לימוד כזה אינו עולה למעלה מהשמש, כמו שכתוב ב' – זוהר פ'רשת ויחי דף רכג עמוד ב, – שמה

שהפסוק אומר²: "מה יתרון לאדם בכל עמלו שיעמול תחת השמש", אין הכוונה לעמל התורה ש"לעילא מן שמשא", למעלה מן השמש. לאחר מכן הוא אומר שם, שאפילו "עמלא דאורייתא" (עמל תורה), אם זה בגין יקרא דילי" (בשביל יוקרו וכבודו העצמי), הוא גם כן "תחת השמש", שכן, אין זה

עולה למעלה, והיינו משום שמשא שבתו וכוונתו – שהוא עושה זאת לשם פניה של כבוד וכדומה, הן מתלבשות באותיות הדבור – בדברי התורה שביטא בדיבורו, ואינן מניחות אותן לסלקא לעילא. – לעלות למעלה – הפניה של קליפה עוצרת את אותיות הדיבור של תורה מלעלות למעלה, והכי נמי – וכן גם כאן בתפלה שלא בכוונה, – דפיה"מ – אבל זה לא משווה אותה צלותא פסילאה – כיון דיש אצלו כוונתו הכללית – לשמים. וזהו דממשיך ומבאר³ – שמשא שבתו וכוונתו – שלא מפיה"מ – דמ"ז זו מתלבשת בהדבור וממשיכו למקומה כו' למטה כו'³ – כלומר, בלי הכוונה של פירוש המילות, שאינה עושה את התפלה – פסולה, כיון שיש לו הכוונה הכללית, שהוא מתפלל לשם שמים, אלא שמחשב מחשבות זרות, כלומר, מחשבות שלא מפירוש המילות – הרי מחשבה זרה זו מתלבשת בדיבור ומורידה אותו למטה – מחשבות זרות אלו אינן מאפשרות לאותיות התפלה לעלות למעלה, (אלא

מפני שכוונתו לשמים, – הוא הרי מתפלל להקדוש ברוך הוא, אלא שמתערבבות מחשבות זרות בתפלתו, לכן, יש לה תקון בקל לחזור ולעלות, – מהמקום שאליו נדחתה, בשמתפלל בכוונה אפילו תפלה אחת מלוקטת מתפלות כל השנה, – ביום אחד התפלל חלק אחד מהתפלה בכוונה, וביום שני – חלק שני, וכו', הרי כשמתאספות יחד, מכל התפלות שבמשך שנה שלימה, תפלה אחת בכוונה – עולות אז כל התפלות של כל השנה, כמו שכתוב במקדש מלך פ'רשת פקודי). – על כל פנים, הרי, שתורה שלא בכוונה, היא

למעלה בפרט אחד, מאשר תפלה שלא בכוונה, שמתורה שלא בכוונה נבראים מלאכים בעולם ה"צירה", ואילו תפלה שלא בכוונה נדחית למטה. מצד שני, כאשר ה"שלא בכוונה" של תורה מבוסס על ענין שאינו מאפשר לה לעלות למעלה (שוזוהי פניה) – היא אז למטה מתפלה שלא בכוונה, שכן, בתפלה – כשהוא מתפלל, לאחר מכן, תפלה בכוונה, כולל גם תפלה אחת מלוקטת מתפלות שנה שלימה – עולה שוב התפלה למעלה; ואילו בתורה הרי גם כשהוא חוזר עליה בכוונה לשמה, אין זה מועיל לתורה שלמד מתוך פניה – אלא עליו לעשות תשובה, ועד שהוא עושה תשובה – התורה היא בגלות בקליפה שממנה באה הפניה. אלא, כיון שכל יהודי סוף כל סוף יעשה תשובה, שהרי "לא ירח ממנו נדח" – לכן, "לעולם יעסק אדם בתורה ומצוות שלא לשמה" (כולל "שלא לשמה" של פניה), שכן, סוף כל סוף הרי יהיה "בא לשמה", כשיעשה תשובה, כפי שמסביר רבנו חזקן בסוף פרק ל"ט ב"תניא".

לומד, אך אינו לומד שלא לשמה ממש – שהלימוד יהיה מצד פניה להתגדל – שיקראו לו "רב" וכדומה, כו', דהא לא סליק לעילא מן שמשא כמ"ש בפ' ויחי דרכ"ג ע"ב והיינו משום שמחשבתו וכוונתו הן מתלבשות באותיות הדבור ואינן מניחות אותן לסלקא לעילא וה"נ בתפלה שלא בכוונה שמחשב מ"ז (אלא מפני שכוונתו לשמים לכן יש לה תקון בקל לחזור ולעלות כשמתפלל בכוונה אפי' תפלה אחת מלוקטת מתפלות כל השנה כמ"ש במק"מ פ' פקודי)

יום חמישי כ"ט מרחשון

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 308, ומ"ש בפ' פקודי... עד עמ' קנה, עד האצ"י.

כשזה "מלה כדקא יאות", כשהיא בכוונה, כיצד זה תואם, איפוא, למה שאומר בפרשת פקודי, שגם כשהתפלה היא שלא בכוונה היא עולה על כל פנים בריקיע תתאה (התחתון)? לא קשה מידי; – לא קשה כלל, דרקיע תתאה – התחתון, מאינן רקיעין דמדברי גו עלמא שפ'רשת פקודי – מאותם רקיעים המנהיגים בעולם, הן דמלכות דעשיה, ודפ'רשת ויקהל – הרקיע אודותו מדובר בפרשת ויקהל שבוזרה, הן ד"עיר אנפין" דעשיה, כמו שכתוב בעין חיים שער

ומ"ש בפ' פקודי גו רקיע תתאה ובפ' ויקהל משמע דדוקא אי איהי מלה כדקא יאות סלקין עמה עד אוירא דרקיע דלעילא כו'. לק"מ דרקיע תתאה מאינן רקיעי' דמדברי גו עלמא שבפ' פקודי הן דמלכות דעשי' ודפ' ויקהל הן דו"א דעשי' כמ"ש בע"ה שער השמות פ"ג גבי ז"א דעשייה ע"ש. דעשיה, ודפ'רשת ויקהל – הרקיע אודותו מדובר בפרשת ויקהל שבוזרה, הן ד"עיר אנפין" דעשיה, כמו שכתוב בעין חיים שער

ומ"ש שכתוב ב' – זוהר פ'רשת ויחי דף רכג עמוד ב, – שמה שהפסוק אומר²: "מה יתרון לאדם בכל עמלו שיעמול תחת השמש", אין הכוונה לעמל התורה ש"לעילא מן שמשא", למעלה מן השמש. לאחר מכן הוא אומר שם, שאפילו "עמלא דאורייתא" (עמל תורה), אם זה בגין יקרא דילי" (בשביל יוקרו וכבודו העצמי), הוא גם כן "תחת השמש", שכן, אין זה

עולה למעלה, והיינו משום שמשא שבתו וכוונתו – שהוא עושה זאת לשם פניה של כבוד וכדומה, הן מתלבשות באותיות הדבור – בדברי התורה שביטא בדיבורו, ואינן מניחות אותן לסלקא לעילא. – לעלות למעלה – הפניה של קליפה עוצרת את אותיות הדיבור של תורה מלעלות למעלה, והכי נמי – וכן גם כאן בתפלה שלא בכוונה, – דפיה"מ – אבל זה לא משווה אותה צלותא פסילאה – כיון דיש אצלו כוונתו הכללית – לשמים. וזהו דממשיך ומבאר³ – שמשא שבתו וכוונתו – שלא מפיה"מ – דמ"ז זו מתלבשת בהדבור וממשיכו למקומה כו' למטה כו'³ – כלומר, בלי הכוונה של פירוש המילות, שאינה עושה את התפלה – פסולה, כיון שיש לו הכוונה הכללית, שהוא מתפלל לשם שמים, אלא שמחשב מחשבות זרות, כלומר, מחשבות שלא מפירוש המילות – הרי מחשבה זרה זו מתלבשת בדיבור ומורידה אותו למטה – מחשבות זרות אלו אינן מאפשרות לאותיות התפלה לעלות למעלה, (אלא

יום חמישי כ"ט מרחשון

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 308, ומ"ש בפ' פקודי... עד עמ' קנה, עד האצ"י.

כשזה "מלה כדקא יאות", כשהיא בכוונה, כיצד זה תואם, איפוא, למה שאומר בפרשת פקודי, שגם כשהתפלה היא שלא בכוונה היא עולה על כל פנים בריקיע תתאה (התחתון)? לא קשה מידי; – לא קשה כלל, דרקיע תתאה – התחתון, מאינן רקיעין דמדברי גו עלמא שפ'רשת פקודי – מאותם רקיעים המנהיגים בעולם, הן דמלכות דעשיה, ודפ'רשת ויקהל – הרקיע אודותו מדובר בפרשת ויקהל שבוזרה, הן ד"עיר אנפין" דעשיה, כמו שכתוב בעין חיים שער

ומ"ש בפ' פקודי גו רקיע תתאה ובפ' ויקהל משמע דדוקא אי איהי מלה כדקא יאות סלקין עמה עד אוירא דרקיע דלעילא כו'. לק"מ דרקיע תתאה מאינן רקיעי' דמדברי גו עלמא שבפ' פקודי הן דמלכות דעשי' ודפ' ויקהל הן דו"א דעשי' כמ"ש בע"ה שער השמות פ"ג גבי ז"א דעשייה ע"ש. דעשיה, ודפ'רשת ויקהל – הרקיע אודותו מדובר בפרשת ויקהל שבוזרה, הן ד"עיר אנפין" דעשיה, כמו שכתוב בעין חיים שער

2. קהלת א, ג. 3. הוספת כ"ק אדמו"ר שליט"א. 4. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה מל' זוהר שם משמע שצריך להתפלל "צלותא אחרא זכאה" ו"כד סלקא" מעלין עמה (כיון שיש תפלה נלקטת כו') התפלות שנדחו. ופי' המק"מ דכתב "הרב" שא"צ בתפלה זו כל הי"ח ברכות בכוונה. וצע"ק (בכל אופן) הלי' במק"מ. וכדאי לברר להשוות הדפוסים דלכאורה יש טה"ד".

השמות פֶּרֶק ג נָבִי "וְעִיר אֲנִי" דַּעֲשִׂיהָ, עֵין שֵׁם. – אפשר ללמוד, שבשאלה היתה הסברה, שה"רקיע תתאה" שבזוהר פרשת פקודי הוא גם המקום והמדריגה של "רקיע דלעילא" אשר בזוהר פרשת ויקהל, שהרי גם "רקיע תתאה" הוא "לעילא מן שמשא",

למעלה מן השמש, ואילו בתירוץ הם שתי מדריגות נפרדות, בזוהר פרשת פקודי הוא "מלכות דעשיה" ובפרשת ויקהל הוא "ד"א דעשיה", שם עולה התפלה כשהיא "כדקא יאות", כדבעי, ומשם – למעלה יותר באלקות של עשר הספירות של "יצירה" ו"בריאה" – כנזכר לעיל, אלא בעיקר הוא רוצה "להודיע" את הדיוק, שבאם אין זה "כדקא יאות", כדבעי, אין היא עולה אף לא "ב"ד"א דעשיה" – כי אם

ב"מלכות דעשיה". יכולים להסביר בזה, שבתפלה שלא בכונה, כשהתפלה נדחית ל"רקיע תתאה", אין זה ענין של עליה של תפלה לפעול הפעולה שעל התפלה לפעול, שכן, כדי לפעול מילוי הבקשות שבתפלה – צריך הרי להימשך מלמעלה מזהעולם – בעולם, לפעול רפואתו של חולה או ברכת השנה וכדומה, הרי בשעה שהתפלה נדחית עד "מלכות דעשיה" – הרי זה המקום והמדריגה שמהם מקבלים כל עניני העולם חיות, אי אפשר הרי שתהיה משם המשכה למלא ענין החסר בעולם, ואילו בשעה שהעליה היא ב"ד"א דעשיה" (וזאת על ידי תפלה בכונה) שמשם יכולה להימשך המשכה בעולם למלא את הבקשה בענינים החסרים בעולם. וְהָא דַּעֲשִׂיהָ – ומה שנראה לְבִיאָהּ בְּפִרְשֵׁת פְּקוּדֵי – בזוהר, דְּנִסְתָּא פְּסוּלָה – תפלה שלא בכונה, שמחשבות זרות מתערבות בה, עוֹלָה עַד הֵיכַל תְּרַאשׁוּן שְׂמֻמָּנוּ נִדְחִית לְמַטָּה, וְהוּא בְּ"וְעִיר אֲנִי" דְּבִרְיָאָה – ה'היכל הראשון' הוא ב"א דבריאה. הרי, שאפילו תפלה פסולה עולה לכתחילה עד ד"א דבריאה? – לא קָשָׁה מִיָּדִי; – לא קשה כלל, שְׁתָּרִי אֶפְלוּ כָּל הַעֲוֹנוֹת מִמֶּשׁ קָלוֹת וְחַמּוּרוֹת עוֹלוֹת לְשֵׁם אֶפְלוּ עַד הֵיכַל הָרַקִּיעַ, כְּמוֹ שְׂכָתוֹב – בזוהר שם, דָּף רנב עמוד א, אֶלָּא וְדָאִי שְׂאִין מְהוֹת הַעֲלִיּוֹת שְׁוֹת, וְאֵין עֲרוּךְ וְדִמְיוֹן בִּינִיָּהֶם – בין ה"עליות", אֶלָּא בְּשִׁתּוּף הַשֵּׁם בְּלִבְדִּי, – שכולן נקראות בשם "עליה", וְדִי לְמִבְּרִין. – כלומר, העליה של הענינים הטובים, היא עליה שהדבר מתעלה שם במדריגה עליונה יותר בקדושה, ופועל מה שהוא צריך לפעול, ואילו בעליה של עוונות – הדבר הפוך, היא פועלת שם – במדריגה העליונה יותר שבקדושה – פגם. על דרך זה מה שאומרים שתפלה פסולה עולה עד "היכל הראשון", אין זה ענין העליה שבתפלה בכונה. וְכֵן יוֹבֵן גַּם בֵּן מֶה שְׂכָתוֹב שֵׁם – בזוהר דָּף

קונטרס אחרון

והא דמשמע לכאורה בפ' פקודי דגם תפלה פסולה עולה עד היכל הראשון שממנו נדחית למטה והוא ב"א דבריאה. ל"מ שהרי אפי' כל העוונות ממש קלות וחמורות עולות לשם אפי' עד היכל ה'ר' כמ"ש דרנ"ב ע"א אלא ודאי שאין מהות העליות שוות ואין ערוך ודמיון ביניהם אלא בשיתוף השם בלבד וד"ל. ובוה יובן ג"כ משי"ש דרמ"ז שבהיכל ה'ב' [אולי צ"ל אודמן הממונה. ואולי צ"ל קיימין הלבושים] ממונה על הלבושים שמלבישים הנשמה ממעשה המצות אף שהן בג"ע התחתון דעשי' כמשי"ש דר"י. והנה תפלה פסולה עדיפא מתורה שלא לשמה ממש שהיא תחת השמש והתפלה היא גו רקיע כו'. אבל תורה סתם שאינה שלא לשמה רק מאהבה מסותרת טבעי' לא

רמו, שְׂכָתוֹב ה'ב' [אולי צריך להיות: אֲדָמָן הַמְּמֻנָה. וְאֵלִי צִרִיף לְהִיּוֹת: קָיִמִין הַלְבוּשִׁים] מְמֻנָה עַל הַלְבוּשִׁים שְׂמֻלְבִּישִׁים הַנֶּשְׁמָה מִמַּעֲשֵׂה הַמִּצְוֹת, – מובאות כאן גירסאות שונות שרבנו הזקן מעתיק כאן מזהוהר: או "אזדמן הממונה", הממונה נמצא

במזמון, או "קיימין הלבושים", עומדים שם הלבושים, הוספת כ"ק רבינו: וואס אזדמן או קיימין איז בהיכל ה'ב' – מדגיש זייער שייכות צו היכל ה'ב' – [אזדמן וקיימין הוא בהיכל ה'ב' – מדגיש – שייכותם להיכל ה'ב'], אָף שְׁתֵּן – מעשה המצוות ובמילא הלבושים לנשמה הנעשים ממעשה המצוות, הן גִּבּוֹן עָרֵן הַתְּתִיּוֹן דַּעֲשִׂיהָ, כְּמוֹ שְׂכָתוֹב שֵׁם – בזוהר, דָּף רי. – כיצד, איפוא, אומרים שבהיכל ה'ב'

שבעולם ה"בריאה" ישנו הממונה או הלבושים שממעשה המצוות? אלא, כאמור לעיל, מהות העליה אינה דומה, ובמילא מובן, שמבלי הבט על כך שהמקום והמדריגה למצוות המעשיות הוא בגן עדן התחתון של עולם ה"עשיה" – אין בכך סתירה למה שאומרים שהנשמה עולה בהיכל ה'ב' של עולם ה"בריאה" ואשר משם באים הלבושים לנשמות ממעשה המצוות – שכן, "מהות" העליה אינה דומה, מה שאומרים שהעליה היא עד עולם ה"בריאה" על ענין שיש לו שייכות למעשה המצוות – אין זו העליה הנעשית ממעשה המצוות עצמן בגן עדן התחתון של עולם ה"עשיה", ולכן, למרות שהמדריגה ממעשה המצוות עצמן היא בגן עדן התחתון של עולם ה"עשיה", אין זה סותר למה שהנשמות יכולות לעלות בעולם ה"בריאה" ואשר משם באים הלבושים ממעשה המצוות, שכן עליה זו איננה עליה ממש כפי העליה שממעשה המצוות עצמן. וְהֵנָּה, תְּפִלָּה פְּסוּלָה – תפלה עם מחשבות זרות, עֲדִיפָא – עדיפה, מִתּוֹרָה שְׁלֵא לְשִׁמְהָ מִמֶּשׁ, – מאשר תורה מתוך פניה של כבוד וכדומה, שְׁתִּיא – תורה שלא לשמה ממש, היא תַּחַת הַשֶּׁמֶשׁ – כלומר, שאין היא עולה כלל למעלה, כנזכר לעיל מזהוהר שתורה היא "לעילא מן שמשא", למעלה מן השמש, אך כשהוא "עביד בגין יקרי", כשהוא לומד מתוך פניה של כבוד וכדומה, היא "תחת השמש", וְהַתְּפִלָּה – גם תפלה פסולה, היא גו רָקִיעַ כו'. – היא ברקיע תחתון, כנזכר לעיל, הרי שבפרט זה תפלה פסולה היא למעלה מתורה שלא לשמה ממש, אֶבֶל תּוֹרָה סְתָם שְׂאִינָה שְׁלֵא לְשִׁמְהָ רַק מֵאַהֲבָה מְסִתֶּרֶת מִבְּעִית – להקדוש ברוך הוא, שיש בכל יהודי בטבע, שכן, גם כשהוא לומד תורה סתם, מפני שכן הרגילו אותו ללמוד תורה – הרי, אבל, בפנימיות יש בזה האהבה המסותרת שבטבע כל אחד מישראל להקדוש ברוך הוא, לָא נִרְעָא

5. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אנשטאט [במקום] 'ממונה'". 6. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אנשטאט [במקום] 'ממונה על הלבושים'". 7. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וצע"ק דלכאורה יותר מזה איתא שם - דהלבוש איתעביד בהאי היכלא ע"י מעשה המצוה".

– ואף על פי כן זה עולה למעלה, כיוון שאין בזה שום חטא, כך גם כשלימוד התורה הוא סתם – לא שלא בכונה, הרי שאין בלימוד זה שום חטא (שלא כפי שהדבר בלימוד תורה שלא לשמה, לשם פניה), ולכן זה עולה למעלה, וְעֵין שֵׁם – בזוהר, דף רנה עמוד ב, שְׁהַמְלָאכִים הֵם מַעֲלִים הַהֶבֶל שֶׁל תִּינוּקוֹת שֶׁל בֵּית רָבִן עַד הָאֲצִילוֹת:

קונטרס אחרון
גרעא מהבל פיהן של תינוקות של בית רבן דסליק לעילא מפני שהוא הבל שאין בו חטא וסליק לעילא אף אם הוא שלא לשמה ממש מיראת הרצועה שביד הסופר וע"ש דרנ"ה ע"ב שהמלאכים הם מעלים ההבל של תינוקות שב"ר עד האצי:

– אינה גרועה, מְהֵבֵל פִּיהֶן שֶׁל תִּינוּקוֹת שֶׁל בֵּית רָבִן, – ילדי ה"חדר" שלומדים תורה, דְּסָלִיק לְעִילָא, – שעולה למעלה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא הֶבֶל שֶׁאֵין בו חטא, וְסָלִיק לְעִילָא – הבל הפה של תינוקות של בית רבן עולה למעלה, אף אם הוא שלא לְשִׁמָּה מִמֶּשׁ, – כי אם, מִיִּרְאָת הָרְצוּעָה שֶׁבִּיד הַסּוֹפֵר, – ה"מלמד", הרי, שלימודם, במקרה זה, הוא רק מפני פחד הרצועה

יום שישי א' כסלו מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' קנה, להבין מ"ש בפע"ח... עד עמ' 310, דע"ס דז"א כו'.

אך, ישנו גם "בירור הניצוצין" הנעשה על ידי תורה, וגם "בירור הניצוצין" הנעשה על ידי תפלה.
בסימן זה של "קונטרס אחרון" יסביר רבנו הזקן את הנאמר ב"פרי עץ חיים", שבזמננו אלה, עיקר בירור הניצוצות הוא על ידי תפלה, שכן, בתפלה שעל ידהי לפעול המשכת אור מ"אין סוף" שיהיה ביכולתו לשנות נבראים מהמצב בו הם נמצאים, שהחולה יתרפא על ידי בקשת "רפאינו", ושידרו גשמים

ידוע מה שכתוב בקבלה, ענין "שבירת הכלים דתהו", שמה שאומר במדרש שהקדוש ברוך הוא "הי' בונה עולמות ומחריבן וכו'" – מפרשים בקבלה, שהכוונה היא לעולמות רוחניים, ספירות עליונות, שבהם היה בתחילה אופן אחד, ובאותו אופן היה "שבירת הכלים". והיה זה ב"עולם התהו", ולאחר מכן היה בנין עולם התיקון. ומסבירים, שה"שבירה" היתה מפני שהיו "אורות מרובים" ו"כלים מועטים".

קונטרס אחרון להבין מ"ש בפע"ח דבזמן הזה עיקר הבירור ע"י התפלה דוקא אף שתלמוד תורה למעלה

ויצמיחו צמחים – על ידי בקשת "ברכת השנים", הרי דוקא אור שהוא "אין סוף" יש בכוחו לפעול שינוי בעולם.
וכדי להמשיך אור זה של "אין סוף" – נדרשת "אתערותא דלתתא" (התעוררות מלמטה) ו"העלאת מ"ן" של "בכל מאדך", שהיא באדם ענין של "מאד" ובלי גבול, הרי זה "העלאת מ"ן" להמשיך האור הבלי-גבול של "אין סוף".
רבנו הזקן יסביר, איך נעשה דבר זה על ידי בירור הניצוצות של תפלה. לְהִבִּין מַה שֶׁכָּתוּב בְּפָרִי עֵץ חַיִּים, דְּבִזְמַן הַזֶּה – בדורות האחרונים, עֶקֶר הַבִּירור – הוא, עַל יְדֵי הַתַּפְּלָה דְּקָא³, – בירור הניצוצות דתהו שנפלו בקליפת "נוגה" מצד "שבירת הכלים" שהיתה בתהו, שבני ישראל (נשמות בגופים) מבררים אותם מהקליפה ומעלים אותם לשורשם הנעלה שבתהו, דבר הנעשה גם על ידי קיום מצוות מעשיות שעושים בדברים גשמיים שחיותם היא מקליפת "נוגה", וגם על ידי לימוד התורה שנתלבשה בדברים גשמיים, ויהודי לומד אותה בפיו ובשפתיו הגשמיים, וגם על ידי תפלה שהיא עבודה רוחנית שהנפש האלקית "פועלת" על הנפש הבהמית (שחיותה היא מקליפת "נוגה"), שתתברר ותגיע לאהבת השם יתברך – אומר ב"פרי עץ חיים", שבזמן הזה, עיקר בירור

הרי בספירות של תהו היה אור מרובה (אור גדול) והכלים היו מועטים (כלים קטנים), לפי ערך האור, ולא היו יכולים להכיל את האור בתוכם, שהאור יהיה בהם בהתלבשות של אור בכלי, הרי כיוון שהכלי לא היה יכול לקלוט את האור – נסתלק האור מן הכלי, ונתהווה "שבירה" בכלי.
מפאת השבירה, נפלו ניצוצות דקדושה – ב"קליפה", והם נמצאים בעולמות בריאה יצירה-עשיה בכלל ובדברים הגשמיים בפרט, ועבודתם של בני ישראל היא לברר את הניצוצות מהקליפות ולהעלותם לקדושה, לשורשם הנעלה בעולם התהו. שמהם ממשיכים אור עליון ביותר מהשורש ומקור של תהו, ולמעלה מזה עד "אין סוף".
בשמות הקדושים ישנם שמות הקשורים בענין בירור ניצוצות הקדושה, והם השמות "מ"ה", "ב"ן" ו"ס"ג". השם "ב"ן" הוא מקור ניצוצות הקדושה שנפלה שם "מ"ה" הוא הכוח המברר אותם ושם "ס"ג" הוא השורש הראשון תהו. הרי בשעה שמבררים בירורים משם "ב"ן" על ידי שם "מ"ה" המברר אותם – נמשך משם "ס"ג" אור נעלה ביותר של תהו המתלבש בכלים רחבים של תיקון. בירור הניצוצות הוא על פי רוב על ידי מצוות מעשיות, שעושים בדברים גשמיים שחיותם היא מקליפת "נוגה", ובהם ישנם הניצוצות דתהו. ועל ידי שמקיימים מצוה עם הדברים הגשמיים – מבררים את הניצוצות.

8. שבת קיט, סע"ב. וראה להלן בהוספה. 1. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "עיי"ש ש"א פ"ז". 2. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה משנ"ת לקמן הטעם הוא לאו דוקא בזמננו. ומש"כ (קסב), ב) "משא"כ בדורות הראשונים" – היינו שאז נתברר כרגע, אבל ג"כ ע"י ק"ש כו' ופסד"ז – (אבל לא מזכיר תפלה – שרק היא משנה ומרפא החולה וכו') ולא תומ"צ. ואולי גם כאן הפי' כן (דלא כרגע) ובפע"ח שם שקודם חורבן ביהמ"ק "היו ז"ן וז"ן פכ"פ כו' ולא היו צריכין אל תפלתנו כו' כי מעולם לא היו מסתלקין המוחין מהם" – שעפ"ז מובן שכשהסתלקות גדלה יותר (– בזמננו) מוכרחת התפלה יותר. ועיי"ג כ"ק אגה"ק ספ"ה וסע"ט בנוגע לצדקה לגבי תורה – ומהאי טעמא מובן ג"כ בתפלה לגבי תורה. וא"ת הרי תפלה (בקשת ריפוי החולה כו') היא מ"ע מה"ת גם בדורות הראשונים – ול"ק כי זהו ענין בפ"ע, ואינו שייך לנדוד"ד: איך הוא בירור הניצוצות שהיא תכלית ירידת הנשמה כו'". 3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בתחלת קו"א (ד"ה הא' והב') – דמ"ן דנוקבא ה"ו מצוות מעשיות דוקא (ותפלה היינו ע"י אותיות הדבור דעקימת שפתיו הוי מעשה) – ואולי הבי' דשם – כשצ"ל החזרת פכ"פ כו' משא"כ כאן

ניצוצות התהו, הוא על ידי ענין התפלה דוקא, אף שתלמוד תורה למעלה מהתפלה. – שהרי "ותלמוד תורה כנגד כולן"⁴, למעלה גם מענין תפלה, מדוע, איפוא, עיקר הברירה הוא על ידי תפלה דוקא? – הענין הוא, שעל ידי תורה ומצות מוסיפין אור באצילות

כו', – הרי ישנה ההמשכה שב"סוד שורש", כמה שקבע הקדוש ברוך הוא שיומשך גילוי "אור אין סוף" ואלקות בעולמות, וישנה ההמשכה ש"בסוד תוספת", מזה שעל ידי עבודה ממשיכים הוספה בזה, וה"תוספת" – "מרובה על העיקר", למעלה מעלה מכפי שזה נמשך "בסוד שורש". הרי שעל ידי תורה ומצוות ממשיכים "בסוד תוספות", הוספה באור של עולם ה"אצילות". פירוש – ממשיכים אור-אין-סוף ב"תורה" – וספירות דאצילות; על ידי תלמוד תורה – ממשיכים

"אור אין סוף" בפנימיות, דהיינו המשכיות הפנין; – שכשם שלימוד התורה הוא הרי במוחין והשגה (של האדם הלומד), כך הוא פועל למעלה המשכיות מוחין בספירות (ומוחין הם הרי פנימיות הספירות), ובקיום המצות – ממשיכים "אור אין סוף" בפנימיות הפלים, שהם פנימיות: נצח-הוד-יסוד, שפי' ספירות "יעיד אנפין" שבאצילות; – "ד"א, ששת המדות, הן הרי "פרצוף" שלם שיש בו עשר ספירות, הרי שב"נה"י" (חיצוניות ה"ד"א) שהן "לבר מגופא"⁵ (מוחין לגוף "פרצוף" ד"א) – נמשך בהן "אור אין סוף" על ידי שמקיימים מצוות במעשה בכוח העשיה של האדם, שהוא הרי החיצוניות שבאדם (הרי עיקר ההמשכה שממשיכים "אור אין סוף" – על ידי תורה ומצוות – הוא ב"אצילות", רק שמתלבשים בבריאה-יצירה-עשיה, בתורה ומצות הנשמיים שפועלים תוה – מהמשכת המוחין הנמשך ב"אצילות" – נעשה התלבשות בתורה שבעולם הזה, ומההמשכה שבחיצוניות הכלים של "ד"א דאצילות" – נעשה התלבשות במצוות שבעולם הזה – הרי זה פועל רק בגשמיות של התורה והמצוות – אך לא בגשמיות העולם. אכל התפלה היא המשכת אור-אין-סוף ב"תורה" הוא לבריאה-יצירה-עשיה דוקא, לא בדרך התלבשות בלבד, – שהוא מתלבש בדבר אחר ואותו דבר נמשך בעולם הזה, כפי שהדבר בתורה, רק האור – של "אין סוף" ממש, – פועל בעולם הזה, לשנות הנבראים מקמות שהם, שיתרפא החולה, – על ידי בקשת "רפאינו"

שבתפלה, וירד הנשם משמים לארץ וילידה ויצמיחה. – על ידי ההמשכה של "ברכת השנים", הרי שהאור פועל שינוי בנבראים הגשמיים. מה שאין בן בתורה ומצות, שאין שני בקלף התפלין – שעליהם נכתבו פרשיות התפילין, על ידי הנחתן – של התפילין, בראש ובזיוע. –

על ידי הנחת התפילין על הראש, לא מתהווה שינוי בקלף התפילין מצד המשכת המוחין ושיעבוד המוח הנמשך על ידי התפילין שבראש, ועל ידי הנחת התפילין על היד לא מתהווה שינוי בקלף התפילין על ידי ההמשכה של תפילין של יד והשפעתה לשעבד הלב. וגם במצות שששיתן הוא גמר מצותן – שלא כפי שהדבר בתפילין, שבתחילה ישנן התפילין ולאחר מכן מניחין אותן על הראש ועל הזרוע, אלא אפילו המצוות

שעשיתן היא השלמתה של המצוה (כמו למשל כתיבת ספר תורה, או הקמת סוכה (בהתאם לדיעות שעשיית הסוכה עצמה יש בה משום מצוה)⁶ – כאן יש כבר שינוי בדבר עצמו כשהמצוה נעשית – אך, הרי השני – שמתהווה בדבר, הוא על ידי אדם, ולא ביד שמים בבתפלה, – שהתפלה פועלת שינוי בעולם, בחולה שיתרפא וכו', ש-התפלה היא המשכת תחיות מאין-סוף ב"תורה" הוא, שהוא לבדו בל יבול; – ובכוחו לשנות ממצב אחד בעולם הזה למצב אחר, ממצב של חולה למצב של ריפוי החולה, ושירד גשם כדי שהארץ תצמיח, ותלכך, – ולכן, ב"תורה" אור-אין-סוף ב"תורה" הוא למטה, – בעולם הזה אי אפשר בלי העלאת מן נוקבין" מלמטה דוקא. – שהאדם שלמטה מעלה "מין" ועושה "אתערותא דלתתא" (התעוררות מלמטה) בעבודתו בתפלה להמשיך "אור אין סוף" למטה, וכפי שיסביר רבנו הזקן מיד להלן, שזו עבודה בבחינת בלי גבול של האדם, שהיא כלי להמשיך הבלי-גבול שלמעלה ובמה מתבטא ה"העלאת מין". מה שאין בן לתלמוד תורה שבאצילות, – לפני שההמשכה נמשכת על ידי לימוד התורה, שהמשכה זו היא, כאמור לעיל, בעיקר ב"אצילות", המיחלת – התורה מיוחדת בלאו הכי – בין בה, במאציל ב"תורה" הוא. – ב"אור אין סוף" שהאציל עולם ה"אצילות". וכיון שאין על המשכה זו להיות המשכת "אור אין סוף" למטה – לא נדרשת "העלאת מין" מלמטה. הוספת כ"ק רבינו: "ואין זה מין"

(בזמה"ז) כשצריך להמשיך למטה מטה כו' שהעיקר ההמשכה מלמע' מעלה ומאד העלין – העיקר בכל מאדך, כוונת התפלה (ביחד עם הניצוצות דעשי' – כדלקמן קסב, בהנ"ל). ועיין מאמר הצ"צ שבסו"ס תו"א (קה"ת) ספ"ב. 4. פאה פרק א' מ"א. 5. תקו"ז בהקדמה (פתח אליהו). 6. ע"פ לשון הכתוב – ישע"י נה, י. 7. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "מקדים ראש לזרוע – בתש"י רק ביד (מדות) ולא בראש (מוחין), ואולי י"ל הטעם, כי הנחת תש"י בעניינו – היא ממוצע בין הנחתן "בראש" (שאינן בה עשי' כלל בעת ההנחה) ל"מצות שעשיתן הוא גמר מצותן", כי בהנחת תש"י צ"ל וקשרתם". 8. שו"ע אדה"ז ר"ס תרמא. וש"נ.

הנשמה הוא בבחינת "בכל מאדך", בלי הגבלה. ולכן נקראת התפלה "חיי שעה", היא – "שעה" היא מלכות היוצרת בבריאה יצירה עשירה, – הפירוש הפשוט של "חיי שעה" הוא, שתפלה היא בקשה על עניני עולם הנתונים תחת גדר הזמן. בקשה

לרפואה, שלום ומזונות, כפי שרש"י מפרש. כאן מפרש רבנו הזקן כפי שהדבר הוא בשורש, בספירות העליונות, שפירת ה"מלכות" היא הרי מקור הזמן, שכן, ב"מלכות" ישנו הענין של "מלך מלך ימלוך", "מלך" בהוה, "מלך" בעבר ו"ימלוך" בעתיד, ובמיוחד

כפי ש"מלכות" יורדת להחיות עולמות בריאה יצירה עשירה, הרי זו חיות העולמות שיש בהם ענין הזמן. הרי כיוון שעל ידי תפלה ממשיכים המשכה בבריאה יצירה עשירה, וזאת על ידי ספירת ה"מלכות", מקור בריאה יצירה עשירה – לכן נקראת תפלה "חיי שעה", ותרצה – נקראת "חיי עולם"²⁰, – שבספירות, "עולם" הוא "יעיר אנפיו"²¹, כי רמ"ח פקודין – 248 מצוות העשה של תורה, הן מתחלקין פי' בלוי דעשר ספירות ד"יעיר אנפיו" בו'. – וז"א" היא הרי ספירות שב"אצילות", וב"תורה אור" סוף פרשת תרומה כתוב שז"א היא סוף עולמות האין סוף, למעלה לגמרי מבריאה יצירה עשירה.

(ושייכות) לאא"ס – ע"ז מבאר – וכיצד זה יכול להיות "מין נוקבין" (ושייכה לה שייכות) ל"אור אין סוף" – על כך מסביר רבנו הזקן להלן: והעלאת "מין נוקבין" במחו' ולבו' של אדם, היא בחינת – אהבה "רשפי אש" בלי גבול, – כמו "אין סוף", ו–

אהבה בלי גבול זו נקרא "מאדך", – האהבה שהיא "בכל מאדך", בלי גבול של האדם. למרות שזה "מאדך", "מאד" שלך, שבאדם אחד זה בלי גבול ובאדם שני זה בבחינת גבול, ובנוסף על כך שהאדם כולו הוא הרי מוגבל, ואפילו הבלי-גבול

שלו הוא גם כן גבול, בכל זאת מספיק הדבר – פדי לעורר בחינת אין-סוף, – ובלי גבול. בלי גבול שלמעלה – בלי גבול אמיתי, שהרי על ה"העלאת מין" להיות מעין בחינת ואופן האור שעליה להמשיך, ובשעה שזה בבחינה של בלי-גבול באדם – הרי זו "העלאת מין" להמשיך ה"בלי גבול שלמעלה" – אין סוף, והיינו על ידי גבורות ד"שם" כג', שהן הן הרפ"ח – 288 ניצוצין בו'. – האהבה וה"רצוא" של "בכל מאדך" בעבודת התפלה שלו, נעשות באדם על ידי ההמשכה מגבורות של שם "ס"ג", השם שהוא מקור לרפ"ח ניצוצות התהו, הבאים מכלים דתהו, שספירות דתהו היו ב"רצוא" בלי הגבלה, כך גם ה"רצוא" והאהבה של

יום שבת קודש ב' כסלו

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 310, והנה במ"א כתב... עד עמ' 310, שבבי"ע דוקא.

אומר שרמ"ח מצוות עשה הן בה' חסדים וש"ס לא-תעשה בה' גבורות של ז"א, ובמקום אחר בזהר הוא אומר, שהמצוות הן במדריגה שהיא "לבנונית" (הלובן של "כתר עליון") שאין בה גבורות כלל? אך הענין, שכל המצוות לתקן רמ"ח – 248

אבריו "יעיר אנפיו", על ידי המשכת אור-אין סוף פרוץ-הוא במחין, הכלולין בה' חסדים וה' גבורות, – על דרך משל באדם, הנטיה במוח לחסד ולגבורה; הרי, כיוון שענין המצוות הוא לתקן רמ"ח האברים של ז"א" – לכן

אומרים, שמצוות הן בכלים של הספירות דז"א. וכיוון שמתקנים רמ"ח האברים דז"א על ידי המשכת "אור אין סוף" במוחין, שהם בה' חסדים וה' גבורות – לכן הוא אומר לפעמים שהמצוות הן בה' חסדים וה' גבורות. ומקור המוחין הוא לבנונית בו', – של "כתר", הוא הענין והפני העליון

והנה, במקום אחר¹¹ כתב¹² שרמ"ח – 248 מצוות עשה הן בה' חסדים – של ז"א דאצילות, שכל מצוות עשה, היא הרי כלי לחסד ולהמשכת אלקות, ושם"ח – 365 מצוות לא תעשה בה' גבורות וכו', – של ז"א דאצילות, שגבורות הן הרי ענין של צמצום והגבלה

– באות מהן מצוות הלא-תעשה שהן הגבלה לעצירת השפעת הקדושה שלא תגיע ל"חיצונים", ובמקום אחר כתב¹³ שהן – תרי"ג (613) המצוות, הן תרי"ג ארצות נמשכין מחד ארצות בו', – 613 דרכים (המשכות), הנמשכות מ"דרך" אחת

(מקור והמשכה), שהוא לבנונית וכו'. – לובן וחסד של "כתר עליון", שם אין גבורה כלל, כפי הלשון בזהר (שם): "לית שמאלא בהאי עתיקא" – אין שמאל וגבורה ב"עתיק" (בפנימיות ה"כתר"), כי אם חסדים בלבד. הרי לכאורה יש בכך משום סתירה: כאן הוא אומר שרמ"ח המצוות הן בכלים של עשר ספירות דז"א, ובזהר

9. שבת י, א. 10. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כנ"ל שע"י תומ"צ ממשכין מוחין וכו' בי"ס דז"א". 11. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה אה"ת להצ"צ בראשית כרך ג' ע' תעא ובכ"מ". 12. ראה ע"ח שער קיצור אבי"ע פ"ד. 13. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "זח"ג קטש, א"א."

ממה שהוא אומר שכל תרי"ג המצוות נמשכות מאור (והמשכה) אחד, מזה "לבנונית" וכו', שכן זה כפי ששורש המשכה הוא בעונג וחפץ העליון של "כתר". ולזה – ולכן, בקש משה רבנו עליו השלום מאד לקיים המצוות מעשיות התלויות בארץ, – כפי שהגמרא¹⁴ אומרת,

שמה שמשך רבנו רצה כל כך להיכנס לארץ ישראל, היה כדי לקיים המצוות התלויות בארץ, ש – המצוות המעשיות הן תכלית החשתי' שלול, להמשיך אור-אין-סוף ברוך-הוא לברר הכלים ד"עיר אנפין" דבר-אחד יצירה-עשה, שבהן הן הרפ"ח – 288, ניצוצין – משבירת הכלים דתהו – לברר אותם על ידי תורה ומצוות מעשיות

שפבריא-היצירה-עשה דין-א. הרי, כיוון שזה תכלית כל ההשתלשלות, ושלמות קיום המצוות היא הרי בארץ ישראל, לכן רצה כל כך משה רבנו להיכנס לארץ ישראל ולקיים המצוות התלויות בארץ. על כל פנים, הוסבר כאן, מדוע עיקר הבירור הוא על ידי תפלה, למרות שתורה היא למעלה מתפלה; שכן הבירור של תפלה הוא העלאת ניצוצי התהו לשורשם הגבוה ביותר בתהו, ועל ידי כך – למעלה יותר, עד ב"אין סוף". ומה שבזמן הזה עיקר הבירור הוא על ידי תפלה, אומר רבנו הזקן להלן (קסב, ב) שבדורות הראשונים, שהיו או "נשמות האלקית גדולי הערך", נעשה הבירור באופן מהיר, בקריאת שמע והברכות שלפני ברכות קריאת שמע ופסוקי דזמרה בקיצור בלבד – אך בזמן הזה, כשאין נשמות גבוהות כאלו, נדרש הבירור על ידי תפלה.

להמשיך האור למטה לרמ"ח אברין ד"עיר אנפין", – ד"א" לגבי "כתר" נקראת "מטה" לגבי "מעלה", ומתחלקת ההמשכה לתרי"ג – 613 המשכות פרטיות, לפי בחינת ערך המצוות, כגון בצדקה ונמילות חסדים נמשך

אור-אין-סוף ברוך-הוא להיצוניות הכלי דחסד ד"עיר אנפין", – חסד דרועא ימינא, על ידי חסד למטה נמשך ב"דרועא ימינא" מחסד ד"אצילות", כלומר, כשם שה"אתערותא דלתתא" (ההתעוררות מלמטה) של האדם היא בפעולה של חסד, כך היא ה"אתערותא דלעילא" (ההתעוררות מלמעלה) הפועלת למעלה המשכה של חסד (חסד ד"א), ובקיום הדינין –

על ידי קיום המצוות בענינים של דינין, נמשך "אור אין סוף" ב"היצוניות גבורה", – של ד"א, ובקריאת ב' – כשהאדם מרחם או מעורר רחמים על נפשו – נמשך על ידי כך "אור אין סוף" במדת הרחמים (תפארת) של ד"א. ודרך ומעבר להמשכה – הנמשכת מ"אור אין סוף" בחיצוניות הכלים ד"א, הוא על ידי פנימיות הכלים ומחיותיהן, שבהן – בעבודתו של בן ישראל, דחילו ורחימו – יראה ואהבה, שכללים – הנוצרות על ידי שכל והתבוננות, או מבעינים, – אהבה ויראה שבטבע כל אחד מישאל – הראשונות הן מוחין והשניות הן מדות, ש – בספירות שלמעלה הן בחינות מוחין דקטנות ונדרלות. – "מוחין דקטנות" הוא כמו למשל באדם אהבה ויראה טבעיים, ו"מוחין דגדלות" הוא כמו למשל באדם אהבה ויראה הנוצרות על ידי השכל (שכליים). על כל פנים, אין גם סתירה

14. סוטה יד, א.

היום יום. . .

יום ראשון	יום שלישי	כה חשון	ה'תש"ד
תהלים:	שיעורים. חומש: תולדות, שלישי עם פירש"י.		
פרק קיט	תהלים: קיט, אשרי . . . מצותך מאד.		
אשרי האיש	תניא: לב. בך . . . כנפש תדרשנו.		
עד פסוק צו	השגחה העליונה בריינגט יעדען אין זיין וואוינארט צוליב חיוזק היהדות והרבצת התורה.		
מצותך מאד	ווען מען אקערט און מען פארזייט – וואקסט.		
	תרגום חפשי		

ההשגחה העליונה מביאה כל אחד למקום מגוריו לשם חיוזק היהדות והרבצת התורה. כאשר חורשים וזורעים

יום רביעי	כו חשון	ה'תש"ד
שיעורים. חומש: תולדות, רביעי עם פירש"י. תהלים: קיט, מה . . . לא שכחתי. תניא: להבין איך . . . ה' דוקא. הדרך האמיתי הוא שצריכים לדעת מהות עצמו, בהכרה אמיתית בחסרונות עצמו ובמעלות עצמו. וכאשר יודעים את החסרונות – לתקנם בעבודה בפועל, ולא לצאת ידי חובתו באנחות בלבד.		

יום שני

תהלים:
פרק קיט
מפסוק צז
עד סוף הפרק

יום חמישי	כז חשון	ה'תש"ד
שיעורים. חומש: תולדות, חמישי עם פירש"י. תהלים: קכ"קלד. תניא: עיין ע"ח . . . אפים כנודע. ר"א הלוי מהאמלי סיפר: כשבאתי לליאזנא מצאתי מזקני החסידים שהיו מחסידיו הה"מ והרה"ק הרמ"מ מהאראדאק, והוא מרגלא בפומייהו: האב האלט א אידען, וועט השי"ת דיך האלט האבען, טו א טובה א אידען, וועט השי"ת דיר א טובה טאן, זיי מקרב א אידען, וועט השי"ת דיר מקרב זיין [והיה רגיל בפייהם: אהוב יהודי, ה' יתברך יאהבך, עשה טובה ליהודי, ה' יתברך ייטיב לך, קרב יהודי, יקרבך ה' יתברך].		

יום שלישי

תהלים:
מפרק קכ
עד פרק קלד

יום ששי	כח חשון	ה'תש"ד
שיעורים. חומש: תולדות, ששי עם פירש"י. תהלים: קלה"קלט. תניא: להבין מ"ש . . . "308" פקודי. ענין ההשגחה פרטית הוא, דלא זו בלבד דכל פרטי תנועות הנבראים למיניהם הם בהשגחה פרטית, והיא היא חיות הנברא וקיומו, אלא עוד זאת דתנועה פרטית של נברא יש לה יחס כללי לכללות כונת הבריאה . . . דבצרוף ואיחוד כל הפעולות הפרטיות... נשלמה כונה העליונה בסוד הבריאה כולה. ויתבונן האדם: ומה אם תנועת עשב באה בהשגח"פ ונוגעת להשלמת כונת הבריאה, מין המדבר בכלל וישראל עם קרובו בפרט על אחת כמה וכמה.		

יום רביעי

תהלים:
מפרק קלה
עד פרק קלט

יום חמישי	כט חשון	ה'תש"ד
תהלים: מפרק קמ עד פרק קנ	שבת מברכים ר"ח כסלו. אמירת כל התהלים בהשכמה. יום התוועדות. שיעורים. חומש: תולדות, שביעי עם פירש"י. תהלים: קמ"קנ. תניא: ומ"ש בפ' פקודי . . . האצ"י. עבודה הקדושה באמירת תהלים בצבור, אין די באר גודל הזכות של המשתתפים בזה, וגודל הנחת רוח של מעלה כמבואר בספרי קודש, ואפס קצוהו בקונטרס תקנת אמירת תהלים ברבים (קובץ מכתבים, א), ואשריכם ישראל, ובגלל זאת תתברכו אתם נשיכם בניכם ובנותיכם, ה' עליהם יחיו, בבריות נכונה ובפרנסה בהרחבה גדולה, ולרגליכם יושעו כל עדת ישראל שי' במחנכם הט' בתוך כלל אחב"י, בהדרוש להם בגשם וברוח.	

יום שישי

תהלים:

פרק א
עד פרק ט

יום ראשון

א כסלו, ראש חדש

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: ויצא, פרשה ראשונה עם פירש"י.

תהלים: א"ט.

תניא: להבין מ"ש בפע"ח . . . 310 דו"א כו'.

בא ר' יקותיאל ליעפלער (דעם אלטען רבי'ס א חסיד) איז געווען צייטען, וואָס ער האָט געדאווענט שחרית מנחה און מעריב איינע נאָך די אנדערע, עס איז נישט געווען קיין זמן מפסיק זיין.

תרגום חפשי

היו זמנים אצל ר' יקותיאל ליעפלער (חסידו של אדמו"ר הזקן) שהי' מתפלל שחרית מנחה וערבית בזה־אחר־זה, לא היה זמן להפסיק.

שבת קודש

תהלים:

פרק י
עד פרק יז

יום שני

ב כסלו

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: ויצא, שני עם פירש"י.

תהלים: י"ז.

תניא: והנה במ"א . . . 310 שבבי"ע דוקא.

אאזמו"ר ביאר פעם במאמר, הא דר' אלעזר יהיב פרוטה לעני והדר מצלי [היה נותן פרוטה לעני ואחר כך מתפלל], כי הרי התפלה צ"ל בחיות, וע"י שנותנים צדקה לעני קודם התפלה ומחיים אותו, ניתוסף חיות הרבה בתפלה. ונענע בידו ממטה למעלה לרמוז שהרבוי בהפלאה. – וכמה פעמים קודם התפלה הי' אאמו"ר מחזר אחרי עני ליתן לו לאכול.

הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ

יום ראשון

כיבוס בעור

לפי מה שהיה במשכן, וכיון שבמשכן לא היה ליבון בעור, אין זה כיבוס מהתורה ואילו בחטאת הדבר תלוי אם יש כיבוס בעור, ובזה יש הבדל בין עור רך לקשה.

וה'אבני נזר' (א"ח סי' קנז) חילק באופן אחר: הכיבוס בשבת אסור משום מלבן והוא מטעם "חזותא", כלומר מראה הבגד (ראה שו"ע סי' שב בק"א), ובזה יש חילוק בין בגד לעור. בבגד הדבר הבלוע משנה את מראהו הבגד וע"י הכיבוס והסחיטה המראה חוזר והרי זה מלבן, אבל עור, אפילו רך, אינו בר ליבון כי הבלוע אינו מקלקל את מראהו, וממילא הכיבוס אינו מלבנו. ולכן כיבוסו מותר מן התורה אלא שחכמים אסרו לשפשפו, כי סוף סוף בולע ופולט. ובעור קשה, אף שאינו בולע אסרו חכמים לשפשפו גזרה משום בגד. אבל בדם חטאת גזירת הכתוב היא שצריך להוציא הבלוע מהבגד, כמו מכלי נחושת שאין הבלוע נראה וניכר בו כלל. ולכן עור רך ששייך בו כיבוס אף שלא שייך בו ליבון, טעון כיבוס כדי להפליט הבלוע, ועור קשה שלא שייך בו בליעה, יגרד הדם מעליו.

הלכות מעשה הקרבנות פרק ח, הלכה ב: אַחֲרֵי הַבֶּגֶד, וְאַחֲרֵי הָעוֹר הָרֵךְ - מְעֻנֵּין בָּבוֹם; אֲבָל הָעוֹר הַקָּשֶׁה - הָרֵי הוּא כָּעֵץ, וְגִירָד הָדָם מְעָלִיו.

כלומר: הבגד שניתן עליו דם חטאת מהכלי שקבל בו הדם קודם הזיה, טעון כבוס ואם הוא מעור קשה לא יכבסנו אלא יגרד הדם מעליו.

ובטעם החילוק בין עור רך לעור קשה מבואר במפרשי הרמב"ם על פי דברי רבא (ובחים צד, א) שבעור קשה לא שייך כיבוס ולכן יגרד הדם מעליו.

והקשו המפרשים, בחילוק זה בין עור רך לקשה סותר הרמב"ם את מה שכתב בהלכות שבת (פ"ט הי"א) שאין חייבים על סחיטת עור בשבת, ולא חילק בין רך לקשה, וגם לענין "מנעל או סנדל שנתלכלכו בטיט ובצואה" כתב (בפכ"ב הי"ח) "מותר לשכשכו במים, אבל לכבסו אסור" ולא חילק בין עור רך לקשה!

וב'תהלה לדוד' (סי' שב סק"ט) כתב לחלק: בשבת, הדבר תלוי

יום שני

מזון חסר ערך כספי

הוא "שוה פרוטה" (ולא "כזית"). ואם כן, מדוע בהלכה שלפנינו כתב הרמב"ם שהשיעור למלקות הוא "כזית", והרי שיעורה של מעילה הוא שוה פרוטה?

ויש שביאר כך:

קרנן עולה אחרי השחיטה אינה ראויה לשום דבר מלבד הקרבה על המזבח, ולפי זה מובן שאין לקרנן העולה ערך של ממון כלל. זוהי, אם כן, הסיבה ששיעור המעילה בו הוא אינו שיעור ממון ("שוה פרוטה") אלא 'כזית', שהוא שיעור בגוף האוכל ולא בערכו הכספי של הקרנן. לכן, הוא תקף בקרנן שעולה כליל על המזבח, כל עוד בשרו קיים.

(מנחת חינוך, מצוה תמו, חידושי ר' שמואל, פסחים, עמ' קסב)

הלכות מעשה הקרבנות פרק יא, הלכה א: כָּל הָאוֹכֵל בְּיָוֵט מִבֶּשֶׂר הָעוֹלָה - בֵּין לִפְנֵי זְרִיקַת דָּמָהּ, בֵּין לְאַחַר זְרִיקַת דָּמָהּ - לֹקֶה.

מלשון הרמב"ם כאן משתמע שהאוכל פחות מכזית מבשר העולה אינו לוקה.

והנה, האיסור לאכול מבשר העולה הוא חלק מהאזהרה הכללית שלא למעול בקדשים שנלמדת מן הפסוק "לא תוכל לאכול בשעריך" (ספר המצוות להרמב"ם, ל"ת, קמו).

לפי זה יש לתמוה:

במקום אחר (הל' מעילה פ"א ה"א) פוסק הרמב"ם ששיעור מעילה

יום שלישי

האם עשיר מביא קרבן עני?

ויש לומר: את ההתחייבות להבאת קרבן בעבור אדם אחר שחייב בו, אפשר להגדיר בשני אופנים: א. בתורת נדר. ב. מדין 'ערבות' ('כל ישראל ערבים זה בזה').

לפי זה יובן ההבדל בין ההלכות:

בהלכה שלפנינו, הבאה בהמשך לדיני נדרים ונדרות מחויב הנודר לקיים את נדרו. היות והנדר שקיבל על עצמו הוא להביא את קרבנו של מצורע עני - רק זה מוטל עליו ותו לא, יהא מעמדו של הנודר אשר יהיה, בין עני בין עשיר.

אך להלן (בהל' מחוסרי כפרה), החיוב הוא מצד ערבות, והיות ומצד ערבות יכול יהודי 'להעביר' אליו את חובת הקרבן של חבירו המצורע - נחשב הנודר 'בעל' הקורבן, ולכן מעמדו שלו הוא הקובע, ואם עשיר הוא - מביא קורבן עשיר.

(לקוטי שיחות כרך כו, עמ' 101)

הלכות מעשה הקרבנות פרק יד, הלכה ט: הָאוֹמֵר: 'קָרְבַּן מִצְרַע יְהִי, או 'זֹלָתָהּ זֶה, 'עָלִי' - אִם הָיָה אוֹתוֹ מִצְרַע או 'זֹלָתָהּ עֲנִי, מִבֵּיא הַנּוֹדֵר קָרְבַּן עֲנִי.

מדברי הרמב"ם כאן משמע שהוא הדין גם אם הנודר עצמו עשיר. ולכאורה, הלכה זו סותרת לדבריו להלן (סוף הל' מחוסרי כפרה): "עשיר שאמר קרבנו של מצורע עלי והמצורע היה עני מביא קורבן עשיר אף שהמצורע עני, שהרי יד הנודר משגת!" וכתב ה'כסף משנה' שאכן גם כאן סובר הרמב"ם, שאם הנודר עשיר עליו להביא קרבן עשיר, ולא פירש זאת, כי סמך על מה שיכתוב להלן (בהל' מחוסרי כפרה). אבל כבר כתב ב"ד מלאכי" (כללי הרמב"ם אות ו'), שאף כי יתכן שהרמב"ם יסתמך על דברים קודמים שלו, עם זאת בודאי לא ימנע מלפרש בהסתמך על דברים שיכתוב אחר כך!

יום רביעי

בין בליל מנחה לעניית קדושה

המנחה להיעשות באופן המאפשר את קיום הבליה, וכאשר אין קיימת אפשרות לבלול - הדבר מעכב. הוא הדין בענייננו: אף שאין צורך באמירה ממש וניתן לצאת באמצעות שמיעה, מכל מקום נדרשת אפשרות האמירה. ומאחר ובאמצע התפילה אסור לענות - ממילא אי אפשר לצאת ידי חובה אף בשמיעה.

אך ה'שאגת אריה' (סי' ר) חילק בין הדברים: לגבי מנחה, הרי מלכתחילה דורשת התורה את בלילת המנחה, כמפורש בכתוב, אלא שמכל מקום הבליה אינה מעכבת. ובכגון דא קיימת הסברה, כי לכל הפחות צריכה המנחה להיעשות באופן המאפשר את קיום הלכותיה. שונה הדבר לענין עניית דבר שבקדושה, שמלכתחילה אין צורך כלל לאמרה בפה כי השמיעה שקולה כאמירה, ולכן אין צורך כלל לאפשרות האמירה בפה.

הלכות מעשה הקרבנות פרק יז, הלכה ו: אֵף עַל פִּי שְׁאִין הַבְּלִילָה מְעַכֶּבֶת כָּמוֹ שְׁבִאֲנוֹ, אֲמָרוּ חֲכָמִים: 'כָּל הָרְאוּי לְבָלִילָה, אִין הַבְּלִילָה מְעַכֶּבֶת בּוֹ; וְכָל שְׁאִינוֹ רְאוּי לְבָלִילָה, הַבְּלִילָה מְעַכֶּבֶת בּוֹ.

נחלקו הפוסקים, בדינו של אדם העומד בתפילת 'שמונה עשרה', ושומע ציבור האומרים 'קדושה' (ראה טור וב"י או"ח סי' ק"ד). ונפסק להלכה, שאמנם אסור להפסיק באמצע התפילה ולענות עם הציבור, אך מכיוון שהדין הוא ששמיעה נחשבת כאמירה ('שומע כעונה') יפסיק מתפילתו ויאזין לאמירת הש"ץ, ועל ידי שמיעת הקדושה יצא ידי חובה.

אמנם ה'שבלי הלקט' הביא דעה הסוברת שפתרון זה אינו יעיל. זאת בהתבסס על הכלל האמור בהלכה שלפנינו לענין בלילת המנחה, שלמרות שאין הבליה מעכבת, מכל מקום על

יום חמישי

לבטא את ההתמסרות לה'

במשך היום עסוקים בדברים שונים, הקשורים הן בגוף והן בנשמה. אבל כיון שהאור האלוקי אינו ניכר בטרדות היום-יומיות, הרי עוד בטרם שהארם נגש לעסקיו היום-יומיים עליו לבטא, לכל לראש, את התמסרותו המוחלטת להקב"ה. וענין זה הריהו כקרבן התמיד שהוא קרבן עולה, שכולו כלי לה'.

ורק לאחר שהיהודי יוצא ממצאיותו ומתמסר לחלוטין לקב"ה, ביכולתו להגיע לכך שגם ענייני המציאות שלו יהיו קדושים. שכן השפעת ההתבטלות לה' כבר בתחילת היום היא כהשפעת קרבן התמיד, שהיא נמשכת בכל היום, וחודרת בכל פעולה ופעולה.

(לקוטי שיחות כרך ג, עמ' 939, ועמ' 233)

יום שישי

מפקד אוכלוסין בהלכה

כל יחיד ויחיד מהווה איסור (ציץ אליעזר שם). עם זאת הסכימו הפוסקים, כי בעריכת 'בחירות' אין משום איסור של ספירת ישראל, וזאת מכמה טעמים. אחד מהם מבוסס על דברי ה'חתם סופר', המבאר את טעם החילוק בין ספירת אנשים, האסורה, לספירה באמצעות שקלים וכדומה, המותרת – כיון שבספירה זו לא בהכרח מתקבל המניין המדויק, שהרי כל אחד יכול להרבות או להמעיט. אם כן דבר זה נכון אף בעריכת 'בחירות', שאינו משקף באופן מדויק את מנין האנשים, שהרי ישנם זיופים ופסילת קולות וכדומה. ועוד, שבעצם אין המטרה לדעת את מספר האנשים, אלא רק את ידיעת חוות דעתם, ועל כן אין זה בגדר 'מנין' (ציץ אליעזר שם).

הלכות תמידין ומוספין פרק א, הלכה א: מִצֹּת עֲשֵׂה לְהַקְרִיב שְׁנֵי קֶבֶשִׁים עֹלֹת כָּל יוֹם, וְהָן הַקֶּרְבָּאִין 'תְּמִידִין', אֶחָד בַּבֶּקֶר וְאֶחָד בֵּין הָעֶרְפִּים, שְׁנֵאמַר: "שְׁנֵים לְיוֹם, עֲלֵה תְּמִיד". עבודת הקרבנות היתה אחת העבודות העיקריות בבית המקדש והיא החלה והסתיימה בכל יום בקרבן התמיד. קרבן התמיד הועלה על גבי המזבח פעמיים ביום, פעם בבוקר ופעם לפנות ערב ואף על פי כן הוא מכונה בשם המבטא תמידיות: "קרבן תמיד". כלומר, שגם הזמן שבין הקרבת שני הקרבנות היה מלא וחדור בקרבן התמיד. מכאן שהכינוי "תמיד" אינו מתייחס רק לעובדה שההקרבה התרחשה בכל יום, אלא הוא נועד להדגיש שפעולת הקרבן נמשכת לכל אורך היממה. מכאן יש ללמוד כיצד צריכים להתנהל החיים היהודיים:

הלכות תמידין ומוספין פרק ד, הלכה ד: לְפִי שְׁאֵסוּר לְמִנּוֹת אֶת יִשְׂרָאֵל אֶלָּא עַל יְדֵי דָבָר אֶחָד.

האיסור למנות את ישראל הובא להלכה בפוסקים (מגן אברהם קנו, ב). יש מהם הנוקטים שהאיסור הוא רק כאשר סופרים בפה, אך במחשבה מותר. ויש המחמירים אף במחשבה (ראה ציץ אליעזר ח"ו סי' ג).

רבני דורנו נדרשו לשאלה זו, בעקבות היוזמה לערוך 'מפקד אוכלוסין' בארץ ישראל. יש שפסקו להיתר, מאחר ולדאבוננו קיימים בארץ רבים שאינם בני ברית, ואם כן נמצא כי המנין הסופי אינו מנין של יהודים בלבד, ואין בכך איסור למנות את ישראל (שבט הלוי ח"ט, לה). אך יש סוברים שהאיסור אינו נעוץ רק בסכום הסופי המתקבל מהמנין, אלא עצם מעשה הספירה של

שבת קודש

הזמן גרמא או העומר גרמא

המקדש, מצות ספירת העומר היא מדרבנן, כי מאחר שהכתוב תולה את מצוות ספירת העומר בקרבן העומר – כשאין לנו את קרבן העומר, שוב לא חל חיוב התורה על מצוות ספירת העומר. ולפי שיטה זו, ספירת העומר אכן אינה מצווה שהזמן גרמא, שהרי היא נקבעת ותלויה בקצירת והבאת העומר (ולא בזמן). אבל הרמב"ם סובר שספירת העומר היא מדאורייתא גם בזמן הזה והיא נוהגת "בכל מקום ובכל זמן", כי לשיטתו מצוות ספירת העומר נקבעת ותלויה בזמן בלבד, ובפסוקים "מהחל חרמש בקמה תחל לספור" התורה אינה באה, אלא לרמז מתי הוא זמנה של המצווה. ולכן פסק שנשים ועבדים פטורים ממצווה זו, כמו מכל מצוות עשה שזמן גרמן.

(מבוא הגר"פ פנרלא על ספח"מ לרס"ג עמ' 27)

הלכות תמידין ומוספין פרק ז, הלכה כד: מִצֹּת זו עַל כָּל אִישׁ מִיִּשְׂרָאֵל, וּבְכָל מְקוֹם וּבְכָל זְמַן; וְנָשִׁים וְעֲבָדִים פְּטוּרִין מִסְּפִירַת הָעֹמֶר.

כתב ה'כסף משנה' שלדעת הרמב"ם נשים ועבדים פטורים ממצוות ספירת העומר, כי לשיטתו זו מצוות עשה שהזמן גרמא.

ונשאלת השאלה: לכאורה, קביעת מועד מצות ספירת העומר אינה תלויה בתאריך מסוים אלא תלויה בקצירת והבאת העומר, ככתוב - "מהחל חרמש בקמה תחל לספור" ואם כן אין זו מצווה שהזמן גרמא אלא שהעומר גרמא?!

ויש לומר:

קיימות שיטות בהלכה לפיהן בזמן הזה, משחרב בית

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום – כ"ה מרחשון-ב' כסלו ה'תשס"ט

יום ראשון

הלכות מעשה הקרבנות פרק ז

א. מצות עשה לעשות חטאות במצותן האמורה בתורה. וכיצד מעשה חטאת הנאכלת? שוחט ונותן הדם, כמו שבארנו. ומפשיט אותה, ומפריש האמורין [אברים שאמרה תורה להקטירן] ומולחן, וזורקן על גבי האש; ואם רצה לתן את האמורין בכלי כשמוליכן למזבח, נותן. ושאר בשרה נאכל לזכרי כהנה.

ב. וכיצד מעשה חטאות הנשרפות? שוחט וזורק הדם שלהם, כמו שבארנו; ואחר כך קורען, ומוציא האמורין, ונותן אותן בכלי, ומולחן, וזורקן על גבי האש. ומוציא שאריתן חוץ לעיר, ומנתחין אותן שם בנתחי העולה בעורן, ושורפין אותן שם בבית הדשן.

ג. שלשה מקומות לשרפה: אחד בתוף העזרה, ובו שורפין פסולי המקדשין, ואמורי קדשים קלים שנפסלו, ופרים ושעירים של חטאות הנשרפות אם ארע בהן פסול, בין לפני זריקה בין לאחר זריקה - בגון שנטמאו, או שיצאו חוץ לעזרה עד שלא הגיע זמנו לצאת, או שלן הכשר, או לנו האמורין שלהן.

ד. והמקום השני - בהר הבית, ושמו 'בירה'; ובו שורפין חטאות הנשרפות אם ארע בהן פסול אחר שיצאו מן העזרה. והמקום השלישי - חוץ לירושלים, והוא הנקרא 'בית הדשן'; ושם שורפין חטאות הנשרפות בזמן שהן נשרפות במצותן.

ה. ושרפת כל הנשרפין בשרה בור - אינו כהן] ובליה. וכל הנשרפין חוץ לעזרה - כל העצים כשרין לשרפתן, אפלו בקש ובגבבא, שנאמר: "על עצים באש" - אש מקל מקום; ולמה נאמר "עצים"? להוציא [לשולל] את הסיד ואת הרמץ [אפר חם].

ו. חטאת העוף כיצד היתה נעשית? מולק [נחיתה מיוחדת בעוף] אותה בקרן דרומית מערבית, כמו שבארנו; ויורד [דוחק] בצפרו עד שיתחף הסימנים או רבו של אחד מהן. ואינו מבדיל הראש מן הגוף; ואם הבדיל - פסל ולוקה, שנאמר: "ומלק את ראשו ממול ערפו, ולא יבדיל". ומזה מדמה על קיר המזבח למטה מאמצעו, ושגרי הדם מתמצים [נשפכים] על היסוד, שנאמר: "והנשאר בדם ימצא אל יסוד המזבח" - מפלל שהנתניה על קיר שהשגרין שלו מתמצין אל היסוד, וזה הוא קיר התחתון.

ז. ומצוי דם חטאת העוף מעבב. ואין למזבח בה אלא דמה, והשאר - נאכל לזכרי כהנה כבשר חטאת בהמה. ח. כיצד אוחז חטאת העוף בשעת מליקה? אוחז שתי רגליה בין שתי אצבעותיו, ושני גפיה [כנפיה] בין שתי אצבעותיו, ומותח צנארה אל רחב שתי אצבעותיו, ומולק.

וזו מעבודות קשות שבמקדש. ואם שנה ואחז בכל מקום - בשרה.

ט. וכל מקום מן המזבח כשר למליקתה, ובלבד שיזהר דמה למטה מאמצע המזבח; ואם היה בכל מקום - בשרה, והוא שיתן למטה מעט מדם - [שבציאתו יוצאת] הנפש.

י. שלשה דברים היתה אותה הקרן דרומית מערבית משמשת למעלה, ושלשה למטה: מלמטה - חטאת העוף, והגשת המנחות, ושגרי הדם של עולות וחטאות הנאכלות ואשמות ושלמים ששופכין עליה. והשלשה שמלמעלה - נסוף המים שמשפכין בתהג [הסוכות], ונסוף היין של נסכים, ועולת העוף בזמן שהיא רכה - [הרבה עולות] ואין קרן דרומית מזרחית מכילה אותה - נפנין לקרן דרומית מערבית ועושין אותה שם.

יא. כל העולין למזבח - עולין דרך ימין, ומקיפין, ויורדין דרך שמאל; חוץ מן העולה לאחד משלשה דברים אלו שלמעלה בקרן זו, שהן עולין ונפנין על השמאל לקרן, ועושין מלאכתן, וחוזרין לעקב - [בצד שעלון]. ומפני מה נפנין לשמאל? כדי שיפגעו בקרן מערבית דרומית תחלה; שאם נפנין על ימין, ומקיפין את כל המזבח עד שיגיעו לקרן דרומית מערבית - שמא יתעשן המים והיין, או שמא ימות העוף בעשן המזבח.

יב. לפיכך, המנסף מים או יין - כשהוא מקיף את המזבח, לא יהיה בידו כלום; ומתחיל ומקיף מקרן דרומית מזרחית למזרחית צפונית, לצפונית מערבית, למערבית דרומית, ולא יהיה בידו כלום. וכשמגיע למערבית דרומית, נותנין לו המים או היין בידו, ומנסף שם; ואם לא הקיף - עולה ופונה על שמאלו, ועושה מלאכתו ויורד.

הלכות מעשה הקרבנות פרק ח

א. חמר [חומרה] בחטאת בהמה משאר קדשי קדשים, שדם חטאת בהמה שנתו מן הכלי שקבל בו הדם קדם הזה, על הבגד - טעון כבוס במים בעזרה, שנאמר: "ואשר יזה מדמה על הבגד, אשר יזה עליה, תכבס במקום קדש".

ב. אחד הבגד, ואחד השק, ואחד העור הרך - טעונין כבוס; אבל העור הקשה - הרי הוא פצע, וגורד [מגרד] הדם מעליו. ואחד דם חטאת הנאכלת, או דם חטאת הנשרפת; אבל לא דם חטאת העוף, שנאמר: "תשחט החטאת" - בנשחטת הכתוב מדבר, לא בנמלקת.

ג. חטאת שנפסלה, אין דמה טעון כבוס, בין שהיתה לה שעת הכשר - [זמן שהיתה כשרה], בין שלא היתה לה שעת הכשר. איזו היא שהיתה לה שעת הכשר? שלמה, ונשנטמאת, ושיצאת חוץ לעזרה; ואיזו היא שלא היתה לה שעת הכשר? שנפסלה בשחיטה או בזריקת דמה.

אכילה [שלא יהיה הנשאר בכלי 'נותר']. וכן השפור והאספלה - מגעילן עקב אכילה. ואינו מניחן עד זמן אכילה שניה [- של קורבנות], אלא כשישלים לאכל, יגעיל השפור והאספלה, וימקד וישטף הכלי - בין כלי מתכות, בין כלי חרש; חוץ מן החטאת, שהוא שובר בה כלי חרש. ומבשל, ושונה, ומשלים מיד [- וחוזר חלילה] - בין בכלי מתכות בין בכלי חרש, וממקד ושוטף עד סוף אכילה.

טו. כלי [שנעשו מ:] גללים, כלי אבנים, וכלי אדמה - אינם טעונין מריקה ושטיפה אפילו בחטאת, אלא הדרה בלבד. נאמר בחטאת: "כל אשר יגע בכשרה יקדש", להיות כמוה: אם פסלה היא, הנוגע בה פסול; ואם כשרה היא, הנוגע בה יאכל כמוה ובקדשה.

טז. במה דברים אמורים? בשנובלצה בו; אבל נגיעה בלא הבלצה אינה מקדשת. ואחד חטאת ואחד שאר קדשים, בין קלים בין חמורים, שנאמר: "זאת התורה לעלה למנוחה".

יז. נגע בכשרה בריקק [עוגה דקה], ונבלע במקצתו - לא נתקדש בלו, אלא חותך מקום הבלע.

יח. כלי שבשל בו קדשים וחלין, או קדשי קדשים וקדשים קלים - אם יש בהן [בקדשים] בנותן טעם [- שאין פי שישים בחולין כנגדן] - הרי הכל נאכל כחמור שבהן [- כדיני הקדוש ביותר], וטעון הכלי מריקה ושטיפה; והכל כחמור שבהן לכל דבר. ואם לא נתן טעם זה בזה - אין הקלים נאכלין כחמורים, ואינן כמותן לכל דבר [- לכולם], אלא הכלי טעון מריקה ושטיפה.

יט. בגד שנפח עליו דם החטאת ויצא חוץ לעזרה - מחזירו לעזרה ומכבסו שם. נטמא חוץ לעזרה, כיצד יעשה? קורעו כדי שיטהר [שקריעתו מטהרת], ומכניסו ומכבסו בפנים; וצריך להניח [להשאר] בו [חלק] שלם כדי מעפרת [- ברוח בגד] - לפי שנאמר "בגד", צריך לכבס בגד. ואף על פי שהוא טמא מדבריהם מפני כדי המעפרת שנושארה בו - כיון שנקרע רבו, טהר מן התורה ומתר להכניסו למקדש לכבס הדם.

כ. מעיל [כהן גדול] שנפח עליו דם חטאת, ויצא ונטמא בחוץ, כיצד הוא עושה? והרי הקורע אותו לוקה כמו שבארנו! מכניסו [בחלקו, בגודל של] פחות פחות משלש אצבעות ומכבסו בפנים, ואחר שיתכבס כל הדם מעט מעט [- בשלבים], מטבילין אותו בחוץ.

כא. כלי חרש שבשל בו החטאת ויצא - מכניסו ושוברו בפנים. נטמא בחוץ - נוקבו בכדי [גודל של] שרש קטן כדי שיטהר, ומכניסו ושוברו בפנים; ואם נקבו נקב גדול מזה, אינו שוברו בפנים - שהרי אינו כלי, ואין שוברין בפנים אלא פלים. וכן כלי מתכות שבשל בו, ויצא חוץ לעזרה - מכניסו, ומורקו ושוטפו בפנים; נטמא כשיצא - פותחו [שוברו] עד שיטהר ומכניסו, וחוזר ומרדדו עד שיסתם הפתח ויחזר בתבנית הכלים, ואחר כך מורקו ושוטפו בעזרה - שנאמר: "ואם בכלי נחשת וגו'", אין מורקין בפנים אלא פלים.

ד. אין טעון כבוס, אלא מקום הדם בלבד; והוא שיהיה על כלי [או בגד] שראוי לקבל טמאה, וראוי לכבוס. אבל אם נתו על כלי עץ או כלי מתכות - אינו טעון כבוס, לפי שאינו ראוי לכבוס; אלא גורדן בלבד.

ה. נתו על עור הדג - אינו טעון כבוס, לפי שאינו ראוי לקבל טמאה. אבל אם נתו על עור בהמה - עד שלא הפשט, אינו טעון כבוס; אחר שהפשט, טעון כבוס - שאף על פי שאינו עתה מקבל טמאה, הרי הוא ראוי לקבל טמאה לאחר שיתעבד.

ו. נתו מן הצואה על הבגד, או מעל קרן המזבח, או שנשפך הדם על הרצפה ואספו ונתו ממנו על הבגד - אינו טעון כבוס, שנאמר: "ואשר יהיה מדמה", לא אמרתי אלא בדם שנתקבל בכלי שרת, וראוי להזיה, ויש בו כדי הזיה. **ז.** נתן ארבע המתנות, ואחר כך נתו מן הכוס על הבגד משירי הדם - אינו טעון כבוס, ואף על פי שעדין לא נרק השירים על היסוד; וכן בחטאות הנשרפות.

ח. נתו מאצבעו אחר שיצאת הזיה מידו [- שהזה] - אינו טעון כבוס, ששירי הדם שבאצבע פסולין להזיה.

ט. נתו מן הבגד לבגד שני, אין הבגד השני טעון כבוס; נתו על בגד טמא, אינו טעון כבוס. נתו דם החטאת על הבגד, ונתו על דם החטאת דם חלין - טעון כבוס; אבל אם נתו דם החלין תחלה, ונתו עליו דם החטאת - אינו טעון כבוס, שהרי לא נבלע.

י. כשמכבסין את מקום הדם, מכבסין אותו במים יפה יפה עד שלא ישאר לו רשם. וכל שבעת הסמנין שמעבירין על הכתם [של נדה], מעבירין על דם חטאת, חוץ ממי רגלים, שאין מכניסין מי רגלים למקדש.

יא. כלי חרש שנתבשל בו החטאת הנאכלת, טעון שביירה בעזרה, וכלי מתכות שנתבשל בו, טעון מריקה ושטיפה במים בעזרה - שנאמר: "וכלי חרש אשר תבשל בו ישבר וכו'". ואף על פי שלא נאמר כאן 'במקום קדוש', הרי דינן בדין הכבוס: מה כבוס הבגד בקדש, אף שביירת כלי חרש ושטיפת כלי מתכות ומריקתן בקדש. ואחד כלי שבשל בו, או כלי שערה לתוכו רותח.

יב. מריקה בחמין, ושטיפה בצונן; במים - לא בזין, ולא במזג [יו מעורב במים], ולא בשאר משקין. והמריקה והשטיפה, במריקת הכוס ושטיפתו [- שטיפה רגילה]. והשפור והאספלה [רשת לצליה] - מגעילן [מכשירן] במים על גבי האש, ואחר כך מדיחין.

יג. במה דברים אמורים? שבשל בהן [החטאת] אחר שנורק הדם מהלכתו; אבל אם בשל קדם זריקה, או שבשל בשר חטאת הנשרפת - אינו טעון מריקה ושטיפה. בשל במקצת הכלי, טעון מריקה ושטיפה.

יד. צלה הכשר בתנור של חרש - יש בדבר ספק אם ישבר, הואיל ונתבשל בו, או לא ישבר, הואיל ולא נגעה בו. ולא בחטאת בלבד [שוטף הכלי], אלא כל הכלים שמשתמשין בהן במקדש על ידי חמין [- בחום], בין קדשי קדשים בין קדשים קלים, טעונין מריקה ושטיפה עקב

יא. ואחר שמיניפין, מולח האמורין ומקטירן על גבי המזבח; אבל החזה והשוק נאכל לכהנים, שנאמר: "כי את חזה התנופה ואת שוק התנופה"; ושאר השלמים נאכל לבעלים. ואין הכהנים זוכין בחזה ושוק, אלא לאחר הקטר האמורין.

יב. וכן הלחם שמיני עם התודה ועם איל נזיר, והזרוע הבשלה - נאכלין לכהנים; ושאר הלחם עם שאר הבשר - נאכל לבעלים. והלחם שמיני עם החזה והשוק, הן הנקראין 'מורם מתודה'; והזרוע בשלה עם החזה והשוק עם הלחם שמיני, הן הנקראין 'מורם מאיל נזיר'.

יג. הלחם המורם מן התודה, ספק תרומה הוא; לפיכך אין חיבין עליו מיתה וחמש בתרומה, ואינו מדמע בתרומה [-אם נפל לחולין אינם מתקדשים מספק].

יד. היה בעל התודה כהן - הרי שאר הלחם נאכל לבעלים כתודת ישראל, שאין הלחם הפא עם התודה או עם איל נזיר קרוי מנחה.

טו. שנים שהביאו שלמים בשתפות, האחד מניף ברשות חברו; אפלו הן מאה, אחד מניף על ידי פלן; מה שאין כן בסמיכה [- סמיכת ידיים על הקרבן].

טז. היתה אשה בעלת הקרבן - אינה מניפה, אבל הכהן מניף, שקרבנה טעון תנופה, והיא פסולה לתנופה. ולעולם אין אשה מניפה אלא השוטה והנזירה בלבד, כמו שבארנו; ותנופה קודמת להגשה בכל מקום.

יז. כיצד הוא הלחם שמביא עם התודה? לוקח עשרים עשרון סלת, ועושה מהן עשרה עשרונים חמץ ועשרה מצה; העשרה של חמץ, עושה אותן עשר חלות.

יח. וכיצד מתמצן? מביא שאור [- חומר התפחה] כדי [מספיק ל:] חמוצן, ונותן לתוך המדה, וממלא את המדה. אף על פי שסופה להיות חסרה או יתרה [- מעשרון], מפני השאור, שפעמים יהיה עבה וקשה ופעמים רך - אין משגיחין אלא על מדתה עתה, והרי הוא מודד עשרון עשרון שלמים. והעשרה עשרונים של מצה - עושין מהן שלשים חלות שוות, עשר חלות מכל מין: עשר חלות מאפה תנור, ועשר חלות רקיקים [רכות ודקות], ועשר חלות מרובכת [שקועה בשמן].

יט. וכיצד היא המרובכת? חולט אותה ברותחין, ואופה אותה, ואחר כך קולה אותה בשמן על הלפס [- כעין מחבת] וכיוצא בו, כדרך שקולין הספגנין; ומרביץ בשמנה. וזה הוא הרבוב האמור בכל מקום.

כ. ובכמה שמן הוא עושה השלשים חלות? בחצי לג שמן. ושעור זה הלכה למשה מסיני. רביעית ממנו לרבוכה, ושמינית לחלות, ושמינית לרקיקין.

כא. החלות, לותת [מרטיב] הסלת שלקחן בשמינית של שמן, ואחר כך לש ואופה אותם. והרקיקין, מושחן בשמינית שלהם אחר אפיתן. והכהן לוקח מן הכל ארבע חלות, אחת מכל מין, שנאמר: "אחד מכל קרבן".

כב. ולחמי תודה שאפה אותם ארבע חלות, יצא; לא נאמר 'ארבעים' אלא למצוה. והוא שיפריש החלה שלקח

הלכות מעשה הקרבנות פרק ט

א. מצות עשה לעשות כל האשמות [קרבנות אשם] כמצותן האמורה בתורה. וכיצד מעשה האשמות? בין אשם ודאי בין אשם תלוי, שוחט וזורק הדם כמו שבארנו, ומפשיט, ומוציא האמורין [אבריו], ומולחן, וזורקן על גבי האשים; ואם רצה להוליכן בכלי, מוליף. ושאר בשרם - נאכל לזכרי כהנה בעזרה, כחטאת.

ב. אשם מצרע - יש בקבלת דמו שנוי, כמו שיתבאר בהלכות מחסרי פירה; ואף על פי כן, שאר מעשיו וזריקת דמו על המזבח ואכילתו, כשאר האשמות לכל דבר.

ג. עשית כל שלמים כמצותן, מצות עשה; והם ארבעה מינין - האחד של צבור, והשלשה שלמי יחיד.

ד. וכיצד מעשה שלמי צבור? שוחט וזורק הדם כמו שבארנו, ומפשיט, ומוציא האמורין, ומולחן, ומקטירן. והשאר - נאכל לזכרי כהנה בעזרה כחטאת וכאשם, מפני שהן קדשי קדשים כמו שבארנו.

ה. שלמי יחיד, שלשה מינין: האחד - הוא הפא שלמים בלא לחם, כגון שלמי חגיגה ושמיכה; וזה הוא הנקרא 'שלמים'. והשני - שלמים הפאים עם הלחם, כגון או נדבה; וזה הוא הנקרא 'תודה', ואותו הלחם נקרא 'לחם תודה'. והמין השלישי - שלמים שמקריב הנזיר ביום מלאת, והם פאים עם לחם; וזה הוא הנקרא 'איל נזיר'.

ו. וכיצד מעשה שלששתן? שוחט וזורק הדם כמו שבארנו, ומפשיט, ומוציא האמורין, ואחר כך מנתח את הבשר. ומפריש את החזה והשוק והאמורין עם החזה והשוק על ידי הבעלים, וכהן מניח ידו תחת ידי הבעלים, ומניף הכל לפני ה' במזרח. וכן כל הטעון תנופה, במזרח מניפין אותו.

ז. וכיצד הוא מניף? מוליף ומביא, ומעלה ומוריד. ואם היה הקרבן תודה - לוקח מן הלחם הפא עמה אחד מעשרה, ומניחו עם החזה והשוק והאמורין, ומניף הכל על ידי הבעלים כמו שבארנו.

ח. וכיצד מניחין על ידי הבעלים? נותן את היד לכלים על ידי הבעלים, וזהו השוק למעלה, ושתי הפליות ויתרת הפכד למעלה מהן; ואם יש שם לחם, מניח הלחם למעלה, ומניף הכל.

ט. היה הקרבן איל נזיר - מוציא האמורין, ומפריש חזה ושוק, ומבשל שאר האיל בעזרת הנשים. ולוקח הכהן הזרוע בשלה מן האיל, עם אחד מעשרה מן הלחם הפא עמו, עם החזה והשוק והאמורין, ומניח הכל על ידי הנזיר; והכהן מניח ידיו תחת יד הבעלים, ומניף הכל כמו שבארנו.

י. איזה הוא חזה? כל הרואה את הקרקע, למעלה עד הצואר, למטה עד הכרש [כרס]; וחותך עמה שתי צלעות אילף ואילוף. ואיזה הוא זרוע? מן הפרק של ארבעה [- מחבר] עד הכף של יד, שהם שני אברים מערין זה בזה. והזרוע האמורה, היא זרוע של ימין; וכנגדה ברגל, היא השוק האמורה בכל מקום.

הבצעים; והוא הדין לבכור ומעשר, שהרי הם קדשים קלים בשלמים.

ז. אבל התורה - אף על פי שהיא קדשים קלים, אינה נאכלת אלא ביום הזבחה עם הלילה, שנאמר בה: "ביום קרבנו יאכל, לא יניח ממנו עד בקר". וכן איל הנזיר. והלחם הבא עמהן פיוצא בהן - בין חלק הפהנים, בין חלק הבצעים. והוא הדין לחטאת וזאבים ולשלמי צבור ולשירי מנחות, שהכל נאכל ליום ולילה, שנאמר: "ביום קרבנו יאכל", כל הקרבנות במשמע; חוץ מן השלמים, שפרש בהן הכתוב, ובכור ומעשר הדומים להם.

ח. כל אלו הנאכלין ליום ולילה, דין תורה שהן נאכלין עד שיצלה עמוד השחר; וכדי להרחיק מן העברה, אמרו חכמים שאינן נאכלין אלא עד חצות הלילה.

ט. כל הקרבנות, בין קדשי קדשים בין קדשים קלים, אין אוכלין אותם אלא הטהורין המולין [-שנמולו]. אפלו [טבל ו:] העריב שמשו [שקעה השמש - וטהר] ולא הביא בפירתו - אינו אוכל בקדשים. והטמטום [נשאר בו סימון זכר ונקבה] אסור לאכל בקדשים, לפי שהוא ספק ערל. אבל האנדורגיניס [יש בו סימני זכר ונקבה יחד], יראה לי שהוא אוכל בקדשים קלים.

י. ומתיר לאכל את הקדשים בכל מאכל [- צלוי מבושל וכדומה]; אפלו הפהנים מתירין לאכל חלקם - בין מקדשים קלים בין מקדשי קדשים - בכל מאכל, ולשנות באכילתן, ולאכלם צלויים שלוקים ומבשלים; ולתת לתוכן תבלין של חלין, אבל לא תבלי תרומה, שלא יביאו את התרומה לידי פסול [- שאם יותירו תשרף עם הקרבן]. והעצמות הנשארות מתרות, ועושין מהן כל בליים שירצו. יא. היתה להם אכילה מועטת - אוכלין עמה חלין ותרומה, כדי שתהיה נאכלת עם השבוע [לשובע]; היתה להן אכילה מרבה - אין אוכלין עמה חלין ותרומה, כדי שלא תהיה נאכלת אכילה גסה [בלא תאבון]. וכן בשירי המנחות. יב. אין מבשלין חטאת או זאבים, עם מורם מתודה או מאיל נזיר - מפני שממעט באוכליהם [נשאין נשים אוכלות חטאת] ובמקום אכילתן [נשאין נאכלת בכל העיר]; ולא מורם מתודה ואיל נזיר, עם בכור או עם חזה ושוק של שלמים - מפני שממעט בזמן אכילתם [שלמים זמן אכילתם ארוך מאיל נזיר ותודה]. ולא מורם משלמים של אמש, עם חטאת ואשם של יום - מפני שממעט באוכליהן, ובזמן אכילתן, ובמקום אכילתן. אבל חטאת ואשם מתבשלין זה עם זה, ותודה ואיל נזיר זה עם זה, והבכור וחזה ושוק זה עם זה. חתיכה של קדשי קדשים, או של פגול [- קרבן שנפסל] או נותר, שנתבשלה עם חתיכות אחרות - אותן התתיכות אסורות לזרים ומתרות לפהנים.

יג. בשר קדשי קדשים או בשר קדשים קלים שנתבשל עם בשר תאנה [- חולין] - הרי בשר תאנה אסור לטמאים ומתיר לטהורים.

יד. נאמר בעולה: "עור העלה אשר הקריב, לפהן לו

אחת מפל קרבן בשנה בצק - שאין מפרישין פרוסה [חתיכה], שנאמר: "אחד מפל קרבן", שלא יטל פרוסה.

כג. וכיצד הוא הלחם הבא עם איל נזיר? לוקח ששה עשרונות ושני שלישי עשרון, ועושה מהן עשרים חלות שוות; וכלן מצה - עשרה רקיקין משוחין בשמן, ועשר חלות לותת הסלת שלהן בשמן, והכל מאפה תנור, ושמן שלהן רביעית. ושעור זה הלכה למשה מסיני. והכהן לוקח מהן שתי חלות, אחת מפל מין.

כד. שני מיני לחם שבנזיר, וארבעה מיני לחם שבתודה - מעכבין זה את זה. ומעשה הלחם של שניהן חוץ לעזרה.

כה. כיצד מעשה הבכור והמעשר והפסח? אחר שזרק דמן כמו שבארנו, מפשיט, ומוציא האמורים, ומולחם, ומקטירם. ושאר בשר הבכור נאכל לפהנים, ושאר בשר המעשר נאכל לבציליו. והפסח - נאכל למנויו בהלכותו, כמו שיתבאר בהלכות הפסח.

יום שני

הלכות מעשה הקרבנות פרק י

א. אכילת החטאת והזאבים - מצות עשה, שנאמר: "ואכלו אותם אשר כפר בהם" - הפהנים אוכלים ובעלים מתפפרים. והוא הדין לשאר הקדשים שאוכלין הפהנים, שאכילתן מצוה.

ב. וכן אכילת שירי מנחות - מצות עשה, שנאמר: "והנותרת ממנה, יאכלו אהרן ובניו".

ג. ואין חטאת ואשם ושירי מנחות נאכלין אלא לזכרי כהנה בעורה; ואם נאכלו בהיכל - נאכלו, שנאמר: "לכל מנתם ולכל חטאתם ולכל אשםם... בקדש הקדשים תאכלנו, כל זכר יאכל אותו". וכן שלמי צבור, הרי הם כחטאת וכאשם כמו שבארנו.

ד. חזה ושוק של שלמים - נאכלין לכהנים זכרים ונקבות, שנאמר בהם: "לך נתתם ולבניך ולבנותיך"; וכן המורם [המפורש] מתודה והמורם מאיל נזיר, שנאמר: "כל תרומת הקדשים אשר ירמו בני ישראל לה" - נתתי לך ולבניך ולבנותיך".

ה. וכן הבכור, שהרי נאמר בו: "ובשרם יהיה לך, כחזה התנופה וכשוק הימין". וכל אלו הנאכלים לכהנות - נאכלים לעבדי הפהנים ולנשיהם, כתרומה. וכלן נאכלין בכל העיר, שנאמר: "את חזה התנופה ואת שוק התרומה תאכלו במקום טהור"; לא נאמר בהן 'במקום קדוש', שהיא העזרה, אלא "טהור", שהוא כל מחנה ישראל, שפגגו לדורות - ירושלים. והוא הדין למעשר ופסח, שהם קדשים קלים בשלמים. והחלונות ועבדי החומה - כלפנים.

ו. השלמים - נאכלים ביום הזבחה, וכל הלילה, וכל יום המחרת עד שתשקע החמה, שנאמר: "ביום הקריבו את זבחו יאכל, וממחרת... ואם האכל יאכל מבשר זבח שלמיו ביום השלישי וגו'". נמצאת למד, שהן נאכלין לשני ימים ולילה אחד, בין חלק הפהנים בין חלק

שאינו ראוי לעבד, אינו ראוי לאכל - חוץ מבצל מום, שכבר נתפרש בתורה.

כא. כל שאין לו חלק בבשר, אין לו בעורות. אפלו טמא בשעת זריקת דמים וטהור בשעת הקטר חלבים - אינו חולק בבשר, שנאמר: "המקריב את דם השלמים ואת החלב מבני אהרן - לו תהיה שוק הימין למנה" - עד שיהיה טהור וראוי לעבודה משעת זריקה עד אחר הקטר חלבים.

כב. נטמא אחר זריקה וטבל, והרי הוא טהור אף בשעת הקטר חלבים - הדבר ספק אם חולק או אינו חולק; לפיכך אם תפש, אין מוציאין מידו.

כג. קרבן צבור שביא בטמאה נכגון שהיו רוב הציבור טמא - אף על פי שהטמאים מקריבין אותו, אין חולקין עם הטהורין לאכל לערב, מפני שאין ראויין לאכילה.

הלכות מעשה הקרבנות פרק יא

א. כל האוכל כזית מבשר העולה - בין לפני זריקת דמה, בין לאחר זריקת דמה - לוקה, שנאמר: "לא תוכל לאכל בשעריך מעשר דגנך... ונדריך אשר תדר" - מפי השמועה [מסורת ממש רבינו] למדו, שזו אזהרה לאוכל בשר העולה.

ב. והחלב של עולה, ובשרה, והסלת והזין והשמן של נסכיה - תמשתן מצטרפין לכזית.

ג. וכן האוכל כזית מכל האמורין [אברין] - בין לפני זריקה בין לאחר זריקה, בין כהן בין ישראל - לוקה, שהאמורין כליל למזבח ככל העולה, והרי נאמר במנחת כהנים: "כליל תהיה, לא תאכל" - כל שהוא כליל למזבח אכילתו בלא תעשה, ולוקין עליו ככזית. וכן כל האוכל כזית מבשר חטאות הנשקפות - לוקה, שנאמר: "וכל חטאת אשר יובא מדמה אל אהל מועד... לא תאכל, באש תשרף".

ד. כל האוכל כזית מבשר הקדשים, אפלו קדשים קלים, קדם זריקת דמים - לוקה, שנאמר: "לא תוכל לאכל בשעריך מעשר דגנך... ונדבתיך"; כלומר, לא תוכל לאכל נדבותיך בשעריך, קדם שזורקין דמן בשערי המקום [לה']. מפי השמועה למדו, שזו אזהרה לאוכל תודה או שלמים קדם זריקת דמים; והוא הדין לשאר הקדשים, בין קלים בין חמורים. וששה דברים שבתודה, שהם החלב והבשר והסלת והשמן והזין והלחם - כלן מצטרפין לכזית.

ה. כל האוכל כזית מבשר קדשי קדשים חוץ לעזרה - לוקה, שנאמר: "לא תוכל לאכל בשעריך מעשר דגנך ותירשך ויצהרך ובכרתך בקרבן וצאנך"; מפי השמועה למדו, שזו אזהרה לאוכל מבשר חטאות ואשמות חוץ לעזרה; והוא הדין לאוכל קדשים קלים חוץ לירושלים שהוא לוקה - שחומת ירושלים לקדשים קלים, כחומת העזרה לקדשי קדשים. ואחד בשר חטאת ואשם, או שירי מנחות.

ו. בשר קדשי קדשים שביצא חוץ לחומת העזרה, ובשר קדשים קלים שביצא חוץ לחומת ירושלים - נפסל, ונאסר לעולם. ואף על פי שחזר למקומו, אסור לאכלו; והאוכל ממנו כזית - לוקה, שנאמר: "ובשר בשדה טרפה לא

יהיה", ונאמר בחטאת: "הכהן המחטא אותה יאכלנה", ונאמר באשם: "לכהן אשר יכפר בו, לו יהיה", ונאמר בשלמים: "לכהן הזרק את דם השלמים - לו יהיה", ונאמר במנחה: "המקריב אותה יאכלנה" - אין הכתוב מדבר בכל אלו אלא בראוי, שהכהן הראוי לעבודה, זה הוא שיש לו חלק לאכל; ומי שאינו ראוי בשעת הקרבן, כגון שהיה טמא - אין לו חלק לאכל, אפלו כשיטהר לערב. אבל לענין חלקה, הכל לאנשי בית אב שמקריבין באותו היום; וכלם חולקים בכל קדשי המקדש איש פאחיו - בין זה שהקריב, בין אחיו שעמו במקדש שלא הקריב.

טו. ולמה חלק הכתוב במנחות, בין מנחות האפיות ומנחת הסלת? שהרי באפיות הוא אומר: "כל המנחה אשר תאפה בתנור... לכהן המקריב אותה, לו תהיה", ובמנחת הסלת הוא אומר: "וכל מנחה כלולה בשמן, וחרכה - לכל בני אהרן תהיה, איש פאחיו" ! שהאפיות, כשהולקין אותה אנשי בית אב [משמרת היומית] - כל שניע לו חלקו, אפלו כזית פת, הרי הוא ראוי לו, שהרי אוכלו מיד; אבל הסלת, אם יחלקו אותה ביניהן - נמצא מגיע לזה מלא פפו סלת או פחות, שאינו ראוי לא ללש אותו ולא לאפותו, לפיכך היה עולה על הדעת שיחלקו מנחה כנגד מנחה, ולא יחלקו זו בפני עצמה על כל אנשי בית אב - הצריך הכתוב לומר בה "לכל בני אהרן תהיה, איש פאחיו", לומר שיחלקו אותה בפני עצמה. מכאן אמרו חכמים: אין חולקין מנחה כנגד מנחה, אפלו מעשה מחבת כנגד מעשה מחבת, או סלת כנגד סלת; אלא כל אחת ואחת חולקין שיריה בפני עצמה.

טז. וכן אין חולקין עוף כנגד עוף, ולא חטאת כנגד חטאת, ולא חנה ושוק כנגד חנה ושוק; אלא כל חלק וחלק חולקין אותו ביניהן בשנה.

יז. אין הקטן חולק אפלו בקדשים קלים, אף על פי שמתר להאכילו קדשי קדשים; וכן אשה ואנדרוגינוס - אין חולקים להם בקדשי המקדש כלל, שנאמר: "איש פאחיו". אבל בעל מום - בין קבוע בין עובר, בין שנולד במומו בין שהיה תמים ונפסל - חולק ואוכל, שנאמר: "לחם אלהיו מקדשי הקדשים"; והוא שיהיה ראוי לאכל, אבל אם היה טמא, אינו חולק לאכל לערב.

יח. וכן כהן גדול - אוכל שלא בחלקה, אלא נוטל כל מה שירצה.

יט. כל הראוי לאכילת קדשים בשעת הקרבן, חולק לאכל; וכל שאינו ראוי לאכל בשעת העבודה - אף על פי שהוא ראוי לעבודה, והרי הוא ראוי לאכל לערב - אינו חולק כדי להניח חלקו לערב. כיצד? טבול יום [- טמא שיטהר בערב], ומחוסר כפורים [- טהור שטרם הביא קרבנו], והאונן [- שמת קרובו] ביום הקבורה, בין כהן גדול בין כהן קדיוט - אין חולקין לאכל לערב.

כ. כל שאינו ראוי לאכל, אינו ראוי לעבד - חוץ מכהן גדול, שהוא עובד ואינו אוכל, כמו שבארנו. וכל איש

ו. כל המנחות הקרבות לגבי המזבח - טעונות [חייבות ב:] הגשה במערב בנגד חדה של קרן דרומית מערבית, ואינן טעונות תנופה; חוץ ממנחת שוטה ועמר התנופה - ששתייהן טעונות תנופה והגשה.

ז. כל המנחות הקרבות לגבי המזבח, טעונות שמן ולבונה - לג שמן לכל עשרון, וקמץ לבונה לכל מנחה, בין שהיתה עשרון אחד בין שהיתה ששים עשרון, שאין מביאין בכלי אחד יתר על ששים עשרון, כמו שיתבאר; חוץ ממנחת קנאות ומנחת חוטא, שנאמר: "לא ישים עליה שמן, ולא יתן עליה לבונה".

ח. נתן והקריב - לוקה על השמן בפני עצמו ועל הלבונה בפני עצמה; נתן כלי שיש בו שמן או לבונה על גביה - אינו עובר ולא פסל. מנחת חנוף והחבתין - מוסיף לכל אחת מהן שמן, כמו שיתבאר.

ט. כל המנחות הקרבות לגבי המזבח נקמצות [נוטל מהן קומץ], מקטירין הקמץ פלו על גבי המזבח, והשאר נאכל לפניהם; חוץ ממנחת זכרי כהנה - שאינה נקמצת, אלא מקטירין אותה בלה, שנאמר: "וכל מנחת כהן וגו'". הנה למדת, שמנחת חנוף, והחבתין, וכהן שהביא מנחת חוטא או מנחת נדבה - כלן נשרפות על גבי המזבח, ואינן נקמצות.

י. הפהנת - מנחתה נקמצת ממנחת ישראל, ושיריה נאכלין. יא. ולדות שנתערבו, והרי כל אחד מהן ספק כהן - מנחתם נקמצת ממנחת ישראל, ואינה נאכלת ממנחת כהנים. כיצד עושים? הקמץ קרב בפני עצמו, והשירים מתפזרין על בית הדשן [י- מקום האפר, ואינם קרבים].

יב. כל הנשואות לכהנים, בין כהנת בין ישראלית - אין שגרי מנחותיהן נאכלים, מפני חלק הפעל [י- ומנחת כהן קריבה כולה], ואינה בלה לאשים [למזבח], מפני חלק האשה [שרק מנחת כהן קריבה כולה]; אלא הקמץ קרב לעצמו, והשירין מתפזרין על בית הדשן. הקמיצה - בכל מקום בעורה; ואם קמץ בהיכל, כשירה.

יג. ומקדשין מנחה בכלי [אפילו] שעל גבי קרקע, וקומצין מכלי שעל גבי קרקע; ואין מקדשין הקמץ בכלי שעל גבי קרקע. ומאימתי יתרו השירים באכילה? משיצת האור [האש] ברכ הקמץ.

יד. כל המנחות הקרבות לגבי המזבח - מצה; וכן שירי המנחות שאוכלין לפניהם - אף על פי שהם מתרין לאכל אותן בכל מאכל, ובדבש - אין אוכלין אותה חמץ, שנאמר: "לא תאפה חמץ, חלקם" - אפלו חלקם לא יחמיצו. ואם החמיץ שגריה, לוקה; והמחמץ אחר המחמץ [י- לש בחימוץ ואחר אפה בחימוץ], חבי. ולוקין על כל עשייה ועשייה שבה.

טו. כיצד? לשה חמץ, או ערכה [לישה נוספת] חמץ, או קטפה [הרטיבה] חמץ, או אפיה חמץ - לוקה, שנאמר: "לא תעשה חמץ", ונאמר: "לא תאפה חמץ" - לחיב על כל מעשה ומעשה יחידי שבה. עשה חמץ מתחלה ועד סוף - לוקה על כל מעשה מהן.

תאכלו", כיון שיצא בשר חוץ למחיצתו - נעשה כטרפה, כמו שבארנו בהלכות מאכלות אסורות.

ז. נכנס בשר קדשים קלים להיכל - הרי זה בשר. ח. זר שאכל בזית מבשר קדשי קדשים בעורה אחר זריקת דמים - לוקה, שנאמר: "ואכלו אותם אשר פפר בהם... וזר לא יאכל" - במקום שהפנה אוכל, ובעת שראוי לאכל - אם אכלו שם הזר, לוקה. אבל אם אכל הזר בשר קדשי קדשים בחוץ - לוקה משום אכלם בחוץ, לא משום זר שאכל קדש, שהרי אינם ראויין שם לפניהם. וכן אם אכלם בעורה קדם וריקה - לוקה משום אוכל קדם וריקה בלבד, לא משום זרות.

ט. זר שאכל בזית מחטאת העוף - לוקה שנים: אחת משום זר שאכל את הקדש, ואחת משום אוכל נבלה; שכל מלוקה [י- שחיתה מיוחדת בעוף] נבלה היא, וכשהתירה - לפניהם התירה, לא לזרים. והרי הן שני אסורין הבאין כאחד, כמו שבארנו.

הלכות מעשה הקרבנות פרק יב

א. המנחות, הן מן הקרבנות; והמנחות הבאות בפני עצמן ואינן באות משום [בתור] נסכים - מהן מנחת צבור, ומהן מנחת יחיד.

ב. וכל המנחות סלת חטים, חוץ ממנחת שוטה ועמר התנופה [קרבן העומר] שהן מן השעורים.

ג. שלש מנחות לצבור: עמר התנופה - והוא קרב למזבח, כמו שיתבאר. ושתי הלחם שמביאין ביום עצרת [שבועות] - ואלו נקראו 'מנחה', ואינן קרביין לגבי המזבח, והן חמץ, ועליהן נאמר: "קרפן ראשית תקריבו אותם לה', ואל המזבח לא יעלו". והמנחה השלישית - הוא לחם הפנים שעושין בכל שבת, ואינו קרב לגבי המזבח, אלא פלו נאכל לפניהם, כמו שיתבאר.

ד. ותשע מנחות ליחיד, וכלן קרביין למזבח; ואלו הן: (א) מנחת חוטא - והיא המנחה שמקריב העני, כשיתחייב חטאת ולא תגיע ידו [י- שאין ביכולתו לקנות מהיקר יותר]. (ב) מנחת שוטה - והיא מנחת הקנאות, שכבר נחפרשו מעשיה בתורה. (ג) המנחה שמקריב כל כהן תחלה כשיפנס לעבודה, שמקריב אותה בידו; והיא הנקראת 'מנחת חנוף'. (ד) המנחה שמקריב כהן גדול בכל יום, והיא הנקראת 'מנחת חבתין'. (ה) מנחת הסלת, והיא באה בנגד ונדבה. (ו) מנחת מחבת, והיא באה בנגד ונדבה. (ז) מנחת המרחשת [טיגון עמוק], והיא באה בנגד ונדבה. (ח) מנחת מאפה תנור חלות, והיא באה בנגד ונדבה. (ט) מנחת ריקין [חלות רכות ודקות], והיא באה בנגד ונדבה.

ה. כל המנחות הקרבות לגבי המזבח - אין כל אחת מהן פחותה מעשרון, ומעוטו [י- כשחסר מעט] מעכב את פלו; וקמץ מנחות הבאות בנגד ונדבה - יש לו להתנדב ולגדור מהן כל שירצה, אפלו אף עשרון. אבל מנחת העמר, ומנחת חוטא, ומנחת קנאות, ומנחת חנוף, והחבתין - כל אחת מהן עשרון אחד, לא פחות ולא יתר.

ולוקח המצות, וכו' כל אחד מהן לשנים, ופוחת עד שתמצא כל פתיחה בפולה לשנים. ומקריב המצות עם חצי קמץ לבונה בפער. ואם היתה מנחת חנוף - אינו חוצה, אלא מקריבה פלה פאחת עם קמץ לבונה. ושתייהן כליל לאשים.

ה. מנחת הסלת ביצד היתה נעשית? מביא עשרון סלת או כמה עשרונות כפי נדרו, ושמן הראוי לה; ומודד בעשרון של מקדש, ונותן שמן בכלי, ואחר כך נותן עליו את הסלת, ואחר כך נותן שמן אחר על הסלת, וכולל הסלת בו; ואחר כך נותנה בכלי שרת, וצק לתוכה שמן. ושמן שנתן תחלה, עם שמן הכלילה, עם השמן שיוצק - הכל לג לעשרון. ונותן עליה לבונתה.

ו. מנחת המחבת והמרחשת [מין מחבת] ביצד? נותן השמן בכלי, ונותן עליו הסלת, ונותן על הסלת שמן אחר, וכולל הסלת; ואחר כך לשה בפושרין, ואופה אותה במחבת או במרחשת כמו שנידר; ופוחת אותה פתים [לפיתיתים], ונותנה בכלי שרת, ויוצק עליה שאר השמן, ונותן עליה לבונתה.

ז. מה בין מחבת למרחשת? מרחשת - יש לה שפה, והבצק שאופין אותו עליה רך, שהרי יש לה שפה ואינו יוצא; ומחבת - אין לה שפה, והבצק שאופין אותו בה קשה, כדי שלא יצא מכאן ומכאן.

ח. מנחת מאפה תנור ביצד? אם חלות היא - בולל הסלת בשמן, ולש בפושרין, ואופה, ופוחת, ונותן בכלי שרת, ונותן עליה לבונתה; ואין בה יציקת שמן, שנאמר: "חלות מצת בלולת בשמן". ואם רקיקין [חלות דקות ורכות] היא - לשין את הסלת בפושרין, ומושח את הרקיקין בשמן, שנאמר: "ורקיקי מצות משחים בשמן"; ויראה לי, שאחר אפיה מושח אותם.

ט. וכיצד מושחין? מביא לג שמן לכל עשרון, ומושחין וחוזר ומושחין עד שיכלה כל השמן שבלג.

י. כל ארבע מנחות אלו האפירות - כשאופין אותן, אופין כל עשרון עשר חלות; ואם רבה בחלות או חסר, כשרה. וכיצד פותחין אותן? כופל החלה לשנים, והשנים לארבעה, ומבדיל [חותך]; ואם היתה המנחה של זכרי כהנה [שכולה למזבח], אינו מבדיל; ופוחת, וכלן פותחין פותחים, ואם הגדיל הפתיתין או הקטין, כשרה.

יא. לא כלל, לא פתת, לא הגיש [המנחה לקרן המזבח], לא משח את הרקיקין - כשרה; לא נאמרו כל הדברים האלו אלא למצוה, שפך היא מצוה.

יב. סדר הבאת המנחה ביצד? מביא אדם סלת מתוף ביתו בקלות [כלים] של כסף ושל זהב או של שאר מיני מתכות - כלי שהוא ראוי [להיות] לכלי שרת. ואם היתה מנחת הסלת - נותנה לכלי שרת, ומקדשה בכלי שרת; ואם היתה מן המנחות הנאפות - אופה אותה שם במקדש, ופוחת כמו שבארנו, ונותן הפתיתין לכלי שרת. ונותן עליה שמנה ולבונתה, ומוליכה אצל כהן; והכהן מוליכה אצל המזבח, ומגישו בקרן דרומית מערבית כנגד

טז. הניח שאור [חומר התפחה] על גבי העסה, והלך וישב לו, ונתחמצה מאליה - לוקה, שהנחת השאור הוא המעשה. יז. תבל השירים בקצח [כמין כמון] או בשמשמין ובכל מיני תבלין ושמן - כשר; מצה היא, אלא שנקראת 'מצה מתבלת'.

יח. המחמץ מנחה פסולה - פטור, שנאמר: "אשר תקריבו לה' לא תעשה חמץ" - הכשרה לה, לא הפסולה. חמצה כשהיא כשרה, ויצאת לחוץ, וחזר וחמצה אחר שנתפלה ביציאתה - אינו לוקה; חמצה בראשו של מזבח - אינו לוקה, שנאמר: "אשר תקריבו לה'", וכבר קרבה זו, והיא כשרה.

יט. המחמץ לחם הפנים - לוקה, שנאמר: "כל המנחה". אבל מנחת נסכים אין בה מלקות, שאם גבלה במים - הרי נפסלה קדם שתתחמץ; ואם גבלה בשמן של נסכים - מי פרות הן, ואינן מחמצין.

כ. החטים של מנחות - אין לותחין אותן [שורין במים להפריד פסולת], שמא יחמיצו; שהרי בחוץ לותחין אותן, ואין הכל זריזין לשמרן. אבל מנחת העמר - הואיל והיא של צבור, לותחין אותה; שהרי הצבור זריזין הן, ומשמרין אותה [שלא תחמיץ].

כא. כל המנחות הנאפות - נלושות בפושרין, ומשמרין שלא יחמיצו; הואיל ולישתן ואפיתן בפנים בעצרה, אנשי פנים זריזין הן.

כב. ובמקום שמבשלין קדשי קדשים - שם אופין את המנחות, שנאמר: "זה המקום אשר יבשלו שם הפהנים את האשם ואת החטאת ואשר יאפו את המנחה וגו'".

כג. כל המנחות - טחינתן והרקדתן [בנופה] בחוץ, ולישתן ועריכתן ואפיתן בפנים; וכל מעשיהן כשרים בזה, עד שיבואו לבית הקמיעה. ומחבת ומרחשת [מין מחבת] היו בעצרה; ושתייהם מפלי השרת, ומקדשין [את הניתן בהן]. ותנור של מקדש, של מתכת היה.

יום שלישי

הלכות מעשה הקרבנות פרק יג

א. מצות עשה לעשות כל מנחה כמצותה האמורה בתורה. ב. וכיצד עשית חבתי כהן גדול? מביא עשרון שלם, וחוצהו בחצי עשרון שבמקדש - שאף על פי שהיא קרבה חציין, אינה מתקדשת לחציין; ומביא עמה שלשת לגין שמן - שנאמר: "בשמן תעשה", להוסיף לה שמן בנסקי הפכש. וכולל הסלת בשמן, וחולט [שורף] אותה ברותחין, ולש מפל חצי עשרון שש חלות; נמצאו שתיים עשרה חלות. ג. ואחת אחת היו נעשות. וכיצד עושה? מחלק השלשת לגין ברביעית שבמקדש, רביעית לכל חלה; ואופה החלה מעט, ואחר כך קולה אותה על המחבת בשאר רביעית השמן שלה. ואינו מבשלה הרבה - שנאמר: "תפיגין", בין בשל ונא [מבושל מעט].

ד. ואחר כך חולק כל חלה וחלה לשנים באמד [ע"פ הערכה - בידן] - כדי שיקריב החצי בפקר והחצי בערב;

בבית זה' - אם גלח שם, יצא; הרי הוא כמי שנדר לצער עצמו, והרי צער עצמו; ואינה נזירות.

ח. חטאת ואשם אינן באין אלא על חטא, ואינן באין בנדר ונדבה. האומר: 'הרי עלי חטאת' או 'אשם', או שאמר: 'הרי זו חטאת' או 'אשם' - לא אמר כלום. הנה מחיב חטאת או אשם, ואמר: 'הרי זו לחטאתי' או 'לאשמי', או 'הרי המעות האלו לחטאתי' או 'לאשמי' - דבריו קיימין.

ט. האומר: 'קרפן מצרע זה', או 'יולדת זו', 'עלי' - אם היה אותו מצרע או היולדת עניים, מכיא הנודר קרפן עני; ואם היו עשירים, מכיא הנודר קרפן עשיר, אף על פי שהנודר עני.

י. האומר: 'חטאתו ועולתו ואשמו ושלמיו של פלוני עלי' - אם רצה אותו פלוני, הרי זה מניח להקריבן על ידו, ומתכפר לו. רצה בשעת הפרשתו ולא רצה בשעת הקרבה אלא חור בו - בעולה ובשלמים - מקריבן, ומתכפר לו בהן אף על פי שאינו רוצה עתה, שהרי רצה בשעת הפרשה. אבל בחטאת ואשם - לא נתכפר לו עד שירצה מתחלה ועד סוף.

יא. האומר: 'הרי עלי בנדרי רשעים [שנודרים בעת כעס], שמנדריהן נזיר וקרפן ושבועה' - חיב בכלן [בשלושה הנ"ל]; 'בנדרי כשרין' - לא נתחייב כלום [שאינם נודרים מכעס]. 'הרי עלי בנדבות כשרין' - הרי זה נדר בנזיר ובקרפן. וכל בנוי קרפן, קרפן.

יב. אין הנודר ולא המתנדב חיב, עד שיהיה פיו ולבו [- כוונתו] שוין. כיצד? המתפונן לומר: 'הרי עלי עולה', ואמר 'שלמים', או שהתפונן לומר: 'הרי זו עולה', ואמר 'שלמים' - לא אמר כלום. נתפונן לנדר בעולה ואמר 'קרפן', לנדר בחרם [- להוצאות המקדש] ואמר 'הקדש' - דבריו קיימים: שהעולה קרפן, והחרם הקדש. וכן כל פיוצא כזה. בנדרים ובנדבות, אינו צריך להוציא בשפתיו, אלא אם גמר בלבו ולא הוציא בשפתיו כלום - חיב. כיצד? גמר בלבו שזו עולה או שכיבא עולה - הרי זה חיב להביא, שנאמר: 'כל נדיב לבו ביאָה' - בנדיבת הלב יתחייב להביא. וכן כל פיוצא כזה מנדרי קדשים ונדבותם. יג. אחד נדרים ונדבות עם שאר הדברים שאדם חיב בהן מערכין ודמים [- כגון שאמר ערכי או דמי למקדש] ומעשרות ומתנות עניים - מצות עשה מן התורה שכיבא הכל כרגל שפגע בו תחלה [- בחג הראשון שבא], שנאמר: 'ובאת שמה, והבאתם שמה', כלומר, בעת שתבוא לחג, תביא כל מה שאתה חיב בו כרגל ותתן כל חוב שעליך לשם. הגיע הרגל ולא הביא - הרי זה בטל מצות עשה; עברו עליו שלשה רגלים ולא הקריב קרבנותיו שנדר או התנדב, או שלא נתן הערכים והתרומים והדמים - הרי זה עבר בלא תעשה, שנאמר: "לא תאחר לשלמו". אינו עובר בלא תעשה, עד שיעברו עליו רגלי השנה כלה. ואין לוקין על לאו זה, לפי שאין בו מעשה.

יד. הקדיש בהמה למזבח, ועברו עליו שני רגלים ונפל בה מום ופדיה על בהמה אחרת - אינו עובר בלא תעשה

הדה של קרן, ודין. ומסלק את כל לבונה לצד אחד, וקומץ ממקום שנתרבה שמנה, שנאמר: "מסלתה ומשמנה". ונותן הקמץ לכלי שרת, ומקדשו בכלי שרת; וקמץ שחלקו בשני כלים, אינו קדוש. וחוזר ומלקט את כל לבונה, ונותנה על הקמץ שבכלי, ומעלה אותו על גבי המזבח, ומולחו, ונותנו על גבי האשם מכלי שרת. ואם מנחת כהנים היא - אינו קומץ, אלא נותן מלח על בלה, ומשליך הכל על גבי האשם.

יג. כיצד קומצין מנחות הנקמצות? בדרך שקומץ כל אדם: פושט פס [כף] ידו, וקומץ [סוגר]. קמץ בראשי אצבעותיו או מן הצדדין - לא יקטיר; ואם הקטיר, הורצה [התקבל]. ואם הוסיף בקמץ, כגון שהרחיק אצבעותיו וקמץ - הרי זה פסול.

יד. אין [מידת ה] קמץ פחות מכשיני זיתים; ומקצת הקמץ מעכב את פלו. והקמץ והלבונה מעכבין זה את זה. הסלת והשמן מעכבין זה את זה. ומקצת השמן מעכב את פלו - אין פחות מלג לעשרון, כמו שבארנו.

הלכות מעשה הקרבנות פרק יד

א. מתנדב אדם ונודר עולה ושלמים, וכל מין שירצה מתמשה מיני מנחות הבאות בנדר ונדבה; ומתנדב או נדר מנחה ממנחות נסכים לבדה, איזה מין משלשת מיני מנחות נסכים שבארנו. ומתנדב או נדר יין בפני עצמו, או שמן בפני עצמו, או לבונה בפני עצמה או עצים למערכה [למזבח] - מפני שהן קרפן, שנאמר: "ולקרפן העצים". ב. שנים מתנדבין או נודרין קרפן אחד, עולה או שלמים; ואפלו פרידה [יחידה] אחת של תורים או בני יונה, מביאין אותה בשתפות. אבל המנחה אינה באה בשתפות. ודברים אלו דברי קבלה [ממשה מסיני] הן. ג. הניח מנחה לשני בניו, ומת - הרי אלו מביאין אותה. ד. איזה הוא נדר, ואיזה היא נדבה? האומר: 'הרי עלי עולה', או 'הרי עלי שלמים', או 'הרי עלי מנחה', או 'הרי דמי בהמה זו עלי עולה' או 'שלמים' - זה הוא הנדר; אבל האומר: 'בהמה זו' או 'דמי בהמה זו עולה' או 'שלמים', או 'הרי העשרון הזה מנחה' - זה הוא נדבה. ה. מה בין נדרים לנדבות? שהנודר - אם הפרש קרבנו ואבד או נגב, חיב באחריותו עד שיקריב כמו שנדר; והמתנדב ואמר 'זו' - אם מת או נגב, אינו חיב באחריותו. ו. האומר: 'דמי שור זה עלי עולה', ודמי בית זה עלי קרפן, ומת השור ונפל הבית - חיב לשלם; אומר: 'הרי עלי עולה על מנת שלא אתחייב באחריותה' - אינו חיב באחריותה. ז. כבר בארנו שהעושה בית חוץ למקדש להקריב בו קרבנות - אינו כבית עבודה וזה. והאומר: 'הרי עלי עולה על מנת שאקריבנה במקדש', והקריבה בבית זה - לא יצא. 'שאקריבנה בבית זה' - אם הקריבה במקדש, יצא. הקריבה באותו הבית, יצא - הרי הוא כמי שנדר עולה על מנת שלא יהיה חיב באחריותה. וענוש כרת על העליתה בחוץ. וכן אם אמר: 'הריני נזיר על מנת שאגלח

והיא עצמה תקרב עולה. ואם אינה ראויה - תמכר, ויביא בדמיה עולה.

ו. אמר על בהמה טמאה, וכיוצא בה מאסורי הקרבן שאין קדשה חלה עליהן: 'הרי אלו עולה' - לא אמר כלום, כמו שבארנו בהלכות אסורי מצח; אמר: 'הרי אלו לעולה' - ימכרו, ויביא בדמיהן עולה.

ז. האומר: 'דמי פרה זו לעולה כל שלשים יום, ולאחר שלשים יום לשלמים', או שאמר: 'לשלמים דמיה כל שלשים יום, ולאחר שלשים יום לעולה' - דבריו קיימים; ואם הקריב דמיה בתוך שלשים יום, מביא בהן כמו שגזר; ואם הקריבן לאחר שלשים יום, מביא כמו שגזר. ח. היתה לו בהמה מעברת, ואמר: 'אם ילדה זכר, הרי הוא עולה, ואם נקבה, זכתי שלמים' - ילדה זכר, יקרב עולה; נקבה, תקרב וזכתי שלמים; ילדה זכר ונקבה - תקרב עולה, והנקבה זכתי שלמים. ילדה שני זכרים - האחד יקרב עולה, והשני ימכר לצרכי עולה, ודמיו חלין; וכן אם ילדה שתי נקבות - אחת תקרב שלמים, ושניה תמכר לצרכי שלמים, ודמיה חלין. ילדה טמטום [שאין ניכר בו סימן זכר ונקבה] ואנדרוגינוס [יש בו סימני זכר ונקבה יחד] - אינן קדשים, והרי הן חלין כמו שבארנו; והמקדיש עבר במעצי בעלת מום, וכיוצא בה - הרי זה קדוש.

יום רביעי

הלכות מעשה הקרבנות פ"ק טז

א. הנודר גדול, והביא קטן - לא יצא; קטן, והביא גדול - יצא. ביצד? אמר: 'הרי עלי עולה' או 'שלמים' כבש', והביא איל, או שגזר עגל והביא שור, גדי והביא שעיר - יצא.

ב. נדר עולה מן הפכשים או מן האילים, והביא פלגס [כבש בן שנה ול' יום, שאינו כבש ואינו איל] - הרי זה ספק אם יצא ידי נדרו או לא יצא; וכן הנודר עולת עוף מן התורים או מן בני היונה, והביא [מהם ב:] תחלת הצהוב שבוה ושבוה - הרי זה ספק. נדר שחור והביא לבן, לבן והביא שחור, זכר והביא נקבה, נקבה והביא זכר - לא יצא. ג. הנודר סתם, מביא מן הגדולים שבמין שגזר; ואם אותו המקום רגילין לקרות בסתם לאחד מן המינין, מביא כפאנשי המקום. ביצד? נדר עולה מן הפקר, יביא שור. אמר: 'הרי עלי עולה' - אם דרוף אנשי המקום לקרות 'עולה' סתם אפלו לעולת העוף - מביא פרידה [יחידה] אחת, תור או בן יונה; ואם דרפן שאין קוראין 'עולה' סתם אלא לעולת פקר, יביא שור. וכן כל כיוצא בזה.

ד. מי שגזר שור או איל או כבש או עגל וכיוצא בהן - לא יביא כחוש ביותר שבאותו המין, מפני שדמיו מועטין; ואינו חייב להביא היפה השמן ביותר שאין שם למעלה ממנו, אלא יביא הבינוני. ואם הביא הכחוש, יצא ידי נדרו. ה. האומר: 'הרי עלי שור שנה מנה' - יביא שור ששנה מנה באותו מקום, חוץ מנסכיו [יין ומנחה הבאים עמו]; הביא שנים כמנה, לא יצא.

עד שיעברו על האחרת שלש רגלים. ואחד האיש ואחד האשה, עוברת בכל [- לא] תאחר; אבל היורש אינו עובר בכל תאחר.

טו. כל הקרבנות שעברו עליהן שלשה רגלים - לא נפסלו, אלא מקריבין וכשרים; ובכל יום ויום אחר השלש רגלים הוא עובר בלא תאחר, ובית דין מצוין לעשותו מיד, עד שיגריב קרבנותיו ברגל שפגע בו תחלה. טז. אף על פי שגאמר: ['יגריב'] "לרצנו", כופין אותו עד שיאמר 'רוצה אני'. בין שגזר ולא הפריש [בהמה], בין שהפריש ולא הקריב - כופין אותו עד שיגריב. יז. כל חייבי עולות ושלמים, ממשפנן אותן; אף על פי שאין מתכפר לו עד שירצה, שגאמר: "לרצנו" - כופין אותו עד שיאמר 'רוצה אני'. אבל חייבי חטאות ואשמות, אין ממשפנן אותן; הואיל והם מעפכי פפרה, אין חוששין להם שמה יפגעו וישהו קרבנותיהם; חוץ מחטאת נזיר, הואיל ואינה מעפכת אותו מלשנות יין - שמה יאחר אותה, לפיכך ממשפנן אותו עליה.

הלכות מעשה הקרבנות פ"ק טז

א. האומר: 'ילדה של זו עולה, והיא [- אמה] - שלמים' - דבריו קיימין. 'היא שלמים, וילדה עולה' - אם לבן נתבונן, דבריו קיימין; ואם אחר שגמר בלבן [- שהתכוון] והוציא בשפתיו שתהיה שלמים, חזר בו ואמר 'ילדה עולה' - אף על פי שתזכר בו בתוך כדי דבור [- מיד], הרי ילדה שלמים; שאין תורה בהקדש, ואפלו בתוך כדי דבור.

ב. האומר: 'ידה של זו עולה', או 'רגלה של זו עולה' - תמכר לחייבי עולות, ודמיה [הכסף ממכירתה] חלין חוץ מדמי אותן האברים; והוא [בתנאי:] שיהיה זה המחייב עולה שקנה אותה, נדר עולה בדמים קצובים [- ובהמה זו שווה כפי נדרו]. האומר: 'לבה' או 'ראשה של זו עולה' - הואיל והקדיש דבר שהנשמה תלויה בו, הרי בלה עולה; הקדיש אבר אחד מן העוף, הרי זה ספק אם נתקדש כלו או לא נתקדש.

ג. האומר: 'בהמה זו, חצייה עולה וחצייה שלמים' - קדשה; ואינה קרבה, אלא תרעה עד שיפיל בה מום, ותמכר, ויביא בחצי דמיה עולה, ובחצי דמיה שלמים. ה'ה מחייב חטאת, ואמר: 'חצייה חטאת וחצייה עולה' או 'שלמים', או שאמר 'חצייה עולה' או 'שלמים', 'וחצייה חטאת' - הרי היא תמות, כמו שיתבאר בחטאות המתות. ד. בהמת השתפין שהקדיש אחד מהם חצייה שלו, וחזר ולקח [מנה] חצייה האחר והקדישו - הרי זו קדשה וקרבה; אף על פי שמתחלתה דחוייה היתה [שלא יכלה להיקרב] כשהקדיש חצייה - אין הדחוי מעקרו דחוי; ואף על פי שהוא קדשת דמים, הואיל והיא בפעלי חיים, אין בפעלי חיים נדחים, והרי נראית [ראויה] בלה להקרבה - לפיכך תקרב; ועושה תמורה [- אם יחליף זו באחרת גם השניה תהיה קדושה].

ה. האומר: 'דמי בהמה זו עולה', או 'הרי זו לעולה' - אם היתה ראויה לקרב עולה - נתקדשה קדשת הגוף,

טו. מי שגנב נדר, לא יביאנו ממעות מעשר שני, שהרי נתחייב בקרבן זה; וכל המחייב בקרבן, לא יביא קרבנו אלא מן החלין.

טז. אמר: 'הרי עלי תודה מן החלין, ולחמה מן המעשר' - לא יביא לחמה אלא מן החלין; שהרי נדר בקרבן תודה, והתודה אינה באה אלא עם הלחם.

יז. פרש ואמר: 'הרי עלי להביא תודה ממעות מעשר שני, ולחמה מן החלין' - יש לו להביא כמו שגנב; ואם הביא הכל מן החלין, יצא. וכן אם פרש ואמר: 'הרי עלי תודה, היא ולחמה מן המעשר' - יביא; ולא יביא לחמה מחטי מעשר שני, אלא ממעות מעשר שני, כמו בהבמה שהיא ממעות מעשר שני. ואף על פי שפרש שביא לחמה מן המעשר, לא יביא נסכים ממעות מעשר שני, שאין הנסכים באין לעולם אלא מן החלין, כמו שבאנו: לפי שנאמר בהן: 'והקריב המקריב קרבנו' - עד שיהיו משלם, ולא יהיה בהן צד [שייכות] לגבוה [לה'] כלל.

הלכות מעשה הקרבנות פרק יז

א. הנדר מנחה מאפה תנור - לא יביא מאפה כפח [מין תנור], ולא מאפה [שנאפה על] רעפים [שחוממו], ולא מאפה יורות הערבים [גומא בקרקע שאופין בה].

ב. האומר: 'הרי עלי במחבת', והביא במרחשת [מין מחבת], 'במרחשת', והביא במחבת - מה שהביא הביא, וידי חובתו לא יצא; ואם אמר: 'זו להביא במרחשת', והביאה במחבת, או 'במחבת', והביאה במרחשת - הרי זו פסולה. וכן כל פיוצא בזה. וכן האומר: 'הרי עלי שני עשרונות להביא בכלי אחד', והביאם בשני כלים, או 'בשני כלים', והביאם בכלי אחד - מה שהביא הביא, וידי חובתו לא יצא, שנאמר: "כאשר נדרת לה".

ג. 'אלו להביא בכלי אחד', והביא בשני כלים, 'אלו להביא בשני כלים', והביא בכלי אחד - הרי אלו פסולין. לא קבען בשעת הנדר, אלא אמר: 'הרי עלי שני עשרונות', ובשעת הפרשה קבען והפרישן בשני כלים, ויחזר והביאן בכלי אחד - הרי אלו כשרים, שנאמר: "כאשר נדרת", ולא כאשר הפרשת. אמר: 'הרי עלי שני עשרונות להביא בכלי אחד', והביא בשני כלים, אמרו לו: 'בכלי אחד נדרת' - הקריבם בשני כלים, הרי אלו פסולין; הקריבם בכלי אחד, הרי אלו כשרים.

ד. אמר: 'הרי עלי שני עשרונות להביא בשני כלים', והביא בכלי אחד, אמרו לו: 'בשני כלים נדרת' - הקריבן בשני כלים, הרי אלו כשרים; הקריבן בכלי אחד, הרי אלו כשתי מנחות שנתערבו [נ] שאם יכול לקמוץ מכל אחת לבדה [כשירות].

ה. האומר: 'הרי עלי מנחה' - יביא אחת מתמשת מיני מנחות הפאות בגדר ונדבה; אמר: 'הרי עלי מנחות' - יביא שני מיני מנחות מתמשתן; אמר: 'הרי עלי מין מנחות' - יביא שתי מנחות ממין אחד. 'הרי עלי מיני מנחות' - יביא שתי מנחות משני מינים; וכן אם אמר:

ו. האומר: 'שור זה עולה', ונפל בו מום - אם רצה, יביא בדמיו שנים; ואפלו הביא בדמיו איל אחד, יצא. אמר: 'שני שורים אלו עולה', ונפל בהן מום - אם רצה, יביא בדמיהן אחד. 'איל זה עולה', ונפל בו מום - אם רצה, יביא בדמיו כבש; וכן אם נדר כבש ונפסל - אם רצה, יביא בדמיו איל.

ז. אמר: 'הרי עלי עולה', והפריש שור, ונגנב - פוטר עצמו בשוה. אמר: 'שור זה ודמיו עלי עולה', הקבע [נקבע נדרו לשור]; ואם נפסל, לא יביא בדמיו אלא שור.

ח. האומר: 'אחד מכבשי הקדש', ו'אחד משורי הקדש', והיו לו שנים - הגדול שבהן הקדש. היו שלשה - הגדול שבהן הקדש, וחוששין לבינוני; כיצד יעשה? ימתין לבינוני עד שיפול בו מום, ותחול הקדשה על הגדול לבדו. ואם אמר: 'שור שבשורי הקדש' - הגדול שבהן הקדש, ואין חוששין לבינוני.

ט. פרש אחד מהם, ושכח [מי מהם], או שאמר לו אביו: 'אחד מהם הקדש' - הרי זה מקדיש גדול שבהם, ואחר כך יצא ידי חובתו; וכן הנדר עולה מן הפקר, וקבע נדרו, ושכח מה קבע, אם שור אם עגל - הרי זה יביא שור. וכן אם קבע בכבשים ושכח מה קבע - יביא איל; קבע בעזים ושכח - יביא שעיר. שכח באיזה מין מן הבמה קבע עולתו - יביא שור ואיל ושעיר; ואם נסתפק לו שמה בעוף קבע עולתו - יוסיף תור וכן יונה.

י. נדר תודה או שלמים, וקבע נדרו בפקר, ושכח כמה קבעו - יביא פר ופרה; וכן אם נסתפק לו בכבשים - יביא איל ורחל; נסתפק לו בעזים - יביא שעיר ושעירה. שכח באיזה מין קבע נדרו - מביא פר ופרה, איל ורחל, שעיר ושעירה. האומר: 'הרי עלי עולת עוף', מביא תור או פן יונה; פרש, ושכח באיזה מין קבע נדרו - מביא תור וכן יונה.

יא. האומר: 'הרי עלי למזבח' - יביא קמץ לבונה; שאין לה דבר שקרב פלו למזבח כמות שהוא אלא לבונה. פרש נדרו, ושכח מה פרש - יביא מכל דבר שקרב פלו למזבח; לפיכך מביא עולת בהמה, ועולת עוף, ומנחת נסכים, ולבונה, וזין בפני עצמו [חוק מהיין שמביא עם מנחת נסכים].

יב. אמר: 'הרי עלי בסלע למזבח' - יביא כבש, שאין לה דבר שקרב בסלע למזבח אלא כבש; פרש, ושכח מה פרש - יביא בסלע מכל דבר ודבר שקרב למזבח.

יג. האומר: 'הרי עלי לבונה' - לא יפחת מקמץ. 'הרי עלי עצים' - לא יפחת משני גזרים, עבדן במחוקות [מיושרת ומחוקה] עם שפת הכלין וארבע אמה; 'הרי עלי עץ' - מביא גזר אחד, ארכו אמה. ואם רצה להביא דמי העצים, יביא.

יד. מי שגנב או התנדב שמן, כיצד עושין בו? קומץ ממנו קמץ, ונותן עליו מלח, וזורקו על גבי האש, והשאר נאכל לכהנים כשירי מנחות. וכיצד עושין ביין הפא בפני עצמו? נותן עליו מלח, ומנסכו פלו על גבי השיתין ככל הנסכים. והלבונה הבאה בפני עצמה - נותן עליה מלח, וכלה לאשים.

שְׁלֵשָׁה, וְאַרְבָּעָה, וְשִׁשָּׁה, וּמֵשֶׁשֶׁה וּמַעֲלָה - מִפְּנֵי שֶׁהֵן רְאוּיִין לְנִסְכֵּי בְּהֵמוֹת.

יג. בִּיצֵד? נִדָּר שִׁבְעָה, הָרִי הֵן כִּנְסָפִי כִּכְשׁ וְאֵיל; נִדָּר שְׁמוֹנֶה, הָרִי הֵן כִּנְסָפִי שְׁנֵי אֵילִים; תִּשְׁעָה, הָרִי הֵן כִּנְסָפִי שׁוֹר וְכִכְשׁ, אוֹ כִּנְסָפִי שְׁלֹשָׁה כִּכְשִׁים; נִדָּר עֶשְׂרֶה, הָרִי אֵלוֹ כִּנְסָפִי שׁוֹר וְאֵיל, אוֹ שְׁנֵי כִכְשִׁים וְאֵיל. וְכֵן עַד לַעֲוִלָם.

יד. נִדָּר חֲמִשָּׁת לָגִין - אוֹמְרִין לוֹ: 'הַשְּׁלֹם שְׁשָׁה', שֶׁהָרִי קָבָע לְקָרְבָּן; אָכֵל אִם נִדָּר לֵג אוֹ שְׁנַיִם - פְּטוּר, שֶׁהָרִי אֵינָן רְאוּיִין כָּלֵל, לֹא הֵן וְלֹא מְקַצֵּת. וְאֵין מִתְנַדְּבִין וְלֹא נוֹדְרִין פְּחוֹת מֵלֵג שָׁמָּה - שָׁאִין לָךְ מִנְחָה פְּחוֹתָהּ מֵעֶשְׂרֹן, וְהִיא צְרִיכָה לֵג אֶחָד שָׁמָּה.

טו. הָאוֹמֵר: 'הָרִי עָלֵי זֵין' - לֹא יִפְחוֹת מִשְׁלֹשֶׁת לָגִין; 'הָרִי עָלֵי שָׁמֶן' - לֹא יִפְחוֹת מֵלֵג. פֶּרֶשׁ נִדְרוֹ, וְשִׁכַּח כֹּמֶה לָגִין נִדָּר מִן הַזֵּין אוֹ מִן הַשָּׁמֶן - יָבִיא מֵאָה וְאַרְבָּעִים לֵג; שָׁאִין לָךְ יוֹם שֶׁמֶקְרִיבִין בּוֹ הַצִּבּוֹר קֶרֶבּוֹת מְרֻבּוֹת יוֹתֵר מִיּוֹם טוֹב הָרֹאשׁוֹן שֶׁל חֹג שָׁחַל לֵהיוֹת בְּשַׁבָּת, וְיִהְיֶה הַנִּסְכִּים בּוֹ בַּיּוֹם מֵאָה וְאַרְבָּעִים [ו] לֵג שָׁמֶן וּכְמוֹתֶם זֵין, כִּמּוֹ שִׁיתִּבְאָר בְּהִלְכוֹת תְּמִידִין וּמוֹסָפִין.

הִלְכוֹת מַעֲשֵׂה הַקֶּרְבָּנוֹת פֶּרֶק יח

א. כָּל הַקֶּרְבָּנוֹת כָּלֵן - בֵּין קֶרֶבּוֹת בְּהֵמָה וְעוֹף, בֵּין קֶרֶבּוֹת מִנְחוֹת - מִצּוֹת עֲשֵׂה לְהַקְרִיב בְּבֵית הַבְּחִירָה, שֶׁנֶּאֱמָר: 'וְשֵׁם תַּעֲשֶׂה כָּל אֲשֶׁר אֲנִי מִצְוֶה'. וְכֵן מִצּוֹת עֲשֵׂה לֵהיוֹת כָּל אֶדָם מִטָּפֵל וּמִבֵּית הַקֶּרְבָּנוֹת בְּהֵמָה שֶׁנֶּתְחַיֵּב לְהַקְרִיבָן, מִחוּצָה לְאֶרֶץ לְבֵית הַבְּחִירָה, שֶׁנֶּאֱמָר: 'יֵרָק קִדְשִׁיךָ אֲשֶׁר יִהְיֶה לָךְ, וְיִנְדְּרִיךָ, תִּשָּׂא וּבָאתָ אֶל הַמִּקְדָּשׁ' - מִפִּי הַשְּׁמוּעָה [מִסּוֹרֵת מִמֶּשֶׁה רַבִּינוּ] לְמַדּוֹ, שָׁאִין מְדַבֵּר אֵלָּא בְּקִדְשֵׁי חוּצָה לְאֶרֶץ, שֶׁהוּא מִטָּפֵל בָּהֶם עַד שֶׁיָּבִיאֵם לְבֵית הַבְּחִירָה.

ב. הַמִּקְרִיב קֶרֶבּוֹן חוּץ לַעֲזָרָה - בְּטַל מִצּוֹת עֲשֵׂה, וְעֵבֶר עַל לֹא תַעֲשֶׂה, שֶׁנֶּאֱמָר: 'הַשֹּׁמֵר לָךְ פֶּן תַּעֲלֶה עֲלֵהֶיךָ בְּכָל מְקוֹם אֲשֶׁר תִּרְאֶה'. וְאִם הִקְרִיב בְּמִזְדֵּי, חֵיב כֶּרֶת, שֶׁנֶּאֱמָר: 'אֲשֶׁר יַעֲלֶה עוֹלָה אוֹ זֶבַח וְאֵל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא יָבִיאֻנּוּ, וְנִכְרַת'; וְאִם הִקְרִיב בְּשׁוּגָג, מִבֵּית חֲטָאת קְבוּעָה [וּ רְגִילָה].

ג. וְכֵן הַשּׁוֹחֵט קִדְשִׁים חוּץ לַעֲזָרָה - אִף עַל פִּי שְׁלֹא תַעֲלֶה [הַקְרִיב] אוֹתָן - אִם הִנֵּה מִזְדֵּי, חֵיב כֶּרֶת, שֶׁנֶּאֱמָר: 'אֲשֶׁר יִשְׁחַט שׁוֹר אוֹ כֶּשֶׁב אוֹ עֶזְרָא... דָּם יִחָשֵׁב לְאִישׁ הַהוּא, דָּם שָׁפָךְ, וְנִכְרַת'. וְאִם שָׁחַט בְּשׁוּגָג, מִבֵּית חֲטָאת קְבוּעָה.

ד. וְהִיכָן הַזֹּהִיר עַל הַשְּׁחִיטָה בַּחוּץ? בְּהֶקֶשׁ [וּ סְמִיכוֹת הַפְּסוּקִים]; נֶאֱמָר: 'שֵׁם תַּעֲלֶה עֲלֵהֶיךָ', וְנֶאֱמָר: 'וְשֵׁם תַּעֲשֶׂה כָּל אֲשֶׁר אֲנִי מִצְוֶה'. מֵהַ תַּעֲלֶה [וְהַקְרִיב] בַּחוּץ שֶׁעֲנֵשׁ עָלֶיהָ - הַזֹּהִיר עָלֶיהָ בְּפֶרוֹשׁ, שֶׁנֶּאֱמָר: 'הַשֹּׁמֵר לָךְ פֶּן תַּעֲלֶה עֲלֵהֶיךָ', אִף עֲשִׂיהָ שֶׁבִּכְלָלָהּ הַשְּׁחִיטָה, שֶׁעֲנֵשׁ עָלֶיהָ בְּפֶרוֹשׁ - הָרִי הוּא מְזַהֵר עָלֶיהָ, שְׁלֹא עֲנֵשׁ הַכְּתוּב אֵלָּא אִם בֵּין הַזֹּהִיר.

ה. הַשּׁוֹחֵט קִדְשִׁים וְהַעֲלָה אוֹתָם בַּחוּץ, חֵיב שְׁפִיטָה - אַחַת עַל הַשְּׁחִיטָה, וְאַחַת עַל הַהַעֲלָה. וְכֵן אִם שָׁחַט

'מִיָּנִי מִנְחָה' - יָבִיא שְׁנֵי מִיָּנִין. קָבַע נִדְרוֹ בְּמִין מֶהֱן, וְשִׁכַּחוּ - מִבֵּית חֲמִשָּׁתָן.

ו. אֵין הַיָּחִיד מִבֵּית מִנְחָה בְּכָלִי אֶחָד יוֹתֵר מִשְׁשִׁים עֶשְׂרֹן; וְאִם נִדָּר יוֹתֵר מִשְׁשִׁים - מִבֵּית שְׁשִׁים בְּכָלִי אֶחָד, וְהַשָּׂאֵר בְּכָלִי שְׁנֵי; שָׁאִין יְכוּלִין לְהַפְלִיל כְּאֶחָד אֵלָּא שְׁשִׁים, אָכֵל יוֹתֵר עַל שְׁשִׁים אֵין נִבְלָלִין. אִף עַל פִּי שָׁאִין הַבְּלִילָה מֵעַכְבָּת כִּמּוֹ שֶׁבְּאֶרְנּוּ, אֲמָרוּ חֻכְמִים: 'כָּל הָרְאוּי לְבְּלִילָה [וּ שִׁיכוּל לְהַתְעַרְבֵּב], אֵין הַבְּלִילָה [בַּפּוּעֵל] מֵעַכְבָּת בּוֹ; וְכָל שָׁאִינוֹ רְאוּי לְבְּלִילָה, הַבְּלִילָה מֵעַכְבָּת בּוֹ'.

ז. אָמַר: 'הָרִי עָלֵי מֵאָה אֶחָד וְעֶשְׂרִים עֶשְׂרֹן' - מִבֵּית מֵאָה וְעֶשְׂרִים בְּשְׁנֵי כָלִים, שְׁשִׁים כָּלִי כָּלִי, וּמִבֵּית עֶשְׂרֹן אֶחָד בְּכָלִי שְׁלִישִׁי. אָמַר: 'הָרִי עָלֵי עֶשְׂרֹן' - מִבֵּית עֶשְׂרֹן אֶחָד. 'הָרִי עָלֵי עֶשְׂרֹנוֹת' - יָבִיא שְׁנַיִם; פֶּרֶשׁ נִדְרוֹ, וְשִׁכַּח כֹּמֶה עֶשְׂרֹן פֶּרֶשׁ - יָבִיא שְׁשִׁים עֶשְׂרֹן בְּכָלִי אֶחָד. שִׁכַּח כֹּמֶה עֶשְׂרֹן פֶּרֶשׁ, וּבִאֲיוֹהָ מִן קָבָעוּ - הָרִי זֶה מִבֵּית שְׁשִׁים עֶשְׂרֹן מִכָּל מִין וּמִן מִחֲמִשָּׁתָן [וּ מִחֲמִשָּׁת מִיָּנִי מִנְחוֹת].

ח. קָבַע נִדְרוֹ, וְשִׁכַּח כֹּמֶה עֶשְׂרֹנוֹת נִדָּר וּבְכֹמֶה כָּלִים נִדָּר - הָרִי זֶה מִבֵּית מֵאָה וְעַד שְׁשִׁים, בְּשְׁשִׁים כָּלִי. בִּיצֵד? מִבֵּית עֶשְׂרֹן אֶחָד בְּכָלִי רֹאשׁוֹן, וְשְׁנֵי עֶשְׂרֹנוֹת בְּכָלִי שְׁנֵי, וְשְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֹנוֹת בְּשְׁלִישִׁי, עַד שִׁיְהִיו שְׁשִׁים עֶשְׂרֹן בְּכָלִי הָאֶחָד. וְאִם שִׁכַּח אִף בִּאֲיוֹהָ מִן קָבָע - מִבֵּית עַל סֹדֶר זֶה שְׁשִׁים כָּלִי מִכָּל מִין; וְנִמְצָא מִבֵּית מִכָּל מִין אֵלָּה וְשְׁמוֹנֶה מֵאוֹת וְשְׁלֹשִׁים עֶשְׂרֹן.

ט. הָאוֹמֵר: 'הָרִי עָלֵי מִנְחַת שְׁעוֹרִים', אוֹ 'מִנְחַת חֲצִי עֶשְׂרֹן', אוֹ 'מִנְחַת שְׁלֹשָׁה שָׁמֶן וּלְבֹנָה' - הָרִי זֶה פְּטוּר, שְׁלֹא הִתְנַדֵּב דְּבַר שֶׁכְּמוֹהוּ מְקַרְבִּין. אָמַר: 'הָרִי עָלֵי מִנְחָה מִן הַשְּׁעוֹרִים', אוֹ 'מִן הַעֲדָשִׁים', אוֹ 'מִנְחָה כֹּלֵל שָׁמֶן וּלְבֹנָה', אוֹ 'מִנְחָה חֲצִי עֶשְׂרֹן' - שׁוֹאֲלִין אוֹתוֹ; אִם אָמַר: 'לֹא נִדְרֵתִי אֵלָּא עַל דָּעַת שֶׁמֶתֶר לְהַקְרִיב בָּזֶה, וְאֵלוֹ יִדְעֵתִי שָׁאִין מְקַרְבִּין אֵלָּא עֶשְׂרֹן שְׁלֹם סֵלֶת בְּשָׁמֶן וּלְבֹנָה, לֹא הִיִּיתִי נוֹדֵר' - הָרִי זֶה פְּטוּר; וְאִם אָמַר: 'אֵלוֹ הִיִּיתִי יוֹדֵעַ, הִיִּיתִי נוֹדֵר בְּדֶרֶךְ שֶׁמֶקְרִיבִין' - הָרִי זֶה חֵיב לְהַקְרִיב בְּדֶרֶךְ שֶׁמֶקְרִיבִין.

י. נִדָּר עֶשְׂרֹן וּמִחְצָה, וְאָמַר: 'אֵלוֹ הִיִּיתִי יוֹדֵעַ, הִיִּיתִי נוֹדֵר בְּדֶרֶךְ הַמִּתְנַדְּבִין' - הָרִי זֶה מִבֵּית שְׁנַיִם. אָמַר: 'הָרִי עָלֵי קֶמַח', אוֹ 'הָרִי עָלֵי חֲצִי עֶשְׂרֹן', וְלֹא הִזְכִּיר שֵׁם מִנְחָה - הָרִי זֶה פְּטוּר, כִּמּוֹ שְׁלֹא נִדָּר מֵעוֹלָם. וְכֵן הָאוֹמֵר: 'הָרִי עָלֵי תוֹדָה בְּלֹא לֶחֶם', 'זֶבַח בְּלֹא נִסְכִּים' - הָרִי זֶה פְּטוּר; וְאִם אָמַר: 'אֵלוֹ הִיִּיתִי יוֹדֵעַ שָׁאִין מְקַרְבִּין בּוֹ, הִיִּיתִי נוֹדֵר בְּדֶרֶךְ הַנּוֹדְרִין' - הָרִי זֶה חֵיב לְהַבִּיא בְּדֶרֶךְ הַמִּקְרִיבִין.

יא. הָאוֹמֵר: 'הָרִי עָלֵי לֶחֶם תוֹדָה' - יָבִיא תוֹדָה וְלֶחֶם; שֶׁהַדָּבָר יוֹדֵעַ שָׁאִין מְקַרְבִּין לֶחֶם בְּלֹא תוֹדָה, וְסוֹף הַקֶּרֶבּוֹן הַזֶּה. אָמַר: 'הָרִי עָלֵי לֶחֶם לְפֶטֶר תוֹדָתוֹ שֶׁל פְּלוֹנִי' - יָבִיא לֶחֶם תוֹדָה עִם תוֹדַת חֲבֵרוֹ.

יב. מִתְנַדֵּב אֶדָם אוֹ נוֹדֵר זֵין בְּפָגִי עֲצָמוֹ. וְאֵין מִתְנַדְּבִין לֵג זֵין, וְלֹא שְׁנֵי לָגִין - שָׁאִין בְּנִסְכִּים לֹא לֵג וְלֹא שְׁנַיִם; וְאֵין מִתְנַדְּבִין חֲמִשָּׁה - שָׁאִין חֲמִשָּׁת לָגִין רְאוּיִין לֹא לְנִסְכֵּי בְּהֵמָה אַחַת, וְלֹא לְנִסְכֵּי שְׁתֵּי בְּהֵמוֹת. אָכֵל מִתְנַדְּבִין

ושאר גוף הבהמה לחוץ, או שהיה גופה בפנים וצוארה בחוץ - חזב, עד שתהיה הבהמה כלה במקדש, שנאמר: "ואל פתח אהל מועד לא יביאנו". אבל השוחט בגגו של היכל - אף על פי שאינו ראוי לזביחה כלל, הרי זה פטור. טז. שנים שאחזו בספיין ושחטו בחוץ - פטורין, שנאמר: "אשר ישחט.. או אשר ישחט" - אחד, ולא שנים. ואחד ששחט בחוץ - אף על פי שלא נתפון לשחט קדשים אלו לה' - הרי זה חזב, שנאמר: "דם יחשב לאיש ההוא, דם שפך" - אף על פי שזה הדם במחשבתו פדום הנשפך, לא בקרבן - הרי זה חזב.

יז. השוחט בחוץ בלילה - חזב, הואיל והשחיטה [של חולין] בלילה כשרה בחוץ. וכן אם העלה [בחולין] בלילה מזה ששחט [- אותה שנשחטה] בחוץ בלילה - חזב על ההעלה; אבל אם שחט בפנים [במקדש] בלילה והעלה בחוץ - פטור, לפי שלא העלה אלא דבר פסול, שאין לך שחיטה כשרה בלילה במקדש. וכן אם קבל בכלי חל בפנים וזרק בחוץ - פטור.

יח. וכן המולק [שחיטה מיוחדת בעוף] את העוף בחוץ, פטור; ואם העלהו, פטור. מלק בפנים והעלה בחוץ - חזב על ההעלה; שחטו בפנים והעלהו בחוץ - פטור, שלא העלה אלא דבר שאינו ראוי לקרב. שחט את העוף בחוץ והעלהו בחוץ - חזב שמים; שהשחיטה בחוץ כשרה, והרי היא כמליקה בפנים.

יום חמישי

הלכות מעשה הקרבנות פ"ק יט

א. אין המעלה בחוץ חזב עד שיעלה לראש המזבח שיעשה בחוץ; אבל אם העלה על הסלע או על האבן - פטור; שאין קרוי קרבן אלא על המזבח, ואף על פי שהוא בחוץ - שנאמר: "ויבן נח מזבח". ואינו חזב עד שיעלה לשם, שנאמר: "לעשות אתו לה".

ב. אינו חזב אלא על העלית דבר הראוי לאשים או למזבח, כגון העולה - שנאמר: "אשר יעלה עולה"; מה עולה שראויה לאשים - אף כל שראוי לאשים הוא שחיבין על העליתו בחוץ.

ג. מכאן אמרו חכמים: הזורק את הדם, או המקטיר אברי עולה, או אפורין [אברים], או קמץ [ממנחה], או לבונה, או קטרת, או מנחת כהנים, או מנחת נסכים, או המנסף שלשה לגין זין, או שלשת לגין מים, בחוץ - חזב, שנאמר: "לא יביאנו לעשות אתו" - כל המתקבל בפנים, חזבין עליו בחוץ.

ד. אבל הזורק שרי הדם בחוץ, אפלו שרי דמים הפנימיים [- חסאות שזין דמן בהיכל] - פטור; שזריקת שרי הדם - שרי מצוה הם, ואינן מעבדין. וכן המנסף זין או מים פחות משלשה לגין בחוץ - פטור, בין בשאר ימי השנה בין בחג; הואיל וחסר השעור, הרי אינן ראויין להתקבל בפנים. וכן המעלה מבשר חסאת, מבשר אשם, מבשר שלמים, בין של יחיד בין של צבור, משרי מנחות,

בפנים והעלה בחוץ - חזב על ההעלה; וכן אם שחט בחוץ והעלה בפנים - חזב על השחיטה.

ו. אינו חזב אלא על שחיטת קדשים הראויין לקרב למזבח, אבל השוחט בחוץ אחד מאסורי מזבח או מחסאות המתות - הרי זה פטור, שנאמר: "לפני משכן ה'" - כל שאינו ראוי לבוא אל משכן ה' אין חזבין עליו. ז. שחט בחוץ מחסר זמן בגופו או בפעלים [- יבאר בהמשך] - הואיל ואינו ראוי לבוא עתה בפנים, פטור.

ח. איזה הוא מחסר זמן בגופו? בהמה בתוך שבועת ימי הלדה, ותורין שלא הגיע זמנן [- שטרם הזהיבו כנפיהם], ואותו ואת בנו שנשחט אחד מהן היום, שאין השני ראוי עד למחר.

ט. ואיזה הוא מחסר זמן בפעלים? קרבן שעדין לא הגיע זמן פעליו להקריבו. ביצד? הזב והזבה והילד ששחטו חטאתו בחוץ בתוך ימי ספירה [לטהרות], פטורין; וכן מצרע ששחט חטאתו ואשמו בחוץ בתוך ימי ספירה, פטור; שעדין לא נראו [- נהיו ראויין] בפעלי הקרבנות האלו לכפרה. אבל אם שחטו עולותיהן בחוץ בתוך ימי הספירה, חזבין; שהעולה דורון היא, והחטאת והאשם הן עקר הכפרה. וכן גזיר ששחט חטאתו בחוץ בתוך ימי גזירות, פטור; הקריב עולתו או שלמיו בחוץ, חזב; שהחטאת היא המעפכת אותה, והיא עקר הגזירות.

י. אשם תלוי [- מסופק אם חטא] וחטאת העוף הבאה על הספק [- אשה שהפילה וספק אם עובר הוא] שהקריב בחוץ - פטור, שהרי לא נקבע האסור [והקרבן בא מספק]. אשם מצרע ששחטו בחוץ שלא לשמו - חזב, הואיל וישלם לשמו ראוי בפנים וכשר, כמו שיתבאר. וכל קרבן שהוא פטור על שחיטתו בחוץ, כך הוא פטור על העליתו [הקרבנות].

יא. שגי שיערי יום הכפורים ששחטן בחוץ - אם עד שלא התנדדה עליהן, חזב כרת על שניהן, הואיל וראויין לבוא לפני ה' לודוי; ואם אחר שהתנדדה - פטור על המשתלח [לעזאזל], שהרי אינו ראוי לבוא לפני ה'.

יב. השוחט שלמים בחוץ קדם שיתחור דלתות ההיכל - פטור; שהרי הן מחסרים מעשה [- כי בשחיטה על הדלתות להיות פתוחות], ואחר כך יהיו ראויין לקרב לפני ה', כמו שבארנו. והשוחט את הפסח בחוץ, אפלו בשאר ימות השנה - בין לשמו בין שלא לשמו - חזב; שהפסח בשאר ימות השנה שלמים הוא.

יג. בהמת חלין שעברה קדשי מזבח [- שהקדישה בעודה ברחם] - אסור לשחט אותה [- את האם] - בחוץ; ואם שחט - אינו לוקה, מפני שאינה ראויה [עוברת] לבוא לפני ה'.

יד. גנב והקדיש, ואחר כך שחט בחוץ - חזב. ומאימתי העמידה בראשונה, כדי לחיבו עליה כרת? משעה שהקדישה; והוא ששחטה אחר יאוש [בעלים מהגניבה]; אבל לפני יאוש, אינה קדושה.

טו. היתה הבהמה כלה בחוץ וצוארה בפנים, ושחט חזב, שנאמר: "אשר ישחט שור או כשב או עז במחנה, או אשר ישחט מחוץ למחנה". אחד השוחט במקדש

על הנתן בחוץ, שהרי כלו ראוי לקרב בפנים; ואם נתן ממנו בפנים וחזר ונתן בחוץ - פטור, מפני שהן שירים. אבל אם קבל בשני כוסות, בין שנתן שניהן בחוץ, או אחד בחוץ ואחד בפנים, או אחד בפנים ואחד בחוץ - הרי זה חייב.

יד. הקמץ והלבונה של מנחה, שהקריב אחד מהן בחוץ, או הקריב אחד בפנים והשני בחוץ - חייב; וכן שני בזיכי לבונה של לחם הפנים שהקריב אחד מהן בחוץ, או אחד בפנים ואחד בחוץ - חייב.

טו. מי ששחט קדשים בזמן הזה והעלה חוץ לעזרה - חייב, מפני שהוא ראוי לקרב בפנים; שהרי מתר להקריב אף על פי שאין שם בית, שקדשה ראשונה קדשה לשעמה [לזמנו] וקדשה לעתיד לבוא [לנצח], כמו שבארנו.

טז. השוחט קדשי [- שהתקבלו מ:] גוים בחוץ, חייב; וכן המעלה אותן בחוץ. והגוים מתרין להקריב עולות לשם בכל מקום, והוא שיקריבו בבמה שיבנו. ואסור לסייע ולעשות שליחותן, שהרי נאסר עלינו להקריב בחוץ. ומתיר להורות להם וללמדם היאך יקריבו לשם האל ברוך הוא.

ברייך רחמנא דסייען

הלכות תמידין ומוספין

יש בכללן תשע עשרה מצוות - שמונה עשרה מצוות עשה, ואחת מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) להקריב שני כבשים בכל יום עולות; (ב) להדליק אש על המזבח בכל יום; (ג) שלא לכבותה; (ד) להרים את הדשן בכל יום; (ה) להקטיר קטרת בכל יום; (ו) להדליק נרות בכל יום; (ז) שיקריב בהן גדול מנחה בכל יום, והיא הנקראת 'חבתין'; (ח) להוסיף שני כבשים עולות בשבת; (ט) לעשות לחם הפנים; (י) מוסף ראשי חדשים; (יא) מוסף הפסח; (יב) להקריב עמר התנופה; (יג) לספר כל איש ואיש שבועה שבוועות מיום הקרבת העמר; (יד) מוסף עצרת; (טו) להביא שתי הלחם עם הקרבנות הבאות בגלל הלחם ביום עצרת; (טז) מוסף ראש השנה; (יז) מוסף יום צום; (יח) מוסף הקדש; (יט) מוסף שמיני עצרת. ובארור מצוות אלו בפרקים אלו.

הלכות תמידין ומוספין פרק א

א. מצות עשה להקריב שני כבשים עולות בכל יום, והן הנקראין 'תמידין', אחד בבקר ואחד בין הערבים. שנאמר: "שנים ליום, עלה תמיד".

ב. ואימתי זמן שחיתטן? של בקר - שוחטין אותו קדם שמתעלה החמה, משצייר פניו כל המזרח; ופעם אחת דחקה שעה את [- נאנסו] הצבור בבית שני, והקריבו תמיד של שחר בארבע שעות ביום.

ג. תמיד של בין הערבים, שוחטין אותו משצייר [שינטה] הצל [למזרח] ויכר לכל שהאריך, והוא משש ומחצה ומעלה, עד סוף היום; ולא היו שוחטין אותו בכל

משתי הלחם, מלחם הפנים, בחוץ - פטור; שכל אלו ראויין לאכילה, לא לאשים.

ה. המעלה את הבקמה בלה בחוץ - חייב מפני האמורין; ואף על פי שלא הפרישן, אין בשר הזבח חוצץ, וכאלו הקטיר האמורין בפני עצמן. אבל המעלה מנחה שלא נקמצה - פטור, שאין הקמץ ברור ומבדל; קמצה, וחסר קמצה לתוכה, והקריב בלה בחוץ - חייב.

ו. [במנחות:] היוצק [שמן], והבולל, והפוחת [חותך לפתיתים], והמולח, והמניף, והמגיש [למזבח], והמסדר את השלחן [לחם הפנים], והמטיב את הנרות, והקומץ, והמקבל דמים, בחוץ - פטור, לפי שכל אחד מאלו אינו גמר עבודה, ונאמר: "אשר יעלה עולה". מה העלה [הקרבן] שהיא גמר עבודה - אף כל שהוא גמר עבודה, חייבין עליו.

ז. פרה אדמה שטרפה חוץ ממקום שרפתה, וכן שעיר המשתלח [לעזאזל] שהקריבו בחוץ אחר שהתודה עליו - פטור, שנאמר: "ואל פתח אהל מועד לא יביאנו" - כל שאינו ראוי לבוא אל פתח אהל מועד, אין חייבין עליו. אבל קדשים פסולין שהיה פסולן בקדש - אם העלה מהן בחוץ, חייב. כיצד? כגון הלקן, והיוצא [מהעזרה], והטמא, ושנפסל במחשבת העובד [- שחשב מחשבה הפוסלת] - שכלן נשרפים, כמו שיתבאר בהלכות פסולי המקדשין - אם עבר והעלה מהן בחוץ, חייב, שנאמר: "לעשות אותו לה" - כל הנעשה לה' חייבין עליו, ואלו נעשו לה'.

ח. כל דבר שחייבין על העליתו בחוץ - בין שהעלה ממנו פזית בחוץ, חייב; בין שהעלה בפנים תחלה ושיר ממנו פזית והעלהו בחוץ, בין שהניח הכל בפנים [ולא הקריב] ולקח ממנו פזית והעלהו בחוץ. אבל אם חסר אותו דבר הקרב כל שהוא בפנים, והעלה שאריתו בחוץ - פטור. **ט.** כיצד? הקמץ או הלבונה, והאמורין, והעולה, והמנחה הנשרפת, והנסכים, שחסרו מקצתם בפנים, והקריב שאריתן בחוץ - פטור; שהרי נאמר: "לעשות אותו" - על השלם הוא חייב, ואינו חייב על החסר. הוציא שלם, וחסר בחוץ, והעלהו - הרי זה ספק, לפיכך אינו לוקה.

י. העלה אבר שאין בו פזית בשר, והיה העצם משלימו לכזית - חייב, מפני שהוא מחפר; היה מלח משלימו לכזית - הרי זה ספק, לפיכך אינו לוקה. ועולה ואמורה מצטרפין לכזית.

יא. העלה [אבר] וחזר והעלה [אבר נוסף] - חייב על כל אבר ואבר. ורק [דס] והעלה [איברים] - חייב שתיים; שהרי חלק הכתוב בין מעלה לעושה, שהרי נאמר: "אשר יעלה עלה", ונאמר: "לעשות אותו". העלה אבר חסר - פטור, שנאמר: "לעשות אותו", על השלם הוא חייב.

יב. שנים שאחזו באבר והעלוהו בחוץ - חייבין, שנאמר: "איש איש אשר יעלה עלה" - אפלו איש ואיש שהעלו, חייבין.

יג. הזורק מקצת מתנות [של דס] בחוץ, חייב. המקבל דם חטאת בכוס אחד, נתן ממנו בחוץ וחזר ונתן בפנים - חייב

יב. טעו או שגגו, אפלו הזידו, ולא הקריבו תמיד של שחר - יקריבו תמיד של בין הערבים. במה דברים אמורים? בשנתחנף המזבח. אבל היה מזבח חדש, שעדין לא קרב עליו כלום - לא יקריבו עליו תחלה בין הערבים; שאין מחנכין [חונכין] מזבח העולה אלא בתמיד של שחר.

הלכות תמידין ומוספין פ"ק ב

א. מצות עשה להיות אש יקודה תמיד על המזבח, שנאמר: "אש תמיד תוקד על המזבח"; אף על פי שהאש ירדה מן השמים, מצוה להביא מן ההדיוט - שנאמר: "ונתנו בני אהרן הכהנים אש על המזבח".

ב. בבקר עורכין עצים, ועושין בראש המזבח מערכה גדולה של אש - שנאמר: "ויבער עליה הכהן עצים בבקר בבקר"; וכן מצוה לעלות בשני גזרין של עץ עם תמיד של שחר, יתר על עצי המערכה - שנאמר: "ויבער עליה הכהן עצים בבקר". וכן מוסיפין שני גזרין עם תמיד של בין הערבים, שנאמר: "ויערכו עצים על האש" - מפי השמועה [מסורת ממשא רבינו] למדו, שבתמיד של בין הערבים הכתוב מדבר.

ג. שני גזרין של בין הערבים - מצלין אותן שני כהנים, כל אחד ואחד בצע יחידי בידו, שנאמר: "וערכו", הרי כאן שנים. אבל של שחר - בכהן אחד.

ד. שלש מערכות של אש עושין בראש המזבח בכל יום: ראשונה - מערכה גדולה, שעליה מקריבין התמיד עם שאר הקרבנות; ומערכה שנייה בצדה - קטנה, שממנה לוקחין אש במחתה להקטיר קטרת בכל יום; ומערכה שלישית - אין עליה כלום, אלא לקיום מצות האש, שנאמר: "אש תמיד תוקד".

ה. מפי השמועה [מסורת ממשא רבינו] למדו, שנה שנאמר: "על מוקדה על המזבח", זו מערכה גדולה; "ואש המזבח תוקד בו", זו מערכה שנייה של קטרת; "והאש על המזבח", זו מערכה שלישית של קיום האש. אבל אברים ופדרים שלא נתאכלו מבערב, נותנין אותן בצדי מערכה גדולה.

ו. המכבה אש המזבח - לוקה, שנאמר: "לא תכבה"; אפלו גחלת אחת, ואפלו הורידה מעל המזבח וכבה - לוקה. אבל אש מחתה, ואש מנורה שהכניח במזבח להדליק ממנה - אף על פי שפכה אותן בראש המזבח, פטור; שהרי נתקה [נלקחה] למצוה אחרת, ואין אני קורא בהן אש המזבח.

ז. כשנסדר עצי מערכה גדולה, מסדר אותה במזרח המזבח; ויהיה מראיה שהתחיל לסדר מן המזרח. ורוח היה בין הגזרין. וראשי הגזרין הפנימיין היו נוגעין בדישן [פ"ק] שבאמצע המזבח, והוא הנקרא 'תפוח'.

ח. ואחר שנסדר מערכה גדולה, חוזר ובורר עצי תאנה יפים, ומסדר מערכה שנייה של קטרת מכנגד קרן מערבית דרומית, משוכה מן הקרן כלפי צפון ארבע אמות, ובה [היה מניח עצים באופן שיוותרו לאחר השריפה כמיוות] כמו

יום אלא בשמונה שעות ומחצה, וקרב בתשע ומחצה. ולמה מאחרין אותו שתי שעות אחר תחלת זמן שהיטתו? מפני הקרבנות של יחיד או של צבור; לפי שאסור להקריב קרבן כלל קדם תמיד של שחר, ולא שוחטין קרבן אחר תמיד של בין הערבים, חוץ מקרבן פסח לבדו, שאי אפשר שיקריבו כל ישראל פסחיהן בשתי שעות.

ד. אין שוחטין את הפסח אלא אחר תמיד של בין הערבים; וכן מחסרי כפורים [י] - טמא שטבל וטהר וטרם הקריב קרבנו [מקריבין כפרתן אחר תמיד של בין הערבים ביום ארבעה עשר, כדי שיהיו טהורין לאכל פסחיהן לערב. ערב פסחים, בין בחל בין בשבת, היה התמיד נשחט בשבע ומחצה, וקרב בשמונה ומחצה, כדי שיהיה להן פנאי לשחט פסחיהן; ואם חל ערב פסחים להיות ערב שבת, היו שוחטין אותו בשש ומחצה בתחלת זמנו, וקרב בשבע ומחצה - כדי שיהיה להן רוח ביום לצלות קדם שיכנס השבת.

ו. אף על פי שאין שוחטין אחר תמיד של בין הערבים, מקטירין כל דבר הראוי להקטרה כל היום; ומקטירין אברי עולות והאמורין עד חצי הלילה, כמו שבארנו במעשה הקרבנות. ואברין ואמורין שלא נתאכלו, בין מן התמיד בין משאר הקרבנות - מהפכין בהן כל הלילה עד הבקר, שנאמר: "על מוקדה על המזבח כל הלילה עד הבקר".

ז. אברים של תמיד דוחין את השמאה [י] - שאם נעשה בטומאה קרב בטומאה [ואינן דוחין את השבת, אלא בערב שבת בלבד מקטירין אברי תמיד של ערב שבת; שהתמיד - תחלתו דוחה שבת, וסופו אינו דוחה. חלבי שבת - קרבין בלילי יום טוב, אם חל יום טוב להיות במוצאי שבת; אבל אין קרבין בלילי יום הפורים, שנאמר: "עלת שבת, בשבתו" - ולא בשבת אחרת [וייום כיפור נקרא שבת], ולא עולת חל ביום טוב.

ח. ארבעה עשר [בניסן] שחל להיות בשבת - מקטירין חלבי הפסחים בלילי יום טוב, מפני שהן כחלבי שבת.

ט. אין פותחין [לא יהיו פחות] מששה טלאים המבקרים [בדוקים ממומין] בלשפת הטלאים שבמקדש; ויהיו מוכנים קדם יום הקרבה, בארבעה ימים. אף על פי שהיו מבקרים אותו מתחלה, לא היו שוחטין את התמיד עד שמבקרים אותו שנייה קדם השחיטה לאור האבוקות; ומשקין אותו מים בכוס של זהב, כדי שיהיה נוח להפשט [העור].

י. כמעשה תמיד של שחר, כן מעשה תמיד של בין הערבים; והפל כמעשה העולה שפכתו במעשה הקרבנות. ולא היו כופתין את הטלה, שלא יחשו את המינין [עבודה זרה]; אלא אותיו ידיו ורגליו בידיהן; וכן היתה עקדתו, ראשו לדרום ופניו למערב.

יא. תמיד של שחר היה נשחט על קרן צפונית מערבית של בית המטבחים על טבעת שנייה, ושל בין הערבים - על קרן צפונית מזרחית ממנה על טבעת שנייה, כדי שיהיה כנגד השמש; דברי קבלה [ממשה מסיני] הן, שיהיו נשחטין כנגד השמש.

טו. ואף על פי שאין הוצאתו לחוץ עבודה, אין בעלי מומין מוציאין אותו. וכשמוציאין אותו חוץ לעיר, מניחין אותו במקום שאין הרוחות מנשבות בו בחזקה, ולא הנזמים גורפין אותו; ולא יפזרנו שם - שנאמר: "ושמו", שניניחנו בנחת. ואסור להנות בו.

יום שישי

הלכות תמידין ומוספין פרק ג

א. מצות עשה להקטיר הקטרת על מזבח הזהב שבהיכל פעמים בכל יום, בבקר ובין הערבים, שנאמר: "והקטיר עלי אהרן קטרת סמים". לא הקטירו בבקר - נקטירו בין הערבים, אפלו היו מזידין; ואין מתנכין [חונכים] מזבח הזהב אלא בקטרת של בין הערבים.

ב. כמה מקטירין ממנה בכל יום? משקל מאה דינרין, חמשים בבקר וחמשים בין הערבים. מזבח שנעקר, מקטירין קטרת במקומו [- שהיה קיים]. וקטרת שפקעה [קפצה] מעל גבי המזבח, אפלו קרטין [חתכות שלמות] שבה - אין מחזירין אותם.

ג. בעת שמקטירין הקטרת בהיכל בכל יום - פורשין כל העם מן ההיכל ומבין האולם ולמזבח; לא יהיה שם אדם, עד שיצא זה שהקטיר הקטרת. וכן בשעה שיכנס בדם חטאות הנעשות בפנים, פורשין הכל מבין האולם ולמזבח עד שיצא, שנאמר: "וכל אדם לא יהיה באהל מועד בבואו לכפר בקדש וגו'" - בגין אב [- מלמד] לכל כפרה שפקדש, שלא יהיה שם אדם.

ד. כיצד סדר הקטרת הקטרת בכל יום? מי שזכה בדשון המזבח הפנימי נכנס וכלי קדש, וטני' היה שמו, ושל זהב היה, ומחזיק קנים וחצי; מניח הטני בארץ לפניו, וחופן בידיו האפר והפחם שבתוף המזבח ונותן לתוף הטני, ובאחרונה [- מה שלא ניתן לאסוף ביד] מכבד [מטאטא] את השאר לתוכו, ומניחו שם בהיכל ויוצא.

ה. ומי שזכה בקטרת נוטל כלי מלא קטרת גדוש, וכסוי היה לו, ו'בזף' היה שמו; ונותן הבזף בתוף כלי אחר, ו'כף' היה שמו, ומכסה את הכף בכגד קטן, ואוחז הכף בידו ונכנס, ועמו אחר, במחטה של אש בידו. וכיצד חותה? זה שזכה במחטה לוקח מחטה של כסף, ועולה לראש המזבח, ומפנה הגחלים הילף והילף; ונוטל מן הגחלים שנתאכלו במערכה שניה, ויורד ומערן [שופכן] לתוף מחטה של זהב. אם נתפזרו מן הגחלים כמו קב או פחות, מכבדן לאמה; ובשבת, כופה עליהן הפסכתר [כלי גדול]. ואם נתפזר יתר על קב, חוזר וחותה.

ו. שלשה דברים היה הפסכתר משמש: כופין אותו על הגחלים ועל השרץ בשבת [מפני הטומאה], ומורידין בו את הדשן מעל המזבח.

ז. ומקדים לפניו זה שדשן המזבח הפנימי, ונוטל הטני שבו דשון המזבח, ומשתתה ויוצא. וזה שבגידו המחטה צובר את הגחלים על גבי המזבח הפנימי, ומרדדן [פורשו] שטוח בשולי המחטה, ומשתתה ויוצא. וזה שבגידו הכף

חמש סאין גחלים. ובשבת עושין בה כמו שמונה סאין גחלים, מפני שעליה מקטירין בכל שבת שני בזיכי לבונה של לחם הפנים.

ט. מערכה שלישית של קיום האש - עושה אותה בכל מקום שירצה מן המזבח, ומצית בה את האש; ולא יצית האש למטה ויעלה אותה למזבח, אלא במזבח עצמו מציתין, שנאמר: "ואש המזבח תוקד בו" - מכאן להצתה, שלא תהיה אלא בראשו של מזבח.

י. הרמת הדשן מעל המזבח בכל יום - מצות עשה, שנאמר: "והרים את הדשן"; והיא עבודה מעבודות כהנה. ובגדי כהנה שתורם בהן הדשן יהיו פחותין מן הפלים שמשמש בהן בשאר עבודות, שנאמר: "ופשט את בגדיו ולבש בגדים אחרים, והרים את הדשן" - אינו אומר "אחרים" שיהיו בגדי חל, אלא שיהיו פחותין מן הראשונות, לפי שאינו דרך ארץ שימזג כוס לרבו בכגדים שבשל בהם קדירה לרבו.

יא. אימתי תורמין הדשן? בכל יום - משניעלה עמוד השחר; ובכרגלים - משליש אחרון של לילה; וביום הכפורים - מחצי הלילה.

יב. כיצד תורמין? מי שזכה לתרם, טובל ולובש בגדי הרמה, ומקדש ידיו ורגליו; ואומרין לו: 'הזהר שמא תגע בכלי עד שתקדש ידך ורגלך'. ואחר כך לוקח המחטה, ושל כסף היתה; והיא היתה נתונה במקצוע [מרוזית] בין כבש למזבח, במערכו של כבש. ונוטל את המחטה, ועולה לראש המזבח, ומפנה את הגחלים הילף והילף, וחותה מן הגחלים שנתאכלו כלב האש, ויורד למטה לארץ. והופך פניו לצפון, ומהלך בארץ למזרח הכבש כמו עשר אמות כלפי הצפון, וצובר את הגחלים שחתה על גבי הרצפה רחוק מן הכבש שלשה טפחים, במקום שנותנין מראות העוף [- מעי העוף] ודשון [אפר] המזבח הפנימי והמנורה. וחתה זו שחותה במחטה ומוריד לרצפה אצל המזבח - היא המצה של כל יום.

יג. אחר שירד זה שתורם, רצין הכהנים ומקדשין ידיהן ורגליהן במהרה, ונוטלין את המגרפות [יעים] ואת הצנורות [שפודים], ועולין לראש המזבח, וכל אברי העולות ואמורי הקרפנות שלא נתאכלו כל הלילה - מחזירין אותן לצדדי המזבח. אם אין הצדדין מחזיקין [מספיקים] - סודרין [מסדרים] אותם בכבש כנגד הסוכב [אמצע המזבח]. ואחר כך גורפין הדשן [אפר] במגרפות מפל צדדי המזבח, ומעלין אותו ערמה על גבי התפוח [ערמת האפר], וגורפין מאותה הערמה בפסכתר, והוא כלי גדול שמחזיק לתף [- מידה גדולה של חצי כור]; ומורידין אותו למטה. ובכרגלים לא היו מורידין אותו, אלא מניחין הערמה גבוהה באמצע המזבח, מפני שהוא נואי למזבח. **יד.** כל מי שרצה מן הכהנים - ממלא מן הדשן שהורידו למטה, ומוציא חוץ לעיר לשפך הדשן; ואין להוצאת הדשן לחוץ פיס, אלא כל הרוצה. ומעולם לא נתעצל כהן מלהוציא את הדשן.

עם תמיד של בין הערבים. ולישתן ואפיתן דוחין את השבת ואת הטמאה [אם נטמאה כל הסולת שיש, או נטמאו כל הכוהנים], ככל קרבן שקבוע לו זמן, שנאמר: "תפגי" - שתהיה נאה, ולא תאפה מבצרב. ועוד, אם תאפה מבצרב - תפסל בלינה, שהמרחשת [מין מחבת] מכלי הקדש היא [- שפוסלין את הלן בהן], כמו שבארנו.

יט. טחינת סלתן והקדנתן [- הניפוי] - בחוץ [- מחוץ לעורה], ואינן דוחין את השבת.

כ. כהן שהקריב מחצה בשחרית, ומת או נטמא או נולד לו מום, ומנו כהן אחר תחתיו - לא יביא חצי עשרון מביתו, ולא חצי עשרון של ראשון; אלא מביא עשרון שלם, וחוצהו, ומקריב מחצה, ומחצה אכר.

כא. נמצאו [במקרה הנ"ל] שני חציין קרבין, ושני חציין אובדין. ואלו שני החציין האובדין - מניחין אותן עד שתעבר צורתן [- שיתקלקלו], ויוציאין לבית השרפה; וכן אם אכר או נטמא החצי של בין הערבים. והיכן שורפין אותן? בצורה.

כב. מת כהן גדול בשחרית אחר שהקריב חצי העשרון, ולא מנו כהן אחר תחתיו - מביאין היורשין עשרון שלם, ועושין אותה חבתין; ושלמה היתה קרבה. מת כהן גדול קדם שיקריבו בבקר, ולא מנו כהן אחר תחתיו - מקריבין אותה עשרון שלם בבקר, ועשרון שלם בין הערבים. ואין כופלין שמנה ולבונה אף על פי שגכפלה הסלת, אלא מפרישין להם שלשת לגין שמן, וקמץ לבונה, לג ומחצה שמן וחצי קמץ לבונה לעשרון של בקר, ולג ומחצה שמן וחצי קמץ לבונה לעשרון של בין הערבים.

הלכות תמידין ומוספין פרק ד

א. כל העבודות האלו שעושין בכל יום, בפס [גורל] היו עושין אותן. וכיצד היו עושין? כל כהני בתי אבות [המשמרת] של יום נכנסין ללשפת הגזית אחר שיעלה עמוד השחר, והן מלכשין בכגדי כהנה, והממנה שעל הפיסות עמהן, והן עומדין בהקפה [במעגל]. והממנה נוטל מצנפת מעל ראשו של אחד מהן ומחזירה, והוא האיש שמתחילין למנות ממנו. ומפסיסן כמו שיתבאר.

ב. ויוציאין לעבודה אנשים שעובדין, ושאר הכהנים - מוסרין אותן לחזנין [שמשים], ומפשיטין אותם את בגדי הקדש, ולא היו מניחין [משאירים] עליהן אלא המכנסים בלבד, עד שלובשין בגדי חל; וחוזרין ופושטין את המכנסים של הקדש, ומחזירין חזנין את הפלים לחלונות [תאי הבגדים].

ג. כיצד מפסיסין? עומדין בהקף, ומסכימין על מנן שמונין, מאה או אלה או כל מנן שישכימו עליו, והממנה אומר להן: 'הצביעו'! והן מוציאין אצבעותיהן אחת או שתיים; ואם הוציא שלש, מונין לו שלש. ואין מוציאין [א] גודל במקדש, מפני הרמאים, שהגודל קצר, ונוח להוציאו ולכפותו [- ויטה הגורל]; והמוציא גודל, אין מונין אותו לו. ומתחיל הממנה למנות מן האיש הידוע

נוטל הכוזב מתוך הכף, ונותנו לאהובו או לקרובו, ורואה אם נתפזר מן הקטרת מעט בכף; ואהובו או קרובו נותן לו לתוף חפניו זה שנתפזר עם הקטרת שבכוזב, ומשתתף ויוצא.

ח. ואומרים לזה המקטיר: 'הזהר שלא תתחיל [לשפוך] מלפניך [בצמוד אליך], שלא תפנה; ומתחיל ומשליך הקטרת על האש בנחת כמי שמקד [מנפה] סלת, עד שתתרדה על כל האש.

ט. ואין המקטיר מקטיר, עד שהממנה אומר לו: 'הקטיר'! ואם כהן גדול הוא, אומר לו הממנה: 'אישי כהן גדול, הקטיר'! ואחר שאומר לו, יפרשו כל העם, וימקטיר המקטיר, וישתתף ויצא.

י. דשון המנוחה והטבת הנרות בבקר ובין הערבים - מצות עשה, שנאמר: "יערף אתו אהרן ובניו; והדלקת הנרות דוחה את השבת ואת הטמאה, כקרבנות שקבוע להן זמן - שנאמר: "להעלת נר תמיד".

יא. וכמה שמן הוא נותן לכל נר? חצי לג שמן, שנאמר: "מערב עד בקר" - תן לו כמדה שיהיה דולק מערב עד בקר. ואין מחנכין המנוחה אלא בהדלקת שבועה גרוהיה בין הערבים.

יב. מה הוא דשון המנוחה? כל נר שכבה - מסיר הפתילה וכל השמן שבנר, ומקנחו, ונותן בו פתילה אחרת ושמן אחר במדה, והוא חצי לג; וזה שהסיר, משליכו במקום הדשן אצל המזבח, עם דשון המזבח הפנימי והחיצון; ומדליק נר שכבה. והדלקת הנרות היא הטבתן. ונר שמצאו שלא כבה, מתקנו.

יג. נר מערבי [- האמצעי] שכבה - אין מדליקין אותו אחר דשנו אלא ממזבח החיצון. אכל שאר הנרות - כל נר שכבה מהן, מדליקו מנר חברו.

יד. וכיצד מדליקו? מושף הפתילה עד שמדליקה, ומחזירה; לפי שהנרות קבועים [מחוברים] במנוחה, ואינו יכול להדליק בנר אחר [של חולין], משום בזיון.

טו. כל הפתילות שאסור להדליק בהן בשבת [מפני שאינם דולקות יפה], אסור להדליק בהן במקדש במנוחה, שנאמר: "להעלת נר תמיד" - שתהא שלהבת עולה [דולקת] מאליה.

טז. לא היה מטיב כל הנרות בפעם אחת, אלא מטיב חמשה גרות ומפסיס, ועושה עבודה אחרת, ואחר כך נכנס ומטיב השנים; כדי להרגיש את [שתורגש התכונה ב] כל העזרה.

יז. כל נר שכבה, מדליקין אותו מנר אחד מהן כמו שבארנו. וכיצד סדר ההטבה? זה שזכה בדשון המנוחה נכנס, וכלי בידו, ויכוו' שמו, ושל זהב היה, דומה לקיתון גדול. מדשן בו את הפתילות שבכו, ואת השמן שנספא בנר, ומטיב חמשה גרות. ומניח הכוז שם לפני המנוחה על מעלה שניה משלש מעלות שלפניה, ויוצא. ואחר כך נכנס, ומטיב שני הנרות, ונוטל הכוז בידו, ומשתתף ויוצא.

יח. [מנחת] חבתיה כהן גדול - מצות עשה להקריבן בכל יום, מחצה בבקר עם תמיד של שחר ומחצה בין הערבים

יא. ואחר קרבן המוספין, מקטירין שני הבזיכין [של לבונה]; ושני כהנים מקריבין את שני הבזיכין.

יב. כיצד חולקין לחם הפנים בכל שבתות השנה? משמר הנכנס [לשבווע הבא] נוטל שש חלות, ומשמר היוצא נוטל שש; הנכנסין חולקין ביניהן בצפון, שהרי הם מוכנים לעבודה, והיוצאין חולקין בדרום. ובזמן שיהיה יום טוב של אחד משלש רגלים בשבת, וכן בשבת שבתוף החג - חולקין כל המשמרות בשנה בלחם הפנים [ולא רק המשמר השבועי]. וכן אם חל יום טוב הראשון של חג באחד בשבת - חולקין כל המשמרות בשנה מערב יום טוב שהוא שבת, בלחם הפנים, מפני שהקדימו לעבודה. וכן אם חל יום טוב האחרון להיות בערב שבת - חולקין כל המשמרות בשנה בלחם הפנים, באותה שבת שהיא מוצאי החג. ודבר זה תלפנה, מפני שנתאחרו הפהלים בשביל חלוקת לחם הפנים; ואם נתאחר אחד מבעלי משמר ולא בא, ימצא אחר [משמר המשמרות שיחליפו].

יג. חל יום אחד להפסיק בין השבת ובין יום טוב, כגון שהיה יום טוב הראשון של חג [הסוכות] בשני או יום טוב האחרון בחמישי, או יום טוב של עצרת [שבועות] שחל להיות בשני או בחמישי - משמר שזמנו קבוע באותה שבת נוטל עשר חלות, וזה הנכנס נוטל שתיים; שהרי לא נשאר להם לעבודה הם לבדם אלא יום אחד, שהוא ערב שבת או אחד בשבת; ומתעצלין, ואין בא מהם אלא מעט. **יד.** כהן גדול לעולם נוטל מכל משמר חצי החלות שזכה בהן [- שלש מזה ושלש מזה], שנאמר: "והיתה לאהרן ולבניו" - מחצה לאהרן, ומחצה לבניו; ואין כהן גדול נוטל פָּרָס [חלה פרוסה], שאין זה כבודו.

הלכות תמידין ומוספין פרק ה

א. מצות עשה לסדר לחם הפנים בכל יום שבת על השלחן לפני ה' בהיכל - שנאמר: "ביום השבת ביום השבת יערכנו".

ב. ודבר ברור בתורה, שהוא שתיים עשרה חלות, כל חלה שני עשרונים. ועורכין אותו שני סדרים - שש חלות בכל סדר, חלה על גבי חלה; ובין כל שתי חלות שלשה קנים של זהב, כדי שתהיה הרוח מנשבת בו [ולא יתעפשו]; וסומך כל מערכה בשתי קשורות [יחידות]. ונותנין בצד כל מערכה, כלי שיש בו קמץ לבונה - שנאמר: "ונחת על המערכת לבנה זכה"; וכלי זה הוא הנקרא 'כוף'. נמצאו שני קמצי לבונה בשני הבזיכין. ושולים [תחתית שטוחה] היו לבזיכין, כדי שיניחום על השלחן.

ג. שני הסדרים מעבדין זה את זה, ושני הבזיכין מעבדין זה את זה, והסדרים והבזיכין מעבדין זה את זה. ואין מחנכין [חונכים] השלחן אלא בלחם הפנים בשבת. מיום השבת ליום השבת, מוציאין את הלחם שהוא שם על השלחן משבת שעברה, ומסדרין לחם אחר. וזה שמוציאין - הוא שחולקין שתי המשמרות, הנכנסת והיוצאת, עם כהן גדול; ואוכלין אותו.

שהסיר מצנפתו תחלה; ומונה על אצבעותיהן, וחזור חלילה, עד שישלים המנזן שהסכימו עליו. והאיש ששלים המנזן אצל אצבעו, הוא שיצא בפס וראשון לעבודה.

ד. ולמה מונין המנזן שהסכימו עליו על האצבעות שהוציאו, ולא היה מונה על האנשים עצמן? לפי שאסור למנות את ישראל אלא על ידי דבר אחר, שנאמר: "ויפקדם בטלאים".

ה. ארבעה פסוֹת היו מפסין בכל יום בשחרית: הפיס הראשון - מי תורם את המזבח; הפיסו, וזכה מי שזכה לתורם. והוא מסדר את המערכה, והוא מעלה שני גזרי עצים למזבח, והוא מכניס מחתה מלאה אש מן המזבח החיצון למזבח הזהב להקטיר עליה קטרת.

ו. הפיס השני - זוכין בו שלשה עשר על סדר צמידות. כיצד? המונה אומר להן: 'הצביעו! ומונה כדרך שבארנו. וזה שיצא בפס ראשון, הוא שוחט תמיד של שחר; והשני שהוא עומד בצדו, הוא מקבל את דם התמיד והוא זורקו; והשלישי הסמוך לשני, מדשן המזבח הפנימי שהוא מזבח הקטרת; והרביעי שפצדו, מדשן את המזורה ומטיב את הנרות; והחמישי, מעלה ראש התמיד ורגלו לכבש; והששי, מעלה שתי הידים; והשביעי, מעלה העקץ [י"א זב] והרגל; והשמיני, מעלה החזה והגרה [צוואר]; והתשיעי, מעלה שתי הדפנות; והעשירי, מעלה הקרבים [מעיים]; והאחד עשר, מעלה [מנחת] סלת הנסכים; והשנים עשר, מעלה החבתין; והשלשה עשר, מעלה היין של נסכים.

ז. הפיס השלישי - אומר להם המונה לכל אנשי בית אב של אותו היום: 'מי שלא הקטיר קטרת ממנו, יבוא ויפס! יתקבצו אצל המונה, ויפסו; ומי שיצא בפס זה ראשון, הוא שזכה להקטיר קטרת.

ח. הפיס הרביעי - מתקבצין בלן, ומפסין לידע מי מעלה אברים מן הכבש למזבח; הפיסו, וזכה מי שזכה תמיד של בין הערבים - אין מפסין לו פיס אחר, אלא כל כהן שזכה בעבודה מן העבודות שחרית, יזכה בה בין הערבים: חוץ מן הקטרת, שהן מפסין לה פיס אחר בין הערבים; ויבוא כל מי שלא הקטיר קטרת מעולם מאנשי אותו בית אב, ויפסו עליה. ואם כבר הקטירו בלן מימיהם, מפסין לה בלן בשחרית בפס שלישי, וזה שזכה לה שחרית מקטירה בין הערבים.

ט. בשבת, שיש שם תמידין ומוספין ושני בזיכי לבונה, כיצד הן עובדין? מפסין בשחר אנשי אותו בית אב של משמר היוצא, ומקריבין תמיד של שחר ושני כבשי עולה של מוספין; וכל-שזכה בעבודה מעבודות התמיד של שחר, הוא זוכה בה בשני כבשי מוסף. והמשמר האחר שיכנס בשבת, מפסין פסוֹת אחרות לתמיד של בין הערבים. ואלו ואלו חולקין בלחם הפנים.

י. ואין אוכלין את הלחם עד שיקטירו שני בזיכי לבונה על האש; והלבונה טעונה מלח כשאר הקרבנות.

מסדרין [על השולחן], ואחר כך יקטיר הבזיכין לשבת [בשבת] הבאה, אחר השבת שעברה עליהן והם [היו] מסדרין - שאפלו נשאר הלחם עם הבזיכין על השלחן כמה שבתות, אין בכך כלום.

יד. סדר את הלחם והבזיכין בשבת כמצותן, והקטיר את הבזיכין לאחר השבת, בין לאחר שבת זו, בין לאחר שבת אחרת הבאה - נפסל הלחם; והרי הוא כקדשים שנפסלו, שחייבין עליהן משום פגול [זבח פסול] ונוהר וטמא, כמו שיתבאר.

טו. נפרסה חלה אחת מן הלחם - אם עד שלא הסיר הלחם מעל השלחן נפרסה - הלחם פסול, ואינו מקטיר עליו את הבזיכין; ואם אחר שהסיר הלחם נפרס - הלחם פסול, ומקטיר עליו את הבזיכין.

טז. הגיע זמן הלחם להסירו, הרי זה כמי שהסירו; ואם נפרס הלחם - מקטיר הבזיכין, אף על פי שלא פרק המערכת. נטמא אחד מן הסדרים, בין לפני הקטרה בין לאחר הקטרה, או שננטמא אחד מן הבזיכין - הטמא בטמאתו, והטהור בטהורו.

שבת קודש

הלכות תמידין ומוספין פרק ו

א. סדר עבודות התמידות בכל יום כך הוא: סמוך לעלות השחר, יבוא הממנה שעל הפסות [גורלות], ויקיש על העזרה, ופותחין לו, ומבלשין [בדקים] את כל העזרה, ומצמידין עושי [מנחת] חבתין לעשות החבתין; וכל הפהנים ששם כבר טבלו קדם שיבוא הממנה, ולכשו בגדי כהנה. ויבואו ויעמדו בלשפת הגזית, ויפסו פיס הראשון ושני, ויזכה כל אחד במלאכתו, כמו שבארנו. ומתחיל זה שזכה בתרומת הדשן, ותורם על הסדר שאמרנו. ואחר כך מסדר [על המזבח] מערכה גדולה, ואחר כך מסדר מערכה שניה, ואחר כך מעלה שני גזרי עצים ומניחן על מערכה גדולה להרבות האש. ואחר כך נכנסין ללשכת הפלים, ומוציאין כל כלי השרת שצריכין להן כל היום. ומשקין את [קרבו] התמיד מים, וזה שזכה בשחיתותו, מושכו לבית המטבחים; וילכו אחרי הפהנים שזכו להעלות האכרין, ושוהין שם עד שפותחין שער ההיכל הגדול. ובשעת פתיחת השער, שוחטין את התמיד. ואחר כך נכנסין להיכל שני כהנים - האחד שזכה בדשון [ניקוי] המזבח הפנימי, והשני שזכה בדשון המנורה.

ב. והמדשן את המזבח מדשנו בשעה שהשוחט שוחט את התמיד. ואחר כך זורק הדם, זה שקבלו.

ג. ואחר שזרקין הדם, מטיב [מדליק] זה שבהיכל חמש הנרות; ויוציאין שניהן מן ההיכל. ואלו שבבית המטבחים - מפשיטין ומנתחין, וכל אחד מעלה אכר שזכה בו לכבש. ונותנין האכרים מחצי כבש ולמטה [בחלקו] התחתון, וישל מוספין - היו נותנין אותן מחצי כבש ולמטה, במזרחו; ושל [קרבות] ראשי הדשים - נותנין על המזבח מלמעלה, בין קרן לקרן במקום הלוף

ד. וכיצד מסדרין את הלחם? ארבעה כהנים נכנסים, שנים בידם שני סדרים, ושנים בידם שני בזיכין; וארבעה מקדימין לפניהם, שנים לטל שני סדרים, ושנים לטל שני בזיכין שהיו שם על השלחן. הנכנסין עומדין בצפון ופניהם לדרום, והיוציאין עומדין בדרום ופניהם לצפון. אלו מושכין ואלו מניחין, וטפחו של זה לתוף טפחו של זה [יחד] - שנאמר: "לפני תמיד" [שלא יהיה השולחן בלא לחם]. **ה.** יצאו ונתנו את הלחם שהוציאו על שלחן זזה אחר שהיה באולם; והקטירו הבזיכין, ואחר כך מחלקין החלות. ואם חל יום הפפורים להיות בשבת, החלות מתחלקות לערב.

ו. כיצד מעשה לחם הפנים? מביאין עשרים וארבע סאים חטים הראויין למנחות, ושפין [משפסין] אותן ובוועטין בהן כשאר חטי מנחות; וטוחנין אותן, ומנפין מהן באחת עשרה נפה ארבעה ועשרים עשרון סלת, ועושין מהן שתיים עשרה חלות מצות [שאינם חמץ]. לא נפה אותן באחת עשרה נפה, או שלא הוציאן מעשרים וארבע סאים - הואיל ונעשו סלת מכל מקום, כשרות; לא נאמרו השעורין האלו אלא למצוה.

ז. ולישתן וצריכתן בחוץ, ואפיתן בפנים בעזרה כשאר המנחות. ולשין אותן אחת אחת, ואופין אותן שפים שפים. **ח.** ושלשה דפוסין [תבניות] של זזה היו להן - אחד שנותנין בו החלה והוא בצק, והשני שאופין אותה בו, והשלישי שנותנין אותה בו כשרודין אותה מן התנור, כדי שלא תתקלקל [תשבר].

ט. כל חלה מהן מרבעת, שנאמר: "לחם פנים", שיהיו לו פנים רבים. ארף כל חלה מהן עשרה טפחים, ורחבה חמשה טפחים, ורומה [גובהה] שבע אצבעות; והשלחן - ארכו שנים עשר טפח, ורחבו ששה טפחים. נותן ארף החלה על רחב השלחן - נמצאת החלה יוצאת שני טפחים מכאן ושני טפחים מכאן; וכופל את היוצא מכאן ומכאן, וישאר בין שני הקצוות רוח באמצע. וכן מניח חלה על גבי חלה, עד שעורף שש חלות. וכן עושה בצדה מערכה שניה, שש חלות.

י. אין אפית לחם הפנים דוחה שבת, ולא את יום טוב, אלא בערב שבת אופין אותן, ועורכין אותן למחר; ואם חל שני ימים טובים של ראש השנה להיות בתמישי ובערב שבת, אופין אותן מיום רביעי.

יא. ולא סדור הקנים ולא נטילתן דוחה שבת; אלא מערב שבת נכנס ושומטין ונותנין לארף השלחן, ובאחד בשבת [יום א'] נכנס ומכניס את הקנים בין החלות.

יב. סדר הלחם בשבת כמצותו, ולא הניח עמו בזיכי לבונה עד למחר, ולשבת הבאה הקטיר הבזיכין - נפסל הלחם, ואינו קדוש; וכן אם סדר את הלחם והבזיכין באחד בשבת, והקטיר הבזיכין לאחר שבת הבאה - הלחם אינו קדוש, ונפסל. אבל אם הקטיר הבזיכין בשבת, נפסל הלחם. **יג.** כיצד יעשה בלחם ובבזיכין שסדרם לאחר השבת? יניחם שם על השלחן עד שיעבר עליהן יום השבת והן

צבור, אין אומרין עליהן שירה; וכן נסכים הפאין בפני עצמן - אין אומרין עליהן שירה.

ט. השיר שהיו הלויים אומרין: ביום הראשון - "לה' הארץ ומלואה"; בשני היו אומרין: "גדול ה' ומהלל מאד"; בשלישי - "אלהים נצב בצד אל"; ברביעי - "אל נקמות, ה'"; בחמישי - "הרנינו לאלהים עוזנו"; בששי - "ה' מלך, גאות לבש"; בשבת - "מזמור שיר ליום השבת". במוספי שבת אומרין שירת "האזינו", וחולקין אותה לששה פרקים, בדרך שקוראין אותה ששה בבית הפנסת; ואומרין פרק בכל שבת. גמרו השירה בששה שבתות, חוזרין לראש. במנחה של שבת אומרין: "אז ישיר משה" ו"מי כמכה". במוסף של ראש השנה היו אומרין: "הרנינו לאלהים עוזנו"; ואם חל להיות בחמישי, אומרין: "הסירותי מסכל שכמו". במנחה של ראש השנה היו אומרים: "קול ה' יחיל מדבר".

י. ראש חדש שחל להיות בשבת - שירה של ראש חדש דוחה את שירה של שבת, כדי לפקסמו שהיום ראש חדש. יא. בשבת מקטירין שני בויכי לבונה עם המוספין, קדם נסוף זין של מוספין. וכסדר שעושין כל יום בבקר, כך עושין בין הערבים; חוץ מהרמת הדשן ממזבח החיצון, וסידור המערכות, והפסות, שאין עושין דברים אלו אלא בכל יום בשחר בלבד, כמו שבארנו.

הלכות תמידיו ומוספין פרק ז

א. בראשי חודשים - מקריבין מוסף ראש החדש אחר תמיד של שחר. וכמה הוא מוסף ראש חדש? פרים שנים, ואיל אחד, ושבעה כבשים - הכל עולות, ושעיר עזים חטאת.

ב. מעשה כל העולות אחד הוא, כמעשה התמיד; ומעשה החטאת של ראשי חודשים ושל מועדות, כמעשה החטאת הנאכלת שבארנו.

ג. בפסח - מקריבין קרבן מוסף בכל יום, מיום הראשון עד יום השביעי, כמוסף ראשי חודשים: פרים שנים, ואיל אחד, ושבעה כבשים - הכל עולות, ושעיר חטאת הנאכלת. ביום שני של פסח, שהוא יום ששה עשר בניסן - מקריבין יתר על מוסף של כל יום, כבש לעולה עם עמר התנופה - קרבן העומר; והוא מנחה של צבור, כמו שבארנו.

ד. וזמנו קבוע, לפיכך דוחה את השבת ואת הטמאה.

ה. אין מביאין מנחה זו אלא מארץ ישראל, שנאמר: "והבאתם את עמר ראשית קצירכם". מצותו לבוא מן הקרוב [לירושלים]; לא בכר - [הבשיל ראשון] הקרוב, מביאין אותו מכל מקום מארץ ישראל.

ו. מצותו להקצר בלילה - בליל ששה עשר, בין [חל פסח] בחל בין [שבת].

ז. וכל הלילה כשר לקצירת העמר; ואם קצרוהו ביום, כשר.

ח. מצותו לבוא מן הקמה [תבואה המחוברת לקרקע]; לא מצאו, יביאו מן העמרין [מהערמות התלושות].

ט. מצותו לבוא מן הלח [תבואה לחה]; לא מצאו, יביאו מן היבש.

רגלי - [מעבר] הפהנים, כדי לפקסמו שהוא ראש חדש. ומולחין שם את האברים; ובזקין [מפזרים] מלח על גבי הפכש אפלו בשבת - כדי שלא יחליק, ויפלו הפהנים שם בעת הליכתן בעצים - [הובלת עצים] למערכה; ואף על פי שהמלח חוצץ בין רגליהן ובין הפכש, הואיל ואין ההולכה הזאת עבודה, אינן חוששין - [אין זה חציצה].

ד. ואחר שמעלין האברים לפכש, מתפנסין כלם ללשפת הגזית, והממנה אומר להן: 'ברכו ברכה אחת! והן פותחין וקוראין 'אהבת עולם', ו'עשר הדברות', ו'שמע', ו'היה אם שמוע', ו'יאמר', ו'אמת ויציב', ו'רצה', ו'שים שלום'; ובשבת מוסיפין ברכה אחת, והיא שיאמרו אנשי משמר היוצא לאנשי משמר הנכנס: 'מי ששפן שמו בבית הזה, ישפין ביניכם אהבה אחת שלום ורעות'. ואחר כך מפסיקין פיס שלישי ורביעי, וזכה בקטרת מי שזוכה, ונכנס ומקטיר; ואחר כך נכנס זה שזכה בדשן המנוחה, ומטיב שתי הנרות. ויוצא זה שהקטיר עם מדשן המנוחה, ועומד על מעלות האולם, הוא ואחיו הפהנים.

ה. כשיגיעו בין האולם ולמזבח, נטל אחד את המגרפה, ונרקה בין האולם ולמזבח, והיה לה קול גדול. ושלשה דברים היתה משמשת: כהן שהוא שומע קולה, יודע שאחיו הפהנים נכנסין להשתחוות, והוא רץ וקא; וכן לוי שהוא שומע קולה, יודע שאחיו הלויים נכנסין לדבר בשיר, והוא רץ וקא; וראש המעמד - [משמרת של 'ישראלים' שנוכחים בהקדבה, בשליחות העם] כשהוא שומע קולה, היה מעמיד את הטמאים [מצורעים] על שער המזרח מפני החשד - שלא יחשדו בהם שאינם רוצים להיכנס, [אלא] שידעו הכל שעדין לא הביאו בפרתן [ולכן לא נכנסו]. ואחר כך מעלה זה שזכה באברים את האברים מן הפכש ולמזבח, ואחר שמעלין את האברים, מתחילין אלו שעל מעלות האולם, ומברכין ברכת כהנים ברכה אחת בשם המפרש, כמו שבארנו במקומה. ואחר מעלין סלת הנסכים, ואחר הסלת מקטיר התבתי, ואחר התבתי מעלין הזין לנסוף; ובשעת הנסוף, אומרין הלויים בשיר, ומכין המשוורין במיני נגון שבמקדש, ותוקעים תשע תקיעות על פרקי השיר.

ו. כשהיו נותנין הזין למנסף, היו שני כהנים עומדין על שלחן התלבים ושתי חצוצרות בידן; והסגן [של כהן גדול] עומד על קרן המזבח, והסודרין [דגלים] בידו. תקעו והריעו ותקעו, וקאו ועמדו אצל זה הממנה על הצלצל [מצילתיים], אחד מימינו ואחד משמאלו.

ז. שחה המנסף לנסף - מגיף הסגן בסודרין, הקיש זה בצלצל, ותקעו אלו בחצוצרות, ודברו הלויים בשיר. הגיעו לפרק - תקעו, והשתחוו כל העם שבעזרה; על כל פרק - תקיעה, ועל כל תקיעה - השתחויה. וכל התקיעות שעל התמיד - תשע, כמו שבארנו.

ח. אין אומרין שירה אלא על עולת הצבור וזבחי שלמיהן האומרין בתורה; אבל עולת נדבה שמקריבין ממותר [מהנשאר מ:] תרומת הלשפה - אף על פי שהן של

שָׁשָׁה עָשָׂר בְּנִיִּסָּן, וְנוֹתַנִּין עָלָיו קֶמֶץ לְבוֹנָה, כִּשְׁאָר
הַמִּנְחֹת. וּמִנִּיפּוֹ בַמִּזְרָח - מוֹלִיף וּמִבְּאִי, וּמַעֲלָה וּמוֹרִיד;
וּמִגִּישּׁוֹ כִּנְגֵד חֲדָה שֶׁל קָרֵן מַעֲרִבִית דְּרוֹמִית כִּשְׁאָר
הַמִּנְחֹת, וְקוֹמֵץ וּמִקְטִיר; וְהַשְּׂאֵר נֶאֱכָל לַפְּהִינִים, כִּשְׁיָרֵי כָּל
הַמִּנְחֹת. וְאִמְתִּי קוֹמֵצִין אוֹתוֹ? אַחֵר שֶׁמִּקְרִיבִין מוֹסֵף
הַיּוֹם; וּכְבֹשׁ הַעוֹלָה - קֹדֶם תָּמִיד שֶׁל בֵּין הָעֶרְפִּים.

יא. עֲמַרְנָה, מִן הַשְּׁעוּרִים הָיָה כָּא; וְדָבָר זֶה קִבְּלָהּ
מִמֶּשֶׁה רַבָּנוּ. וְכִיצַד הָיָה נַעֲשֶׂה? מַעֲרָב יוֹם טוֹב יוֹצֵאֵין
שְׁלוֹחֵי בֵית דִּין, וְעוֹשִׂין אוֹתוֹ פְּרִיכוֹת [- קוֹשְׁרִין אוֹתָם]
בְּמַחֲבֵר לְקַרְקַע, כְּדִי שִׁיְהִיה נֹחַ לְקַצֵּר. כָּל הַעֲזִירוֹת
הַסְּמוּכוֹת לָשֶׁם, מִתְּפַנְסוֹת כְּדִי שִׁיְהִיה נִקְצֵר בַּעֲסָק [הַחוּלָה]
גָּדוֹל; וְקוֹצְרִין שְׁלֹש סָאִין שְׁעוּרִים, בְּשֻׁלְשָׁה אָנָּשִׁים
וּבְשֻׁלֵּשׁ קָפוֹת וּבְשֻׁלֵּשׁ מַגְלוֹת. בֵּינוֹן שְׁחֻשְׁכָּה, אוֹמֵר לֵהֵן
הַקּוֹצֵר לְכָל הָעוֹמְדִים שָׁם: 'בָּא הַשֶּׁמֶשׁ?' [שְׁקַעָה הַשֶּׁמֶשׁ]
אוֹמְרִין לוֹ: 'הֵן!' 'בָּא הַשֶּׁמֶשׁ'? אוֹמְרִין לוֹ: 'הֵן!' 'בָּא
הַשֶּׁמֶשׁ'? אוֹמְרִין לוֹ: 'הֵן!' 'מַגֵּל זֶה'? אוֹמְרִין לוֹ: 'הֵן!'
'מַגֵּל זֶה'? אוֹמְרִין לוֹ: 'הֵן!' 'מַגֵּל זֶה'? אוֹמְרִין לוֹ: 'הֵן!'
'קָפָה זוֹ'? אוֹמְרִין לוֹ: 'הֵן!' 'קָפָה זוֹ'? אוֹמְרִין לוֹ: 'הֵן!'
'קָפָה זוֹ'? אוֹמְרִין לוֹ: 'הֵן!' 'וְאַם הָיָה שִׁבְתָּ, אוֹמֵר לֵהֵן:
'שִׁבְתָּ זוֹ'? אוֹמְרִין לוֹ: 'הֵן!' 'שִׁבְתָּ זוֹ'? אוֹמְרִין לוֹ: 'הֵן!'
'שִׁבְתָּ זוֹ'? אוֹמְרִין לוֹ: 'הֵן!' 'וְאַחֵר כֶּף אוֹמֵר לֵהֵן:
'אֶקְצֹר'; וְהֵן אוֹמְרִין לוֹ: 'קָצֵר!' 'אֶקְצֹר'; וְהֵן אוֹמְרִים לוֹ:
'קָצֵר!' 'אֶקְצֹר'? וְהֵן אוֹמְרִין לוֹ: 'קָצֵר!' 'שְׁלֹשָׁה פַּעֲמִים
עַל כָּל דָּבָר וְדָבָר. וְכָל כֶּף לָמָּה? מִפְּנֵי אֵלֹה הַטּוֹעֵין
[צְדוּקִים] שֶׁיֵּצֵאוּ מִכָּל יִשְׂרָאֵל [בִּימֵי -] בְּבֵית שְׁנֵי, שֶׁהֵן
אוֹמְרִין שָׁהּ שִׁכְתּוֹב בַּתּוֹרָה [לְגַבִּי הַקְּרוֹבֶת הַעוֹמֵר] "מִמַּחֲתֶרֶת
הַשִּׁבְתָּ", הוּא שִׁבְתָּ כְּרֹאשִׁית [- שִׁבְתָּ בַּחוּבֵן הַרְגִיל]; וּמִפִּי
הַשְּׁמוּעָה [מִסוּדוֹת מִמֶּשֶׁה רַבִּינוּ] לְמַדּוּ חֻכָּמִים, שֶׁאֵינָהּ אֵלָּא
שִׁבְתָּ [מִלִּשׁוֹן שְׁבִיתָה -] יוֹם טוֹב. וְכֵן רָאוּ תַּמִּיד הַנִּבְיָאִים
וְהַסֵּנִהֲדָרִין כָּל דּוֹר וָדוֹר, שֶׁהֵיוּ מְנִיפִין אֶת הָעֶמֶר בְּשֻׁשָּׁה
עֶשֶׂר בְּנִיסָן, בֵּין בָּחַל בֵּין בְּשִׁבְתָּ. וְהָרִי נֶאֱמַר בַּתּוֹרָה:
"וְלָחֶם וְקָלִי וְכֶרֶם לֹא תֹאכְלוּ" [- עַד הַקְּרוֹבֶת הַעוֹמֵר],
וְנֶאֱמַר: "וַיֹּאכְלוּ מֵעֵבוֹר הָאֶרֶץ מִמַּחֲתֶרֶת הַפֶּסֶח, מִצוֹת
וְקָלוּי". וְאַם תֹּאמַר שֶׁאוֹתוֹ הַפֶּסֶח בְּשִׁבְתָּ אֶרֶץ, כִּמוֹ שֶׁדָּמוּ
הַטְּפָשִׁים [הַצְדוּקִים], הֵיאָף תִּלָּה הַכְּתוֹב הֵתֵר אֲכִילָתָן
לְחֹדֶשׁ [- הַיְּבוּל הַחֲדָשׁ] בְּדָבָר שֶׁאֵינוֹ הָעֶקֶר וְלֹא הַסִּפָּה,
אֵלָּא נִקְרָה נִקְרָה? אֵלָּא מֵאַחֵר שֶׁתִּלָּה הִדָּבָר בְּמַחֲתֶרֶת
הַפֶּסֶח, הִדָּבָר כְּרוּר שֶׁמַּחֲתֶרֶת הַפֶּסֶח הִיא הָעֵלָה הַמַּחֲתֶרֶת אֶת
הַחֲדָשׁ, וְאֵין מִשְׁגִּיחִין עַל אֵיזֶה יוֹם הוּא מִימֵי הַשְּׁבוּעָה.

יב. קצרוהו ונתנהו בקפות, הביאווהו לעזרה, וחקטו אותו, וזורין, ובוררין. ולוקחין את השעורים, ומנהבבין [מולים] אותו על האש באבוב [כלי קליה] מנאב, כדי שיהיה האור [האש] שולט בכלן, שנאמר: "אביב קלוי באש" - מפי השמועה למדו, שאינו מדבר אלא במנחת העמר בלבד. ואחר שקולין אותו, שוטחין אותו בעזרה, ונהיח מנושכת בו; ונותנין אותו לרחים של גרוסות [- טחינה עבה], וטוחנין את השלש סאין, ומוציאין מן הכל עשרון שהוא מנפה בשלש עשרה נפה. והשאר נפדה [נמכר לחולין] ונאכל לכל אדם, וחיב בחלה [- הפרשת חלה] ופטור מן המעשרות, כמו שבארנו. ולוקחין זה העשרון של סלת השעורים, ובוללין אותו בלג שמן ביום

יט. תבואה שזרעה אחר שקרב העמר, וקצרה אחר העמר של שנה הבאה - הרי זה ספק אם מביאין ממנה קנחות לכתחלה קדם הבאת שתי הלחם, הואיל ותבואה זו עבר עליה הבאת שתי הלחם וקצירת העמר, או אין מביאין עד שיביאו שתי הלחם אחר הבאת העמר של שנה אחרת.

כא. וְהִקְוֹצַר קֶדֶם קְצִירַת הָעֵמֶר - אֵינוֹ לֹקָה, וְהִקְצִיר כִּשְׁרִי.

כג. שָׁכַח וְלֹא מָנָה בְּלִילָהּ, מוֹנֶה בַּיּוֹם. וְאֵין מוֹנִין אֶלָּא
מַעֲמָד; וְאִם מִנֵּה מִישָׁב, יֵצֵא.

כד. מִצֹּה זוֹ עַל כָּל אִישׁ מִיִּשְׂרָאֵל, וּבְכָל מָקוֹם וּבְכָל זְמַן; וְנָשִׁים וְעֶבְדִּים פְּטוּרִין מִסְּפִירַת הָעֵמֶר.

יא. כיצד הנפת הלחם עם שני כבשי השלמים? מביא שני הכבשים, ומניף אותן כשהן חיים, שנאמר: "והניף אותם תנופה"; ואם הניף זה בפני עצמו וזה בפני עצמו, יצא. ואחר כך שוחטין אותן, ומפשיט, ולוקח חזה ושוק מכל אחד משניהן, ומניחן בצד שתי הלחם; ומניח שתי ידיו מלמעטן, ומניף הכל כאחד במנחה במקום כל התנופות - מוליך ומביא, מעלה ומוריד. ואם הניפן אחד אחד, יצא. ואחר כך מקטיר אמורי [אברי] שני כבשים, ושאר הבשר נאכל לפניהם. וכן שתי החלות - נוטל פה גדול אחת משתייהן, והשניה מתחלקת לכל המשמרות; ושתייהן נאכלות כל אותו היום ויחצי הלילה, בכשר קדשי קדשים. **יב.** שחט שני כבשים על ארבע חלות - אם אמר: 'יקדשו שתיים מתוך ארבע', מושך שתיים ומניפן, והשאר פודין אותן בפנים, ונאכלין בחוץ כשאר החלין. ואם לא התנה, לא קדש הלחם.

יג. שחט ארבעה כבשים על שתי חלות - מושך שנים מהן, וזורק דמן שלא לשמן - לא עבדו קרבן ה' לחם; ומניף השנים הנשארים הכשרים עם שתי הלחם.

יד. שתי החלות מעפכות זו את זו. ושני הכבשים מעפכין זה את זה: מת אחד משניהם, או ברת, או נעשה טרפה - יקח זוג לשני; שחט אחד לשמו, יקח לו זוג.

טו. שתי הלחם מעפכין את הכבשים, ושני הכבשים אינן מעפכין את הלחם. ואם הונפו עם הכבשים, מעפכין זה את זה: ואם אחד הלחם, יאכדו הכבשים; ואם אכדו הכבשים, יאכדו הלחם, ויביאו לחם אחד וכבשים אחרים.

טז. שתי הלחם הבאות בפני עצמן בלא כבשים, כיצד עושין בהן? יונפו, ויתעבר צורתן - [יפסלו בלינה], ויצאו לבית השרפה - גזרה שמה ימצאו כבשים לשנה הבאה, ויביאו לחם בלא כבשים. הפר ושני האילים ושבעת הכבשים והשעיר הבאין ביום זה בגלל הלחם - אינן מעפכין את הלחם, ולא הלחם מעפכין.

יז. שני פרים של מוסף היום, ופר הבא בגלל הלחם - אינן מעפכין זה את זה.

יח. איל של מוסף היום, ושני אילים הבאין בגלל הלחם - אינן מעפכין זה את זה.

יט. שבעה כבשים של מוסף היום, ושבעה כבשים הבאים בגלל הלחם - אינן מעפכין זה את זה. ואם נשחטו, כלם מעפכין זה את זה.

כ. התמידין אינן מעפכין את המוספין, ולא המוספין מעפכין התמידין; ולא המוספין מעפכין זה את זה, ולא מנין העולות פלן מעפכ. כיצד? הרי שלא מצאו אלא ששה כבשים, מקריבין ששה; אפלו לא מצאו אלא אחד, מקריבין אותו; בין בראשי חדשים, בין בימי המועדות והשבתות. ואינן חביבין להקריב השאר למחר או למועד אחר, אלא כל קרבן צבור שעבר זמנו - בטל קרבנו. לא מצאו אלא שני כבשים, אם יקריבו אותן למוסף היום אין להן תמידין למחר - הרי הדבר שקול: אם הקריבו למוסף היום, הקריבו; ואם רצו להניחם למחר לתמידין, גיחו.

כח. וצריך לברך בכל לילה: 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, אשר קדשנו במצוותיו, וצונו על ספירת העמר', קדם שייספר; מנה ולא ברוך - יצא, ואינו חוזר ומברך.

הלכות תמידין ומוספין פרק ח

א. ביום חמשים מספירת העמר - הוא חג השבועות, והוא יום עצרת. וביום הזה מקריבין מוסף כמו מוסף ראש חדש: שני פרים ואיל ושבעה כבשים - פלן עולות, ושעיר חטאת. ואלו הן הקרבנות האמורות בחמש הפקודים [במדבר], והן מוסף היום. ועוד מביאין יתר על המוסף ביום הזה, מנחה חדשה - שתי הלחם. ומקריבין עם הלחם: פר ושני אילים ושבעה כבשים - הכל עולות, ושעיר חטאת, ושני כבשים וזבח שלמים. ואלו הן הקרבנות האמורות בחמש ויקרא. נמצא הקרב ביום זה יתר [נוסף] על שני התמידין: שלשה פרים ושלשה אילים וארבעה עשר כבשים - הכל עשירים בהמה עולות, ושני שעירים חטאות נאכלים, ושני כבשים שלמים נאכלים.

ב. שתי הלחם אינן באין אלא מן הארץ ומן [היבול] החדש, שנאמר: "ממושבתכם תביאו לחם תנופה שתיים"; לא מצאו חדש, יביאו מן העליה.

ג. חטים שירדו [בנס] בעבים [בעוננים] - יש בהן ספק אם קורא אני בהן "ממושבתכם", או אינם "ממושבתכם". לפיכך לא יביא; ואם הביא, כשר. וכיצד היו עושין? מביאין שלש סאין חטין חדשות, ושפין [משפשים] אותן ובוטטין בהן פדרך כל המנחות, וטוחנין אותן סלת, ומנפין מהן שני עשרונות בשתיים עשרה נפה. והשאר נפה [נמכר לחולין] ונאכל לכל אדם, ויחב בחלה ופטור מן המעשרות, כמו שבארנו.

ד. שתי הלחם, שהן מן החדש - צריכין לבוא עשרון מכל סאה ומחצה, ומנפין אותן בשתיים עשרה נפה. ולחם הפנים, שהוא בא מן הישן - די לו באחת עשרה נפה; והוא בא עשרון מכל סאה. אבל העמר, שהוא בא משעורים חדשות - אינו בא מן המבחר, אלא משלש סאין ובשלש עשרה נפה. **ה.** וכלן - אם רפה במדת הסאין שבאין מהן, או מעט - פשרות.

ו. ולוקחין שני העשרונות, ולשין אותן אחת אחת, ואופין אותן אחת אחת.

ז. ולישתן ועריכתן בחוץ [חוצי לעזרה]; ואפיתן בפנים, בכל המנחות.

ח. ואין עשיתן דוחה יום טוב, ואין צריך לומר שבת, אלא אופין אותן מערב יום טוב, שנאמר: "הוא לבדו יעשה לכם" - "לכם", ולא לגבוה [לה].

ט. ה'ה ערב יום טוב שבת, אופין אותן מערב שבת, ונאכלות בשלישי לאפיתן, שהוא יום טוב. והרי [וכן] מפרש בתורה שהן חמץ. וכיצד עושה? מביא שאור [חומר התפחה] ממקום אחר, ונותנו לתוך העשרון; וממלא העשרון סלת, ומחמצו [מתפיחו] באותו השאור.

י. ומרבעות הן - ארץ כל חלה שבעה טפחים, ורחבה ארבעה טפחים, וגובהה ארבע אצבעות.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום — כ"ה מרחשון-ב' כסלו ה'תשס"ט

יום ראשון

הלכות שְׁכָנִים פֶּרֶק יא

א. מי שעשה גרן בתוך שלו, או קבע בית הכסא, או כל מלאכה שיש בה אֶבֶק וְעָפָר וכיוצא בהן - צריך להרחיק כדי שלא יגיע העשן או ריח בית הכסא או האֶבֶק והעפר לחברו, עד שלא יזיקו. אפלו היתה הרוח היא שמסיעת אותו בעת שעושה מלאכתו, ומולכת העפר או נערת הפשתן והמץ וכיוצא בהן, ומגיעתן לחברו - הרי זה חֵיֵב להרחיק כדי שלא יגיעו ולא יזיקו, ואפלו על ידי הרוח המצויה: שכל אלו כמי שהזיק בחציו הן.

ב. אף על פי שהוא חֵיֵב להרחיק כל כך - אם הולכה הרוח המצויה את המץ ואת העפר והזיקה בהן, הרי זה פטור מלשלם: שהרוח היא שסיעה אותו, ואין נזק זה בא מכח המזיק עצמו.

ג. הכותש את הריפות וכיוצא בהן בתוך שלו, ובעת שמכה מנדנד חצר חברו עד שיתנדנד כסוי החבית על פי החבית - הרי זה כמזיק בחציו; וחֵיֵב להרחיק כדי שלא ינדנד, או יבטל ממלאכתו שמוקת. ואם הזיק בעת הנדנדו - חֵיֵב לשלם, שהרי מכחו בא הנזק.

ד. כל ההרחקות האמורות בפרקים של מעלה - אם לא הרחיק, וראה חברו ושתק - הרי זה מחל, ואינו יכול לחזור ולהצריכו להרחיק. והוא, שיראה ממנו שמחל - בגון שסיע עמו ביד, או שאמר לו לעשות, או שראהו שעשה בצדו בלא הרחקה ושתק ולא הקפיד על זה: שכל המחזיק בנזק, וזה בו כמו שבארנו. במה דברים אמורים, בשאר נזקין, חוץ מארבעת מיני נזקין אלו האמורות בפרק זה - שהן העשן, וריח בית הכסא, והאֶבֶק וכיוצא בו, ונדנדו הערקע: שכל אחד מאלו, אין לו חזקה. ואפלו שתק הנזק כמה שנים, הרי זה חוזר וכופהו להרחיק. וכן הזק ראיה במקום שצריך מחיצה, כופהו לעשות מחיצה בכל עת שירצה כמו שבארנו. ולמה שנו נזקים אלו משאר נזקין, לפי שאין דעתו של אדם סובלת נזק מאלו; וחזקתו שאינו מוחל, שהזקן הזק קבוע. ואם קנו מידו שמחל בנזקין אלו, אינו יכול לחזור בו.

ה. מי שהחזיק לעשות מלאכת דם או נבלות וכיוצא בהן במקומו, ובכואו העורבים וכיוצא בהן בגלל הדם ויאכלו, והרי הן מצרין לחברו בקולן וצפצופן, או בדם שברגליהן שהן יושבין על האילנות ומלכלכין פרותיהן - אם היה חברו קפדן או חולה שצפצופן זה מזיקו, או שהפרות שלו נפסדין בדם - חֵיֵב לבטל אותה המלאכה, או ירחיק עד שלא יבוא הזק מתחתו: שגזק זה דומה לריח בית הכסא וכיוצא בו, שאין לו חזקה. וכן גני מבוי או גני חצר שנעשה אחד מהן אמן, ולא מחו בו שהרי החזיק, והיו העם נכנסין ויוצאין לקנות ממנו, ושתקו - לא החזיק

בדבר זה, ויש להן בכל עת לעצב ולומר אין אנו יכולין לישן מקול הנכנסין והיוצאין: שזה הזק קבוע הוא, כמו העשן והאֶבֶק. וכזה הורו הגאונים.

ו. מי שהחזיק בנזק שיש לו חזקה, כגון שפתח חלון, או העביר אמת המים, או לא הרחיק מה שראוי להרחיק, והרי המחזיק טוען אֶתָּה אִמַּרְתָּ לִי לעשות, או מחלת לי אחר שראית, או שהפר הנזק ושתקת ולא מחית בי, והנזק אומר עכשו הוא שראיתי ולא ידעתי מקדם, או שאמר כשראיתי מחיתי כך ואֶתָּה אִמַּרְתָּ עֲתָּה אֶרְחִיק או אֶסָּתֵּם, ואֶתָּה מדחה אותי מיום ליום כדי שתקבע הנזק - בכל אלו וכיוצא בהן, על הנזק להביא ראיה; ואם לא הביא, ישבע המזיק הסת ויפטר.

ז. החזיק בנזק שאין לו חזקה, כגון עשן ובית הכסא וכיוצא בהן, וטען המזיק שקנה מידו של נזק - על המזיק להביא ראיה שקנו מידו; ואם לא הביא ראיה, ישבע הנזק הסת שלא קנו מידו על כך, ויסלק זה הזקו.

יום שני

הלכות שְׁכָנִים פֶּרֶק יב

א. האחין או השתפין שבאו לחלק את השדה, ולטל כל אחד מהן חלקו - אם היתה בלה שנה ואין שם מקום טוב ומקום רע, אלא הכל אחד חולקין לפי המדה בלבד, ואם אמר אחד מהן תנו לי חלקי מצד זה, כדי שיהיה סמוך לשדה האחרת שלי ויהיה הכל שדה אחת - שומעין לו, וכופה אותן על זה: שעכובן בדבר זה, מדת סדום היא. אבל אם היה חלק אחד ממנה טוב, או קרוב לנהר יותר, או קרוב לדרך, ושמו אותה היפה כנגד הרע, ואמר תנו לי בשומא שלי מצד זה - אין שומעין לו, אלא נוטל בגורל. אמר תנו לי חצי מדתה מן הצד הרע בלא שומא, וטלו אתם את החצי הטוב, כדי שיהיה חלקי סמוך לשדה שלי - הורו מקצת הגאונים ששומעין לו; ולזה דעתי נוטה, ובו ראוי לדון.

ב. הבכור שחלק, נוטל שני חלקים שלו כאחד. אבל היכם שחלק עם אחיו בנכסי האב, נוטל חלקו וחלק אחיו בגורל: ואם עלו במקום אחד, עלו; ואם עלו לו בשני מקומות, עלו.

ג. ארץ מרבעת שהיה הנָּהָר מקיף לה מזרח וצפון, והדרך דרום ומערב - חולקין אותה באֶלְכָסוֹן, כדי שניגיע לזה נָּהָר ודרך, ולזה נָּהָר ודרך. ואם אמר תנו לי החצי שמצד זה שהוא בצד שדי, שומעין לו. כללו של דבר: כל דבר שהוא טוב לזה, ואין על חברו הפסד כלל - כופין את חברו לעשותו.

ד. אחד מן האחין או מן השתפין שמכר חלקו לאחר - מסלקין את הלוקח, ונותנין לו שאר האחין או השתפין דמים שנתן, והולף, כדי שלא יכנס זר ביניהם.

יג. המוכר ליתומים קטנים, אין בו דין בעל המצר: הטוב והישר שעושים חסד עם אלו, יתר מבעל המצר. **יד.** וכן המוכר לאשה - אין בו דין בעל המצר, מפני שאין ירצה לטרם תמיד ולקנות, והואיל ולקחה, חסד הוא שתעמד הקרקע בידה.

טו. מוכר לטמטום ואנדרוגינוס, אין בעל המצר יכול לסלקו, מפני שהן ספק אשה.

טז. היתה הקרקע של אחד, והבנן או האילנות של אחד - אם יש לבעל הבנן או לבעל האילנות זכות בקרקע, כל אחד מהן בן מצר של חברו; לפיכך אם מוכר אחד מהן חלקו, חברו מסלק הלוקח. אבל אם אין לבעל האילנות או לבעל הבנן כלום בקרקע, אלא כל זמן שירצה יאמר לו עקר אילנך או חרס בנינך, ומכר בעל השדה - זכה הלוקח, ואין בעל האילנות או בעל הבנן מסלק אותו. ואם מוכר בעל האילנות או בעל הבנן, הרי בעל הקרקע מסלק אותו. **יז.** היה מפסיק בינו ובין מצר חברו רכב של דקלים, או בנן גבוה וחק, או גמה וכיוצא בהם - רואין: אם יכול להכניס אפילו תלם אחד בתוך הדבר המפסיק, עד שיתעברו שתי השדות - הרי זה בן מצר שלו, ומסלק הלוקח; ואם לאו, אינו מסלק הלוקח.

יום שלישי

הלכות שכנים פרק יג

א. הנותן מתנה, אין בה דין בן המצר. היה כתוב בשטר מתנה שאחריות מתנה זו על הנותן, יש בה דין בן המצר: הואיל ויש בה אחריות, מכירה היא; ולא כתב מתנה, אלא לבטל זכות בן המצר. וכמה נותן לו, מה שהיא שוה.

ב. אמר הלוקח בן הוא, והערמה עשיו ומכירה היא, ובכך וכו' קנייתה - נשבע בנקיטת חפץ, ונוטל כדין כל השלוחין. ונראה לי שצריך לטען דמים שהן ראויין, או יתר מעט; אבל אם אמר על שוה מאה במאתים קניתי, אינו נאמן.

ג. היה כתוב בשטר מתנה, וקבלתי עלי אחריות מתנה זו שאם תצא מידו אתן לו מאתים - נותן לו בן המצר מאתים, ואחר כך מסלקו, ואף על פי שאינה שוה אלא מנה.

ד. החליף חצר בחצר, אין בו דין בעל המצר. החליף חצר בבהמה או בשאר מטלטלין - רואין דמי אותה בהמה או אותן המטלטלין, ונותן לו בן המצר ומסלקו; ואינו יכול לומר לו תן לי כמין שלקחתי בו, שזו הערמה היא ואינה מועלת כלום.

ה. מוכר לו קרקע מעט באמצע שדהו, ואחר כך מוכר לו קרקע בצד אותה שבאמצע - רואין: אם אותו המעט שמכר לו תחלה הוא עדית או זבורית לגבי זאת הקרקע שמכר לו באחרונה - זכה הלוקח, ואין בן המצר יכול לסלקו, שהרי הוא עצמו בן מצר הוא. מפני אותו המעט שקנה באמצע. ואם אותו המעט כמו זאת שמכר לו בסוף בצדו - הרי זה מצרים, וכן המצר מסלק אותו מן השדה שקנה בסוף.

ה. ולא עוד, אלא כל המוכר קרקע שלו לאחר - יש לחברו שהוא בצד המצר שלו לתן הדמים ללוקח, ולסלק אותו, וזה הלוקח הרחוק, באלו הוא שליח של בן המצר: בין שמכר הוא, בין שמכר שלוחו, בין שמכרו בית דין, בין שמכר שלוחן - יש בו דין בן המצר. אפילו היה הלוקח תלמיד חכמים ושכן קרוב למוכר, וכן המצר עם הארץ רחוק - בן המצר קודם, ומסלק את הלוקח. ודבר זה משום שנאמר "ועשית הישר והטוב": אמרו חכמים, הואיל והמכר אחד הוא - טוב וישר הוא שיקנה מקום זה בן המצר, יתר מן הרחוק. היו בני המצר רבים - כלם זוכים בזו השדה הנמכרת, והיא ביניהם לפי מנגנון, ונותנין כלן הדמים ללוקח: והוא, שבאו כלן פעם אחת. אבל אם קדם אחד מהן, וסלק הלוקח - זכה בה לבדו, הואיל והוא בן המצר. וכן אם באו מקצתן, ומקצתן במדינה אחרת - מסלקין אותו אלו העומדין כאן בלבד, והיא להן. וכן המוכר לאחד מבני המצר, או לאחד מן השתפין שלו במשא ומתן - אף על פי שאינו שתפו בקרקע, זכה בה; ואין שאר השתפין או שאר בני המצר נוטלין עמו.

ו. המוכר כל נכסיו לאחד - אין בעל המצר של שדה אחת מהן מסלק את הלוקח מאותה השדה, שהרי היא ואחרות קנה כאחד. וכן המוכר לבעלים הראשונים, או הלוקח מן הגוי - אין בו דין בן המצר.

ז. המוכר לגוי - משמתין אותו עד שיקבל כל אנס שיבוא מן הגוי, עד שינהג הגוי עם בן המצר הזה שלו כדיני ישראל בכל. ואם אנסו בדבר שלא כדין ישראל, משלם המוכר.

ח. השכירות, אין בה משום דין בן המצר.

ט. הממשכן מקום, ואחר כך מכרו לזה שהוא ממשכן בידו - אין בו משום דין בן המצר. וכן המוכר מקום רחוק כדי לגאל מקום קרוב, או שמכר רע כדי לגאל מקום יפה בדמיו, או שמכר כדי לתן מנת המלך, או שמכר לקבורה, או שמכרו למזון האשה או הבנות - אין באחד מאלו דין בן המצר, אלא זכה הלוקח.

י. ולמה אין בהן דין בן המצר: שכל אלו טרודין למכר, ומפני צרך גדול מוכרין. ואם תאמר יש בה דין בן המצר, לא ימצאו לוקח, שהרי הוא אומר למה אטרח ואקח, ויבוא זה ויסלק אותי; ואין הבעלים יכולין להמתין, עד שיביא בעל המצר מעות ויקנה.

יא. הרי שטען הלוקח ואמר מפני המס וכיוצא בו מוכר לי המוכר, ובעל המצר אומר שקר אתה טוען לבטל זכותי - על בעל המצר להביא ראיה, ואחר כך יוציא מיד הלוקח; ואם לא הביא ראיה, ישבע הלוקח הסת.

יב. אפילו היה שם בדבר ספק, אין הלוקח מסתלק אלא בראיה ברורה שמביא בעל המצר. לפיכך אם טען הלוקח ואמר לו גזלן אתה לשדה זו, אריס אתה, או שוכר אתה או ממשכן - צריך בעל המצר להביא ראיה שהוא בעל המצר, ושקרקע זו בתוקתו. וכן כל כיוצא בזה.

רוצה לקח ממנו לבית דין, ואמר לכן המצור אם תרצה לקנות בכך וכך קנה, ואם לאו סלק עצמך ויהי זה לוקח - הרי זה לא נשארה לו טענה; אלא או מביא מעות מיד וקונה, או בטלה זכותו. אמר אטרח ואביא, אין שומעין לו. אלף ואביא - אם הוא אמוד שיש לו, ממתינין לו עד שילף ויביא; ואם אינו אמוד, אין שומעין לו, שאינו רוצה אלא להשטמט. לפיכך אומרים לו, או הוציא עתה זוזים או בטלה זכותך: שאין קובעין זמן לבעל המצור. הוציא בן המצור המעות, והוציא הלוקח מעות - אם היו של לוקח טובים מזוניו, או ממחרתין לצאת יתר מזוניו - בטלה זכותו, ואין לו דין בן המצור. הנה רוצה הלוקח לקנותה לבנות בה פתים, וכן המצור רוצה לזרעה - הלוקח זוכה משום ישוב הארץ, ואין בה דין בן המצור.

ב. בא הלוקח ונמלך בבן המצור, ואמר לו הרי פלוני בן המצור שלך רוצה למכר לי שדה זו, אלף ואקח ממנו, ואמר לו לך וקח - לא בטל זכותו; ויש לו לסלק אותו אחר שקנה, אלא אם בן קנו מידו. במה דברים אמורים שצריך קנין, בשמחל לו קדם שיקנה. אבל אם מחל לו זכותו אחר שלקח, כגון שבא בן המצור וסע עמו, או שכר ממנו, או שרצה אותו בונה וסותר כל שהוא ומשתמש ולא מחה בו ולא ערער - הרי זה מחל, ושוב אינו יכול לסלקו. ג. הנה בן המצור במדינה אחרת, או חולה, או קטן, ואחר זמן הבריא החולה, או הגדיל הקטן, ובא ההולף - אינו יכול לסלקו: שאם אפה אומר בן - אין אדם יכול למכר קרקעו, שהרי הלוקח אומר לאחר כמה שנים תצא מדי. וקנה הורו הגאונים.

ד. המוכר שנה מאתים במנה - אם לכל העם מוזיל ומוכר, נותן לו בן המצור מאה ומסלקו; ואם אינו מוזיל לכל העם - נותן לו מאתים שהיא שנה, שהמוכר נתן לזה מתנה. לקח שנה מנה במאתים - אינו יכול לסלקו, עד שימתן המאתים. טעם בן המצור שנה קנוניה ביניהן - נשבע הלוקח בנקיטת חפץ, ונוטל מאתים. ואם היו שם עדים שנתן מאתים, וכן המצור טוען שאמנה היתה בינו ובין המוכר, ואני יודע בנדאי שלא לקח ממנו אלא מאה - הרי זה נותן המאתים כמו שהעידו העדים, ואחר כך מסלקו, ומשביעו הסת שלקח במאתים, ונפטר.

ה. כל הרוצה למכר קרקע, ובאו שנים, כל אחד מהן אומר אני אקח בךמים אלו, ואין אחד מהן בעל המצור - אם היה האחד מיושבי העיר ואחד משכני השדה, בן העיר קודם; שכן ותלמיד חכמים, תלמיד חכמים קודם; קרוב ותלמיד חכמים, תלמיד חכמים קודם; שכן וקרוב, השכן קודם; שגם זה בכלל הטוב והישר הוא. קדם אחד מהן וקנה, זכה; ואין חבירו שראוי לקדם לו יכול לסלקו, הואיל ואין אחד מהן בעל המצור: שלא צוו חכמים בדרך זה דרך דין, אלא דרך חסידות ונפש טובה היא שעושה כך.

ו. המוכר על תנאי, בין שהתנה מוכר בין שהתנה לוקח - אין בעל המצור יכול לסלקו עד שיתקיימו התנאים, ויזכה הלוקח בקרקע ולא תשארה בה עלה כלל; ואחר כך יסלק אותו.

ז. הלוקח שבנה והשבים, או סתר והפסיד - בן המצור מסלקו ונותן לו דמים הראויין לו, ויהי הוא בכל מעשיו כמו השליח. וכן אם לזה הלוקח קדם שישלך אותו בן המצור, וסלקו בן המצור - אין בעל חוב שלו טורף מיד בן המצור. זה הוא העקר בכל אלו הדינים: שכל הלוקח בצד מצור חבירו, הרי הוא כמו שליח לחברו, ולתתן שלחו, ולא לענות. לפיכך אם השבים, נוטל הוצאה; ואם הפסיד וחסר והרס או אכל פרות, מנכין לו מן הדמים. במה דברים אמורים שמחשבין לו הפרות, בשאכלן אחר שבא בן המצור והביא מעות לסלקו. אבל כל הפרות שאכל מקדם - שלו הוא אוכל, ואין מחשבין אותו.

ח. אחד שלקח משנים שדה אחת, ובא בעל המצור לסלקו מחציה בלבד שלקח מן האחד - אינו יכול, אלא מסלקו מכלה או מניח בלה. אבל המוכר קרקע לשנים - יש לבעל המצור לסלק שניהם, או לסלק לאחד ולהניח לאחד.

ט. בן המצור שבא לסלק את הלוקח, וקדם שישלך מוכר את השדה שיש לו על המצור - אבד את זכותו.

י. שליח שמכר, ויהי הוא בעל המצור - אינו מסלק את הלוקח: שהרי הוא מוכר לו, ואין לך מחילה גדולה מזו. יא. בעל חוב של מוכר שטרף השדה מיד בעל המצור - הרי בעל המצור חוזר ונוטל מן הלוקח שסלקו, והלוקח חוזר ונוטל מן המוכר.

יב. כל בעל חוב שטרף בחובו, יש לבעל המצור לסלקו: לא יהיה כח הטורף, גדול מכח הלוקח. ואם ירצה הנוטרף לתן הדמים שהיו חוב עליו - תחזר לו שדהו לעולם, כמו שיתבאר במקומו.

יג. קטן שהיה בן המצור, וראו בית דין שזכות היא לו - מסלקין לו את הלוקח, או ישלו לו חלק עם שאר בעלי המצור כמו שיראו.

יד. בעל שהיתה אשתו בן המצור, הרי זה מסלק את הלוקח: שכל נכסי אשתו ברשותו; וכל זכות שתבוא לה, זכות היא לו. אפלו קנו מיד אשתו שמחלה בזכות זו ללוקח - אינו מועיל, אלא הבעל מסלקו. עמדה האשה מדעתה, וסלקה את הלוקח, וכן העבד שהיה נושא ונותן בנכסי אדוניו, שסלק את הלוקח - אם רצה הבעל או האדון, מקנים על ידיהן; ואם רצה, לא יקנים, ותחזר ללוקח, ויחזיר הדמים.

יום רביעי

הלכות שכנים פרק יד

א. הרוצה למכר שדהו, והביא בן המצור שלו וזה שהוא

יום חמישי

הלכות שלוחין ושתפין

ענין אלו ההלכות לידע דין שלוחו של אדם ושתפיו, ומשפטיהן במקחן וממכרן ובהפסדן ושכרן. ובאור כל הדינים האלו בפסקים אלו.

הלכות שלוחין ושתפין פרק א

א. האומר לשלוחו צא ומכר לי קרקע או מטלטלין, או קנה לי - הרי זה מוכר ולוקח לו ועושה שליחותו, וכל מעשיו קניין. ואין העושה שליח צריך קנין ולא עדים, אלא באמירה בלבד בינו לבין חברו; ואין צריכין עדים אלא לגלות הדבר, אם כפר אחד מהם, כשאר כל הטענות. ב. שליח שעבר על דברי משלחו, לא עשה כלום. וכן אם טעה בכל שהוא, בין בקרקע בין במטלטלין - חזרה, שהרי אומר לו לתקן שליחתך ולא לענות. ולא אמרו שההונאה במטלטלין שתות, והעבדים והשטרות והקרקעות אין בהן הונאה, אלא במוכר שלו, או קונה לעצמו; אבל השליח שטעה בכלן בכל שהוא, חזר.

ג. נתן מעות לשלוחו לקנות לו קרקע, וקנה לו שלא באחריות - הרי זה עוות; והשליח לוקח אותה לעצמו שלא באחריות כמו שעשה, וחזר ומכר אותה למשלח באחריות, הואיל וקנה אותה במעותיו, האחריות על השליח. וכן כל פיוצא בזה. לפיכך אם התנה עליו שעשה שליח בין לתקן בין לענות - אפלו מכר לו שנה מאה בדינר, או לקח שנה דינר במאה - אינו יכול לחזור בו, וחיוב המשלח לתקן לו כפי התנאי.

ד. האומר לשלוחו מכר לי משדה שלי בית סאה, ומכר לו בית סאתים - הרי זה מוסיף על דבריו, וקנה הלוקח בית סאה בלבד. אמר לו מכר לי בית סאתים, ומכר לו בית סאה - הרי זה מעביר על דבריו, ולא קנה לוקח. אמר לו מכר לי שדי לאדם אחד, והלך השליח ומכרה לשנים - ממכרו בטל, שהרי עבר על דבריו. אמר לו מכר לי שדי, ולא פרש - אפלו מכרה למאה, ממכרו קיים.

ה. הנותן מעות לשלוחו לקח לו בהן חטים, או מין ממיני סחורה, ולא לקח - אין לו עליו אלא תרעמת. נתן לו מעות לקח בהן חטים בין לאכילה בין לסחורה, והלך ולקח לו בהן שעורים, או שנתן לו לקנות שעורים, והלך ולקח לו חטים - אם פחת דמי זה שלקח, פחתו לשליח, מפני שהוא משנה; ואם הוסיפו דמיהן, הוסיפו לבצע המעות. הרי השער קצוב וידוע, והוסיפו לשליח במנן או במשקל או במדה - כל שהוסיפו לו המוכרים, הרי הוא של שניהם; וחולק התוספת, השליח עם בעל המעות. ואם היה הדבר שאין לו קצבה, הפל לבצע המעות.

ו. מי שהיה חייב לחברו ממונ, בין משום מלוה בין משום פקדון או שכירות, ונתן הממונ ביד השליח, ואמר לו הולך ממונ זה לבצע חובי - אין השליח צריך להטפל,

ולתן לו בפני עדים; ואם אמר לשליח אל תפרע חוב זה אלא בעדים, ופרעו שלא בעדים - חייב לשלם. וכן אם היה החוב בשטר, בין שאמר לו קח לי השטר ונתן לו המעות, בין שאמר לו תן לו המעות וקח השטר, ונתן בלא עדים ולא לקח השטר - חייב לשלם, שהרי לתקן שלחו ולא לענות.

ז. השולח ממונ שבירד ביד שליח, ואמר לו הולך ממונ זה לפלוני שאני חייב לו, והלך ונתן לו שלא בעדים - השליח אומר נתיי, ובעל חוב או הפועל אומר לא לקחתי, והרי שלשתי עומדין - השליח נשבע הסת שנתן, ובעל חוב או הפועל נשבע הסת שלא לקח, וישלם הלה לבעל חובו או לפועל או לבעל הפקדון. ואפלו היו השלוחין שנים, אין עדותן מועלת, מפני שהן כנוגעים בעדותן, שהרי חייבין להשבע הסת. במה דברים אמורים, בשעה שהשליח מכחיש את בעל חוב, והרי שלשתי עומדין. אבל אם בא שליח ואמר נתיי כמו שאמרתי לי - אינו יכול להשביעו הסת שעשה שליחותו, שהרי אין שם טוען עליו טענת ודאי שלא נעשה שליחותו. וכן אם מתו השלוחין, או הלכו להן למדינת הים, ובא בעל חוב לתבע חובו - אינו יכול להשביעו הסת שלא פרעו השליח, שהרי אין כאן מי שטוען עליו טענת ודאי שלקח; אלא מחרים הלוה סתם, ומשלם החוב שעליו. וכן כל פיוצא בזה.

ח. ראובן ששלח כתב לשמעון, ואמר לו מנה שיש לי בידך שלחתי לי ביד לוי - אם רצה לשלחו, אינו חייב באחריותו בין שהיה מלוה בין שהיה פקדון; והוא, שפיר שהיה כתב ידו. ואם טען המלוה ואמר לא כתבתי ולא שלחתי לך - ישבע הלוה הסת שכתב ידו בא אליו ולפיכך שלח, ופטר; וכזה הורו רבותי. אבל אם לא היה הכתב בכתב ידו, או שאין הלוה יודע אם הוא כתב ידו או אינו - אפלו היו כתובין בו סימנים ואותות שביניהן ביחוד - אם טען ראובן ואמר לא שלחתי כתב ואחרים רמו בד, שמעון חייב באחריותו וישלם לראובן אחר שיתרים על מי ששלח כתב זה מדעתו ולא יודה. ויש מי שהורה שישבע ראובן ואחר כך יטל, בדין כל הנשבעין וגוטלין. ט. לוי שבא בשליחות ראובן, ולקח חמשים משמעון, ובא ראובן ואמר לא שלחתי לקח אלא עשרים, ועשרים בלבד הביא לי - הרי ראובן נשבע שלא שלחו לקח אלא עשרים ועשרים בלבד הביא לו, בדין כל מודה במקצת; ולוי נשבע הסת שהחמשים שנתת לי נתיי לראובן. וישלם שמעון מביתו, אם היה חייב לראובן. וכן כל פיוצא בזה.

יום שישי

הלכות שלוחין ושתפין פרק ב

א. אין הגוי נעשה שליח לדבר מן הדברים שבעולם, וכן אין ישראל נעשה שליח לגוי לדבר מן הדברים: שנאמר "בן תרימו גם אתם" - מה "אתם" בגי ברית, אף שלוחכם בגי ברית; והוא הדין לכל התורה כלה. ומה משלחכם בן ברית, אף בכל התורה כלה המשלח בן ברית.

ח. הלוקח בלים מבית האמן לשגרן לבית חמיו, ואמר לו אם מקבלין אותן ממני אני אתן לך את דמיהן, ואם לאו אתן לך שכר מעט, ונאנסו בהליכה - הרי זה חייב לשלם; ואם נאנסו בחזרה, פטור. נטלן על מנת למכרן לאחרים, ואמר לו אם ימכרו במקום פלוני או עד זמן פלוני, אתן לך דמים כך וכך, ואם לא ימכרו, אחזירם לך, ונאנסו, בין בהליכה בין בחזרה - חייב לשלם.

ט. כל שליח שטען שארעו אנס פלוני, והפסיד כך וכך - הרי זה נשבע שבועת השומרין על טענתו, ויפטור. ואם היה האנס במקום שאפשר להביא עליו עדים, או דבר שהוא גלוי וידוע לכל, שהרי ימצא עדים - הרי זה צריך להביא ראיה על טענתו; ואם לא הביא עדים - אינו נאמן, ומשלם. מעשה באחד שאמר לשלוחו קנה לי ארבע מאות גרבי זין, ממעות שהיו לו בידו, וקנה לו, ונמצאו חמץ. ואמרו חכמים מנין גדול כזה שהחמץ, קול יש לו, והואיל ואפשר להביא ראיה, שהיה זין בעת שלקחו ויפטור; ואם לא יביא ראיה, ישלם. וכן כל פיוצא בזה מדברים שהראיה מצויה בהן. אכל דבר הנעלם שאין ראיתו מצויה, ישבע עליו השליח. וכן הדין בכל טענה שטען השתף פיוצא בזה, וכן הדין בטענת השומרין - אם הראיה יכולה להיות - או יביא ראיה על טענתו, או ישלם כמו שבארנו.

שבת קודש

הלכות שלוחין ושתפין פרק ג

א. מי שהיה לו קרקע פחת יד אחר, או שהיו לו מטלטלין פקדון, ורצה לעשות שליח לדון עם זה, ולהוציא הקרקע או הפקדון מתחת ידו - הרי זה כותב לו הרשאה. וצריך לקנות מידו שהרשאה, ואמר לו לך דון וזכה והוצא לעצמך, וכיוצא בענינים הללו; ואם לא כתב לו כך, אינו יכול לדון עמו, מפני שהוא אומר לו, אין אתה בעל דיני. אף על פי שכתב לו כך, אינו אלא שליח, וכל מה שיופה בו, הרי הוא של משלחו. וכל ההוצאות שיוציא השליח על דין זה שהרשה בו, הרי המשלח חייב בהן: שכן כותבין בהרשאה, כל שתוציא בדין זה, עלי לשלמו.

ב. הקנה לזה המרשה שליח או רביע מה שיש לו ביד חבירו, הרי זה דן על הכל: הואיל ודן על חלקו, והרי הוא בעל דינו בחלקו - דן על הכל.

ג. אחד מן האחים שלא חלקו, או מן השתפין, שביא לתבע - תובע על הכל: הואיל ויש לו חלק בזה הממון, אינו צריך הרשאה משאר שתפין. ואין השתף האחר יכול לומר לשתפו שדן, אלו אני הייתי התובע הייתי טוען טענה אחרת ומחייב בעל דיני, שהרי אומרין לו, למה לא באת לתבע גם אתה. לפיכך אם בא ממדינה אחרת, יש לו לחזור על בעל הדין, ולדון עמו, ולומר לו אני איני מודה בכל מה שטען שתף שלי; לפיכך יש לנתבע לעכב ולומר לזה, או דון עמי בחלקך או הבא הרשאה, שהרי ממון שניכם בידי ושניכם בעלי דיני, ולמחר יבוא אחיד או שתתפך ויתבע גם הוא.

ב. עושה אדם שליח איש או אשה, ואפלו אשת איש; ואפלו עבד ושרפה - הואיל והן בני דעת וישנן במקצת מצוות, נעשין שלוחין למשא ומתן. אבל מי שאינו בן דעת, והוא חרש שוטה וקטן - אינן נעשין שלוחין; ולא עושין שליח, אחד הקטן ואחד הקטנה. לפיכך השולח בנו קטן אצל החנוני, ומדד לו באסר שמן, ונתן לו את האסר, ואבד את השמן ואת האסר - החנוני חייב לשלם: שלא שלחו אלא להודיעו, ולא היה לו לשלם אלא בן דעת. וכן כל פיוצא בזה. ואם פירש ואמר שלח לי עם הקטן, הרי זה פטור.

ג. האומר לחבירו מנה שיש לי בידך, בין פקדון בין מלוה, שלחה לי ביד פלוני - אפלו היה קטן - אם רצה לשלחו בידו, נפטור; ואינו חייב באחריותו. וכן שנים שהתנו ביניהן שכל מי שירצה לשלח לחבירו, ישלח ביד מי שירצה המשלח - הרי זה משלח ביד מי שירצה לו שהוא ראוי להוליך דבר זה; ואם אבד או נגנב בדרך, או שכפר בו השליח - הרי המשלח פטור, שכל תנאי שבממון קיים.

ד. השליח שקנה או שמכר, והודיע שהוא שליח בדרך זה לפלוני - אף על פי שמשה או שהמשיך, ונמצא שערב על דעת משלחו - בטל המקח, ומחזיר. ואם לא הודיע שהוא שליח - נקנה המקח, והיה הדין בינו וביין זה ששלחו.

ה. ראובן שקנה שדה משמעון, ואמר לו ללוי קניתי אותה, וכתב שטר מכר בשם לוי, וחזר ראובן ואמר לשמעון לעצמי קניתי, חזר וכתב שטר מכר בשמי - אין כופין את המוכר לכתב לו שטר אחר בשם ראובן. ואם התנה עמו בתחלה ואמר לו לעצמי אקנה, וזה שאכתב שטר בשם לוי כדי שלא ידעו כי שאני הוא הקונה - הרי זה כופהו לחזור ולכתב לו שטר אחר בשמו.

ו. הסרסור שליח הוא, אלא שהוא נוטל שכר על שליחותו; לפיכך אם שנה על דעת הבעלים, משלם מה שהפסיד. ביצד: הרי שנתן ראובן חפץ לשמעון הסרסור, ואמר לו מכר לי זה ואל תמכר בפחות ממאה, והלך ומכרו בחמשים - משלם חמשים מביתו; מכרו במאתים, הפל לראובן. וכן כל פיוצא בזה. ראובן אומר במאה אמרתי לך למכר, והסרסור אומר בחמשים אמרתי לי, וכן מכרתי בחמשים - נשבע הסרסור שבועת התורה, שהרי הודה במקצת. ואם כבר נתן לו החמשים - נשבע הסת שעשה שליחותו, וזוכה הלוקח. ואם ידע הלוקח שחפץ זה של ראובן הוא, ושזה המוכר לו סרסור הוא - יחזיר החפץ לבעליו; ויתרים על מי שנתן לו רשות למכר בחמשים, או שרצה בחמשים, וחזר בו אחר שקניתי.

ז. כל סרסור שהודיע ללוקח שחפץ זה או קרקע זה של ראובן, ואחר שקנה הלוקח אמר ראובן איני רוצה למכר בדמים אלו - מחזיר הלוקח, שהרי לא פסק דמים ואמר לו מכר בך כך וכך. וכל סרסור שאבד החפץ מידו, או נגנב, או נשבר - חייב לשלם, מפני שהוא נושא שכר.

אמרו, שאין אומרים בה יקב הדין את החר, ואינה אלא כדי לאיים על הנתבע: אם רצה לדון בהרשאה זו ולתן, נפטר. ולמה נפטר, שאין זה הבא בהרשאה זו הרעועה פחות משליח שעשהו בעדים. אבל אם לא ירצה הנתבע לדון עמו - אין כופין אותו לא לתן לו ולא להשבע, עד שיבוא בעל דינו. וכן הורו שאם היתה לו מלנה אצל חברו, בין בשטר בין בעדי קנין - אף על פי שפטר בה בבית דין - כותבין עליו הרשאה, מפני שהיא כפירת שעבוד קרקעות; אבל מלנה על פה שפטר בה, לא תקנו שיכתבו עליה הרשאה.

ח. מי שהרשה לאחד, ורצה לבטל השליחות ולהרשות לאחר - הרי זה מבטל. ואין למרשה רשות לכתב לאחר הרשאה, שזה אומר לו אין רצוני שיהיה פקדוני ביד אחר. לפיכך אם התנה עליו שירשה הוא לאחר, ואחר לאחר - הרי השליח כותב הרשאה לשני, ושני לשלישי: הכל לפי תנאו. ט. הבא בהרשאה שמחל לנה הנתבע, או שמכר לו, או שמחל לו על העבועה, או שעשה עמו פשרה - לא עשה כלום, שהרי אומר לתמן שלחתיך ולא לענות. לפיכך אם התנה, בין לתמן בין לענות - אפלו מחל לו על הכל, הרי זה מחול.

י. ראובן שבא בהרשאה, ותבע שמעון - אין שמעון יכול לדחות ולומר לו, שמא המשלם אותך הרשה אחר ובטל שליחותך: שהרי ראובן אומר לו תן לי הפקדון שיש בידך, וזו הרשאתי תהי אצלך; ואם המפקיד הרשה אחר, הוא הפסיד על עצמו. ושמעון פטור, שהרי בהרשאתו נתן. יא. ראובן שבא בהרשאת שמעון, ותבע לוי, ואמר לא היו דברים מעולם, אבל לשבע שמעון ויטל - מוציאין המזון מיד לוי, ויהיה מנח בבית דין עד שיבוא שמעון וישבע ויטל. וכן כל הדברים שתולה לוי בשמעון - ידון עם ראובן, ויהיה המזון מנח עד שיבוא שמעון וישאל; ויש לראובן להחרים על מי שטוען טענת שקר, כדי לעכב המזון ולאחרו. נתחייב לוי שבועה - אינו יכול לעכב ולומר איני נשבע, עד שאחרים בפני שמעון על מי שטוען עלי טענות שקר: שאין זה החרם אלא תקנה קלה שתקנה הגאונים האחרונים, כדי שיכנונו בעלי דינים טענותיהן; ואין מעכבין שבועתו של זה, מפני תקנה זו הקלה.

ד. הבעל בנכסי אשתו, צריך הרשאה; ואם יש שם פרות בקרקע - מתוך שיש לדון על הפרות שהרי הן שלו, דן על הקרקע, ואינו צריך הרשאה מאשתו, שאם אין קרקע אין פרות.

ה. מי שהיה לו ביד חברו פקדון או מלנה, בין מטלטלין בין מעות, ועשה שליח בעדים להביאן לו - הרשות ביד זה שהן אצלו: אם רצה לתן - נפטר ואינו חייב באחריותו, שהרי נתן לשליחו; ואם לא רצה לתן - אינו נותן, שאין זה בעל דינו עד שיבוא בהרשאה על הפקדון. וכל הבא בהרשאה, הרי הוא בכלל הנאמר בהן "ואשר לא טוב עשה, בתוך עמיו".

ו. התובע חברו בדין במטלטלין או במעות שהפקיד אצלו, וכפר בו - אינו יכול לכתב הרשאה עליו: שנומצא זה כמשקר - שהוא אומר לו הרשיתיך לטל מה שיש לי ביד פלוני, וכבר אמר פלוני שאין לו אצלו כלום. וכן מי שנתחייב לו חברו שבועה, אינו יכול להרשות עליו אחר להשביעו: שאין שם דבר שיקנה לו, ואין אדם מרשה על תביעת דברים, שאין הדברים נקנין, אלא עם תביעת המזון. ז. מי שהיה לו מעות פקדון ביד אחר, ורצה להרשות שליח להביאן - אין תקנון מידו מועיל בה, שאין המטבע נקנה בחליפין. אלא ביצר עושה: נותן לו קרקע כל שהוא ומקנה לו המעות על גבה כדי להוציאן בהרשאה זו; והולך ודן עמו, ומוציאן. היתה לו מלנה ביד אחר - אינו יכול לכתב הרשאה עליה, ואפלו היה חוב בשטר, מפני שמלנה להוצאה נתנה, ואין אדם מקנה לחברו דבר שאינו בעולם. ואין לך דרך שיקנה אדם בה חוב אלא או במעמד שלשותן, והוא דבר שאין לו טעם כמו שבארנו, או בהקניית שטר החוב עצמו בכתיבה ומסירה, מפני שהוא מקנה השעבוד שבו. זה הוא הדין שיראה לי מן התלמוד. אבל הגאונים תקנו שכותבין הרשאה אף על המלנה, כדי שלא יטל כל אחד ממון חברו, וילך לו למדינה אחת; ועוד תקנו שאם הרשהו לטל מעות שיש לו ביד חברו או לתבע ממנו הלואה, ולא היתה קרקע למקנה - מקנהו ארבע אמות מחלקו שבארץ ישראל, ומקנה לו המעות על גבן. ודברים אלו דברים קלים הם עד מאד, ורעועים: שזה מי יאמר שיש לו חלק בארץ ישראל, ואפלו הוא ראוי - אינו ברשותו. והגאונים עצמם שתקנו תקנה זו

שיעורי רמב"ם ספר המצוות - כ"ה מרחשון ב' כסלו ה'תשס"ט

יום ראשון

מצות עשה פט.

מצות לא תעשה קמה. קמח. (קמט)

המצוה הפ"ט — הצווי שנוצטוו הכלהנים

לאכול בשר הקדשים, כלומר: החטאת והאשם שהם קדש קדשים, והוא אמרו יתעלה: "ואכלו אתם אשר פפר בהם" (שמות כט, לג). ולשון ספרא (פרשת שמייני): "מנין שאכילת קדשים כפרה על

המצוה הקמ"ח — האזהרה שהזהר הנזר מלאכול קדשי קדשים (חטאות וכדומה), והוא אמרו: "וְזָר לֹא-יֵאכַל כִּי-קֹדֶשׁ הֵם" (שמות כט, לג). ואינו חייב מלקות עד שיאכל בעזרה אחר זריקת דמים.

יום שני

מצות עשה סו.

מצות לא תעשה קמז. מצות עשה סז.

מצות לא תעשה קב. קג. קלח.

המצוה הס"ו — הצווי שנצטוינו שיהא מעשה זבח השלמים באפן הנזכר באמרו: "וְאִם-זֶבַח שְׁלָמִים קָרְבְּנוֹ וְגו'" (ויקרא ג, א). ואמר עוד להשלמת המעשה: "וְזֹאת תֹרַת זֶבַח הַשְּׁלָמִים וְגו', אִם עַל-תּוֹדָה יִקְרִיבֶנּוּ" (שם ז, יא-יב). ארבעת המעשים האלה — כלומר: מעשה העולה והחטאת והאשם והשלמים — הם כל-מעשי הקרבנות, לפי שכל-קרבן בהמה שמקריב היחיד או הצבור אינו אלא אחד מארבעת הסוגים האלה, חוץ מן-האשם שהוא לעולם קרבן יחיד, כמו שבארנו כמה פעמים. ומסכת זבחים פוללת גם דיני ארבע מצוות אלו והנספח אליהן מן הדומה להן, דברים שחובה לעשותם (ועשייתן מעכבת), ודברים שחייבים עליהם (שאסור לעשותן), ודברים שאם עשה פסל (את הקרבן), והנעשה פתקנו.

המצוה הקמ"ז — האזהרה שהזהרנו מלאכול בשר קדשים קלים קדם זריקת דמים, והוא אמרו: "לֹא-תֹכַל לֶאֱכֹל בִּשְׂעָרֶיךָ וְגו' וְנִדְבַתִּיךָ" (דברים יב, יז), באלו אמר: לא תוכל לאכל נדבתך. ובא בקבלה (ספרי פרשת ראה שם): לא בא הפתוב אלא לאוכל תודה ושלמים לפני זריקת דמים שהוא עובר בלא-תעשה, וגם זה לוקה.

המצוה הס"ז — הצווי שנצטוינו שיהא מעשה המנחה באפן הנזכר בכל-סוג וסוג מהן, והוא אמרו: "וְנִפְשׁ כִּי-תִקְרִיב קָרְבַּן מִנְחָה לַה' וְגו'; וְאִם-מִנְחָה עַל-הַמִּזְבֵּחַ קָרְבְּנֶיךָ וְגו'; וְאִם-מִנְחַת מִרְחֶשֶׁת" (שם ב, א. ה, ז). ואמר להשלמת המעשה: "וְזֹאת תֹרַת הַמִּנְחָה וְגו'" (ויקרא ו, ז).

כל-ישראל? תלמוד לומר: "וְאֵתָה נָתַן לָכֶם לְשֹׂאת אֶת-עוֹן הַעֲדָה לְכַפֵּר עֲלֵיהֶם לִפְנֵי ה'" (ויקרא י, יז), הא כיצד? הפהנים אוכלין וישראל מתכפרין. ומתנאי מצוה זו שאכילה זו שהיא מצוה — אינה (מדין תורה) אלא ליום ולילה עד חצות. ואחרי-כן תאסר אכילת אותה החטאת או האשם, ואין אכילתה מצוה אלא בזמן הקבוע. וברור שגם מצוה זו מיחדת לזכרי הפהנים, ואינה חובה לנשים, לפי שקדשי קדשים — שבהם נאמר פסוק זה — אינם נאכלים לנשים; אבל שאר הקדשים, כלומר: קדשים קלים, נאכלים לשני ימים ולילה אחד, חוץ מתודה ואיל נזיר שהם ליום ולילה עד חצות אף-על-פי שהם קדשים קלים; וגם הנשים אוכלות קדשים קלים אלו. וגם אכילתם (של הקדשים קלים על-ידי הכהנים) נגדרת למצוה. וכן גם התרומה אכילתה נגדרת למצוה, אלא שאין אכילת קדשים קלים ותרומה באכילת בשר חטאת ואשם. לפי שאכילת בשר חטאת ואשם נשלמת בה פפרת המתכפר כמו שבארנו, ובהן נאמר הצווי על האכילה — מה-שלא נאמר לא בקדשים קלים ולא בתרומה — ולפיכך הם נגדרים אחר אלו והאוכלם עשה מצוה. ולשון ספרי (פרשת קרח): "עֲבַדְתָּ מִתְּנָה אֶתֶּן אֶת-כֹּהֲנֶיךָם" (במדבר יח, ז) — "לעשות אכילת קדשים בגבולין (מחוץ למקדש) בעבודת מקדש במקדש: מה עבודת מקדש במקדש מקדש (רוחץ) ידיו ואחר-כך עובד, אף אכילת קדשים בגבולין מקדש ידיו ואחר-כך אוכל". וכבר נתבאר דיני מצוה זו בכמה מקומות בזבחים.

המצוה הקמ"ח — האזהרה שהזהרנו מלאכול חטאת ואשם חוץ לעזרה ואפלו הפהנים, והוא אמרו כאן בפסוק זה: "בְּקֶרֶךְ וְצֹאנֶיךָ" (דברים יב, יז) באלו אמר: לא-תוכל לאכל בשעריך מעשר דגנך בקרך וצאנך, ובא הפרוש (ספרי פרשת ראה): "בְּקֶרֶךְ וְצֹאנֶיךָ" — לא בא הפתוב אלא לאוכל חטאת ואשם חוץ לקלעים (כתלי העזרה) שהוא עובר בלא-תעשה, וזה לוקה. וכן גם אוכל קדשים קלים חוץ לחומה לוקה, כמו שנתבאר בגמרא מכות (יז), לפי שאוכל כל-דבר חוץ למקום אכילתו "לא תוכל לאכול בשעריך" קרינא ביה. וזכור זאת.

"והנותרת ממנה יאכלו אהרן ובניו מצות תאכל" (שם ו, ט). ולשון ספרא (פרשת צו): "מצות תאכל — מצוה. פיוצא בו: יבמה יבוא עליה (דברים כה, ה) — מצוה", כלומר: שאכילת שירי מנחות היא כמו ביאת היבמה שהיא מצות עשה לא דבר של רשות בלבד. וכבר נתבארו דיני מצוה זו במקומם במסכת מנחות (עב): ולשון התורה הוא שמצוה זו מיחדת בזכרים, והוא אמרו יתעלה: "כל-זכר בכני אהרן יאכלנה" (ויקרא ו, יא).

המצוה הפ"ג — הצווי שנצטוונו לצאת ידי כל-הקרבנות המטלים עלינו ברגל הראשון שיעבר עלינו משלשה רגלים כדי שלא יחלף רגל משלשה רגלים, אלא-אם-כן כבר הקריב כל-קרבן המטל עליו. והוא אמרו יתעלה: "לשכנו תדרשו וקאת שמה והבאתם שמה עלתיכם" (דברים יב, הו). ענין צווי זה הוא, שהוא אומר: בזמן שתבוא שמה — והוא בכל-רגל משלשה רגלים (שיש חובת ראייה בבית המקדש) — תיב אתה להביא כל-קרבן המטל עליך. ולשון ספרי (פרשת ראה): "ובקאת שמה, והבאתם שמה — למה נאמר? לקבעם חובה שייביאו ברגל הראשון שפגע בו". ושם נאמר: "אינו עובר עליו משום 'בל תאחר' עד שיעברו עליו רגלי שנה בלה", כלומר: אם עברו עליו שלשה רגלים ולא הביא, אז יהא עובר על לאו; אבל אם עבר עליו רגל אחד — הרי זה עבר על עשה בלבד. ובגמרא ראש השנה (ו). אמר רבא: פיון שעבר עליו רגל אחד עובר בעשה. ואמרו בתלמוד (שם צ): "מאי טעמיה דרבי מאיר? (האומר: "כיון שעבר עליו רגל אחד עובר ב'בל תאחר') דכתיב: וקאת שמה והבאתם שמה (וכאילו אמר הכתוב): — כי אתית (כשהנך בא לבית המקדש) איתי (הבא הקרבנות). ורבנן אמרי: לעשה הוא דאתא, הנה נתבאר לך, שזה שנאמר "והבאתם שמה" — מצות עשה, והוא: שייביא כל-החובות לה' המטלות עליו. ויצא ידי חובתו בכל-רגל, בין שאלה הם ממיני הקרבנות ובין שהם דמים (האומר "דמי עלי") וערכים (האומר "ערכי עלי") (האומר על ממון שהוא "חרם") והקדשות ולקט ושכחה ופאה (אם עבר ולקחם). ומצות עשה היא לצאת ידי

ודיני מצוה זו על חלקיה הרבים מבארים במסכתא המיוחדת לכה, כלומר: מסכת מנחות.

המצוה הק"ב — האזהרה שהזהרנו מלתן שמן זית במנחת חוטא, והוא אמרו יתעלה: "לא-ישים עליה שמן" (שם ה, יא). ומי שנותן עליה שמן — לוקה.

המצוה הק"ג — האזהרה שהזהרנו מלהקריב מנחת חוטא עם לבונה, והוא אמרו יתעלה: "ולא-יתן עליה לבנה" (שם); ומי שנותן עליה לבונה — לוקה. ולשון המשנה (מנחות נט): "וחיב על השמן בפני עצמו ועל הלבונה בפני עצמה", לפי שהם שני לאוין בלי ספק. וכבר נתבארו דיני מצוה זו, כלומר: מנחת חוטא, בפרק ה' ממנחות (שם).

המצוה הקל"ח — האזהרה שהזהרנו (גם הכהנים) מלאכול מנחת כהן (אף שאוכלים הכהנים שיירי מנחת ישראל), והוא אמרו יתעלה: "וכל-מנחת כהן כליל תהיה לא תאכל" (שם ו, טז). ונכפל הלאו בכתבי כהן גדול שגם היא מנחה, (ונקראת כך לפי שנעשית ב'מחבת'). והעובר על זה — לוקה. ולשון ספרא (פרשת צו, שם): "כליל תהיה לא תאכל" — כל שהוא ב'כליל תהיה', לתן לא-תעשה על אכילתו.

יום שלישי

מצות לא תעשה קכד. מצות עשה פח.

פג. מצות לא תעשה קנה.

המצוה הקכ"ד — האזהרה שהזהרנו מלאפות שירי מנחות (הנשאר לאחר הקמיצה) — חמץ, והוא אמרו יתעלה: "לא תאפה חמץ חלקם נתתי אתה מאשי" (ויקרא ו, י), כאלו אמר שחלקם שהוא שירי המנחה לא יאפה חמץ. ומי שאפה אותו חמץ — חייב מלקות, כמו שבארה המשנה (מנחות פרק ה משנה ב), ואמרה: וחיבין על אפיתה. וכבר נתבארו דיני מצוה זו בפרק ה' ממנחות (נה).

המצוה הפ"ח — הצווי שנצטוו הכהנים לאכל שירי (הקומץ מה) מנחות, והוא אמרו יתעלה:

המצוה הפ"ה — הצווי שנוצטוינו להביא כל מה-שנתחייבנו — חטאת ועולה ואשם ושלמים — לבית-הבחינה, אף-על-פי שהם בחוזה לארץ, כלומר: אף-על-פי שנתחייבנו בהם בחוזה לארץ, הרי נצטוינו להביאם לבית הבחינה. וחובה להעלותם על אף רחוק הדרך (ואינו רשאי לפדות), והוא אמרו יתעלה: "רק קדשיך אשר-יהיו לך ונדריך תשא ובאת אל-המקום" (שם, כו). ולשון ספרי (פרשת ראה): "רק קדשיך" — אינו מדבר אלא בקדשי חוזה לארץ, "תשא ובאת" — מלמד שחייב בטפול הבאתו עד שייביאנו לבית הבחינה. ונתבאר שם, שזה אינו מדבר אלא בחטאת ואשם ועולה ושלמים שנתחייב האדם.

המצוה המשלימה תשעים — האזהרה שהזהרנו מלשחוט שום דבר מן-הקדשים בחוץ, וזה נקרא: "שוחט בחוץ", וכשמונו בריש ברות (פרק א משנה א) כל-מחייבי פרת, מנו השוחט והמעלה — שנים. וזה שהשוחט בחוץ חייב פרת אף-על-פי שלא העלה (למזבח — הקריב), אלא מששחט בלבד, הוא לשון התורה, והוא אמרו יתעלה: "אשר ישחט שור או-כשב או-עז במחנה או אשר ישחט מחוץ למחנה ואל-פתח אהל מועד לא הביאו להקריב קרבן לה' דם יחשב לאיש ההוא דם שפך ונכרת" (ויקרא יז, ג-ד). והאזהרה שלו, כלומר: האזהרה על שחיטת קדשים בחוץ אינה בפרוש, אבל נלמדת בדין: "לא ענש הכתוב אלא-אם-כן הזהיר", כפי הכללים שקבענו בהקדמות שהקדמנו למצות אלו (כלל יד). וזה לשון גמרא זבחים (קו): השוחט והמעלה בחוץ — חייב על השחיטה וחייב על ההעלאה. בשלמא 'העלאה' כתיב ענש וכתוב אזהרה; ענש — "ואל-פתח אהל מועד לא יבאנו ונכרת" (שם); אזהרה — "השמר לך פן-תעלה עלתיך". (דברים יב, יג) וכדרבי אבין, דאמר רבי אבין אמר רב לוי: כל-מקום שנאמר: "השמר", "פן" ו"אל" — אינו אלא מצות לא-תעשה; אלא שחיטה בשלמא ענש כתיב: "ואל-פתח אהל מועד לא הביאו ונכרת", אלא אזהרה מנא לן? ואחר משא ומתן מרבה החלט הדרך בלשון זה, אמרו (נאמר בפסוק): "שם תעלה ושם תעשה" —

החובות הללו ברגל ראשון שפגע בו, כמו שנתבאר בגמרא ראש השנה.

המצוה הקנ"ה — האזהרה שהזהרנו מלאחר את-הנדרים והנדבות ושאר הקרפנות שאנו חייבים בהם, והוא אמרו יתעלה: "כי-תדר נדר לה' אלהיך לא תאחר לשלמו" (שם כג, כב), ובא בקבלה (ראש השנה ד:) שאינו עובר על לאו זה, עד שיעברו עליו שלשה רגלים. וכבר נתבארו דיני מצוה זו בתחלת ראש השנה (שם).

יום רביעי

מצות עשה פד. פה.

מצות לא תעשה צ.

המצוה הפ"ד — הוא הצווי שנוצטוינו להקריב כל-הקרפנות בבית הבחינה בלבד, והוא אמרו יתעלה: "ושם תעשה כל אשר אנכי מצוה" (דברים יב, יד), וכאשר רצו לקיים את-האזהרה על הקרבה בחוץ של איזה קרבן שיהיה מכל-הקרפנות, הביאו ראיה מאמרו יתעלה: "פן-תעלה עלתיך בכל-מקום" (שם, יג). אמרו בספרי (פרשת ראה): "אין לי אלא עולות, שאר קדשים מניין? תלמוד לומר: "ושם תעשה כל אשר אנכי מצוה". ועדין אני אומר: עולה בעשה ולא-תעשה, שאר קדשים לא יהיו אלא בעשה? תלמוד לומר: "ושם תעשה וגו'", כמו שאבאר במקומו (לא תעשה פט) כשנדבר על הלאו. וענין אמרם "עולה בעשה ולא-תעשה" הוא: שהמקריב עולה בחוץ עובר על מצות עשה ומצות לא-תעשה, על מצות לא-תעשה שנאמר "פן-תעלה עלתיך"; ועל מצות עשה, שנאמר: "ושם תעשה כל אשר אנכי מצוה" — וזה לא עשה שם. ושאר קדשים לא יהיו אלא בעשה, כלומר: שעבר על מה-שאמר לו "ושם תעשה כל אשר אנכי מצוה" בלבד. ונתבאר שם (בספרי), שגם שאר קדשים הם בלא-תעשה נוסף על העשה. וכבר נתבאר בסוף מסכת זבחים (קיט), שכל-הקדשים שהקריבם בחוץ — הרי אלו בעשה ולא-תעשה וחייבים עליהם פרת. הנה נתבאר מכל מה-שאמרנו, שזה שנאמר "ושם תעשה כל אשר אנכי מצוה" — מצות עשה גמורה.

בפנים, והוא אמרו: "ושם תעשה כל אשר אנכי מצוה"; אלא שממה-שאמר: "שם תעשה" משמע שבחוץ לא-תעשה — וכלל הוא אצלנו: לאו הבא מכלל עשה, עשה הוא. וזהו אמרם כאן (בספרי הנ"ל): "ועדין אני אומר שאר קדשים לא יהיו אלא בעשה", כלומר שיהא המקריב שאר קדשים בחוץ עובר על לאו הבא מכלל עשה בלבד — ולפיכך אמר "ושם תעלה עלתיד" כדי שישיג הקש ויהיו שאר קרבנות בעולה: כשם שמקריב עולה בחוץ בלא-תעשה, כך שאר קרבנות בלא-תעשה. והעובר על לאו זה במזיד — ענוש כרת; ובשוגג — חייב חטאת קבועה. ולשון הכרת בפירשת אחרי מות אהרן במעלה בחוץ: "אשר-יעלה עלה או-זבח ואל-פתח אהל מועד לא יביאנו לעשות אתו לה' ונכרת האיש ההוא מעמיו" (ויקרא יז, ח-ט). ובספרא: "ונכרת מעמיו" — ענש שמענו, אזהרה מניין? תלמוד לומר: "השמר לך פן-תעלה עלתיד". ולשון גמרא זבחים (קו): "העלאה, כתיב ענש וכתוב אזהרה; ענש — כתיב: "ואל-פתח אהל מועד וגו' ונכרת"; אזהרה — דכתיב: "השמר לך פן-תעלה עלתיד". וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק י"ג מזבחים (שם).

המצוה הל"ט — הצווי שנוצטוינו להקריב במקדש שני כבשים בכל-יום, ואלה נקראים "תמידין", והוא אמרו יתעלה: "שנים ליום עלה תמיד" (במדבר כה, ג). וכבר נתבאר דיני מצוה זו וסדר הקרבתם ופשיטתם בפרק ב' מיומא (כו:) ובמסכת תמיד.

המצוה הכ"ט — הצווי שנוצטוינו להבעיר אש על המזבח בכל-יום תמיד, והוא אמרו: "אש תמיד תוקד על-המזבח לא תכבה" (ויקרא ו, ו) — וזה לא יתכן אלא במה שצוה להתמיד ולשים את-העצים בכל-בקר ובין הערפים, כמו שנתבאר בפרק ב' מיומא (כו:) ובמסכת תמיד (פרק ב). ובפרוש אמרו (יומא כא:): "אף-על-פי שהאש יורדת מן-השמים, מצוה להביא מן-ההדיוט". וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק ד' מכפורים (שם כה). ובפרק ב' מתמיד, רצוני לומר מצוות מערכות האש הנעשית בכל-יום במזבח.

מקיש עליה לעשיה: מה עליה ענש והזהיר, אף עשיה ענש והזהיר. יורו באמרם "שם תעלה ושם תעשה" על אמרו יתעלה: "שם תעלה עלותיד" (שם, יד) — וזו היא ההקרכה, כלומר: ההקטרה על גבי האש; ואמר: "שם תעשה כל אשר אנכי מצוה" (שם) — זה כולל ההקרכה והשחיטה, לפי שהוא גם צוה בשחיטה. ודע שהשוחט בחוץ בשוגג — חייב גם הוא חטאת קבועה. וממה-שאמה צריך לדעת, שהמקריב קדשים בזמן הזה חוץ למקום העזרה — חייב כרת. ובפרוש אמרו (שם קז:): "המעלה בחוץ בזמן הזה רבי יוחנן אומר: חייב". וכן הלכה, מפני שהוא ראוי לקרב, לפי שהכלל הנכון אצלנו: מקריבין אף-על-פי שאין בית (מקדש). וכבר נתבאר גם דיני מצוה זו בפרק י"ג מזבחים (שם).

יום חמישי

מצות לא תעשה פט.

מצות עשה לט. כט.

מצות לא תעשה פא. מצות עשה ל.

המצוה הפ"ט — האזהרה שהזהרנו מלהקריב שום קרבן בחוץ, כלומר: חוץ לעזרה, וזה נקרא: "מעלה בחוץ", והוא אמרו יתעלה: "השמר לך פן-תעלה עלתיד בכל-מקום אשר תראה" (שם, יג). ולשון ספרי (פרשת ראה שם): "אין לי אלא עולות, שאר קדשים מניין? תלמוד לומר: "ושם תעשה כל אשר אנכי מצוה" (שם, יד), ועדין אני אומר: עולה בעשה ולא-תעשה, שאר קדשים לא יהיו אלא בעשה — תלמוד לומר: "ושם תעלה עלתיד" (שם). עלה בכלל (של "כל אשר .. מצור") היתה, ולמה יצאת (ונכתבה שוב במפורש)? להקש אליה: מה עולה שהיא מיוחדת שהיא בעשה ולא-תעשה, כך כל שהוא בעשה הרי הוא בלא-תעשה". ואני אבאר לך פסוק זה — אף-על-פי שהוא פשוט — כדי שיתבאר הענין. והוא: שהעולה נאמר עליה פסוק להזהיר על הקרבתה בחוץ, והוא אמרו יתעלה: "פן-תעלה עלתיד", ובא פסוק אחר לצוות להקריב את-העולה בפנים והוא אמרו יתעלה: "שם תעלה עלתיד" — וזו מצוות עשה שתקריב העולה במקום אשר יבחר ה'. אבל שאר קדשים באו בעשה בלבד, שיקרבו

ובניו אשר יקריבו לה" (ויקרא ו, יג). וכבר נתבארו דיני מצוה זו ומתי קרבה ואיך קרבה בפרק ו' (עדי) ובפרק ט' (פז): ממנחות ובמקומות ביומא (לד.) ותמיד.

המצוה המ"א — הצווי שנוצטוינו להקריב קרבן בכל-יום שבת נוסף על תמיד של כל-יום — וזהו מוסף שבת. והוא אמרו יתעלה: "וביום השבת שני-כבשים" (במדבר כח, ט). וכבר נתבאר סדר הקרבתו בפרק ב' מיומא (כו:) ובתמיד.

המצוה הכ"ז — הצווי שנוצטוינו לשים לחם הפנים (שתיים עשרה חלות "שש להם פנים") לפני ה' תמיד, והוא אמרו יתעלה: "ונתת על-השלחן לחם פנים לפני תמיד" (שמות כה, ל). וכבר ידעת לשון התורה בנתינת לחם חדש כל-שבת, ושיהא עמו לבונה, ושיאכלו הכהנים מה-שנועשה בשבת הקודמת. וכבר נתבארו דיני מצוה זו בפרק י"א ממנחות (צד.).

המצוה המ"ב — הצווי שנוצטוינו להקריב קרבן בכל-ראש-חדש נוסף על תמיד של כל-יום — וזהו מוסף ראש-חדש. והוא אמרו יתעלה: "ויקראשי חדשיכם וגו'" (במדבר כח, יא).

שבת קודש

מצות עשה מג. מד.

מה. מו. מז. מח. נ. נא.

המצוה המ"ג — הצווי שנוצטוינו להקריב קרבן נוסף על התמיד בכל-שבועת ימי הפסח — וזהו מוסף חג המצות. והוא אמרו יתעלה: "שבועת ימים תקריבו אשה לה" (ויקרא כג, לו).

המצוה המ"ד — היא מנחת העמר (שם מדה — וכך היתה מדת מנחה זו), והיא המצוה שנוצטוינו להקריב מנחת שעורים ביום ט"ז בניסן, ונקריב עמה כבש בן-שנתו לעולה. והוא אמרו יתעלה: "והבאתם את-עמר ראשית קצירכם אל-הכהן (שם, י). ומנחה זו היא הנקראת: "מנחת בכורים", ועליה הרמז באמרו יתעלה: "ואם-תקריב מנחת בכורים לה' אביב קלוי באש גרש פרמל" (שם ב, יד). ולשון המכלתא (פרשת יתרו): "כל-אם ואם

המצוה הפ"א — האזהרה שהזהרנו מלכבות אש המזבח, והוא אמרו יתעלה: "אש תמיד תוקד על-המזבח לא תכבה" (שם). ובספרא (פרשת צו): "לא תכבה — מלמד שכל-המכבה עובר בלא-תעשה"; וכל-העובר על לאו זה וכבה אפלו גחלת אחת מגחלי המזבח — לוקה. וכבר נתבארו דיני מצוה זו בפרק י' מזבחים (צא:).

המצוה המשלימה שלשים — הצווי שנוצטוינו הכהנים להסיר את-הדשן (האפר) בכל-יום מעל גבי המזבח וזוהי שקוראים: "תרומת הדשן", והוא אמרו יתעלה: "ולבש הכהן מדו בד ומכנסי-בד וגו' והרים את-הדשן" (שם, ג). וכבר נתבארו דיני מצוה זו בכמה מקומות במסכת תמיד (פרק א משנה ד) וכפורים (כ.).

יום שישי

מצות עשה כח. כה. מ. מא.

כז. מב.

המצוה הכ"ח — הצווי שנוצטוינו הכהנים לתן את-הקטרת בכל-יום פעמים על מזבח הזהב, והוא אמרו יתעלה: "והקטיר עליו אהרן קטרת סמים בבקר בבקר בהיטיבו את-הנרות יקטירנה ובהעלת אהרן את-הנרות בין הערבים יקטירנה" (שמות ל, זח). וכבר נתבארו דיני קטרת זו ועשייתה ותאור ההקטרה בה בכל-יום בריש פרתות (ו.) ובמקומות במסכת תמיד (פרק ג משנה ח ועוד).

המצוה הכ"ה — הצווי שנוצטוינו הכהנים להדליק הנרות (המנורה) תמיד לפני ה', והוא אמרו יתעלה: "באהל מועד מחוץ לפרכת אשר על-העדת יצרף אתו אהרן ובניו" (שם כו, כא) — וזוהי מצות הטבת הנרות. וכבר נתבארו כל-דיני מצוה זו בפרק ח' ממנחות (פו.) ובפרק א' מיומא (יד:) ובמקומות במסכת תמיד.

המצוה המשלימה ארבעים — הצווי שנוצטוינו שיקריב כהן גדול בכל-יום תמיד, מנחה בבקר ובין הערבים, והיא הנקראת: חבתי כהן גדול (כי נעשית במחבת), ונקראת גם: מנחת כהן משיח. והוא אמרו יתעלה: "זה קרבן אהרן

(פרק ד משנה ב), וְכָל־דִּינֵי מִצְוָה זוֹ כְּכָר נִתְבָּאֵרוּ בְּפֶרֶק ד' וּפֶרֶק ה' וּפֶרֶק ח' (ט) וּפֶרֶק י"א מִמִּנְחָוֹת.

הַמִּצְוָה הַמ"ז — הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּיָנוּ לְהִקְרִיב קֶרֶבֶן נֹסֵף (על התמידין ועל מוסף ר"ח —) בְּיוֹם א' בְּתִשְׁרִי, וְהוּא מוֹסֵף רֹאשׁ הַשָּׁנָה. וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וּבַחֹדֶשׁ הַשְּׂבִיעִי בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ וְגו' וְעִשִּׂיתֶם עֲלֶיהָ לְרִיחַ נִיחַח לַה'" (במדבר כט, א-ב).

הַמִּצְוָה הַמ"ח — הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּיָנוּ לְהִקְרִיב קֶרֶבֶן נֹסֵף בְּיוֹם הַעֲשִׂירִי בְּתִשְׁרִי, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וּבַחֹדֶשׁ לַחֹדֶשׁ הַשְּׂבִיעִי וְגו' וְהִקְרַבְתֶּם עֲלֶיהָ לַה' רִיחַ נִיחַח" (שם, ז-ח).

הַמִּצְוָה הַמְשָׁלִימָה חֲמִשִּׁים — הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּיָנוּ לְהִקְרִיב קֶרֶבֶן נֹסֵף בְּיוֹם חַג הַסֻּכּוֹת, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וְהִקְרַבְתֶּם עֲלֶיהָ אֶשֶׁה רִיחַ נִיחַח לַה'" (שם, יג), וְזֶהוּ מוֹסֵף הַחֵג.

הַמִּצְוָה הַנ"א — הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּיָנוּ לְהִקְרִיב קֶרֶבֶן נֹסֵף בְּיוֹם הַשְּׁמִינִי שֶׁל חַג הַסֻּכּוֹת, וְזֶהוּ מוֹסֵף שְׁמִינִי עֲצֶרֶת. וּמֵה־שְּׂחִיב אוֹתָנוּ לְמִנּוֹת מוֹסֵף זֶה בְּפָנֵי עֲצָמוֹ, נִבְדֵּל מִפְּלִימֵי סֻכּוֹת, הוּא שֶׁהַכֹּל אֶצְלָנוּ: שְׁמִינִי עֲצֶרֶת רָגַל בְּפָנֵי עֲצָמוֹ. וּבִפְרוּשׁ אָמְרוּ (סוכה מח.), שֶׁהוּא "רָגַל בְּפָנֵי עֲצָמוֹ, קֶרֶבֶן (מוֹסֵף) בְּפָנֵי עֲצָמוֹ". הִנֵּה זֶה רֵאִיָּה שֶׁקֶרְבָּנוּ חֲלוּקִים. וְזֶה פָּשׁוּט בְּתַכְלִית הַפְּשׁוּטוֹת.

שְׁבִתוּרָה — רְשׁוּת, חוּץ מִשְׁלֹשָׁה שָׁהֵן חוֹבָה, וְאֶחָד מֵהֶם הוּא: וְאִם תִּקְרִיב מִנְחַת בְּפוּרִים". אָמְרוּ: "חוֹבָה. אֵתָּה אוֹמֵר חוֹבָה, אוֹ אֵינוֹ אֵלָּא רְשׁוּת? תִּלְמִיד לּוֹמֵר: תִּקְרִיב אֵת מִנְחַת בְּפוּרִיךָ — חוֹבָה וְלֹא רְשׁוּת". וְכָכָר נִתְבָּאֵרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ כֻּלָּם בְּשִׁלְמוֹת בְּפֶרֶק י' מִמִּנְחָוֹת.

הַמִּצְוָה הַמ"ה — הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּיָנוּ לְהִקְרִיב קֶרֶבֶן מוֹסֵף גַּם בְּיוֹם חֲמִשִּׁים מִיּוֹם הַקֶּרֶבֶת הַעֲמֹר שֶׁהוּא יוֹם ט"ז בְּנִיסָן, וְזֶהוּ מוֹסֵף עֲצֶרֶת (חג השבועות), וְהוּא הַנֶּזֶקֶר בְּסִפְר "בְּמִדְבַּר־סִינִי". וְהוּא אָמְרוּ: "וּבְיוֹם הַבְּפוּרִים בְּהִקְרִיבְכֶם מִנְחָה תִּדְשֶׁה לַה' וְגו' וְהִקְרַבְתֶּם עוֹלָה לְרִיחַ נִיחַח" (במדבר כה, כו-כוז).

הַמִּצְוָה הַמ"ו — הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּיָנוּ לְהִבְיֵא שְׁתֵּי לֶחֶם חֲמֵץ לְמִקְדָּשׁ עִם הַקֶּרֶבֶנוֹת הַכְּתוּבִים שֶׁהֵם בָּאִים בְּגִלְל הַלֶּחֶם בְּיוֹם עֲצֶרֶת הַקִּבּוּץ (בְּיוֹם הַחֲמִישִׁים לַעֲוֹמֵר), וְלְהִקְרִיב הַקֶּרֶבֶנוֹת כְּמוֹ שֶׁפִּרֵּשׁ הַכְּתוּב בְּוִיקְרָא (כג, יח-יט). וְאוֹכְלִים הַכֹּהֲנִים שְׁתֵּי הַלֶּחֶם אַחֵר הַנֶּפֶתֶן עִם כִּבְשֵׁי שְׁלָמִים. וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "מִמּוֹשְׁבַתִּיכֶם תָּבִיאוּ לֶחֶם תְּנוּפָה שְׁתֵּים שְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים" (ויקרא כג, יז). וְכָכָר נִתְבָּאֵר בְּפֶרֶק ד' מִמִּנְחָוֹת (מח:), שֶׁקֶרְבֵּן זֶה הֵבֵא בְּגִלְל הַלֶּחֶם חֲלוּקִים מִמוֹסֵף הַיּוֹם וְשִׁנּוּהוּ זוּלַת (קֶרֶבֶן שׁוֹנָה מִזֶּה). וְכָכָר בְּאֵרָנוּ אֵת־זֶה בְּאִוֵּר מִסְפִּיק בְּמִסְכַּת מִנְחָוֹת

הַמִּשְׁךָ בִּיאור לַמִּסְכָּה קִידוּשִׁין לְיוֹם רִבְעִי עַמ' א

שֶׁמִּשְׁמַעוֹת תִּיבַת 'קִרָא' הִיא שִׁידֵע לְקִרָא אֵת כָּל הַתּוֹרָה בְּצוּרָה מְדוּקָתָה. דִּין נֹסֵף: אִם הָאֹמֵר לֹאשֶׁה הִרִי אֵת מִקְדָּשׁתָּ לִי עַל מִנְחָת שְׂאֵנִי קִרְיָנָא — עַל דַּעַת שִׁידֵע אֵנִי לְקִרְוֹת בְּתוֹרָה, בְּיוֹם מִקְדָּשְׁתָּ, שְׁהִרִי נִתְבָּרֵר כְּבִית הַקִּבְנִסִּתָּ הוּא לְקִרְוֹת. זֶה דַּעַת תִּנָּא קִמָּא. רַבִּי יְהוֹדָה אוֹמֵר עַד שִׁיקְרָא וְיִתְרָנִים — עַלֵּי לִידֵע אֵף לְתִרְגֹּם וּלְפִרֵּשׁ פִּסְקִים אֵלּוֹ שְׁקוּרָא. מִקְשָׁה הַגִּמְרָא: יִתְרָנִים מְדַעְתִּיהָ — וְכִי רִשְׁאִי הוּא לְתִרְגֹּם הַפִּסְקִים כְּפִי דַּעַתוֹ וּרְצוֹנוֹ, וְהִתְנַיָּא — וְהִרִי שִׁנִּינֵי בְּרִייתָא. רַבִּי יְהוֹדָה אוֹמֵר כָּל הַמִּתְרָנִים פִּסְקִים בְּצוּרָתָהּ — כְּפִי דְבִרִי הַמִּקְרָא בְּיוֹק, הִרִי זֶה בְּרִיאָא — שְׁקֵרָא, מֵאֲחֵר שְׁפַעֲמִים רְבוּת אֵין כּוֹנֵת הַכְּתוּב לְמִשְׁמַעוֹת הַפְּשׁוּטָה עַל דְּבִרִי הַמִּקְרָא. וְהַמְּסִיף עָלָיו — אִם הַמְּסִיף עַל בִּיאור הַמִּקְרָא וּמִפְּרָשׁוֹ כְּרִצּוֹנוֹ, הִרִי זֶה מְתַרְךָ

וּבְנִיבָא — הִרִי הוּא מְבוּזָה אֵת הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, שֶׁמִּפְּרָשׁ אֵת דְּבִרֵּיו שֶׁלֹּא כְּהִלְכָה, וְאֵין אֵנוּ רִשְׁאִים לְתִרְגֹּם וּלְפִרֵּשׁ אֵלָּא כְּפִי קְבִלַת חֲכָמֵינוּ זְכוֹרֵנוּם לְבִרְכָּה, וְכִידֵע יִתְחַן שְׁאִדֵּם זֶה יִתְרָגֵם וּפִירֵשׁ מִדַּעַת. מִתְרַצַּת הַגִּמְרָא, אֵלָּא מֵאֵי תִרְגֹּם תִּרְגִּים דִּיקָן — אֵין כּוֹנֵת הַגִּמְרָא שִׁיקְרָא וְיִתְרָגֵם כְּפִי דַּעַתוֹ וּרְצוֹנוֹ, אֵלָּא שִׁידֵע הוּא לְקִרָא בְּמִקְרָא וּלְפִרֵּשׁ עַל פִּי תִרְגֹּם אֲנוּקְלוֹס שִׁנִּיתָן לְמִשְׁה מִסִּינִי. וּמוֹסִיפָה הַגִּמְרָא: וְהִנֵּי מִלֵּי שְׁאֵם יוֹדֵע לְקִרְוֹת שְׁלֹשָׁה פִּסְקִים הִרִי הִיא מִקְדָּשְׁתָּ, דְּאָמְרָא לָהּ — לֹאשֶׁה, הִרִי אֵת מִקְדָּשְׁתָּ עַל דַּעַת שְׁאֵנִי קִרְיָנָא — יוֹדֵע לְקִרְוֹת, אֵבֵל אֵם אָמְרָא לָהּ הִרִי אֵת מִקְדָּשְׁתָּ לִי עַל דַּעַת דְּקִרָא אָמְרָא — בַּעַל מִקְרָא, בּוּזָה הִדִּין הוּא שְׁאִינָה מִקְדָּשְׁתָּ עַד דְּקִרְיָ אֲוִרִיתָא נִבְיָא וְכְתוּבִי בְּרִיקָא — אֵלָּא אֵם כֵּן יוֹדֵע הוּא לְקִרָא אֵת כָּל הַתִּנְךָ בְּדִקְדוּקָה, מֵאֲחֵר

שֶׁמִּשְׁמַעוֹת תִּיבַת 'קִרָא' הִיא שִׁידֵע לְקִרָא אֵת כָּל הַתּוֹרָה בְּצוּרָה מְדוּקָתָה. דִּין נֹסֵף: אִם הָאֹמֵר לֹאשֶׁה הִרִי אֵת מִקְדָּשְׁתָּ לִי עַל מִנְחָת שְׂאֵנִי קִרְיָנָא — עַל דַּעַת שִׁידֵע אֵנִי לְקִרְוֹת בְּתוֹרָה, בְּיוֹם מִקְדָּשְׁתָּ, שְׁהִרִי נִתְבָּרֵר כְּבִית הַקִּבְנִסִּתָּ הוּא לְקִרְוֹת. זֶה דַּעַת תִּנָּא קִמָּא. רַבִּי יְהוֹדָה אוֹמֵר עַד שִׁיקְרָא וְיִתְרָנִים — עַלֵּי לִידֵע אֵף לְתִרְגֹּם וּלְפִרֵּשׁ פִּסְקִים אֵלּוֹ שְׁקוּרָא. מִקְשָׁה הַגִּמְרָא: יִתְרָנִים מְדַעְתִּיהָ — וְכִי רִשְׁאִי הוּא לְתִרְגֹּם הַפִּסְקִים כְּפִי דַּעַתוֹ וּרְצוֹנוֹ, וְהִתְנַיָּא — וְהִרִי שִׁנִּינֵי בְּרִייתָא. רַבִּי יְהוֹדָה אוֹמֵר כָּל הַמִּתְרָנִים פִּסְקִים בְּצוּרָתָהּ — כְּפִי דְבִרִי הַמִּקְרָא בְּיוֹק, הִרִי זֶה בְּרִיאָא — שְׁקֵרָא, מֵאֲחֵר שְׁפַעֲמִים רְבוּת אֵין כּוֹנֵת הַכְּתוּב לְמִשְׁמַעוֹת הַפְּשׁוּטָה עַל דְּבִרִי הַמִּקְרָא. וְהַמְּסִיף עָלָיו — אִם הַמְּסִיף עַל בִּיאור הַמִּקְרָא וּמִפְּרָשׁוֹ כְּרִצּוֹנוֹ, הִרִי זֶה מְתַרְךָ

שופטים ג יט-לא

יט והוא שב מן הפסילים אשר את הגלגל ויאמר דבר-סתר לי אליך המלך ויאמר הם ויצאו מעליו פל-העמדים עליו: כ ואתהוד בא אליו והוא יושב בעלית המקרה אשר-לו לבדו ויאמר אתהוד דבר-אלהים לי אליך ויקם מעל הכסא: כא וישלח אתהוד את-יך שמאלו ויקח את-החרב מעל ירך ימינו ויתקעה בבטנו: כב ויבא גם-הנצב אחר הלהב ויסגר החלב בעד הלהב כי לא שלף החרב מבטנו ויצא הפרשדנה: כג ויצא אתהוד המסדרונה ויסגר דלתות העליה בעדו ונעל: כד והוא יצא ועבדיו באו ויראו והנה דלתות

רש"י

השגון שקורין ברונו"ט בלע"ז, ובלע"ז למ"א: ויסגור החלב. שמנו, שהיה שמן מאד, וכסה את כל אורך החרב: ויצא הפרשדנה. תרגם יונתן: ונפק אוכליה שפיך, עשאן כשתי תיבות ושי"ן משמשת לשתייהן, ויצא הפרש, שדונה, בשפיקה. שפך, 'שדא' כתרוממו: (כג) ויצא אתהוד המסדרונה. מן העליה אל המסדרונה, תרגם יונתן: לאכסדרא: ונעל. במפתח: (כד) והוא יצא. אתהוד יצא, ועבדיו של עגלון באו: מסין רגליו. (תרגום:) עביד צורכיה, הם נקבים הגדולים:

מצודת ציון

(יט) הפסילים. מקום שמחליקים שם פני האבנים, כמו (שם שם לב) ויפסלו בני שלמה: הס. ענין שתיקה, כמו (במדבר יג ל) ויהס כלב: מעליו. מאצלו: (כ) בעלית. מלשון עליה, הבנויה ממעל: המקרה. מלשון קור וצינה: (כא) ויתקעה. ענין נעיצה ותחיבה, וכן (שמואל ב יח יד) ויתקעם בלב אבשלום: (כב) הנצב. הוא יד החרב שמעמיד אותה לעשות מלאכתה: הלהב. היא ברזל החרב, כי היא מברקת כלהב כשהיא מרוטה, כמו (נחום ג א) ולהב חרב: שלף. ענין הוצאה, כמו (יהושע ה יג) וחרבו שלופה: הפרשדנה. הפרש והצואה: (כג) המסדרונה. היא האכסדרה המסודרת בכסאות לשיבת אנשים: בעדו. כנגדו, כמו (בראשית יז טז) ויסגור ה' בעדו: ונעל. רוצה לומר, גם סגרה בהמנעול: (כד) מסיך. הוא כנוי לעושה צרכיו, כמו (שמואל א כד ג) ויבא שאול להסך את רגליו, על שם שדרך היושב להפנות, לסך ולכסות רגליו מחמת צניעות:

מסיך. רצה לומר, אין דבר רע, אך עושה הוא צרכיו:

(יט) והוא שב. יחיד: מן הפסילים. מקום שפוסלים שם אבנים מן ההר, וכן תרגם יונתן: מן מחצביא, ובא אל עגלון ויאמר לו: ויאמר הס. אמר עגלון: שתקו את הכל מעלי, ויונתן תרגם הס: סליק, הוציא כל איש, ואף על פי כן; 'הס', לשון שתוק: (כ) בעלית המקרה. (תרגום:) בעלית בית קיטא, שהיתה לאויר וצוננת: דבר אלהים לי אליך. וצריך אתה לעמוד: ויקם מעל הכסא. לכך זכה ויצאה ממנו רות: (כב) הנצב. הוא הברזל שהשגון תחוב לתוכו, שקורין הול"ט בלע"ז, הוא המעמיד החרב על פי תערה: הלהב. הוא

מצודת דוד

(יט) והוא שב. עשה עצמו כשוכח דבר מה: את הגלגל. אצל הגלגל: דבר סתר. רצה לומר, לזה לא דברתי עמך בהיות פה נושאי המנחה: ויאמר הס. כאומר, אם דבר סתר הוא בפני בני עמך, שתוק ולא תדבר באזני העומדים מבני עמי: ויצאו. בשמעם דבר המלך יצאו מעצמם: (כ) בא אליו. נתקרב אליו: בעלית המקרה. בהיות הזמן חם, יושב בעליה עשויה בחלונות מרובים להקר עצמו: לבדו. כי העומדים עליו יצאו: דבר אלהים. ומהראוי אם כן, לעמוד בעת תשמענה, וכונתו היה להטרידו בקימה לבל ירגיש: (כא) וישלח אתהוד. בעוד שהיה טרוד בהקמתו: (כב) גם הנצב. בכדי שימות מיד ולא יצק תחבה בעומק: ויסגר החלב. אחז להב החרב לבל תצא מעצמה, כי אתהוד לא שלף החרב מבטנו, כי חשש פן יטפף עליו דם וירגישו הרואים אותו כשהוא יוצא: ויצא הפרשדנה. גם זה היה סיבה לחשוב שעושה צרכיו, כי הריחו סרחון הצואה: (כג) דלתות העליה. עליות המקרה: (כד) והוא יצא. מן המסדרונה: אך

הַעֲלִיָּה נֶעֱלֹת וַיֹּאמְרוּ אָנָּךְ מִסִּיד הוּא אֶת־רִגְלָיו בַּחֲדָר הַמִּקְרָה: כֹּה וַיַּחֲלִי
 עַד־בּוֹשׁ וְהִנֵּה אֵינָנו פֶּתַח דִּלְתוֹת הָעֲלִיָּה וַיִּקְחוּ אֶת־הַמִּפְתָּח וַיִּפְתְּחוּ וְהִנֵּה
 אֲנִיָּהֶם נָפַל אֶרְצָה מֵת: כֹּה וַיֹּאחֲזֵד נְמֻלֵּט עַד הַתְּמַהֲמָהֶם וְהוּא עָבַר
 אֶת־הַפְּסִילִים וַיִּמְלֵט הַשְּׁעִירָתָה: כֹּה וַיְהִי בְּבֹאוֹ וַיִּתְקַע בַּשּׁוֹפָר בְּהָר אֶפְרַיִם
 וַיֵּרְדוּ עִמּוֹ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִן־הָהָר וְהוּא לִפְנֵיהֶם: כֹּה וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים רִדְפוּ אַחֲרַי
 כִּי־נָתַן יְהוָה אֶת־אֵיבֵיכֶם אֶת־מוֹאָב בְּיַדְכֶם וַיֵּרְדּוּ אַחֲרָיו וַיִּלְכְּדוּ אֶת־מַעְבְּרוֹת
 הַיַּרְדֵּן לְמוֹאָב וְלֹא־נָתַנוּ אִישׁ לַעֲבָר: כֹּה וַיָּכּוּ אֶת־מוֹאָב בַּעֲת הַהִיא כַּעֲשָׂרַת
 אֲלָפִים אִישׁ כָּל־שָׁמֶן וְכָל־אִישׁ חֵיל וְלֹא נְמֻלֵּט אִישׁ: לוֹתַכְנַע מוֹאָב בַּיּוֹם
 הַהוּא תַּחַת יַד יִשְׂרָאֵל וַתִּשְׁקַט הָאָרֶץ שְׁמוֹנִים שָׁנָה: לֹא וַאֲחֵרָיו הָיָה שְׁמֹגֵר
 בֶּן־עֲנַת וַיֵּךְ אֶת־פְּלִשְׁתִּים שֵׁש־מֵאוֹת אִישׁ בְּמִלְחָמָה הַבְּקָר וַיִּנְשַׁע גַּם־הוּא
 אֶת־יִשְׂרָאֵל:

רש"י

(כח) עד בוש. עד עיכוב, כלומר זמן ארוך: (כו) נמלט. ברח, אישקִימוצייר בלע"ז: עד התמַהמהם. כמו (שיר השירים א יב) עד שהמלך במסבו, (שם ב ז) את האהבה עד שתחפץ, בעוד ששנינו חפצים בה: השעִירָתָה. יער דק ועב, שקורין ברוצ"ש בלע"ז, וטוב הוא להחבא. והרבה יש בסדר זרעים שענפי אילנות דקים קרויין שער (כלאים ד ט) הופך את השער, (פאה ב ג) ואם היה השער כותש: (כז) ויהי בבואו. שעבר את הירדן ובא למקומו בארץ כנען: בהר אפרים. שהיה בארץ כנען בעבר הירדן

המערבי, וארץ מואב היתה בעבר הירדן במזרחו, מתוך ששלטו בישראל ועברו את הירדן, ירשו את יריחו, כמו שכתוב למעלה (פסוק יג) ונתנו את סרניהם ושליטיהם על ישראל: (כח) רדפו. להרוג את כל מואב שבעבר הירדן שלנו: וילכדו את מעברות הירדן. שלא יעברו מואב לנוס ולשוב אל ארצם: (כט) כל שמן. (תרגום:) כל גבר אימתן: (לא) מלמד. הוא דרבן, מרדע, אגוילור"ן בלע"ז:

מצודת ציון

(כח) ויחילו. המתינו, כמו (בראשית ח י) ויחל עוד: בוש. ענין איחור, כמו (מלכים ב ח יא) וישם עד בוש: המפתח. שם הכלי הפותח המנעול: (כו) עד. כמו בעוד: התמַהמהם. ענין עכבה, כמו (בראשית מג י) לולא התמַהמהנו: השעִירָתָה. שם מקום: (ל) ותכנע. מלשון הכנעה: (לא) במלמד הבקר. הוא המקל שבראשו, תקועה כעין מחט הנקרא דרבן, ובו מלמד ומורה הבקר לחרישה:

מצודת דוד

(כח) עד בוש. עד אחר זמן הראוי להתעכב בעשיית הצורך: את המפתח. אשר היה בידם לפתוח מן החוץ: (כו) עד התמַהמהם. בעוד שעכבו והמתינו עד בוש: את הפסילים. אשר היה בארץ מואב, ונמלט השעִירָתָה אשר היתה מארץ ישראל: (כז) בבואו. אל ארץ ישראל: ויתקע. לעשות סימן להאסף: (כח) רדפו. רצה לומר, לכו במרוצה: כי נתן ה'. במה שהספיק בידו להמית את המלך: מעברות הירדן למואב. כי ארץ מואב היא מעבר הירדן המזרחי, ולכדו מקום מעבר הירדן, לבלי תת

לעבור לארצם את אנשי מואב אשר היו בארץ ישראל למשול בה: (כט) כל שמן. כי בארץ ישראל היו כל המובחרים שבהם: ולא נמלט. מאותן שהיו בארץ ישראל: (ל) שמונים שנה. עד כלות שמונים שנה מזמן התחלת השעבוד: (לא) ואחריו. בשנה שמת אהוד היה שמגר לשופט, ומת בשנה ההיא: גם הוא. רצה לומר, לא היתה תשועתו גדולה כשל אהוד, ומכל מקום גם הוא עשה תשועה מה:

דברי הימים א כז א-כג

כז א ובני ישראל | למספרם ראשי האבות ושרי האלפים | והמאות
 ושטריהם המשרתים את המלך לכל | דבר המחלקות הבאה והיצאת חדש
 בחדש לכל חדשי השנה המחלקת האחת עשרים וארבעה אלף: ב על
 המחלקת הראשונה לחדש הראשון ישבעם בן-זבדיאל ועל מחלקתו עשרים
 וארבעה אלף: ג מן-בני-פרץ הראש לכל-שרי הצבאות לחדש הראשון:
 ד ועל מחלקת | החדש השני דודי האחוחי ומחלקתו ומקלות הנגיד ועל
 מחלקתו עשרים וארבעה אלף: ה שר הצבא השלישי לחדש השלישי בניהו
 בן-יהוידע הכהן ראש ועל מחלקתו עשרים וארבעה אלף: ו הוא בניהו
 גבור השלשים ועל-השלשים ומחלקתו עמינדב בן: ז הרביעי לחדש

רש"י

(א) לכל דבר המחלקות. כל זה היה מתחילת מלכותו ואילך ואגב שנאמר מספר הלויים מספר והולך מי היו שרי מחלוקת דוד: הבאה והיוצאת חדש בחדש לכל חדשי השנה. שהיו ישראל חלוקים לשנים עשר חלקים וכל חלק וחלק שמש את המלך חדש והמלך נותן להם הוצאותם כדכתיב בספר מלכים ולשלמה שנים עשר נציבים על כל ישראל וכלכלו את המלך ואת ביתו והם מזומנים ללחום מלחמתו ולכל עבודתו בזה החדש וכל זה תחילת מלכותו הי': עשרים וארבעה אלף. אע"פ שהיו ישראל יותר מי"ב פעמים כ"ד אלפים דוד לא בחר אלא אנשי חיל ועשירי העם אשר יוכל לעזוב עסקיהם ולעסוק בעסקי המלך אבל עניי העם הצריכין לפרנס עצמם לא לקח דוד:

(ג) הראש לכל שרי הצבאות. ישבעם מבני פרץ היה והיה ראש לכל י"ב שרי צבאות ולפי שהיה מן בני פרץ מנהו דוד ראש: (ד) ומקלות הנגיד. בר מחלוקתו המסייע עמו ומקלות: (ה) שר הצבא השלישי. משום כבוד בניהו קורוהו שר הצבא יותר מהשאר לבד מישבעם שהיה מבני פרץ שקורוהו כמו כן ראש דכתיב הראש לכל שרי הצבאות מפני כבודו של דוד שהיה מבני פרץ כמוהו: הכהן ראש. שהיה ראש וי"א שהיה כהן גדול ואינו כן שהרי צדוק ואביתר היו כהנים גדולים: (ו) גבור השלשים. כדלעיל דכתיב מן השלשים הנו נכבד וגו': (ז) הרביעי עשהאל אחי יואב וזבדיה בנו אחרייו. שהרי עשהאל נהרג בתחלת מלכותו שהרגו אבנר (שמואל ב'

מצודת דוד

(א) למספרם. לכל מספר אנשיהם היו ממונים עליהם ראשי האבות וכו' ומתחלת ימי מלכותו היו הממונים בהם ועל שחשב כאן מנוי המשמרות סמך להם להזכיר את כל הממונים: ושטריהם. ומהם היו שוטריהם של השרים הנזכרים הממונים מפיהם המשרתים את המלך בכל דבר המוטל על המחלקות לזרזם ולכופם לעשות בזמנו: הבאה והיוצאת. כל מחלוקת היתה באה בתחלת החודש ויוצאת בסופה ונכנסת אחרת תחתיה בחזור חלילה לכל חדשי השנה וכן בכל שנה ושנה ועל כל אחת היה מוטל בחדשה לעשות כל צרכי המלך: המחלוקת האחת. מספר אנשי מחלוקת האחת היו כ"ד אלף: (ב) על מחלוקת. הממונה על המחלוקת הראשונה המשמשת בחדש הראשון היה ישבעם: ועל מחלוקתו. מספר האנשים שעל מחלוקתו היו כ"ד אלף: (ג) בני פרץ. ישבעם היה מבני פרץ קרוב לדוד ולזה היה הראש לכל שרי הצבאות והם הממונים על המחלוקת: (ד) ומחלוקתו. המסייע לו בדבר מחלוקתו היה ומקלות הנגיד: (ה) שר הצבא. ועם כי כולם קרואים שרי צבאות מ"מ פרט בבניה לכבודו ואף קראו ראש: (ו) גבור השלשים. היה הגבור שבשרים וממונה עליהם: ומחלוקתו. המסייע לו: (ז) אחרייו. כי עשהאל הומת מיד

הַרְבִּיעִי עָשָׂה אֶל אָחִי יוֹאָב וּזְבֻדִּיהַ בְּנוֹ אַחֲרָיו וְעַל מַחֲלֻקְתּוֹ עֲשָׂרִים וָאַרְבָּעָה אָלֶף: ח הַחֲמִישִׁי לַחֹדֶשׁ הַחֲמִישִׁי הַשָּׁר שְׁמֹהוֹת הַיִּזְרָח וְעַל מַחֲלֻקְתּוֹ עֲשָׂרִים וָאַרְבָּעָה אָלֶף: ט הַשֵּׁשִׁי לַחֹדֶשׁ הַשֵּׁשִׁי עִירָא בֶן־עֲקָשׁ הַתְּקוּעִי וְעַל מַחֲלֻקְתּוֹ עֲשָׂרִים וָאַרְבָּעָה אָלֶף: י הַשְּׁבִיעִי לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי חֲלָץ הַפְּלוֹנִי מִן־בְּנֵי אֶפְרַיִם וְעַל מַחֲלֻקְתּוֹ עֲשָׂרִים וָאַרְבָּעָה אָלֶף: יא הַשְּׁמִינִי לַחֹדֶשׁ הַשְּׁמִינִי סִבְכִי הַחֲשֵׁשִׁי לְזֹרְחִי וְעַל מַחֲלֻקְתּוֹ עֲשָׂרִים וָאַרְבָּעָה אָלֶף: יב הַתְּשִׁיעִי לַחֹדֶשׁ הַתְּשִׁיעִי אֲבִיעֶזֶר הַעֲנָתָתִי לִבְנֵי־מִינִי (לִבְנֵי יִמִּי קרי) וְעַל מַחֲלֻקְתּוֹ עֲשָׂרִים וָאַרְבָּעָה אָלֶף: יג הָעֲשִׂירִי לַחֹדֶשׁ הָעֲשִׂירִי מִהַרִּי הַנְּטוּפָתִי לְזֹרְחִי וְעַל מַחֲלֻקְתּוֹ עֲשָׂרִים וָאַרְבָּעָה אָלֶף: יד עֲשֵׁתִי־עֶשֶׂר לְעֲשֵׁתִי־עֶשֶׂר הַחֹדֶשׁ בְּנִיהַ הַפְּרָעָתָנִי מִן־בְּנֵי אֶפְרַיִם וְעַל מַחֲלֻקְתּוֹ עֲשָׂרִים וָאַרְבָּעָה אָלֶף: טו הַשֵּׁנִים עֶשֶׂר לְשָׁנִים עֶשֶׂר הַחֹדֶשׁ חֲלָדִי הַנְּטוּפָתִי לְעֵתְנִיָּאל וְעַל מַחֲלֻקְתּוֹ עֲשָׂרִים וָאַרְבָּעָה אָלֶף: טז וְעַל שְׁבִטִי יִשְׂרָאֵל לְרֹאוּבֵנִי נָגִיד אֱלִיעֶזֶר בֶּן־זִכְרִי לְשִׁמְעוֹנִי שְׁפָטִיהוּ בֶן־מַעֲכָה: יז לְלוֹי חֲשַׁבְיָה בֶן־קִמּוּאֵל לְאַהֲרֹן צָדוֹק: יח לְיְהוּדָה אֶלְיָהוּ מֵאֲחִי דָוִיד לְיִשְׁשָׁכָר עֲמָרִי בֶן־מִיכָאֵל: יט לְזַבּוּלֹן יִשְׁמַעִיהוּ בֶן־עֲבִדְיָהוּ לְנַפְתָּלִי יְרִימוֹת בֶּן־עֲזַרְיָאֵל: כ לְבִנְיָאֵם אֶפְרַיִם הוֹשֶׁעַ בֶּן־עֲזַרְיָהוּ לְחֻצִי שִׁבְטֵי מְנַשֶּׁה יוֹאֵל בֶּן־פְּדִיָּהוּ: כא לְחֻצִי הַמְנַשֶּׁה גִלְעָדָה יִדּוֹ בֶּן־זִכְרִיָּהוּ לְבִנְיָמִן יַעֲשִׂיָאֵל בֶּן־אֲבִנָּה: כב לְדָן עֲזַרְיָאֵל בֶּן־יִרְחָם אֶלְהָ שָׂרִי שְׁבִטִי יִשְׂרָאֵל: כג וְלֹא־נֶשֶׂא דָוִיד מִסְפָּרָם לְמִבְּנֵי עֲשָׂרִים שָׁנָה וּלְמִטָּה כִּי אָמַר יְהוָה לְהַרְבּוֹת אֶת־יִשְׂרָאֵל כְּכֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם:

רש"י

ב' ונתן זבדיה בנו אחרייו תחתיו על מחלוקתו: (ח) השר שמהות היזרח. הזרחי: (טז) ועל שבטי ישראל. כבר אמרנו ראשי המחלוקת אשר לדוד ועתה מספר מי היו שרי שבטי הישראל שר כל שבט ושבט: (כג) ולא נשא דוד מספרם למבן עשרים שנה ולמטה.

מצודת דוד

בתחלת מלכותו והועמד בנו אחרייו: (יא) לזרחי. מבני זרח בן יהודה: (טז) לעתניאל. מבני עתניאל בן קנז השופט הראשון: (טז) ועל שבטי ישראל. לכל שבט העמיד שר מבני שבטו: (יח) מאחי דוד. הוא הנשאר מאחיו כי כולם הרג מלך מואב: (כא) גלעד. היושבים בארץ הגלעד בעבר הירדן: (כג) ולא נשא וכו'. ר"ל כל המנויין שמנה לא מנה בהם פחות מבן עשרים: כי אמר ה' להרבות את ישראל ככוכבי השמים. שאין למנות כמ"ש הבט וכו' וספור הכוכבים אם תוכל לספור וכו' כה יהיה זרעך (בראשית טז) ולכן לא מנה הפחותים מבן עשרים לכל יודע מספר כל בני ישראל:

לפיכך נראה דברי תלמיד הוא רב ירמיה בר אבא תלמידו של רב הונא, הסובר שאינה אוכלת בתרומה. רבא מיישב את דברי רב הונא: **אמר רבא, מאי טעמא דרב הונא, הוואיל ונעשה בה מעשה יתומה בתי האב, שמה שקידשה והשיאה את עצמה שלא מדעתו, בכך התנהגה כיתומה שאינה צריכה את דעת אביה כלל, והאב שרואה זאת ושותק, יש להסיק מזה או שמפקד את הזכות שיש לו בבתו לקדשה, ולכן אינו מוחה, או, שכליבו הוא מורה ומתירצה בקידושה, ששתיקה כהדאה. ובשלמא כאשר הקידושין היו מדעת האב, ורק נישואיה היו שלא מדעתו, אין שתיקת האב מוכיחה מאומה, לפי שיתכן שמרוב כעסו הוא שותק. אבל כאשר גם הקידושין אינם מדעתו, שתיקתו היא הוכחה גמורה שמסכים ומתירצה לכך.**

איתמר, קמנה שנתקדשה שלא לדעת אביה, אמר רב, בין היא, והבת המתקדשת אם רוצה לבטל את הקידושין לפני שישמע האב ויתרצה, ובין אביה אם אינו מתרצה להם, יכולין לעכב – למאן ולסרב בקידושין ובלטלם. **ורב אסי אמר, שדוקא אביה יכול לעכב ולא היא.** כלומר, אם האב מתרצה, אפילו הבת מעכבת היא מקודשת. הגמרא מקשה על שיטת רב אסי: **איתיביה רב הונא לרב אסי, ואמרי לה – ויש אומרים שתייא בר רב הקשה כן לרב אסי.** שנינו בברייתא, לאחר שצויתה התורה על המפתה את הבתולה לשאת אותה לאשה, נאמר (שמות כב טז) **אם מאן ימאן אביה לתתה לו, כסף וקלף כמחר הבתולה.** כלומר, אם האב מסרב שבתו תינשא למפתה, חייב המפתה לשלם קנס. מדייקת הברייתא, אין לי – מן הפסוק אין אנו יודעים שיכול למאן אלא אביה, אבל שהיא – המפתה עצמה גם כן יכולה למאן מנן. **תלמוד לומר – לפיכך כפלה התורה ואמרה אם מאן ימאן, ללמדנו שהמאין מועיל מכל מקום, גם כאשר הוא נעשה על ידי הבת. הגמרא סברה כעת שמדובר בפסוק במפתה לשם אישות וכוונתו לקדשה באותה ביאה, והתורה מלמדת שאם האב או בתו ממאנים בקידושין שכבר נעשו, הרי הם בטלים. וקשה אם כן על רב אסי, שאמר שרק האב יכול לעכב ולא הבת. רב מיישב את הקושיא על רב אסי: **אמר להו רב לרב הונא תלמידו ולחיא בנו, לא תיילו בתי איפכא – אל תקשו קושיא שאין בה ממש. שכן רב אסי יכול לשנויי לכו, ו- (תרוץ לכם) שבפסוק מדובר בגון שפיתיה אותה שלא לשום אישות, אלא לשם נזות, ומאחר ואין כאן קידושין, יכולה אף הבת לעכב, אבל אם קיבלה ממנו קידושין אינה יכולה לעכב.****

הגמרא תמזה על התיורין: כיצד אפשר להעמיד את הפסוק במפתה לשם נזות, וכי באופן שפיתיה שלא לשום אישות קרא בעי – צריכה התורה ללמדנו שיכולים האב או בתו למאן שלא תהיה מקודשת למפתה, הלא בעילתו לא היתה לשם קידושין כלל, ואיך תהיה מקודשת ללא כוונת קידושין. מתרצת הגמרא: **אמר רב נחמן בר יצחק, אין כוונת התורה להשמיענו שעל ידי**

המאין מותרת הבת להינשא לכל אדם, אלא כוונתה לומר שגם כאשר הבת ממאנת משלם קנס במפתה – חייב המפתה לשלם את הקנס, כפי שהוא חייב לשלמו במפתה כאשר שהאב ממאן שתינשא לו.

רב יוסף מוכיח שאכן בפסוק מדובר במפתה שלא לשם אישות: **אמר ליה רב יוסף לרב נחמן, אי קבי – אם אכן כדברך, היינו דתנינא – מוכן מה ששנינו בברייתא, שדרשה מן הפסוק במפתה 'מחר ימחרנה לו לאשה' ללמד שצריכה המפתה הימנו – מן המפתה, קידושין אחרים. ואם נאמר שבפסוק מדובר בפיתיה לשום אישות, יקשה קידושין אחרים שיקדש את המפתה למה לי, הרי היא כבר מקודשת לו בביאה הראשונה שהרי התכוונו לשם קידושין. אלא דאי שהפיתיה היה לשם נזות ולא היו כאן קידושין, ולפיכך היא צריכה לקבל ממנו קידושין אחרים. הגמרא דוחה את ראיית רב יוסף: **אמר ליה אבי לרב יוסף, אין לך להביא ראיה מברייתא זו. כיון שיתכן ואף אם פיתה לשם אישות היא צריכה לקבל ממנו קידושין אחרים, ואינה מקודשת בקידושין הראשונים שנעשו בה כבר. לפי שהיא צריכה לקבל קידושין שניתנו לדעת אביה, ואילו הקידושין הראשונים נעשו שלא מדעתו.****

משנה

אדם האומר לאשה התקדשי לי בתמרה ו- (תמר) זו התקדשי לי בתמרה זו, ונותן לה שתי תמרות, אם יש באחת מהן שונה פרושה, הרי היא מקודשת באותה התמרה, ואם לא אינה מקודשת. ואף אם בצירוף שתייהן יש שונה פרושה, שאין כוונתו לקדשה בשתי התמרות יחד, אלא או בזו או בזו, ועל כן צריך שיהא באחת מהן שונה פרושה.

אמנם אם נתן לה כמה תמרות ואמר לה הרי את מקודשת לי כזו וכזו וכזו, כוונתו לקדשה בכלן יחד, ועל כן אם יש שונה פרושה בצירוף כולן, מקודשת, ואם לא אינה מקודשת. היתה האשה אוכלת ראשונה ראשונה – שאכלה כל תמרה מיד עם קבלתה, קודם שקיבלה את התמרה הנוספת, באופן כזה אינה מקודשת אף אם יש שונה פרושה בצירוף כל התמרות, עד שיהא באחת מהן שונה פרושה בפני עצמה. ודין זה יבואר להלן בגמרא.

גמרא

מאן תנא התקדשי' התקדשי' – מי הוא התנא הסובר שרק באופן שאמר 'התקדשי לי בתמרה זו' התקדשי לי בזו' כוונתו לקדשה בכל אחת בפני עצמה, אך אם יאמר 'התקדשי לי בזו ובזו', כוונתו לקדשה בצירוף שניהם כאחת. **אמר רבה, רבי שמעון היא, דאמר לגבי אדם שחמשה אנשים תובעים ממנו פקדון שיש להם בידו, ואמר להם 'שבועה שאין לך בידו ולא לך', ונמצא שנשבע לשקר, אינו חייב אלא קרבן שבועה אחד, עד שיאמר לשון שבועה לכל אחד ואחד מהם, דהיינו, שיאמר 'שבועה שאין לך בידו, ושבועה שאין לך בידו'.**

שנינו במשנה, **כזו וכזו וכזו, אם יש ככולן יחד שונה פרושה הרי זו מקודשת בזו'** מבררת הגמרא: **אמרי – על איזה חלק מדברי המשנה נאמרה הלכה זו, אילימא ארישא – אם על הדין המבואר ברישא שאמר לה 'התקדשי לי בתמרה זו, התקדשי לי בזו', מאי ארישא – מדוע נקט התנא הדין באוכלת, הרי אפילו מנחת נמי – אף אם הניחתן לפניך אינה מקודשת כשאין באחת מהן שונה פרושה בפני עצמה, דהא התקדשי לי כזו ואמר – שהרי קידש אותה רק באחת מן התמרות, ולא בצירוף שתייהן.**

אלא אסיפא – אלא בהכרח שהלכה זו נאמרה על הסיפא של המשנה, שקידשה בכמה תמרות המצטרפות לשיעור שונה פרושה. מקשה על כך הגמרא: ואפילו בקמייא – האם אף באופן שיש שונה פרושה באחת מן התמרות הראשונות שכבר אכלה תהא מקודשת, והא מלוקה היא – הרי מאחר שלא נגמרו הקידושין עד קבלת כל התמרות, נמצא שבשעה שאכלתם הרי היא כלולה אותם מן האיש המקדשה, ולאחר מכן היא מתקדשת במחולת הלואה זו, וכלל הוא בדינו (לקמן מז). 'המקדש במלחה אינה מקודשת'.

אמר רבי יוחנן הרי שלחן והרי כשר והרי סבין ואין לנו פה לאכול. משל הוא, כלומר, הרי משנה שנייה לפנינו, ואין אנו יודעים כיצד לפרשה.

הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים בביאור דברי המשנה: **רב ושמואל אמרי תרנייהו – אמרו שניהם, לעולם ארישא – שהלכה זו שאם אכלה האשה קודם גמר הקידושין אינה מקודשת, נאמרה על הרישא העוסקת באדם האומר לאשה 'התקדשי לי בתמרה זו, התקדשי לי בזו, ולא מיבעיא קאמר – כוונת המשנה להשמיענו חידוש בדיון זה, לא מיבעיא מנחת דאי איכא שונה פרושה אין אי לא לא – שלא רק באופן שקיבלה האשה את שתי התמרות והניחתם לפניה, אינה מקודשת אם אין באחת מהן שונה פרושה, אלא אף באופן שקיבלה את התמרה הראשונה ואכלתה קודם שקיבלה השנייה, שהיה מקום לומר בזה שהוואיל ומיכרבה תנייה – שמאחר והיתה הנאתה מן התמרה קרובה לנתינה, שמיד עם קבלתה אכלתה וגילתה דעתה שהיא חפוצה בה, איכא גמרה ומקניא נפשה – נאמר שתתקדש בתמרה זו אף שאין בה שונה פרושה, קא משמע לן שאינה מקודשת, מאחר שאין האשה יכולה לקדש עצמה בפחות משוה פרושה.**

דעת החולק: **רבי אמי אמר לעולם אסיפא – הלכה זו נאמרה על הסיפא של המשנה, העוסקת באדם שקידש אשה בצירוף כמה תמרות יחדיו, ומאי עד שיהא באחת מהן שונה פרושה – ומה כוונת המשנה באמרה שאם יש באחת מן התמרות שונה פרושה הרי היא מקודשת, עד שיהא באחרונה שונה פרושה – רק באופן שיש בתמרה האחרונה שונה פרושה, אך אם היתה אחת הראשונות שונה פרושה אינה מקודשת, שמאחר שאכלתה קודם גמר הקידושין, הרי היא כהלואה, ואין האשה מתקדשת במחולת הלואה.**

קידושין. פרק שני – האיש מקדש דף מו עמוד א – מתוך מהדורת טובי'ס פא רש"י תוספות

נראין דבר תלמיד. עולא קמטיה ואזיל וקאמר נראין דברי ר' ירמיה
 שהוא תלמידו של רב הונא: הואיל ונעשה בה מעשה יתומה בתי האב. בחייו
 קידשה והשיאה עצמה שלא לדעתו כאילו היא יתומה והוא ראה ושתק או
 הפקיר וזכות שיש לו בה או שהתקו הודאה דבשלמא נתקדשה לדעתו וניסת
 שלא לדעתו איכא למימר בהדא שתיקה
 מרתה רתח אכל כולי האי לא שתיק: לא
 יכולין לעכב. הואיל ובשעת קבלה לא
 נתרצה האב אם באתה לחזור קודם
 שיתרצה האב חזרת ולא מהניא תו רצוי
 האב: אין לי. דיכול למאן אלא אביה: היא
 כו'. וקסיד בפיתה לשם קידושין אשמועינן
 קרא ולמימר דמיזי דהך בה לא תיזיל
 בתי איפקא. דבר שאינו יכול לשנוי
 לבו. קרא בפיתוי שלא לשם קידושין
 משתעי: קרא בעי. למימר דאביה יכול
 לעכב וכן היא ומתיבא תיתי לן לאוקמה
 בהדיא בעילה למימר קידושין הו: אפר
 ר"נ לומר שמשלם קנס במפותה. קרא
 לא לאשמועינן היתרא אינטריק אלא
 לאשמועינן דכי מעכבא אידי נמי משלם
 קנס בדין מפותה שתלה הכתוב קנסא
 במיאן האב הכי נמי תלי במיאן דידה: אי
 הכי. סייעתא היא: היינו. ודאי דתנינא
 מהר ימהרה לו כו': אפר ליה. מהא לא
 תסייעין דאיכא למימר דמפרקי לה בקידושין
 אחריני לדעת אביה: מרתנא ואם לאו
 אינה מקודשת. דכיון דאמר התקדשי
 התקדשי כל תדא ודא הו קידושין באנפי
 נפשיה: היתה אוכלת ראשונה
 ראשונה. בגמרא מפרש לה אהייא קאי
 וטעמא מאי: גמ' מאן תנא התקדשי
 התקדשי. הוא דהוי פרטא אכל בזו ובזו
 לא פרטא הוא: אפר רבה ר"ש היא.
 בשבועות (דף טו) גבי במשה תובעין אותו:
 אהייא. קאי היתה אוכלת: אייליא
 ארישא. כי אמר התקדשי התקדשי: אלא
 אסיפא. דחשיבא ליה כלל לא קאמר דאם
 היתה אוכלת ראשונה ראשונה כו' וכי
 איכא בהדיא רש פרוטה מיתה ומקדשי:
 ואפילו בקפיייתא. ואפילו הראשונה או
 השניה שוה פרוטה אע"פ שאין באחרונה
 שוה פרוטה מקודשת: והא מלוה היא.
 כיון דקידושין לא נגמרו עד שתקבלם כולם
 והיא כבר אכלה את הראשונה קודם
 שתקבל אותה בקדושה הויה זו הראשונה
 מלוה גבה: תרי שלחן כו'. כלומר הרי לנו משנה שניה ואין אנו יודעים לפרשה:
 ומיפקא הנייתא. מוכנת היתה הנייתא וגלגלה את לבה שהיתה חפצה בן:
 ש"מ מדר' אפי'. דשני קא מילתא תלתא: ש"מ המקדש במלוה אינה
 מקודשת. מדקביל הך אתקפתא דפרכינן לעיל והא מלוה היא ואינדוק לשנוי
 גלגל מאי באחת באחרונה קאמר אלמא ס"ל שאינה מקודשת: ושמע מינה
 פרוטה ומלוה דעתא אפירוטה. מדשנייה למתני' הכי דכי יש באחרונה ש"פ
 מקודשת ואע"ג דקפיייתא מלוה הויה בקרה ובכולה קדשה דהא כלל חשיב
 ליה גבי מנחת וקאמר דאם יש בכולן שוה פרוטה מקודשת אלמא קידושי אכולהו
 קיימי אפי' גבי אוכלת דהויה ליה מלוה ופרוטה מקודשת באחרונה:
 ושמע

נראין דברי תלמיד. עולא קמטיה ואזיל וקאמר נראין דברי ר' ירמיה
 שהוא תלמידו של רב הונא: הואיל ונעשה בה מעשה יתומה בתי האב. בחייו
 קידשה והשיאה עצמה שלא לדעתו כאילו היא יתומה והוא ראה ושתק או
 הפקיר וזכות שיש לו בה או שהתקו הודאה דבשלמא נתקדשה לדעתו וניסת
 שלא לדעתו איכא למימר בהדא שתיקה
 מרתה רתח אכל כולי האי לא שתיק: לא
 יכולין לעכב. הואיל ובשעת קבלה לא
 נתרצה האב אם באתה לחזור קודם
 שיתרצה האב חזרת ולא מהניא תו רצוי
 האב: אין לי. דיכול למאן אלא אביה: היא
 כו'. וקסיד בפיתה לשם קידושין אשמועינן
 קרא ולמימר דמיזי דהך בה לא תיזיל
 בתי איפקא. דבר שאינו יכול לשנוי
 לבו. קרא בפיתוי שלא לשם קידושין
 משתעי: קרא בעי. למימר דאביה יכול
 לעכב וכן היא ומתיבא תיתי לן לאוקמה
 בהדיא בעילה למימר קידושין הו: אפר
 ר"נ לומר שמשלם קנס במפותה. קרא
 לא לאשמועינן היתרא אינטריק אלא
 לאשמועינן דכי מעכבא אידי נמי משלם
 קנס בדין מפותה שתלה הכתוב קנסא
 במיאן האב הכי נמי תלי במיאן דידה: אי
 הכי. סייעתא היא: היינו. ודאי דתנינא
 מהר ימהרה לו כו': אפר ליה. מהא לא
 תסייעין דאיכא למימר דמפרקי לה בקידושין
 אחריני לדעת אביה: מרתנא ואם לאו
 אינה מקודשת. דכיון דאמר התקדשי
 התקדשי כל תדא ודא הו קידושין באנפי
 נפשיה: היתה אוכלת ראשונה
 ראשונה. בגמרא מפרש לה אהייא קאי
 וטעמא מאי: גמ' מאן תנא התקדשי
 התקדשי. הוא דהוי פרטא אכל בזו ובזו
 לא פרטא הוא: אפר רבה ר"ש היא.
 בשבועות (דף טו) גבי במשה תובעין אותו:
 אהייא. קאי היתה אוכלת: אייליא
 ארישא. כי אמר התקדשי התקדשי: אלא
 אסיפא. דחשיבא ליה כלל לא קאמר דאם
 היתה אוכלת ראשונה ראשונה כו' וכי
 איכא בהדיא רש פרוטה מיתה ומקדשי:
 ואפילו בקפיייתא. ואפילו הראשונה או
 השניה שוה פרוטה אע"פ שאין באחרונה
 שוה פרוטה מקודשת: והא מלוה היא.
 כיון דקידושין לא נגמרו עד שתקבלם כולם
 והיא כבר אכלה את הראשונה קודם
 שתקבל אותה בקדושה הויה זו הראשונה
 מלוה גבה: תרי שלחן כו'. כלומר הרי לנו משנה שניה ואין אנו יודעים לפרשה:
 ומיפקא הנייתא. מוכנת היתה הנייתא וגלגלה את לבה שהיתה חפצה בן:
 ש"מ מדר' אפי'. דשני קא מילתא תלתא: ש"מ המקדש במלוה אינה
 מקודשת. מדקביל הך אתקפתא דפרכינן לעיל והא מלוה היא ואינדוק לשנוי
 גלגל מאי באחת באחרונה קאמר אלמא ס"ל שאינה מקודשת: ושמע מינה
 פרוטה ומלוה דעתא אפירוטה. מדשנייה למתני' הכי דכי יש באחרונה ש"פ
 מקודשת ואע"ג דקפיייתא מלוה הויה בקרה ובכולה קדשה דהא כלל חשיב
 ליה גבי מנחת וקאמר דאם יש בכולן שוה פרוטה מקודשת אלמא קידושי אכולהו
 קיימי אפי' גבי אוכלת דהויה ליה מלוה ופרוטה מקודשת באחרונה:
 ושמע

אימא

ושמע

מזנה מעות בעלמא חוזרין. פי' אם אמר לה התקדשי בפרוטה זו ובזו ובזו ובזו שלא נגמרו הקידושין חזר בו מלקדשה לא אמר' דליתיה המעות שמסר לה קודם התורה מתנה אלא פקדון הוא אצלך וחוזרין לו והי' אמרין בשאמר לה התקדשי בתמרה זו ובזו ובזו ובזו בפרוטה גמר דיבורו

אבלה הראשונה ושינה מה שאכלה מלח

הן אצלך ולא יחולו אלא מה שהזא ענין

ולכך צריך פרוטה באחרונה דאי אמרת

מעות בעלמא מתנה והיא דלא נגמרו

הקידושין הוו המעות הראשונים מתנה

אצלך ולא בעיא לאהדורינהו היכא דגמר

דבריו לשם קידושין כי הכא נימא דחולו

הקידושין אף על אותן תמרים שאינם

בעולם וכי אכלה מדידה אכלה דבשלמא

בעלמא לא הוו קידושין שהרי מתנה הן

אצלך כי הדר ביה מקידושין אכל הכא

שלא חזר מלקדשה נתי נמי דכי אכלה

הראשונה עדיין לא גמר כל הקידושין

ומקדשה נמי אף בקמייתא כיון דבתורת

קידושין אתו לידה דהו כמז נתאכל

המעות דלמפן הו' (נ) דאמרין דמקדשת

כיון דבתורת קידושין אתי לידה אפילו אין

שה פרוטה אלא בקמייתא או כבולן

מקדשת ויכול להיות דהא פליגי רב

ושמואל ורבי אמי דרב ושמואל סברי

מעות בעלמא מתנה ולא מיבעיא דלא

בעינן שנה פרוטה באחרונה אלא אפילו

כולן מצטרפות וא"כ היכי מצי קאי אסיפא

והא קתני עד שיהא באחת מהן שנה

פרוטה אלא קאי ארישא בדפרישית ורבי

אמי סבר מעות בעלמא חוזרים

בדפרישית:

[וקסבר] בעה"ב נתקנה עישהו כו'.

מעיקרא אוקמא משום

חורבא דכהן ולא אוקמא משום בעה"ב

משום דכהן גופיה ידע אי מחיל אכל

בעה"ב לא ידע דמחיל בהון. תי'

דאיתמר אית דגרס איתמר בלא דלית

והדין עמקם דלא שייך המחלוקת לבאן

כלל דאפילו למ"ד אחרונה מעות חוזרין

היינו משום דאדם יודע כי וגמר ונתן

לשם פקדון אכל היכא דאינו יודע אם

יחולו אם לא שמא נתן לשם מתנה ועוד

דאי גרסי' דאיתמר קשה רב אדרב דלעיל

פירש שלא רצה להעמיד דבר' אמי דמוקי

לה אסיפא משום דהוה דסבר מעות מתנה

והכא קאמר דחוזרין לכך נראה דגרסינן

איתמר דמילתא באפיה נפשיה היא: **[מן]**

הנקוב על שאינו נקוב תרומה. לענין שאין הכהן חייב להחזירה וגם אין

הבעה"ב חייב להפריש עוד משאינו נקוב דכיון דאין עליו חייב תרומה אלא

מדרבנן הם אמרו דאין צריך תיקון אחר לשאינו נקוב. תי':

אם אינו קדוש נשיאות חטא לקח. למד' התם (מנחות דף 67) כל מילתא דאמר

רחמנא לא תעביד אי עביד מהני דאי לא מהני אפוא לך ניקא מאי

דקאמר דהתורם מן הרעה על היפה תרומתו תרומה דאי אינו קדוש נשיאות

חטא לקח אכל למד' התם דאי עביד לא מהני והא דלקי משום דעבר

אמילתא דקאמר רחמנא א"כ קשה מאי קאמר הכא גמרא אם אינו קדוש

נשיאות חטא לקח דילמא לעולם אימא לך דאינו קדוש ואפי' איכא נשיאות

חטא דעבר אמילתא דקאמר רחמנא ויש לומר דודאי בעלמא לא

לאהדורי' ויחזור ויתורם. מן הנקוב שלא נפטר בראשונה ולא אמר' נהדריה כהן שמא יאמר

תרומה מעליא היא. הילכך לא מצי למימר ליהדרה להיות טבל דיערביניה עם פירותיו וגזירה דחורבה נמי ליכא דא"כ לא ציית לך ואכל להו לשארא ליכא איסורא

דאורייתא דהא איפסר: **בתייבבם את חלבן**. לא תשאנו חטא הא אם תרימו את הרעה שבו תשאנו חטא אם אינו קדוש נשיאות חטא לקח:

ושמע מזנה מעות בעלמא חוזרין. כל קידושין שאינן קידושין לא אמר' מעות

מתנה אלא פקדון וחוזרין והיינו דקרי לה לכהן אובלת ראשונה מלח דכיון

דאכלתו וליתנהו בשעת גמר קידושין לא מקדשת בהן והוה להו כפקדון שאכלתו

ואיתעביד מלח באכילתה דאי אמרת מעות בעלמא מתנה ואי לא גמיר קידושין

לא בעיא לאהדורינהו השתא דגמיר לאו

מקדש במלח הוא ומתנה נמי לא הו' דהא

ע"מ קידושין נתנו וגמיר דכרי: **אינה חלה**.

דכתיב ראשית עריסותיכם: **וגל הוא ביד**

כהן. אם אינו מחזירה לבעלים: **שאני**

התם. להכי אצרכיה רבנן לאהדורי' דנפק

מזנה חורבה: **חמשת רבעים קמח**. חמשה

לוגין צפורים חייבין בחלה שהן ו'

ירושלמיות שהן שבע מדבריות וביצה

וחומש ביצה דהיינו עריסותיכם כדי עיסת

מדבר עומר לגולגולת והעומר עשירית

האיפה והאיפה שלשה סאין והסאה ששה

קבין והקב ארבע לוגין נמצא איפה ע"ב

לוגין עשירית של ע' לוגין שבעה לוגין פשו

להו שתי לוגין שהן שנים עשר ביצים

עשירית שלהן ביצה וחומש ביצה הרי

עומר שבעה לוגין וביצה וחומש ביצה

הוסיפו בירושלים על המדות שתות

והגדילו קבין ולוגין שתות מלבר דהוה

חומשא מלגאן נתנו שש הראשונות בחמש

פשו להו לוג מדבריה וביצה וחומש הן לוג

ירושלמי ביצר לוג מדבריש ששה ביצים

נתנו בחמש ביצים גדולים הרי לוג

ירושלמי חסר ביצה גדולה עשה מביצה

וחומש ביצה מדברית שפקדן ביצה

ירושלמית שחומש ביצה הוא שתות מלבר

להוסיף על ביצת מדברית להשלים ביצה

ירושלמית הרי שש לוגין יירושלמיות והם

חמש ציפורים שהציפורים עורפות על

ירושלמיות שתות: **דומנין דאית לכהן**

פחות. מכשיעור והאי קמח שנתן לו

ישראל לשם חלה וקסבר ששם חלה עליו

ואינו חייב בחלה להחזירו ולהשלים את

השיעור: **ואליש להו בהדי תדרי**. ולש

אותם ביחד: **ותהיו תרומה ולא תאכל עד**

שיפרוש עליה חלה מפקום אחר. לקח

הזקיקהו להחזירו מחמת חורבה זו יאמרו

המפרש חלתו קמח דרי היא חלה דגמר

ונתן לשם מתנה ולא תאכל לבתן עד

שיפרש הכהן עליה חלה: **מי לא נתן**.

דכוחה לא הצריכוהו להחזירה: **הנקוב**

על שאינו נקוב. דהוה ליה מן החיוב על

הפטור: **תרומה היא**. שאין הכהן חייב

להחזירה: **ולא תאכל**. לבתן דהא טבל גמור הוא שלא חל שם תרומה עליה

שהרי בשביל דבר פטור הפרישה וטבל אסור אף לבתן: **עד שיפרוש עליה**

תרומה מפקום אחר. והאי מפקום אחר לאו דוקא דהא חסר מפרש עליה

מזניה וביה: **בשני מאני ציית**. נקוב ושאינו נקוב שני בליה הם וכי אמר לבתן

חזר והפרש עליה שטבל הוא שלא חל שם תרומה עליה ציית לך: **בית מנא**.

כגון חלת קמח ששילה על קמח הנותן שם כי אמרי ליה לבתן אינה חלה חזר

והפרש עליה לא ציית לך לפיכך הצריכוהו להחזירה: **בהן מציצ ציית**. דכהנים

ויוזים ובשרים הם דאין נותנין תרומה אלא לבתן חבר ולמה הצריכוהו להחזירה

משום בעל הבית דאי מעכב לה כהן סבור נתקנה עיסת: **ונייהו תרומה ויחזור**

ויתורם. ולמה הזקיקהו להחזיר מיראה זו יאמרו המפרש חלתו קמח הרי זו

תרומה וגמר ונתן לשם מתנה ויחזור ויתורם: **מי לא נתן**. כד"ג ולא אצריכיתיה

לאהדורי' ויחזור ויתורם. מן הנקוב שלא נפטר בראשונה ולא אמר' נהדריה כהן שמא יאמר

תרומה מעליא היא. הילכך לא מצי למימר ליהדרה להיות טבל דיערביניה עם פירותיו וגזירה דחורבה נמי ליכא דא"כ לא ציית לך ואכל להו לשארא ליכא איסורא

דאורייתא דהא איפסר: **בתייבבם את חלבן**. לא תשאנו חטא הא אם תרימו את הרעה שבו תשאנו חטא אם אינו קדוש נשיאות חטא לקח:

לישראל, הרי ניתן להשאירו ברשותו, ויתיהוי תרומה – ויחול שם חלה עליו, ויחזור ויתרומם – ויורו חכמים לישראל שעליו לשוב ולהפריש חלה לאחר שיבין את העיסה. מי לא תנן – והרי שנינו כעין זה במסכת דמאי (שם), שהמפריש תרומה מן הפירות הגדלים בעציץ שמיני נקוב שאינו חייב בתרומה אלא מדברי חכמים, על הפירות הגדלים בעציץ הנקוב החיביים בתרומה מן התורה, הרי זו תרומה ושייכת היא לכהן, ויחזור ויתרומם – אך עליו לשוב ולהפריש על הפירות שבעציץ הנקוב שלא נתקנו. ואף לגבי המפריש חלה מן הקמח נאמר כן, שיהא הקמח שייך לכהן, ויפריש הישראל חלה בשנית כשיבין את העיסה.

מתרצת הגמרא: **הא אוקימנא בתרי מאני צאית בחד מנא לא צאית** – הרי כבר נתבאר שאין אדם מצייט לדברי חכמים אלא בשני כלים ולא בכלי אחד, ויש לחוש שלא יציית הישראל לשוב ולהפריש חלה מן העיסה, ולכן חייבו את הכהן להשיב את הקמח.

מקשה הגמרא: **ולא צאית** – האם בכלי אחד אין אדם מצייט לדברי חכמים, ונתקנו (תרומות פ"ג מ"א), שאדם התורם – מפריש תרומה מן הקישות וקישואים קטנים, ונמצא שהיא מרה, או שהפריש תרומה מן האבנות ונמצא סרוח – מקולקל, הרי זו תרומה ושייך לכהן, ויחזור הישראל ויתרומם – פריש תרומות ומעשרות על פירותיו, מאחר שלא נתקנו בהפרשה זו, ויש ללמוד מכאן, שאף בכלי אחד מצייט הישראל לדברי חכמים.

מתרצת הגמרא: **שמיני התם** – לגבי קישות ואבטית, דמראורייתא תרומה מעליא היא – שכן התורה חלה התרומה בהפרשה זו, כדברי אלעאי, דאמר רבי אלעאי מנן לתורם מן הרעה – מפריש תרומה מן פירות רעים ומקולקלים, על היפה – על פירות טובים ומשובחים, שתורמתו תרומה היא מן התורה, שנאמר (במדבר יח לב) **ולא תשא עליו חטא בהירוקם את חלבו**, – אם תפרישו את חלבו, דהיינו מן המשובח, אזי לא יהא בכך חטא, וממילא ניתן לדייק שאם לא תפרישו מן המשובח אלא מן הגרוע, יהא בכך חטא. ואם אינו קרוש נשיאות חטא למה – ואם המפריש מן הרעה על היפה אין הפרשתו חלה מן התורה מדוע חוטא הוא. מכאן לתורם מן הרעה על היפה שתורמתו תרומה – ובהכרח שחלה הפרשתו מן התורה, ולכן חוטא הוא שהפריש מן הפירות הרעים על היפים.

ומאחר שחלה הפרשתו מן התורה, אין לכהן להשיב התרומה לישראל, שהרי אסורה היא לו, ואף אין לחוש לתקלה אם לא ישוב הישראל ויפריש על פירותיו, כיון ששמן התורה כבר מתוקנים הם, אך המפריש חלה מן הקמח שלא חלה הפרשתו מן התורה, אם לא ישיב הכהן הקמח לישראל יש לחוש שלא יפריש הישראל חלה מן העיסה, ונמצא אוכל עיסה בטיבלה.

נתבאר לעיל (ע"א), שלדעת רבי אמי אם אכלה האשה את התמרות הראשונות קודם שסיים ליתן לה את כל התמרות אינה מקודשת, אלא אם כן נשאר שוה פרוטה בתמרה האחרונה שלא אכלה.

אמר רבא,

לשם מתנה, ואם כן הלא גם הכהן יודע זאת, ואין חשש שיבוא לידי תקלה.

ומתרצת, **יודע ואינו יודע** – אין הכהן יודע הדין על בוריו. **יודע** הוא שאין מפרישים חלה מן הקמח, **ואינו יודע** את טעם הדבר. דפסבר טעמיהו מאי – שהטעם שאין להפריש מן הקמח, הוא משום מירחא דכהן – שלא יאלץ לטרוח בהכנת העיסה, ומירחא דכהן אחילתיה – ועל טירחתו יכול הוא למחול, ולכן סבור הוא שחל שם חלה על הקמח, ועלול הוא לבוא לידי תקלה. מקשה הגמרא: מדוע צריך הכהן להשיב את הקמח, הרי ניתן לומר שתשאר ברשותו של הכהן ויתיהוי תרומה – ויהא שם חלה עליה, ולא תאכל עד שיוציא עליה חלה ממקום אחר – ויורו חכמים לכהן שאינו רשאי לאוכלה עד שיתקנה בהפרשת חלתה מעיסה אחרת, מי לא תנן – הרי שנינו דין כעין זה במסכת דמאי (פ"ה מ"י), שאדם שהפריש תרומה מן הפירות הגדלים בעציץ נקוב – שיש חור בתחתיתו ויונק הוא מן הארץ, החיביים בתרומה מן התורה, על פירות הגדלים בעציץ שמיני נקוב שאינם חייבים בתרומה אלא מדברי חכמים, הרי זו תרומה ושייכת היא לכהן, ולא תאכל עד שיוציא – יפריש עליה הכהן תרומה ומעשר ממקום אחר – מפירות אחרים, שמאחר ומן התורה לא חלה הפרשה זו, שהרי מפריש על פירות שאינם חייבים בתרומה, נידונית תרומה זו כטבל גמור, ואסורה באכילה עד שיתקנה. ויש ללמוד שלא חששו חכמים שיבוא הכהן לידי תקלה בתרומה זו, אלא הורוהו לתקנה, ואם כן, אף לגבי המפריש חלה מן הקמח נאמר כן.

מתרצת הגמרא: **בתרי מני צאית בחד מנא לא צאית** – בשני כלים יציית הכהן לדברי חכמים, אך בכלי אחד לא יציית. דהיינו, כשמפריש מעציץ נקוב על שאינו נקוב, מבין הכהן שלא חלה הפרשה זו, ויציית לדברי חכמים לתקן התרומה, ולפיכך לא הצריכוהו להשיבה. אמנם כאשר מפריש אדם חלה מן הקמח, שהכל בכלי אחד, בזה אין הכהן מצייט לדברי חכמים לתקן את הקמח, ועל כן הצריכוהו להשיבו לישראל. הגמרא מבארת את דברי שמואל באופן נוסף: **ואיבעית איתא, לעולם בהן מציצ ציית** – אכן הכהן יציית לדברי חכמים אף בהפרשת חלה מן הקמח, ומכל מקום חייבוהו חכמים להשיב הקמח לישראל משום חשש תקלה לישראל המפריש. וקסבר פלג הפית נתקנה עיסתו ואחי למיכל בטיבלא – שיהא סבור הישראל שנתקן הקמח שבביתו, והרי אין הדבר כן, ולכן חייבו את הכהן להשיב הקמח לישראל, שבכך ידע שלא חלה הפרשתו כלל.

מקשה הגמרא: והאמר רבא שאלם יודע שאין מפרישין חלה מן הקמח, ויודע הוא שלא נתקנה עיסתו בכך. ומתרצת, **יודע ואינו יודע** – אין הישראל יודע הדין על בוריו. **יודע** הוא שאין מפרישין חלה מן הקמח, **ואינו יודע** את טעם הדבר, דפסבר טעמיהו מאי משום מירחא דכהן – שלא יטרח הכהן בהכנת העיסה, ומירחא דכהן קבלה עליה – והרי קיבל עליו הכהן טירחא זו, ועל כן יש לחשוש שיאכל הישראל את עיסתו כשאינה מתוקנת.

מקשה הגמרא: מדוע צריך הכהן להשיב הקמח

והשלשי, ושמע מינה מעות בעלמא חוזרים – אדם המקדש אשה במעות ואין הקידושין חלים, על האשה, להחזיר המעות למקדש. ולפיכך, המקדש אשה בכמה תמורת פיקדון הן בידה, ואם אכלה מהן נזקפות עליה במלוה, ואינה מתקדשת בהן.

הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים בענין זה: **איתמר**, אדם המקדש את אחותו שאין הקידושין חלים, נחלקו אמוראים מה דין המעות שנתן, **רב אמר** מעות חוזרים – האחות חייבת להחזיר את המעות שקיבלה, **ושמואל אמר** מעות אלו מתנה הן, ואינה צריכה להשיבם.

סברות המחלוקת. **רב אמר** שמעות אלו חוזרים למקדש, שהרי אדם יודע שאין קידושין תופסין לו באחותו, שאין קידושין תופסים בחיבי כריתות, ונמר בדעתו ונתן לה המעות לשום פקדון, ועל כן עליה להשיב לו את מעותיו.

מקשה הגמרא: **ולא קמא לה לשום פקדון** – שיאמר לה מלכתחילה שכונתו לפיקדון. ומתרצת, **סבר לא מקבלה** – חושש היה שאם יאמר לה כן לא תרצה לקבל ממנו המעות כפקדון.

ושמואל סבר שמעות אלו מתנה הן, שהרי אדם יודע שאין קידושין תופסין לו באחותו, ונמר בדעתו ונתן לה את המעות לשום מתנה, ולכן אינה צריכה להשיב לו.

מקשה הגמרא: **וניקא לה לשום מתנה** – שיאמר לה מלכתחילה שרוצה ליתנם לה במתנה. ומתרצת, **סבר כסיפא לה מילתא** – חושש היה שתתבייש בדבר.

הגמרא מקשה על שיטת שמואל: **מתיב רבינא**, שנינו במסכת חלה (פ"ב מ"ה), שאדם המפריש את חלתו מן הקמח, קודם שנעשה עיסה, אינו חלה – אין שם הפרשת חלה על קמח זה, מאחר שאמרה תורה (במדבר טו כ) **ראשית ערסתכם** – (עיסתכם) חלה תרימו תרומה, שרק לאחר הכנת העיסה יש להפריש ממנה חלה, ונולד ביד ביהן – וקמח זה גזול הוא ביד הכהן, אם לא ישיבו לבעליו.

ויש להקשות, ואמאי נולד הוא ביד ביהן, הרי לדעת שמואל ניקא גם כאן שאדם יודע שאין מפרישים חלה מן הקמח, וגמר בדעתו ונתן קמח זה לכהן לשם מתנה.

מתרצת הגמרא: שאכן כוונת המפריש ליתן הקמח לכהן לשם מתנה, ומכל מקום חייב הכהן להשיבו לבעליו, דשמיני התם דנפיק חורקה מינה – ישנו חשש שתצא תקלה ממתנה זו, וימנע דאית ליה לכהן פחות מחמש רבעים קמח – שלעיתים יש לכהן בביתו קמח פחות מכשיעור חמש רביעיות קב, שהוא שיעור עיסה החייבת בחלה, ונחאי – ובנוסף יש לו עתה קמח זה שנתן לו הישראל, ואליש ליה בהרי הדרי – ולש הכהן את הקמח שהיה בביתו יחד עם הקמח שקיבל מן הישראל, ובכך נצטרף יחד העיסות לשיעור החייב בחלה, וקסבר שנתקנה עיסתו, שהרי הקמח שהיה בביתו הינו פחות מכשיעור, ואילו הקמח שנתן לו הישראל סבור הוא שיש עליו שם חלה, ואחי למיכלה לעיסה זו בטיבלה – כשלא הופרשה ממנה חלה. ולפיכך תיקנו ששיב הכהן את הקמח לישראל.

מקשה הגמרא: והאמר רבא שאלם יודע שאין מפרישים חלה מן הקמח, ועל כן נותנו לכהן

לא שגו – שאם אכלה את הראשונות אינה מקודשת, אלא באופן דאמר לה 'הרי את מקודשת לי בזה וכו' וכו', שמאחר ולא גמר דיבורו אין כוונתו ליתן לה עתה התמרות בתורת קידושין. אבל אם אמר לה 'הרי את מקודשת באלו', שגמר דיבורו קודם שאכלה את התמרות, אפילו אם אוכלת את התמרות הראשונות קודם שקיבלה את האחרונות נמי מקודשת, כי קא אכלה מדרפשה קאכלה – מה שאכלה משל עצמה אכלה, שמאחר וגמר דיבורו נותן לה התמרות בתורת קידושין.

הגמרא מביאה ראייה לדברי רבא: תנא בברייתא בנתיב דרבא. אדם האומר לאשה התקדשי לי בפרי עץ האלון, ברמון ובאגוז, או שלא פרט את דבריו אלא שאמר לה בכללות התקדשי לי באלו, הדין הוא שאם יש בכולן יחד שנה פרוטה הרי זו מקודשת, ואם לאו אינה מקודשת. וכן אם אמר לה התקדשי לי בזה וכו' וכו', גם בזה הדין הוא שאם יש בכולן שנה פרוטה מקודשת ואם לאו אינה מקודשת.

אמנם אם אמר לה התקדשי לי בזה ונתן פרי בידה, ומיד נטלתו האשה ואכלתה, ושוב נתן פרי בידה ואמר לה בזה ונטלתו ואכלתה, וחזר ונתן בידה פרי ואמר לה ועוד בזה ואכלתה, ועוד בזה ואכלתה, אינה מקודשת, עד שיהא פאחת מהן שנה פרוטה, שלאחר שאכלתם אינם ראויים לצירוף.

מבררת הגמרא: האי התקדשי לי באלון ברמון באגוז חיכי דמי, אלימא דאמר לה התקדשי לי או באלון או ברמון או באגוז, אי אפשר לומר כן, שהרי הדין הוא שאם יש בכולן יחד שנה פרוטה הרי הם מצטרפים ומקודשת, ומדוע, והא או קאמר – והרי לא נתיבין לקדשה אלא בזה או בזה. ואלא בהכרח צריך לומר שאמר לה הרי את מקודשת באלון וברמון ובאגוז יחדיו, ולכן מצטרפים הם לשיעור שנה פרוטה, אמנם אם כן יש להקשות, דהיינו ממש כאומר הרי את מקודשת לי בזה וכו' וכו', ומדוע הוצרכה הברייתא לכפול הדברים. אלא לא כוונת הברייתא שנתן לה אלק רימון ואגוז ודאמר לה הרי את מקודשת באלו, ולכן הוצרכה הברייתא להשמינו הדין בין באומר 'בזה וכו' ובין באומר 'באלו'.

מקשה הגמרא: והא מדקתני בסיפא של תחילת הברייתא או שאמר לה התקדשי לי באלו, מכלל דהרישא של תחילת הברייתא לאו באלו עסקינן. ומרצתה: פירושי קא מפרש – הסיפא מפרשת את הרישא, שברישא נאמר התקדשי לי באלון ברמון באגוז, ועל כך מפרשת הסיפא כיצד – באיזה אופן אמר לה המקדש, בגוף דאמר לה התקדשי לי באלו.

ועתה מבארת הברייתא כיצד ניתן להוכיח מן הברייתא כדברי רבא: וקתני בסיפא של הברייתא, שאם אמר לה הרי את מקודשת לי בזה ומיד נטלתו ואכלתה, ושוב אמר לה בזה ונטלתו ואכלתה, אזי אם יש פאחת מהם שנה פרוטה בפני עצמה הרי זו מקודשת, ואם לאו אינה מקודשת, שמאחר שאכלתן אינן

מצטרפות.

אמנם חילוק זה מבואר בברייתא רק לגבי המקדש בזה וכו', ואילו ברישא לגבי המקדש 'באלו' לא קא מפליג – אין הברייתא מחלקת בין אוכלת למנחת, ומשמע שאף אם אכלה מן הפירות קודם גמר הנתיב, מצטרפים כל הפירות לשיעור שנה פרוטה, ומקודשת. שמינ מניה כל חיבא דאמר לה באלו כי קא אכלה מנפשה קא אכלה – יש להוכיח שכאשר אמר לה הרי את מקודשת באלו, כוונתו ליתן לה מיד לשם קידושין, ועל כן אף אם אכלה קודם גמר הנתיב משלה היא אוכלת, ומצטרפים כל הפירות לשיעור שנה פרוטה, ומקודשת. שמינ מניה – אכן הוכחה ברורה היא מן הברייתא לדברי רבא.

הגמרא מקשה מברייתא זו על דברי רב ושמואל לעיל (מו:). נתבאר לעיל שנחלקו רבי אמי ורב ושמואל בביאור דברי המשנה 'עד שיהא פאחת מהן שנה פרוטה'. לרב ושמואל דין זה נאמר על הרישא באומר 'התקדשי לי בתמרה זו' התקדשי לי בזה, שאם אין פאחת מהן שנה פרוטה אינה מקודשת. ועל כך מוסיפה המשנה שדין זה נאמר אף אם אכלה את הראשונה מיד ונהנתה ממנה, אינה מקודשת אם אין בה שנה פרוטה.

ורבי אמי נחלק עליהם, וביאר שדין זה נאמר על הסיפא במקדש אשה בכמה תמרות יחדיו, המצטרפות לשיעור שנה פרוטה. ועל כך מוסיפה המשנה, שאם אכלה את הראשונות קודם גמר הקידושין אינה מקודשת, שמאחר שאכלה אין כאן צירוף.

ומקשה הגמרא: הניחא למאן דאמר – דברי הברייתא מושרים הם לשיטת רבי אמי הסובר שדין זה אסיפא של המשנה קא, ומאי כוונת המשנה 'עד שיהא פאחת מהן שנה פרוטה', עד שיהא פאחת מהן שנה פרוטה, הכי נמי ניתן לבאר את כוונת דברי הברייתא, עד שיהא פאחת מהן שנה פרוטה. אלא לשיטת רב ושמואל דאמרי תרין דין שדין זה ארישא קא שכוונתו לקדשה בתמרה אחת בלבד, וכוונת המשנה שאם יש פאחת מן התמרות שנה פרוטה, אפילו מאלו שכבר אכלה, הרי היא מקודשת, ואוכלת אצטרףא ליה – והחידוש בזה, שאף שאכלה גיטלתה דעתה שנהנתה מן הפירות, אינה מקודשת בפחות משנה פרוטה. אם כן כיצד ביאר את דברי הברייתא, הרי חבא כללי קחשיב פרטי לא קא חשיב – הרי הברייתא עוסקת רק באופנים שמקדשה בכמה פירות בכללות, ולא באופן שמקדשה בפרי אחד בפרטות, ומה כוונת הברייתא באומרה 'אם יש פאחת מהם שנה פרוטה מקודשת'.

מתרצת הגמרא: הא מני רבי היא, דאמר לגבי פיגול, שלא שגא אמר 'פירות פירות' ולא שגא אם אמר 'פירות וכו' פירות' הוי – כוונתו לפרט כל אחד בפני עצמו. ולשיטתו, בין אם אומר 'התקדשי לי בזה וכו', ובין אם אומר 'התקדשי לי בזה וכו', אין כוונתו לקדשה אלא באחד מהם בלבד. ולפיכך צריך שיהא באחד מן הפירות בפני עצמו שנה פרוטה.

דין המקדש במלוה: אמר רב, אדם המקדש

אשה במלוה – במעות שהלוה לה ועדיין קן ברשותה שלא הוציאתה, אינה מקודשת, מאחר שמלוה לה הוצאה נתינה – הלוה רשאי להוציא את המעות ואינו חייב לעשות בהם איזה עסק שיהיו מצויים למלוה לכשירדשם, ועל כן משעת נתינת ההלוואה עומדות מעות אלו ברשות האשה, ונמצא שבשעת הקידושין אינו נותן לה מאומה משלו.

הגמרא רוצה לתלות דין זה במחלוקת תנאים: נמא כתנאי. שנינו בברייתא, שאדם המקדש במלוה אינה מקודשת, ויש אומרים שהרי היא מקודשת. ומבררת הגמרא, מאי לאו פהא קמיפלגי, דמר סבר מלוה להוצאה נתינה ונמצא שלא קיבלה האשה מידו מאומה ואינה מקודשת, ומר סבר מלוה לא להוצאה נתינה – אין הלוה רשאי להוציא המעות לחלוטין, אלא עליו לעשות בהם עסק, שיהיו מצויות למלוה לכשירדשם, ונמצא שבשעת הקידושין נותן הוא לה מעות אלו לחלוטין, ובה היא מתקדשת.

דוחה הגמרא: ותפסר – וכי סבור אתה שניתן לבאר כן. אימא סיפא – הרי שנינו בספיה של הברייתא וישוים פסקי שזה קנה – שלגבי מבר מודים כולם שיכול אדם לקנות מחבירו קרקע במעות שהלוה לו קודם לכן, ואי אחרת מלוה להוצאה נתינה פהא קני – ואם נאמר שלדעת אחד מן התנאים עומדות המעות מיד ברשות הלוה, כיצד יכול המלוה לרכוש קרקע על ידו.

ולפיכך יש לבאר המחלוקת באופן אחר, וכפי שאמר רב נחמן, הניחא תפסין מוקים לה במילי אחר – הונא חברנו מעמיד הברייתא באופן אחר, והכא פהא עסקינן בגוף שנתן אדם מעות לאשה ואמר לה התקדשי לי בפניה זה, ונמצא שנתן לה מנה שחבר בו דינר, דהיינו שלא נתן לה אלא תשעים ותשעה דינרים במקום מאה, ואמר לה המקדש, דינר זה החסר ידא עלי מלוה. ובאופן כזה נחלקו התנאים. מר סבר פסיפא לה מילתא למיתבעיה – אחד מן התנאים סובר שמתביישת היא לתבוע ממנו דינר זה, ועל כן אינה סומכת דעתה בקידושין אלו ואינה מקודשת. ומר סבר לא פסיפא לה מילתא למיתבעיה – התנא השני סובר שאינה מתביישת לתבוע, ועל כן סומכת היא בדעתה שיפרע לה דינר זה, ומקודשת.

מקשה הגמרא: ואלא הא – דין זה דאמר רבי אלעזר, שאדם האומר לאשה התקדשי לי בפניה ונתן לה לעת עתה רק דינר אחד, הרי זו מקודשת מיד, וישלים – ועליו להשלים לה עוד תשעים ותשעה דינרים. לימא כתנאי אמריה לשמעתיה – לכאורה יש לומר שדין זה תלוי במחלוקת התנאים, שהרי יש הסובר שמתביישת היא לתבוע ממנו את הסכום הנותר, ולכן אינה מקודשת.

מתרצת הגמרא, אמרי – ביאור בני הישיבה שיש לחלק בין המקרים, שהמקדש בפניה חסר דינר פסיפא לה מילתא למיתבעיה – מתביישת היא לתבוע בשל חסרון דינר אחד, ולכן אינה מקודשת. אך המקדש בפניה חסר תשעים ותשעה דינרים לא פסיפא לה מילתא למיתבעיה – אינה מתביישת לתבוע, מאחר

קידושין. פרק שני – האיש מקדש דף מז עמוד א – מתוך מהדורת טובי'ס פה רש"י תוספות

לא שנו. היכא דאובלת ראשונה ראשונה דאין מצטרפת לפרוטה: אלא דאמר
 לה בוז ובוז ובוז. דלא גמרי קידושין ולא נקנה לה עד תנינה אחרונה שהיא
 גמר דבורו וכבר היו הראשונות מלוה: אבל באלו. מקבלת הראשונה לא באתה
 לכה בתורת מלוה דמשנמנר הדבור הקנה לה בתורת קידושין וכי אכלה מדידה
 קא אכלה ואפילו אכלה ראשונה ראשונה
 מקודשת אם יש בכולן שוה פרוטה: ה"ג
 אבל אמר לה באלו אפי' אובלת נמי
 מקודשת: באלון ברמון באלון. אלון
 אנל"ט בלע"ז והוא מאכל חזיר יער
 ובלשון אשכנז אייכל'ן וגם בני אדם אוכלין
 וצולין אותם באש כמו ערמונים: ה"ג בוז
 ובוז אם יש בכולן כו' בוז נטלתו
 ואכלתו ועוד בוז ועוד בוז וכו'. והאי
 דפליגניהו לתרי בבי דרישא ומציעתא ותנא
 בתרתייהו אם יש בכולן משום דבעי אפילו
 במציעתא בין אובלת למנחת בדמפרש
 ואזיל: הניחא כו'. לאו לרבא פרכין אלא
 לעיל קאי דמתרצין היתה אובלת דמתני'
 לרב ושמואל ארישא ולרבי אמי אסיפא
 הניחא לר' אמי דאוקמה להיתה אובלת
 דמתניתין אסיפא דהוי כללל ומאי באחת
 באחרונה הניחא נמי היתה אובלת דברייתא
 קאי נמי אכללא ברתני בה בוז ובוז אם יש
 בכולן שוה פרוטה מקודשת ותנא פלוגתא
 גבי נטלתו ואכלתו למימר עד שיהא באחת
 מןן מצינו נמי לתרצוי עד שיהא באחרונה
 אלא לרב ושמואל דאמרי באחת אפילו
 אחרא מקמייתא נמי אמר ואפרטא
 דהתקדשי התקדשי קאי ואובלת
 איצטריכא ליה האי באחת דברייתא דהכי
 מיתרצי הא בהך ברייתא לא תנא שום
 פרטא דקא בוז ובוז ובוז כללל חשיב לה
 ונ"ש היכא דקתני ועוד בוז ועוד בוז ועוד
 בוז וקתני גבי אובלת עד שיהא באחת מןן
 ואי אקמייתא דאכלתנהו מיד נמי קאמר
 דאי איכא בהך שוה פרוטה מקודשת
 קשוא הא הנה ליה מלוה: ה"ג הא מני רבי
 היא דאמר ל"ש ברות ברות ול"ש ברות
 וברות פרטא הוי. והך סיפא דקתני בוז
 נטלתו ואכלתו ועוד בוז ועוד בוז תנא
 אחרתא הוא ולא היינו תנא דרישא
 ומציעתא וס"ל כרבי ותנא אובלת והוא
 הדין למנחת ואובלת איצטריכא ליה
 לאשמועינן דאע"ג דמקרבא הנייתה לא
 מקדשה בפחות מש"פ ולחייב תנא בוז בוז
 תרי זמני גבי נטלתו ואכלתו ועוד בוז ועוד
 בוז ותנא אם יש באחת מכולן שוה פרוטה
 מקודשת משום דס"ל דהתקדשי אבל תנא
 קאי התקדשי בוז התקדשי בוז ועוד בוז
 התקדשי והך דרבי בובחים בפ"ב במתא

לא שנו אלא דאמר לה בוז ובוז ובוז אבל אמר לה באלו
 אפילו אובלת נמי מקודשת כי קא אכלה מדנפשה
 קאכלה תניא בותיה דרבא התקדשי לי באלון ברמון
 ובאגוז או שאמר לה התקדשי לי באלו אם יש בכולן שוה
 פרוטה מקודשת ואם לאו אינה מקודשת בוז ובוז ובוז
 אם יש בכולן שוה פרוטה מקודשת ואם לאו אינה
 מקודשת בוז נטלתו ואכלתו בוז נטלתו ועוד בוז
 ועוד בוז אינה מקודשת עד שיהא באחת מןן שוה
 פרוטה האי באלון ברמון באגוז היכי דמי אילימא דאמר
 לה או באלון או ברמון או באגוז אם יש בכולן שוה
 פרוטה מקודשת והא או קאמר ואלא באלון וברמון
 ובאגוז היינו בוז ובוז ובוז אלא לאו דאמר לה באלו הא
 מדקתני סיפא או שאמר לה התקדשי לי באלו מכלל
 דרישא לאו באלו עסקין פירשי קא מפרש התקדשי לי
 באלון ברמון באגוז כיצד בגז דאמר לה התקדשי לי באלו
 וקתני סיפא בוז נטלתו ואכלתו אם יש באחת מהם שוה
 פרוטה מקודשת ואם לאו אינה מקודשת ואילו רישא לא
 קא מפליג בין אובלת למנחת שמע מינה כל היכא דאמר
 לה באלו כי קא אכלה מנפשה קא אכלה שמע מינה
 הניחא למאן דאמר אסיפא קאי ומאי עד שיהא באחת
 מןן שוה פרוטה עד שיהא באחרונה שוה פרוטה הכי
 נמי עד שיהא באחרונה שוה פרוטה אלא לרב ושמואל
 דאמרי תרתייהו ארישא קאי ואובלת איצטריכא ליה הכא
 כללי קחשיב פרטי לא קא חשיב הא מני רבי היא דאמר לא שניא ברות ולא שניא ברות
 וברות פרטא הוי: אמר רב המקדש במלוה אינה מקודשת מלוה להוצאה ניתנה נימא בתנאי
 המקדש במלוה אינה מקודשת ויש אומרים מקודשת מאי לאו בהא קמיפלגי דמר סבר מלוה
 להוצאה ניתנה ומר סבר מלוה לא להוצאה ניתנה ותסברא אימא סיפא וישוים במכר שוה קנה
 אי אמרת מלוה להוצאה ניתנה במאי קני אמר רב נחמן הונוא חברין מוקים לה במילי אחררי
 והכא במאי עסקין בגזן שאמר לה התקדשי לי במנה ונמצא מנה חסר דינר מר סבר כסיפא
 לה מילתא למיתבעיה ומר סבר לא כסיפא לה מילתא למיתבעיה ואלא הא דאמר רבי אלעזר
 התקדשי לי במנה ונתן לה דינר הרי זו מקודשת וישלים לימא בתנאי אמרה לשמעתיא אמרי
 מנה חסר דינר כסיפא לה מילתא למיתבעיה מנה חסר תשעים ותשע לא כסיפא לה מילתא
 למיתבעיה מיתבי האומר לאשה התקדשי לי בפקדון שיש לי בידך והלכה ומצאתו שנגנב או
 שאבד אם נשתתיר הימנו שוה פרוטה מקודשת ואם לאו אינה מקודשת ובמלוה אף על פי שלא
 נשתתיר הימנו שוה פרוטה מקודשת רבי שמעון בן אלעזר אומר משום רבי מאיר מלוה
 הרי

מזהי והכא מהני והיינו דקאמר גמרא אם אינו קדוש נשיאות חטא למזה כתוב
 כלומר אי משום דעבר אמילתא דקאמר רחמנא כיון דבקרא בתיב בהרימכם
 את חלבו ממנו כל חלב דגן תירוש ויצרד דמשמע שיש לו לאדם לתרום מן
 היפה ואם לא הביא מחלבו פשיטא דעבר א"כ למזה בתיב האי קרא ולא תשאו
 עליו חטא בהרימכם את חלבו ממנו
 פשיטא אלא ש"מ דלהכי כתביה לומר לך
 דהתורם מן הרעה על היפה דאיכא שני
 חטאות חטא שעבר על מה דקאמר
 רחמנא דיתרום מן היפה וחטא על
 תרומתו דהוה תרומה מן הרעה והיינו
 דקאמר מכאן לתורם מן הרעה על היפה
 כו': לשון רש"י ה"ג בוז ובוז אם יש בכולן
 ש"פ כו'. והאי דפליגניהו לתרי בבי רישא
 דקתני באלו ומציעתא דקתני בוז ובוז
 אע"ג דתנא בתרתייהו אם יש בכולן כו'
 משום דקבעי לפלוגי במציעתא בין אובלת
 למנחת בדמפרש ואזיל: לשון רש"י
 הניחא לאו לרבא פרכין אלא לעיל
 קאי דמתרצין דהיתה אובלת דמתניתין
 לרב ושמואל קאי ארישא ולר' אמי
 אסיפא: הא מני רבי היא דאמר ל"ש ברות
 ברות לא שניא ברות וברות פרטא הוי. והך
 סיפא דקתני בוז נטלתו ואכלתו ועוד בוז
 ועוד בוז הנה פרטא כמו התקדשי
 התקדשי ותנא אובלת דבעין ש"פ וה"ה
 מנחת ואובלת איצטריכא ליה לאשמועינן
 דאע"ג דמקרבא הנייתה לא מקדשה
 בפחות משוה פרוטה ולא היינו ת"ק
 דמציעתא דתנא בוז ובוז אם יש לו בכולן
 שוה פרוטה מקודשת דלרבי פרטא הנה
 ובעין ש"פ באחת מןן אלא תרי תנאי הוו
 ומי ששנה זו לא שנה זו מילתא דרבי
 בפ"ב דבוכים וף יא:

אלא

לא שניא ברות ולא שניא ברות
 וברות פרטא הוי: אמר רב המקדש במלוה אינה מקודשת מלוה להוצאה ניתנה נימא בתנאי
 המקדש במלוה אינה מקודשת ויש אומרים מקודשת מאי לאו בהא קמיפלגי דמר סבר מלוה
 להוצאה ניתנה ומר סבר מלוה לא להוצאה ניתנה ותסברא אימא סיפא וישוים במכר שוה קנה
 אי אמרת מלוה להוצאה ניתנה במאי קני אמר רב נחמן הונוא חברין מוקים לה במילי אחררי
 והכא במאי עסקין בגזן שאמר לה התקדשי לי במנה ונמצא מנה חסר דינר מר סבר כסיפא
 לה מילתא למיתבעיה ומר סבר לא כסיפא לה מילתא למיתבעיה ואלא הא דאמר רבי אלעזר
 התקדשי לי במנה ונתן לה דינר הרי זו מקודשת וישלים לימא בתנאי אמרה לשמעתיא אמרי
 מנה חסר דינר כסיפא לה מילתא למיתבעיה מנה חסר תשעים ותשע לא כסיפא לה מילתא
 למיתבעיה מיתבי האומר לאשה התקדשי לי בפקדון שיש לי בידך והלכה ומצאתו שנגנב או
 שאבד אם נשתתיר הימנו שוה פרוטה מקודשת ואם לאו אינה מקודשת ובמלוה אף על פי שלא
 נשתתיר הימנו שוה פרוטה מקודשת רבי שמעון בן אלעזר אומר משום רבי מאיר מלוה
 הרי
 פשוטת הובין עליו שחט ע"מ לאכול ברות ברות רשאי להוצאה בהוצאה ואינו חייב להעמידה בעסקא שתהא מצויה בכל עת
 שיחבצו וכוין להוצאה ניתנה הוויא לה כי ידידה ולא יהיב לה מידי: וישוין במכר. אם מכר לו קרקע שנקנה בכסף אם אמר ליה מלוה שיש לי עליך יהא לך בשביל
 המכר ונתרצה לו קנה הלוקח אם ישנה בעין: במילי אחררי. בדרך אחר דהך מלוה לא במלוה שיש לו עליה קאמר אלא שאמר לה התקדשי לי במנה ונמצא מנה
 חסר דינר ואמר לה הרי הוא עלי מלוה: כסיפא לה מילתא למיתבעיה. ולא סמכה דעתה דילכף אינה מקודשת: כסיפא לה מילתא. דדבר מועט הוא דינר מקנה:
 דר"א. שלא קבלה מכל המנה אלא דינר לא כסיפא לה מילתא למיתבעיה את המנה: אפילו לא נשתתיר כו'. מקודשת בזהויה הנאה דמחיל לה גבה:
 הרי

פירושין. פרק שני - האיש מקדש דף מז עמוד ב - מתוך מהדורת טובי'ס

רש"י

תוספות

הרי היא כפקדון. דאם נשתתיר אין לא נשתתיר לא: אבל רב"ע המקדש
במלוה. שישנה בעין מקודשת: ותסברא מתרצתא היא. דקתני במלוה אע"פ
שלא נשתתיר מקודשת: אי דקביל עליה אחריות. שאם יגב תשלמנו לו: תיינו
מלוה. כיון שנגב ונתחייבה בו נמצא מלוה אצלה וכן תתא במלוה אע"פ שלא
נשתתיר מקודשת פקדון נמי שלא נשתתיר
תתקדש בה: אלא דלא קביל עליה
אחריות. וכי איגב לא אחיבא בה אכל
קבלה עליה אחריות מקודשת: ארתני.
במלוה נפלוג בפקדון גופיה דיש פקדון
שאפי' לא נשתתיר כלום מקודשת: אלא.
על ברחק בדקבלה עליה אחריות קתני דאם
לא נשתתיר אינה מקודשת במלוה היא
ותקדש במלוה אינה מקודשת וכי נשתתיר
מקודשת בהדיא שיהי גבוי מלוה תריץ הכי
אע"פ שנשתתיר אינה מקודשת משום
דלהוצאה ניתנה: במאי קמיפלגי. אי
בלהוצאה ניתנה פליגי סוף סוף בתנאי
אמר רב לשמעיה: אשכחתינהו לרבנן
בבב רב. מצאתי התלמידים בבית המדרש
דכל היכא דמיירי בבי רב לאו רב ממש
הוא אלא בבית המדרש הוא: וקאמרי.
לעולם להוצאה ניתנה דברי הכל ואם שלח
בה יד להוציא ממנה שיהי פרוטה הרי
החוקי בהם ואין הבדלים יכולין לחזור
ותקיא ליה מלוה ואינה מקודשת ואפילו
רובה בעין והכא בשלא הוציא ממנה כלום
ולחכי אמר ר"ש בן אלעזר מקודשת דקסבר
מלוה שהיא כולה בעין ברשות בעלים היא
לחורה אם בא מלוה לחזור בו ולתובע
חוזר הילכך השתא הוא דיהבה ניהליה
והוא הדין לאונסין קיימא נמי ברשותיה
דאי מתאנסי שטור הלוח: השואל קורדום.
לעשרה ימים: ביעק בל. הויא חזקה
להשתמש בו ימי שאילתו ואין המשאיל
יכול לחזור בו: לימא בתנאי אמרה. דלר'
מאיר אם ביעק בו קנאו לא ביעק בו לא
קנאו ולת"ק אפילו לא ביעק בו נמי דמלוה
אינו ברשות בעלים לחורה: דלא חדרה
בעינא. הילכך כיון דרשאי הלוח ליחב בה
סחורה מיד הויא ליה ברשותיה ואין
המלוה יכול לחזור שיהי לא לכה הלוח
לקבל מעות הללו עצמן אלא מעות
אחרים: גימא בתנאי. הא דרב דאמר
המקדש במלוה אינה מקודשת: והירשה
עליה. כתב לה הרשאה עליה: נקנות
במסירה. אינו צריך לכתוב שטר מכירה
על השטר שהוא מוכר לו אלא משמסר לו
שטר שיש לו על אחרים לזכות בו בתחייב
הלוח לפורעם לזה: בין שכתב. לו שטר
מכירה עליו ולא מסר לו שטר החוב ובין
שמסר לו שטר החוב ולא כתב לו שטר
מכירה עליו לא קנה וה"נ שטר לה שטר
החוב אע"פ שלא כתב לה שטר מכירה
עליו מ"ד מקודשת אית ליה דרבי ומר לית
ליה דרבי: ואיבעית אימא דרב"ע לית להו
דרבי. והכא בשמסר וכתב מיירי אלא
עלמא אית להו דרב פפא. וכי אמר ר"מ

מלוה ברשות בעלים לחורה איכא בינייהו. פי' דלת"ק דר"ש אינה
מקודשת משום דמלוה ברשות לוח קיימא ור"ש בן אלעזר דאמר
מקודשת משום דמלוה ברשות מלוה קיימא וא"ת אפתי נימא רב בתנאי אמרה
לשמעיה דהא איהו דאמר המקדש במלוה אינה מקודשת לא מצי סבר בר"ש
בן אלעזר וי"ל דרב נמי סבר כותיה ולא
תקשי מידי דהא דאמר רב אינה מקודשת
מיירי במלוה שהתחיל להוציאה ובהא
קאמר דאינה מקודשת אפילו נשתתיר שיהי
פרוטה ור"ש בן אלעזר לא איירי אלא
במלוה שהיא עדיין בעין ואע"ג דאמר
במילתיה דר"ש אם נשתתיר ש"פ מקודשת
דמשמע אע"פ שהתחיל להוציאה י"ל
דר"ש בן אלעזר מיירי שנגב או שאבדו
שלא שלח בהן יד אבל אם התחיל
להוציאה אינה מקודשת:
אלא הא דאמר רב הניא השואל
קורדום מחבירו ביעק בו קנאו.
לענן שלא יוכל המשאיל לחזור בו קאמר
אבל לענן להתחייב באונסין כי לא ביעק
בו נמי חייב באונסין בדאמר בפרק השואל
(כ"ט דף טו.) דמשמע משיכה חייב באונסיה:
לעולם שטר חוב דאחרים. אבל שטר
חוב דידה אינה מקודשת וא"ת וימאי שנא
והא אידי ואידי מלוה היא וי"ל דודאי
מלוה דידה שקנאתו כבר ואינו נותן לה
שום דבר חדש שיהי אותה מעות הוי
שלה קודם הקידושין דין הוא דאינה
מקודשת אבל בשעתן לה המלוה דאחרים
נותן לה דבר חדש שלא היה בידה קודם
אמר דמקודשת דנהי דאין המלוה בעין
מ"מ וזוהו הוא לו כאילו היה בעין:
רב"ע לית להו דרבי. מכאן יש להוכיח
דאין הלכה כרבי מדהנה מצי
למימר דכ"ע אית להו דרבי דמסירה
אותיות לחורה מהני והכא גבי אשה נמי
מיירי שמסר לה את השטר והיינו טעמא
דחכמים דאמרי אינה מקודשת משום
דקסברי דצריך לומר בפה כמשמסר לו
השטר קני לך איהו וכל שיעבדיה והוא
לא אמר לה כך ופליגי בדרב פפא דכי
הכי דאמר רב פפא דבעי למיכתב ליה
קני לך איהו וכל שיעבדיה כמו כן צריך
לומר הכי בפה למ"ד אותיות במסירה
נקנות ומקאמר דמ"ד דכ"ע לית להו
דרבי שמע מינה דלית להלכתא כותיה
דרבי ובפרק המוכר את הספינה (כ"ז דף טו.)
יש ספרים חלוקין אית דגרסי דהלכה
דאותיות נקנות במסירה ואית דגרסי
דהלכה דאין אותיות נקנות במסירה
ומשמע הכא בהדיא גירסא דאין אותיות
נקנות במסירה:
לחבריה צריך למיכתב ליה קני לך הוא וכל שיעבדיה מר אית ליה דרב פפא ומר לית ליה דרב
פפא ואיבעית אימא דכולי עלמא אית להו דרב פפא והכא בדשמואל קמיפלגי דאמר שמואל

המוכר

שכתב לה קני לך כל שעבדיא דאית ביה מאן דאמר אינה מקודשת כרב פפא: דכולי
מקודשת בשכתב לה כו' והכא בדשמואל קא מפלגי:

ואפילו

אומרים אינה מקודשת. ומבשרת הגמרא: **האי** 'התקדשי לי בשטר חוב' **הכי דמי, אילימא שטר חוב דאחרים** – שהלוה מעות לאדם אחר וכתב לו הלה שטר חוב, ועתה נותן הוא שטר זה לידי האשה ומקדשה בכך, אם כן היינו ממש האופן השני 'שהיה לו מלוה ביד אחרים והירשה עליהם, ומדוע הוצרכה הבריתא לכפול הדברים. **אלא לאו** שמקדשה בשטר חוב **ידיה** על ידי מחילת הוזהב, ובאופן כזה נחלקו התנאים האם חלו הקידושין או לא, ובמקדש במלוה קמיפלגי – ונחלקו בין מקדש במלוה, שלדעת רבי מאיר מלוה לא להוצאה ניתנה, שכל זמן שלא הוציאה המעות עומדות הן עדיין ברשות המלוה, ולכך יכול לקדשה בהן, ולדעת חכמים מלוה להוצאה ניתנה ואינן עוד ברשות המלוה, ולכך אינה מקודשת.

דוחה הגמרא: **לעולם** יש להעמיד את דברי הבריתא במקדשה בשטר חוב דאחרים, ומכל מקום הוצרכה הבריתא לכפול הדברים, מאחר שהבא במלוה בשטר חוב **במלוה על פה קא מיפלגי** – נחלקו התנאים בשני אופנים. האחד, כשהלוה לאחר וכתב לו הלה שטר על הלוואה זו, ומקדשה עתה במסירת שטר חוב זה, והשני, כשהלוה על פה ללא כתיבת שטר, ומקדשה עתה בנתינת הרשאה לגביית חוב זה. ומאחר שנחלקו בשני דינים שונים, הוצרכה הבריתא לכפול הדברים, אמנם כשמקדש אשה בחוב שהיא עצמה חייבת לו, בזה יתכן שידור כולם שאינה מקודשת.

ועתה מבארת הגמרא את סברת מחלוקתם בכל אחד מאופנים אלו: במקדש אשה במלוה בשטר **במאי פליגי, בפלוגתא דרבי ורבנן קמיפלגי** – נחלקו במחלוקת רבי וחכמים לגבי אדם המוכר שטר חוב לחבירו. **דתנא, אותיות** – שטרות, **נקנות במקדשה, דברי רבי, דהיינו**, אדם המוכר לחבירו שטר חוב שיש לו על אחרים, אינו זקוק לכתוב שטר נוסף על מכירה זו, אלא די בכך שימסור לקונה את השטר חוב. **והכמים אומרים** שלא ניתן למכור כך, אלא בין באופן שכתב המוכר לקונה שטר על מכירה זו **ולא מסר** לו את השטר חוב עצמו, ובין באופן שסמך לו את השטר חוב **ולא כתב** לו שטר נוסף על מכירה זו, **לא קנה** הלוקח את החוב, **עד שיוכתוב** לו המוכר שטר על המכירה, ובנוסף לכך **ימסור** לו את השטר חוב.

ומבארת הגמרא שבמחלוקת זו נחלקו אף רבי מאיר וחכמים. כשקידש אשה בשטר חוב שיש לו על אחרים, ומסר לה את השטר, אך לא כתב לה שטר נוסף על כך. **מר** – רבי מאיר הסובר שהמקדש אשה בשטר חוב הרי היא מקודשת, **אית ליה דרבי** – סובר הוא כרבי שניתן למכור שטרות באופן כזה, ועל כן אף האשה מקודשת. **ומר** – חכמים הסוברים שאין האשה מקודשת, **לית ליה דרבי** – אינם סוברים כדעת רבי, אלא כדעת חכמים שצריך בנוסף למסירת השטר חוב אף לכתוב שטר נוסף, ומאחר שמקדש זה לא כתב לאשה שטר נוסף, אינה מקודשת.

הגמרא מבארת את מחלוקת רבי מאיר וחכמים המשך בעמוד קח

והוא תדין לעני אונסים – שחייב הלוה בכל אונס שיארע למעות ההלוואה, ועל כן אין המלוה יכול לקדש אשה במעות אלו. **ומר** – רבי שמעון בן אלעזר **סבר**, שמלוה ברשות הבועלים – המלוה, קיימא לענין שיכול הוא לחזור בו, **והוא תדין לעני אונסים** – שאין הלוה חייב באונס שיארע עד שיתחיל להשתמש, ועל כן יכול המלוה לקדש אשה במעות אלו. כך ביארו התלמידים לרבה.

וממשיך רבה בדבריו, **ואמינא** להו – אמרתי לתלמידים אלו, שלגבי חוב **אונסים** אין הדבר שנוי במחלוקת, אלא **בזכי** **עלמא לא פליגי** דברשות לזה קיימי – לדעת כל התנאים חייב הלוה בכל אונס שיארע למעות, אף שעדיין לא נשתמש בהם. **במאי טעמא, לא נרעא משאלה** – אין דין מעות הנלקחות בהלוואה גרוע מדין כלי הנלקח בשאלה, **מה שאלה דהדרה בעינא תיב באונסים** – וכמו שכלי שאול אף שחוזר כמות שהוא לבעלים ולא יצא כלל מרשותם, מכל מקום חייב השואל לשלם את שווי הכלי אם יארע לו איוה אונס, **מלוה לא פליגי** – על אחת כמה וכמה לגבי הלוואת מעות, שיוצאות הן מרשות המלוה, שחייב הלוה באחריותו.

ומסיים רבה את דבריו: **אלא הבא מלוה ברשות בועלים לחזרה איבא ביניהו** – אלא יש לומר, שנחלקו רק לגבי דין חזרה, שלדעת תנא קמא אין המלוה יכול לחזור בו, ועל כן אינו יכול לקדש בהן את האשה, ולדעת רבי שמעון ברבי אלעזר יכול הוא לחזור בו כל זמן שלא התחיל הלוה להשתמש במעות, ולכך רשאי הוא אף לקדש בהן את האשה.

הגמרא מקשה במחלוקת תנאים זו על דין שאמר רב הונא: **ואלא הא דאמר רב הונא** שאדם השואל קנודם מתכירו להשתמש בו, **וביקע בו** – חתך בו, **קנאו**, לענין זה שאין המשאיל יכול לחזור בו, אך אם עדיין לא ביקע **בו לא קנאו**, לימא בתנא אמרה לשמעתייה – נאמר שדבריו תלויים הם במחלוקת התנאים, שסובר כרבי שמעון בן אלעזר, ושלא כדעת תנא קמא.

מתרצת הגמרא: **לא, עד כאן לא פליגי** התנאים **אלא במלוה דלא דהדרה בעינא** – שאין הלוה משיב את מעות ההלוואה עצמן ללוה, ולכך סובר תנא קמא שמיד עם קבלת ההלוואה נכנסו המעות לרשות הלוה לגמרי, ואין המלוה יכול לחזור בו, **אבל בשאלה דהדרה בעינא** – אבל לגבי שאלת כלים, שחייב השואל להשיב למשאיל את אותו החפץ ששאל ממנו, בזה דברי **הכל** שאם **ביקע בו** השואל אין – קנאו, ואין המשאיל יכול לחזור בו, אך אם לא **ביקע בו** השואל, לא קנאו, ורשאי המשאיל לחזור בו.

הגמרא מנסה לתלות את דין מקדש במלוה במחלוקת תנאים: **נימא בתנא**, שנינו בברייתא, שאדם האומר לאשה **התקדשי לי בשטר חוב** זה שיש לי על פלוגי, או **שהיה לו מלוה ביד אחרים והירשה עליהם** – היו אנשים חייבים לו מעות, וכתב לה הרשאה לגבותן מהם, **רבי מאיר אומר מקודשת** היא בכך, **והכמים**

הרי היא כפקדון – דין המלוה כדין הפקדון, שרק אם נותר ממנו שיעור שוה פרוטה הרי היא מקודשת.

ומבארת הגמרא את הקושיא על דברי רבי: **עד כאן לא פליגי** – לא נחלקו התנאים **אלא** במלוה שלא נשתייר הימנה שוה פרוטה, **דמר** – תנא קמא **סבר**, שהמקדש אשה במלוה חלים הקידושין **אף על גב דלא נשתייר הימנה** – מהלוואה זו, **שנה פרוטה, ומר** – רבי שמעון בן אלעזר **סבר**, שאם נשתייר הימנה שוה פרוטה, אין – האשה מקודשת, **ואי לא נשתייר הימנה שוה פרוטה, לא** – אינה מקודשת. **אבל דבזכי עלמא** מודים שהמקדש אשה במלוה נשתייר הימנה שוה פרוטה, האשה מקודשת, ושלא כדברי רבי.

מתרצת הגמרא: **אמר (ליה) רבא, ותסברא הא מתרצתא** – האם יתכן לומר שברייתא זו מתוקנת היא, **הא משבשתא היא** – הרי משובשת היא, והוא מבאר את דבריו: **האי פקדון הכי דמי, אי דקביל עליה אחריות** – אם קיבלה אחריות על פקדון זה, היינו מלוה – הרי זה ממש כהלוואה, ומאחר שלגבי הלוואה סובר תנא קמא שהאשה מקודשת במחילת החוב אף שלא נשתייר ממנו שוה פרוטה, אם כן מדוע הוא סובר שבפקדון אינה מקודשת אלא אם כן נשתייר שוה פרוטה. **ואי דלא קביל עליה אחריות** – ואם לא קיבלה אחריות על פקדון זה, **אי הכי, אהני סיפא** – מדוע הוצרכה הבריתא לכתוב בסיפא **ובמלוה אף על פי שלא נשתייר הימנה שוה פרוטה מקודשת, נפילוג נתיני בדידה** – הרי ניתן להשמיענו דין זה אף בפקדון, ולומר כך, **במה דברים אמורים** שאין האשה מקודשת אם לא נשתייר בפקדון שוה פרוטה, כשלא קבלה עליה אחריות על הפקדון, **אבל אם קבלה עליה אחריות אף על גב דלא נשתייר הימנה שוה פרוטה מקודשת, שהיה זה כהלוואה שניתן להתקדש בה אף כשלא נותר ממנה שוה פרוטה**, ולכך הכרח הוא לומר שברייתא זו הינה משובשת.

ועתה מבאר רבא כיצד יש ליישב הברייתא: **אלא תריין הכי** – יש לגרוס כך, **ובמלוה אף על פי שנשתייר הימנה שוה פרוטה אינה מקודשת**. זו היא דעת תנא קמא. **רבי שמעון בן אלעזר אומר משום רבי מאיר מלוה הרי היא כפקדון**, וכשם שבפקדון האשה מקודשת אם נשתייר בו שוה פרוטה, אף לגבי הלוואה הדין כן. אך אם לא נשתייר שוה פרוטה מודים כולם שאין האשה מקודשת.

מבשרת הגמרא: **במאי קמיפלגי. אמר רבה, אשכחתינהו לרבנן כבי רב דיתבי וקאמרי** – פגשתי התלמידים היושבים בבית המדרש, שביארו שברין מלוה ברשות בועלים לחזרה **והוא תדין לאונסין קמיפלגי** – שנחלקו התנאים לגבי הלוואה שלא הוציאה הלוה, האם היא ברשותו של המלוה לענין שיכול לדרוש מהלוה שיחזיר המעות לרשותו, וכן לענין שאם יארע אונס למעות אלו אין הלוה חייב לשלמם, או לא. **דמר** – תנא קמא **סבר**, שמלוה ברשות לזה קיימא לענין שאין המלוה יכול לחזור בו,

שארם המוכר שטר חוב להבירו, כגון ראובן שמכר ללוי שטר חוב שיש לו על שמעון, ולאחר המכירה חזר ראובן ופחלו לחוב זה לשמעון, הרי זה מחול, ואפילו הורש של ראובן פחל את החוב לשמעון.

ומבאר הגמרא כיצד יש לתלות את מחלוקת רבי מאיר וחכמים בדינו של שמואל: דמר – חכמים, אית ליה דשמואל שיכול המלוה למחול החוב ללוה אף לאחר שמכרו, ולכן אין האשה מתקדשת בשטר חוב שיש למקדש על אחר, מאחר שחוששת שמא לאחר הקידושין ימחול בעלה ללוה את חובו. ומר – רבי מאיר, לית ליה דשמואל, אלא סובר שאין המלוה יכול למחול לאחר שמכר את השטר, ולכן ישנה סמיכות דעת מצד האשה ומקדשת.

הגמרא מבארת את מחלוקת רבי מאיר וחכמים גבי מקדש במלוה בשטר באופן נוסף: ואיבעית אימא דכולי עלמא אית להו דשמואל, והכא באשה קמיפלגי – וכאן נחלקו לגבי סמיכות דעת האשה, מר – רבי מאיר, סבר שאשה סמכה דעתה על בעלה שלא ימחול את החוב ללוה לאחר שמקדשה בשטר החוב, ממר אמרה, לא שביק ליה לדידי ופחל ליה לאחריני – לא יעזוב אותי בעלי וימחול לאחרים, ולכן מקדשת. ומר סבר – חכמים, סוברים, אשה נמי לא סמכה דעתה – אין האשה סומכת על בעלה, וחוששת שימחול את החוב ותפסיד המעות, ולכן אינה מקדשת.

נתבאר עד עתה סברות מחלוקת רבי מאיר וחכמים לגבי המקדש אשה בשטר חוב שיש לו על אחרים. ועתה מבררת הגמרא, במקדש אשה במלוה על פה שיש לו ביד אחרים, במאי פליגי. ומבאר, שנחלקו בדינו של רב הונא אמר רב, דאמר רב הונא אמר רב, האומר לחבירו מנה יש לי המופקד בידך, תנהו לפלוני, אם אמר לו כן במעמד שלשתן – שהנותן והמקבל וזה שהופקד המנה ביד עומדים יחד, קנה הלה את המנה, אף קודם שהגיע לידו.

ומבאר הגמרא כיצד יש לתלות את מחלוקת רבי מאיר וחכמים בדינו של רב: מר סבר – דעת חכמים היא, כי קאמר רב הני מילי בפקדון אכל מלוה לא – לא אמר רב את דין מעמד שלשתן אלא כשמקנה פקדון שיש לו ביד אחר, ולא בהלוואה, ולכן אין אדם יכול לקדש אשה במלוה על פה שיש לו אצל אחרים. ומר – רבי מאיר, סבר לא שנא מלוה ולא שנא פקדון – ניתן להקנות אף מעות הלוואה, ועל כן ניתן אף לקדש בהן את האשה.

הגמרא מבררת האם יש לתלות את דינו של רב לגבי מקדש במלוה במחלוקת תנאים: נאמא בתנאי. האומר לאשה התקדשי לי בשטר, רבי מאיר אומר אינה מקדשת, אף אם הנייר עצמו יש בו שוה פרוטה, ורבי אלעזר אומר מקדשת אף אם אין הנייר עצמו שוה פרוטה, ותחכים אומרים שמין את שווי הנייר, אם יש בו שוה פרוטה מקדשת מתורת קידושי כסף, ואם לאו – שאין הנייר שוה פרוטה, אינה מקדשת.

מבררת הגמרא: האי שטר היכי דמי, אילימא במקדש אשה בשטר חוב דאחרים, קשיא דרבי מאיר אדרבי מאיר, שהרי לעיל (מז) סובר רבי מאיר שהמקדש בשטר חוב שיש לו על אחרים הרי היא מקדשת. אלא שמקדשה בשטר חוב הידיה – שמוחל לה המעות שהלוה לה, ובמקדש במלוה קא מיפלגי, שלדעת רבי מאיר אינה מקדשת, ולדעת רבי אלעזר מקדשת. דוחה הגמרא: אמר רב נחמן בר יצחק, אין הברייתא עוסקת באדם המקדש אשה בשטר חוב בתורת קידושי כסף, אלא הכא במאי עסקינן בגון שקדשה בשטר קידושין שאין עליו עדים – שכתב לה בשטר הרי את מקדשת לי, ולא החתים עדים על שטר זה, אלא שמסרו לה בפני עדי מסירה, ובאופן זה נחלקו התנאים האם מקדשת היא בתורת קידושי שטר או לא.

ומבאר הגמרא את סברות מחלוקתם: ורבי מאיר לטעמיה דאמר עדי חתימה ברי – רבי מאיר סובר כשיטתו לגבי גט, שרק עדי חתימה הם הנותנים לגט תוקף של ספר כריתות, ועל כן אף לענין שטר קידושין אם אין עליו עדי חתימה אין האשה מקדשת בתורת קידושי שטר. ורבי אלעזר לטעמיה דאמר עדי מסירה ברי – רבי אלעזר סובר אף הוא כשיטתו לגבי גט, שעדי המסירה הם הנותנים לגט תוקף של ספר כריתות, ועל כן אף לענין שטר קידושין אם נתנו לה בפני עדי מסירה הרי היא מקדשת מתורת קידושי שטר, אף שאין חתומים בו עדים. ורבנן הסוברים ששמן את הנייר אם יש בו שוה פרוטה, מספקא להו אי בריבי מאיר שעדי חתימה ברי, אי בריבי אלעזר שעדי מסירה ברי, אך סוברים הם שדעת האשה להתקדש אף בשווי הנייר, הלכך שמין את הנייר, אם יש בו שוה פרוטה הרי היא מקדשת בנייר זה בתורת קידושי כסף, ואם לאו אינה מקדשת קידושי ודאי בתורת קידושי כסף, אלא הרי היא ספק מקדשת, שמא הלכה כרבי אלעזר שעדי מסירה ברי ויש כאן קידושין מתורת שטר.

הגמרא מבארת את מחלוקתם של רבי מאיר וחכמים באופן נוסף: ואיבעית אימא בגון שקבתו לשטר הקידושין שלא לשמה של האשה, ובדינו של ריש לקיש קמיפלגי, דבעי ריש לקיש, שטר ארוסין שקבתו שלא לשמה של האשה, מחו – האם כשר הוא או לא. ורדדי הספק הם, האם הויה ליציאה מקשינן – מקשיים דין קידושין לדין גירושין, מה יציאה בעינן לשמה – כשם שחובה לכתוב גט לשם האשה, אף הויה נמי בעינן לשמה – כך יש לכתוב שטר קידושין לשם האשה, או דלמא הויות להדידי מקשינן – או שמקשיים את סוגי הקידושין זה לזה, מה הויה דכסף לא בעינן לשמה – כשם שלגבי קידושי כסף אין צורך שיהא הדינר מוטבע לשם האשה, אף הויה דשטר לא בעינן שיכתב לשמה של האשה. בתי דבעיא דר פשטה – לאחר שנסתפק ריש לקיש בדין זה פשט שיש לדרוש הכתוב (דברים כד ב) ויציאה מביתו והלכה והיתה לאיש אחר, שבפסוק זה מקיש הכתוב הויה – קידושין, ליציאה – גט, ועל כן סובר ריש לקיש שכשם

שיש לכתוב גט לשם האשה, כך יש לכתוב שטר קידושין לשם האשה.

ועתה מבארת הגמרא כיצד יש לתלות את מחלוקתם של רבי מאיר וחכמים בדינו של ריש לקיש: מר – רבי מאיר, אית ליה דריש לקיש, ומאחר שהברייתא עוסקת באופן שכתב את השטר שלא לשם האשה, אינה מקדשת. ומר – ר' אלעזר, לית ליה דריש לקיש, ולכן סובר שהמקדש אשה בשטר שלא נכתב לשמה מקדשת. וחכמים נסתפקו בזה, ולכן סוברים שאם הנייר שוה פרוטה הרי היא מקדשת מתורת קידושי כסף, ואם לאו הרי היא ספק מקדשת מתורת קידושי שטר.

הגמרא מבארת את מחלוקתם של רבי מאיר וחכמים באופן נוסף: ואיבעית אימא דכולי עלמא אית להו דריש לקיש, והכא במאי עסקינן שקבתו לשטר הקידושין לשמה של האשה, ושללא מדעתה – אך לא הודיע לה קודם הכתיבה. ובפולוגתא דרבא ורבנא ורב פפא ורב שרביא קמיפלגי. דאיתמר, כתבו לשטר קידושין לשמה של האשה ושללא מדעתה, רבא ורבנא אמרי שמקדשת, מאחר שסוברים שאין צריך את דעת האשה לכתובת שטר הקידושין, ורב פפא ורב שרביא אמרי שאינה מקדשת, מאחר שלשיטתם אין מועילה כתיבת שטר קידושין ללא ידיעת האשה.

וביאר מחלוקת התנאים הוא כך: שרבי מאיר סובר שצריך את דעת האשה, ומאחר שהברייתא עוסקת באופן שכתב השטר בלא ידיעתה אינה מקדשת. ולדעת רבי אלעזר אין צריך את דעתה, ועל כן היא מקדשת. וחכמים מסתפקים כמי ההלכה, ועל כן סוברים שאם יש בנייר שוה פרוטה הרי היא מקדשת מתורת קידושי כסף, ואם לאו, הרי היא ספק מקדשת מתורת קידושי שטר.

הגמרא מבררת עוד האם יש לתלות את דינו של רב לגבי מקדש במלוה במחלוקת תנאים: נאמא כהני תנאי דתנאי – שינוי בברייתא, לגבי אשה הנותנת זהב לאומן, ואומרת לו עשה לי מזבח זה שירים – מין צמידים, נזמים וטבעות, ואתקדש אני לך תמורת שכר פעולתך, הדין הוא שבינו ששששים הרי היא מקדשת לו דברי רבי מאיר. ותחכים לידה, אלא לאו שהאומן הביא את המזון לידה.

ומבררת הגמרא: האי מזון היכי דמי – לאיזה ממון כוננת חכמים, אילימא אותו מזון – אם כוננתם שאינה מקדשת עד שיביא הצורף את התכשיטים לרשותה, מכלל דתנא קמא סבר אפילו אותו מזון נמי לא – שלדעת רבי מאיר הרי היא מקדשת אף קודם שיבואו התכשיטים לידה, וכיצד יתכן הדבר, אלא במאי מקדשת – וכי במה מתקדשת אם עדיין לא באו התכשיטים לידה, אלא לאו שהאומן הביא את התכשיטים לרשותה, ומכל מקום לדעת חכמים אינה מקדשת עד שיקדשה במזון אחר, ושמע מינה במקדש במלוה קמיפלגי – ויש ללמוד מכך שנחלקו רבי מאיר וחכמים בדין מקדש במלוה.

ועתה מבארת הגמרא כיצד יש לתלות את

קידושין. פרק שני – האיש מקדש דף מח עמוד א – מתוך מהדורת טובי'ס פט

תוספות

המזכר שטר חוב לחבירו וחוז ומחלו מחול. י"מ היינו טעמא דמחלו מחול משום דקנין שטר אינו אלא מדרבנן ולא אלים להפקיע כח הראשון שלא יוכל למחול אותו וכן משמע בפרק מי שמת (כ"ב דף קמ"ז) דקנין שטרות אינו אלא מדרבנן:

כ"י קאמר רב בפקדון אכל במלוה לא. וא"ת אפוא לא קאמר דכ"ע כי קאמר רב אפילו במלוה והכא מיירי במעמד שלשון קמיפולגי בדשמואל דאמר אפי' יורש מוחל א"נ סברי בדשמואל ובסמכה דעתה קא מיפולגי ונכאמר לעיל אלא מדלא קאמר הכי שמע מינה דאפי' שמואל מודה דהמקנה לחבירו במעמד שלשון ומחלו אינו מחול והא דקאמר לעיל המזכר שטר חוב לחבירו וחוז ומחלו מחול היינו דוקא בשאין הלזה בפנינו בשעה שמכר לו את השטר: **אילמא** בשטר חוב דאחרים קשיא דר"מ אדר"מ. ואם תאמר ומאי קושיא לשינוי דלעיל מיירי דאמר ליה קני לך שטר וכל שיעבודיה והכא מיירי דלא אמר ליה ויל' שהיה תופס לדחוק מאחר שהלשונות שוים לומר שאינם בסגנון אחר:

ורבנן מספקא ליהו כו. לפירוש זה לא גרס במילתיהו ואם לאו אינה מקודשת דהא אפילו ליכא בגייר שוה פרוטה צריכה גט מספק דשמא עדי מסירה ברתא כר"א דאי אמרת דאין צריכה גט אי"כ קאי כר"מ דאמר עדי חתימה ברתא מכל וכל וא"כ מאי האי דקאמר מספקא ליהו אי כר"מ אי כר"א לעיל:

שמין את הנזיר. ודוקא אליבא דרבנן אמר' דשמין את הנזיר אכל לר"מ אפי' איכא בגייר שוה פרוטה אינה מקודשת דאמר עדי חתימה ברתא הקדושין וא"ת לרבנן אמאי שמין את הנזיר אפילו כי ליכא בגייר שוה פרוטה מקודשת מספק כרבי אלעזר דאמר עדי מסירה ברתא ויל' דלזה מהני אם היה בו שוה פרוטה מקודשת קידושין גמורין אכל אם אינו שוה פרוטה אינה מקודשת כי אם מספק להצריכה גט אם נשאת לאחר: **דב"ע** ישנה לשכירות מתחלה ועד סוף. אין לדקדק מכאן דהלכה דישנה לשכירות מתחלה ועד סוף דהא לא היה מצי למימר דב"ע אינה לשכירות דא"כ מיט' דמ"ד אינה מקודשת אף יש להביא ראיה דהלכה דישנה לשכירות מתחלה ועד סוף מההיא דפ"ק דמסכת ע"ז (י"ח דף תנן תנן הגיע לכיפה

במלוה קמיפולגי וסברי דכ"ע ישנה לשכירות מתחלה [ועד] סוף והנה מלוה מאי לאו בהא קמיפולגי דמר סבר המקדש במלוה מקודשת ומר סבר המקדש במלוה אינה מקודשת לא דכולי עלמא מקדש במלוה אינה מקודשת והכא בישנה לשכירות מתחלה ועד סוף קמיפולגי מר סבר אינה

ואפילו יורש. של מלוה מוחל. שהלזה לא נתייב ללוקח כלום אלא מקדמת המזכר והרי מחלו אצלו ר"מ לית ליה דשמואל הלך סמכה דעתה ולא חיששין דלמא אויל ומחיל ליה ורבנן אית להו דשמואל הלך לא סמכה דעתה דסברה אויל ומחיל ליה: אית להו דשמואל. דאי בעי אויל ומחיל ליה: והכא באשה קא מיפולגי. כלומר אם היה מקנהו קרקע בדמי שטר זה ודאי לא קנה המלוה את הקרקע דלא סמכה דעתא דבעל קרקע אכל באשה סבר ר"מ דסמכה דעתה דכיון דאיתתיה אגא לא שביק לדידי ומחיל לאחריני: במעמד שלשון. אמר לו כן קנה ואין טעם בדבר דהא חד הוא מתלת מילי ושהניחו רבנן הלכתא בלא טעמא במס' גיטין: בפקדון. דאיתיה בעין וסמכה דעתא דמקבל: גימא בתנאי. במקדש במלוה: התקדשי לי בשטר. גרס ולא גרס הכא בשטר חוב: אינה מקודשת. ואפי' הנזיר שוה פרוטה דלאו דעתה להתקדש בפרות הנזיר אלא במה דכתיבא ביה: ו' אלעזר אמר' מקודשת. ואפי' אין בגייר שוה פרוטה בדמפרש טעמא לקמן אי משום דמקדש במלוה מקודשת אי משום דמשנינן לקמיה: שמין את הנזיר. דדעתה נמי אנזיר: קשיא דר"מ אדר"מ. דהא נתניא לעיל התקדשי לי בשטר חוב ר"מ אומר מקודשת. אלא לאו בשטר חוב דידה. שיש לו מלוה עליה: בשטר שאין לו עדים עליו. שטר אירוסין קאמר שכתב לה על הנזיר הרי את מקודשת לי ולא התנים עליו עדים אלא מסור לה בפני עדים פלוגתא דר"מ ורבי אלעזר במסכת גיטין גבי גט דקאמר ר' אלעזר א"ע שאין עליו עדים אלא נתנו לה בפני עדים כשר שאין העדים חותמים על הגט אלא מפני תקון העולם: ברתא. משוי' ליה ספר בריהו: מספקא ליה בהאי אי כר"מ אי כרבי אלעזר. ובסריא להו דדעתה נמי אנזירא הלך שמין כו' ולפי התירוצ' הנה נראה בעיני ולא גרס בהא דרבנן ואם לאו אינה מקודשת אלא וכו': שמין את הנזיר אם יש בו שוה פרוטה מקודשת ובאין שוה מדי לא איירי משום דמספקא ליה בהדיא אי כר"מ אי כר' אלעזר והשתא ביש בו הוא דאנתו לאיפולגי דאם יש בגייר שוה פרוטה מקודשת בתורת כסף דדעתיהו נמי אנזיר: שכתבו. לשטר אירוסין שלא לשמה: יציאה בעין לשמה. דכתיב (נכסי נז) וכתב לה לשמה הוא: שלא מדעתה. לא דעה בשכתב: דבא ורבינא אמרו מקודשת. טעמיהו מפרש בפ"ק (פ"ל דף ט"ז) מה יציאה לא בעינן בתיבה מדעתה שהרי בעל קרחה מגרשה אף והיה כו': אינה מקודשת. מה יציאה בעין בכתיבת הגט דעת מקנה דהיינו בעל שמקנה את האשה לעצמה בגט זה אף והיה בעינן דעת מקנה והיא האשה שמקנה את עצמה לבעל בשטר זה: בהני תנאי. מקדש במלוה דשמעיה דרב: שרין. אצטרף מתרגמין שרין (מתכר לא) ואקדש אני לך. בשכר פעולתך שהזהב משלה הוא: אותו ממן. שיחזירם לה לאחר שגמרם: מכלל דת"ק אפילו אותו ממן נמי לא. בתמיה כלומר מכלל דכיון שעשאי דקאמר ר"מ אף על פי שלא באו לידה קא מתמה אלא במאי בו מקדשא: אלא במקדש במלוה קמיפולגי. והכא מאי מלוה איכא דקסברי כולוה ישנה לשכירות מתחלה ועד סוף כל פרוטה ופרוטה כשנמרה נתחייב בה בעל המלאכה לפרעל בשכירות עשיית המלאכה הלכך כשמתחילין לה להווא חויא לה מלוה למפרע:

איה

המזכר שטר חוב לחבירו וחוז ומחלו מחול ואפי' יורש מוחל. י"מ היינו טעמא דמחלו מחול משום דקנין שטר אינו אלא מדרבנן ולא אלים להפקיע כח הראשון שלא יוכל למחול אותו וכן משמע בפרק מי שמת (כ"ב דף קמ"ז) דקנין שטרות אינו אלא מדרבנן:

כ"י קאמר רב בפקדון אכל במלוה לא. וא"ת אפוא לא קאמר דכ"ע כי קאמר רב אפילו במלוה והכא מיירי במעמד שלשון קמיפולגי בדשמואל דאמר אפי' יורש מוחל א"נ סברי בדשמואל ובסמכה דעתה קא מיפולגי ונכאמר לעיל אלא מדלא קאמר הכי שמע מינה דאפי' שמואל מודה דהמקנה לחבירו במעמד שלשון ומחלו אינו מחול והא דקאמר לעיל המזכר שטר חוב לחבירו וחוז ומחלו מחול היינו דוקא בשאין הלזה בפנינו בשעה שמכר לו את השטר: **אילמא** בשטר חוב דאחרים קשיא דר"מ אדר"מ. ואם תאמר ומאי קושיא לשינוי דלעיל מיירי דאמר ליה קני לך שטר וכל שיעבודיה והכא מיירי דלא אמר ליה ויל' שהיה תופס לדחוק מאחר שהלשונות שוים לומר שאינם בסגנון אחר:

ורבנן מספקא ליהו כו. לפירוש זה לא גרס במילתיהו ואם לאו אינה מקודשת דהא אפילו ליכא בגייר שוה פרוטה צריכה גט מספק דשמא עדי מסירה ברתא כר"א דאי אמרת דאין צריכה גט אי"כ קאי כר"מ דאמר עדי חתימה ברתא מכל וכל וא"כ מאי האי דקאמר מספקא ליהו אי כר"מ אי כר"א לעיל:

שמין את הנזיר. ודוקא אליבא דרבנן אמר' דשמין את הנזיר אכל לר"מ אפי' איכא בגייר שוה פרוטה אינה מקודשת דאמר עדי חתימה ברתא הקדושין וא"ת לרבנן אמאי שמין את הנזיר אפילו כי ליכא בגייר שוה פרוטה מקודשת מספק כרבי אלעזר דאמר עדי מסירה ברתא ויל' דלזה מהני אם היה בו שוה פרוטה מקודשת קידושין גמורין אכל אם אינו שוה פרוטה אינה מקודשת כי אם מספק להצריכה גט אם נשאת לאחר: **דב"ע** ישנה לשכירות מתחלה ועד סוף. אין לדקדק מכאן דהלכה דישנה לשכירות מתחלה ועד סוף דהא לא היה מצי למימר דב"ע אינה לשכירות דא"כ מיט' דמ"ד אינה מקודשת אף יש להביא ראיה דהלכה דישנה לשכירות מתחלה ועד סוף מההיא דפ"ק דמסכת ע"ז (י"ח דף תנן תנן הגיע לכיפה

במלוה קמיפולגי וסברי דכ"ע ישנה לשכירות מתחלה [ועד] סוף והנה מלוה מאי לאו בהא קמיפולגי דמר סבר המקדש במלוה מקודשת ומר סבר המקדש במלוה אינה מקודשת לא דכולי עלמא מקדש במלוה אינה מקודשת והכא בישנה לשכירות מתחלה ועד סוף קמיפולגי מר סבר אינה

ואפילו יורש. של מלוה מוחל. שהלזה לא נתייב ללוקח כלום אלא מקדמת המזכר והרי מחלו אצלו ר"מ לית ליה דשמואל הלך סמכה דעתה ולא חיששין דלמא אויל ומחיל ליה ורבנן אית להו דשמואל הלך לא סמכה דעתה דסברה אויל ומחיל ליה: אית להו דשמואל. דאי בעי אויל ומחיל ליה: והכא באשה קא מיפולגי. כלומר אם היה מקנהו קרקע בדמי שטר זה ודאי לא קנה המלוה את הקרקע דלא סמכה דעתא דבעל קרקע אכל באשה סבר ר"מ דסמכה דעתה דכיון דאיתתיה אגא לא שביק לדידי ומחיל לאחריני: במעמד שלשון. אמר לו כן קנה ואין טעם בדבר דהא חד הוא מתלת מילי ושהניחו רבנן הלכתא בלא טעמא במס' גיטין: בפקדון. דאיתיה בעין וסמכה דעתא דמקבל: גימא בתנאי. במקדש במלוה: התקדשי לי בשטר. גרס ולא גרס הכא בשטר חוב: אינה מקודשת. ואפי' הנזיר שוה פרוטה דלאו דעתה להתקדש בפרות הנזיר אלא במה דכתיבא ביה: ו' אלעזר אמר' מקודשת. ואפי' אין בגייר שוה פרוטה בדמפרש טעמא לקמן אי משום דמקדש במלוה מקודשת אי משום דמשנינן לקמיה: שמין את הנזיר. דדעתה נמי אנזיר: קשיא דר"מ אדר"מ. דהא נתניא לעיל התקדשי לי בשטר חוב ר"מ אומר מקודשת. אלא לאו בשטר חוב דידה. שיש לו מלוה עליה: בשטר שאין לו עדים עליו. שטר אירוסין קאמר שכתב לה על הנזיר הרי את מקודשת לי ולא התנים עליו עדים אלא מסור לה בפני עדים פלוגתא דר"מ ורבי אלעזר במסכת גיטין גבי גט דקאמר ר' אלעזר א"ע שאין עליו עדים אלא נתנו לה בפני עדים כשר שאין העדים חותמים על הגט אלא מפני תקון העולם: ברתא. משוי' ליה ספר בריהו: מספקא ליה בהאי אי כר"מ אי כרבי אלעזר. ובסריא להו דדעתה נמי אנזירא הלך שמין כו' ולפי התירוצ' הנה נראה בעיני ולא גרס בהא דרבנן ואם לאו אינה מקודשת אלא וכו': שמין את הנזיר אם יש בו שוה פרוטה מקודשת ובאין שוה מדי לא איירי משום דמספקא ליה בהדיא אי כר"מ אי כר' אלעזר והשתא ביש בו הוא דאנתו לאיפולגי דאם יש בגייר שוה פרוטה מקודשת בתורת כסף דדעתיהו נמי אנזיר: שכתבו. לשטר אירוסין שלא לשמה: יציאה בעין לשמה. דכתיב (נכסי נז) וכתב לה לשמה הוא: שלא מדעתה. לא דעה בשכתב: דבא ורבינא אמרו מקודשת. טעמיהו מפרש בפ"ק (פ"ל דף ט"ז) מה יציאה לא בעינן בתיבה מדעתה שהרי בעל קרחה מגרשה אף והיה כו': אינה מקודשת. מה יציאה בעין בכתיבת הגט דעת מקנה דהיינו בעל שמקנה את האשה לעצמה בגט זה אף והיה בעינן דעת מקנה והיא האשה שמקנה את עצמה לבעל בשטר זה: בהני תנאי. מקדש במלוה דשמעיה דרב: שרין. אצטרף מתרגמין שרין (מתכר לא) ואקדש אני לך. בשכר פעולתך שהזהב משלה הוא: אותו ממן. שיחזירם לה לאחר שגמרם: מכלל דת"ק אפילו אותו ממן נמי לא. בתמיה כלומר מכלל דכיון שעשאי דקאמר ר"מ אף על פי שלא באו לידה קא מתמה אלא במאי בו מקדשא: אלא במקדש במלוה קמיפולגי. והכא מאי מלוה איכא דקסברי כולוה ישנה לשכירות מתחלה ועד סוף כל פרוטה ופרוטה כשנמרה נתחייב בה בעל המלאכה לפרעל בשכירות עשיית המלאכה הלכך כשמתחילין לה להווא חויא לה מלוה למפרע:

איה

לכפייה שפועמדים בה עבודת בוכבים אסור לבנותה וקאמר ר"א בגמ' דאם
בנה שברו מותר ומקשר התם טעמא משום דישנה לשכירות מתחילה ועד סוף
ואימת קמיתסר במכוש אחרון ובמכוש אחרון לית בה שנה פרוטה ש"מ דהכי
הילכתא דליבא מאן דפליג ואין נפקותא לענין חזרה דהא דאמר רב (ב"מ דף קו.)

פועל יכול לחזור בו אפי' בחצי ידום היינו
אפי' למד אינה לשכירות אלא לבסוף
אבל איבא נפקותא לענין קידושין דאי
ישנה לשכירות מתחילה ועד סוף חשיב
האי שכירות מלוא ואינה מקודשת ולענין
עבודת בוכבים אם בנה שברו מותר ואע"ג
דלשנה לשכירות מתחילה ועד סוף מ"מ
אינה משתלמת אלא לבסוף כדאמר
בפרק איהוה נשך (ב"מ דף סה.) בשכיר שנה
בשנה שכירות של שנה זו אינה משתלמת
אלא בשנה אחרת: **הא** במאי. פי'
הקונטרס במאי שאינם חשובים אמרי' בו
ולא במה שבתוכו בחמרא דחשוב במה
שבתוכו ולא בו ובציקרא פירש ציר דגים
שעשוי למים רבים לטבל ודבוס צריך לו
לשומרו לשון אחר ציקרא שמן כמו יצחק
שצריך לכלי שמשחין אותו לזמן גדול בו
ובמה שבתוכו וקשה לר"ת דאין זה סדר
הברייתא שהביא לכן פר"ת במאי בו
ובמה שבתוכו שהמים בטלים לגבי הכוס
בחמרא בו ולא במה שבתוכו שהצין חשוב
ואינו בטל לגבי הכוס ומ"מ אינו חשוב
כ"כ שנאמר דעתה תהא על היין אבל
בציקרא במה שבתוכו דחשוב יותר מן
הכוס אבל לא בו דהכוס אינו בטל לגבי
ציקרא ומיהו קושיא דר"ת לאו קושיא
היא שהרי מצינו בגמרא דאינו חושש
לסדר הברייתא כדאמר בפי' הישן (פוסק ס.)
גבי לא יישן אדם בתפילין לא שינת קבע
ולא עראי כו' ודוק ותשכח:
איבא דניחא ליה בכספא ולא ניתא ליה
בדקא. פי' כגון שצריכה כסף
להשלים תכשית של כסף שעושה ומיהו
היא שחשקה האשה במקום לא פליג רבי
שמעון:
דהוה צייר בבלייתא. פי' בקונט' בשנתו
לשליח היה צרור בסמרטוט
ובשהגיע ליד האשה מצאתו של וזה
ולעיל כי פריך נמצא מעיקרא נמי וזה
היה לא מצי לשנוי מאי נמצא דהוה צייר
בבלייתא ודקא האשה עצמה מקבלת
קידושין אי"ב יודעת היא שזהו של וזה
שאם היא סבורה שהוא של כסף הוי
קשין ליה אמאי מקודשת והא איבא
דניחא ליה בכספא ולא ניתא ליה בדקא
וכ"ש שהשליח יודע כך דאל"כ טועה הוא
ואין הקדושין כלום ולא שייך התם טעמא
דמראה מקום היא לו אבל הקב שצאמא
שליח לקבל קידושין שייך טעמא דמראה
מקום היא לו:

שיכול

אינה לשכירות אלא בסוף ומר סבר ישנה לשכירות
מתחלה ועד סוף ואיבעית אימא דכ"ע ישנה לשכירות
מתחלה ועד סוף ומקדש במלוא אינה מקודשת והכא
באופן קונה בשבח כלי מקפילי מר סבר אופן קונה
בשבח כלי ומר סבר אין אופן קונה בשבח כלי ואי בעית
אימא דכ"ע אין אופן קונה בשבח כלי וישנה לשכירות
מתחלה ועד סוף ומקדש במלוא אינה מקודשת והכא
במאי עסקינו כגון שהוסיף לה נופך משלו דמר סבר
מלוא ופרוטה דעתיה אפרוטה ומר סבר דעתיה אמלוא
ובפלוגתא דהני תנאי דתניא בשכר שעשיתי עמך אינה
מקודשת בשכר שאעשה עמך מקודשת ר' נתן אומר
בשכר שאעשה עמך אינה מקודשת וכל שכן בשכר
שעשיתי עמך רבי יהודה הנשיא אומר באמת אמרו בין
בשכר שעשיתי בין בשכר שאעשה עמך אינה מקודשת
ואם הוסיף לה נפך משלו מקודשת בין ת"ק לרבי נתן
איבא בנייהו שכירות בין רבי נתן לר' יהודה הנשיא איבא
בנייהו מלוא ופרוטה מר סבר מלוא ופרוטה דעתיה
אמלוא ומר סבר דעתיה אפרוטה: **מתני'** התקדשי לי
בכוס זה של יין ונמצא של דבש של דבש ונמצא של יין
בדינר זה של כסף ונמצא של זהב זהב ונמצא של
כסף על מנת שאני עשיר ונמצא עני עני ונמצא עשיר
אינה מקודשת ר"ש אומר אם הטעה לשבח מקודשת:
גמ' ת"ר התקדשי לי בכוס זה תני חדא בו ובמה שבתוכו
ותניא אידיך בו ולא במה שבתוכו ותניא אידיך במה
שבתוכו ולא בו ולא קשין הא במאי הא בחמרא הא
בציקרא: אם הטעה לשבח הרי זו מקודשת: ולית ליה
לר"ש יין ונמצא חומץ חומץ ונמצא יין שניהם יכולין
לחזור בהם אלמא איבא דניחא ליה בחלא ואיבא דניחא
ליה בחמרא הכא נמי איבא ניחא ליה בכספא ולא ניחא
ליה בדקא אמר רב שימי בר אשי אשכחתי לאבני
דיתבי וקמסבר ליה לבריה הכא במאי עסקינו כגון שאמר
לשלוהו הלויני דינר של כסף ולך וקדש לי אשה פלונית
ולך והלוהו של זהב מר סבר קפידא ומר סבר מראה
מקום הוא לו אי הכי התקדשי לי התקדשי לו מיבעי ליה
הטעה לשבח הטעהו לשבח מיבעי ליה נמצא מעיקרא
נמי דזהב הוה אלא אמר רבא אני וארי שפחכורה
תרמינא ומנו ר' חייא בר אבין הכא במאי עסקינו כגון
שאמרתי היא לשלוהו צא וקבל לי קדושי מפלוני שאמר
לי התקדשי לי בדינר של כסף והלך ונתן לו דינר של זהב
וכו'

גט

מר סבר קפידא ומר סבר מראה מקום היא לו ומאי נמצא דקא צייר בבלייתא אמר אבני ר"ש
ורשב"ג ור"א פוליהו סבירא להו מראה מקום הוא לו ר"ש הא דאמרן רשב"ג דתנן

לשלוהו לשעוהו לו בדבר הקל ועשה לו בדבר כבד דאין זו שינוי ולא א"ל דבר הקל אלא להראות לו מקום

אינה לשכירות אלא לבסוף. בשמחין לה ודרי לשם קידושין הוא מוחלו
אצלה ואין כאן מלוא בשמחין לה: **ואיבעית אימא דכ"ע** ישנה כו'. ודכ"ע
המקדש במלוא אינה מקודשת: **והכא באופן קונה כו'.** כלומר הכא בשלא
התנה להיות שכיר ימים אלא קבלן שקבל עליו לגמור המלאכה בכך וכך ובאופן
קבלן בשמשביחו ועשה מן ההנהגה כלי קונה
לכוחו בכלי כשהוא משביחו קמפילי ר"מ
סבר אופן קונה בשבח כלי ואין כו' לומר
ישנה לשכירות כו' דכל מה שמשביחו אינו
מלוא על הבעלים אלא בכלי הוא וזה
וכשמחירו לו בשכר הקצוב היא שעתא
הרי הוא כמוכרו לו: **אין אופן קונה כו'.**
והרי הוא כשאר שכירות: **בשכר שעשיתי**
עמך. התקדשי לי אינה מקודשת דתניא
ליה במלוא: **בשכר שאעשה עמך**
מקודשת. לכשיגמור ויתנונו לה דקא סבר
אינה לשכירות אלא לבסוף: **ר' נתן אומר**
בשכר שאעשה עמך אינה מקודשת.
דלשנה לשכירות מתחילה ועד סוף: **וכ"ש**
וכו'. ויבין דגמור והחזירו לה כבר היא
מלוא וגמור: **ואם הוסיף לה כו'.** מכלל
דרי נתן סבר אפילו הוסיף לה אינה
מקודשת דקסבר מלוא ופרוטה דעתיה
אמלוא: **איבא בנייהו שכירות.** אם ישנה
מתחילה ועד סוף או לאו בדפרישית: **בו**
יבמה שבתוכו. בשניהם וכתה (דמאטרופ)
לשנה פרוטה: **בו.** קדשה ולא במה שבתוכו
אינה וזה בו ואינו מצטרף לשי"פ: **במאי.**
דלא חשיבא (היא) ולא היתה דעתה אלא
בכלי: **בחמרא.** במה שבתוכו ולא בו
דעבידי למשתייא ומיהו בוס למריה:
בציקרא. ציר דגים שעשוי למים רבים
לטבל בו ודבוס צריך לשומרו בו ובמה
שבתוכו וי"א ציקרא שמן לשון יצחק (נמני)
יח: **שניהם.** הלוקח מוכר ומשנה בבבא
בבבא היא: **איבא דניחא ליה בחלא.** ואף
על גב דחמרא עריך פגמים שנה צריך
לחומץ: **הכא במאי עסקינו כו'.** כלומר
אי טעות דני דידה הוי לא הוה פליג ר"ש
אלא כגון דידה טעות גבי דידה דאמר
לשליח כו': **ת"ק סבר קפידא היא.** ולא
ניחא ליה לתת לה זהב ואין זה שלוחו
בזאת ורבי שמעון סבר מינח ניחא ליה
דחשיבתא היא גביה וזאי דקאמר ליה
דינר כסף מראה מקום הוא לו להקל עליו
ולומר אם אינך יכול להלוות לי דינר וזה
תלך לי דינר כסף: **אי הכי.** דשליח קדשה
לו התקדשי לו מיבעי ליה ועוד אם טעות
גביה הוא אם הטעהו מבני ליה ועוד נמצא
של וזה דתני מאי היא מעיקרא כי יחביה
בדוקת וזה יחביה: **קפידא.** לא היתה
חפיצה אלא בשל כסף דאיבא דניחא ליה
בכספא: **ומר סבר מראה מקום היא לו.**
אף אם לא יתן אלא כסף קבלהו ומיהו
היא דטעמי אידי גופה לא פליג ר"ש
ומאי נמצא. הא מעיקרא הכי הוה דתנו
צייר בבלייתא. כשנתנו לשליח היה צרור
בסמרטוט ומצאתו של זהב: **פוליהו סבירא**
להו מראה מקום הוא לו. האומר
לשלוהו לשעוהו לו בדבר הקל ועשה לו בדבר כבד ענין אחר:

בכוס זה של יין, ובשעת הקידושין לא ראתה האשה את תכולת הכוס, ולאחר מכן **נמצא** שהיא כוס של **רֶבֶשׁ**, והטעיה זו לשבח היא, מאחר שערכו של דבש גדול מערכו של יין. או שהטעה אותה לגנאי, ואמר לה התקדשי לי בכוס זה של **רֶבֶשׁ** ולאחר מכן **נמצא** שהיא של יין.

האופן השני, אדם האומר לאשה התקדשי לי **בְּדִינָר זה של כֶּסֶף** שבידי, ו**נמצא** לאחר מכן שהוא דינר של **זָהָב**, והיינו הטעיה לשבח. או שהטעה לגנאי, ואמר לה התקדשי לי בדינר זה של **זָהָב** ו**נמצא** שהוא דינר של **כֶּסֶף**.

האופן השלישי, אדם האומר לאשה התקדשי לי **על מנת** (על דעת) **שְׂאֵנִי עֶשֶׂיר**, ו**נמצא** שהוא **עֶנִי**, והיינו הטעיה לגנאי. או שהטעה לשבח, ואמר לה התקדשי לי על דעת שאני **עֶנִי** ו**נמצא** שהוא **עֶשֶׂיר**.

בכל אופנים אלו סוברים חכמים ש**אינה מקודשת** מאחר שנתקדשה בטעות. **רבי שמעון אומר, אם המקדש אותה לשבח** – שנתן לה בפועל דבר חשוב יותר ממה שאמר, הרי היא **מקודשת**, אך אם הטעה אותה לגנאי, שנתן לה בפועל דבר הפחות ממה שאמר לה, אינה מקודשת.

גמרא

הגמרא מקשה סתירה בין ברייתות: **תנו רבנן** – שנינו בברייתות הדנות לגבי אדם האומר לאשה **התקדשי לי בכוס זה**, האם מתקדשת היא רק בכוס עצמה ללא תכולתה, או רק בתכולתה, או בשניהם.

תני תרם – בברייתא האחת שנינו, שהאשה מקודשת **בֵּי** – בכוס עצמה, ואף מצטרף שווי שזוכה היא אף בתכולת הכוס, ואף מצטרף שווי תכולת הכוס לשווייה של הכוס כדי להשלימה לשוה פרוטה. ו**תניא אידך** – ובברייתא השנית שנינו, שהאשה מקודשת **בֵּי** – בכוס עצמה, ולא בתכולתה, ואם אין הכוס עצמה שוה פרוטה אינה מקודשת, ואין תכולת הכוס מצטרפת להשלימה לשיעור שוה פרוטה. ו**תניא אידך** – ובברייתא השלישית שנינו, שהאשה מתקדשת **בְּמָה שֶׁתּוֹכוֹ** – בתכולת הכוס, ולא **בֵּי** – אך אינה זוכה בכוס עצמה, אלא צריכה היא להשיבה למקדש, ואם אין תכולת הכוס שוה פרוטה אינה מקודשת, ואין הכוס עצמה מצטרפת להשלים לשיעור שוה פרוטה.

מיישבת הגמרא, **ולא קשיא** – אין בכך סתירה, מאחר שדין זה תלוי הוא בתכולת הכוס, וכל אחת מן הברייתות עוסקת בזה באופן אחר: **הא בְּמָה** – הברייתא הסוברת שהאשה מתקדשת רק בכוס עצמה ולא בתכולתה, עוסקת באופן שהיתה הכוס מליאה במים, שמאחר ואין בהם חשיבות לא היתה דעתה להתקדש אלא בכוס בלבד. **הא בְּתוֹכוֹ** – הברייתא הסוברת שהאשה מתקדשת רק בתכולת הכוס ולא בה עצמה, עוסקת באופן שהיתה הכוס מליאה בייין, שהוא דבר שיש בו חשיבות ודרך לקדש בו, ומאחר שדרך לשתות היין מן הכוס ולהשיבה המשך בעמוד קט

שהוסיף לה, אלא במחילת החוב שחייבת היא לו עבור מלאכתו, ולכך אין היא מקודשת. הגמרא מביאה מחלוקת תנאים בין מקדש במלוה ופרוטה:

ובפלוניתא דהני תנאי – ובנידון זה של מקדש במלוה ופרוטה מצינו מחלוקת תנאים נוספת. **דתנאי** – שנינו בברייתא, שאומן האומר לאשה הרי את מקודשת לי **בְּשֶׁכֶר שְׂאֵעֶשֶׂה עִמָּךְ** – כלומר, במחילת שכר הפעולה עבור מלאכה שעשה לה מכבר, **אינה מקודשת**, מאחר שכבר נזקף שכר זה עליה במלוה, והמקדש במלוה אינה מקודשת. אך אם אומר לה הרי את מקודשת לי **בְּשֶׁכֶר שְׂאֵעֶשֶׂה עִמָּךְ** איזו מלאכה, הרי היא **מקודשת**, לאחר שסיים האומן את מלאכתו וישיב את החפץ לרשות האשה, מאחר שתנא זה סובר שאינה לשכירות אלא לבסוף, ולכך אינו נידון כמקדש במלוה. זו היא דעת תנא קמא. **רבין נתן אומר**, אף אם אומר לה הרי את מקודשת לי **בְּשֶׁכֶר שְׂאֵעֶשֶׂה עִמָּךְ** אינה מקודשת, מאחר שסובר שישנה לשכירות מתחילה ועד סוף, והרי הוא מקדש במלוה. וכל **שֶׁכֶן** אם אומר לה הרי את מקודשת **בְּשֶׁכֶר שְׂאֵעֶשֶׂה עִמָּךְ** מלאכה כבר, שאינה מקודשת, שודאי נזקף שכרו עליה כבר במלוה. **רבין יהודה הנשיא אומר, באמת אִמְרוּ** – כן היא ההלכה, ש**בֵּין** אם אומר לה הרי את מקודשת לי **בְּשֶׁכֶר שְׂאֵעֶשֶׂה עִמָּךְ** עמך מלאכה כבר, ו**בֵּין** אם אומר לה הרי את מקודשת לי **בְּשֶׁכֶר שְׂאֵעֶשֶׂה עִמָּךְ**, אינה מקודשת, כדעת רבי נתן. אמנם נחלק עליו רבי יהודה הנשיא בענין אחר, שלדעת רבי נתן אין האשה מקודשת אף אם יוסיף לה האומן משהו משלו, ואילו רבי יהודה הנשיא סובר ש**אם הוסיף לה האומן בעשיית התכשיט נוֹפֵךְ** – אכן טובה **מִשְׁלֹל**, הרי היא **מקודשת** באותה האבן. ומבאר הגמרא את מחלוקת התנאים: **בֵּין תנאי קמא לרבין נתן** שנחלקו מה הדין במקדש אשה במלאכה שאעשה עמך. **איבא בינייהו שכירות** – נחלקו האם שכירות אינה משתלמת אלא בסוף ולכך אין כאן מלוה, ומקודשת, או שישנה מתחילה ועד סוף והרי זה מקדש במלוה ואינה מקודשת. ו**בֵּין רבין נתן לרבין יהודה הנשיא** שנחלקו מה הדין אם הוסיף לה נופך משלו, **איבא בינייהו** – נחלקו בדין המקדש **במלוה ופרוטה**, **מר** – רבי נתן **כבר**, שהמקדש **במלוה ופרוטה** דעתיה של המקדש **אמלוה**, ואינה מקודשת, ו**מר** – רבי יהודה הנשיא **כבר**, שדעתיה **אפרוטה**, ולכך היא מקודשת. משנה זו דנה לגבי אדם האומר לאשה בשעת קידושה שמקדשה בדבר מסוים, אך בפועל הוא מקדשה בדבר אחר, האם חלים קידושין אלו, והאם ישנו חילוק בזה בין אם נתן לה דבר השוה יותר ממה שאמר לה, לבין אם נתן לה דבר השוה פחות ממה שאמר.

משנה

המשנה מונה שלשה אופנים של הטעיה, ובכל אחד מהם ישנו אופן של הטעיה לשבח, וישנו אופן של הטעיה לגנאי: האופן הראשון, אדם הנותן לאשה כוס יין ואומר לה **התקדשי לי**

אינה לשכירות אלא בסוף – אין מזמין המלאכה מתחייב בתשלום שכר האומן אלא בסיום הפעולה, כאשר מביא האומן את המלאכה לרשות הבעלים, ונמצא שאין האומן מקדשה במחילת מלוה שיש לו עליה מכבר, אלא במחילת השכר שמתחייבת לו עתה, ולכך הרי היא מקודשת. ו**מר כבר** – ודעת חכמים היא, ש**ישנה לשכירות מתחילה ועד סוף** – שעל כל חלק מן המלאכה נתחייבה האשה בתשלום שכרו, אלא שנוקפו עליה במלוה, ונמצא שמקדשה במחילת מלוה, ולכך אינה מקודשת.

הגמרא מבארת את מחלוקת רבי מאיר וחכמים באופן נוסף:

ואיבעית אימא – ואם תרצה לומר, ניתן לבאר **דבנלי עולמא** – בין רבי מאיר ובין חכמים, סוברים ש**ישנה לשכירות מתחילה ועד סוף**, ועל כן יש לדון את שכר פעולתו כמלוה שיש לו על האשה, וכמו כן סוברים כולם שאדם **המקדש אשה במלוה** שיש לו עליה אינה **מקודשת**, ולפיכך אין האומן יכול לקדש את האשה במחילת שכר פעולתו. ו**הבא** – בברייתא זו, **בדין אומן קונה בשבח בלי קמיפליג** – נחלקו התנאים באומן המשיב כלי של אדם אחר, האם הוא קונה את אותו החלק שהשיב, אלא שבשעת מסירת המלאכה למזמין הוא מוכרו לו תמורת שכר פעולתו, או שאין האומן קונה מאומה בגוף הכלי, אלא זכאי הוא לשכר עבור פעולתו. **מר** – רבי מאיר **כבר שאומן קונה בשבח בלי**, ונמצא, שכאשר מקדש האומן את האשה בשבח שהשיב את הכלי נותן הוא לה מממנו, ולכך הרי היא מקודשת, ו**מר כבר** – וחכמים סוברים ש**אין אומן קונה בשבח בלי**, ונמצא שאינו נותן לאשה מממנו, אלא מוחל לה את שכר פעולתו, ומאחר ששכר הפעולה נידון כהלוואה, אין הוא יכול לקדשה בכך.

הגמרא מבארת את מחלוקת רבי מאיר וחכמים באופן נוסף:

ואי בעית אימא – ואם תרצה לומר, ניתן לבאר **דבנלי עולמא** – בין רבי מאיר ובין חכמים סוברים ש**אין האומן קונה בשבח בלי**, ונמצא שאינו נותן לה מאומה מרכושו, וכמו כן סוברים כולם ש**ישנה לשכירות מתחילה ועד סוף**, ונמצא שמעות שכר הפעולה נוקפו כבר על האשה במלוה, וכמו כן סוברים כולם שהמקדש **במלוה אינה מקודשת**, ו**הבא במאי עסקינן** – באיזה אופן עוסקת הברייתא, **בגון שהוסיף לה האומן לתכשיט שעשה עבורה, נוֹפֵךְ** – אכן טובה, **מִשְׁלֹל** – מרכושו. ונמצא שעתה חפץ הוא לקדשה במחילת שכר פעולתו שדינו כמקדש במלוה, ובנוסף לכך מקדשה אף בתוספת שהוסיף לה מרכושו, שיש בה שוה פרוטה. ונחלקו התנאים במה סבור הוא לקדשה. **מר** – רבי מאיר **כבר**, שאדם המקדש אשה **במלוה** שיש לו עליה, ובנוסף לכך נותן לה **פרוטה** משלו, דעתיה של המקדש **אפרוטה** – לקדשה בתוספת הפרוטה שהוסיף לה, ולכך הרי היא מקודשת, ו**מר כבר** – וחכמים סוברים, שדעתיה **אמלוה** – אין דעת האומן לקדשה בפרוטה

האחד, **גַּם פְּשׁוּט** – רגיל, שְׁעָרָיו חתומים **מִתּוֹכָו** ככל השטרות, והשני גַּם **מְקוּשֶׁר** – גַּם מיוחד העשוי קשרים קשרים, שְׁעָרָיו חתומים **מִמֵּחוּרָיו**. ונחלקו התנאים מה הדין אם שינה בזה. דעת תנא קמא היא: שַׁגְט פְּשׁוּט **שֶׁכֶּתְבוּ** ו-חֲתוּמוֹ עָרְיוֹ **מִמֵּחוּרָיו** כדין גַּם מקושר, וְגַם מְקוּשֶׁר **שֶׁכֶּתְבוּ** ו-חֲתוּמוֹ עָרְיוֹ **מִתּוֹכָו** כדין גַּם פשוט, שְׁנֵיהֶם פְּסוּלִים, מאחר שלא נעשו כפי תקנת חכמים. **רַבִּי חֲנִינָא בְּן גַּמְלִיאֵל אָמַר**, שאמנם גַּם פשוט שחתמו עדיו מאחוריו פסול הוא, אֲבָם גַּם מְקוּשֶׁר **שֶׁכֶּתְבוּ** ו-חֲתוּמוֹ עָרְיוֹ **מִתּוֹכָו** הרי הוא כְּשֶׁר, מאחר שִׁכְבּוֹל לַעֲשׂוֹת פְּשׁוּט – יכול הסופר שלא לתפור את הכריכות יחדיו אלא לפרשטם בצורת גַּם פשוט, ועל כן אין חסרון בכך שחתומים עדיו בתוכו. **רַבִּין שְׁמַעוֹן בְּן גַּמְלִיאֵל אָמַר**, שיש לעשות הכל כְּפִי מִנְהַג הַמְּדִינָה, ולפיכך אם אמר אדם לשלחו שיכתוב עבורו גַּם, יש לו לכתבו כפי המנהג באותו המקום, ואם המנהג לכתוב גַּם פשוט וכתב עבורו גַּם מקושר או להיפך, הגט פסול, שלא מינהו שליו לך. והגמרא דנה בדברי הברייטא: **וְהָיָה כִּה־** נתקשו בני הישיבה, שהרי ממשמעות דברי רבן שמעון בן גמליאל משמע שכונתו לחלוק על התנאים שנזכרו במשנה מקודם לכן, ומדוע, וְכִי תֵּנָה קָמָא לִית לֵיה מִנְהַג הַמְּדִינָה – האם תנא קמא ורבי חנינא בן גמליאל אינם מודים לדינו של רבן שמעון בן גמליאל, הרי לא נחלקו אלא בגט פשוט שחתמו עדיו מאחוריו או להיפך, ולא עסקו כלל בדין שליח המשנה מדעת משלחו. **וְאָמַר רַב אֲשִׁי**, שאכן כוונת רבן שמעון בן גמליאל לחלוק בענין שבו עוסקת הירישה, אלא כוונתו לחלוק בענין אחר, לגבי שליח ששינה וכתב גט אחר ממה שצוה לו המשלח.

ומבאר רב אשי את פרטי הדינים בזה. **בְּאִתְרָא דְּנְהִינִי בְּפִשׁוּט** – במקום שבו נוהגים כולם לכתוב גט פשוט, ואמר אדם לשלחו צא וכתוב לי גט, והלך השליח וְעָבַד לֵיה – כתב עבורו גט מְקוּשֶׁר, **אִי נָמִי בְּאִתְרָא דְּנְהִינִי בְּמְקוּשֶׁר** – או במקום שנוהגים כולם לכתוב גט מקושר, ואמר לשלחו כתוב לי גט, והלך השליח וְעָבַד לֵיה – וכתב עבורו גַּם פְּשׁוּט, בשני אופנים אלו פוּלִי עָלְמָא פְּלִינִי – מודים כל התנאים וְדוֹנָא קַפְּרָא – שוראי מקדי המשלח שגישו יכתב כמנהג המקום, ומאחר ששינה השליח מן המנהג, הגט פסול. **כִּי פְּלִינִי** – אמנם נחלקו התנאים **בְּאִתְרָא דְּנְהִינִי** – במקום שבו המנהג לכתוב בִּין בְּפִשׁוּט בִּין בְּמְקוּשֶׁר, **וְאָמַר לֵיה** המשלח לשלחו עָבַד לִי – כתוב עבורי גט פְּשׁוּט, שהוא דבר שקל לעשותו, וְאָוֹל וְעָבַד לֵיה – והלך וכתב עבורו גט מְקוּשֶׁר, שקשה יותר לעשותו, ואמנם לא שינה ממנהג המקום אך שינה מדברי המשלח. **מָר סָבַר** – דעת תנא קמא ורבי חנינא בן גמליאל שיש בכך קַפְּרָא – מכיון שהמשלח חפץ בכתיבת גט פשוט בדיוקא, ומאחר ששינה השליח מדעתו וכתב גט מקושר, פסול. וְמָר – רבן שמעון בן גמליאל סָבַר, מְרָאָה מְקוֹם הוּא לֹא – אין המשלח חפץ בגט פשוט בדיוקא, אלא כוונתו להראות לשליח מקום להקל בדבריו, שאם יקשה עליו לכתוב גט

מקושר רשאי הוא לכתוב גט פשוט, אך אם כתב גט מקושר אף הוא כשר, שעשה כמנהג המדינה. מתבאר אם כן מדברי הגמרא, שאף רבן שמעון בן גמליאל סובר את סברת 'מראה מקום הוא לו', שכאשר ממנה אדם שליח לעשות עבורו דבר קל, כוונתו שיכול הוא להקל בזה, אך אם יעשה דבר כבד יותר אין בזה שינוי מדעתו של המשלח.

הגמרא מבארת היכן מצינו שאף רבי אלעזר סובר את סברת 'מראה מקום הוא לו': **רַבִּי אֱלֶעָזַר אָף הוּא סוֹבֵר כֵּן, דְּתַנֵּן – שֵׁנִינִי בִּמְשִׁנָּה (גיטין סה). הָאֲשָׁה שְׂאֵמְרָה לְשִׁלְחָה הִתְקַבַּל לִי גִיטִי – הִיא שִׁלְחָה לְקַבֵּל גַּם עֲבוּרִי מִיד בְּעַלִּי מְקוֹמָם פְּלוּנִי, וְהִלֵּךְ הִשְׁלִיחַ וְקָבַל לָהּ אֶת גִּיטָהּ מְקוֹמָם אַחֵר, פְּסוּל, מאחר ששינה מדעת האשה, שאמרה לו לישול הגט בדיוקא ממקום פלוני. זו דעת תנא קמא. וְרַבִּי אֱלֶעָזַר מְכַשֵּׁיר. אֱלֶמָּה – יש ללמוד מכך, שְׁקָבַר רַבִּי אֱלֶעָזַר מְרָאָה מְקוֹם הוּא לֹא – שאין כוונת האשה שיטול בדיוקא ממקום פלוני, אלא הורתה לו את המקום שבו סברה שיוכל לקבל הגט מבועלה, אך אינה מקפידה אף אם יטלנו ממקום אחר, ולפיכך הגט כשר.**

הגמרא חוזרת לדון במחלוקת חכמים ורבי שמעון במשנה: **אָמַר עוּלָא, מְחַלְקֵת חֲכָמִים וְרַבִּי שְׁמַעוֹן לְגַבִּי מְקַדֵּשׁ שֶׁהִטְעָה אֶת הָאִשָּׁה לִשְׁבַח, אינה אלא באופן שהטעה אותה בְּשִׁבְחָ מְמוֹן, כְּגוֹן שֶׁאָמַר לָהּ שֶׁמְקַדֶּשֶׁה עַל דַּעַת שֶׁהוּא עֵנִי וְנִמְצָא שֶׁהוּא עֵשִׂיר, וְכֹזֵב דַּעַת רַבִּי שְׁמַעוֹן שֶׁמִּסְתַּבֵּר לִימָר שֶׁהִיא מַעֲדִיפָה לְהַתְקַדֵּשׁ לְאָדָם עֵשִׂיר, וְלִפְיָכֵן הִיא מְקוּדֶשֶׁת. אֲבָל אִם הִטְעָה אֹתָהּ בְּשִׁבְחָ יוֹחֲסִים, כְּגוֹן שֶׁקִּדְּשָׁה עַל דַּעַת שֶׁהוּא מִמּוֹר הַפְּסוּל לְבֹא בְּקֹהֶל מִן הַתּוֹרָה, וְנוֹדַע שֶׁהוּא נֹתֵן ו-גִּבְעוֹנִין שְׁאִינוּ פְּסוּל אֲלָא מְדַבְּרֵי חֲכָמִים, בֹּזֵה דְּרַבִּי הֵבֵל אֵינָה מְקוּדֶשֶׁת, ואף רבי שמעון מודה שאין האשה חפצה בכך, **מֵאִי מְעָמָא, מאחר שאומרת האשה מְסֻאָמָה דְּרַב מְכֻרְעָא לֹא בְּעִינָא – איני חפצה במנעל הגדול ממידת רגלי, ומשל הוא, שאינה רוצה בבעל מיוחס, כדי שלא יתגאה עליה.****

הגמרא מביאה ראיות לדברי עולא: **תֵּנִי נָמִי הָכִי – שֵׁנִינִי כֵּן בְּבִרְיָתָא, שְׁמוּדָה רַבִּי שְׁמַעוֹן לְחֲכָמִים שֶׁאֵם הָטָעָה הִמְקִדֶּשֶׁת אֶת הָאִשָּׁה לְשִׁבְחָ בְּעִינֵינִי יוֹחֲסִים, אֵינָה מְקוּדֶשֶׁת. אָמַר רַב אֲשִׁי, מִתְּנִיתִין נָמִי דִּיקָא – אף מן המשנה ניתן לדייק כדברי עולא. דְּקִתְנִי בִּמְשִׁנָּה להלן (ע"ב) שאדם האומר לאשה הרי את מקודשת לי עַל מִנְת שְׂאֵמִי כֵּהֵן וְנִמְצָא שֶׁהוּא לִי, או שאמר לה הרי את מקודשת לי על מנת שאני לִי וְנִמְצָא שֶׁהוּא כֵּהֵן, וכן אם קידשה על דעת שהוא נְתִין ו-גִּבְעוֹנִין וְנִמְצָא שֶׁהוּא מְמוֹן, או על דעת שהוא מְמוֹן וְנִמְצָא שֶׁהוּא נְתִין, בכל אלו הדין הוא שקידושי טעות הם ואין האשה מקודשת, וְלֹא פְּלִינִי רַבִּי שְׁמַעוֹן – ולא נחלק בזה רבי שמעון לומר שאם הטעה אותה לשבח הרי היא מקודשת, ומוכח מכך כדברי עולא, שאף רבי שמעון מודה שאם הטעה אותה לשבח בעיניו יוחסין אין האשה מקודשת, מאחר שאינה חפצה בבעל מיוחס.**

הגמרא מקשה על ראייתו של רב אשי: מִתְּנִיתִין לָהּ מָר כֵּר רַב אֲשִׁי, כיצד יתכן לומר שרבי שמעון אינו חולק על דברי המשנה להלן, אֲבָל דְּקִתְנִי – הרי נתבאר במשנה שם, שאדם האומר לאשה הרי את מקודשת לי עַל מִנְת ו-עַל דַּעַת שְׂשִׁי לִי בַת אִו שֶׁפָּתָה מְנוּדָּלָת ו-גְדוּלָּה שֶׁתּוֹכֵל לְשַׁמֵּשׁ, וְנִמְצָא שְׂאֵמִי לֹא, או שקידשה עַל מִנְת שְׂאֵמִי לֹא בַת או שפחה גדולה וְנִמְצָא שִׁישׁ לֹא, דְּשִׁבְחָ מְמוֹן הוּא – שדברים אלו ענייני ממון הם, ומבואר שם במשנה שאין האשה מקודשת מאחר שהטעה אותה בכך, ולא נחלק בזה רבי שמעון, הָכִי נָמִי דִּיקָא פְּלִינִי – האם ניתן לומר שמאחר שלא נחלק על כך מודה הוא בזה, הרי דעת רבי שמעון שאם הטעה אותה המקדש בעיניו שבח ממון הרי היא מקודשת, אֲבָל בְּהִכְרַח צִירִין לִימָר דְּפְלִינִי בְּרִישָׁא וְהוּא תְּרִין לְסִיפָא – שמאחר ונחלק רבי שמעון כבר במשנתו לענין המקדש אשה על מנת שהוא עני ונמצא שהוא עשיר, לפיכך לא הוצרך לשוב ולחלוק במשנה להלן לענין מקדש על מנת שיש לו בת או שפחה, הָכִא נָמִי פְּלִינִי בְּרִישָׁא וְהוּא תְּרִין לְסִיפָא – ואם כן אף לענין שבח יוחסין יש לומר כן, שמאחר ונחלק רבי שמעון במשנתו לא הוצרך לשוב ולחלוק על דברי חכמים במשנה להלן, אך דעתו היא שאף בעיניו יוחסין אם הטעה המקדש לשבח הרי היא מקודשת.

מתרצת הגמרא: הָכִי הִשְׁתָּא – כיצד ניתן לדמות הדברים זה לזה, הָתָם – לגבי מקדש על מנת שיש לו בת או שפחה, אכן לא הוצרך רבי שמעון לשוב ולחלוק בזה, מאחר שְׂאֵמִי וְאִידִי דְּשִׁבְחָ מְמוֹן – בין הירישא העוסקת במקדש על מנת שהוא עני ונמצא עשיר, ובין הסיפא העוסקת במקדש על מנת שיש לו בת או שפחה, ענייני שבח ממון הן, ולפיכך פְּלִינִי בְּרִישָׁא וְהוּא תְּרִין לְסִיפָא – מאחר שכתב נחלק רבי שמעון ברישא לא הוצרך לכפול הדברים בסיפא. אבל הָכִא – לגבי מקדש על מנת שהוא לוי ונמצא שהוא כהן, דְּשִׁבְחָ יוֹחֲסִים הוּא ולא שבח ממון, ויש מקום לומר שמודה בזה רבי שמעון שאין האשה מקודשת מאחר שאינה חפצה בבעל מיוחס, אֵם אֵתָא דְּפְלִינִי נְתִינִי – אילו היה רבי שמעון נחלק אף בזה היה לו לומר כן במפורש, ומאחר שלא נחלק על המשנה להלן, יש ללמוד מדבריו שבו מודה הוא לדברי חכמים, שאם הטעה הבעל את האשה בעיניו יוחסין אינה מקודשת.

תירוצ נוסף. **אִיבְעִיתִי אִימָא** – ואם תרצה יש ליישב הקושיא באופן נוסף, דְּהָכִא נָמִי שִׁבְחָ יוֹחֲסִים – אף המקדש אשה על מנת שיש לו בת או שפחה ענייני יוחסין הן. דְּמִי סְבִירָתָא מְנוּדָּלָת גְּדוּלָּה מְשִׁשׁ – האם סובר אתה ששפחה מגדלת היינו גדולה בשנים, אין הדבר כן, אלא מֵאִי מְנוּדָּלָת גְּדוּלָּת – שפחה חשובה, ולפיכך אין האשה חפצה בה, דְּהָמְרָה הִיא לֹא נִיחָא לִי דְּשִׁקְלָה מִלִּי מִינָא וְאִוּלָא נְדִיָּא קָמִי שִׁיבְבֹתִי – שאומרת האשה, אין נוח לי בשפחה חשובה, שמחמת חשיבותה רגילה היא לדבר עם השכנות, וחוששת אני שמה תשמע ממני דברים ותלך ותספרם לשכנותי. ועל כן מודה בזה רבי

המשך בעמוד העה

קידושין. פרק שני – האיש מקדש דף מט עמוד א – מתוך מהדורת טובי'ס רש"י

שִׁבּוּל לעשותו פשוט. פי' בקונטרס אי משום שיש אייר בן שיטה לשיטה
בשפוטו אין לחוש שיש סופרים הרבה שאינם אומנים לסדר
בתיבתו ומניחין אייר בין השיטות ונראה דאפי' יש חלק הרבה אין לחוש ואע"ג
דנט קרח פסול לא מיקרי קרח אלא כשיש שיטות של חלק טפי מן העדים
החתומים בו אבל אם יש עדים החתומים

בו בשיטות של חלק לא מיקרי קרח: **מאי**
מגדלת גדלת. פי' הקונטרס חשובה
ומתוך שהיא חשובה בעיני האנשים
דבריה מקובלים ורבינו חננאל פי' מגדלת
שער כמו מגדלא שער נשיא (חגיגה דף ע"ז)
ומתוך שהולכת מבית לבית לקלוע
מספרת כל הדברים ממנה:

המתרגם פסוק בצורתו. פירוש
במשמעותו בגון לא

תענה על ריב מתרגם לא תסדיח על דינא
הרי זה בדאי דאדרכה מנהו הוא להוציא
הדין לאורה אלא הכי מתרגם לא תתמנע
מלאקלא למאן דמתבעי מיקר דדינא
והמוסיף עליו פי' בקונטרס שבא לומר
הואיל וניתן רשות להוסיף אוסף אני בכל
מקום שארצה הרי זה מחרף פירוש מבזה
את השם משנה את דבריו ואנקלוס
שהוסיף לא מדעתו הוסיף שהרי בסיני
ניתן התרגום שנשתבח וחוור ויסוד כדאמר
במגילה (דף ג.) ורבינו חננאל פירש
המתרגם פסוק בצורתו בגון ויראנו אומר
אלהי ישראל (שמות כד) דמתרגם וחוור ית'
אלהא דישאל הרי זה בדאי דשכינה
ממש לא ראו דכתיב (ס' כ) כי לא יראני
האדם וחי והמוסיף עליו דאמר וחוור ית'
מלאקא דאלהא הרי זה מחרף שתולה
שבח המקום במלאך אלא הכי מתרגמי
וחוור ית' יקרא דאלא דישאל:
לבנות

לסיפא הכא נמי פליג ברישא וה"ה לסיפא הכי השתא התם אידי ואידי דשבח מוזן פליג
ברישא והוא הדיון בסיפא הכא דשבח יוחסים הוא אם איתא דפליג נתני איבעית אימא
הכא נמי שבח יוחסים מי סברת מאי מגודלת גדולה ממש מאי מגודלת גדלת דאמרה היא
לא ניהא לי דשקלה מילי מינאי ואולא נדיא קמי שיבבותי תנו רבנן על מנת שאני קרינא
ביון שקרא שלשה פסוקים בבית הכנסת הרי זו מקודשת ר' יהודה אומר עד שקרא ויתרגם
יתרגם מדעתיה והתניא ר' יהודה אומר המתרגם פסוק בצורתו הרי זה בדאי והמוסיף עליו
הרי זה מחרף ומגדף אלא מאי תרגום תרגום דידן והני מילי דא"ל קרינ' אבל אמר לה
קרא אנה עד דקרי אורייתא נביאי וכתובי בדיוקא על מנת שאני שונה חזקיה אומר הלכות
ור' יוחנן אמר תורה מיתבי איזו היא משנה ר' מאיר אומר הלכות ר' יהודה אומר מדרש
מאי

ביבמות (דף ס"ה) דוד גזר עליהם: **מגודלת**. גדולה וראיה לשמשני: **אלא פליג ברישא**. בבבא קמייא גבי עני ונמצא עשיר: **וה"ה**. דפליג בבבא בתרייתא גבי שפחה
ובין דפליג ברישא דאם הטעה לשבח לאו טעותא היא לא איצטרך למחדר אפלוגי בסיפא הכי נמי גבי שבח יוחסין לא איצטרך אפלוגי דפליג ברישא בשבח מוזן
וה"ה דפליג בסיפא לשבח יוחסין: **התם**. גבי בת או שפחה מגודלת: **אידי**. רישא דעני ונמצא עשיר וסיפא דאין לו שפחה ויש לו תרויהו לשבח מוזן הוא בין
דגלי ר"ש פלוגתא ברישא לא איצטרך למחדר אפלוגי בסיפא: **הכא**. גבי לי ונמצא כהן: **דשבח יוחסין הוא**. ואיקא למימר דמודה ר' שמעון ביה משום דמסאם
דבר מפרעא הוא אם איתא דפליג ר' שמעון עליה נתניה: **גדלת**. חשובה: **לא ניהא לי**. שתהא שפחה חשובה לי דשקלה מילי מינאי ואולא נדיא אפי' שבתאי משום
שהיא חשובה מצויה לספר עם שכינותיה ותשמע מפני דברים ותסדר אותם לפני שכינותיה ותתן אותי בפיהם ללעג וקלס: **יתרגם אפי' מדעתיה**. בתמיה שלא בתרגום
שלנו: **המתרגם פסוק בצורתו**. שבא לחסר תוספת התרגום שלנו לומר לא אתרגם פסוק זה אלא בצורתו בגון לא תענה על ריב (שמות כ"ט) לא תסדיח על דינא הרי
זה בדאי: **והמוסיף עליו**. שבא לומר הואיל וניתן רשות להוסיף אוסף גם אני בכל מקום שארצה: **הרי זה מחרף**. מבזה את המקום משנה את דבריו ואנקלוס
בשהוסיף לא מדעתו הוסיף שהרי בסיני ניתן אלא שנשתבח וחוור ויסוד כדאמר' במגילה (דף ג.) ושם שכל זה תרגום: **והני מילי**. דסגי בשלשה פסוקים דאמר לה
קרינא: **הלכות**. הלכה למשה מסיני: **תורה**. קסיד תורה שבכתב: **מדרש**. ספרא וספרי שהן הלכות של (מדרשין) מקראות (ספרי ופירוש):

גט פשוט. העשוי בעין שלנו: **ערו מתוכו**. תחת הכתב: **מקושר**. התם מפרש
לה בבבא בתרא שתקנוהו לכהנים שאין יכולין להחזיר גרושותיהן וכשהיו
מועסי הולכין אל הסופר דממה לבתוב גט ונותנו לה ומתחרט לאחר זמן תקנו
לזה מקושר שיש בו טורח לעשותו ואדהכי והכי מיתבא דעתיה מניח בראשו

שיטה חלק וכותב שיטה ושיטה חלק וכותב
שיטה וכן עד שלשה או ארבעה או יותר
שיטין חלק ובופל חלק הראשון על הכתב
ותופר וחוור ובופל חלק השני על שיטת
הכתב שתחתיו ותופר וכן שלשי והעדים
חותמין מבחוץ בין שער לקשר וילפין התם
דנט פשוט עדין שנים מקושר עדין שלשה
וכל כפל ובפל קרוי קשר ושלשה קשרין יש
בו ואם בא להרבות קשרים מרבה בעדים
ושאר טופס השטר כתוב בדרבנן: **שנייה**
פסולין. שלא נעשו בתקן חכמים: **שביבול**
לעשותו פשוט. שלא לתפור הקשרים
ואם מפסיק אייר בין שיטות העליונות מה
בכך וטעמא דת"ק מפרש התם (דף קס"ד)
דקסבר אין יכול לעשותו פשוט מפני
שהמקושר והפשוט אין זמנו שיה שאלין
כותבין זמן למקושר מאותה שנה אלא
משנה של אחריה: **הכל במנהג המדינה**.
מקום שנהגו בפשוט ועשו מקושר מקושר
ועשו פשוט פסול דכי עבדיה בעל שליח
לכתוב על מנהג המדינה הוא דשניה
ובהאי לא איירי תנאי קמאי אלא בשאינה
במקום עדים והיינו דהיון בה ות"ק לית
ליה מנהג המדינה ומאן פליג עליה בנאי:
ומשני דאי פלוגתא אחרייתא היא ומיהו
באתרא דנהיג כו: **עבדי לי פשוט**.
שליחות קלה: **ועבד מקושר**. שליחות
בבירה רשבי' סבר מראה מקום הוא לו
דאמר די לך בפשוט וכי עבדי מקושר
הואיל ומנהג מדינה אף במקושר כשר
ותנאי קמאי פליגי עליה ואמרי קפידא הוא
ודיוקא אומר ליה לעשותו פשוט: **מראה**
מקום היא לו. שם תמצאנו וחתא קמא
הני קפידא אי איפשי שתקבלנו אלא שם
ואין זה שלוחה במקום אחר: **בשבח מוזן**.
הוא דאמר ר"ש דאע"פ שהטעה מקודשת
דמסתמא ניהא לה: **אבל בשבח יוחסין**.
על מנת שאני ממזר ונמצא שהוא נתין לא
ניהא לה בשבח מפני שהוא מתגאה עליה:
מסאנא דרב מפרעא. מנעל גדול ממדת
רגלי איני חפציה בו שאני יכול להלך בו
ומשל הוא: **נתין**. זה גבעוני על שם וחתם
יהושע חוטבי עצים ושוטבי מים ואמרי

ביבמות (דף ס"ה) דוד גזר עליהם: **מגודלת**. גדולה וראיה לשמשני: **אלא פליג ברישא**. בבבא קמייא גבי עני ונמצא עשיר: **וה"ה**. דפליג בבבא בתרייתא גבי שפחה
ובין דפליג ברישא דאם הטעה לשבח לאו טעותא היא לא איצטרך למחדר אפלוגי בסיפא הכי נמי גבי שבח יוחסין לא איצטרך אפלוגי דפליג ברישא בשבח מוזן
וה"ה דפליג בסיפא לשבח יוחסין: **התם**. גבי בת או שפחה מגודלת: **אידי**. רישא דעני ונמצא עשיר וסיפא דאין לו שפחה ויש לו תרויהו לשבח מוזן הוא בין
דגלי ר"ש פלוגתא ברישא לא איצטרך למחדר אפלוגי בסיפא: **הכא**. גבי לי ונמצא כהן: **דשבח יוחסין הוא**. ואיקא למימר דמודה ר' שמעון ביה משום דמסאם
דבר מפרעא הוא אם איתא דפליג ר' שמעון עליה נתניה: **גדלת**. חשובה: **לא ניהא לי**. שתהא שפחה חשובה לי דשקלה מילי מינאי ואולא נדיא אפי' שבתאי משום
שהיא חשובה מצויה לספר עם שכינותיה ותשמע מפני דברים ותסדר אותם לפני שכינותיה ותתן אותי בפיהם ללעג וקלס: **יתרגם אפי' מדעתיה**. בתמיה שלא בתרגום
שלנו: **המתרגם פסוק בצורתו**. שבא לחסר תוספת התרגום שלנו לומר לא אתרגם פסוק זה אלא בצורתו בגון לא תענה על ריב (שמות כ"ט) לא תסדיח על דינא הרי
זה בדאי: **והמוסיף עליו**. שבא לומר הואיל וניתן רשות להוסיף אוסף גם אני בכל מקום שארצה: **הרי זה מחרף**. מבזה את המקום משנה את דבריו ואנקלוס
בשהוסיף לא מדעתו הוסיף שהרי בסיני ניתן אלא שנשתבח וחוור ויסוד כדאמר' במגילה (דף ג.) ושם שכל זה תרגום: **והני מילי**. דסגי בשלשה פסוקים דאמר לה
קרינא: **הלכות**. הלכה למשה מסיני: **תורה**. קסיד תורה שבכתב: **מדרש**. ספרא וספרי שהן הלכות של (מדרשין) מקראות (ספרי ופירוש):

לְבָנוֹת לָהּ בֵּית. פ' בַּקֹּנְטָרְס לְבָנוֹת לָהּ וְלֹא בָנוּ כִּמוֹ אוֹ יִבְנָה שְׁלֵמָה בְּמֶה לְכַמוֹשׁ וְאִמְרִי (ספד דף טו) בִּיקֶשׁ לְבָנוֹת וְלֹא בָנָה וְי"מ מִדְּכָתִיב לָהּ וְלֹא כְּתִיב לָקַח מִשְׁמַע דְּלִיקָא אֵלָּא אֶחָת וְהֵינּוּ חֲנוּפָה וְלֹא נִהְיָא דְּהָא בְּכָל הַפְּרָשָׁה קוֹרֵא אִיפָּה לְשׁוֹן יָחִיד וְעַל זֶה שִׁיר שְׂפִיר לְבָנוֹת לָהּ וְי"מ מִדְּכָתִיב לָהּ בְּלֹא מַפִּיק הִיא דְּכָל לָהּ שְׁבַמְקָרָא

מַפִּיק הִיא בֵּר מִשְׁלֵשָׁה וְזֶה אֶחָד מֵהֶם הוּא כִּמוֹ לֹא בִּאֲלִיף וְאִשְׁמוּעִינָן דְּלֹא נִתְקַיֵּים לָהּ שֵׁם זֶה וְכֵן פִּירֵשׁ רִש"י גְּבִי וְיִקְרָא לָהּ נוֹבַח בְּשֵׁמוֹ (מִדְּכָר לו) שְׁהוּא רָפָה לְפִי שְׁלֹא נִתְקַיֵּים לָהּ שֵׁם זֶה: דְּבָרִים שְׂבַל אֵינֶם דְּבָרִים. מִשְׁמַע דְּקָא מִשׁוֹם שְׁלֹא פִירֵשׁ דְּבָרִיו אֲבָל אִם פִּירֵשׁ דְּבָרִיו לְהִדְיָא וְאִמְרִי בִּשְׁעַת הַמִּכּוֹר שְׁהוּא מוֹכֵרם לְפִי שְׁהוּא רוּצָה לְלָכֶת לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הִנֵּה הַמִּכּוֹר בְּטֹל וְקִשָּׁה אִמְרִי הִיא בְּעֵינָן תְּנָא כְּפֹל וְהָרִי לֹא תִתֵּן שָׂאם לֹא יֵלֶךְ לֹא יִתְקַיֵּים הַמִּקָּח וְרִשְׁבִּים פִּירֵשׁ (ספד דף טז) גְּבִי אֶתְרוּג עַל מִנֵּת לְהַחֲזִיר אִם הִחֲזִירוּ יָצָא לֹא הִחֲזִירוּ לֹא יָצָא וְאִנּוּ דְּבִיעֵין תְּנָא כְּפֹל הֵי מִיִּלִּי בְּאִסּוּר כְּגוֹן הַתְּקַדְּשִׁי לִי עַל מִנֵּת שֶׁתִּתֵּן לִי מֵאִתִּי זֶה וְכֵן בִּגֵּט אֶתְקִין שְׁמוּאֵל בְּגִיטָא דְּשִׁכִּיב מֵרַע אֲבָל בְּמִמּוֹן לֹא בְּעֵינָן תְּנָא כְּפֹל וְלֹא נִהְיָא דְּהָא כָּל תְּנָא יִלְפִין מִבְּנִי גְּדִי וְכֵינִי רֵאוּבֵן וְהֵתֵם דְּבִר שְׁבַמְמוֹן וְאִמְרִי ר"ד דְּצִירִי לְחַלֵּל וְלֹמֵר דִּישׁ דְּבָרִים שְׂאֵינֶם צְרִיכִין תְּנָא כְּפֹל אֵלָּא גְּלוּי מִילְתָּא דְּאֵנָן סְהָדִי דְּאֶדְעָתָא דְּהָכִי עֲבִיד וְגַם יֵשׁ דְּבָרִים דְּאֶפִּילוּ גְּלוּי מִילְתָּא לֹא בְּעֵי בְּגוֹן הֵהִיא דְּהַבְּוֹתָב כָּל נִכְסֵיו לְאֶחָרִים וְשִׁמַּע שִׁישׁ לוֹ כֵּן שֶׁהִתְמַנֶּה בְּטָלָה וְכֵן הַבְּוֹתָב כָּל נִכְסֵיו לְאֶשְׁתּוֹ לֹא עֲשָׂאָה אֵלָּא אֶפְסוּרָפָא לְפִי שְׂאֵנָה אִמְרִין שְׁלֹכָה הִיא בְּדַעְתּוֹ וְכִמוֹ כֵּן אֲנִי סְהָדִי דְּלֹא זָבֵן אֵלָּא אֶדְעָתָא לְמִיִּסָּק לְאֶרְעָא דִּישְׂרָאֵל:

הָאִיפָּה בֵּין הָאֶרֶץ וּבֵין הַשָּׁמַיִם וְאִמְרִי אֵל הַמַּלְאָךְ הַרוֹבֵד בִּי אֵנָּה הֵמָּה מוֹלִיכוֹת אֶת הָאִיפָּה וְאִמְרִי אֵלִי לְבָנוֹת לָהּ בֵּית בְּאֶרֶץ שְׁנַעַר וְא"ר יוֹחָנָן זֶה חֲנוּפָה וְגַסְתָּ הָרוּחַ שִׁירָדוֹ לְכָבֵל אִין לְהָכָא נְחִית וְאֶשְׁתְּרֻכִּי הוּא דְּאֶשְׁתְּרֻכִּי לְהֵתֵם דִּיקָא נְמִי דְּקִתְנִי לְבָנוֹת לָהּ בֵּית ש"מ אִינִי וְהָאִמְרִי מִר סִימָן לְגַסְתָּ עֲנִיּוֹת וְעֲנִיּוֹת כְּכָל הוּא דְּאִיקָא מֵאִי עֲנִיּוֹת דְּתוֹרָה דְּכָתִיב אַחֲוֹת לָנוּ קָטָנָה וְשָׂדִים אִין לָהּ וְא"ר יוֹחָנָן זֶה עֵילָם שְׁוֹכְתָה לְלִמּוּד וְלֹא זָכָתָה לְלִמּוּד עֲשָׂרָה קָבִים גְּבוּרָה יִרְדּוּ לְעוֹלָם תִּשְׁעָה נְטִלוּ פֶּרְסִיִּים וְכו' עֲשָׂרָה קָבִים כְּנִים יִרְדּוּ לְעוֹלָם תִּשְׁעָה נְטִלוּ מִדִּי כו' עֲשָׂרָה קָבִים בְּשָׁפִים יִרְדּוּ לְעוֹלָם תִּשְׁעָה נְטִלוּ מִצָּרִים כו' עֲשָׂרָה קָבִים נִגְעִים יִרְדּוּ לְעוֹלָם ט' נְטִלוּ חֲזִירִים כו' קָבִים זֵנוֹת יִרְדּוּ לְעוֹלָם תִּשְׁעָה נְטִלוּ עֲרֻכָּא כו' עֲשָׂרָה קָבִים עֲזוֹת יִרְדּוּ לְעוֹלָם תִּשְׁעָה נְטִלוּ מִיִּשָּׁן כו' עֲשָׂרָה קָבִים שִׁיחָה יִרְדּוּ לְעוֹלָם תִּשְׁעָה נְטִלוּ נָשִׁים כו' עֲשָׂרָה קָבִים שְׁכָרוֹת יִרְדּוּ לְעוֹלָם תִּשְׁעָה נְטִלוּ כּוֹשִׁים כו' עֲשָׂרָה קָבִים שִׁיחָה יִרְדּוּ לְעוֹלָם תִּשְׁעָה נְטִלוּ עֲבָדִים וְאֶחָד נְטִלוּ כָּל הָעוֹלָם כּוֹלוֹ: מֵתָנִי ע"מ שְׂאֵנִי כֵּהֵן וְנִמְצָא לֹי לֹי וְנִמְצָא כֵּהֵן נִתִּין וְנִמְצָא מִמּוֹר מִמּוֹר וְנִמְצָא נִתִּין בֵּן עִיר וְנִמְצָא בֵּן כְּרֹד בֵּן כְּרֹד וְנִמְצָא בֵּן עִיר עַל מִנֵּת שְׂבִיתִי קָרוֹב לְמִרְחֵין וְנִמְצָא רְחוֹק רְחוֹק וְנִמְצָא קָרוֹב עַל מִנֵּת שִׁישׁ לוֹ בֵּת אוֹ שְׁפַחָה מְגֻדֶּלֶת וְאִין לֹא אוֹ עַל מִנֵּת שְׂאִין לוֹ וְיֵשׁ לוֹ אוֹ עַל מִנֵּת שִׁישׁ לוֹ וְאִין לוֹ וְכַבּוּלָם אַע"פ שְׂאִמְרָה בְּלָבִי הִיא לְהַתְּקַדֵּשׁ לוֹ אַע"פ אֵינָה מְקוּדָּשֶׁת וְכֵן הִיא שֶׁהִתְעַתָּה: גְּמ' הֵהוּא גְּבִירָא דּוֹבִין לְנִכְסֵיהֶּ אֶדְעָתָא לְמִיִּסָּק לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וּבְעִידָנָא דּוֹבִין לֹא אִמְרִי וְלֹא מִיִּדִּי אִמְרִי רָבָא הוּא דְּבָרִים שְׂבַלֵּב וְדְּבָרִים שְׂבַלֵּב אֵינֶם דְּבָרִים מִנָּה לְרָבָא הִיא אִילִימָא מִהָא דִּתְנִין

ה"ג מֵאִי תוֹרָה מִדְּרַשׁ תוֹרָה: בֵּן עֲזָאִי וְכֵן זִימָא. תַּלְמִידִים הָיוּ וְחֹבְרִים וְלֹא בָּאוּ לְכָלִל סְמִיכָה וְלֹא הָיוּ בִּימִיחָם כְּמוֹתֵם בְּתוֹרָה כְּדִתְנִין (ספד דף טז) מִשְׁמַע בֵּן עֲזָאִי בְּטִילוֹ הַשְּׁקָדָנִים: כְּכָל מְקוֹם. מֵאִדָּה מִן הַמְּקוֹמוֹת: וְאֶפִּילוּ בְּמִסְכַּת כְּלֵה. שְׂאֵן עוֹמֵק בְּמָה וּבְרִיתָא הִיא וְכֵן הִיא שְׁנִיחָה כְּלֵה בְּלֹא בְּרָכָה אִסּוּרָה לְבַעֲלָה כְּנִדָּה:

דְּבָרִי חֲכָמָה. מִילְתָּא דְּתַלְמִיָּא בְּסִבְרָא: רַבִּי אֶלְעָזָר בֵּן חֲרִסְבִּים. אִמְרִינוּ בְּמִסְכַּת יוֹמָא (ספד דף טז) שְׁהֵינִי לוֹ אֲבִיו אֶלְף סְפִינוֹת בֵּינִי וּבִנְגֻן אֶלְף עֲזִירוֹת בִּיבְשָׁה: ר' אֶלְעָזָר בֵּן עֲזִירוֹת. תַּרְסִיס אֶלְפִי עֲגִלִּים הִיא מַעֲשֵׂר מַעֲדָרוֹ כָּל שְׁתָּא (ספד דף טז): חֲכָמָה. תוֹרָה וְדָרֵךְ אֶרֶץ הָאִיפָּה. לְעִיל מִיִּנְיָה כְּתִיב זֹאת הִרְשָׁעָה וְיִשְׁלַךְ אוֹתָהּ אֵל תוֹךְ הָאִיפָּה יֵצֵר הָרַע שְׁמַסְרִי בְּיָדֵם הַשְּׁלִיכּוּ בְּתוֹכָהּ כְּדִאֲמַרְנוּ בְּסִנְהֶדְרִין (ספד דף טז) שְׂדִיחָה בְּדִידָא דְּאֶבְרָא וְאִילוֹ שְׁתֵּי נָשִׁים נָשְׂאוּ יֵצֵר הָרַע שֶׁל חֲנוּפָה וְגַסְתָּ הָרוּחַ כְּדָכָתִיב וְרוּחַ בְּכַנְפֵיהֶם הִיא גַּסְתָּ הָרוּחַ וְחֲנוּפָה נִרְאָה בְּעֵינֵי דְּדִיקָא לִיה מִכְּנָפֵי הַחֲסִידָה שְׁעוּשָׁה חֲסִידוֹת עִם חֲבֵרוֹתֶיהָ כְּדִאֲמַר בְּאִילוֹ טְרִיפוֹת (ספד דף טז): לְהָכָא. לְכָבֵל: לְהֵתֵם. לְעִילָם: דִּיקָא נְמִי דְּכָתִיב לְבָנוֹת לָהּ בֵּית. גְּבִי הוֹלֵכָה כְּתִיב לָקַח שְׁתֵּי נָשִׁים וְגְבִי קְבִיעוּתָא כְּשֶׁבָּאוּ לְבָנוֹת בֵּית לְקַבּוֹעַ כְּכָל כְּתִיב לָהּ דְּהֵינּוּ חֲנוּפָה לְחֻדָּה לְשׁוֹן אַחֵר לְבָנוֹת וְלֹא בָנוּ: מֵאִי עֲנִיּוֹת. דְּהִיחָה לִיה סִימָנָה לְגַסְתָּ: עֲנִיּוֹת דְּתוֹרָה. דְּאִיקָה נִוְחָה עַל פִּי הָרוּחַ דְּמִתְוֹךְ גַּסְתָּ אִין מִשְׁמַשׁ כָּל צָרָכוֹ וְאִין מִחֲזוֹר עַל שְׁמוּעָתָה: דְּכָתִיב אַחֲוֹת לָנוּ קָטָנָה. אֶלְמָא עֲנִיּוֹת דְּתוֹרָה בְּעִילָם הֵהוּא שְׂהִיחָה בְּה דְּנִינָל כְּדָכָתִיב (ספד דף טז) וְאִנִּי (הֵינִי) בְּשׁוֹשׁן הַבִּירָה אֲשֶׁר בְּעִילָם הַחֲמוּדָה וְכֵן מְרָדְכִי וְלֹא הִיא דּוֹרֵם עֲסָקִים בְּתוֹרָה וְלֹא זָבֵן אֵילוֹ הַחֲכָמִים לְלַמֵּד בְּאִילוֹ לֹא הִיא לְהֵם שְׂדִים לְהִנִּיק אֲבָל כְּכָל זָכָתָה לְלַמֵּד כְּדָכָתִיב בְּעָרוֹן (ספד דף טז) כִּי הִכִּין לְכָבוֹ לְהִבִּין תוֹרָתָה ד' וְלַלְמוֹד לְיִשְׂרָאֵל חֵק וּמִשְׁפָּט: עֲזוֹת. מִמְזוֹרֹת: תִּשְׁעָה נְטִלוּ מִיִּשָּׁן. רֵוִבִין מִמְזוֹרִים כְּדִאֲמַר לְקַח (ספד דף טז) גְּבִי יוֹחָסִין מִיִּשָּׁן מִיִּתָּה וּבִיבְמוֹת אִמְרִי נְמִי פְסוּלִי דְּהַרְפָּנָא מִשְׁוֹם פְּסוּלִי דְּמִיִּשָּׁן בְּשִׁילְחָה פ"ק (ספד דף טז): מֵתָנִי בֵּן עִיר וְנִמְצָא בֵּן כְּרֹד יִשְׁבִּית כְּרָכִים קִשָּׁה שֶׁהַכְּרֹךְ הוּא מְקוֹם שְׁוֹקִים וְהִיָּקֵר מְצִי בּוֹ דּוֹחֵק עוֹבְרִים וְשִׁבִּים: בֵּן כְּרֹד וְנִמְצָא בֵּן עִיר. אַע"פ שֶׁהִתְקַדְּשׁ לוֹ. אַע"פ שֶׁהַכְּרֹךְ בֵּן כִּמוֹ שְׁהוּא עֲבָשִׁי שְׂאֵן תְּנָא אִמְרִי: גְּמ' לְנִכְסֵיהֶּ. מְקַרְקַעֵה אֶדְעָתָא לְמִיִּסָּק. וְנִגְסָא לֹא עֵלָה: וְכַעֲדָנָא דּוֹבִין לֹא אִמְרִי. דְּאֶדְעָתָא לְמִיִּסָּק מְזַבְּנָא דְּאִילוֹ פִּירֵשׁ בִּשְׁעַת מְכִירָה דְּאֶדְעָתָא לְמִיִּסָּק מְזַבְּנָא לֹא הִנֵּה וְכֵינָן דְּאֶדְעָתָא דְּהָכִי לֹא וְכֵן שְׂהִיחָה דִּר בָּאן בְּלֹא קִרְקַע:

יִקְרִיב לֹא אוֹ עַל מִנֵּת שְׂאִין לוֹ וְיֵשׁ לוֹ אוֹ עַל מִנֵּת שִׁישׁ לוֹ וְאִין לוֹ וְכַבּוּלָם אַע"פ שְׂאִמְרָה בְּלָבִי הִיא לְהַתְּקַדֵּשׁ לוֹ אַע"פ אֵינָה מְקוּדָּשֶׁת וְכֵן הִיא שֶׁהִתְעַתָּה: גְּמ' הֵהוּא גְּבִירָא דּוֹבִין לְנִכְסֵיהֶּ אֶדְעָתָא לְמִיִּסָּק לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וּבְעִידָנָא דּוֹבִין לֹא אִמְרִי וְלֹא מִיִּדִּי אִמְרִי רָבָא הוּא דְּבָרִים שְׂבַלֵּב וְדְּבָרִים שְׂבַלֵּב אֵינֶם דְּבָרִים מִנָּה לְרָבָא הִיא אִילִימָא מִהָא דִּתְנִין יִקְרִיב

נְמָלוּ נָשִׁים בֹּא' ואחד לכל העולם כולו.
עֲשָׂה קָבִים של שְׁכָרוֹת יִרְדּוּ לְעוֹלָם תִּשְׁעָה
נְמָלוּ בּוֹשִׁים בֹּא' ואחד לכל העולם כולו.
עֲשָׂה קָבִים של שִׁינָה יִרְדּוּ לְעוֹלָם תִּשְׁעָה
נְמָלוּ עֲבָדִים וְאֶחָד נְמָלוּ כָּל הָעוֹלָם כּוּלוֹ:
משנה זו מוסיפה לדון באופנים שונים של
הטעיה בקידושין, הן לשבח והן לגנאי.

משנה

המשנה מונה ששה אופנים של הטעיה, ובכל
אחד מהם ישנו אופן של הטעיה לשבח, וישנו
אופן של הטעיה לגנאי: האופן הראשון. האומר
לאשה הרי את מקודשת לי על מנת – על דעת
שְׂאֵנִי בְּחֵן, וְנִמְצָא שהוא לֹא, או שאמר על
מנת שאני לֹא וְנִמְצָא שהוא בְּחֵן. האופן השני.
המקדש על דעת שהוא בְּחֵן – מן הגבונים,
וְנִמְצָא שהוא מְמוֹר, או על דעת שהוא מְמוֹר
וְנִמְצָא שהוא בְּחֵן. האופן השלישי. המקדש על
דעת שהוא בֶּן עֵיר קִטְנָה, וְנִמְצָא שהוא בֶּן בִּרְךָ
– עיר גדולה, או על דעת שהוא בֶּן בִּרְךָ וְנִמְצָא
הוא בֶּן עֵיר. האופן הרביעי. האומר הרי את
מקודשת על מנת שְׂבִיתִי קְרוֹב לְמִדְחִי, וְנִמְצָא
הוא רְחוֹק מן המרחץ, או על דעת שביטו
רְחוֹק מן המרחץ, וְנִמְצָא שהוא קְרוֹב. האופן
החמישי. המקדש על מנת שִׁישׁ לוֹ בֵּית או
שִׁפְחָה מְנוּדָּלָת – גדולה וראויה לשמש, וְנִמְצָא
שִׂאֵין לוֹ, או על מנת שִׂאֵין לוֹ בֵּית או שפחה
מגודלת, וְנִמְצָא שִׁישׁ לוֹ. האופן השישי. המקדש
על מנת שִׂאֵין לוֹ בָּנִים, וְנִמְצָא שִׁישׁ לוֹ, או על
מנת שִׁישׁ לוֹ בָּנִים, וְנִמְצָא שִׂאֵין לוֹ, בכל
אופנים אלו הדין הוא שאין האשה מקודשת,
מאחר שקידוש טעות הם.

מוסיפה המשנה, ובכֹּהֵלם אֵהָ עַל פִּי שְׂאֵמְרָה
האשה לאחר מכן בְּלִבִּי הִיָּה לְהִתְקַדֵּשׁ לוֹ אֵהָ
עַל פִּי שהדבר בֶּן, שאין האמת כפי שאמר
המקדש, מכל מקום אֵינָה מְקוּדָּשֶׁת. וְכֵן הִיא
שֶׁהִתְעַתָּה – וכן הוא הדין בכל אופנים אלו
והדומים להם, אם הסעתה האשה את המקדש
אין קידושה חלים, אף אם יאמר לאחר מכן
שנתכוין לקדשה בכל ענין.

גמרא

ההוא נִבְרָא דְּזִבְיָ לְנִבְסִיָּה אֲדַעְתָּא לְמִסִּק
לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל – מעשה היה באדם שמכר את
כל נכסיו, מאחר שהיה בדעתו לעלות לארץ
ישראל, וּבְעִדָּנָה דְּזִבְיָ לֹא אָמַר וְלֹא מִידִּי –
אמנם בשעת המכירה לא הזכיר כלל שמוכר
משום כך, אלא מכר בסתם. ולאחר מכן נאנס
ולא נסתייע בידו לעלות, ועתה חפץ הוא לבטל
המכירה. אָמַר רָבָא, תָּוִי דְּבָרִים שְׂבָלָב – מאחר
שלא הזכיר בשעת המכירה שמוכר על דעת
לעלות לארץ ישראל, אין זה אלא דברים
שבליבו, והדין הוא שדברים שְׂבָלָב אֵינָם
דְּבָרִים, ולפיכך, אין לבטל מכירה זו אף שלא
נסתייע בידו לעלות.

מבררת הגמרא: מָנָא לִיהָ לְרָבָא הָא – מהיכן
למד רבא דין זה, שדברים שאדם מתנה בליבו
אינם נידונים כדברים שהתנה בפיו. אֵילִימָא
מָהָא דְּתָנָן – אם תאמר שלמד דין זה מן
המשנה,

עֲשָׂה קָבִים של נְסוֹת הִרוּחַ – גאווה, יִרְדּוּ
לְעוֹלָם תִּשְׁעָה נְמָלָה עֵלָם ו-שם מקום) וְאֶחָד
כָּל הָעוֹלָם כּוּלוֹ.

מקשה הגמרא: וְכֵן נְסוֹת הִרוּחַ יִרְדָּה רק לעולם
וְלִבְבָל לֹא נְחִית – לא ירדה, וְהַכְּתִיב (זכריה ה
ט-יא) 'וְאִשָּׁא עֵינֵי וְאָרָא וְהִנֵּה שְׁתֵּים נָשִׁים
יוֹצְאוֹת וְרוּחַ כְּכַנְפֵיהֶם וְלִהְיָה כְּכַנְפֵי
הַחֲסִידָה, וְתִשְׁנֶה אֶת הָאִיפָה בֵּין הָאָרֶץ וּבֵין
הַשָּׁמַיִם וְאָמַר אֶל הַמַּלְאָךְ הַדָּבָר בִּי, אֵינָה הִמָּה
מוֹלֶכֶת אֶת הָאִיפָה וְיֹאמַר אֵלֶי לְבָנוֹת לָהּ בֵּית
כְּאֶרֶץ שְׁנַעַר', וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן שהאיפה
הנישאת בידי שתי הנשים זו יצר הרע של
הַנּוֹפֵף וְנְסוֹת הִרוּחַ שִׁירְדוּ לְבָבָל, שהיא ארץ
שנער, ויש להוכיח מכאן שגסות הרוח ירדה אף
לבבל ולא רק לעולם.

מתרצת הגמרא: אֵין – אכן לְהִכָּא נְחִית – לבבל
ירדה גסות הרוח מתחילה, וְאִשְׁתַּרְבּוּבִי הוּא
רָאשְׁתִּירְבּוּבִי לְהִתָּם – ומבבל נשתרבה והלכה
לעולם. דִּיקָא נָמִי דְּתָנִי לְבָנוֹת לָהּ בֵּית בארץ
שנער, שהוא לשון יחיד, ומשמע מכך שרק
אחת מן השנים נותרה בארץ שנער – בבבל,
והיינו התנופה, בעוד שגסות הרוח עברה לעולם,
שְׂמַע מִינָהּ.

מקשה הגמרא: אֵינִי – וכי אפשר לומר כן שאין
גסות הרוח מצויה בבבל, וְהָאָמַר מִר – והרי
שנינו שִׂמְיָן לְנְסוֹת הִרוּחַ עֲנִיּוֹת, דהיינו,
שבמקום שבו גסות הרוח מצויה אף העניות
מצויה, וְעֲנִיּוֹת בְּבָבֶל הוּא דְּאִיבָא – ועניות
מצויה היא בבבל, ויש בכך סימן שאף גסות
הרוח מצויה היא בבבל.

מתרצת הגמרא: מָנָא עֲנִיּוֹת – איזו עניות היא
סימן לגסות הרוח, עֲנִיּוֹת דְּתוֹרָה – שאין גסי
הרוח זוכים לתלמוד תורה, ובבבל התורה מצויה
מאחר שאינם גסי הרוח, אך בעולם אין התורה
מצויה.

ומוכיחה הגמרא שאין התורה מצויה בעולם,
דְּכִתִּיב (שיר השירים ח ח) 'אֲחֻתִּי לִנִּי קִטְנָה
וְשִׂירָה אֵין לָהּ', ויש לדרוש הכתוב לגבי חכמים
שאין מצויים להם אנשים החפצים לתלמוד
מתורתם, וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, זו – כוונת הכתוב
למדינת עֵילָם, שְׁוֹכְתָה לְלִמּוּד – שהיו בה
חכמים כדניאל ומרדכי שלמדו תורה חרה, וְלֹא
זָכְתָה לְלִמּוּד – אך לא נמצאו בה אנשים
שהיו חפצים לתלמוד תורה מפיהם.

הגמרא שבה לבאר המידות המיוחדות לכל
אומה ומקום: עֲשָׂה קָבִים של גְבוּרָה יִרְדּוּ
לְעוֹלָם תִּשְׁעָה נְמָלוּ פְּרָסִים וְכו' ואחד לכל
העולם כולו.

עֲשָׂה קָבִים של בָּנִים יִרְדּוּ לְעוֹלָם תִּשְׁעָה
נְמָלָה מִדִּי בֹא' ואחד לכל העולם כולו.
עֲשָׂה קָבִים של בָּשָׂפִים יִרְדּוּ לְעוֹלָם תִּשְׁעָה
נְמָלָה מִצָּרִים בֹּא' ואחד לכל העולם כולו.
עֲשָׂה קָבִים של נְנֵעִים יִרְדּוּ לְעוֹלָם תִּשְׁעָה
נְמָלוּ חֲזוּרִים בֹּא' ואחד לכל העולם כולו.

עֲשָׂה קָבִים של זָנוֹת יִרְדּוּ לְעוֹלָם תִּשְׁעָה
נְמָלָה עֲרֻכָּיָא בֹא' ואחד לכל העולם כולו.
עֲשָׂה קָבִים של עֲזוֹת – ממורות, יִרְדּוּ לְעוֹלָם
תִּשְׁעָה נְמָלָה מִיֵּשֶׁן ו-שם מקום) בֹּא' ואחד לכל
העולם כולו.

עֲשָׂה קָבִים של שִׁיחָה יִרְדּוּ לְעוֹלָם תִּשְׁעָה

מתרצת הגמרא, מָנָא תוֹרָה מִדְּשִׁי תוֹרָה – אין
כוונתו של רבי יוחנן לתורה שבכתב, אלא
למדרש תורה, שהם הספרא והספרי הדורשים
הלכות מן המקראות, ומוסיפה הגמרא, וְהִנֵּי
מִלִּי שאם שונה הוא הלכות או מדרש תורה
הרי היא מקודשת, דווקא בְּדָאֻמַּר לָהּ הרי את
מקודשת לי על דעת שְׁתֵּנִינָא אָנָּא – יודע
לשנות, אֲבָל אם אָמַר לָהּ הרי את מקודשת לי
על דעת שְׁתֵּנָא אָנָּא – בעל משנה, אינה
מקודשת עַד דְּתָנִי הִילְכְתָּא – יש לו לידע גם
הלכות וגם סְפָרָא וְסִפְרֵי וְתוֹסֵפְתָא, שכן
משמעות תיבת 'נָנָא' היא שיוודע את כל אלו.

הגמרא מבארת אופנים נוספים של מקדש אשה
על תנאי: האומר לאשה הרי את מקודשת לי על
מְנָת שְׂאֵנִי תְלִמִּיד, אֵין אוֹמְרִים שעליו להיות
כְּשִׁמְעוֹן בֶּן עֲזַרְיָה וְכְשִׁמְעוֹן בֶּן זִוְסָא שנקראו
תלמידים מאחר שלא נסמכו, ולא היו בזמנם
גדולים כמותם בתורה, אֵלָּא כָּל שְׁשׂוּאָלִין
אוֹתוֹ בְּכָל מְקוֹם ו-באחד מן המקומות) דְּבָר
אֶחָד בְּלִימּוּדוֹ וְאִמְרוּ – די בכך שיכול הוא
לענות תשובה על שאלה אחת בתלמודו,
וְאִפִּילוּ אם אינו יודע להשיב אלא בְּמִסְתַּתָּא
דְּבִלָּה שפשוטה היא ואין בה עומק, מכל מקום
שם תלמיד עליו, והאשה מקודשת.

האומר לאשה הרי את מקודשת לי על מְנָת
שְׂאֵנִי חֶכֶם, אֵין אוֹמְרִים שעליו להיות חכם
כְּחִכְמֵי יִבְנֶה או כְּרַבִּי עֲקִיבָא וְחִבְרִי, אֵלָּא כָּל
שְׁשׂוּאָלִים אוֹתוֹ דְּבָר חֶכְמָה בְּכָל מְקוֹם
וְאִמְרָה – די בכך שיכול הוא לענות על שאלה
התלויה בסברא.

האומר לאשה הרי את מקודשת לי על מְנָת
שְׂאֵנִי גְבוּרָה, אֵין אוֹמְרִים שעליו להיות גיבור
כְּאִבְנֵי בֶן נָר וְכִיּוֹאֵב בֶּן צְרוּיָה, אֵלָּא כָּל
שְׁחִבְרִי מְתִירָאִים מִמֶּנּוּ מִפְּנֵי גְבוּרָתוֹ.
האומר לאשה הרי את מקודשת לי על מְנָת
שְׂאֵנִי עֲשִׂיר, אֵין אוֹמְרִים שעליו להיות עשיר
כְּרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן חִרְכֹּם וְכְרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן
עֲזַרְיָה, אֵלָּא כָּל שְׂבָנֵי עִירוֹ מְכַבְּדִים אוֹתוֹ
מִפְּנֵי עוֹשָׁרוֹ.

האומר לאשה הרי את מקודשת לי על מְנָת
שְׂאֵנִי צְדִיק, אִפִּילוּ אם הוא ידוע עתה כְּרִשְׁעָה
גְּמוּר מכל מקום הרי היא מְקוּדָּשֶׁת מספק, שיש
לחוש שְׂמָא דְּהִרָּה עתה תִּשְׁוֹכָה בְּרָעוּתוֹ,
ונמצא שצדיק גמור הוא.

האומר לאשה הרי את מקודשת לי על מְנָת
שְׂאֵנִי רִשְׁעָה, אִפִּילוּ אם הוא ידוע עתה כְּצְדִיק
גְּמוּר מכל מקום הרי היא מְקוּדָּשֶׁת מספק, שיש
לחוש שְׂמָא דְּהִרָּה עתה דְּבָר עֲבֻדָּת בּוֹכְבִּים
בְּרָעוּתוֹ, ונמצא שרשע גמור הוא.

הגמרא מבארת איזה מידות מיוחדות הן לכל
אומה ומקום: עֲשָׂה קָבִים ו-שם מידה) של
חֶכְמָה – תורה ודרך ארץ, יִרְדּוּ לְעוֹלָם, תִּשְׁעָה
נְמָלָה אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְאֶחָד – הקב הנותר, נתחלק
לכל העולם כולו.

עֲשָׂה קָבִים של יוֹפִי יִרְדּוּ לְעוֹלָם, תִּשְׁעָה
נְמָלָה יְרוּשָׁלַיִם וְאֶחָד כָּל הָעוֹלָם כּוּלוֹ.
עֲשָׂה קָבִים של עֲשִׁירוֹת יִרְדּוּ לְעוֹלָם, תִּשְׁעָה
נְמָלוּ רוֹמִיִּים קְדֻמוֹנִים וְאֶחָד כָּל הָעוֹלָם כּוּלוֹ.
עֲשָׂה קָבִים של עֲנִיּוֹת יִרְדּוּ לְעוֹלָם תִּשְׁעָה
נְמָלָה בְּכָל וְאֶחָד כָּל הָעוֹלָם כּוּלוֹ.

קידושין. פרק שני – האיש מקדש דף נ עמוד א – מתוך מהדורת טובי' צו רש"י

תוספות

1 קרוב אותו. קרא ותיקרא הוא דהא כתיב ברשא דקרא וזכר תמים וקריבנה
2 שבוין אותו. לקיים דברי נדרו: דמצוה לשמוע דברי חכמים. ואית לן
3 לאחזוקיה בחזקת מקיים מצוה ונמר בלבו לקיים דברי בית דין: שאני התם
4 דלחזקתא. כלומר איכא למימר דהא דתני מקודשת לחומרא קאמר שאניה
5 מותרת לאחר בלא גט אבל קידושין גמורים
6 לא הוו לבטל קידושין אחרים שלא יתפס
7 בה שאם בא אחר וקדשה צריכה גט אף
8 משני: אינה מקודשת. והיינו קולא: בין
9 דאתניה. שפירש תנא בפיו לאו כל כמינה
10 למיעקר תנא בדברים שבלב הואיל
11 ושמעה ולא מיתה לומר אעפ"כ אני
12 חפצה בקדש אותי בלא תנאי: ורב
13 חסדא הוה בי רב הונא. כלומר הלך לבי
14 מדרשו של רב הונא לעיין בדברי: הבא לי
15 מן החלון. מעות והיי שם מעות של הקדש
16 ושגג בעל הבית כסבור שזון חולין:
17 דלוקסקא. טסקא: והביא לו. מאותו חלון:
18 לא היה בלבי. מכיס זה אלא מכיס זה:
19 בעת"ב מעל. שהרי עשה שליח שליחותו
20 ותנן (משנה דף כ.) השליח שעשה שליחותו
21 הבעה"ב מעל: והא לא היה בלבי קאמר.
22 והנה ליה לא עשה שליחותו: למיפטר
23 נפשיה מקרבן קאמר. ושקורי קא משקר
24 אבל האי גברא חזין דטרך לעלות לארץ
25 ישראל ונאנס: לא עבד איניש כו'. קושא
26 האי כלומר דילמא האי דלא מיפטר משום
27 דלא מדיחן הוא דקאמרת הנה לו לפטור
28 עצמו בענין אחר ולומר מזיד הייתי הא לא
29 ניקא ליה למימר דמשוין נפשיה רשע:
30 גוברתי. לאחר (שהלכתי) להוציאה בשוק
31 בשליחותי נוכרתי שהם של הקדש קודם
32 שהוצאתי: שליח מעל. ובעל הבית פטור
33 דכיון שגובר לא שגגה היא גביה ושלוח
34 חייב שהוציא מעות הקדש לחולין ואילו
35 לא נזכר בעל הבית הוה רמזא מעילה
36 עליה דאיתרבי שליח למעול שולחו על דו
37 ברש פירקין (ושל דף מה) אבל השתא דאיפטר
38 בעיה רמזא מעילה אשליח בכל התורה
39 כולה דאין לומר דלבר גבירה והעושה
40 הוא מתחייב דבין לניכסיה אדעתא
41 למיסק. ופריש ליה דאדעתא דהכי עבד:
42 ולא איתדר. ולא יכול לדור או משום
43 חיסור מוונות או לא מצא דירה: והא לא
44 מיתדר ליה. והנה ליה כמאן דלא מצי
45 למיסק וזהר וביני: אי בעי הנה סליק.
46 ובדיקה קיימא מילתא ולא בטלה וביניה:
47 אי בעי לא סליק. בתמיה מי אנס:
48 דאיתליד ליה אונסא באורחא. שמע
49 שהיו ליסטים בדרך לישנא קמא לא
50 הדרין וביני דהכי קאמר דאי בעי למטרד
51 ולא יהדורי בתר שייקא הנה סליק
52 וללישנא בתרא דקא תמיה אתמוהי
53 ומשמע שלא היה לו שום עיכוב אבל אם היה לו צד עיכוב דהרי וביני: מתני' אינה מקודשת. דדוקא קאמר ליה מקום פלוני שיש לי שם אהבים ואם בא אדם
54 לומר דברים עלי בפניהם יתנו בידו: הרי היא. שם תמצאנה ואין זו קפידא: גמ' לא ממלי מילי עלי. לא יאמרו לה דבר גנאי עלי: לא ניקח ליה דליפני. שהמגרש
55 את אשתו גנאי הוא לו: מתני' תצא כבתובה. דאמר אי אפשי באשה נדרנית אבל גיטא בעיא מדבריהם מספיקא בין דלא פריש דלמא דעתיה נמי אנדרנית:
56 הפוסלין ככהנים. מפורשים בבכורות (פסוק שמין אל): גמ' בהאי גוונא. משנה שניה שם בהמדר: הבא לאשמועינן קידושין איצטריכא ליה. תנא דין כתובה אטו
57 דין קידושין: והתם. דקאי בדיני כתובות איצטריכא ליה משום כתובה ותנא המקדש אינה מקודשת אטו כתובה דבעי למיתני כסיפא כנסה סתם תצא בלא כתובה:
58 מתני' ככלוגות. דורנות שדרך חתן לשלוח לארסות:

יקריב אותו מלמד שבוין אותו יכול בעל כרחו תלמוד
לומר לרצונו הא פיצד כופין אותו עד שיאמר רוצה אני
ואמאי הא בלביה לא ניקחא ליה אלא לאו משום
דאמרין דברים שבלב אינן דברים ודילמא שאני התם
דאנן סהדי דניחא ליה בכפרה אלא מסיפא וכן אתה
מוציא בגיטא נשים ושהורי עבדים כופין אותו עד

שיאמר רוצה אני ואמאי הא בלביה לא ניקחא ליה אלא לאו משום דאמרין דברים שבלב
אינן דברים ודלמא שאני התם משום דמצוה לשמוע דברי חכמים אלא אמר רב יוסף מהכא
המקדש את האשה ואמר כסבור הייתי שהיא כהנת והרי היא לוי' ונמצאת כהנת עניה
והרי היא עשירה עשירה והרי היא עניה מקודשת מפני שלא הטעתו ואמאי הא קאמר כסבור
הייתי אלא משום דאמרין דברים שבלב אינן דברים אמר ליה אבני דלמא שאני התם
דלחזקתא אלא אמר אבני מהכא כבולס אע"פ שאמרה בלבי היה להתקדש לו אעפ"כ אינה
מקודשת ואמאי הא קאמרה בלבי היה ודלמא שאני התם דכיון דאתניה לאו כל כמינה
דעקרא לה לתנאיה אלא אמר רב חייא בר אבין עובדא הוה בי רב חסדא ורב חסדא בי רב
הונא ופשטוה מהא האומר לשלוחו הבא לי מן החלון או מן הדלוקסקא והביא לו אע"פ
שאמר בעל הבית לא היה לי בלבי אלא על זה בין שהביא לו מזה בעל הבית מעל ואמאי
הא קאמר בלבי אלא לאו משום דאמרין דברים שבלב אינן דברים ודלמא שאני התם
דלמיפטר נפשיה מקרבן קאתי הוה ליה למימר מזיד הוה לא עבד איניש דמשוין נפשיה רשעא
הוה ליה לומר נזכרתי (דתנן) נזכר בעל הבית ולא נזכר שליח שליח מעל ההוא גברא דזבנינהו
לניכסיה אדעתא למיסק לארעא דישאל סליק ולא איתדר ליה אמר רבא כל דסליק אדעתא
למידר הוא והא לא איתדר ליה איכא דאמרי אדעתא למיסק והא סליק ליה ההוא גברא
דזבנינהו לניכסיה אדעתא למיסק לארץ ישראל לסוף לא סליק אמר רב אשי אי בעי סליק
איכא דאמרי אי בעי לא סליק מאי פנייהו איכא פנייהו דאיתליד אונסא באורחא: מתני'
האומר לשלוחו צא וקדש לי אשה פלונית במקום פלוני והלך וקדשה במקום אחר אינה
מקודשת הרי היא במקום פלוני וקדשה במקום אחר הרי זו מקודשת: גמ' ותנן נמי גבי גיטין
האומר תנו גט זה לאשתי במקום פלוני ותננו לה במקום אחר פסול הרי היא במקום פלוני
ותננו לה במקום אחר כשר וצריכא דאי אשמעינן גבי קידושין במקום דלקורבה קאתי בהאי
אתרא רחמו לי ולא ממלי מילי עליו בהאי אתרא סנו לי ממלי מילי עליו אבל גבי גיטין
דלרעוה קאתי אימר לא איכפת ליה ואי אשמעינן גבי גירושין בהאי אתרא ניקחא ליה דניבוי
בהאי אתרא לא ניקחא ליה אבל גבי קידושין אימא לא איכפת ליה צריכא: מתני' המקדש
את האשה על מנת שאין עליה נדרים ונמצאו עליה נדרים אינה מקודשת כנסה סתם ונמצאו
עליה נדרים תצא שלא בכתובה על מנת שאין עליה מומין ונמצאו בה מומין אינה מקודשת
כנסה סתם ונמצאו בה מומין תצא שלא בכתובה שכל המומין הפוסלין ככהנים פוסלין בנשים:
גמ' ותנן נמי גבי כתובות כי האי גוונא הכא קידושין איצטריכא ליה תנא כתובות אטו
קידושין התם כתובות איצטריכא ליה תנא קידושין אטו כתובות: מתני' המקדש שתי נשים
בשונה פרוטה או אשה אחת בפחות משונה פרוטה אף על פי ששלח סכלוגות לאחר מבאן
אניה

ומשמע שלא היה לו שום עיכוב אבל אם היה לו צד עיכוב דהרי וביני: מתני' אינה מקודשת. דדוקא קאמר ליה מקום פלוני שיש לי שם אהבים ואם בא אדם
לומר דברים עלי בפניהם יתנו בידו: הרי היא. שם תמצאנה ואין זו קפידא: גמ' לא ממלי מילי עלי. לא יאמרו לה דבר גנאי עלי: לא ניקחא ליה דליפני. שהמגרש
את אשתו גנאי הוא לו: מתני' תצא כבתובה. דאמר אי אפשי באשה נדרנית אבל גיטא בעיא מדבריהם מספיקא בין דלא פריש דלמא דעתיה נמי אנדרנית:
הפוסלין ככהנים. מפורשים בבכורות (פסוק שמין אל): גמ' בהאי גוונא. משנה שניה שם בהמדר: הבא לאשמועינן קידושין איצטריכא ליה. תנא דין כתובה אטו
דין קידושין: והתם. דקאי בדיני כתובות איצטריכא ליה משום כתובה ותנא המקדש אינה מקודשת אטו כתובה דבעי למיתני כסיפא כנסה סתם תצא בלא כתובה:
מתני' ככלוגות. דורנות שדרך חתן לשלוח לארסות:

חוששין

לסבלנות. פי' בקונטרס ששידך האשה ונתרצית וקדם קודם הקידושין ושלח סבלנות בעדים חוששין שמא לשם קידושין שלח משמע מתוך פירושו דחוששין שמא מחמת קידושין הם ולכך נקט בלשונו שידך דאליב לא הוו קידושין דמנא דעצה כדאמר בפ"ק (פס"ל דף א') גבי נתן לה

קידושין ולא פירש וקשה להר"ם וכי שידך מאי הוה וקא בעינו שזיבר מעגן לעגן ובאותו עגן לכך נראה לפרש חוששין כלומר כיון ששלח לה סבלנות חוששין שמא קידשה כבר וכן משמע בסמוך דקאמר באתרא דמקדשי והדר כתבי בתובה חוששין והתם על פרוח צריך לומר דחוששין שמא קידש כבר דלשון חוששין שמא לשם קידושין שלח לא שייך דקא פשיטא דלא שילח לה הכתובה לשם קידושין. ח"ג מקדשי והדר מסבלי פשיטא. דמקדשת כלומר היכא דשלח סבלנות קודם הקידושין דמקדשת דדלמא לשם קידושין שלח וי"מ פשיטא דמקדשת דאמר דקידשה כבר והוי כמו שפירשתי ומשני לא צריכא דרובא מקדשי והדר מסבלי ומיעוטא מסבלי והדר מקדשי מהו דתימא נידחש למיעוטא פי' ולא תהא מקדשת קמ"ל דאזלינן בתר רובא ותהא מקדשת וקשה דהכי קאמר נידחש למיעוטא והוי להקל מיהו אין זו קדשיא דה"ג אשכחן בבמה דרבנן ויטין דה"י חוששין שמא במי מילין כתבו והוי חששא להקל והוי גיטא מכל וכל וכן בריש פ' אחד דיני ממונות (פסחים דף כ"ב.) שטר שכתוב בו זמנו בשבת או בעשרה בתשרי כשר חוששין שמא אחרוהו וכתבוהו וי"ח גרס איפכא לא צריכא דרובא מסבלי והדר מקדשי ומיעוטא מקדשי והדר מסבלי מהו דתימא לא נידחש למיעוטא פירוש שלא תהא מקדשת קמ"ל דחוששין למיעוטא ותהא מקדשת והשתא נידחש דחוששין למיעוטא משום חומר דאסור אשת איש והשתא קא דקאמר רב פפא באתרא דמקדשי והדר מסבלי היינו שמיעוטא מקדשי והדר מסבלי ואפ"ה חוששין למיעוטא מסבלי והדר מקדשי היינו שכולם מסבלי והדר מקדשי אך ר"י מצא כתוב גירסא אחרת מסבלי והדר מקדשי פשיטא דלא חוששין ואינה מקדשת לא צריכא דרובא מסבלי והדר מקדשי ומיעוטא מקדשי ותהא מהו דתימא נידחש למיעוטא ותהא מקדשת קמ"ל:

לא תקח. פי' לא יתא לה ליקדחין בה תימא אם לא תקח משמע שאין ליקדחין תופסים בה א"כ אמאי תפסי קידושין בחיבי להו בגון אלמנה לכ"ג וגרשה וחלוצה לכתן הדיט קא כתיב בן לא תקח וי"ל דלא ממשמעת דלא תקח דרש"י אלא משמע ליה דה"פ דקרא

ואשה אל אחותה לא תקח בבת אחת פירוש לכל אחת נחת יש דין אחות אשה ואסורה ואחות אשה נפקא לן בפרק האומר (קדושין דף סו:) דאין קידושין תופסין בה דחייבי ברייתא היא:

א' הכי היינו דכתיב ונכרתו הנפשות העושות מקרב עמם אי קידושין לא תפסי ברת מי מחייב. וקשה דאמרין ביבמות פרק ארבעה אחין (דף כח.) גבי שלשה אחים שנים מהם נשואים לב' אחיות דרבי שמעון פוטר בשתייהן מן החליצה ומן היבום שנאמר אשה אל אחותה לא תקח לצרור בשעש צרות זו לזו אלמא משמע אע"ג דקידושין לא תפסי יש בהם ברת כיון שפוטר אותם מן החליצה ומן היבום וי"ל דשאני התם דליקא למיפרך בדפרקין הקא ברת מי מחייב דבלא הקידושין נמי איכא ברת דקא פגע באשת אחיו שלא במקום מצוה:

אינה מקדשת שמחמת קידושין הראשונים שלח וכן קמן שקידש: גמ' וצריכא דאי אשמעינן שוה פרוטה אידי דקא נפיק ממונא מיניה טעי אבל פחות משוה פרוטה אימא יודע שאין קידושין תופסין בפחות משוה פרוטה וכי קא משדר סבלנות אדעתא דקידושין קא משדר ואי אשמעינן הני תרתי משום דבין פרוטה לפחות משוה פרוטה לא קים להו לאינשי אבל קמן שקידש הכל וידעין שאין קידושין קמן כלום אימא כי קא משדר סבלנות אדעתא דקידושין קא משדר קא משמע לן איתמר רב הונא אמר חוששין לסבלנות וכן אמר רבה חוששין לסבלנות אמר רבה ומוחבינן אשמעתין אף על פי ששלח סבלנות לאחר מבאן אינה מקדשת אמר ליה אביי התם דקדמני מעמא שמחמת קידושין הראשונים שלח איכא דאמר רבה מנא אמנא לה דקדמני מעמא שמחמת קידושין הראשונים שלח הכא הוא דטעי קא בעלמא הוו קידושין ואביי לא מביעיא קאמר לא מביעיא בעלמא דלא נחית לתורת קידושין כלל אלא אפילו הכא דנחית לתורת קידושין אימא הוו קידושין קא משמע לן מאי הוי עלה אמר רב פפא באתרא דמקדשי והדר מסבלי חוששין מסבלי והדר מקדשי לא חוששין מקדשי והדר מסבלי פשיטא לא צריכא דרובא מקדשי והדר מסבלי ומיעוטא מסבלי והדר מקדשי מהו דתימא נידחש למיעוטא קא משמע לן בעא מיניה רב אחא בר רב הונא מרבא הוחזק שטר כתובה בשוק מהו אמר ליה וכי מפני שמחזיק שטר כתובה בשוק נחזיק בה באשת איש מאי הוי עלה אמר רב אשי באתרא דמקדשי והדר כתבי כתובה חוששין כתבי והדר מקדשי לא חוששין מקדשי והדר כתבי פשיטא לא צריכא דלא שכיח ספרא מהו דתימא ספרא הוא דאתרמי קא משמע לן: מתני' המקדש אשה ובתה או אשה ואחותה באחת אינן מקודשות ומעשה בחמש נשים וכן שתי אחיות וליקט אדם אחד כלכלה של תאנים ושלחן היתה ושל שביעית היתה ואמר הרי כולכם מקודשות לי בכלכלה זו וקיבלה אחת מהן ע"י כולן ואמרו חכמים אין אחיות מקודשות: גמ' מנהי מילי אמר רמי בר חמא דאמר קרא אשה אל אחותה לא תקח לצרור התורה אמרה בשעה שנעשו צרות זו לזו לא יהא לו ליקוחים אפי' באחת מהם אמר ליה רבא אי הכי היינו דכתיב ונכרתו הנפשות העושות מקרב עמם אי קידושין לא תפסי בה ברת מי מחייב אלא אמר רבא קרא בזה אחר זה ומתניתין דרבה דאמר רבה כל שאינו בזה אחר זה אפי' בבת אחת אינו גופא אמר רבה כל שאינו בזה אחר זה אפי' בבת אחת אינו איחיה אביי

המורה
אחיות וליקט אדם אחד כלכלה של תאנים ושלחן היתה ושל שביעית היתה ואמר הרי כולכם מקודשות לי בכלכלה זו וקיבלה אחת מהן ע"י כולן ואמרו חכמים אין אחיות מקודשות: גמ' מנהי מילי אמר רמי בר חמא דאמר קרא אשה אל אחותה לא תקח לצרור התורה אמרה בשעה שנעשו צרות זו לזו לא יהא לו ליקוחים אפי' באחת מהם אמר ליה רבא אי הכי היינו דכתיב ונכרתו הנפשות העושות מקרב עמם אי קידושין לא תפסי בה ברת מי מחייב אלא אמר רבא קרא בזה אחר זה ומתניתין דרבה דאמר רבה כל שאינו בזה אחר זה אפי' בבת אחת אינו גופא אמר רבה כל שאינו בזה אחר זה אפי' בבת אחת אינו איחיה אביי

המורה
אחיות וליקט אדם אחד כלכלה של תאנים ושלחן היתה ושל שביעית היתה ואמר הרי כולכם מקודשות לי בכלכלה זו וקיבלה אחת מהן ע"י כולן ואמרו חכמים אין אחיות מקודשות: גמ' מנהי מילי אמר רמי בר חמא דאמר קרא אשה אל אחותה לא תקח לצרור התורה אמרה בשעה שנעשו צרות זו לזו לא יהא לו ליקוחים אפי' באחת מהם אמר ליה רבא אי הכי היינו דכתיב ונכרתו הנפשות העושות מקרב עמם אי קידושין לא תפסי בה ברת מי מחייב אלא אמר רבא קרא בזה אחר זה ומתניתין דרבה דאמר רבה כל שאינו בזה אחר זה אפי' בבת אחת אינו גופא אמר רבה כל שאינו בזה אחר זה אפי' בבת אחת אינו איחיה אביי

המורה
אחיות וליקט אדם אחד כלכלה של תאנים ושלחן היתה ושל שביעית היתה ואמר הרי כולכם מקודשות לי בכלכלה זו וקיבלה אחת מהן ע"י כולן ואמרו חכמים אין אחיות מקודשות: גמ' מנהי מילי אמר רמי בר חמא דאמר קרא אשה אל אחותה לא תקח לצרור התורה אמרה בשעה שנעשו צרות זו לזו לא יהא לו ליקוחים אפי' באחת מהם אמר ליה רבא אי הכי היינו דכתיב ונכרתו הנפשות העושות מקרב עמם אי קידושין לא תפסי בה ברת מי מחייב אלא אמר רבא קרא בזה אחר זה ומתניתין דרבה דאמר רבה כל שאינו בזה אחר זה אפי' בבת אחת אינו גופא אמר רבה כל שאינו בזה אחר זה אפי' בבת אחת אינו איחיה אביי

מכל מקום **אֵינָהּ מְקוּדָּשֶׁת**, ואין אומרים שידוע הוא שאין קידושין חלים בפחות משהו פרוטה, ולפיכך חפץ לקדשה עתה במתנה זו, אלא יש לומר **שֶׁמִּחְמַת קידושין הֵרָאשׁוּנִים שָׁלָה** – שסבור שחלו קידושין הראשונים, ולפיכך אין כוונתו לשלוח סבלונות אלו לשם קידושין אלא לשם מתנה.

וְכֵן קָטָן שְׁקִידָשׁ – וכן הוא הדין באדם שקידש אשה בקטנותו, ולאחר שגדל שלח לה סבלונות, שאין לו מור שידוע שאין קידושין קטן חלים, ולפיכך שלח לה עתה מתנות אלו בתורת קידושין, אלא סבור שחלו קידושין הראשונים, ושולח לה סבלונות אלו לשם מתנה.

גמרא

הגמרא מבארת מדוע הוצרכה המשנה לכתוב דין זה בשלשה אופנים שונים: **וְצָרִיכָא** – המשנה הוצרכה להשמיענו הדין שאין כוונת החתן לשלוח סבלונות לשם קידושין אלא לשם מתנה, בשלשה אופנים: האחד, באדם שקידש שתי נשים בפרוטה אחת. השני, באדם שקידש אשה אחת בפחות משהו פרוטה. והשלישי, באדם שקידש אשה בקטנותו.

דְּאִי אֲשַׁמְעִינוּ שְׁוֵה פְרוּטָה – אילו היתה המשנה משמיעה הדין רק באדם שקידש שתי נשים בפרוטה, היה מקום לומר **דְּאִידִי דְּקָא נְפִיק מִמּוֹנָא מִיְנֵיהּ טַעַי** – מאחר שיצאה פרוטה שלימה מרשותו טועה וסובר שחלו הקידושין, אף שכל אחת מן הנשים קיבלה פחות משהו פרוטה, ולפיכך אינו שולח הסבלונות לשם קידושין אלא לשם מתנה, **אֲכָל** המקדש אשה בפחות משהו פרוטה, **אֵימָא** – היה מקום לומר, שידוע הוא שֶׁאֵין קידושין תּוֹפְסִין בַּפְּחוֹת מִשְׁוֵה פְרוּטָה, ועל כן, **כִּי קָא מְשַׁדֵּר סַבְלָוֹנֹת אֲדַעְתָּא דְּקִידוּשִׁין קָא מְשַׁדֵּר** – כוונתו לשלוח הסבלונות לשם קידושין, ולפיכך הוצרכה המשנה להשמיענו שגם בזה אדם טועה, וסובר שניתן לקדש אשה בפחות משהו פרוטה, ועל כן אינו שולח הסבלונות לאחר מכן לשם קידושין אלא לשם מתנה.

וְאִי אֲשַׁמְעִינוּ הֵנִי תְּרַתִּי – ואילו היתה המשנה משמיעה הדין רק בשני אופנים אלו, היה מקום לומר שרק באופנים אלו אדם טועה, **מִשּׁוּם דְּכֵין פְּרוּטָה לְפָחוֹת מִשְׁוֵה פְּרוּטָה לֹא קִים לְהוּ לְאִנְיָשִׁי** – אין האנשים בקיאים בדין שאשה מתקדשת דוקא בפרוטה ולא בפחות מפרוטה, ולפיכך טועה הוא וסובר שחלו הקידושין בעבר, ואינו שולח עתה את הסבלונות לשם קידושין, **אֲכָל קָטָן שְׁקִידָשׁ אִשָּׁה, הֲרִי הִכָּל יוֹדְעִין שְׁאֵין קִידוּשִׁי קָטָן כְּלוּם, אֵימָא** – היה מקום לומר, **כִּי קָא מְשַׁדֵּר סַבְלָוֹנֹת אֲדַעְתָּא דְּקִידוּשִׁי קָא מְשַׁדֵּר** – שנתכוין לשלוח הסבלונות לשם קידושין, **קָא מְשַׁמַּע לָן שִׁישּׁוֹנָם אֲנָשִׁים הַטּוּעִים** גם בזה, וסבורים הם שחלו הקידושין שעשו בקטנותם, ואינם שולחים הסבלונות לשם קידושין אלא לשם מתנה.

מאחר שנתבאר במשנה שאין לחשוב שאדם שולח סבלונות לשם קידושין, מביאה הגמרא ענין הדומה לזה: **אֵיתִּמֵּר** – נאמר דין בבית

המדרש. **רַב הוּנָא אָמַר חוֹשְׁשִׁין לְסַבְלָוֹנֹת, וְכֵן אָמַר רַבָּה חוֹשְׁשִׁין לְסַבְלָוֹנֹת**. דהיינו, אדם שנשדך עם אשה ועדיין לא קידשה, ולאחר מכן שלח לה מתנות בפני עדים, יש לחשוב שכונתו לקדשה במתנות אלו, ולפיכך, אם לאחר קבלת המתנות נתקדשה לאדם אחר, יש להצריכה גט משניהם.

הגמרא מקשה על דין זה מדברי המשנה: **אָמַר רַבָּה וּמוֹתְבִינֵי אֲשַׁמְעִינוּ** – יש להקשות על דין זה שאמרת. שהרי שנינו במשנה שאדם שקידש אשה בפחות משהו פרוטה, **אֵף עַל פִּי שְׁשָׁלָה סַבְלָוֹנֹת לְאַחֵר מִכָּאֵן אֵינָהּ מְקוּדָּשֶׁת**, מאחר שאין כוונתו לשלחם בתורת קידושין אלא בתורת מתנה. ואם כן יש לומר כן גם באדם השולח סבלונות למשדוכתו, שאין כוונתו לשלחם לשם קידושין אלא לשם מתנה.

מתרצת הגמרא: **אָמַר לִיה אֲבִי לְרַבָּה, הָתָם בְּרִיקְתִּי מַעְקָא** – במשנה ישנו טעם לומר שלא שלח לשם קידושין, כיון שיש תלות **שֶׁמִּחְמַת קידושין הֵרָאשׁוּנִים שָׁלָה**, שהרי סבור הוא שחלו הקידושין שקידשה מקודם לכן, ולפיכך אינו מכין עתה לקדשה אלא ליתן לה מתנות, אך אדם שנשדך עם אשה ועדיין לא קידשה, יש לחשוב שחפץ הוא לקדשה עתה במתנות אלו.

הגמרא מביאה דעת 'יש אומרים', הסוברים שרבה מביא הוכחה לדבריו ממשנתו: **אֵיכָא דְּאָמְרֵי אָמַר רַבָּה מָנָא אֲמִינָא לָהּ** – יש אומרים שלא הקשה רבה על דבריו מן המשנה, אלא אדרבה הביא משם הוכחה לדבריו. **בְּרִיקְתִּי מַעְקָא** – שהרי במשנה מבואר שהטעם שאין חוששים לקידושין, מאחר שיש תלות **שֶׁמִּחְמַת קידושין הֵרָאשׁוּנִים שָׁלָה** לה מתנות אלו, וממילא ניתן לדייק מכך, שדווקא **הָכָא** – במשנה, העוסקת באופן שקידשה מקודם לכן, הוא דַּמְעָי – טועה הוא, וסובר שחלו קידושין הראשונים, ולפיכך שולח לה עתה לשם מתנה, **הָא בְּעָלְמָא הָווּ קִידוּשִׁין** – אבל באדם שעדיין לא קידש, יש לומר ששולח הסבלונות לשם קידושין.

דוחה הגמרא: **וְאֲבִי, לֹא מִיִּבְעִיא קְאָמֵר** – אביי סובר שאין להוכיח כן מדברי המשנה, מאחר שיתכן שהמשנה נוקטת בדרך 'אין צריך לומר'. דהיינו, **לֹא מִיִּבְעִיא בְּעָלְמָא דְּלֹא נָחִית לְתוֹרַת קִידוּשִׁין כָּלָל** – אין צריך לומר שאדם השולח מתנה למשדוכתו אינו מעלה על דעתו כלל ליתנה לשם קידושין, **אֲלֵא אֲפִילוּ הָכָא הִנְחִית לְתוֹרַת קִידוּשִׁין** – אלא אף במשנתו שכבר חפץ היה לקדשה מקודם לכן, **אֵימָא הָווּ קִידוּשִׁין** – והיה מקום לומר שנזכר שלא חלו קידושיו הראשונים, ולפיכך חפץ הוא לקדשה עתה במתנות אלו, **קָא מְשַׁמַּע לָן** שאין זה כך, אלא עדיין בטעותו הוא עומד, וסובר שחלו קידושין הראשונים, ולפיכך אין בדעתו לקדשה עתה בנתינת הסבלונות.

מבררת הגמרא: **מֵאֵי הָווּ עֲלָה** – כיצד יש לפסוק להלכה בענין חוששין לסבלונות. **אָמַר רַב פֶּפְא, בְּאִתְרָא דְּמִקְדָּשִׁי וְהָרִי מִסְּכָלִי** – במקום שבו המנהג לקדש תחילה את האשה ולאחר

מקשה הגמרא: **מִקְדָּשִׁי וְהָרִי מִסְּכָלִי פְּשִׁיטָא** – במקום שבו נוהגים כולם לקדש תחילה ולאחר מכן לשלוח מתנות, פשוט הדבר שאם שלח מתנות תחילה יש לחוש ששלחם לשם קידושין, ומדוע הוצרך רב פפא להשמיענו דין זה. מתרצת הגמרא: **לֹא צָרִיכָא** – אכן אין צריך להשמיע דין זה אלא באופן דְּרוּבָא מִקְדָּשִׁי וְהָרִי מִסְּכָלִי וּמִיְעוּטָא מִסְּכָלִי וְהָרִי מִקְדָּשִׁי – שרוב אנשי המקום מקדשים ולאחר מכן שולחים מתנות, אך ישנו מיעוט השולח מתנות קודם הקידושין, **מֵהוּ דְּתִימָא נִחוּשׁ לְמִיְעוּטָא** – שמה תאמר שנסמך על כך שאדם זה הוא מן המיעוט השולחים מתנות תחילה, ולפיכך נאמר שאין כוונתו לקדשה בסבלונות אלו, **קָא מְשַׁמַּע לָן** שאי אפשר לומר כן, אלא יש לומר שאדם זה נוהג כרוב אנשי מקומו המקדשים קודם שליחת המתנות, ולפיכך יש לחשוב שנתכוין לקדשה במתנות אלו.

הגמרא מביאה דין נוסף לגבי ספק קידושין, התלוי במנהג אנשי המקום: **בְּעָא מִיְנֵיהּ** – שאל **רַב אֲחָא בַר רַב הוּנָא מִרְבָּא, הוֹחֵק שְׁמֵר בְּתוֹכָהּ בְּשׂוֹק מֵהוּ** – אם ראו עדים ביד אדם שטר כתובה על שם אשה פלונית, האם יש ללמוד מכך שמקודשת היא לו. **אָמַר לִיה וְכִי מִפְּנֵי שְׁמִיחָא אִדָּם זֶה בְּשִׁטְר בְּתוֹכָהּ בְּשׂוֹק נְחוּקִי בָּהּ** – באשה זו, **בְּאִשָּׁת אִישׁ, הֲרִי יתכן שעדיין לא קידשה אלא הכין השטר ליתן לה** לאחר הקידושין.

מֵאֵי הָווּ עֲלָה – כיצד יש לפסוק להלכה בשאלה זו. **אָמַר רַב אִשִּׁי, בְּאִתְרָא דְּמִקְדָּשִׁי וְהָרִי בְּתוֹכָהּ בְּשׂוֹק** – במקום שבו נוהגים לקדש תחילה ולאחר מכן לכתוב שטר כתובה, **תִּישְׁיָנָא** – יש לחשוב ששאר זה מקודשת, אך במקום בו **בְּתוֹכָהּ וְהָרִי מִקְדָּשִׁי** – כותבים תחילה שטר כתובה ולאחר מכן מקדשים האשה, **לֹא תִישְׁיָנָא** – אין לחשוב שמקודשת, אלא יש תלות שהכין שטר זה ליתן לה לאחר שיקדשה.

מקשה הגמרא: **מִקְדָּשִׁי וְהָרִי בְּתוֹכָהּ פְּשִׁיטָא** – במקום שבו נוהגים לקדש תחילה ולאחר מכן לכתוב שטר כתובה, פשוט הדבר שאם יש שטר כתובה לפנינו עלינו לחשוב שכבר נתקדשה האשה, ומדוע יש צורך להשמיענו דין זה.

מתרצת הגמרא: **לֹא צָרִיכָא** – אכן אין צורך להשמיענו דין זה, אלא באופן דְּלֹא שְׂבִיבָה סְפָרָא – שאין הסופר שכותב את השטרות מצוי במקום זה תמיד. **מֵהוּ דְּתִימָא סְפָרָא הוּא דְּאִתְרָמִי** – שמה תאמר שנודמע הסופר למקום זה קודם הקידושין, ומיידר הבעל לכתוב שטר כתובה קודם שילך הסופר אף שלא קידש עדיין את האשה, **קָא מְשַׁמַּע לָן** שאין אומרים כן, אלא תולים שנהג כמנהג אנשי המקום המקדשים תחילה ולאחר מכן כותבים הכתובה, ולפיכך יש לחשוב ששאר זה מקודשת.

שנינו בתוספתא (דמאי פ"ח ה"י), שאדם המְקַדֵּשׁ בְּמַעֲשֵׂר – שמפריש מעשר ראשון מפירותיו יותר משיעור עשירית, הדין הוא שפירותיו מְתוּקִינִים – הפירות שהפריש מהם מעשר זה נתקנו מאיסור טבל, ומותרים באכילה לכל אדם, וּמַעֲשֵׂרוֹתָיו מְקוּלָּקְלִין – אך המעשר עצמו מקולקל, שמאחר והפריש יותר מחיובו לא חל שם מעשר אלא על עשירית מן הפירות, ושאר הפירות שהפריש נשארו בטבלם, נמצא, שפירות אלו שהפריש מקצתם טבל ומקצתם מעשר, ואסורים הם לכל עד שיתוקנו.

עתה מבאר אב"י כיצד יש להקשות מכאן על דברי רבה: וְאִמָּא – מדוע נתקנו שאר הפירות בהפרשה זו, וְאִמָּא – נאמר בזה את הכלל שאמר רבה, שְׁכָל דבר שְׁאִינוּ חל בְּזֶה אַחֵר זֶה, אֲפִילוּ בְּבֵית אֶחָת אִינוּ יָכוֹל לַחֲלוֹל כֻּלָּל, ומאחר שלא ניתן להפריש יותר מעשירית בזה אחר זה, שאם הפריש אדם עשירית מן הפירות למעשר ראשון, אינו יכול לשוב ולהפריש פירות נוספים לשם מעשר, לפיכך יש לומר שאף כשמפריש חומש בבית אחת מן הפירות לא תחול הפרשתו כלל, וישארו כל פירותיו טבל גמור.

מתרצת הגמרא: אִמָּר לִיה רבה לאב"י, שְׁאִנִּי מַעֲשֵׂר דְאִיתִיהּ לְחֻצָּאִים – שונה הדבר לגבי מעשר, מאחר שניתן להפרישו לחצאין, דְאִי אִמָּר תַּתְקַדֵּשׁ פְּלָנָא דְחִיפְתָּא קְדִישָׁה – שרשאי אדם ליטול חומש מן התבואה ולומר שמפריש חצי מכל גרגר חיטה לשם מעשר, ולפיכך, אף כאשר מפריש חומש מפירותיו בסתם, יש לפרש שכונתו להפריש חצי מכל פרי לשם מעשר, בעוד שהחצי הנותר בטיבלו הוא עומד, ונמצא שטבל ומעשר מערבים בו זה.

הגמרא מקשה על דברי רבה ממעשר בהמה: וְהָרִי מַעֲשֵׂר בְּהֵמָה, דְּלִבְיָא לְחֻצָּאִין – אין בו דין חצאים, שאין אדם יכול להפריש שתי בהמות מתוך עשרה, ולומר שיחול שם מעשר על מחצית מכל בהמה, וְלִבְיָא בְּזֶה אַחֵר זֶה – ואף אין חלה בו הפרשה בזה אחר זה, שאם יקרא אדם שם "עשירי" לבהמה האחת עשר לאחר שקרא שם עשירי לבהמה העשירית אין בדבריו כלום, ואף על פי כן אִמָּר רַבָּא שאם יִצְאֻ שְׁנֵים בְּעֶשְׂרִי – בשעה שהעביר הבהמות בשער למנותן למעשר בהמה, יצאו שתי הבהמות יחדיו במנין העשירי, וְקָרָא עֶשְׂרִי – וקרא הבעלים שם עשירי על שתיהן, עֶשְׂרִי וְאַחַד עֶשְׂרִי מְעוֹרְבִים זֶה בְּזֶה – חל שם מעשר על אחת מהן, אלא שמעורבת היא עם הבהמה האחת עשר. ומדוע, הרי לדברי רבה מאחר שאין שם מעשר חל עליהן בזה אחר זה, אינו יש לומר שבבת אחת לא יחול שם מעשר אף על אחת מהן.

מתרצת הגמרא: שְׁאִנִּי מַעֲשֵׂר בְּהֵמָה דְאִיתִיהּ בְּמַעֲשֵׂר – שונה הדבר לגבי מעשר בהמה, מאחר שחלה הפרשה אף בטעות. דְּתֵּנִן – שהרי שנינו (בכורות ס:) שאם טעה בעל הבהמות וקָרָא לְכֶבֶשׂ שִׁיצָא תְּשִׁיעִי בשם עֶשְׂרִי, וְלְעֶשְׂרִי שִׁיצָא אַחֲרָיו קֵרָא תְּשִׁיעִי, וְלֹא אֶחָד עֶשְׂרִי שִׁיצָא לאחר שניהם קרא עֶשְׂרִי, שְׁלֹשָׁתָן מְקוּדָשִׁין, ומאחר שחלה קדושת מעשר על העשירי אף כשקרא בשם תשיעי, לפיכך יש לומר שחלה

עליו אף כאשר יצא האחד עשר עמו, ואין אומרים בזה את הכלל ש'כל שאינו בזה אחר זה אפילו בבית אחת אינו'.

הגמרא מקשה על דברי רבה מחלות תודה: הָרִי חֲלוֹת תוֹדָה לְיִתְיָא בְּמַעֲשֵׂר – אין חלה עליהן קדושה בטעות, שאם שחט קרבן תודה על ארבעים חלות ונתכוין למין מסוים ונמצא שהן ממין אחר אינן קדושות, וְלִיתָא נָמִי בְּזֶה אַחֵר זֶה – ואף אין חלה עליהן קדושה בזה אחר זה, שאם הפריש ארבעים חלות ושחט עליהן את קרבן התודה, ולאחר מכן הפריש ארבעים חלות נוספות, אין קדושה חלה עליהן, וְאִיתָמַר – נאמר בבית המדרש, שנחלקו חכמים לגבי תוֹדָה שְׁנִשְׁחָטָה עַל שְׁמוֹנִים חֲלוֹת – שהביא עם הקרבן לעזרה שמונים חלות, מה דין חלות אלו. הִזְקִיָּה אִמָּר קְדִישִׁי לֶה אֲרֻבָּעִים מִתּוֹךְ שְׁמוֹנִים – חלה קדושה על ארבעים מתוך השמונים כדן חלות תודה, ויצא המביאן ידי חובתו, אלא שמעורבת הן עם ארבעים החלות הנוספות של חולין, וְרַבִּי יוֹחָנָן אִמָּר לֹא קְדִישִׁי לֶה אֲרֻבָּעִים מִתּוֹךְ שְׁמוֹנִים – אין חלה קדושה כלל על חלות אלו, מאחר שהפריש יותר מכשיעור.

וסבר אב"י, שחזקיה ורבי יוחנן נחלקו בסברת 'כל שאינו בזה אחר זה אפילו בבית אחת אינו', שחזקיה אינו סובר לכלל זה, ולפיכך אמר שאף שאין אדם יכול להקדיש שמונים חלות בזה אחר זה, מכל מקום כשמפרישן כאחת קדשו ארבעים מתוך שמונים, ורבי יוחנן סובר לכלל זה, ולפיכך אמר שכשמפריש שמונים כאחת לא חלה קדושה כלל בחלות אלו. ונמצא, שחזקיה שהיה רבו של רבי יוחנן, אינו סובר את הכלל שאמר רבה.

מתרצת הגמרא: לֹא אִיתָמַר עֲלֶיהָ – וכי לא נאמר על מחלוקת זו, שְׁאִמָּר רַבִּי הוֹשֵׁעַ בֶּן לִוִּי שיש להעמיד את מחלוקתם באופן כזה: הַכֹּל מוֹדִים כֹּל הֵיכָא דְאִמָּר קְדִישִׁי לֶה אֲרֻבָּעִים מִתּוֹךְ שְׁמוֹנִים קְדִישִׁי – לדעת הכל אם מפרש את דבריו שאין כוונתו להקדיש אלא ארבעים חלות מתוך השמונים, אין הקדושה חלה אלא על ארבעים חלות, ומעורבות הן עם ארבעים החלות הנותרות של חולין. וכמו כן הכל מודים שאם אמר לא יקדישו אֲרֻבָּעִים אִלָּא אִם בֶּן קְדִישִׁי שְׁמוֹנִים, שחפץ הוא להקדיש את כל שמונים החלות לקרבן, ומתנה שאם לא תחול קדושה על כולן אינו רוצה שתחול על ארבעים בלבד, לֹא קְדִישִׁי – אין חלה קדושה כלל על אחת מהן, וכסברת רבה שכל שאינו חל בזה אחר זה על שתיהן אינו חל כאחת כלל. לֹא נִחְלְקוּ חֻזְקִיה ורבי יוחנן אִלָּא במקדיש שמונים חלות בְּכֻתָּם – שאינו מפרש כוונתו. מִר – חזקיה סָבַר, שאדם זה אינו מתכוין להפריש את כל החלות לשם קרבן תודה, אלא לְאִתְרִיזִית קָא מִיבִיזִין – שאם תאבדנה החלות הראשונות תהיינה חלות אלו תחתיהן, ולפיכך סובר שחלה קדושה על ארבעים החלות הראשונות, שהרי לא נתכוין להקדיש אלא ארבעים בלבד. וְכֵן רַבִּי יוֹחָנָן סָבַר, שאדם זה לְקַרְבֵּן גְּדוֹל קָא מִיבִיזִין – חפץ הוא להחיל את קדושת הקרבן על כל שמונים החלות, ולפיכך סובר שאין קדושה

חלה עליהן כלל.

הגמרא מקשה על דברי רבא לעיל (נ:) שהעמיד את ביאור המשנה כרבה: וְרַבָּא לָמַךְ לִיה לְשִׁנּוּי בְּרִבָּה – מדוע הוצרך רבא לבאר הטעם שאין קידושין תופסין בשתי אחיות כאחת משום הכלל שאמר רבה, שכל שאינו בזה אחר זה אפילו בבית אחת אינו חל, תִּפְסוּךְ לִיה דְּקִידוּשִׁין שְׁאִין מְסוּרִין לְבִיָּאָה נִינְהוּ – הרי יכול הוא לבאר הטעם משום שקידושין אלו אינם מסורים לביאה, שהרי אין ידוע באיזו מהן חלו הקידושין, ולפיכך אסורות שתיהן עליו, דעת רבא להלן שקידושין שאין ראויים לביאה אינם חלים, ומדוע הוצרך לטעם אחר.

מתרצת הגמרא: שרבא לְדַבְרֵי דְרַבִּי בַר חֲמַא קְאָמַר, ששמע מרמי בר חמא שאינו סובר הטעם משום קידושין שאין מסורים לביאה, אלא חפץ ללמוד מדברי הכותב (ויקרא יח יח) וְאִשָּׁה אֶל אָחִתָּה לֹא תִקַּח לְצִרָר, שבשעה שנעשות האחיות צרות זו לזו אין חלים בהן קידושין. ולפיכך אמר לו שאין פסוק זה עוסק באדם הנושא שתי אחיות כאחת, אלא בנושאן בזה אחר זה, ומכל מקום ניתן ללמוד מן הפסוק על פי דברי רבה, שמאחר שאין חלים קידושין בשתי אחיות בזה אחר זה, אינו בבית אחת אין חלים הקידושין אף לא באחת מהן.

הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים בדן קידושין שאינם מסורים לביאה: אִיתָמַר – נאמר בבית המדרש, שנחלקו אמוראים בדן קִידוּשִׁין שְׁאִין מְסוּרִין לְבִיָּאָה – דהיינו, קידושין שאין סופן לבוא לידי ביאה, כגון, המקדש אחת משתי אחיות ואינו מפרש איזו מהן קידש, שאין הוא יכול לישא אף אחת מהן, שמת קידש את אחותה ואסורה היא לו מדין אחות אשה. אֲבִי אִמָּר הָיוּ קִידוּשִׁין – חלו קידושין באחת האחיות, אלא שאין ידוע באיזו מהן, ולפיכך יש לו להוציא את שתיהן בגט. רַבָּא אִמָּר לֹא הָיוּ קִידוּשִׁין – לא חלו קידושין כלל, מאחר שאין קידושין אלו ראויים לביאה, ולפיכך אינן צריכות הימנו גט.

אִמָּר רַבָּא, חכם ושמו בַר אֲהִינָא אֲסַבְרָא לִי – ביאר לי מקור לסברא זו מן התורה, שנאמר (דברים כד א) כִּי יָקַח אִישׁ אִשָּׁה וּבָעֻלָּהּ, כִּי יָקַח הֵינִי קִידוּשִׁי כֶּסֶף, וְבַעֲלָהּ שְׂתֵּתָא רֵאיוּהָ לביאה, ויש ללמוד מכאן שקידושין הַמְסוּרִין לְבִיָּאָה – שמתרת היא לו לאחר שקדשה, הָיוּ קִידוּשִׁין, אבל קִידוּשִׁין שְׁאִין מְסוּרִין לְבִיָּאָה – שאסורה היא לו, לֹא הָיוּ קִידוּשִׁין.

הגמרא מקשה על דברי רבא מן המשנה: תֵּנִן – שנינו במשנתנו, שאדם המְקַדֵּשׁ אִשָּׁה וּבִתָּה אִשָּׁה וְאַחֻתָּה בְּאַחַת – בבית אחת, אִינִן מְקוּדָשׁוֹת, שמאחר ולא ניתן לקדשן בזה אחר זה, לפיכך אף בבית אחת אינן חלות כלל. ומדייקת הגמרא שדווקא אם קידש שתיהן אינן מקדושות, הָאִם קידש רק אֶחָת מֵאִשָּׁה וּבִתָּה, דהיינו, שקידש אחת מֵאִשָּׁה וְאַחֻתָּה, דהיינו, רק אחת מן האחיות, ולא פירש איזו מהן הוא מקדש, הרי היא מְקוּדָּשֶׁת, וְאִמָּא – מדוע תהא אחת מקדושת, הא קִידוּשִׁין שְׁאִין מְסוּרִין

קידושין. פרק שני – האיש מקדש דף נא עמוד א – מתוך מהדורת טובי'ס קא

תוספות

רש"י

קידושין שאין מסורין לביאה רבא אמר לא הוה קידושין. פי' בקונטרס
דכתיב ובעלה דבעין ראויין לביאה וקשה דהא חייבי לאוין אינם
ראוין לביאה ותפסי בהו קידושין לכך נראה לפרש קידושין שאין מסורין
לביאה כלומר שאיסור הביאה ע"י קידושין והיינו היכא קדוש אמת משתי
אחיות בסתם שמקודם הקידושין היתה כל
אחת מהן מותרת ובעשוי ע"י הקידושין
נאסרו שתיהן אבל חייבי לאוין איסור
הביאה לא באה ע"י הקידושין שהרי
מקודם לכן נאסרו בביאה כמו אחר
הקידושין:

האחד

המרבה במעשר פירותיו מתקנים ומעשרות מקולקלין
ואמאי נימא כל שאינו בזה אחר זה אפי' בבת אחת אינו
אמר ליה שאני מעשר דאיתיה לחצאים דאי אמר תתקדש
פלגא דחיטתא קדשה והרי מעשר בהמה דליכא לחצאין
ולכא בזה אחר זה ואמר רבא יצאו שנים בעשירי וקראן
עשירי עשירי ואחד עשר מעורבים זה בזה שאני מעשר בהמה דאיתיה במעות דתנן קרא לתשיעי
עשירי ולעשירי תשיעי ולאחד עשר עשירי שלשתן מקודשין הרי תורה דליכא במעות וליתא נמי
בזה אחר זה ואיתמר תורה שששטה על שמונים חלות חזקה אמר קדשי לה ארבעים מתוך
שמונים ור' יוחנן אמר לא קדשי לה ארבעים מתוך שמונים לאו איתמר עלה אמר ר' יהושע בן
לוי הכל מודים כל היכא דאמר קדשי לה ארבעים מתוך שמונים קדשי לא יקדשו ארבעים אלא
אם בן קדשי שמונים לא קדשי לא נחלקו אלא בסתם מר סבר לאחריות קא מיכוון ומר סבר
לקרבן גדול קא מיכוון ורבא למה ליה לשנויי כרבה תיפוק ליה קידושין שאין מסורין לביאה גינהו
לדבריו דרמי בר חמא קאמר : איתמר קידושין שאין מסורין לביאה אפי' אמר הוה קידושין רבא
אמר לא הוה קידושין אמר רבא בר אבהו אסברא לי כי יקח איש אשה ובעלה קידושין המסורין
לביאה הוה קידושין קידושין שאין מסורין לביאה לא הוה קידושין תנן המקדש אשה ובתה או אשה
ואחותה באחת אינן מקודשות הא אחת מאשה ובתה או מאשה ואחותה מקודשת ואמאי קידושין
שאין מסורין לביאה גינהו תיובתא דרבא אמר לך רבא ולטעמיה אימא סיפא מעשה בחמש נשים
ובהן שתי אחיות וליקט אחד כלכלה של תאנים ושללהן היתה ושל שביעית היתה ואמר הרי
בולבם מקודשות לי בכלכלה זו ואמרו חכמים אין אחיות מקודשות אחיות הוא דאינן מקודשות
הא נכריות מקודשות ה"ד אילימא דאמר בולבם קני אתה וחמור הוא ואת וחמור לא קנה
אלא
נאכלין לבעלים במומו לבעלים והא הכא דאינו בזה אחר זה דאילו קרא לעשירי עשירי לא קדש אחד עשר כלל ובי קראוהו
בהדידי חשיב חד מינייהו מעשר לפטור את השערה: שאני מעשר דאיתיה במעות. אם טעה מלקרות העשירי בשמו הוה מעשר דתנן וקרא לתשיעי עשירי ולעשירי
תשיעי ולאחד עשר שבא אחריו של זה קרא עשירי (עד) שלשתן מקודשין וסוף המשנה תשיעי נאכל במומו והעשירי מעשר ואחד עשר קרב שלמים וזלזל לה מקראי
הלך כי היכי דחל שמו על השעות חל נמי כי נפיק אחד עשר בהדיא ולא הפסיד העשירי את שמו בכך אבל קידושין דליתנהו בטעות אינו בזה אחר זה בכל מקום
שאינו בבת אחת: והרי תורה. לחמי תורה: דליתנהו במעות. שאם שחט תורה על ארבעים חלות נתבבון לשחורות ונמצאו לבנות שאין אותן שבעתו לא קדשו
דתנן (מזיר דף 58) הקדש טעות ב"ש אומרים הקדש ובי' אומרים אינו הקדש: וליתנהו בזה אחר זה. שאם שחטה על ארבעים חלות חזרו ואמר על ארבעים אחרות
יקדשו גם אלו עם אלו לא קדשו שהתורה טענה ארבעים חלות בדאמרין במנחות (דף 75) ושחיטת הנזבח מקדשתן קדושת הגוף בדאמרין התם (דף 75) קרבנו על זבח
מלמד שאין הלחם קדוש אלא בזביתו דהאי קרבנו בלחם משתעי דכתיב על חלות לחם חמץ יקריב קרבנו וגו': על שמונים חלות. הביא אצלך לעזרה שמונים:
קדשו ארבעים מתוך שמונים. ויוצא ידי תורתו והתם מפרש היכי מתאכלים: לא קדשו. קא סלקא דעתך בדרבה פליגי דאמר כל שאינו בזה אחר זה אינו בבת
אחת ומקשי לה מדחזקה שהיה רבו של ר' יוחנן בדאמרין בעירובין (דף 77) גבי סגדל שנפסקה אחת מתרסותיו: היכא דאמר רבא. כלומר היכא דלא נתבבון שיקדשו
אלא ארבעים ואת השאר הביא לאחריות שאם יאבדו או יטמאו אלו זהו אלו תחתיהן: לא יקדשו. כלומר לא נתבבון שיקדשו ארבעים בלא שמנים שבעתו ואמר
(לכולכם) נתבבונת: לא קדשו. בדרבה דכל שאינו בזה אחר זה אינו בבת אחת: בסתמא. ששחט סתם והלך לו: לאחריות מתבבון. ולא היה בלבם אלא על ארבעים:
קרבן גדול. ועל כולם היה לבו: ורבא למה ליה לשנויי. לעיל טעמא דמתני' דקתני אינה מקודשת בדרבה: תיפוק ליה. דאפי' לא קידש אלא אחת מהן אלא שלא
פירש איזו היא אית ליה לרבא דאיהא מקודשת קידושין שאין מסורין לביאה הן שאין ידוע איזה מהן אחות אשה ושמעין ליה לרבא דאמר לקמן קידושין שאין
ראוין לביאה אינן קידושין: לדבריו דרמי בר חמא קאמר ליה. לדידך דילפת ליה מהאי קרא לא תוקמא לקרא בבת אחת דקשיא ונכרתו אלא אוקמי בזה אחר זה
והדר תיפוק לך בבת אחת דמתני' מנייה וביה משום דרבא: איתמר גרס: קידושין שאין מסורין לביאה. קידש אחת משתי אחיות ולא פירש איזוהי מהם דאין יכול
לישא אחת מהן דשמן זו היא אחות אשתו: בר אבהו אסברא לי. הביני דבר זה שיכולני להביא לו ראיה מן התורה: כי יקח איש. דהיינו קידושי כסף דגמרינן
להו (פיל דף 73) קיחה קיחה וכתביה ובעלה דבעין ראיה לביאה: באחת. הוא דאינן מקודשות משום דכל שאינו בזה אחר זה אפי' בבת אחת אינו: הא אחת מאשה
ובתה. ולא פירש מקודשת: הא נכריות. שעמם מקודשות: קני אתה וחמור הוא. נותן מתנות לנולד ולעובר שבמעני אמו שאינו קונה כלום גם הנולד אינו קונה
שהרי לא הקנה לו בלא זה והכא נמי איכא קרא דלא חזקא ליה כלל:

אלא

המרבה במעשרות. המפריש אחד מחמשה שמונה ארבעה לחולין בצד זה ומדר
חמישית למעשר: מעשרותיו מקולקלין. דטבל ומעשר מעורבין זה בזה שהכרי
בולו טבל וזהו ובשמונה ארבעה לחולין לא היה לו ליטול מן הכרי למעשר אלא
חצי מדה חמישית והוא הפריש מדה שלמה ושם מעשר לא חל עליו אלא כפי
חשבון ונמצא השאר טבל ואסור לכל אדם
עד שתתקנה ואם איתא דכל שאינו בזה
אחר זה אינו בבת אחת כלל אמאי פירותיו
מתקנין וקמה חל שם מעשר אפי' לפי
חשבון הרי אינו בזה אחר זה שאם הפריש
פעם אחת וחזרו והפריש לא היה שם מעשר
חל על האחרון: דאם אמר תתקדש פלגא
פלגא דחיטתא קדשה. הלך כשהפריש
בבת אחת יותר מכשיעור ש לו למעשר
לחול על כל חטה וחטה לפי חשבון ואיכא
למימר דנפשו כולוהו לפי חשבון אבל גבי
אחיות ליכא למימר נפשו קצת קידושין
אבל קרא וקדא: דליכא לחצאין. בשמנה
תשעה אינו יכול להוציא שנים ולומר חצי
כל אחד יתא מעשר ויקרב לחצאין וליכא
נמי בזה אחר זה שאמר שקרא לעשירי
עשירי וחזרו וקרא לאחד עשר עשירי אינו
קדוש: ואחר עשר מעורבין. אחד מהן
מעשר גמור אבל אינו ידוע איזה הוא
והשני שם שלמים עליו בדין אחד עשר
שקרא עשירי אחר ששעה וקרא לעשירי
תשיעי דקדיל שהוא שלמים בדרקמן האי
הוי נמי שלמים שהרי אחד עשר זה אף הוא
אחר קריאת תשיעי וקרא עשירי והרי הן
מעורבים וידוע עד שיקטאבו וביא בהמת
חולין ואמר כ"מ שהן שלמים והא מחולל
על בהמה זו ויקרב זו שלמים והשנים
נאכלין לבעלים בשניהם ספק מעשר ומעשר
בהדידי חשיב חד מינייהו מעשר לפטור את השערה: שאני מעשר דאיתיה במעות. אם טעה מלקרות העשירי בשמו הוה מעשר דתנן וקרא לתשיעי עשירי ולעשירי
תשיעי ולאחד עשר שבא אחריו של זה קרא עשירי (עד) שלשתן מקודשין וסוף המשנה תשיעי נאכל במומו והעשירי מעשר ואחד עשר קרב שלמים וזלזל לה מקראי
הלך כי היכי דחל שמו על השעות חל נמי כי נפיק אחד עשר בהדיא ולא הפסיד העשירי את שמו בכך אבל קידושין דליתנהו בטעות אינו בזה אחר זה בכל מקום
שאינו בבת אחת: והרי תורה. לחמי תורה: דליתנהו במעות. שאם שחט תורה על ארבעים חלות נתבבון לשחורות ונמצאו לבנות שאין אותן שבעתו לא קדשו
דתנן (מזיר דף 58) הקדש טעות ב"ש אומרים הקדש ובי' אומרים אינו הקדש: וליתנהו בזה אחר זה. שאם שחטה על ארבעים חלות חזרו ואמר על ארבעים אחרות
יקדשו גם אלו עם אלו לא קדשו שהתורה טענה ארבעים חלות בדאמרין במנחות (דף 75) ושחיטת הנזבח מקדשתן קדושת הגוף בדאמרין התם (דף 75) קרבנו על זבח
מלמד שאין הלחם קדוש אלא בזביתו דהאי קרבנו בלחם משתעי דכתיב על חלות לחם חמץ יקריב קרבנו וגו': על שמונים חלות. הביא אצלך לעזרה שמונים:
קדשו ארבעים מתוך שמונים. ויוצא ידי תורתו והתם מפרש היכי מתאכלים: לא קדשו. קא סלקא דעתך בדרבה פליגי דאמר כל שאינו בזה אחר זה אינו בבת
אחת ומקשי לה מדחזקה שהיה רבו של ר' יוחנן בדאמרין בעירובין (דף 77) גבי סגדל שנפסקה אחת מתרסותיו: היכא דאמר רבא. כלומר היכא דלא נתבבון שיקדשו
אלא ארבעים ואת השאר הביא לאחריות שאם יאבדו או יטמאו אלו זהו אלו תחתיהן: לא יקדשו. כלומר לא נתבבון שיקדשו ארבעים בלא שמנים שבעתו ואמר
(לכולכם) נתבבונת: לא קדשו. בדרבה דכל שאינו בזה אחר זה אינו בבת אחת: בסתמא. ששחט סתם והלך לו: לאחריות מתבבון. ולא היה בלבם אלא על ארבעים:
קרבן גדול. ועל כולם היה לבו: ורבא למה ליה לשנויי. לעיל טעמא דמתני' דקתני אינה מקודשת בדרבה: תיפוק ליה. דאפי' לא קידש אלא אחת מהן אלא שלא
פירש איזו היא אית ליה לרבא דאיהא מקודשת קידושין שאין מסורין לביאה הן שאין ידוע איזה מהן אחות אשה ושמעין ליה לרבא דאמר לקמן קידושין שאין
ראוין לביאה אינן קידושין: לדבריו דרמי בר חמא קאמר ליה. לדידך דילפת ליה מהאי קרא לא תוקמא לקרא בבת אחת דקשיא ונכרתו אלא אוקמי בזה אחר זה
והדר תיפוק לך בבת אחת דמתני' מנייה וביה משום דרבא: איתמר גרס: קידושין שאין מסורין לביאה. קידש אחת משתי אחיות ולא פירש איזוהי מהם דאין יכול
לישא אחת מהן דשמן זו היא אחות אשתו: בר אבהו אסברא לי. הביני דבר זה שיכולני להביא לו ראיה מן התורה: כי יקח איש. דהיינו קידושי כסף דגמרינן
להו (פיל דף 73) קיחה קיחה וכתביה ובעלה דבעין ראיה לביאה: באחת. הוא דאינן מקודשות משום דכל שאינו בזה אחר זה אפי' בבת אחת אינו: הא אחת מאשה
ובתה. ולא פירש מקודשת: הא נכריות. שעמם מקודשות: קני אתה וחמור הוא. נותן מתנות לנולד ולעובר שבמעני אמו שאינו קונה כלום גם הנולד אינו קונה
שהרי לא הקנה לו בלא זה והכא נמי איכא קרא דלא חזקא ליה כלל:

וְהָאֶחָד חוֹלֵץ לְשִׁמְתִּיָּהּ. פִּי הָאֶחָד יְחִידִי וְהַשְּׁנַיִם אֶחָד חוֹלֵץ וְאֶחָד מֵיִיבֵם
 דְּרוֹקָא מִחֻלָּץ וְהָדָר יְבוּמִי פִּירוּשׁ שְׁחָלץ הַיְחִידִי תַחֲלִילָה וְהָדָר יְבוּמִי
 א' מִן הַשְּׁנַיִם אֶחָד חֲלִיצַת אֲחִיו דְּמָקָה בְּפֶשֶׁךְ מוֹתֵר דְּאִי חָלַץ אֲחִיו לְזִקְוֹתָהּ
 א"כ מוֹתֵר הֵּא לִיקָח אֲחֻתָּהּ כִּיּוֹן דְּחָלַץ אֲחִיו פֶּקַע תִּהְיֶה וְאִי לֹא חָלַץ לְזִקְוֹתָהּ
 א"כ זֶה יִיבֵם לְזִקְוֹתָהּ אָבֵל יְבוּמִי אֶחָד מִן
 הַשְּׁנַיִם אִפִּי לְאַחֵר חֲלִיצַת אֲחִיו שְׂאֵץ כֵּאֵן בִּן
 אֲחֻת וְזִקְוֹתָהּ כְּפִדְיֹתֶיהָ לֹא מִשְׁתַּרֵּי
 דְּכִיּוֹן דְּלֹא חָלַץ הַיְחִידִי לְשִׁמְתִּיָּהּ אִיבָא
 לְמִיחֻשׁ בְּזוֹ שְׁמִתִּיבִמַּת שְׂמָא זֶה יִבְמֹתָ שֶׁל
 יְחִיד וְנִמְצָא בְּחֻשָּׁה כְּפָעַע בִּיבְמָה לְשׁוֹךְ
 בְּלֹא חֲלִיצָה וְלֹא מִצִּינֵי לְפָרֵשׁ דְּרוֹקָא
 מִיחֻלָּץ וְהָדָר יְבוּמִי קָאִי אֲשָׁנִים אָבֵל
 אִיפְכָא לֹא מִשׁוּם דְּשְׂמָא פֶּעַע בְּאֲחֻת
 זִקְוֹתָהּ דְּהָא מִרְשָׁא שְׁמַעֲנִי;
 וְהִלְכֹתָא

9 תתקדש לי ואמרו חכמים אין אהיות מקודשות ורבא מתמיך למ
 10 ובתה או אחת מאשה ואחותה נעשה כמי שקדש אשה ובתה
 11 מקודשות ומעשה נמי בחמש נשים ובהם שתי אהיות ולקט אר
 12 הרי פולכם ואחת משתי אהיות מקודשות לי בכלכלה זו ואמרו
 13 ת"ש המקדש את בתו סתם אין הבוגרות בכלל הא קטנות בכלל
 14 לביאה ניהו ותיובתא דרבא אמר לך רבא הכא במאי עסקינן כי
 15 הא בוגרות קתני מאי בוגרות בוגרות דעלמא אי הכי מאי למימרא
 16 שלח מהו דתימא כי מקבל קידושי אדעתה דידה קא מקבל קמ"ל
 17 ליה הנאה מיניה מי לא עסקינן דאמרה ליה קידושי לדידך אפ"ה
 18 עליה ועבד מצוה דלא רמיא עליה ת"ש מי שיש לו שתי בתי בנות
 19 את בתי הגדולה ואינו יודע אם גדולה שבעגולות ואם גדולה שש
 20 שהיא גדולה מן הגדולה שבעגולות כולן אסורות חוץ מקטנה שש
 21 עסקינן בשהובירו ולבסוף נתעברו דיקא נמי דקתני איני יודע ולא
 22 מאי למימרא לאפוקי מדר' יוסי דאמר לא מחית איניש נפשיה
 23 נפשיה לספיא ת"ש מי שקדש אחת משתי אהיות ואינו יודע אי
 24 הכא במאי עסקינן בשהובירו ולבסוף נתעברו דיקא נמי דקתני אי
 25 אי הכי מאי למימרא סיפא איצטריבא ליה מת ולו אח אחד חולץ
 26 חולץ ואחד מייהם אם קדמו ובנסו אין מוציאין אותם מידם דוק
 27 יבוימי ודור מיהלוי לא דקא פגע באחות זקוקת ת"ש שנים שקדש
 28 איזו קדש זה אינו יודע איזו קדש זה נותן שני גמין זה נותן ש
 29 נתעברו דיקא נמי דקתני אינו יודע ולא קתני אין ידוע שמע מינה
 30 איצטריבא ליה מת ולזה אח ולזה אח זה חולץ לשתייהן זה חולץ

נמי דאינה בכלל: **דְרִמְיָא עֲלִיָּה**, דחתיב (דמיסו כט) וְאֵת בְּנוֹתֵיכֶם תָּנוּ לְאִנְשֵׁי: וְגִדּוּ
שְׁבִגְדוֹלוֹת בִּסְפֶק זֶה וְלִגְבֵי בָנוֹת שְׁנֵיָה מְקָרִי בּוֹלְהוּ בָנוֹת גִּדּוּלוֹת: **בּוֹלֵן אִסּוּרוֹת**,
וְשִׁמְעִין דְּהַמְקַדֵּשׁ אֶחָת מִשְׁתֵּי אֲחִיּוֹת סָתֵם שְׁתֵּינָן צְרִיכוֹת גַּט: **שְׁהוּבָה**, בִּשְׁעָה
דְּפָלִיג אֵינִיךְ פִּירְקָא (לפני קד טז): וְאִמֵּר בּוֹלֵן מִתְּרֹת לְהִנְשֵׂא לְאַחֵרִים בְּלֹא גַט חוּץ
לֹא גִדּוּלָה שֶׁבּוֹלֵן שֶׁאִם יִשְׁתַּכּח הַדָּבָר שֶׁלֹּא יֵהָא בִּסְפֶק: **אִין מוֹצִיאִין אוֹתָם מִדֶּם**,
וְהוֹתָהֶר לְרֹאשׁוֹן לְקִיּוּמָה דְּאַחֹת וּקְזָקָה דְּרִבָּנָא וְלֹא קְנִסִי לִיהּ לְהוֹצִיא: **אִין יְדוּ**,
וְלִאֲשׁוּמֻעִינָה דְּקָא הֵכִי מִיחִילֵּל חַד מִיִּתְּרוֹ לְהַרְגֵּה וְהוֹדֵר מֵיִיבֵם שְׁנֵי לִשְׁנֵיהּ
יִבְמוּ וְהוֹקֵהָ לֹא הִרְגִּיהּ וְלֹא אֲלֹחוֹת אִשְׁתּוּ שְׁהֵי בִּפְטוּרָה יִשְׁתָּ אֲחֻתָּהּ הֵימָנָה
בְּאַחֹת וּקְזָקָה וְכַל זֶמֶן שֶׁלֹּא חָזַן אֶן מִן הָאֲחִין אִסּוּרָה אֲחֻתָּה עַל כּוּלָּהּ מִדְּבָרֵיהֶם

המשך ביאור למסכת קידושין ליום שבת קודש עמ' א

הברייתא 'או שחטף סלע משלה', מכלל – יש לדייק, דרישא בגול דעלמא עסקינן – שהרישא עוסקת באופן שקידשה בחפץ שגול מרשות אחרים, ואף על פי כן מתקדשת היא בו.

אֵלָא לֹא דָאָמַר לָהּ אַחַת מִכֶּם וְקָתַנּוּ אֵין אַחֲוִית
מִקְדֻשֹּׁת לְרָבָא קִשְׁיָא רִישָׁא לֵאבִי קִשְׁיָא סִיפָא אֲבִי
מִתְרַץ לְמַעֲמִיָּה רָבָא מִתְרַץ לְמַעֲמִיָּה אֲבִי מִתְרַץ לְמַעֲמִיָּה
הַמְקַדֵּשׁ אִשָּׁה וּבִתָּה אוֹ אִשָּׁה וְאַחֲוִיתָּ כְּאַחַת אֵינִן
מִקְדֻשֹּׁת הָא אַחַת מֵאִשָּׁה וּבִתָּה מֵאִשָּׁה וְאַחֲוִיתָּ
מִקְדֻשֶׁת וְאִם אָמַר הָרְאוּיָה לְבִיָּאָה תִּתְקַדֵּשׁ לִי אֵינָהּ
מִקְדֻשֶׁת וּמַעֲשֶׂה נָמִי בְּחַמֵּשׁ נָשִׁים וּבִקֵּן שְׁתֵּי אַחֲוִית
וְלִיקֵט אֶחָד בְּכֻלָּהּ שֶׁל תֹּאנִים וְאָמַר הָרְאוּיָה לִי מִכֶּם
מִקְדֻשֹּׁת וְרָבָא מִתְרַץ לְמַעֲמִיָּה הַמְקַדֵּשׁ אַחַת מֵאִשָּׁה
בְּמִי שֶׁקִּדֵּשׁ אִשָּׁה וּבִתָּה אוֹ אִשָּׁה וְאַחֲוִיתָּ כְּאַחַת וְאֵינִן
הֵם שְׁתֵּי אַחֲוִית וְלִיקֵט אֶחָד בְּכֻלָּהּ שֶׁל תֹּאנִים וְאָמַר
שׁוֹת לִי בְּכֻלָּהּ זֶה וְאָמְרוּ חֲכָמִים אֵין אַחֲוִית מִקְדֻשֹּׁת
זֹת בְּכֻלָּל הָא קִטְנוֹת בְּכֻלָּל וְאִמָּאֵי קִידוּשֵׁין שְׂאוֹן מִסּוּרִין
רָבָא הֵכָא בְּמָאֵי עֲסָקִינוּ כְּשֶׁאֵין שֵׁם אֵלָא גְדוּלָה וְקִטְנָה
עֲלָמָא אִי הָכִי מָאִי לְמִימְרָא הֵכָא בְּמָאֵי עֲסָקִינוּ דְּשׁוּרִיתָּהּ
עֲתָה דִּידָהּ קָא מְקַבֵּל קַמִּי לֵאלֹא שְׂבִיק אֵינִישׁ מִדִּי דְּאִית
לִיָּה קִידוּשֵׁי לְדִידָךְ אַפִּי לֹא שְׂבִיק אֵינִישׁ מִצְוָה דְּרָמָא
שׁ מִי שֵׁישׁ לוֹ שְׁתֵּי בְּתֵי בָנוֹת מִשְׁתֵּי נָשִׁים וְאָמַר קִידֻשְׁתִּי
שְׁבָגְדוּלוֹת וְאִם גְּדוּלָה שְׁבָקְטָנוֹת אִם קִטְנָה שְׁבָגְדוּלוֹת
וְאִם אִסּוּרוֹת חוּץ מִקְטָנָה שְׁבָקְטָנוֹת דְּבָרֵי ר"מ הֵכָא בְּמָאִי
אִם נָמִי דְקָתְנִי אֵינִי יוֹדַע וְלֹא קָתְנִי אֵין יוֹדַע ש"מ אִי הָכִי
לֹא מַחִית אֵינִישׁ נִפְשִׁיָּה לְסַפִּיקָא קַמִּי דְּמַחִית אֵינִישׁ
מִשְׁתֵּי אַחֲוִית וְאֵינִי יוֹדַע אֵיזוֹ קִידֵשׁ נוֹתֵן גָּט לוֹ וְגַם לוֹ
תִּתְּרֹבּוּ דִּיקָא נָמִי דְקָתְנִי אֵינִי יוֹדַע וְלֹא קָתְנִי אֵינִי יוֹדַע
לִיָּה מַת לוֹ אֶחָד חוֹלֵץ לְשִׁתְּיָהּ הֵיוּ לוֹ שְׁנַיִם אֶחָד
יֵין מוֹצִיאִין אוֹתָם מִבֶּדֶם דְּקָא מִיחֻלִּין וְהָדָר יְבוּמִי אֲבָל
זֹת וְקוֹתָהּ ת"ש שְׁנַיִם שֶׁקִּדְּשׁוּ שְׁתֵּי אַחֲוִית זֶה אֵינִי יוֹדַע
הַ נוֹתֵן שְׁנֵי גָטִין זֶה נוֹתֵן שְׁנֵי גָטִין ה"נ שְׁהוּכְרִי וְלִכְסֻפּוֹ
אִם קָתְנִי אֵין יוֹדַע שְׁמַע מִיָּהּ אִי הָכִי מָאִי לְמִימְרָא סִיפָא
הַ חוֹלֵץ לְשִׁתְּיָהּ זֶה חוֹלֵץ לְשִׁתְּיָהּ לֹא אֶחָד וְלֹא שְׁנַיִם

וְאֵת בְּנוֹתֵיהֶם תִּתֵּן לְאֲנָשִׁים: גְּדֻלוֹת. בְּנוֹת הָרֹאשׁוֹנָה: קִשְׁמוֹת. בְּנוֹת הַשְּׁנִיָּה: גְּדֻלוֹת: כּוֹלֵן אֲסוּרוֹת. לְאַחֵרִים עַד שִׁתּוֹן וְאִפִּי אֲמַצְיָה וְהַיְרֹחַ וְגַם: שְׁהוּבִיו. בְּשַׁעַת קִדְּוִשׁ פִּירֵשׁ לוֹ: וּלְכַסְפּוֹ נִתְעַרְבּוּ. וְלֹא הִשְׁאֵל לְאַחֵרִים בְּלֹא שׁוּן מִן הַגְּדוֹלָה שֶׁבְּגְדֻלוֹת: וְלֹא מִתִּיב מִתִּיב: וְכִסְפוֹ: וְכִמְצִיאוֹ אוֹתָם מִיָּד. אִפִּי לֹא שֶׁבֶן הָרֹאשׁוֹן אִשְׁרָף אֶת יִמְמוֹת וּפְגָמָה בְּרִישָׁא וְהָדָר מֵיִיבֵם שֶׁנִּי לִשְׁנֵיהֶם מִמָּה נִפְשָׁן אִם זֶה אֲרוֹסֵת אֲחִיו שְׁפִיר מִיָּדוֹ: נִפְסָרָה זִיקַת אֲחוּתָהּ לִיקָמָה בְּחִלְיַת אֲחִיו וְלֹא גָזֵר עַל אֲחוּת חֲלָלָהּ: מִיָּדוֹ אֲחוּתָהּ עַל כּוֹלֵן מִדְּבָרֵיהֶם מִשּׁוּם דְּרָמָא לְאַחוּת אִשְׁתּוֹ: הִכִּי גִיסְטִין

מתרצת הגמרא, פירוש קא מפרש – הסיפא של הברייתא מפרשת את דברי הרישא, דהיינו, קידשה בגול בחמם ובגניבה, ביצר – באיזה אופן של גזילה עוסקת הברייתא, בגון שחמטה

ואת חמורו הוא דאם קידש וז לא קידש דז אר
 דקתני באתר לאו למידק הא אחת מאשה ובתה
 אחת מאשה ובתה הרי הוא כמו שקדשין באתר ואין
 חורין לביאה הן הרי **כולכם ואחת משתי אחיות**
כו. דהשתא לאו חמורו הוא דהא דלא
 אחיות מקדשותא משום ספקא הוא דאין
 ידע וי קידש הא יא דע בת זכיה היא
 הלך נכריות מקדשות והא דלא אוקמא
 בגון דאמר אחת מכם משום דקתני במתני
 בלכם ואין לשבש הספרים ולומר דאחת
 מכלכם גרס ובגון שלא קידש אלא קדא
 דאיכא לא מתרצא הא דאשמועינן לקמן והו
 ממתני אשה נעשית שליח לחברה
 בקיום נעשית לה צרה **הקדשתה**
בתי סתם. אחת מבנותיה מקדשת לה אין
 הבוגרות בכלל. אם יש בוגרות הרבה אין
 אחת מהן בספק קידושין הללו להעטרך גט
 לפי שאין ברשותו לקבל להו קידושין. **הא**
קטנות בכלל. וצריכות גט ואפי' הרבה
בשואין שם אלא בוגרת אחת. וקטנה
אחת. ובין שאין גדולה בספק אין
 קידושין אלא בקטנה וקידושי דאי הן ודאי
 אם היו שם גדולות הרבה בין דאין בכלל
 הן להו קידושין בקטנה ולהכי איצטרך
 לשנוי בשואין שם אלא גדולה אחת דעל
 כרחי קטנו דומיא דגדולות דייקין
 ומהשתא דייק הכי לא קטנה בכלל. **והא**
בוגרות קתני. טובא דבנותיה דייקין על
 כרחיך הא קטנות בכלל ודאיא תרתי
בוגרות דעלמא. כל איש שיש לו בת
 בוגרת אין אותן הבוגרות בכלל קידושין
 שקבל אביה. **אי הכי מאי למימרא**. אי
 אמרת בשלמא דאיא טובא איצטרך
 למתני משום דייקא דידה למידא הא קטנות
 בכלל לאשמושי קידושין שאן מסורין
 לביאה הוי קידושין אלא השתא לא איהו
 איצטרך ולא דייקא דידה איצטרך
 דפשיטא דבבוגרת אין לו רשות ואין באן
 עוד אלא קטנה וקידושין מסורין לביאה הן
 ופשטא דהון קידושין. **השלישית**.
 לקדשה לכל הבא. **דאית ליה הנאה**
מיניה. דכח קידושיה שלו. **כי לא עסקינן**.
 קדושיא היא וכי לא שמעין מינה ממתני
 דאפי' אמרה לאביה קידושיי לדידך קתני
 ננות השניה **אם קטנה שגבדולות**. וכי
 ננות שבעטות דלגי פטור אותה הבת גדולה היא
כו. שכן איזו גדולה פטור לו. **לאסוקי מדר' יוס'**.
 איזו איש נעשית לספקא. **והא** דהוי שם גדולה
 ופגע באחת וקדוהו מאורא שנסקה השני פגע וזכה
ויבא ליה. דקתני היו שנים אחד חולץ ואחד מייבם
 פירי מייבם ואם לאו בכרת בעלמא היא ואינה אחות
 ונחוצה משחלצה אלא על החלוצי כלבו דקא פגע
 רסינן דיקא נמי דקתני ואין יודע ולא קתני ואין יודע
 האחד

סַלַע מִידָה וְקִדּוּשָׁה בּוֹ, ורק על אופן כזה נאמר
הדין שחלו הקידושין, אך אם קידשה בחפץ
שגזל מרשות אחרים אינה מקודשת.

עוזב מצוה המוטלת עליו ועוסק במצוה שאינה מוטלת עליו. ומאחר שמצוה על האב להשיא את בתו הקטנה לאיש, לפיכך יש לתלות שקיבל עבודה קידושין, ולא עבור בתו הגדולה שאין מוטל עליו להשיאה.

הגמרא מקשה קושיא נוספת על דברי רבא מהמשנה להלן: **תא שמע**, שנינו בדברי המשנה להלן (סד): **שמי שיש לו שתי בתי – (קברות) בנות משתי נשים – שנשא תחילה אשה וגולדו לו ממנה כמה בנות, ולאחר מכן נשא אשה נוספת וילדה אף היא כמה בנות, ואמר קידשתי את בתי הגדולה לאיש, ואני יודע איזו מן הגדולות נתכוונתי לקדש. האם גדולה שפגדולות – הגדולה שבבנות האשה הראשונה שהיא גדולה שבכולן, ואם גדולה שפגדולות – הגדולה שבבנות האשה השניה, ואם קטנה שפגדולות – הקטנה שבבנות האשה הראשונה, שהיא גדולה מן הגדולה שפגדולות – שבבנות האשה השניה, כולן אסורות לאחר עד שיקבלו הימנו גט, חוץ מהקטנה שפגדולות – הקטנה בבנות האשה השניה שאינה בכלל הספק. דברי רבי מאיר, ויש להוכיח מדבריו שקידושין שאינם מסורים לביאה חלים, שהרי אין המקדש יכול לישא אחת מן הבנות, שבכל אחת יש להסתפק שמא אחות אשתו היא, ומכל מקום צריכות כולן גט הימנו.**

מתרצת הגמרא: **הכא במאי עסקינן בשהוקדשו ולבסוף נתקדשו** – המשנה עוסקת באופן כזה, שמתחילה ידע האב איזו מן הבנות כוונתו לקדש, אלא שלאחר מכן נשתכח הימנו הדבר, ומאחר שבשעת הקידושין היו אלו ראויים לביאה, לפיכך חלו באחת מן האחיות, חזקתו כולן לגט הימנו.

מוסיפה הגמרא: **דקא נמי** – יש לדייק מדברי המשנה שידע האב מתחילה ושכח, דקתני **איני יודע**, שמשמעות הלשון **איני יודע** עתה, אך מקודם לכן ידע, ולא קתני **אין יודע**, שמשמעותו שאין הדבר ידוע מתחילתו, **שמע מינה**, שאכן המשנה עוסקת רק באופן שידע ושכח, אך אילו לא ידע מתחילה לא חלו הקידושין כלל.

שבה הגמרא ומקשה: **אי הכי מאי למימרא** – אם כן, מה חידוש יש בדברי רבי מאיר במשנה. מתרצת הגמרא, **לאפוקי מדברי יוסי** – כוונת רבי מאיר להוציא מדברי רבי יוסי **דאמר לא מהית איניש נפשיה לספיקא** – הסובר שאין אדם מכניס עצמו לספק, ולפיכך אם מקדש את בתו 'הגדולה' אין כוונתו אלא לגדולה שבגדולות, ומקדשת היא בוודאי וכל השאר מותרות, **קא משמע לן רבי מאיר** שאין זה כך, דמהית איניש נפשיה לספיקא – שלעיתים מכניס אדם עצמו לספק, ולפיכך יש לחשוש בכולן חוץ מן הקטנה שבקטנות.

הגמרא מקשה על דברי רבא מהמשנה נוספת: **תא שמע**, שנינו במסכת יבמות (כג): **שמי שקידש אחת משתי אחיות ואינו יודע איזו מהן קידש, נותן גט לזו וגט לזו מספק**. ויש להוכיח מכאן, שאף ששתיהן אסורות לו מספק ואין הקידושין מסורים לביאה, מכל מקום חלים הם, ושלא

לאחת מבנותיו ולא פירש לאיזו מהן, אין הבנות הבוררות בכלל הספק, שאף אם יש לו בנות רבות בוגרות אין להסתפק שמא קיבל קידושין בעבורן, שהרי אינן ברשותו לקדשן. **הא** – יש לדייק מדברי המשנה, שהבנות הקטנות הן בכלל הספק, שאם יש לו כמה בנות קטנות חלו קידושין באחת מהן, ואין ידוע איזו היא, ויש להצריך לכולן גט מן המקדש. **ואמאי** – מדוע חלו קידושין אלו, הרי קידושין שאין מסורין לביאה ניתנו, שהרי אינו יכול לישא אף אחת מן שמא היא אחות אשתו, ותייבכת דרבא, ויש להוכיח מכאן שאין הלכה כרבא, אלא אף קידושין שאינם ראויים לביאה חלים הם.

מתרצת הגמרא: **אמר לך רבא, הכא במאי עסקינן בשאין שם אלא גדולה וקטנה**, דהיינו, משנה זו עוסקת באופן שאין לאדם זה אלא שתי בנות, האחת גדולה והאחת קטנה, ולפיכך חלו הקידושין על הקטנה בוודאות, שמאחר ואין הגדולה ברשותו לקדשה, ודאי לא נתכוין לקדש אלא את הקטנה.

מקשה הגמרא: **הא בוגרות קתני** – הרי נקטה המשנה 'בוגרות' בלשון רבים, דהיינו, שיש לאדם זה כמה בנות בוגרות, ויש לדייק מכך שיש לו אף כמה בנות קטנות, וכיצד יתכן לומר שאין לו אלא בת אחת קטנה ובת אחת בוגרת.

מתרצת הגמרא: **מאי בוגרות בוגרות דעלמא** – כוונת המשנה שנקטה לשון רבים היא על אנשים רבים, שכל אדם שיש לו בת אחת קטנה ואחת בוגרת בביתו וקיבל קידושין עבור אחת מהן, אין הבוגרת בכלל הספק.

שבה הגמרא ומקשה: **אי הכי מאי למימרא** – אם כן מהו החידוש בדברי המשנה, הרי דבר פשוט הוא שאין אדם יכול לקבל קידושין עבור בתו הבוגרת, וכן דבר פשוט הוא שאדם שיש לו בת אחת קטנה וקיבל עבורה קידושין הרי היא מקדשת, שהרי קידושין המסורים לביאה הם. מתרצת הגמרא: **הכא במאי עסקינן** – משנה זו עוסקת באופן דשיתיה שליח – שמינתה הבת הבוגרת את אביה שיהא שליח לקבל עבורה קידושין ממי שיחפוץ. מהו דתניא – היה מקום לומר, כי מקבל האב קידושין מאחר בסתם, אדעתה דידה קא מקבל, שמא מקבלם עבור הבת הגדולה, שהרי עתה רשאי הוא לקדש אף אותה, קא משמע לן המשנה, דלא שביק איניש מיד דאית ליה הנאה מיניה – אין אדם עוזב דבר שיש לו טובת הנאה ממנו, ועוסק בדבר שאין לו טובת הנאה. ולפיכך יש לתלות שקידש את בתו הקטנה, שכסף הקידושין שמקבל עבורה זוכה בו לעצמו, ולא את בתו הגדולה שכסף קידושה שלה.

מקשה הגמרא על תירוץ זה: **מי לא עסקינן דאמרה ליה קידושין לדידך** – האם לא יתכן שהמשנה עוסקת באופן שאמרה לו בתו הגדולה שיקח את כסף קידושה לעצמו, ובאופן כזה יש להסתפק שמא כוונתו היתה לקבל קידושין עבור הגדולה.

מתרצת הגמרא: **אפילו הכי** – אף באופן כזה אין לחשוש לכך, דלא שביק איניש מצוה דרמא עליה ועביר מצוה דלא רמא עליה – אין אדם

אלא לאו – בהכרח יש לומר, דאמר להו המקדש, אחת מקם תתקדש לי, ולא קידש את כולן, ולפיכך אין קידושי הנכריות נפסלים בגלל האחיות, וקתני – וכתוב במשנה שאין האחיות מקדשות, ויש להוכיח מכאן כדברי רבא, שאף המקדש אחת משתי אחיות אין חלים הקידושין, מאחר שאינם מסורים לביאה.

נמצא, שלרבא קשיא הרישא של המשנה, שמשמע שרק במקדש שתי אחיות יחדיו אין הקידושין חלים, אך כשמקדש אחת מתוך השתיים חלים הם, ואילו לאבני קשיא הסיפא, שמשמע שאדם המקדש אחת מחמש נשים ושתי אחיות בתוכן, אין הקידושין תופסים באחיות כלל.

מבארת הגמרא: **שאבני מתרין** – מבאר את כל המשנה למעמיה – כשיטתו, וכן רבא מתרין את המשנה למעמיה. אבני מתרין למעמיה ומבאר המשנה באופן כזה, המקדש אשה ובתה או אשה ואחותה באחת – יחדיו, אינן מקדשות, שמאחר ואין קידושהן יכולים לחול בזה אחר זה, אינם חלים בבת אחת כלל. **הא** – יש לדייק מדברי המשנה, שהמקדש רק אחת מאשה ובתה או אחת מאשה ואחותה מקדשת, ואף שקידושין אלו אינם ראויים לביאה, שהרי אינו יודע את מי מהן קידש, מכל מקום חלים הם. וסובר אבני שיש להוסיף מעט בדברי המשנה, **ואם אמר להו המקדש, האשה הראויה מכם לי ביאה תתקדש לי**, אזי הדין הוא שאף אחת מן האחיות אינה מקדשת, שהרי אינה ראויה לו לביאה. ובזה נתבארה הרישא של המשנה. ועתה הוא מבאר את הסיפא כהמשך לדין שנבאר ברישא: **ומעשה נמי** – וכן היה מעשה בקדוש נשים ובהן – (בתוכן שתי אחיות, ולקטא אדם אחד בלבד של תאנים, ואמר להו, האשה הראויה לי מקם לביאה תתקדש לי, ואמרו חכמים שאין האחיות מקדשות, שמאחר שלא פירש את מי מהן מקדש אינן ראויות לו לביאה, שבכל אחת מהן יש לחשוש שמא אסורה עליו מדין אחות אשה.

ורבא מתרין – מבאר את המשנה למעמיה – לשיטתו, באופן כזה, המקדש אשה אחת משתי נשים שהן אשה ובתה, או שקידש אחת מאשה ואחותה, נעשה – הרי זה כמי שקידש אשה ובתה או אשה ואחותה באחת – יחדיו, ואינן מקדשות, שכשם שאין הקידושין חלים על אשה ואחותה יחדיו, כך אינם חלים על אחת מהן, מאחר שאין ידוע את מי קידש, ואינן ראויות לו לביאה. ובכך נתבארה הרישא של המשנה. ועל כך מבואר בסיפא מעשה נמי – שכן היה מעשה בקדוש נשים ובהם שתי אחיות, ולקטא אחד בלבד של תאנים, ואמר להו כך, הרי בולבבם – (שלוש הנשים האחרות) ובנסע לכך אחת משתי האחיות מקדשות לי בלבד, וזו, ואמרו חכמים שאין האחיות מקדשות כלל, אף שלא קידש אלא אחת מהן, מאחר שקידושין אלו אינם ראויים לביאה.

הגמרא מקשה על דברי רבא מהמשנה להלן: **תא שמע**, שנינו במשנה (לקמן סד): שאדם המקדש את בתו סתם, דהיינו, שקיבל קידושין

האח **הַאָחֵד הוֹלֵךְ לְשִׁתְּיָהוּ** – לשתי האחיות, **וְהַשְּׁנַיִם** – שני האחים של המקדש השני, **אָחֵד** מהם הוֹלֵךְ תחילה לאחת האחיות, **וְאָחֵד** מהם **מֵיבֵם** לאחר מכן את השנייה אם ירצה, שאם אשת אחיו המת היא, הרי קיים בה מצוות יבום, ואם אחות אשת המת היא, כבר פקעה הזיקה מאשת המת על ידי חליצת אחיו, ונמצא שאינה אחות זקוקתו ומותרת היא לו.

אִם כְּרָמִי שְׁנֵי הָאֲחִים, וְכָסֹו – ויבמו את שתי האחיות, ולאחר שחלץ האח האחד לשתי האחיות, **אֵין מוֹצִיָאין אוֹתָן מֵיָבֵם** – שאף שהראשון נהג שלא כדון, שהרי ייבם אשה שהיא בספק אחות זקוקתו, מכל מקום בדיעבד אינה אסורה לו.

ועתה מבארת הגמרא את החידוש בסיפא של המשנה, **שְׂדֵיכָא מִיְחָלִין וְהָרִי יְבֻמִי** – שרק באופן כזה שחלץ תחילה האח היחיד של המקדש האחד, רשאי אחד מן האחים של המקדש השני לייבם את אחת האחיות (ולאחר שיחלוץ אחיו, **אֲכָל יְבֻמִי וְהָרִי מִיְחָלִין לֹא** – אבל אין לאחד מן האחים של המקדש השני לייבם קודם חליצת האח היחיד של המקדש הראשון, **דְּקָא פָּנַע בִּיבֻמָּה לְשׁוֹן** – שהרי יתכן שנושא את אשת המקדש הראשון שהיא שומרת יבם, האסורה להינשא לאדם מן השוק עד שיחלוץ לה יבמה).

הגמרא מקשה על דברי רבא מברייטא: **הָא שָׁמַע, דְּרַחֲמֵי מְכִיזִי' –** שם חכם. שני אנשים החפצים להשתדך זה עם זה, **לְזֶה חֲמִשָּׁה בָּנִים וְלְזֶה חֲמִשׁ בָּנוֹת, וְאָמַר אֲבִי הַבָּנִים לְאֲבִי הַבָּנוֹת, אַחַת מִבְּנוֹתֶיךָ מְקֻדָּשֶׁת לְאָחֵד מִבָּנֵי, וְלֹא פִירַשׁ אִיזו מֵהֶן לְאִיזָה מֵהֶם, הָדִין הוּא שְׂכָל אַחַת וְאַחַת מִן הַבָּנוֹת צְרִיכָה לְקַבֵּל חֲמִשָּׁה גִיטִין –** גט אחד מכל אחד מהבנים, שהלא יש להסתפק על כל אחת מן האחיות שמא מקודשת היא לאחד מן האחים.

מַת אָחֵד מֵהֶם – מן האחים, קודם שנתן גט לכל אחת מן האחיות, **כָּל אַחַת וְאַחַת מִן הָאֲחִיות צְרִיכָה אֲרֻכָּה גִיטִין –** גט אחד מכל אח, וכמו כן זקוקה כל אחת לקבל חֲלִיצָה מְאָחֵד מֵהֶן – מן האחים, שהלא יש לחשוש על כל אחת מהן שמא היא אשת המת, וזקוקה לחליצה להתיירה לשוק.

ויש להוכיח מדברי הברייטא, שאף שכל אחת מן האחיות אסורה לכל אחד מן האחים מספק שמא אשת אחיו היא, וקידושין שאין ראויים לביאה הם, מכל מקום חלים הקידושין וזקוקות הן לגיטין, ושלא כדברי רבא.

וְכִי תִּימָא – ושמא תאמר דְּהָכָא נִמְי בְּשִׁהוּבָרוּ וּלְכַסּוּף נִתְעָרְבוּ – שברייטא זו עוסקת אף היא באופן שנודע מתחילה איזו מן הבנות נתקדשה לאיזה מן הבנים, ורק לאחר מכן נשתכח הדבר, ולפיכך חלו הקידושין מתחילה מאחר שהיו ראויים לביאה, אי אפשר לומר כן, דְּהָא אַחַת מִבְּנוֹתֶיךָ לְאָחֵד מִבָּנֵי קָתְנִי – שהלא מלשון הברייטא מוכח שמתחילה נתקדשה אחת מן הבנות לאחד מן הבנים, בלא לפרש מי מתקדשת למי, ובהכרח, שאף קידושין שאין מסורים לביאה חלים הם.

ואכן מסקנת הגמרא היא, **הַיּוֹבֵקָא דְּרַבָּא תִּיּוֹבֵקָא –** דברי רבא נפרכו מחמת הקושיא מן הברייטא, ויש לנקוט להלכה כדברי אביי שקידושין שאין מסורים לביאה חלים.

ומוסיפה הגמרא, **וְהִילָבְתָא בְּוֹתִיהָ דְּאֲבִי בְּרַע"ל קָנָם' –** אף שבכל מקום שנחלקו אביי ורבא הלכה כדברי רבא, מכל מקום ישנם ששה מקומות שההלכה כדברי אביי, וסימנם 'יע"ל קג"ס', ודין זה של 'קידושין שלא נמסרו לביאה' הוא אחד מהם, הנרמז באות ק"ף של תיבת 'קג"ס'.

שנינו במשנה, **מַעֲשֶׂה בְּחֻמֶּשׁ נָשִׁים** ובהן שתי אחיות, וליקט אדם אחד כלכלה של תאנים, ושלחן היתה, ושל שביעית היתה, ואמר הרי כולכן מקודשות לי בכלכלה זו, וקיבלה אחת מהן על ידי כולן, ואמרו חכמים אין אחיות מקודשות:

אָמַר רַב, שָׁמַע מִיָּנָה מִמַּתְנִיתִין אֲרֻכָּע – יש ללמוד מדברי המשנה ארבעה דינים, ונקיט רב בְּיָדֶיהָ תָּלַת – אך למעשה לא החזיק רב בידו אלא שלשה, כלומר, לא היה הדין הרביעי ברור בידו.

ועתה מפרטת הגמרא את שלשת הדינים הנלמדים מן המשנה:

הדין האחד, **שָׁמַע מִיָּנָה הַמְקֻדָּשׁ בְּפִירֹת שְׁבִיעִית מְקֻדָּשֶׁת –** יש ללמוד מדברי המשנה שאדם שקידש אשה בפירות שוכה משרה שביעית, חלו קידושין אלו, ואין אומרים שפירות אלו אינם ממנו לקדש בהם את האשה.

הדין השני, **וְשָׁמַע מִיָּנָה קִדְּשָׁה בְּגִזֵּל אֵינָה מְקֻדָּשֶׁת –** ויש ללמוד מדברי המשנה שאדם המקדש אשה במעוֹת שגול מאחרים, אין קידושין אלו חלים, ו**אִפִּילוּ בְּגִזֵּל דִּידָה –** ואף באופן שגול מעוֹת אלו מאשה זו עצמה, ואין אומרים שמאחר שנתרצית ליטול ממנו המעוֹת מחלה לו על גזילתם.

מִמָּא – מהיכן ניתן ללמוד דין זה, **מִדְּקָתְנִי** במשנה שכלכלה זו שְׁלָהֶם הִיתָה וְשָׁל שְׁבִיעִית הִיתָה, וניתן לדייק מכך דְּמַעֲמָא ששאר הנשים מקודשות לו, מאחר דְּשָׁל שְׁבִיעִית היתה הכלכלה, דְּהִפְכָּר הוּא, ולפיכך רשאי הוא ליטול הפירות לעצמו ואין כזה משום גזל, **הָא דְּשִׁאֲרָ שְׁנֵי שְׁבֻעַ לֹא –** אך אם היה נוטל מפירותיהם בשאר שנים שאינן שביעית לא היו חלים הקידושין, מאחר שהיו פירות אלו גזל בידו, ואף שגולם מרשות הנשים המתקדשות.

הדין השלישי, **וְשָׁמַע מִיָּנָה אִשָּׁה נַעֲשִׂית שְׁלִיחַ לְחִבְרָתָה –** אשה יכולה להיות שליחה של חבירתה לקבל עבורה קידושין, ו**אִפִּילוּ בְּמָקוֹם שְׁנַעֲשִׂית לָהּ צָרָה –** אפילו אם מקבלת היא עבורה קידושין במעלה, שעל ידי שליחות זו תיעשה צרות זו לו.

שהרי באופן שבו עוסקת המשנה קיבלה אחת מן הנשים את הקידושין עבור כולן, ונעשו כולן צרות זו לזו, ומכל מקום חלו הקידושין בשאר הנשים חוץ מן האחיות.

מבררת הגמרא, ו**אִיִּדְךָ מָאָּ הִיא –** מה הוא הדין הרביעי שניתן ללמוד מדברי המשנה, אך לא היה ברור בידו של רב. ומבארת, שדין זה הוא

קידושין שאין מסורים לביאה – שמדברי הרישא של המשנה האומרת שאדם המקדש שתי אחיות אין הקידושין חלים, היה ניתן ללמוד האם קידושין שאינם מסורים לביאה חלים הם או לא.

ומקשה הגמרא, וְנִיִּחְשָׁבָה – מדוע אכן אין רב מונה דין זה בכלל הדינים הנלמדים מן המשנה. ומתרצת, **מִשּׁוּם דְּמַסְפָּקָא לִיה אִי בְּאֲפִי אִי בְּרַבָּא –** נסתפק רב אם ללמוד את המשנה כדברי אביי, הסובר שהמשנה עוסקת באדם המקדש שתי אחיות יחידה, ולפיכך אין הקידושין חלים, אך אדם המקדש אחת משתי אחיות חלים הקידושין, ולשיטתו, ניתן לדייק מדברי המשנה שקידושין שאין מסורים לביאה חלים, או כדברי רבא, הסובר שהמשנה עוסקת באדם המקדש אחת משתי אחיות, שאין קידושין אלו חלים מאחר שאינם מסורים לביאה.

מספרת הגמרא, **כִּי סָלִיק רַבִּי יוֹרְא –** כאשר עלה רבי יורא מבבל לארץ ישראל, **אָמַרְהָ לְהָא שְׂמַעְתָּא קָמִיהָ דְּרַבִּי יוֹחָנָן –** אמר לפני רבי יוחנן את דברי רב, שהמקדש אשה בגזל אינה מקודשת. **אָמַר לִיה רַבִּי יוֹחָנָן, מִי אָמַר רַב הָכִי –** האם כך אמר רב.

וסברה הגמרא שתמה רבי יוחנן על דברי רב מאחר שאינו מסכים עמו, ולפיכך מקשה הגמרא **וְהוּא לֹא אָמַר –** האם רבי יוחנן אינו מודה לדין זה, ו**הָאֵמַר רַבִּי יוֹחָנָן, שְׂאֵרִם שְׂגֹל חַפֵּץ, וְלֹא נִתְיַאֲשׁוּ הַבְּעָלִים מִן הַחֶפֶץ, הָדִין הוּא שְׁנֵינָהם אֵינִם יְכוּלִים לְהַקְדִּישׁוּ, זֶה –** הגזלן, אינו יכול להקדישו **לְפִי שְׂאִינוּ שְׂגֹל, וְזֶה –** הגזול, אינו יכול להקדישו **לְפִי שְׂאִינוּ בְּרִשְׁתּוֹ –** בשליטתו. ומוכח, שאף רבי יוחנן מודה שחפץ גזול אינו ברשותו של הגזלן להקדישו, ולפיכך יש לומר שאף אינו יכול לקדש בו את האשה.

מתרצת הגמרא, **הָכִי קָאָמַר לִיה רַבִּי יוֹחָנָן לְרַבִּי יוֹרְא, מִי אָמַר רַב בְּוֹתִי –** האם רב סובר כמותי, ששמע על כך ששמע מרבי יורא שאף רב מודה לדין זה.

הגמרא מקשה על דין זה של רב ורבי יוחנן: **מִיִּתְיָבִי, שְׁנִינוּ בְּבֵרִיתָא, קִדְּשָׁה לַאֲשָׁה בְּגִזֵּל –** שגול חפץ מבעליו וקידש בו את האשה, או **בְּחֻמֶּשׁ –** שנטל חפץ מבעליו שלא ברצונו אך שילם לו את תמורתו, והלך וקידש בו את האשה, ו**בְּנִנְיָבָה –** או שקידשה בחפץ גנוב, **אִי שְׁחַמְפָּה סָלַע מִיָּדָה** של האשה בעצמה וקִדְּשָׁה בו, בכל אופנים אלו הדין הוא שהאשה מְקֻדָּשֶׁת.

ומוכח מדברי הברייטא שלא כדברי רב ורבי יוחנן, שהרי לדבריהם המקדש אשה בגזל אינה מקודשת.

מתרצת הגמרא, **הָתָם בְּגִזֵּל דִּידָה –** הברייטא עוסקת באופן שגול מן האשה עצמה חפץ וקידשה בו, ובאופן כזה מקודשת האשה, שמאחר ונטלה החפץ מידו מחלה לו על הגזילה. ורב ורבי יוחנן עוסקים באופן שמקדשה בחפץ שגול מרשות אחרים, שבוזו אין האשה מקודשת מאחר שאין החפץ שלו.

מקשה הגמרא, **הָא מִדְּקָתְנִי בְּסִיפָא** של המשך בעמוד קב

קידושין. פרק שני – האיש מקדש דף נב עמוד א – מתוך מהדורת טובי'ס קה

תוספות

האחר חולץ לשתייהן. שהרי אינו יכול לכנס דילמא פגע באחות וקדשה: ודקא קמני. האחר חולץ לשתייהן תחילה והדר יבומי אחת מהשתים אחר חליצת אחיו אבל יבומי אחת מן השתיים תחילה אפי' לאחר חליצת אחיו שאין כאן אחות וקדשה לא לשתרי דבין דלא חלץ והיה לשתייהן איבא למיחש בו ששתייבמת שמו זו היא ובמתו של יחיד נמצא בנסה

נושא יבמה לשוק כלומר למי שאין ליבמה ונושא אותה בלא חליצה ומשום הקדמת חליצת אחד מן השנים ליבום של שני לא איצטרך למיחשניא דהא דפגיעת אחות וקדושת מרישא שמעינן: אחת מבנותיה מקודשת לאחד מבני. ויבגו שעשאוהו שליח: כל אחת צריכה ה' גיטין. שאין ידוע איזו נתקדשה ומאיזה מהם נתקדשה לפיכך צריכות גט מבולח: וחליצה מאחד מהן. שמו ארסות המת היא וכל אחת עומדת בספק זה: יע"ל קג"ח. סימני הלכות הן שנחלקו בהם אביו ורבא ובבל מקום הלכה כרבא חוץ מאילו יאוש שלא מדעת באלו מציאות (נ"מ דף כ"א) ועד זומם אביו אמר למפגע הוא נפסל בפרק וזה בורר (ומהדורין דף כ"א) לחי העומד מאיליו בפ"ק דעירובין דף כ"א קדושין שלא נמסרו לביאה בשומעתיך גיטא דעתא בגיטא בהשולח גיטין דף כ"א) מומר אוכל נבילות לתיאבון פ' וזה בורר (דף כ"א) ונקטר: כל בדידה תלית. לשלש מהן היה אותן בידו לסדרן בסדר גרסתו אבל הרביעית לא היתה מוחזקת בידו לסדרה בגרסת הגמרא: תמקדש בפירות שביעית מקודשת. ולא אמרין לאו ממנו דדוכה ביה ניהורא אלא פיה דדוכה ביה ממנו הוא לכל דבר אי נמי דלא תימא לאכלה אמר ר' חנניא (ויקרא כ"ט) ולא לדבר אחר: ואפילו בגזל דידה. ולא אמרין מדקבילתיה אחילתיה: ואפילו במקום שנעשית לה צרה. ואע"פ שבכל עדות שהאשה בשרה לה אין הצרה נאמנת שליחותה מיהא פיה דעבדא עבדא דהא הקא בקדושין הללו הן נעשות צרות ע"י זו שקבילתיה וקבני (היה) נצרות מקדשות: ונחשביה. רב נמי להא ואמאי לא נקט בדידה אלא תלת הא נמי ש"מ קדושין שאין מסורין לביאה לא הו קידושין: מספקא ליה אי באבוי. דמוקי לה בבת אחת שקידש שתייהן הא קידש אחת מהן מקודשת ואע"ג דלא פירש ושמע מינה הו קידושין ואי כרבא דמוקי בשלא קידש אלא אחת ולהכי אמר רב שמע מינה ממתניתין ארבע דרואי קידושין שלא נמסרו לביאה נמי שמעינן מינה אבל לא היה לו לפרש הי מיניהו שמעת מינה אי הו קידושין אי לא הו קידושין: אמר ר' שמעון. הא דקא אמרין לעיל קדשה בגזל אינה מקודשת: אמר רב. הכי. קא סלקא דעתך אמתמיה אמתמה משום דלא סבירא ליה: ופריבין ואילו רבי יוחנן גופיה מי לא אמר הכי. בגזל שקידו אינו ממונ: חמסין דהייב דמי על כרחו של בעל חפץ: בגזל דידה. פיה דקבילתיה אחילתיה ולקמן פריך הא רב נמי בגזל דידה קאמר:

והא

טפי מבגזל דעלמא וי"ל דהא דמהני גזל דידה טפי מגזל דעלמא הני מילי בדשדך אבל בולא שדך אדרבה גרע גזל דידה מגזל דעלמא דמיצא אמהר אין שקלי ודידי שקלי ורב הוה מייירי בולא שדך וא"ת מאי אתא ר' יוחנן לאשמועינן בהא דאמרין דאינו יכול להקדיש פשיטא דהא אמרין בכמה משניות ובריתות בגזל אינו נקבה אלא ביאוש בגזל ההיא דאילו מציאות (נ"מ ד' כ"ב) שטף נהר קוריו עצי וזבניו אם נתיאשו הבעלים הרי אלו שלו משמע הא לא נתיאשו לא וי"ל דמילתיה דרבי יוחנן קא משמע לן דאין הגזל יכול להקדישן לפי שאין ברשותו אבל בגזלן ליבא שום חידוש דפרישות וא"ת לרב נמי דקאמר לעיל דקדשה בגזל אינה מקודשת מאי אתא לאשמועינן הא מבח משנה שלימה היא דהיא דלא נתיאשו הבעלים אינו שלו ויש לומר מכל מקום אצטרך מילתיה דרב דאי מבח המשנה הוה אמנא דקא בגמזא הוא דלא קנה אלא ביאוש ליחייבהו בית דין לשלם אבל לחומרא אע"ג דלא נתיאשו אמרין שאם קידש אשה מקודשת להצריכה גט לכך אצטרך מילתיה דרב לומר דאינה מקודשת והשתא נהיא שפיר דמתמה גמרא ממילתא דרבי יוחנן והוא

והילכתא בותיה דאבוי ביע"ל קג"ח. מעשה בא לפני ר"ת בבנו של הר"ר אושעיא הלוי שקידש בת עשיר אהר ואמר בתך מקודשת לי סתמא ולא פירש פלונית בתך ואמר ר"ת דמקודשת ולא מיבעיא אם שידך באחת מהם בשם ואח"כ קידשה סתם דאדעתא דהכי קידשה אלא אפי' לא שידך בשם אלא שנתרצו בפה ואמר פלוניתא אתן לך יש לנו לומר דאדעתא דהכי קידש דשארית ישראל לא יעשו עולה ודברו קב ועוד אפי' לא פירש נמי אפי' בפה יש לנו לומר דקידש הגדולה משום דלא יעשה כן במקומנו לתת הצעירה לפני הבכירה והר"ר מנחם מיוני נחלק עליו ואמר דהא הוי נמי כמי שקידש אחת משתי אחיות ואי כדברי ר"ת דהגדולה מקודשת משום דלא יעשה כן במקומנו זה אינו לא לרבא ולא לאבוי דהא אפילו לאבוי דאמר הו קידושין לא אמרין אלא להצריכה גט אם כן זה נמי צריך ליתן גט ואף ר"ת חזר בו ולא עבד עובדא:

ביע"ל

קג"ח. קמ"ד פירש הקונטרס לחי העומד מאיליו ור"ת מפרש דהלמ"ד היינו ימי לידה שאינה רואה ביה שאין עולים לספירת זיקתה ובני נרבוני מפרשים דהלמ"ד היינו פלוגתא דפ' כל שעה (פסחים דף כ"א) לא אפשר ולא קמכין דהלכה באבוי ומכל מקום לא הוזכר יע"ל קג"ח אלא על יאוש שלא מדעת ועד זומם וא"ת אמאי לא חשיב נמי פשע בה ונצאת לאגם ומתה בדרבה אבוי משמיה דרבה אמר ר' יבוי ורבא משמיה דרבה אמר פטור (נ"מ דף כ"א) והלכה באבוי דהא משקין (נ"מ דף כ"א) והלכתא תחילתו בפשיעה וסופו באונס חייב כדפ"ח ובספרים לא כתוב והלכתא ביה שמתא אבל כתב ביה"ג וגם כתוב בספרים גבי המפקיד מעות אצל חבירו בעובדא דצריפא דאורבני ונראה לפרש דלכך לא נכתבה בכלל דיע"ל קג"ח דלאחר כך נפסקה הך הילכתא ברבנן סבוראי. תמקדש בפירות שביעית מקודשת. פירש הקונטרס ולא אמרין לאו ממונא הוא לקדש בו את האשה פיה דלא

בא אלא משעם וזכה פיה דדוכה בו ממנו הוא לכל דבר אי נמי יש לפרש דאע"ג דאסור לקנות מהם חפץ בדכתיב לאכלה ולא לסחורה ה"מ לכתחילה אבל בדיעבד המקח קיים וכן גבי אשה בדיעבד מקודשת וכן משמע לקמן במתניתין (דף כ"א) דתני מוכר וקידש בדמיהו מקודשת: במקום שנעשית לה צרה. דנהי נמי דצרתה אינה נאמנת לומר מת בעלה דילמא מקלקלא לה הני מילי עדות בלא מעשה אבל עדות במעשה נאמנת אי נמי וי"ל דהחידוש הוי מהא דאמר אשה נעשית שליח לחכירתה אפי' היבא דקיבלה הקידושין מסתמא:

והוא לא אמר והא אמר רבי יוחנן גזל כ"י. תימה מאי מתמה גמרא דלמא לא אמר ר' יוחנן מילתיה אלא בגזל דאחרים אבל בגזל דידה פליג עליה דרב דאמר דאינה מקודשת דהא שמעינן בסמוך דבגזל דידה מקודשת (דף כ"א) בולא בולא שדך אדרבה גרע גזל דידה מגזל דעלמא דמיצא אמהר אין שקלי ויכול להקדיש פשיטא דהא אמרין בכמה משניות ובריתות דאין נקבה אלא ביאוש בגזל ההיא דאילו מציאות (נ"מ ד' כ"ב) שטף נהר קוריו עצי וזבניו אם נתיאשו הבעלים הרי אלו שלו משמע הא לא נתיאשו לא וי"ל דמילתיה דרבי יוחנן קא משמע לן דאין הגזל יכול להקדישן לפי שאין ברשותו אבל בגזלן ליבא שום חידוש דפרישות וא"ת לרב נמי דקאמר לעיל דקדשה בגזל אינה מקודשת מאי אתא לאשמועינן הא מבח משנה שלימה היא דהיא דלא נתיאשו הבעלים אינו שלו ויש לומר מכל מקום אצטרך מילתיה דרב דאי מבח המשנה הוה אמנא דקא בגמזא הוא דלא קנה אלא ביאוש ליחייבהו בית דין לשלם אבל לחומרא אע"ג דלא נתיאשו אמרין שאם קידש אשה מקודשת להצריכה גט לכך אצטרך מילתיה דרב לומר דאינה מקודשת והשתא נהיא שפיר דמתמה גמרא ממילתא דרבי יוחנן והוא

קידושין. פרק שני – האיש מקדש דף נב עמוד ב – מתוך מהדורת טובי'ס

רש"י

תוספות

והוא לא אמר כלומר וכו' ר' יוחנן לא אמר כן והא איהו דאמר אינו יכול
להקדיש לפי שאינו שלו ואפילו איסורא דרבנן לית בה וכמו כן בקידושין נמי
לא נהמיר להצריכה גט והשתא מיייתי שפיר גמרא מר' יוחנן: אם נמצאו יפות
מנה תרומתו תרומה. ה"מ (וכ"מ דף כב.) מוקי לה דשניה שליח וא"ת אם כן מאי
קאמר שלא ברשות וי"ל דה"ק מה שנתרם
מן הדפה שלא ברשות הנה וא"כ צריך
לומר גבי פרוזמא דשניה שליח דאי לא
הכי מאי מיייתי: **המקדש** בחלקו אינה
מקודשת. ואם תאמר מי גרע מהמקדש
על מנת שאדבר עליך לשלשון (ומנן דף סו.)
דמקדשת אף על פי שלא נתן לה כלום
אלא שעשה לה הנאה ויש לומר דלא
דמי דהתם יכול לטול שכן מייבירו והוי
באילו נתן לה פרוזמא אבל הכא הטובת
הנאה אינה משלו דהא ממון גבוה הוא
ואינו יכול ליקח ממון מהנאה שעשה לה
ואע"ג דאית ביה שוה פרוזמא שכול
למזכרה לכהן מימ ביון שהוא ממון גבוה
אינה מקודשת ולא דמי לע"מ שאדבר
עליך לשלשון. ת"ו:
וכי אשה בעורה מנן. פי' הקונטרס דאין
אשה נכנסת בעורה כדתנן פ"ק דכלים
ולא דק דלא אשכחן בשום דוכתא דנשים
אסורות ליכנס בעורה שהרי בפרק קמא
דכלים תנן החיל מקדש הימנו שאין טמא
מת נכנס לשם למעלה הימנו עזרת ישראל
שארין מחוסר כפורים נכנס לשם ותוויבם
עליה חטאת למעלה הימנו עזרת כהנים
שארין ישראלים נכנסים לשם אלא בשעת
צרכיהם לסמיכה שחיתה הנפשה ולא קתני
נשים שאין נכנסות שם ועוד תנן בפרק כל
הפסולין (ומכוס דף סו.) שהשחיטה כשרה
בנשים א"כ יכולה ליכנס בעורה ועוד הרי
סוטה ונוזרה נכנסות בעורה להניף לכהן
נראה לי וכו' אשה בעורה להקדש מנן
הרי אין רגילות שתבנס לשם כדי להתקדש
שהרי בביון הוא ומילתא דלא שכיחא היא
ולא איירי תפא מנה:
וזהו יהיה לך מקדש כ"י. קשה דלשתוק
מלך דמשמע כל צרכיך ולא אצטרך
לכתוב אש. ת"ו:
פי' קא זכו משלחן גבוה קא זכו דיקא נמי דקתני המקדש בחלקו בין קדשי קדשים ובין קדשים
קלים לא קידש ש"מ: תנו רבנן לאחר פטירתו של ר' מאיר אמר להם רבי יהודה לתלמידיו אל
יכנסו תלמידי רבי מאיר לכאן מפני שקנתרנים הם ולא ללמוד תורה הם באים אלא לקפחני
בהלכות הם באים דחק סומכוס ונכנס אמר להם כך שנה לי ר' מאיר המקדש בחלקו בין קדשי
קדשים ובין קדשים קלים לא קידש פעם ר' יהודה עליהם אמר להם לא כך אמרתי לכם אל
יכנסו מתלמידי ר' מ' לכאן מפני שקנתרנים הם ולא ללמוד תורה הם באים אלא לקפחני בהלכות
הם באים וכו' אשה בעורה מנן אמר ר' יוסי ואמרו מאיר שכב יהודה פעם יוסי שתק דברי תורה
מה תהא עליה וכו' אין אדם עשוי לקבל קידושין לבתו בעורה ואין אשה עשויה לעשות לה שליח
לקבל קידושיה בעורה ועוד דחקה ונכנסה מאי תניא ר' יהודה ואמר מקודשת ר' יוסי ואמר אינה
מקודשת אמר ר' יוחנן שניהם מקרא אחד דרשו וזה יהיה לך מקדש הקדשים מן האש ר' יהודה
סבר לך ויכל צרכיך ור' יוסי סבר פאש מה אש לאכילה אף הוא נמי לאכילה אמר ר' יוחנן
גמנו

והא מתני' בגלל דידה. דקתני שלחן היתה ודייק רב מינה דאינה מקודשת אי
לא דשביעית הוא: הא. דקתני מקודשת: ברש"י. מקמי הכי (והנרצח)
להתקדש לו דכי קבילתיה לגלל דידה בשם קידושין אחילתיה: משכילא. ספלי:
דרכי שמעון. בסדר טהרות (פליס פסק ס' מנחה טו) ומייחזין לה בגמ' דהגדול (וכ"מ דף קה.)
עורות של גבב אין מקדשה מטמאתן ושל
גולן מחשבה מטמאתן דקסבר ביון דידע
מא גוליה ולא מצי לאגבוי מיניה איאוש
מייאש: ה"מ. הווא אריסא דקדוש במוזא
דשמכי. מלא יד של בצלים: מאן אחלה.
מי מחל לך חלקו של בעל הבית: אבל
כ"ש. אגודה שדרך הדרך להיות מתחלק
באגדות וכל האגדות הן שוות אם נטלת
אחת טול אתה אחת: והוא סריסא. עושה
שכר מתמרים של בעל הבית למחצית שכר
וחבירו בבי"מ בפרק המפקיד (דף סב.)
בפרוזמא דשכרא. לאחר שהוציא ממנו
המשקה: מוהא חריפא. יש שהוא טוב
מחבירו שלא נתנו בו מים פעמים הרבה
ויש לו לחלוותי לתת עוד טעם במים
אחרים: לא אמרו כלך אצל יפות.
שיעיל למי שנטל את של בעל הבית שלא
ברשות דנימא גלי דעמיה דניחא ליה אלא
לענן תרומה בלבד דהא לתרום הו
עומדות אבל לענן מי שנטל לעצמו משום
ביסופא הוא דקאמר ליה דלא נכסוף אבל
למפרע לא ניתא ליה: אם חושש משום
גלל. אם מקדיש בעל הבית על מה שעשה
ודומה לו שגולה: אין תרומתו תרומה.
דהשתא ודאי הכי קאמר ליה אם מצאת
עוד יפות מאלו היית גולל: בין כך ובין
כך. בין שיש יפות בין שאין יפות מנה:
מתני'. בחלקו. שחלק עם אחיו בהכניה:
במעשר שני כ"י. דקסבר ר' מאיר מעשר
ממון גבוה הוא: ר' יהודה אומר במזיד
קידש. דמעשר ממון קדושה הוא: בשונג
לא קידש. בגמ' מפרש לה: ובהקדש כ"י.
וטעמיהו מפרש בגמרא: גמ' בה' לרבות
קדשים קלים. להתחייב עליהם קרבן
שבועה אע"ג דאין שבעין על ההקדשות
והנשבע עליהם והודה אינו מביא אשם של
שבתת הפקדון ודוכחש בעמיתו כתיב הני
איתרבו להו מבד' וכחש בעמיתו נמי קרינא
בהו לפי שהו ממנו: כ"י קא זכו. בין כהנים
כהנה ושוק בין בעלים בבשר: משלחן
גבוה. הקרבת אימורים וזריקת הדם מתיר
הבשר: המקדש בחלקו. לאחר שחלקם
ולא קתני המקדש בקדשים קלים:
קנפרינים. מקנטינים: לקפחני. כמו לקפח
את שוקיו (פסוקי דף סו.) לקצץ רגלינו בהלכות
להודיע שהם חריפים ואין עומד כנגדם: וכו'
אשה בעורה מנן. דקתני קדשי קדשים
ותרי אם יוציאום חוץ לעורה אפילו עזרת
נשים הם נפסלים ביצא ונשים אין נכנסות
לה כדתנן באבות הטומאות בפ"ק דמסכת
כלים: לבתו. קטנה או נערה: דחקק
ונכנסה מוה. וכו' לא הוצרכנו לשאול
בבית המדרש מה יאמרו אם קדשה אם
לאכילה אף כהן לאכילה ולא לדר אחר:
גמנו

גמנו

קידושין הם לא: לכל צרכיך. ואפילו לקדש בו אשה: פאש. חלקו של אהרן הישורה לחלקו של מזבח מה מזבח

דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוֹנָה אָמַר להִפָּק, קדשה בְּשׁוֹנֵג, קִדְּשָׁה – חלו הקידושין, בְּמִזְדָּה, לֹא קִדְּשָׁה – לא חלו.

גמרא. האם המשנה כרבי יוסי הסובר קדשים קלים הם ממון בעלים: גִּימָא מְתַנִּיתִין האומרת שבקדשים קלים אינה מקודשת דִּלְאָה דְּבָרֵי יוֹסִי הַגְּלִילִי, שלדבריו שהם ממון בעלים מדוע אינה מקודשת. ומנן לרבי יוסי דין זה, דְּתַנִּינָא נאמר (ויקרא ה כא) 'פֶּשַׁע כִּי תַחֲטֹא וּמַעֲלָה מַעַל בַּה' וְכַחַשׁ בְּעֻמְתּוֹ בַּפֶּקֶדוֹן וגו' וְנִשְׁבַּע עַל שֶׁקֶר וגו'. ששינה וכפר בפקדון ונשבע לשקר חזר בו והודה, אזי מביא אשם לכפר על השבועה. ולמה אמר וּמַעֲלָה מַעַל בַּה' ולא בסתם 'וּמַעֲלָה מַעַל' וְכַחַשׁ בְּעֻמְתּוֹ. אלא לְרִבּוֹת קִדְּשִׁים קְלִים – שאף שהנשבע על קדשי שמים אינו מביא אשם, שנאמר וְכַחַשׁ בְּעֻמְתּוֹ והללו לא של עמיתו, הנשבע על קדשים קלים מביא, שכתוב זה מלמד שֶׁהָן מְמוֹנֵה של מפקיד, ולכן מצד החלק גבוה שבהם מתקיים 'בה' וְכַחַשׁ, ומצד שהם ממון בעלים מתקיים וְכַחַשׁ בְּעֻמְתּוֹ ומביא אשם. אלו דְּבָרֵי רַבִּי יוֹסִי הַגְּלִילִי. ולדבריו שהם ממון, מדוע המקדש בהם אינה מקודשת.

משיבה הגמרא: אִפְּסִילוּ תִּימָא שמשנתנו הולכת לפי רבי יוֹסִי הַגְּלִילִי, כִּי קָאָמַר רַבִּי יוֹסִי הַגְּלִילִי שקדשים קלים הם ממון, דוקא בחלק הבעלים מְחִים – בטרם שחטת הקרבן, אֲבָל לֹא־תִחַר שְׁחִיטָה, לֹא אמר, ובמצב זה אף לדעתו הם ממון גבוה. מבארת הגמרא: מֵאִי טַעְמָא לאחר שחיתה מודה. בגלל, שְׂכִי קָא זָכוּ – הכהנים והבעלים בחלקם בקרבן לאחר השחיטה, מִשְׁלָחַן גְּבוּהָ קָא זָכוּ – שרק לאחר שהוקרבו האימורים נזרק הדם על המזבח הותר להם חלקם, ולא הותר אלא אכילה. ראייה שמדובר לאחר שחיטה: דִּי קָאָמַר גְּמִי דְקָתְנִי במשנה הַמְקַדֵּשׁ בְּחֻלְקוֹ, ולא אמר הַמְקַדֵּשׁ בִּין קִדְּשִׁים קְדָשִׁים וּבִין קִדְּשִׁים קְלִים לֹא קִדְּשָׁה, הרי שְׂמַע מִקָּדָה שמדובר 'בחלקו' שלאחר השחיטה וההקדשה, ודוקא במצב זה לא קידש.

ברייתא בענין המקדש בחלקו: תָּנוּ רַבָּנֵי לֵאחֲרֵי פְטוּרְתּוֹ שֶׁל רַבִּי מֵאִיר, אָמַר לָהֶם רַבִּי יְהוֹנָה לְתַלְמִידָיו, אֵל יִפְגְּסוּ תַלְמִידֵי רַבִּי מֵאִיר לְבָאן ללמוד מפי, אין רצוני בכך מִפְּנֵי שְׁקִנְיָתָנִים הֵם – דרכם להקניט, ולא ללמוד תורה מפי הַם בָּאִים אֲלֵא כדי לְקַפְּחָנִי בְּהַלְבוֹת הֵם בָּאִים – לשמוע דברי, להקשות עליהן ולדחותם. דַּחַק סוּמְכּוֹס, שהיה מתלמידי רבי מאיר וְנִבְנָם. אָמַר לָהֶם סומכוס, כֶּךָ שָׁנָה לִי רַבִּי מֵאִיר, הַמְקַדֵּשׁ בְּחֻלְקוֹ בקרבן בִּין מִקְרָבֵן שֶׁל קִדְּשִׁים קְדָשִׁים, וּבִין מִשְׁלָחַן הַמֶּלֶךְ לאכילה בלבד, ואין אדם מקדש בדבר שאינו שלו. המקדש אשה בְּפִירוֹת מַעֲשֵׂר שְׁנִי שלה: בִּין שׁוֹנֵג – שלא ידע שהם מעשר שני, בִּין מְזִיד – שידע ואף על פי כן קידש, לֹא קִדְּשָׁה – לא חלו הקידושין, שמעשר שני אינו שלו אלא ממון גבוה הוא, אלו הם דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוֹנָה אָמַר, סובר ממון של בעליו הוא, אלא שְׂבִשְׁוֹנֵג, לֹא קִדְּשָׁה מצד קידושי טעות. וּבְמִזְדָּה, קִדְּשָׁה – שהרי בממון קידש. וּבְהַקְדָּשָׁה – המקדש אשה בקדשי בדיק הבית: אם בְּמִזְדָּה, קִדְּשָׁה – חלו הקידושין, וּבְשׁוֹנֵג לֹא קִדְּשָׁה – שהם קידושי טעות, אלו

אָמַר לֵיהּ בעל השיכר לפועל, אִמָּאִי לֹא תִיתִיב מֵהָאִי תְרִיפָא – מדוע אינך מקדשה במין משובח יותר. אֲתָא לְקַמְיָה דְרַבָּא לשאול אם חלו הקידושין, מאחר שהסכים בעל השיכר על ידו. אָמַר לוֹ רבא, לֹא אֲמָרוּ חכמים שמעילים מעשי אדם הנוטל דבר שאינו שלו, אם אמר לו בעל הבית לאחר מכן בְּלָךְ אֲצִל יָפוֹת – היה לך ליטול מן המשובח יותר, אֲלֵא לְעֵנֵן אדם המפריש תְרוּמָה משל בעל הבית בְּלָכְךָ, שבוה יש לומר שגילה בעל הבית את דעתו שנוח לו במה שהפריש בלא רשותו.

דְּתַנִּינָא, בִּיצֵד – באיזה אופן אֲמָרוּ חכמים שאדם הַתּוֹרֵם מפירותיו של חבירו שְׁלֹא מְדַעַת חבירו תְרוּמָתוֹ תְרוּמָה, הָרִי שְׁנִיד לְתוֹךְ שְׂדֵה חֲבִירוֹ וְלִיקַט וְתָרַם שְׁלֹא בְרִשּׁוֹת בעל השדה, אִם חוֹשֵׁשׁ בעל השדה מִשּׁוֹם גָּזֵל – דהיינו, שמקפיד הוא על כך שהפריש הלה תרומה בלא ידיעתו ודומה בעיניו כאילו גזל, אִין תְרוּמָתוֹ תְרוּמָה, וְאִם לֹא – שאינו מקפיד בכך, תְרוּמָתוֹ תְרוּמָה. ומבשרת הברייתא: וּמִנֵּן הָיָה יוֹדֵעַ המפריש אִם חוֹשֵׁשׁ בעל הבית מִשּׁוֹם גָּזֵל אִם לֹא, הָרִי שְׂבִיבָה בְּעַל הַבֵּית וּמִצָּאוּ שהפריש תרומה מפירותיו, וְאָמַר לוֹ בְּלָךְ אֲצִל יָפוֹת – מדוע לא הפרשת מן הפירות היפים יותר, אִם נִמְצָאוּ בשדה פירות יָפוֹת מֵהֶם – מאלו שהפריש, תְרוּמָתוֹ תְרוּמָה, וְאִם לֹא אִין תְרוּמָתוֹ תְרוּמָה, שלא נתכוין בעל הבית אלא להקניטו, ולומר לו אילו היית מוצא פירות יפים מאלו היית גוזלם גם כן. אמנם אם הָיוּ הַבְּעָלִים מְלַקְּטִים וּמוֹסִיפִים על תרומתו של התורם, בִּין כֶּךָ וּבִין כֶּךָ – בין אם נמצאו פירות יפים מאלו ובין אם לא נמצאו, תְרוּמָתוֹ תְרוּמָה, שבוה ודאי גילה בעל הבית את דעתו שנוחה היא מהפרשה זו.

ומסיימת הגמרא: שדין זה הוא רק לגבי הפרשת תרומה, שמאחר ופירות אלו עומדים הם ממילא להפרשה, אזי אם אמר לו 'היה לך להפריש מפירות יפים יותר' יש לתלות שדעתו נוחה בוה, אֲבָל הָבֵא, אף שאמר לו בעל הבית שהיה לו לקדשה בשיכר משובח יותר, מִשּׁוֹם בִּיסּוּפָא הוּא דְעָבֵד – לא עשה כן אלא כדי שלא יתיישש המקדש על כך שנטל בלא רשות, אך מקפיד הוא עליו בוה, ולפיכך אִינָה מְקוֹדְשֶׁת:

משנה. דין המקדש אשה בדברים שיש בהם קדושה: כזה הַמְקַדֵּשׁ אשה בְּחֻלְקוֹ בקרבן, בִּין מִקְרָבֵן שֶׁל קִדְּשִׁים קְדָשִׁים – כגון חטאות ואשמות, בִּין מִקְרָבֵן שֶׁל קִדְּשִׁים קְלִים – כגון תודה ושלמים, אִינָה מְקוֹדְשֶׁת, שממון גבוה הוא שניתן לו משולחן המלך לאכילה בלבד, ואין אדם מקדש בדבר שאינו שלו. המקדש אשה בְּפִירוֹת מַעֲשֵׂר שְׁנִי שלה: בִּין מְזִיד – שידע ואף על פי כן קידש, לֹא קִדְּשָׁה – לא חלו הקידושין, שמעשר שני אינו שלו אלא ממון גבוה הוא, אלו הם דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוֹנָה אָמַר, סובר ממון של בעליו הוא, אלא שְׂבִשְׁוֹנֵג, לֹא קִדְּשָׁה מצד קידושי טעות. וּבְמִזְדָּה, קִדְּשָׁה – שהרי בממון קידש. וּבְהַקְדָּשָׁה – המקדש אשה בקדשי בדיק הבית: אם בְּמִזְדָּה, קִדְּשָׁה – חלו הקידושין, וּבְשׁוֹנֵג לֹא קִדְּשָׁה – שהם קידושי טעות, אלו

מקשה הגמרא: וְהָא מְתַנִּיתִין דְּגִזְלֵי דִידָה – הלא משנתנו עוסקת באופן שקידשה בחפץ שגול מרשותה, שהרי נטל כלכלה של תאנים מן השדה של חמשת הנשים, וְקָאָמַר רַב אִינָה מְקוֹדְשֶׁת – שדייק מדברי המשנה שרק בשנת שביעית שהפירות הפקר חלו הקידושין, אך בשאר השנים אינן מתקדשות בפירות אלו הגזולים מרשותם.

מתרצת הגמרא: לֹא קָשְׁיָא הָא דְשִׁידִף הָא דְלֵא שִׁידִף – יש לחלק בין האופן שבו עוסק רב, שקידש הגזול אשה שנשתדך עמה מתחילה, שמאחר שקיבלה מידו יש לומר שמחלה לו על הגזילה ומקודשת, לבין האופן שבו עוסקת הברייתא, שקידש אשה שלא נשתדך עמה מתחילה, שבוה יש לומר שאינה מוחלת על הגזילה, ואין כוונתה אלא ליטול הימנו את החפץ השייך לה.

הגמרא מביאה כמה מעשים בדין קידושין בגזילה: הָהִיא אִיתְתָּא, דְהָיָה קָא מְשִׁיא בְרַעְיָא בְּמִשְׁכָּלָא דְמִיָּא – שהיתה רוחצת רגליה בספל של מים, אֲתָא הָהוּא גְבָרָא חָפֵץ וְזִין מַחְבְּרָה וְשִׁידָא לָהּ – בא אדם וחסף מעות מחבירו ונתן לאשה זו, וְאָמַר לָהּ מִקְדָּשֶׁת לִי במעות אלו. אֲתָא הָהוּא גְבָרָא לְקַמְיָה דְרַבָּא לשאול האם חלו קידושין אלו. אָמַר לוֹ רבא, לִית דְּחֵשׁ לָהּ דְרַבִּי שְׂמַעוֹן, דְאָמַר סָתָם גְּזִילָה יֹאשׁ בְּעָלִים הָיוּ – שאדם שגזול ממנו חפץ מתייאש מיד, ולשיטתו ניתן לקדש אשה בגזילה, מאחר שנתיאשו הבעלים ובנוסף לכך יש בוה שינוי רשות שמעביר הגזילה לרשות האשה. אך לשיטת חכמים הסוברים שאין הבעלים מתייאשים מלהשיב לעצמם את הנגזל מהם, אין האשה מקודשת.

מעשה נוסף: הָהוּא אֲרִיפָא – אריס הנוטל מחצה מן הפירות, דְקִדְּשִׁי בְּמִזְדָּה דְשִׁמְכִי – שמילא את ידו בראשי בצלים מן השדה, וקידש בהם את האשה, בלא רשותו של בעל השדה. אֲתָא לְקַמְיָה דְרַבָּא לשאול אם חלו הקידושין. אָמַר לֵיהּ רבא, מֵאֵן אֲחֻלָּךְ – וכי מי מחל לך את חלקו של בעל השדה, הלא כנגד החלק שנטלת עליו ליטול גם הוא את חלקו, ומאחר שחלקת בלא רשותו והרי זה נידון בגזילה ואין האשה מקודשת. וְהָיָה מִיָּלִי בְּמִזְדָּה – אמנם אין הרברים אמורים אלא כשקידש את האשה במלא היד של ראשי בצלים שאין גודלן ידוע, ולפיכך אין בעל השדה יודע כמה ליטול כנגדו, אֲבָל בִּישָׂא – אך אם קידשה באגודת בצלים שגודלה ומשקלה קבוע, מִצִּי אָמַר לֵיהּ האריס לבעל השדה, אֲנָא שְׁקִילִי בִישָׂא שְׁקִיל אֲתָּ בִישָׂא – אני נטלתי אגודה אחת, טול אף אתה אגודה אחרת כנגדה, שהלא בִישָׂא כִּי בִישָׂא – אגודה זו שווה לאגודה אחרת, ולפיכך הרי היא מקודשת.

מעשה נוסף: הָהוּא סְרִיפָא – פועל העושה שיכר מן תמרים של בעל הבית, ונוטל מחצית מן השיכר, דְקִדְּשִׁי בְּפִירוֹתָא דְשִׁיכָרָא – שקידש אשה בפסולת של תמרים שעושים ממנה שיכר, ובתוך כך אֲתָא מְרִיָּה דְשִׁיכָרָא אֲשַׁבְּחִיהּ – הגיע בעל השיכר ומצאו מקדש את האשה,

המשך ביאור למסכת קידושין ליום ראשון עמ' א

מקודשת. שהרי לדבריו של רבי אמי המשנה עוסקת באדם המקדש אשה בכמה תמורות, ורצונו שתתקדש בכלן כאחת, ואף שאכלה חלק מן התמורות ונזקפו עליה במלוה, מכל מקום חלים הקידושין, מאחר שנתרה בידה תמרה הושה פרוטה.

להעמיד שאינה מקודשת אלא אם כן יש בתמרה האחרונה שוה פרוטה. השני, ושמע מינה המקדש במלוה ופרוטה דעתה אפרוטה – ויש ללמוד מדבריו, שאדם המקדש אשה במחילת חוב שיש לו עליה, ובנוסף לכך נותן פרוטה בידה, הרי היא

רבא מפרש כמה דינים המתבארים מדברי רבי אמי: אמר רבא, שמע מינה מקדש אמי תלת – יש ללמוד מדברי רבי אמי שלשה דינים. האחד, שמע מינה המקדש במלוה אינה מקודשת – שאדם המקדש אשה במחילת חוב שיש לו עליה אינה מקודשת, שהרי הוצרך

המשך ביאור למסכת קידושין ליום שני עמ' א

שנגבב או אבד, אף על פי שלא נשתניר הימנו שנה פרוטה, הרי היא מקודשת בהנאה זו שמחל לה את פרעון המלוה. זו היא דעת תנא קמא. רבי שמעון בן אלעזר אומר משום רבי מאיר, מלוה

שיש לי בידה, והלכה האשה לבדוק את הפקדון ומצאתו שנגבב או שאבד, הדין הוא שאם נשתניר הימנו בשיעור שנה פרוטה, הרי היא מקודשת בכך, ואם לאו אינה מקודשת. ובמקדש אשה במלוה שיש לו בידה, ונמצא

שלא קבלה את עיקר המעות, ולפיכך הרי היא מקודשת. הגמרא מקשה על שיטת רב הסובר שהמקדש במלוה אינה מקודשת: מיתבי, שנינו בברייתא שאדם האומר לאשה התקדשי לי בפקדון

המשך ביאור למסכת קידושין ליום שני עמ' ב

מקודשת. הגמרא מבארת את מחלוקת רבי מאיר וחכמים באופן נוסף: ואיבעית אימא דכולי עלמא אית להו דרב, והכא דרב פפא קמיפלגי, דאמר רב פפא האי מאן דזבין שטרא להבדיה – אדם המוכר לחבירו שטר חוב שיש לו על אחרים, צריך המוכר למיתב ליה לקונה, קני לך הוא – שטר זה, וכל שעבדיה – וכל שיעבוד שבו

מחמתו, ואם לא כתב כן, אין מכירתו חלה. מר – חכמים הסוברים שאין האשה מקודשת, אית ליה דרב פפא – סוברים הם כדינו של רב פפא, ולכך אין האשה מקודשת שהרי לא כתב שמקנה לה שטר זה וכל שיעבודו, ומר – רבי מאיר, לית ליה דרב פפא, ולכך סובר שהאשה

באופן נוסף: ואיבעית אימא דכולי עלמא אית להו דרב, והכא דרב פפא קמיפלגי, דאמר רב פפא האי מאן דזבין שטרא להבדיה – אדם המוכר לחבירו שטר חוב שיש לו על אחרים, צריך המוכר למיתב ליה לקונה, קני לך הוא – שטר זה, וכל שעבדיה – וכל שיעבוד שבו

המשך ביאור למסכת קידושין ליום שלישי עמ' א

דוחה הגמרא: לא, דכולי עלמא סוברים שהמקדש במלוה אינה מקודשת, והכא דרב פפא קמיפלגי – נחלקו האם אכן זכאי אומן לקבלת שטר על כל חלק מעבודתו, או לא. מר – רבי מאיר סבר

בהלוואה עד לשעת גמר המלאכה, ונמצא, שכאשר מקדש האומן את האשה בשטר פעולתו, הרי הוא מקדשה במחילת ההלוואה שיש לו עליה. מאי לאו בהא קמיפלגי, דמר – רבי מאיר סבר, שהמקדש במלוה מקודשת, ומר סבר – דעת חכמים היא, שהמקדש במלוה אינה מקודשת.

מחלוקתם בדיון מקדש במלוה: וסבר בני הישיבה, דכולי עלמא – בין רבי מאיר ובין חכמים, סוברים שישנה לשכירות מתחלה [ועד] סוף והוה מלוה – דהיינו, שאדם המקבל עליו לעשות מלאכה בקבלנות, זכאי הוא לקבל שטר עבור כל חלק מן העבודה שהוא מבצע, אלא ששטר זה נזקף על מזמין המלאכה

המשך ביאור למסכת קידושין ליום חמישי עמ' ב

ולפיכך מבאר רבא את המקור לדברי המשנה באופן אחר: אלא אמר רבא, בהכרח צריך לומר שהכתוב אינו עוסק באדם המקדש שתי נשים כאחת, אלא קרא בזה אחר זה – הכתוב מזהיר אדם שנשא אשה מקודם לכן, שלא יסיף עתה ליקח אף את אחותה לו לאשה, ואם ישא ענוש הוא כרת. מאחר שנשא את אחות אשתו, ומתניתין – המקור לדברי המשנה הסוברת שהנושא שתי אחיות כאחת אין קידושין תופסין אף באחת מהן הוא מסביר, ופירשנו – על פי הכלל שאמר רבא, דאמר רבא כל דבר שאינו יכול לחול בזה אחר זה, הדין הוא שאפילו בבת אחת אינו חל. וממילא, מאחר שאין אדם יכול לישא את אחות אשתו, נמצא שאין קידושי שתיהן יכולים לחול בזה אחר זה, ולפיכך יש להוסיף מסביר ולומר שאף בבת אחת אינם חלים, ואם ישא אדם שתי אחיות כאחת אין קידושין תופסים אפילו באחת מהן. גופא – שנינו לעיל, אמר רבא, כל דבר שאינו חל בזה אחר זה, אפילו בבת אחת אינו יכול לחול. איתביה אביי – הקשה אביי לרבא,

בר חמא דאמר קרא (ויקרא יח יח) 'ואשה אל אחתה לא תקח לצרר', ויש לבאר כוונת הכתוב כך, שהתורה אומרה שבשעה שנגעשו האחיות צרות זו לזו, דהיינו, באופן שנשא שתיהן כאחת, לא יהא לו ליקנותים – לא יחולו הקידושין אפילו באחת מהם. נמצא, שלדעת רמי בר חמא מקרא זה מזהיר את האדם שלא לישא שתי אחיות כאחת, ואף למד שאין קידושין תופסים בהן. מקשה הגמרא: אמר רבא ליה רבא לרמי בר חמא, אי הכי – אם כדברין שהכתוב עוסק באדם המקדש שתי אחיות בבת אחת, תינינו דקתיב – הרי נאמר בסוף פרשת העריות (שם כח) 'ונכרתו הנפשות העושות מקרב עמם', שהעובר על אחד מאיסורי העריות שנמנו בפרשה דינו בכרת, ואף הנושא שתי אחיות כאחת דינו כן, ומדוע, אי קידושין לא תפסי בה ברת מי מתייב – הרי מאחר שלא תפסו בהן קידושין, נמצא שאף אחת מהן אינה אשתו, וממילא אף אחותה אינה אסורה עליו מדיון אחות אשה, ומדוע יש עליו עונש כרת.

משנה זו דנה לגבי אדם המקדש אשה ובתה או שתי אחיות בבת אחת, האם חלו הקידושין בשתייהן או באחת מהן, או לא.

משנה

אדם המקדש אשה ובתה או אשה ואחותה באחת – בבת אחת, שתיהן אינן מקודשות. ומעשה היה בקבוצה של חמש נשים, ובהן – בתוכן היו שתי אחיות, וליקח אדם אחד בלבד – כל של תאנים, וכלכלה זו שלחן – של אותן הנשים היתה, ושל פירות שביעית היתה, ואמר לחן אותו אדם, הרי פולקם מקודשות לי בכלכלה זו, וקבלה אחת מהן על ידי פולק – בשליחות כולן, ואמר על כל חקמים, שהדין הוא שאין האחיות מקודשות, ולא חלו הקידושין אלא על הנשים האחרות.

גמרא

הגמרא מבררת מהו המקור לדין המבואר במשנה: מנהני מילי – מנין למדים דין זה שאין קידושין תופסין בשתי אחיות יחדיו, אמר רמי

התקדשי לי כְּדִינְךָ שֶׁל כֶּסֶף. וְהִלֵּךְ הַשְּׁלִיחַ לְקַבֵּל עֲבוּרָה אֶת דִּינָר הַכֶּסֶף, וְנָתַן לוֹ הַמְּקֹדֶשׁ דִּינָר שֶׁל זָהָב.

ובאופן זה נחלקו רבי שמעון וחכמים במשנה. מִרְכָּבָה – חכמים סוברים שמה שאמר לו האשה ליטול עבודה דינר של כסף, יש בכך קְפִידָא – שאינה חפצה להתקדש אלא בשל כסף ולא בשל זהב, ולכן אינה מקודשת. וְיָמַר – רבי שמעון קָבֵר מִרְכָּבָה מְקוֹם הָיָא לוֹ – מראה היא לו מקום להקל, שאף אם לא יתן לו המקדש אלא דינר של כסף יטול, אך אין היא ממאנת להתקדש בדינר של זהב, ולכן הרי היא מקודשת.

ומוסיפה הגמרא לבאר, וְיָמַר נִמְצָא – מה כוונת המשנה שנמצא לאחר מכן שהוא דינר של זהב, הרי מלכתחילה נתן המקדש לשליחה של האשה דינר זה, דְּקָא צִייר בְּגִלְיָתָא – שהיה צורר הדינר בבגד, ולפיכך בשעת הקידושין לא ידע שלוחה של האשה איזה דינר נתן המקדש, וסבור היה שהוא של כסף, ורק כשהגיע לידי האשה נמצא שהוא של זהב.

הגמרא מביאה תנאים נוספים הסוברים כדעת רבי שמעון בסברת 'מראה מקום הוא לו': אָמַר אֲבִי, רַבִּי שְׁמַעוֹן וְרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל וְרַבִּי אֶלְעָזָר, בּוֹלְהוּ כְּבִידָא לָהּ – כל תנאים אלו סוברים את סברת 'מִרְכָּבָה מְקוֹם הָיָא לוֹ', דהיינו, שסוברים הם שאם אומר אדם לשליח לעשות עבדו דינר של זהב ויעשה השליח דבר קשה יותר, אין זה שנינו מדעת המשלח, שלא נתכוין אלא להראות לשליח מקום להקל בשליחותו ולעשותה בדבר קל.

ועתה מפרטת הגמרא היכן מצינו לכל אחד מתנאים אלו שסובר לסברא זו: רַבִּי שְׁמַעוֹן הָא דְאָמְרִין – רבי שמעון מצינו שסובר סברא זו במשנתו, שאם אמרה האשה לשלוחה שטול דינר של כסף מן המקדש והלך ונטל של זהב, הרי היא מקודשת. רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל מצינו שסובר סברא זו במשנה במסכת בבא בתרא (קס.). דְּתַנְּן – שנינו שם במשנה שישנם שני סוגי גיטין,

בו את האשה עבור המשלח. ובאופן זה נחלקו חכמים ורבי שמעון במשנה. מִרְכָּבָה – חכמים סוברים שמה שאמר לו המקדש שילוחו דינר של כסף, יש לו קְפִידָא בזה, ואינו מסכים לקדשה בדינר של זהב, ולכן אינו נחשב שלוחה, ואינה מקודשת. וְיָמַר – רבי שמעון קָבֵר מִרְכָּבָה מְקוֹם הָיָא לוֹ – מראה הוא לשליח מקום להקל בשליחותו. דהיינו, באמת חפץ המשלח לקדשה בדינר של זהב, אלא כוונתו להקל על השליח, שאף אם אין בידו להלוותו דינר של זהב רשאי הוא לקדשה עבורו בדינר של כסף. ועל כן אף שקידשה לבסוף בדינר של זהב אין הוא נידון כמשנה מדעת המקדש ומקודשת.

הגמרא מקשה על ביאורו של אביי: אִי הָכִי – שהמשנה עוסקת באדם המקדש על ידי שליח, יש להקשות כמה קושיות על לשון המשנה: א. מדוע נקטה המשנה שאומר המקדש לאשה 'התקדשי לי', הרי אינו מקדשה לעצמו אלא למשלח, ולפיכך, לשון 'התקדשי לי' מִיִּצְעֵי לִיָּה – היה צריך לומר: ב. מדוע נקטה המשנה בדברי רבי שמעון שאם הִטְעָה אותה לִשְׁכַּח הרי היא מקודשת, הרי אין המשנה עוסקת באופן שהטעה המקדש את האשה, אלא השליח הטעה את המשלח, ולפיכך, אם הִטְעָהוּ השליח למשלח לִשְׁכַּח מִיִּצְעֵי לִיָּה – היה צריך לומר: ג. מדוע נקטה המשנה הלשון 'נִמְצָא' של זהב, שמשמעותו שנמצא לפתע דבר שלא היה ידוע מקודם, הרי מִיִּצְעֵי לִיָּה דְּזָהָב הָיָה – מלכתחילה כשקידשה השליח את האשה ידעה שבכוונתו לקדשה בדינר של זהב.

הגמרא מבארת את דברי המשנה באופן אחר: אֵלָּא אָמַר רַבָּא, אֲנִי וְהָאֲרִי שֶׁבְחִבּוּרָה תִּרְגְּמִנָּא – ביארנו את המשנה, וְיָמַר – מי הוא הארי שבחבורה, רַבִּי תַּיִיא בְּרַ אֲבִין. וכך ביארנו את דברי המשנה, הָבָא בְּמֵאָה עֶשְׂרִינָן, בְּגִזְזִין שְׁאִמְרָה הִיא – האשה המתקדשת לִשְׁלֹחָהָ, צָא וְקַבֵּל לִי קִדּוּשִׁי – הִיא שליח קבלה לקבל עבורי קידושין מִפְּלוּגִי, שְׁאִמְרָה לִי אֶתוֹ אדם

לבעליה, יש לתלות שלא נתכוין לקדשה בכוס עצמה אלא ביין בלבד. הָא בְּצִיִּתְרָא – הברייטא הסוברת שהאשה מתקדשת בכוס ובמה שבתוכה, עוסקת באופן שהיתה הכוס מליאה בציר של דגים, שמאחר וציר זה עשוי הוא לשימוש לימים רבים, צריך הוא לכוס כדי לשומרו, ולכן יש לומר שנתכוין לקדשה בין בכוס ובין במה שבתוכה.

שנינו במשנה, שדעת רבי שמעון היא שאם הִטְעָה המקדש את האשה לִשְׁכַּח, דהיינו, שנתן לה דבר יקר יותר ממנה שאמר לה, הֲרִי זֶה מְקֻדָּשָׁתָּ:

מקשה הגמרא: וְכִי לִית לִיהָ לְרַבִּי שְׁמַעוֹן – האם אין רבי שמעון סובר את דברי המשנה במסכת בבא בתרא (פג.), האומרת שאם מכר אדם לחבירו יֵין וְנִמְצָא שהוא חוֹמֵץ, או שמכר לו חוֹמֵץ וְנִמְצָא שהוא יֵין, שְׁנֵיהֶם – בין המוכר ובין הקונה, יְבֻלִין לְחוּרָה בְּהֶם מִן הַעִיסָקָה שביניהם, ואף המרויח מן הטעות יכול לחזור בו. אֵלָּא – יש ללמוד מכאן, דְּאִיכָּא דְּנִיחָא לִיָּה בְּחִלָּא וְאִיכָּא דְּנִיחָא לִיָּה בְּחִמְרָא – שיש אדם המעדיף יין ויש המעדיף חומץ, ואף שערכו של היין גבוה משל החומץ, מכל מקום מאחר שעתה חפץ היה בחומץ וקבל תמורתו יין רשאי הוא לבטל את העיסקה, ואם כן, הָבָא נָמִי – במשנתו, מדוע סובר רבי שמעון שאם אמר לה הבעל שמקדשה בדינר כסף ונתן לה של זהב מקודשת, הרי אִיכָּא דְּנִיחָא לִיָּה בְּכֶסֶף וְלֹא נִיחָא לִיָּה בְּזָהָב – יתכן שעתה רוצה היא בכסף ולא בזהב, ובגון שחסרה היא מעט כסף כדי להשלים איזה תכשיט שעשתה.

מתרצת הגמרא: אָמַר רַבִּי שִׁמִּי בְּרַ אֲשִׁי, אֲשֶׁבְחָתִּיה – פגשתי לְאִבִּי, דִּיִּתִּיב וְקִמְסִפֵּר לִיָּה לְבָרִיָּה – שישב וביאר משנה זו לבנו, ופירש לו שְׁהָבָא בְּמֵאָה עֶשְׂרִינָן – באיזה אופן עוסק רבי שמעון, בְּגִזְזִין שְׁאִמְרָה המקדש לִשְׁלֹחָהּ הִלְוִינִי דִּינָר שֶׁל כֶּסֶף, וְלֵךְ וְקַדֵּשׁ לִי אִשָּׁה פְּלוּגִית בדינר זה שאתה מלווה. וְהִלֵּךְ השליח ושינה מדעת המקדש, וְהִלֵּךְ לוֹ דִּינָר שֶׁל זָהָב וקידש

המשך ביאור למסכת קידושין ליום שישי עמ' א

לְבִיָּתָא נִינְהוּ, שהרי אינו יודע איזו מהן קידש, וכל אחת מהן אסורה עליו מספק, תִּיּוּבָתָא דְּרַבָּא – לכאורה יש להוכיח שאף קידושין שאין ראויין לביאה חלים, ושלא כדברי רבא.

מתרצת הגמרא: אָמַר לָךְ רַבָּא, וְלִמְעֻמֵּיךְ אִימָא סִיפָא – לשיתת המקשן הסובר שקידושין שאין מסורים לביאה חלים הם, יש להקשות מן הסיפא של המשנה. שבה נאמר כך, מַעֲשֶׂה בְּחֶמֶשׁ נְשִׁים וּבְתָן – בתוכן שְׁתֵּי אַחֲיוֹת, וְלִיָּמָא אֶדָּם בְּכִלְבָּלָהּ (סל) – שֶׁל תַּאֲנִים, וְכִלְבָּלָהּ זֶה שְׁלֵחַן הָיְתָה, וְשֶׁל פִּירוֹת שְׂבִיעִית הָיְתָה, ולפיכך היתה מופקרת לכל, ונטל אותו אדם

וְחִמּוּר הָיָא – הרי זה כנותן מתנה לאדם ואמר לו קנה מתנה זו יחד עם החמור, שכל אחד מכם יזכה במחצית המתנה, וְאֵת וְחִמּוּר לֹא קָנָה – שהדין בזה שמאחר והחמור אינו יכול לקנות, לא זכה גם האדם בחלקו, שלא נתכוין הנותן אלא אם יזכו שניהם יחדיו. ואם כן, אף בענין זה יש לומר כן, שלא נתכוין לקדש הנשים אלא אם כן יתקדשו לו כולן, ומאחר שאין האחיות מקודשות, יש לומר בזה שלא חלו הקידושין כלל, אף בשלש הנשים הנותרות.

פירות אלו ונתנן לאותן נשים וְאָמַר לָהֶן, הֲרִי בּוֹלְכֶם מְקֻדָּשׁוֹת לִי בְּכִלְבָּלָהּ זֶה, וְאָמְרוּ הַבָּיִת שֶׁהָיָה הָיָה שְׁאִין הָאֲחִיּוֹת מְקֻדָּשׁוֹת לוֹ. וניתן לדייק מדברי המשנה, שדווקא הָאֲחִיּוֹת הֵי הֵי דְּאִינָן מְקֻדָּשׁוֹת לוֹ, הָא נִבְרִיּוֹת – שאר הנשים שאינן קרובות זו לזו, מְקֻדָּשׁוֹת.

וממשיך רבא ואומר, שיש לברר הֲיִכִּי דְּמִי – באיזה אופן עוסקת המשנה. אִילִימָא דְּאָמַר בּוֹלְכֶם – אם באופן שאמר אותו האדם לכל חמשת הנשים 'כולכן מקודשות לי', כיצד יתכן לומר שרק האחיות אינן מקודשות, בעוד שבשאר הנשים חלו הקידושין, הרי קִנִּי אֵת

המעוות נזכר שהם הקדש, קודם שהוציאם השליח בשוק, ובאופן כזה השליח הוא המועל ולא המשלח. (דחג) [דחג] – שכן שנינו בברייתא, שאם לאחר שאמר הבעל הבית לשליח **נָזַר נָזַר בְּעַל תְּבִית** שמעות אלו הקדש הן קודם שהוציאם השליח, ו**לֹא נָזַר שְׁלִיחַ** – אך לא נודע על כך לשליח, הדין הוא שהשליח **מַעַל**.

נמצא, שיכול היה המשלח להפטר מקרבן בטענת 'זוכרתי', ולפיכך יש להאמינו אף בטענת 'לא היה בליבי', שאכן לא נתכוין שיטול השליח מארנק של הקדש. ומאחר שאינו נפטר בטענה זו, יש להוכיח שדברים שבלב אינם דברים, ולפיכך, אין אנו מתחשבים במה שהיה בליבו.

הגמרא מבאיה כמה ספיקות לגבי אנשים שמכרו נכסיהם על דעת לעלות לארץ ישראל: **הָהוּא נִבְרָא דְּזִבְנִינְהוּ לְנִיכְסֵיהּ אֲדַעְתָּא לְמִיָּסָא לְאַרְעָא דְּיִשְׂרָאֵל** – מעשה באדם שמכר נכסיו על דעת לעלות לארץ ישראל, ופירש בשעת המכירה שכך היא דעתו, **סְלִיק וְלֹא אִיתְדַר לֵיהּ** – עלה לארץ ישראל, אך לא הצליח להתיישב בה, מחמת חוסר דירה או מזונות,

ולפיכך שב לחוץ לארץ, ועתה חפץ הוא לבטל המכירה. **אָמַר רַבָּא, כָּל הָסְלִיק אֲדַעְתָּא לְמִידַּר הוּא** – כל אדם העולה לארץ ישראל דעתו היא על מנת שיוכל לדור בה, **וְהָא לֹא אִיתְדַר לֵיהּ** – ואדם זה לא נסתייע בידו לדור בה, ולפיכך יש לדון כאילו לא עלה והמכירה בטילה.

אִיבָא דְאַמְרֵי – ויש אומרים בשמו של רבא, שאין המכירה בטילה, מאחר שאדם זה מכר **אֲדַעְתָּא לְמִיָּסָא** – על דעת שיעלה לארץ ישראל, **וְהָא סְלִיק לֵיהּ** – והרי עלה, ולפיכך אין אנו מתחשבים בכך שלא נסתייע בידו לדור בארץ.

מעשה נוסף: **הָהוּא נִבְרָא דְּזִבְנִינְהוּ לְנִיכְסֵיהּ אֲדַעְתָּא לְמִיָּסָא לְאַרְעֵי יִשְׂרָאֵל** – מעשה באדם שמכר נכסיו על דעת לעלות לארץ ישראל, ופירש בכך בשעת המכירה, **לְסוּף לֹא סְלִיק** – לאחר מכן נתחרט ולא עלה, וחפץ הוא לבטל את המכירה. **אָמַר רַב אֲשִׁי, אִי בְּעֵי סְלִיק** – הרי אם ירצה יכול הוא לעלות, ולכן אין הרשות נתונה בידו לבטל את המכירה מחמת שנתחרט מלעלות. **אִיבָא דְאַמְרֵי** – ויש אומרים בשמו של רב אשי, שאין לבטל את המכירה, מאחר שאִי **בְּעֵי לֹא סְלִיק** – וכי אם ירצה לא יוכל לעלות, בלשון שאלה, כלומר, שבידו הדבר נתון לעלות ולפיכך אין המכירה בטילה.

מבררת הגמרא: **מָא בִּינְיָהוּ** – מה חילוק יש בין שתי הלשונות, הרי לדעת שתייהן אין המכירה בטילה מאחר שיכול הוא לעלות. **אִיבָא בִּינְיָהוּ דְאִיתְלִיד אֲוִנְסָא בְּאַרְחָא** – החילוק ביניהם הוא באופן שישנו איזה עיכוב לעלות, כגון ששמע שיש ליסטים בדרך, ואין אדם יכול לילך בדרך זו לבדו אלא בשיירה. ובאופן כזה נחלקו הלשונות, שלדעה הראשונה, מאחר שעדיין ישנה אפשרות בידו לטרוח ולעלות בשיירה אין המכירה בטילה. אך לדעה השנייה, ששאל רב

אשי בתמיה 'וכי לא יכול הוא לעלות', אין המכירה קיימת אלא כאשר יכול לעלות בקלות ללא שום מעכב, אך אם ישנו איזה עיכוב בדרך לא מכר על דעת כן, והמכירה בטילה.

משנה זו עוסקת באדם הממנה שליח לקדש עבורו אשה במקום מסוים, ושינה השליח מדעת משלחו.

משנה

אדם האומר לשלוחו צא וקדש לי ו- עבדיו אשה פלונית במקום פלוני, והלך השליח וקדשה במקום אחר, אינה מקודשת, מאחר שהמשלח מקפיד שיקדש עבורו את האשה במקום שבו אמר לו לקדשה.

אמנם אם אמר לו המקדש צא וקדש לי אשה פלונית, והרי היא נמצאת במקום פלוני, והלך השליח וקדשה במקום אחר, הרי זו מקודשת, מאחר שאין המשלח מקפיד שיקדשה במקום מסוים, ולא נתכווין אלא להדריך את השליח היכן יוכל למצואה.

גמרא

והנן נמי גבי גיטין – שנינו דין זה אף במסכת גיטין (סד). שאדם האומר לשלוחו קדש לי ו- והלך השליח פלוני, והלכו השליחים ונתנו לה במקום אחר, פסול, ששינו מדעת המשלח המקפיד לגרשה במקום פלוני בדיוקא. אמנם אם אמר להם תנו גט זה לאשתי, והרי היא נמצאת במקום פלוני, ונתנו לה במקום אחר, כשר, מאחר שאינו מקפיד שיגרשה באותו מקום, ולא נתכווין אלא להדריכם היכן יוכל למצואה.

הגמרא מבארת מדוע יש צורך לשנות דין זה הן לגבי גט והן לגבי קידושין: **וְצִרְיָא** – יש צורך לשנות דין זה פעמיים, **דְּאִי אֲשְׁמַעֲיָן** – שאם היה התנא משמיענו דין זה רק לגבי קידושין, היה מקום לומר שדין זה נאמר רק במקום דלקורבה קאיתי – לגבי קידושין שכונתו לקרב האשה אליו, שבוה מקפיד הוא לקדשה במקום פלוני, מאחר שסובר בדעתו **כְּהֵא אֲתָרָא רְחֵמוּ לִי וְלֹא מְסַלִּי מִיְלֵי עֲלָיו** – במקום זה גרים אוהבי ולא יאמרו לאשה דבר גנאי עלי, **כְּהֵא אֲתָרָא סָנוּ לִי מְסַלִּי מִיְלֵי עֲלָיו** – אך במקום אחר גרים שונאי, ועלולים הם לומר לאשה דברי גנאי עלי, ולכך אינו חפץ שיקדשה השליח אלא במקום שאמר לו, **אֲבָל גַּבִּי גִיטִין דְּלְדַחֲקָא קִאֲתִי** – שמרחק את האשה ממנו, **אִמַּר לֹא אִיכְפַּת לֵיהּ** – היה מקום לומר שאינו מקפיד באיזה מקום יגרשה השליח, ולכך הוצרך התנא לכתוב דין זה אף לגבי גיטין.

וְאִי אֲשְׁמַעֲיָן – ואם היה התנא משמיענו דין זה רק לגבי קידושין, היה מקום לומר שדין זה נאמר רק במגרש את אשתו שהוא גנאי לו, ועל כן, **כְּהֵא אֲתָרָא יִנְחָא לֵיהּ דִּינִיבָא כְּהֵא אֲתָרָא לֹא יִנְחָא לֵיהּ** – ישנן מקומות שאינו מקפיד בהן על בזיונו, וישנן מקומות שמקפיד, ולפיכך יש לשליח לגרשה במקום שנאמר לו בדיוקא, **אֲבָל גַּבִּי קִידוּשִׁין** שאינם גנאי לו, **אִמַּר לֹא אִיכְפַּת**

לֵיהּ – היה מקום לומר שאינו מקפיד באיזה מקום יקדשה השליח, **צִרְיָא** – לכך הוצרך התנא לכפול דין זה, הן בגיטין והן בקידושין, שבשניהם מקפיד הוא על המקום שאמר, ואין השליח רשאי לשנות מדבריו. משנה זו דנה לגבי אדם המקדש אשה על מנת שאין עליה נדרים או מומין ונמצא שיש בה, האם חלים הקידושין או לא.

משנה

אדם המקדש את האשה על מנת – בתנאי שאין עליה נדרים – שלא אסרה על עצמה נדרי עינוי נפש, ונמצא שיש עליה נדרים, אינה מקודשת, מאחר שלא נתקיים התנאי. בנכסה סתם – הנושא את האשה בסתם ללא תנאי, ונמצא שיש עליה נדרים, תצא שלא בכתובה. משאחר שלא התנה במפורש על כך חלו הקידושין, וצריך ליתן לה גט אם רוצה להוציאה, אך רשאי להוציאה בלא כתובה, כיון שיכול לטעון שאינו חפץ באשה נדרנית.

וכן הוא הדין אף לענין מומין. שהמקדש את האשה על מנת שאין עליה מומין, ונמצא שיש בה מומין, אינה מקודשת, מאחר שלא נתקיים התנאי. בנכסה סתם – הנושא את האשה בסתם ללא תנאי, ונמצא שיש בה מומין, תצא שלא בכתובה – מאחר שאינו חפץ באשה בעלת מום, אך מכל מקום זקוקה היא לגט, שהרי לא התנה על כך במפורש.

(ש) כל המומין הפוסלים בכהנים פוסלים בנשים – המומין שבהם עוסקת המשנה, הינם אלו הפוסלים את הכהנים מעבודת בית המקדש, ושנויים הם במסכת בכורות (פ"ז) אך שאר מומין אינם מעכבים בקידושין.

גמרא

והנן נמי גבי כתובות כי האי גוונא – שנינו משנה זו אף במסכת כתובות (עב), ומבארת הגמרא את הוצרך בכפילות זו, **הָכָא קִידוּשִׁין אִיצְטְרִיכָא לֵיהּ תְּנָא כְּתוּבוֹת אִמּוּ קִידוּשִׁין** – כאן עוסקת המסכת בעניני קידושין, ונשנו במשנה אף דיני הכתובה אגב דיני הקידושין, **הָתָם כְּתוּבוֹת אִיצְטְרִיכָא לֵיהּ תְּנָא קִידוּשִׁין אִמּוּ כְּתוּבוֹת** – שם עוסקת המסכת בעניני כתובות, ונשנו אף דיני הקידושין אגב דיני הכתובה.

משנה זו דנה לגבי אדם המקדש אשה, ולא חלו הקידושין מאיו סיבה, ולאחר מכן שלח תמנות לאשה, האם יש לומר שכונתו לקדשה עתה במתנות אלו, או לא.

משנה

אדם המקדש שתי נשים ביחד, בדבר שהוא שנה פריטה אחת בלבד, ונמצא שיש לכל אשה פחות משה פרוטה, או שמקדש אשה אחת בפחות משנה פרוטה, הדין הוא שאף על פי ששלח לאשה סכולונות – מתנות, **לְאַחַר מִכְּאָן** – לאחר קידושין אלו,

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן – אדמו"ר הזקן – בעל התניא והשו"ע

שולחן ערוך – הלכות שבת

בז אכל לסמוך אצל תנור בית החורף שאינו גרוף וקטום ואפילו האש בתוכו מותר בכל ענין לפי מנהגינו כמו שנתבאר למעלה¹⁸⁶ רק שיהיה התבשיל חם קצת אם יש בו מרק והיד סולדת במקום שסומך לתנור אבל אם אין היד סולדת שם אצל התנור אף על פי שנצטנן התבשיל לגמרי מותר לסמוך בכל ענין כמו שנתבאר למעלה¹⁸⁷ ומכל מקום אם יודע שהנכרי יסיק אח"כ את התנור לחמם את הבית שזהו מותר בשבת ע"ד שיתבאר בס' רע"י¹⁸⁸ ובשיתחמם התנור מאד יתחמם ג"כ התבשיל שאצלו עד שהיד סולדת בו אסור להניחו שם* אלא יטלנו משם קודם שיסיק הנכרי לפי שזהו באחד מניח את הקדרה ואחר גותן את האור שתחתיה שהראשון פטור אבל אסור מדברי סופרים:

בח אבל מותר לומר לנכרי שיניח שם את התבשיל ואח"כ יסיק התנור לחמם הבית ונרתח התבשיל מאליה לפי שיעקר פונת הנכרי בהסיקו אינה בשביל התבשיל אלא בשביל חימום הבית שהוא דבר המותר והתבשיל נרתח מאליה ואף שהוא פסיק רישיה ולא ימות אין בזה איסור באמירה לנכרי מטעם שנתבאר למעלה¹⁹⁰ ויש מי שאוסר בזה כיון שהנכרי מתכוין בהסיקו גם בשביל התבשיל שהרי הניחו על גבי התנור או אצלו אף שיעקר פונתו בשביל הבית אין זה מועיל כלום והמנהג בסבבא הראשונה ומכל מקום כל בעל נפש יחמיר לעצמו במקום שאין שם צורך כל כך*:

ביאורים

אסור להניחו שם – כשנצטנן לגמרי¹⁸⁹. במקום שאין שם צורך כל כך – ובהלכות שהיה והטמנה נכרי קודם שהוסק התנור, ואפילו על גביו¹⁹¹. בקצרה שבסוף סי' רנט (ד"ה אבל) התיר בפשיטות ע"י

מקורות

186) סעיף כ, שכן המנהג, ומכל מקום במקום שאין שם צורך כל כך טוב לחוש לדברי האוסרים באינו גרוף וקטום.
187) סעיף כא, ועד"ז בהלכות שהיה והטמנה בקצרה (שבסוף סי' רנט): ואם סומך אצל התנור במקום שאין יכול להתחמם עד שהיד סולדת בו – מותר, אפילו נצטנן לגמרי.
188) סעיף טו: שיותר לומר לנכרי לעשות מדורה בארצות הקרות ביום שהקור גדול, או במקום שיש קטנים שמצטערים הרבה.
189) הל' שהיה והטמנה בקצרה שבסוף סי' רנט, ד"ה אבל, וז"ל: אבל תבשיל צונן אפילו קודם שהוסק אסור אפילו לסמוך

חלק ב סימן רנג, דין כירה ותנור ליתן עליה הקדירות בערב שבת סעיפים כדכח

תהא נראית כה' וכאלו אומר נשבה ה' ח"ו.
צריך להתיר זי"ן של תזכרו ושל וזכרתם שלא תדמה קריאתה לסמך כי כל ז' הסמוכה לכ"ף שלאחריה דומה קריאתה לסמך אם לא מתיזין אותה:

יז צריך להדגיש יו"ד של שמע ישראל שלא תבלע ולא תראה אל"ף וכאלו אומר אשאל וכן יו"ד של והיו שלא יהיה נשמע כאלו אומר והאו:

יח צריך ליתן ריוח בין וחרה לאף שלא יהיה נראה כאלו אומר וחרף:

שולחן ערוך – הלכות קריאת שמע

יד צריך להפסיק מעט בין ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד לואהבת כדי להפסיק בין קבלת מלכות שמים לשאר מצות כי שמע ישראל וברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד הוא לשון קבלה שאנחנו מקבלים אלהותו ומלכותו ואהבת הוא לשון צוואה.

ויש להפסיק בפסוק ראשון בין ישראל לה' ובין אלהינו לה' הב' כדי שיהיה נשמע שמע ישראל כי ה' שהוא אלהינו הוא ה' אחד:

טו צריך להפסיק בין היום לעל לבבך ובין היום ללאהבה שלא יהיה נראה היום על לבבך ולא למחר:

טז צריך להפסיק בין נשבע לה' כדי להטעים יפה העי"ן שלא

כ כל תיבה שתחלתה אל"ף וסוף תיבה שלפניה מ"ם צריך להפסיק מעט ביניהם שלא תבלע האל"ף כגון ולמדתם אותם וקשרתם אותם וראיתם אותו ושמתם את זכרתם את ועשיתם את שלא יהיה נראה כקורא מותם מותו מת:

חלק א סימן טא דין כמה צריך לדקדק ולכוין בקריאת שמע סעיפים ידכ

יט צריך ליתן ריוח בין תיבה שאות שבתחלתה כאות שבסוף תיבה שלפניה שלא תבלע אות אחת מהן כגון על לבבך על לבבכם ואבדתם מהרה הכנף פתיל אתכם מארץ וכן בכל לבבך בכל לבבכם אלא שבהן צריך שלא יפסיק הרבה שהרי יש מקף בינתיים וצריך להסמיכן ואעפ"כ יתן ריוח והבדל בלי שיהיה נשמע שקורא ב' למדי"ן:

לקוטי תורה

תוכן הפרק: "עליית" התורה והמעשים הטובים למעלה ביום השבת, באמצעות התפלה בכל יום

את שבתתי תשמרו ומקדשי תיראו וגו'. הנה פירוש שבתתי [לשון רבים] הם שתי שבתות, שאמרו רז"ל אמר ר' יוחנן משום ר' שמעון בן יוחאי אלמלי משמרין ישראל שתי שבתות כהלכתן מיד נגאלין. והיינו ב' בחינות שבת שיש בכל שבת, וכמ"ש עלת שבת בשבתו, והיינו כמ"ש בזהר שיש שבת תתאה ושבת עילאה בכל שבת, ועל זה נאמר את שבתתי תשמרו.

איתא בזהר, שבכל שבת יש שתי בחינות, שבת תתאה ושבת עילאה. ומעלת שבת עילאה על שבת תתאה היא כערך מעלת השבת לגבי ימות החול; והיא בחינת "שבת שבשבת" (ע"ד מ"ש "שבת שבתון"). וזהו הפירוש הפנימי בכפל ל' הכתוב "עולת שבת בשבתו", ד"שבת בשבתו" היינו "שבת שבשבת", שבת עילאה.

ועל זה נאמר "את שבתותי (לשון רבים) תשמרו", שצריכה להיות שמירת שבת בשתי הבחינות שבה, שבת תתאה ושבת עילאה (וכפי שיבואר להלן בארוכה ענין של שתי בחינות אלו וכיצד "שומרים" אותן). וזהו שאמר רשב"י "אלמלי משמרין ישראל שתי שבתות כהלכתן", שהכוונה לשתי הבחינות הנ"ל שבכל שבת.

וזהו שבירושלמי אמרו אלו היו ישראל משמרין שבת א' כתיקונה מיד הי' בן דוד בא.

ומבואר בזה, דסגי בכח שמירת שבת אחת בלבד להביא את בן דוד, ולכאורה הוא סתירה למאמר רשב"י הנזכר לעיל "אלמלי משמרין ישראל שתי שבתות כו' מיד נגאלין", דמשמע דרק הכח דשמירת שתי שבתות יכול להביא הגאולה, ולא סגי בשבת אחת. על כן מבאר:

דאינו סותר למאמר [רשב"י] אלמלי משמרין ישראל שתי שבתות, כי פירוש שתי שבתות היינו ג"כ שבת אחת על דרך הנוכח.

כלומר, מה שאמרו "שתי שבתות" אין הכוונה כפשוטה, אלא לעולם פירושה שבת אחת וכמו שאמרו בירושלמי, אלא דצריך לשמרה בשתי בחינות השבת שבה, שבת תתאה ושבת עילאה, כנ"ל, וזהו "שתי שבתות".

ולחבין זה צריך לחבין ענין שבת. כי הנה נודע דשבת הוא בחינת עליות העולמות). מבואר בספרי קבלה, שבשבת הוא זמן "עליית העולמות".

המושג עלי' וירידה כאן משמעו - עלי' במדריגה. דישנה מדריגת העולם כפי שהוא מצד עצמו, ובמילא יש בו הגבלה מסויימת כמה יוכל אדם בעולם להתקרב לאלקות ולהרגיש אור אלקי, וזוהי מדריגת העולם בימי החול; ו"עליית העולמות" ביום השבת עניינה - שהעולם "עולה" ממדריגתו כפי שהוא בימות החול ובמילא יכול האדם להתקרב לאלקות באופן נעלה יותר (וכפי שיבואר להלן בארוכה תוכן ענין עליה זו דיום השבת).

והתורה ומעשים טובים של כל ימי החול מתעלים למעלה בשבת.

"עליית העולמות" ביום השבת כוללת לא רק את העלי' הנפעלת בעולם ביום זה, אלא יום זה "מעלה" ומגבי' גם את המעשים הטובים שנעשו במשך ששת ימי החול שלפניו, למדריגה נעלית יותר.

דהנה מבואר בזהר אשר התורה והמעשים הטובים שנעשו בכוונה הרצוי', מתוך אהבת ה' ויראתו, "עולים" למעלה ("פרחא לעילא") "קדם ה'". פירוש: פעולת התורה ומצוותי' לפי תורת הסוד היא, שעל ידי כל מצוה ומצוה מתקשר האדם עם הקב"ה - "מצוה" מלשון צוותא וחיבור), לפי שבכל מצוה ישנה התגלות אור אין סוף ב"ה, ועל ידי קיומה מתקשר האדם עם האור האלקי שבה; ולפי גודל מדריגת כוונת האדם בעשיית המצוות כך "עולה" המצוה, היינו שמתגלה

כי התפלה נק' עולת תמיד על שם עליות העולמות שעולים למעלה מעלה בזמן התפלה, כמו שהשבת נק' עולת שבת על שם עליות העולמות שבשבת. הטעם שבכוחה של תפלה להעלות "התורה ומעשים טובים של כל היום" הוא, לפי שבתפלה נפעלת "עליית העולמות" (ע"ד השבת), וכידוע דזמן תפלה הוא עת רצון למעלה, אשר כתוצאה מזה נגרמת "עלי" (קירוב) לאלקות בכל העולמות (שלכן היא שעת הכושר אז לכל אדם לקשר את מוחו ולבו באלקות).

וזהו דתפלות כנגד תמידים תקנום, דכתיב בהו "עולת תמיד" - "עולה" לשון עלי, על שם עליית העולמות הנפעלת על ידי התפלה, וכמו שבשבת נאמר "עולת שבת", המורה על ענין "עליות העולמות" וקירובם לאלקות ביום השבת.

ואח"כ התפלות של כל ימי החול עם כל התורה ומעשים טובים שנכללו בהן נכללים בשבת ממש. אע"פ שתפלת יום חול יש בה "עלי", שמתקרבים יותר לאלקות, מכל מקום, מאחר שסוף-סוף הוא זמן חול בעולם, אין זה דומה כלל למדריגת הקדושה שישנה ביום השבת (והיא רק "הארה" מקדושת שבת). אך לאחר שהתורה והמע"ט של ימות החול כבר נתעלו ממדריגתם לבחינת קדושה של "הארת השבת" (זו תפלה), יכולים הם להכלל אח"כ, בבוא יום השבת, בקדושת שבת ממש.

וצריך להבין ענין עליות אלו מהו, דהא מלא כל הארץ כבודו, וכתיב כי ה' הוא האלקים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת, וכמ"ש בזהר דלית אתר פנוי מיני'. וא"כ מהו לשון "עליות העולמות", וכן בפסוק נאמר **עלת שבת, דמשמע שעולים למעלה דוקא.**

עדיין יש להבין הטעם שהאריז"ל נקט לשון "עליית העולמות" כדי לתאר את מעלת יום השבת, דלכאורה עיקר ענין השבת הוא תוספת אור אלקי המאיר מלמעלה ביום זה, שהוא הוא ענין קדושת שבת המאיר בעולם ובנפש האדם; וגילוי קדושה זה בעולם אינו דורש "עלי" למעלה כדי לקבלו ולהרגישו - שהרי הוא ית' אינו בגדר מקום, ואצל הקב"ה אין שום הבדל כלל בין שמים וארץ (עולמות רוחניים ועולם הזה הגשמי), והוא נמצא למטה בעוה"ז הגשמי כמו למעלה בעולמות עליונים, שזהו הפירוש הפנימי במאמר הכתוב "כי ה' הוא האלקים בשמים ממעל ועל

בקיום המצוה מדריגה נעלית יותר באור האלקי).

אך בששת ימי החול, מחמת המצב הרוחני הירוד של עולם הזה הגשמי, הרי גם ענייני עבודת השם של האדם (תורתו, תפלתו ומעשיו הטובים) הנעשים למטה בהיותו מלוכש בגוף גשמי - אפילו כשנעשים בדחילו ורחימו - אינם חדורים בקדושה כדבעי וא"א להם "לעלות" כ"כ קדם ה', היינו שאי אפשר לאור האלקי העליון להאיר בגילוי במצוות שעושה למטה בעוה"ז. וכתוצאה מ"עליית העולמות" ביום השבת, שהעולם עולה ממדריגתו ומתקרב לאלקות, מעלה קדושת היום גם את כל התורה והמעשים הטובים שנעשו במשך ששת ימי החול, שמתגלה בהם האור האלקי העליון. וזהו פירוש "שמתעלים למעלה בשבת" - היינו בקדושת השבת המאירה בעולם מחמת "עליית העולמות".

ואמנם לא שמתכללים בשבת ממש כי אי אפשר למחות העבודה שבחול שתוכלל בשבת.

מכיון שבימות החול האור האלקי הוא בהעלם והסתר, הרי מובן, שגם עבודת השם אז אינה במדריגה גבוהה כל כך (ואי אפשר לאדם להגיע לאהבה ויראה אמיתיות כמו בשבת), ומאחר שבעבודה בימות החול חסרה אותה הקדושה הנעלית, אי אפשר לה מצד עצמה להתעלות בקדושת שבת ממש [אלא על ידי הכנה ועלי' מוקדמת, כפי שהולך ומבאר:]

אלא שיש בכל יום הארת שבת, וכמ"ש זכור את יום השבת, והוא התפלה שבה נכללים ועולים התורה ומעשים טובים של כל היום.

ידוע מ"ש הרמב"ן דמצות זכור את יום השבת היא "לזכור תמיד בכל יום", שהמשמעות הרוחנית בזה היא, שבכל יום יש "הארה" מקדושת שבת, וזהו ענין התפלה, דביקות בהשם, דלמרות היותו ביום חול, "מנתק" האדם את עצמו בעת התפלה מענייני העולם שסביבו ועומד לפני ה' כעבדא קמי מרי'.

וכשם ש"עליית העולמות" דשבת מעלה עמה את כל התורה והמעשים הטובים שנעשו במשך ששת ימי החול (כנ"ל), כך מסגולת התפלה שבכל יום (שהיא "הארה" מקדושת שבת) להעלות עמה את כל התורה והמעשים הטובים שנעשו במשך אותו היום [שלכן נקראת התפלה "סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה", כי בה עולה למעלה כל מה שעבד כל היום, גם התורה ומצוות'].

בהם, כי "הגילוי שלו יוכל להיות למטה כמו למעלה".
[וכפי שרבינו כותב בתניא "שאף בנפש בור ועם
הארץ גמור מאיר אור קדושת שבת ויום טוב . .
טלטול מוקצה פוגם בקדושה שעל נפשו, כמו
בקדושת נפש הצדיק"].

וא"כ יש להבין מדוע מדגיש האריז"ל את מעלת
השבת בלשון "עליית העולמות"?

ד"ה את שבתותי תשמרו פרק א

הארץ מתחת", שלא זו בלבד שהוא ית' השליט בארץ
כמו בשמים, אלא שאצלו ית' אין שום הבדל בין
שמים וארץ, וכשם שכבודו יתברך הוא במרום כך
כבודו יתברך מלא את כל הארץ, ובלשון הזהר "לית
אתר פנוי מיני".

ואותו הדבר הוא לענין תוספת האור האלקי דיום
השבת, שאין העולם והאדם צריכים לעלות ממדרגתם
ולהתקרב יותר לאלקות כדי שאור קדושת שבת יאיר

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער – אדמו"ר האמצעי

מאמרים קונטרסים

ברכה במעשה ידי או בחיי בניו וכו' יצר לו ויעצב לבו מאד
מזה עד שיחלה כו' (בל"א ער פאר גינט ניט כו') ונק' צר
עין בשל אחרי', שמוכן מזה ערך עצם טבעו הרע במדה
ושיעור לפי הנראה בלבו עומק ההתפעלו' בשמחה על
מפלת חבריו ועומק ההתפעלו' בצער על איזה טובה שישגי
חבריו כי משקל א' הוא, ויש באופן טבע רעה זו כמה מיני
מדרגו' זו למעלה מזו בעומק כו' וד"ל. ויש בחי' רע שהוא
דק יותר והוא כמו שאדם מתפעל בשמעו איזה דבר עבירה
על חבריו שחפץ מאד שיענישו ונעשה שליח לעשות בו דין
קשה בעצמו, דאע"פ שמלובש הדבר הרע הזה מצד היותו
שונא לעושה רע מ"מ האכזריו' שעושה בעצמו זהו מטבע
הרע שבו וע"כ יתפעל יותר בזה מזולתו ולא מצד ירא'
שמים ומטעה א"ע בזה שהרי יש יריאי' ושלמי' ממנו
הרבה ואינן מתפעלי' כ"כ לעשות עונש קשה כו'. ויש עוד
בחי' רע דק גם מזה והוא מה ששכלו ולבו נוטה הכל לדין
לראות ולעיין היטב רק ברעת רעהו ולחייבו בכל דבר ולא
ירא' בו טוב כלל רק רע וידון אותו לחוב תמיד וע"כ שכלו
מטה הכל להרע ולא להיטב בכל אשר יפנה וכמו חכמי'
המה להרע לבד ולהיטב לא ידע כלל כו', וזהו בחי' הדינין
קשי' שבפנימי' יותר והן שרש לרע שבפועל הנ"ל וד"ל.

קונטרס דמלכא משיחא אתא לאתבא צדיקא בתיובתא

והנה תחלה יש להבין עיקר ענין הגבורו' קשות דקליפ'
ואיך שמסתעפי' מגבורו' דקדוש' שנק' בני האלקי'
כו'. דהנה א' בזהוה דרישא דעשו בעטפוהי דיצחק פי' בחי'
כת"ר דקליפה דעשו שרשו בחיצוניו' דחיצוניו' דגבורו'
דקדוש' דיצחק שנק' פחד יצחק כו' ונק' סוסיפתא דדהבא
פסולת דפסולת דגבורו' העליונו' דקדוש' כידוע, והנה
בעשו א' ועל חרב"ך תחי"ה שחיות שלו מן החרב שהוא
גבורו' קשו' חרב לה' מלאה דם כו'. ויובן זה למעלה במה
שאנו רואי' למטה בטבעי בנ"א שיש בהן רע גמור כרציחה
ממש וכחיו' הטורפין ממש והיינו כמו מי שטבעו רע
לבריות (בל"א איין שלעכטער מענש) הנה ימצא בו הרע
בפועל שיפעול תמיד כל מיני רע לבריו' גם לאוהביו ובני
ביתו לפי שזה חיותו בעצם כאשר ירע ויצר לזולתו ממש,
כמו איש הטוב בעצם שישמח ויחיה מאשר הטיב כו'
וכרוצח שיחי' מאשר המית בחרבו וכמ"ש ועל חרב"ך
תחי"ה ממש, וכ"כ הגיע הדבר של רע בעומק נפשו עד שגם
אם יכשלו אנשי' ויזוקו יקבל חיות בנפשו ושמח ומתענג
מאד כעל כל הון, גם שאינו שונא כלל רק מפני עצם טבעו
הרע יגיל ישמח בתקלת חבריו מאד כשיבא לאיזה צרה כו',
ולהיפך כאשר יתעלה חבריו באיזה עושר או כבוד והצלחת

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר הצמח צדק

דרך מצותיך

בנבראים ור"ל שע"פ האמת אין הנבראים בחי' יש ודבר
כמו שנראי' אנחנו בעינינו כי זהו אצלינו לפי שאינו
רואים חיות האלהות, אבל לגבי חיות אלהות המחי' אותנו

(ג) **וע"פ** עומק יסוד הבעש"ט נ"ע בזה"ק יתפרש ענין זה
ביותר הפלא ופלא בביאור ענין היחוד מלבד
היחוד בשפע האלהות כנ"ל עוד זאת שאין עוד ממש אפי'

לבושי' כתלג חירור ושער רישי' כעמר נקא (דניאל ז' ט') והיינו כשצ"ל המשכה מחכמתו ית' שאין לה חקר ותכלית להיות התהוות גילוי החכמה באבי"ע שאז צ"ל המשכה מצומצמת מאד מחכמתו ית' מבחי' חיצונית ומותרי מוחי' כי אילו הי' מאיר עצמות חכמתו לא הי' באפשרי כלל להיות מהות החכמה דאבי"ע ונק' המשכה זו בשם שערות שהם המשכה שבפירוד ממהות המקור שמשם נמשכת שהיא המוח לפי שהם רק ממותרי המוחי' ולכן בהחתך השערה לא יכאב לו כו' ולכן יכול להיות מזה התהוות מהות חכמה אחרת שאינה ממהות מקורה ולא בבחי' השתלשלות עילה ועלול, והוא ענין שערות דיקנא דעתיקא כדי להיות התהוות חכמה דאצי' והיינו ענין התורה התלבשות חכמתו ית' בעניני' גשמיים כמו פיאה תרומות ומעשרות על ידי שערות אלו והם שערות לבנים כי הוא מקור הרחמים, ועד"ז שערות דז"א שחורות כדכתיב שחורות כעורב (שה"ש ה' י"א) צמצומים גדולים ביותר להיות בעלי גבול בבי"ע ממדותיו ית' שהם אלהות, וכן שערות דנוק' אדומי' כמ"ש ודלת ראשך כארגמן (שה"ש ז' ו') והם צמצומים גדולים יותר להיות דברים גשמיים ולומר יהי אור יהי רקיע שהם מילי' דהדיוטא. והנה הקליפה מתדמי' ג"כ להשפיע ממנה ג"כ בבחי' שערות ואז ההשפעה נמשכת בדילוג הערך בבחי' ריחוק מהמקור כנ"ל ומסתעף מזה התהוות או"ה הכופרים בה' לגמרי ואילו הי' ההשפעה נמשכת מהם בהדרגה בהשתלשלות עו"ע הי' כולם מודים במציאותו ית' דקרו לי' אלהא דאלהיא לפי שיודעים שהוא ית' מהוה אותם כנ"ל אבל מצד ששולחת ג"כ פארותיה בבחי' דילוג וריחוק הערך יצא מזה התהוות הכופרים לגמרי ואלו שאין להם חלק לעוה"ב ולכן לע"ל יגלח ה' במלך אשור את השערות שלא יצמחו עוד שערות מהקליפות שמתהווה מזה הנפרד הגמור הכופר לגמרי כמלך אשור הנ"ל ודיים להקליפות במציאות או"ה המודים בה' שלא נמשכו מן השערות הנ"ל ואלו יתקיימו כי לא נצטוו כלל על מצות האחדות מטעם הנ"ל, ולנו טובה כפולה ומכופלת שנצטוינו במצוה זו להיות לנו לע"ל פנימיות גילוי אלהותו ית' כמ"ש ואמר ביום ההוא הנה אלקינו זה קיינו לו כו' (ישעי' כ"ה ט') וכמ"ש במצוה ט' ע"פ עין בעין יראו (ישעי' נ"ב ח') שהמתן שכר הוא מדה כנגד מדה ע"ש:

אנחנו בטיילים ממצאות ובבחי' אפס ממש כזיו השמש כשהוא בגוף כדור השמש כו' כמ"ש בלק"א ח"ב (פ"ג) שאילו ניתנה רשות לעין לראות כו' יעו"ש ונמצא שאין עוד שום מציאות כלל זולת מציאותו ית' וה"ז היחוד הגמור וכמאמר אתה הוא עד שלא נברא העולם ומשנברא בשוה ממש, ור"ל שכמו קודם שנבד"ע לא הי' שום מציאות זולתו כך גם עכשיו באמת בכ"ף הדמיון לפי שגם שנמצא העולם ומלואו אינו יש באמת כמו שנראה בעיני בשר שאין רואים האמת, אלא שם אין ואפס עליהם כזיו השמש כשהוא בכדור כו' וה"ז דמיון לכמו קודם שנבד"ע שאז לא הי' אפי' מציאות זה כלל אלא לא ממש ועכשיו הוא כלא, ועמ"ש במצות האמונה פ"ח, והנה מצוה זו ניתנה לישראל לפי שהם חלק הוי' ואור האחדות מאיר עליהם ולכן צ"ל בחי' אין ואפס וכמותר בעולם ולא לומר אני אלא לעשות מאני אין (עש איז ניטא קיין איך) כמ"ש יעקב קטנתי כו' (בראשית ל"ב י"א) ואומר לא מרובכם מכל העמים כו' (דברים ז' ז') כדפירש"י וזהו התולדה היוצאת ממצוה זו שבהאמנת היחוד שאין עוד מלבדו כנ"ל א"כ צ"ל האדם אין כמו שהוא באמת וזהו אמיתית החסידות ועיקר ההבדל שבין סט' דקדושה לסט"א, שבסט"א ואפי' בנוגה שיש שם ג"כ תורה והכל בבחי' יש ודבר כו' ובקדושה להיפוך וכמ"ש קצת מזה במצות מילה ע"ש, משא"כ או"ה הם בחי' יש והגם שיודעים שה' ברא העולם ומחי' אותו כמבואר במצוה כ"ה אבל קרו לי' אלקא דאלקא והם יש לעצמם ור"ל שמכחישים זו הנקודה הנפלאה היוצא ממצוה זו דאחדות שאין עוד ממש כנ"ל והם פטורים ממנה לפי שהם בשרשם ג"כ בבחי' פירוד ואין אור ה' מאיר בהם בגלוי כמו שאין עוד מלבדו אלא ע"י לבושים והעלמים עד שהם נפרדים באמת, והנה יש עוכמו"ז שמכחישים בה' כמ"ש כחשו בה' ויאמרו לא הוא (ירמי' ה' י"ב) ר"ל שמכחישים ג"כ במצוה כ"ה הנ"ל אשר הם מחוייבים ג"כ בה וזה הי' ענין סנחריב מלך אשור ששלח לחרף אל חי ולכן נאמר עליו ביום ההוא יגלח אד' כו' במלך אשור את הראש ושער הרגלים וגם את הזקן תספה (ישעי' ז' כ'), והענין כי סיבת מציאת אנשים רעים וחטאים בנפשותם כ"כ זהו לפי שהקליפה מתדמית לקדושה והנה כמו שבקדושה האלהית ידוע שיש בחי' המשכה הנקראת בשם שערות כמ"ש ועתיק יומין יתיב

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל

שני כבשים הכוונה להגביה אותם למעלה מבחי' כבש, והיינו לבחי' כשב אשר שם גם חמץ יוכל להתעלות, וע"ד שלע"ל שיהיו גילוי' עוד יותר עליונים עתיד גם חזיר ליטור כו', והיינו כי בשבועות הוא מ"ת. והנה בתורה יש בחי' טל תורה, ע' בכתובות דקי"ב ב', ובילקוט ע"פ כי טל אורות טלך בישעי' רמז רח"ץ כל המשתמש בטל תורה טל תורה מחייהו, ע' בסש"ב ס"פ ל"ו²³, והיינו כי יש אור תורה וטל תורה²⁴, אור הוא כמו שפי' רש"י בפסחים דס"ח א' ע"פ שבעתים כאור שבעת הימים, אור ז' הימים הוא ז' פעמים מ"ט ושבעתים הם שמ"ג והיינו בחי' אור תורה שהוא בחי' גשם שבתורה שהגשם הוא בחי' שבא באתעדל"ת שהוא בחי' ואד יעלה מן הארץ כמ"ש במ"א²⁵. אבל טל תורה הוא בחי' טלא דנטיף מעתיקא, והוא בחי' טל שעתידי להחיות בו את המתים, ולכן כשפרחה נשמתן בעת מ"ת החי' אותם ע"י בחי' טל הזה, ולכן המשתמש בטל תורה טל תורה מחייהו גם בהיותו חי בגוף ג"כ כמ"ש מזה במ"א²⁶, ובחי' זו הי' בחגה"ש בעת מ"ת, ועי"ז יכול גם החמץ להתעלות שה"ז מעין לע"ל שגם חזיר עתיד ליטור.

המשך והחזרים תרל"א

ד"ה וביום הביטורים

[פ] ומעתה יובן ג"כ מה שבחגה"ש הי' יכול גם החמץ להתעלות, דהנה חמץ הוא בחי' יצה"ר שנק' חמץ כמ"ש מכף מעול וחומץ והיינו שיכול להתחמץ לגמרי, אמנם ע"י הקרבת שתי הלחם מהפכין אותו מן הקצה אל הקצה, וזהו בחגה"ש דוקא כי ע"פ סדר השתלשלו' א"א להעלות את החמץ כ"א בדרך דחי' ע"ד כל מל"ת שהם ע"ד דחי' שא"א להתעלות, וכענין כלי חרס שבירתן זהו תקנתן, אמנם בחגה"ש לעוצם מעלת הגילוי אז גם החמץ יוכל להתעלות, וע"ד שארז"ל עתיד חזיר ליטור²⁰, וכמו הפגימה בשחיטה שיהי' מותר לע"ל כמ"ש ביאור ד"ז באורך בלק"ת²¹, כן הארה מעין זה מחמת עוצם הגילוי דחגה"ש גם החמץ יוכל להתעלות להיות עכ"פ אכילה לכהנים. והיינו לפי שבחגה"ש כתי' והניף כו' על שני כבשים, פי' כי יש כבש וכשב²², כבש הוא ע"פ סדר השתלשלות כסדר המדרגות כ"ף רומז לבחי' כתר, בי"ת הוא בחי' חכ', שיי"ן ג' מדות חג"ת, אבל כשב הנה קדם השי"ן לבי"ת להורות על בחי' המדות שלמעלה מן השכל, והיינו בחי' חג"ת דא"א, וכשאמר והניף הכהן אותם כו' על

20) וע"ד שארז"ל עתיד חזיר ליטור: נח' בסד"ה והחרים תשמ"ה. עיי"ש. וראה בהנסמן ע"ז בהערת כ"ק אדמו"ר בהמשך מים רבים תרל"ו ע' פז.
21) וכמו הפגימה בשחיטה. כמ"ש. באורך בלק"ת: פי' שמיני יח, א ואילך. ובארוכה ספר השיחות תנש"א ח"ב ע' 566 ואילך.
22) כי יש כבש וכשב: ראה בארוכה לקו"ת אמור לז, ב ואילך. לה, סע"ד ואילך.
23) טל תורה. ע' בסש"ב תפ"ו: שם (מו, ב) הובאה הגירסא טל תורה. [נראה בהנסמן בהע' שלאח"ז]. וראה גם סה"מ תרל"ב ח"ב

ס"ע תקעד.
24) יש אור תורה וטל תורה: ראה בארוכה סה"מ תרכ"ט ע' תז ואילך [ובהנסמן שם בתחילת המאמר]. סה"מ תרל"ב ח"א ע' קצא. ועוד.
25) שהגשם. באתעדל"ת. ואד יעלה מן הארץ כמ"ש במ"א: ראה לקו"ת האזינו עג, א ואילך. עד, ב. עה, ד. עטרת ראש מז, א. סה"מ תרכ"ז ע' תסב ואילך. וש"נ. תרכ"ט ע' תד ואילך. וש"נ.
26) טל תורה מחייהו גם בהיותו חי בגוף ג"כ כמ"ש מזה במ"א: ראה סה"מ תרכ"ז שם ס"ע תסד"ה.

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

קונטרס החלצו

(וצריכים עצות לזה איך שתהיה השמחה והאהבה בבחינת ביטול. שזה היה עבודת אהרן כהן גדול בהעלאת הנרות להמשיך בחינת חכמה במדות בכדי שיהיו המדות בבחינת ביטול כו'. והענין הוא דהביטול הוא מצד האור העליון דהנה נתבאר לעיל דכשמתבונן בגדלות ורוממות והפלאות אין סוף הרי מאיר האור האלקי בנפשו. והאור הזה יכול לפעול הביטול בנפשו. אלא שצריכים לזה הכנת המקבל.

יד. והנה בשתי אופני העבודה הנ"ל אפשר להיות בחינת הישות והגסות כו'. דבאופן הא' שהוא בשמחה בודאי אפשר להיות בחינת הישות שהוא יש מי שאוהב. כי השמחה וההתפעלות הרי הם במורגש בנפשו כו'. וכמו כן האהבה והרצוא הוא למלאות חפצו ורצונו שחפץ להיות קרוב ודבוק באין סוף ב"ה, אם כן הרי מעורב בזה אהבת עצמו והרגשת עצמותו כו', כמו שכתוב במקום אחר

שעם היותו עובד הוי', מכל מקום להיות שהעבודה אינה כדבעי למהוי בבחינת ביטול כי אם בבחינת יש ומורגש כנ"ל, ולזאת אינו יכול לסבול את חבירו שעומד גם כן באיזה מעלה ומדרגה בעבודה, ואם כן הרי הוא דומה אליו וממעט הישות שלו, לא יוכל לסבול זה ולא יוכל להתחבר עמו ושונא אותו. ומשתדל להגדיל ולהראות לעין כל שפלות זולתו ואיך שהוא לא טוב, ומבזה עבודתו כו' בכדי שלא ידמו אותו אליו או שלא יתגדל עליו. או גם שאינו נוגע אליו, היינו מה שידמו אליו או יתגדל עליו, כי אם שמצד הישות שלו אינו יכול לסבול מעלת זולתו ולכן ישנא אותו ויבזה אותו ולא יוכל לדברו בשלום ולהתחבר עמו כו'. ובפרט שרואה בחבירו איזה מעלה יתירה הן איזה יתרון בשכל או איזה זהירות ופרישות יתירה או איזה טהרה כו', יכעוס ויקצוף מאד שאינו יכול זאת לנשוא כלל כו'. ובזה יש גם תערובות קנאה אשר קשה כשואל קנאה. (והיא גם כן בכלל שנאת חנם, שהרי לא עשה לו מאומה ולא לקח משלו כי אם עושה לעצמו, וכידו גם כן לעשות כמוהו ואינו מונע לו. וכן גם הקנאה בגשמיות שמקנא הצלחתו ורוב עשרו, הלא לא לקח את שלו וברכת הוי' היא תעשיר כו') וכידוע דשנאה מחמת קנאה אין לה תקנה כו'.

קיצור. ישות בעבודה בשמחה והעצה לזה, ישות בעבודה בשפלות והסיכה לזה. הישות גורמת שנאה וקנאה.

שמחת תורה ופרשת נזר רנ"ט

דהנה כאשר הכנת המקבל הוא להרגיש את הטוב טעם בהרוממות וההפלאה בהאין סוף אז מתפעל בנפשו בבחינת שמחה ודביקות האהבה כו' כנ"ל. ולזאת צריכה להיות תחלה הכנת המקבל להרגיש את האור האלקי מצד עצמו ואז האור האלקי שמאיר בנפשו פועל בו הביטול. ואחר כך גם כשמרגיש את הטוב טעם ומתפעל בשמחה ובאהבה הרי הוא בבחינת ביטול והנחת עצמותו (כו'). אמנם גם בעבודה בבחינת שפלות הנ"ל עם היות שבדרך כלל הוא ענין ביטול היש מכל מקום אפשר להיות גם בזה בחינת הישות והוא מה שהוא מורגש בנפשו גם בעת המרירות והשפלות כו'. וממילא אין השפלות בבחינת שפלות אמיתי להיות כאין ואפס ממש כו' (די צובראכענקייט איז ניט קיין אמיתית ער זאל ביי זיך זיין גאר ניט באמת, פארלירען זיך לגמרי מכל וכל כו') והיינו מפני שהחשבון הנ"ל אינו נוגע לו כל כך בפנימיות נפשו. דאם היה נוגע לו באמת בנפשו בפנימיותו היה מתבטל לגמרי מכל וכל והיה בבחינת אין ואפס ממש. אבל כשאנו נוגע כל כך ממילא אינו בבחינת שפלות וביטול לגמרי כו'. ועוד אפשר להיות שבהעלם בנפשו יש בו הגבהה ושמחה, (א צופרידענקייט) מהמרירות והשפלות ושהוא עובד ה' כו'. והגם שזה בהעלם בנפשו אבל הוא מעצם הישות שלו שנשאר קיים עדיין ושדא תיכלא בכולא שהמרירות והשפלות אינו פועל ישועות בנפשו בזיוכך המדות ושיהיה בדרכי התורה ומצוות כדבעי למהוי כו'. וזאת הנסיכה

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

מאמרים ה'תרפ"ו

עוה"ב כולל ג"ע, עולם התחיה ולעתיד לבא. העליה לג"ע התחתון – אחרי כף הקלע, להוציא את האותיות שנדבקו בנשמה בהיותה בגוף. ואחרי גיהנם לכיבוס הנשמה, וטבילה בנהר דינור – לשכוח חיזו דהאי עלמא. העליה לג"ע העליון – ע"י עמוד

וְשִׁירִים שָׁנָה, הִנֵּה אַחֵר כֶּן מִתְחִילִים הַמְדַּרְגּוֹת שֶׁל עוֹלָם הַבָּא שֶׁהוּא שֵׁם כָּלְלִי הַכּוֹלֵל הַמְדַּרְגּוֹת דְּגֵן עֶדֶן וְעוֹלָם הַתְּחִיָּה וְהַגְּלוּיִים דְּלַעֲתִיד לְבוֹא, וְכֵן עֶדֶן הֵגֶם שֵׁשׁ בּוֹ רַבּוּי מְדַרְגּוֹת, וְכַמְאֵמֶר "צִדִּיקִים אֵין לָהֶם מְנוּחָה", דִּי יִלְכוּ מִחֵיל אֶל חֵיל, מִמְּדַרְגֵּה לְמְדַרְגֵּה בְּהַמְדַּרְגּוֹת דְּגֵן עֶדֶן, דְּזֵהוּ וְקִדּוּשִׁים בְּכָל יוֹם יְהַלְלוּךָ סֶלָה, דְּקִדּוּשִׁים – הֵם הַנִּשְׁמוֹת – הִנֵּה יְהַלְלוּךָ בְּכָל יוֹם, שֶׁהֵם תָּמִיד בְּעֲלִיּוֹת בְּזֵה אַחֵר זֶה, וְזֵהוּ "סֶלָה" הַמּוֹרָה עַל הַכָּלִי גְבוּל, דְּכָל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר "נִצַּח" "סֶלָה" "וְעַד" אֵין לוֹ הַפְּסֵק, אִם כֵּן הָרִי יֵשׁ רַבּוּי מְדַרְגּוֹת בְּגֵן עֶדֶן, מִכָּל מְקוֹם הֵם נִקְלָלִים בְּהִשְׁתִּי

"יִפְּהָ שְׁעָה אַחַת בְּתִשְׁבּוּכָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים בְּעוֹלָם הַזֶּה מִכָּל חַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא". וְהִנֵּה עוֹלָם הַבָּא הוּא שֵׁם כָּלְלִי לְכָל הַמְדַּרְגּוֹת הַבָּאוֹת לְאַחַר פְּלוֹת יְמֵי הָאָדָם בְּעוֹלָם הַזֶּה, דְּהָאָדָם הָרִי חֲזָיו בְּעוֹלָם הַזֶּה הֵם מְגַבְּלִים, וְכִמּוֹ שְׁפָתוֹב "יְמֵי שְׁנוֹתֵינוּ בָּהֶם שְׂבָעִים שָׁנָה, וְאִם בְּגִבּוּרִית שְׁמוֹנִים שָׁנָה", וְכִדְכֻתִּיב "הֲלֹא צָבָא לְאַנּוּשׁ עַלִּי אֶרֶץ (כִּי יֵשׁ צָבָא וְזָמֵן לְאַנּוּשׁ כְּמָה יְחִיָּה, רַש"י) וְכִימִי שְׂכִיר יְמִי" (וְכִימִי שְׂכִיר שֶׁנִּשְׁכָּר לְשָׁנָה וְיִדְעַ שְׂכָלוֹ יְמֵי שְׂכִירָתוֹ, כֵּן זֶה יִדְעַ שְׂכָלוֹ שְׁנִים הַקְּצוּבוֹת לוֹ, רַש"י), וְהִינוּ דְּבִכְלוֹת יְמֵי הָאָדָם הַקְּצוּבִים לוֹ לְחִיּוֹת בְּעוֹלָם הַזֶּה, כְּדִכְתִּיב "וְהָיוּ יְמֵיו מֵאָה

כֵּן הִנָּפֶשׁ הוּא מְקַבֵּל מִהַגוּף, וְיִשְׁנֶם הָאוֹתִיּוֹת שֶׁל הַגּוּף שְׁנִקְלָטִים בְּהִנָּפֶשׁ וְיִשְׁנֶם כְּאֵלוֹ שֶׁהֵם חֹס וְשִׁלּוּם נִקְבָּעִים בּוֹ, וְעַל זֶה הוּא עֲנִין כִּף הַקָּלֶע, שֶׁמְקַלָּעִים אֶת הִנָּפֶשׁ בְּכַדִּי לְהוֹצִיא מִמֶּנּוּ הָאוֹתִיּוֹת הָאֵלּוּ, וְכִמּוֹ עַל דֶּרֶךְ מִשָּׁל בְּגָד שֶׁמִתְקַבֵּץ בּוֹ רַבּוּי אֶבֶק וְעֶפֶר וְנִתְלַכֵּלֶה, הִנֵּה קֹדֶם שֶׁמְכַבְּסִים אוֹתוֹ מְנַצְרִים אוֹתוֹ הֵיטֵב לְהוֹצִיא הָאֶבֶק שֶׁנִתְקַבֵּץ בּוֹ, וְאַחַר כֵּן מְכַבְּסִים אוֹתוֹ, וְכֵן הוּא בְּהִנָּפֶשׁ דִּקְדָם הַכְּבוֹס בְּגִיּהָנוֹם, הִנֵּה תַחֲלָה הוּא כִף הַקָּלֶע לְהוֹצִיא הָאוֹתִיּוֹת שְׁנִקְלָטוּ בְּהִנָּפֶשׁ אוֹ חֹס וְשִׁלּוּם נִקְבָּעוּ בּוֹ, וְאַחַר כֵּן מְכַבְּסִים אוֹתוֹ בְּגִיּהָנוֹם כְּפִי הַדִּין וּמִשְׁפָּט שֶׁמִּשְׁמָע לֹא אִם בְּאֵשׁ אוֹ בְּמַיִם וְשִׁלֵּג, וְכַעֲבוֹר זְמַן מִשְׁפָּטוֹ וְנִטְהָר הִנֵּה אִז עוֹד צָרִיף טְבִילָה בְּנֶהַר דִּינּוֹר, וְאַחַר כֵּן הוּא עוֹלָה בְּגֵן עֵדֶן הַתַּחְתּוֹן, הֲרִי שֶׁהַעֲלִיָּה בְּגֵן עֵדֶן הַתַּחְתּוֹן הוּא בְּסֻדֵּר וְהַדְּרָגָה, וְהַטְבִּילָה בְּנֶהַר דִּינּוֹר הוּא לְשִׁכַח עַל הַחֲזִירֵי דְעוֹלָם הַזֶּה בְּכִלְל, הִנֵּה כִּמּוֹ כֵּן בְּכַדִּי לְעֵלוֹת מִגֵּן עֵדֶן הַתַּחְתּוֹן לְגֵן עֵדֶן הָעֲלִיּוֹן הוּא עַל יְדֵי הָעֲמוּד, וְהוּא עַל דֶּרֶךְ ר' זִירָא דְצָם מֵאָה תַעֲנִיתָאִי לְשִׁכַח תִּלְמוּד בְּבָלִי, דְּכֹאֲשֶׁר עָלָה לְאַרְץ יִשְׂרָאֵל וְאִין תּוֹרָה כְּתוּרָת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל (וְעַן בְּנִמְאָר) דְּבוֹר הַמַּתְחִיל "שִׁפְתֵי חֲכָמִים", דְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל הוּא הַרְצוֹן פְּנִימִי (כו'), וְלִכְּן צָם מֵאָה תַעֲנִיתָא לְשִׁכַח תִּלְמוּד בְּבָלִי שְׁלֹא יִכְלֹל אוֹתוֹ, אֲשֶׁר כִּמּוֹ כֵּן הוּא גַם הַעֲלִיָּה מִגֵּן עֵדֶן הַתַּחְתּוֹן לְגֵן עֵדֶן הָעֲלִיּוֹן הוּא עַל יְדֵי הָעֲמוּד דְּנִקָּא, דְּזֶה הוֹרָאָה עַל הַפְּלָאָה מַעֲלָת רוממות הַתַּעֲנוּג שֶׁבְּגֵן עֵדֶן הָעֲלִיּוֹן.

ד"ה יפה שעה אחת

שבת פרשת מוקץ, שבת חנוכה

מִדְּרָגוֹת דְּגֵן עֵדֶן, גֵּן עֵדֶן הַתַּחְתּוֹן וְגֵן עֵדֶן הָעֲלִיּוֹן, דְּכָלְלוֹת עֲנִין הֵגֵן עֵדֶן הוּא תַעֲנוּג נִפְלָא עַד לְמָאד, וְכִמְאָר "מוֹטָב דְּלִידְיָגִיָּה וְלִיתִי לְעֵלְמָא דְּאִתִּי"^א, דִּיסוּרִי גִיּהָנוֹם הֵם יִסּוּרִים קָשִׁים וְיָמִרִים מָאד, דְּהִנֵּה יִסּוּרֵי אֵיבֹב שְׂבָעִים שָׁנָה הָרִי אֵינֶם בְּעֶרְף דְּלִיסוּרִים דְּגִיּהָנוֹם שְׂעָה אַחַת, וּמְכַל מְקוֹם מוֹטָב דְּלִידְיָגִיָּה בְּגִיּהָנוֹם חֹס וְשִׁלּוּם וְלִיתִי לְעֵלְמָא דְּאִתִּי, דְּזֶהוּ הוֹרָאָה עַל עֲצָם מַעֲלָת הָעֲנֵג הַנִּפְלָא שֶׁבְּגֵן עֵדֶן, דְּזֶהוּ בְּגֵן עֵדֶן הַתַּחְתּוֹן, וּמְכַל שֶׁבֵן גֵּן עֵדֶן הָעֲלִיּוֹן שֶׁהוּא עוֹד נַעֲלָה הַרְבֵּה יוֹתֵר בְּאִין עֶרְף, שֶׁהֵם מִדְּרָגוֹת חֲלוּקוֹת, וְיֵשׁ נִשְׁמוֹת שֶׁכָּל עֲלִיתָם הוּא רַק בְּגֵן עֵדֶן הַתַּחְתּוֹן וְאֵינֶם זוֹכִים לְעֵלוֹת לְגֵן עֵדֶן הָעֲלִיּוֹן, לְפִי שֶׁהִיא בְּמִדְּרָגָה גְבוּהָ וְנַעֲלִית הַרְבֵּה יוֹתֵר מִגֵּן עֵדֶן הַתַּחְתּוֹן, וְלִכְּן הָרִי יֵשׁ עֲמוּד בֵּין גֵּן עֵדֶן הַתַּחְתּוֹן לְגֵן עֵדֶן הָעֲלִיּוֹן, דְּהַעֲלִיָּה שֶׁל הַנִּשְׁמָה מִגֵּן עֵדֶן הַתַּחְתּוֹן לְגֵן עֵדֶן הָעֲלִיּוֹן הוּא דְּנִקָּא עַל יְדֵי הָעֲמוּד, וְכִמּוֹ שֶׁהוּא בְּכָלְלוֹת הַעֲלִיָּה לְגֵן עֵדֶן הִנֵּה גֵן עֵדֶן הַתַּחְתּוֹן הוּא בְּסֻדֵּר וְהַדְּרָגָה דְּנִקָּא, דְּתַחֲלָה הִנֵּה בְּצִאָת הִנָּפֶשׁ מִן הַגּוּף הָרִי יֵשׁ מִשְׁפָּט דְּכִף הַקָּלֶע, דְּעִנִּיָּה הוּא לְהוֹצִיא אֶת הָאוֹתִיּוֹת שְׁנִקְלָטוּ אוֹ חֹס וְשִׁלּוּם נִקְבָּעוּ בְּהִנָּפֶשׁ עַל יְדֵי הַתַּחְבֵּרוֹתָה עִם הַגּוּף, דְּכָשֶׁם דְּכִשְׁהִנָּפֶשׁ מְלַבֶּשֶׁת בְּגוּף הָרִי אֶבְרִי הַגּוּף חֲיִים מִהִנָּפֶשׁ, דְּהַמַּח הוּא מִשְׁכִּיל וְהַעִין רוֹאֶה וְהָאֵזֶן שׁוֹמֵעַ, וְכֵן בְּכָל אֶבְרִי הַגּוּף דְּכָל חֲיִיתָם הוּא מְאוּר וְחֲיִיתָ הִנָּפֶשׁ, וְהָרָאָה דְּכִצָּאָה הִנָּפֶשׁ מִן הַגּוּף מִתְבַּטֵּל הַפֶּל, אִם כֵּן הָרִי אֶבְרִי הַגּוּף מְקַבֵּלִים מִן הִנָּפֶשׁ, הִנֵּה כִּמּוֹ

א. שידונו אותו (שיענישוהו) ויבוא לעולם הבא. ב. המראה. ג. תעניות.

לקוטי דיבורים

בִּירָאָת ד' וְלֹא לְמַרְאָה עֵינֵינוּ יִשְׁפּוֹט וְלֹא לְמַשְׁמַע אֲזִינוּ יוֹכִיחַ, וּשְׁפָט בְּצִדֵּק דְּלִים וְהוֹכִיחַ בְּמִשּׁוֹר לְעֵנוּי אֶרֶץ...וְהִיָּה צִדֵּק אֲזִיר מִתְּנִי וְהַאֲמוּנָה אֲזִיר חֲלָצִי." בִּארְבַּעַה פְּסוּקִים אֵלֶּה מְגַלָּה לֵנוּ הַקֶּבֶ"ה, מַה הִיא מַהוּתוֹ שֶׁל מִשִּׁיחַ וְאִיךְ הֵן הִנְהַגְתּוֹ וּפְעוּלוֹתָיו. מַהוּתוֹ שֶׁל מִשִּׁיחַ הִיא: "וְנַחַח עֲלִיו רוּחַ הוֹי" רוּחַ חֲכָמָה וְבִינָה רוּחַ עֲצָה וְגִבּוּרָה רוּחַ דַּעַת וִירָאָת ד'". הַשְׁכַּל שֶׁלּוֹנוּ מְשִׁיחַ וּמִבֵּין מַה שֶׁהַפְּסוֹק אֹמֵר "וְנַחַח עֲלִיו רוּחַ הוֹי" - הוֹי הוּא הָרִי הִיָּה הוּה וְהִיָּה כְּאֶחָד, לְמַעַל מִן הַטֶּבַע. הַטֶּבַע מִתְחַלֵּק בְּעֶבֶר הוּה וְעֵתִיד וְאִילוּ מִשִּׁיחַ הוּא לְמַעַל מִן הַטֶּבַע. אֶךְ, כִּשְׁהוּא מִתְחִיל לְפָרֵט פְּרָטִים: חֲכָמָה, בִּינָה, עֲצָה

לֹא. עַל עֵינֵינוּ שֶׁל מִשִּׁיחַ, מוֹצִאִים אֲנוּ בַּפְּסוֹק, הַמְּגַלָּה לֵנוּ, מַה הוּא מַהוּתוֹ וְאִיךְ הֵן הִנְהַגְתּוֹ וּפְעוּלוֹתָיו. כְּאֵמוּר, מִשִּׁיחַ הוּא אֹר. הָרִי, כִּשְׁנֵבִין אֶת מַהוּת הָאֹר וְאֹפֶן הִנְהַגְתָּהּ וְהַפְּעוּלָה שֶׁל הָאֹר - נִבִּין גַּם אֶת מַהוּת הַכִּלִּי, כְּלוּמֵר הַחֲסִידוּת, שֶׁהִיא הַכִּלִּי לְגִילּוֹי אֹר הַמִּשִּׁיחַ. יוֹדְעִים אֲנוּ שֶׁחֲסִידוּת הִיא שְׁכַל אֱלֹקִי, יוֹדְעִים אֲנוּ גַם שֶׁשְׁכַל אֱלֹקִי שׁוֹנֶה בְּגִדְרֵי מַגְדֵּי הַשְׁכַּל הָאֲנוּשִׁי. אֶךְ, מַה הִיא מַהוּת הַשְׁכַּל הָאֱלֹקִי - אֵין אֲנוּ יוֹדְעִים. בְּרַם, כֹּאשֶׁר נִבִּין אֶת מַהוּת הָאֹר, נִבִּין מִמִּילָא מַה הִיא מַהוּת הַכִּלִּי וְאִיךְ הוּא אֹפֶן הִנְהַגְתָּהּ וְהַפְּעוּלָה שֶׁל הַכִּלִּי. עַל מִשִּׁיחַ כְּתוּב⁴⁸: "וְנַחַח עֲלִיו רוּחַ הוֹי", רוּחַ חֲכָמָה וְבִינָה, רוּחַ עֲצָה וְגִבּוּרָה, רוּחַ דַּעַת וִירָאָת ד'. וְהִרְחִיחוּ

מכל האמור רואים אנו, שלחכמה ובינה יש גם צדדי התנגדות והפכיות אחת לשניה.

כיצד, איפוא, אומר הפסוק "רוח חכמה ובינה" וכולל אותן יחד, הרי לכל הפחות היה צריך לחלקן ולומר רוח חכמה ורוח בינה?

לח. "רוח עצה וגבורה" - עצה היא ישוב הדעת, המקיף שלש המחלקות שבשכל, חכמה, בינה והעמקה. כלומר, הביצוע של הדבר כפי שהוא מעובד מכל שלשת מקורי השכל.

יש אמנם הבדל גדול באיזה דבר ניתנת העצה, אם בדבר רוחני או בדבר גשמי. אך בכל אופן העצה היא ייעוץ באמצעות שכל עמוק, כמי ששואל עצה מחברו שיתן לו עצה טובה ומוצא שכלי.

גבורה פירושה כוח, עוצמה. יש אמנם הבדל גדול על מה מבוסס הכוח והעוצמה. יש כוח ועוצמה של שכל, כפי שהגמרא⁴⁹ אומרת: "גבור שיודע להשיב". ויש גבור של זרוע. בכל אופן משמעותה של גבורה היא חוזק.

עצה וגבורה מובדלות בגדריהן, גדר העצה הוא חכמה ושכל וגדר הגבורה הוא תוקף וגאון.

"רוח דעת ויראת ד'" - דעה היא חכמה והבנה עמוקות, שכל דבר שהוא עושה מחושב באופן יסודי ועמוק. יראת ה' היא יראת שמים תמימה, שהוא עושה רק מה שהקב"ה מצווה ואינו רוצה להיכנס לשום פשרות ולשום הסברים שכליים, הוא ירא אלקים ואינו רוצה לדעת שום חכמות של קולות. כלומר, הוא מוסר את נפשו לקיים מה שכתוב בשולחן ערוך. ואילו דעת היא חכמה. וישנו מאמר העולם: חכמה איננה מן הצדקנות, ולדאבון לבבנו רואים אנו זאת בחיים, שכל החכמות הן כיצד לעקוף את יראת השמים.

ברם, על משיח אומר הפסוק "ונחה עליו רוח הוי' רוח חכמה ובינה וגו'". הרי משמעות הפסוק היא שמהות המשיח היא גם דברי חכמה ובינה, עצה וגבורה, דעת ויראת ה'. אלא שבמשיח הם שונים מכפי שהם אצלנו.

אצלנו מהות חכמה ובינה שני דברים נפרדים, גם עצה וגבורה, דעת ויראת ה' מובדלות זו מזו, ואילו במשיח באות חכמה ובינה יחד, עצה וגבורה יחד, דעת ויראת ד' יחד, שכן זה הרי ענינו של למעלה מן הטבע, הנושא שני הפכיים. כי הרי שניהם באים ממקור אחד והם בגילוי כפי שהם במקורם.

לט. הנהגתו של משיח היא "והריחו ביראת ה' ולא למראה עיניו ישפוט ולא למשמע אזניו יוכיח" אלא "ושפט בצדק דלים והוכיח במישור לענוי ארץ". הדבר מופלא ביותר, הוא לא ישפוט בהתאם למה

וגבורה, דעת ויראת ד' - הרי הם כולם דברים בעלי מהויות פרטיות, כשכל מהות מוגדרת בגדר פרטי, וגם אם בדברים מסויימים יש קשר ביניהם ואפילו השפעה אחד על השני, אך בעצם הם גם הפכיים זה מזה.

לז. כוחות החכמה והבינה יש ביניהם קשר יסודי מסויים וכוח השפעה אחד על השני, ויחד עם כך הם הפכיים זה מזה.

חכמה היא נקודה, ברק המבריק, ברק שכלי. בינה היא התפשטות, ההתיישבות, שיקול והתבוננות. לכן חכמה היא מעין ובינה היא נהר. הנהר הוא בעל מים מרובים וזורם בחזקה ואילו המעיין זורם טיפין טיפין. אך אי אפשר להיות נהר כשאין מעיין, הנהר נובע מהמעין. אותו דבר בשכל העולם, אי אפשר שתהיה הבנה כאשר חסרה נקודת החכמה, מה להבין. ומכל נקודת חכמה מתפתח נהר ההבנה.

נקודה והתפשטות הן הפכיות בעצם מהותן. כלומר, נוסף על כך שלכל אחת מהן ישנן ההגדרות שלה, הגדרה הקשורה אליה בלבד, יש בהן צד של התנגדות והפכיות אחת מהשניה.

גם חכמה וגם בינה הן שכל. השכל עצמו למרות שאין הוא הרוחני האמיתי, אך לגבי גשמי וחומרי הוא רוחני שבגשמי. הרי בחכמה ובינה עצמן קשה לנו לציין התנגדותן והפכיותן זו לזו, אלא רואים אנו זאת בהירות ובמפורט בכלים שלהן, כלומר במוחות, מוח החכמה הוא קר ולח ומוח הבינה חם ויבש.

מוח הוא לשד, השומן והמיץ של הדבר כולו, כלומר הוא כל התוך, כל מהות המהות של הדבר.

מוח הוא גשמי, אלא שהוא כלי של רוחני. אך מהות המהות של המוח כשהוא משמש כלי לרוחני של שכל - אי אפשר להגדיר. כשהוא פעיל בעבודה יכולים להתבונן בו, לבקרו ולחקרו, ובצאת הנפש מן הגוף ר"ל נחסרת מהות המהות שלו ונשארת רק מציאות המציאות.

את מהות המציאות של המוח יכולים אנו לדעת על ידי ידיעת מציאות המציאות של שכל. הידיעה של מציאות המציאות של שכל היא אותיות השכל המגלות לנו שני דברים: מציאות המציאות של שכל ומהות המציאות של מוח.

אותיות של חכמה הן קצרות ומתחברות. זה נותן לנו מושג כללי על שכל החכמה, שהוא נקודה וברק, ומציין לנו שמוח החכמה הוא קר ולח.

אותיות של בינה הן בהבנה והסברה, זה מדגיש לנו ששכל הבינה הוא התפשטות והסברת הדבר, ומציין לנו שמוח הבינה הוא חם ויבש.

שיראה בעיניו, ולא יוכיח אחרי משמע אזניו, אלא ישפוט בצדק את העניים ויוכיח את נפולי הרוח.

זוהי הנהגתו של משיח, הנהגה שלמעלה מן הטבע.

הדין והמשפט של בני אדם הוא רק בהתאם למה שבעיניו יראה ובאזניו ישמע. כשאחד שופט את השני, גם כשהמשפט הוא גלוי, ברבים, וגם כשהוא שופט את השני בלבד, הרי יסודות המשפט ויסודות המוסר הם רק אחרי מה שהוא רואה בעיניו ושמע באזניו, אין הוא נכנס לחייו של השפוט, אין הוא מתחשב במעמדו ומצבו ובמה שסובב אותו, כלומר, אין הוא נכנס לחייו הפנימיים ואינו מתעמק בסיבות שהביאו אותו לחיים כאלה. הוא שופט אותו אך ורק לנוכח מה שהוא רואה ושמע ולא לנוכח מצבו ומעמדו של השפוט.

משפט כזה איננו משפט אמיתי, משפט כזה הוא יבש מדי, בנוי על יסודות קלים. המשפט האמיתי הוא, שעל השופט להעמיד את עצמו במקומו של השפוט, הוא צריך ומוכרח לדעת כל הסיבות שהביאו את השפוט למצב כזה. אזהרתו הגדולה של הלל⁵⁰ "אל תדין את חברך עד שתגיע למקומו", כשאתה רואה שאחד נכשל באי יכולתו לעמוד בנסיון, אל תשפוט אותו עד שיעבור עליך עצמך נסיון כזה. אזהרה גדולה זו היא מאמר השם.

יכולים לשפוט רק כאשר השופט מעמיד את עצמו במקומו של השפוט וחי את הנסיון שלו.

מ. העולם מסתכל על משפט כעל עונש. דבר שאינו נכון. משפט אינו רק עונש אלא יש בו גם משום לימוד מסויים כיצד צריכים להתנהג, שהענינים לא יגיעו להנהגה רעה כזו בחיים שיצטרכו לדונו, וזה יכול להיות רק כאשר השופט יודע את הסיבות שהביאו להנהגה רעה זו.

נשאלת קושיא גדולה ביותר, מה היא הסיבה שיהודי מגיע למצב כזה שיעבור על דרכי התורה והמצוה? תורה היא הרי לימוד יפה ובהיר, כיצד יתנהג האדם בדרכים היפות ביותר בחיים, גם בחיי הרוח וגם בחיי המשפחה והחברה, מה היא איפוא הסיבה שיהודי יכול לעבור עבירה, הסיבה לכך הוא היצר הרע. הוא אשר מפתה את האדם ומוריד אותו מהדרך הנכונה והיפה, כפי שהגמרא⁵¹ אומרת: "כך אומנתו של יצר הרע, היום אומר לו עשה כך ולמחר אומר לו עשה כך, עד שאומר

לו עבוד עבודה זרה והולך ועובד.

היצר הרע הוא אומן בעיניו, אין הוא בא אל האדם ואומר לו מיד אל תניח תפילין, או אל תשמור על טהרת המשפחה, או לאכול טריפות ולחלל שבת. לא, אין הוא עושה כך בבואו לפתות את האדם, זו עבודה יותר מדי גסה, היצר הרע יודע היטב, שאם יבוא אל יהודי ויאמר לו אל תניח תפילין, חלל שבת וכו', בודאי לא ישמע בקולו. היצר הרע הוא אומן מומחה ויודע איך לפנות אל כל אדם לפי מהותו ומצבו. עבודתו הראשונה של היצר הרע היא למשוך את האדם בידו, ברשותו, שהאדם ינהה אחריו בכל.

מא. אומנתו של היצר הרע היא, שלכל סוג בני אדם יש לו שפה כיצד לגשת אליו, ומוצא את הדרכים איך למשוך אותו ברשותו.

כיצד שובה היצר הרע את האדם בידיו, וכיצד נעשה היצר הרע בעל דעה ומנהיג על האדם? - הרי בכך טמונה אומנתו של היצר הרע בכורשו להשפיע על כל אחד.

גישתו הראשונה של היצר הרע אל האדם היא בדברים המותרים. היצר הרע מפתה את האדם לוותר לעצמו בכל אשר מותר על פי התורה, במאכל, במשתה ובכל שאר דברי תענוג, עד שהוא פועל על האדם להיות פרוע. היצר הרע מכניס את האדם לעולמות התענוגות והתאוות, עושה לו לב פרוע לרצות לוותר לעצמו, ובכך פותח לאדם פתח לעולם העבריינות, לעולם העבירות, עד שהאדם מתחיל ר"ל להתדרדר ונופל כולו ברשות היצר הרע הטווה מסביב לאדם השבוי ובעל התאוות את חוטי העבריינות, שהוא מאבד לגמרי את הבסיס האנושי-שכלי ומתדמה לחיים גופניים-בהמיים, "נמשל כבהמות נדמו"⁵².

כך נפתח לאדם החוטא ובעל התאוות התהום של שאול תחתית, שנעשה כחיה רעה ומושחת בכל מדותיו, הוא גונב, גוזל, רוצח, ובלבד שיוכל לחיות בחיים של תענוגות גופניים.

אלפי אנשים בעלי תאוות ובעלי הנאה יודעים, שבתאוותיהם הרעות הם ממשיכים על עצמם את העונשים החמורים ביותר, ובכל זאת אין הם יכולים לעזור לעצמם, כי היצר הרע מחזיק אותם ברשותו ר"ל.

שמחת תורה, תר"ץ

ספר הזכרונות מכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע מליובאוויטש

פרק כ' – הבעל שם טוב והצדיקים הנסתרים

במשך נדודיו על פני עיירות יהודיות שונות היתה לברוך הזדמנות להכיר שורה של אישים יהודיים שהשאירו עליו רושם בל יימחה. היו אלה הצדיקים הנסתרים, שנדדו באותו זמן על פני ערים ועיירות יהודיות.

בין הנסתרים הללו היו סוגים שונים - היו ביניהם גאונים וצדיקים שנדדו כנסתרים כדי "לערוך גלות". הם רצו לסכול בעולם הזה וקיבלו על עצמם סיגופים ועונשים שונים כדי לכפר על עוונות, בהן נכשלו הם או אחרים, או כדי להביא על ידי כך תיקון לכלל ישראל. אך היו בין הנסתרים כאלה שיצאו אל בין שורות העם, מצוידים בסגולותיהם הרוחניות ובמידותיהם הטובות, על מנת לרומם את מצב ההמונים, הן מבחינה רוחנית והן מבחינה גשמית.

עוד בשנת תכ"ה כבר התקיימה קבוצה של צדיקים נסתרים שקיבלו על עצמם את המשימה לרומם ולהיטיב את המצב הרוחני בעם היהודי. היה זה עוד בטרם החל הבעל שם טוב לפעול - תחלה כנסתר - בחיי היהדות. העוני בין היהודים היה אז עצום. יהודים רבים טרם חזרו לאיתנם מגזירות שנות ת"ח ות"ט, בהן נהרסו קהילות יהודיות רבות ונשתרר תוהו ובוהו בחיים היהודיים. ילדים רכים היו נאלצים לצאת לעבודת פרך כדי לא להיות למעמסה על הוריהם העניים או כדי לעזור להם במעט.

מובן שבמצב כזה לא יכלו ילדי ישראל, בדרך כלל, להתמסר ללימוד התורה. ילדים רבים נותקו מן ה"חדרים" שלהם. הישיבות כמעט ונתרוקנו כליל. דבר זה הוביל בהכרח לידי כך שגדל דור של עמי-הארץ, אם כי היו יהודים יראים. הצדיקים הנסתרים ראו אפוא לעצמם משימה חשובה ביותר: לעודד את היהודים המגושמים, והמיאשים במידה גדולה, ולעורר בקרבם תקווה ואמונה בעתידם שלהם ובעתיד עם ישראל. היו, אפוא, הנסתרים הללו - מורי דרך, מעודדים ומנחמים, והשפעתם היתה גדולה וחשובה במידה יוצאת מן הכלל.

ר' ישראל, בעל שם טוב, נולד בשנת תנ"ח. המסורת אומרת שעוד כילד בן עשר שנים השתלב בקבוצה של צדיקים נסתרים ונדד איתם על-פני ישובים יהודיים, בעזרו לעבודה גדולה וקדושה זו - לעורר יהודים פשוטים לעבודת הבורא.

מאוחר יותר, כאשר הבעל שם טוב עצמו החל להפיץ את דרכו החדשה, דרך החסידות, ניהל תחילה בעצמו, כפי שידוע לנו כבר, פעילות גדולה ומסועפת באמצעות נסתרים. הבעל שם טוב רצה להכשיר תחילה את הקרקע כדי לצאת מאוחר יותר בגלוי עם דרך החסידות. כבר סיפרנו שכוונת הבעל שם טוב היתה תחילה, כנסתר, להיטיב את מצבם הגשמי של בני ישראל, בין השאר - על ידי הפנייתם למלאכת-כפיים, עבודת-אדמה ועבודות יציבות אחרות. לאחר הכשרת הקרקע על-ידי פעילות זו התגלה ברכים והחל בעבודתו הקדושה לרומם את מצבם הרוחני של בני ישראל.

על הזמן בו נדד הבעל שם טוב עצמו כנסתר, תחילה כילד ולאחר מכן כמבוגר, מסופרות עובדות שונות. כידוע שימש הבעל שם טוב תקופה מסוימת בנערותו כ"ריש-דוכנא", עוזר למלמד, והוא עצמו סיפר: "כשהייתי ריש-דוכנא" הייתי עמל מאד להחדיר בליבותיהם הרכים של התינוקות - אהבת אב ואם. הייתי מצביע לפני הילדים באופן מוחשי על מידותיהם הטובות של הוריהם".

הבעל שם טוב ראה כבר אז את הנחיצות ליצור קשר חזק יותר בין הילדים לבין הוריהם, ולמנוע ניכור בין הדורות. כל כמה שהיה מר מצבם הגשמי של היהודים באותו הזמן, כך שמעט הורים היו מסוגלים לעסוק בחינוך ילדיהם, השתדלו הבעל שם טוב והנסתרים לחזק ולעודד את הלבבות ולקרב את הדור הצעיר אל הדור הקשיש.

מאוחר יותר, בבגרותו, המשיך הבעל שם טוב בנדודיו. על-פני ישובים יהודיים, כשהוא הולך מבית לבית ממש, אך לא לשם בקשת תרומות, חלילה, כי אם לשם חלוקת תרומות רוחניות, לחזק לבבות בני ישראל. הבעל שם טוב היה לבוש כהלך יהודי רגיל, כך שהיה נראה, כפושט יד, רחמנא ליצלן, ההולך ממקום למקום לקבץ נדבות. הוא היה מתייצב בכיכר השוק, אוסף מסביבו יהודים פשוטים ומספר להם סיפורי מעשיות ומסביר מאמרי חכמינו ז"ל. היתה לו שפה ברורה, ושומעיו הבינו היטב כל מילה מדבריו. כך היה מעורר ושובה לבבות. כל סיפור מסיפורי הבעל שם טוב חדורים אהבת ישראל. בכל סיפור היה טמון לקח ומוסר-השכל, המעורר תקווה ומחזק את הביטחון בכורא העולם.

הבעל שם טוב לא המתין עד שהיהודים הפשוטים, העמלים קשה לפרנסתם, יבואו אליו. הוא הלך אליהם למקומות הימצאם. לא בכל מקום נמצא בית-מדרש, ולא לכל היהודים היו זמן והזדמנות ללכת לבית-המדרש, להתפלל שם ולשמוע דבר תורה או מוסר. משום כך הלך הבעל שם טוב אל מקומות ההמונים, ושם עודד וחזק, לימד ועורר לעבודת הבורא.

הצדיקים הנסתרים שעליהם נמנה הבעל שם טוב היו מתעכבים בדרכי נדודיהם בבתי-המדרש, שם לנו, ושם סעדו את ארוחתם הדלה מן ה"צידה לדרך" שנטלו עמם. טבעי, אפוא שברוך, שבילה בבתי-המדרש את רוב זמני נדודיו, כנסתר אף הוא, הכיר את הנסתרים הנודדים הללו, אשר לא מצאו לנכון להסתיר עצמם ממנו. היו כאלה שהתגלו לפניו באופן ישיר, ואחרים אשר על-פי דבריהם, אם בדברי תורה ואם בדברי חול, הוכרה מהותם האמיתית על-ידו. לכן למד הרבה מנסתרים אלה, ואף יתכן שדרכו של הבעל שם טוב הגיעה באמצעותם לידיעתו של ברוך.

ברוך שימש רבים מן הנסתרים הללו וביצע עבורם שליחויות שונות. כבר אז נולד בדעתו של ברוך הרעיון שכאשר תהיה לו האפשרות יעשה את ביתו כבית-ועד לנסתרים הנודדים. צדיקים אלה היו נאלצים ללון בבתי המדרש, על גבי הספסלים הקשים, ולאכול מן המזדמן להם. לא במהרה הוזמנו להתארח בבתיים. - לרבנים ומגידים מפורסמים, או "משולחים" שהיו מופְּקִים בלמדנותם ובכושר הנאום שלהם נמצאו מארחים שהזמינום לבתיהם וסיפקו להם את צרכיהם. ברם, העניים והנידחים, אשר למראית עין לא הצטיינו בדבר מיוחד, נשארו בְּצֵל, ואיש לא הסתכל עליהם. העניים הנודדים אשר כיתתו רגליהם לקבץ נדבות - דאגו למצוא לעצמם אכסניה ומזון בבתיהם של יהודים רחמנים. פה ושם השיגו אלה ארוחה חמה מידיה של יהודיה טובת לב. בשבתות היו הקבצנים האלה מסתדרים ליד דלת בית הכנסת, ויהודים רחמנים היו לוקחים אתם, בצאתם מבית הכנסת, איש איש את אורחו. מובן שהצדיקים הנסתרים אשר מצד אחד נראו כנודדים פושטי יד ומצד שני לא פנו לבקש עזרתו של מישהו - היו עלולים לרעוב, פשוטו כמשמעו, אלא אם כן ציידו את עצמם במקורות כלשהם לפרנסתם.

ברוך ידע זאת היטב, ולכן חלם על זמן בו יוכל לפתוח דלתות ביתו לפני נסתרים אלה. הוא ידע כי יגמול אתם חסד ממשי כבר בכך שיזכו בביתו למצוה רך ולארוחה חמה שבה יסעדו את לבם החלש.

ברוך היה הוגה אז גם בשאלה כיצד יתבצע הדבר כאשר הקב"ה יִפְּהוּ בבית משלו. כיוון שיהיה זה כאשר יהיה נשוי - יהיה תלוי הדבר ב"חצי השני", כלומר באשתו, שעליה להסכים לעשות את ביתם למקום הכנסת אורחים. הקב"ה צריך, אפוא, לִזְמֵן לוֹ אשה שתהיה תמימת דעים אתו בנידון.

ברוך ידע את מאמר חכמינו ז"ל ש"אשה עיניה צרה באורחים" (בבא מציעא, פז, א) כפי שרש"י מסביר זאת לגבי שרה אמנו - שאפילו היא - כאשר אברהם הורה לתת סולת לאורחים, אמרה היא: קמח.

משום כך, היה תנאו הראשון של ברוך, כאשר הוצע לפניו השידוך עם בתו של ר' אברהם, שר' אברהם יבנה עבורו, מיד לאחר הנישואין, בית מיוחד. הוא הסביר לר' אברהם את כוונתו, שיהיה לו בית עצמאי שבו יוכל לארח אנשים כרצונו.

ר' אברהם הסכים מיד, אך ברוך לא הסתפק בכך: "עליך, ר' אברהם, לשוחח על כך עם בתך" - אמר לחותנו לעתיד - "שְׁתַּתְּרָצָה אף היא לכך שביתנו יהא פתוח לאורחים, שכן הרבה מאד תלוי הדבר בה". ר' אברהם נאות לבקשת ברוך, אך הבטיח לו מראש, מתוך ידיעת אופי בתו, שתשמח לתנאי זה.

ברוך הציג שני תנאים נוספים: ראשית, שלא יקבל מר' אברהם נדוניה כלשהי ודורות־נשואין, ושנית, שמיד לאחר שבעת ימי המשתה ירדו, הוא ורעייתו, מעל שולחן חתנו, ויתפרנסו מיגיע כפיו בלבד. על רעייתו להסכים מראש להסתפק במועט, במידה שְׁיִזְמֶן לו ה' את פרנסתו, ולא להיזקק לעזרת בשר ודם. ר' אברהם נאות גם לזה, והשידוך סוכם.

אגרות קודש

ב"ה, ו' עשי"ק יו"ד מנ"א תרפ"ה

ליענינגראד

טבעה להרחיב ולפשר גם גבול המפשר, ושובר את החץ (כותל) אשר יסד בראשונה.

מספרים על א' החסידים הראשונים שבימי הקיץ בימי החום ירד למרתף הבית להצטנן, בירדו שמה הנה לרגע ראשונה נחשכו ראות עיניו, אמר לו אחד מחבריו, כי כן הוא הטבע שכאשר יוצאים ממקום אור בהיר למקום כזה הנה לרגע הראשונה נחשכו הראות ואח"כ חוזרים כבראשונה. השיבו החסיד: טועה אתה ידידי בזה טעות עקרי, החשך הוא חשך ולא אור אלא כשיושבים בחשך ומתרגלים בו אז נדמה שהוא אור.

כן הוא הדבר. החשך הוא חשך ולא אור אלא כשמתרגלים בחשך אז נדמה כי הוא אור.

בריש היצירה היו אור וחשך משתמשים בערבוביא ואח"כ העמיד להם הבורא ית' תחומין. הבדילן והפרידן לאור קרא יום ולחשך קרא לילה.

עד כי השתות יהרסון, שמים וארץ חדשים ברצון צור עולמים יבראון. האור יום והחשך לילה, ואם החשך יעבור גבולו, לקוי חמה הוא, אותות השמים המנבא עת צר ומצוק לעמי הארץ. ולעת המיועדת לישראל, לנחמה וישועה נצחית כאמור אז אהפוך אל עמים שפה ברורה. לקרוא כולם בשם השם לעבדו שכם אחד, הנה אז יאמר ולילה כיום יאיר.

כל העוסקים בצרכי ציבור באמונה המעוררים והמתעוררים ה' עליהם יחיו. שוגגים המה בעבודתם, בזה כי

כבוד הרה"ג הנעלה והכי נכבד, דואג ופועל לטובת הרמת קרן התורה והחזקת לומדי, אי"א מו"ה חיים צבי הלוי שי

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מח' אייר העבר, שמחתי על בשורת ההחלטה טובה, ליסד בעזרתו ית' ישיבה ברוח תורה תמימה והשי"ת יהי בעזרם, ובכל אשר יפנו יצליחו בגו"ר.

הנה כתבתי לידידינו היקר והנעלה מוהרמ"י שי אשר בטח יקראוהו. ובזה הנני להמשיך הדיבור של אהבה וחיות הקדש לכל דורשי יחודו ית', כי זה כל האדם, וזאת המטרה בחיים להאיר ולהעיר, להתעורר ולהתחבר עם מאורי אור ברוח ובפועל.

בכל דור ודור יש בו כתמו, המכלה ומבלה ר"ל כל חלקה טובה ושמנה. וכתם דורנו הוא "זרם החיים" אשר רופאי האליל מצאו לו מזור "בדמיון" אשר יקראוהו בשם "דרישת הזמן" הזמן דורש לכלכל כך, הזמן דורש להנהיג באופן כזה, והזמן מכריח להיות כה וכה. הדעה הכוזבת הלזו הולידה את החברות והאגודות המפשרות (בעלי פשרה) למיניהן, אשר בזה - בהפשרות - חושבים המה לעצור בעד התפשטות החולל, אבל תמורת זה הנה גם הם - המלחים העצרים - נסחבים בהזרם. וכבר אינם מה שהיו בתחלת היותן, להיות כי ההפשרה הנה

התעוררות שיש בה מעשה. התעוררות של עבודה ותעמולה. התעוררות חי' ומאירה ותראו כי יאר ה' פניו אליכם, ודרככם דרך הקדש צלחה, ובכל אשר תפנו תשכילו.

העמידו בית אולפנא ברוחה וטעמה של ישיבת תומכי תמימים יצ"ו, ברוחא קדישא של נשיא ישראל, באותו הרוח אשר אמר - הוד כ"ק אמו"ר הרה"ק זצוקללה"ה נב"מ זי"ע - בעת יסדו את המוסד תו"ת יצ"ו (ט"ו אלול תרנ"ז):

את הישיבה שהנני מיסד בעזרתו ית', כהיום משאל מאתו ית' ויתעלה, אשר יאציל עלי' רוח של יראת שמים, רוח של עבודה ופועל, רוח של נועם המדות, רוח של קבלת עול מלכות שמים. הודו לה' כי טוב ישנם כמה ישיבות במדינתנו (כן ירבו, אשר בלי כל ספק, יצאו מהם מורי הוראה בישראל, תלמידי חכמים, מופלגי תורה, ואני ביסדי היום ישיבת תומכי תמימים לא אל זה בלבד אכוון אין אני דורש אשר תלמידינו יהיו דוקא מורי הוראה, תלמידי חכמים ומופלגי תורה, רק הנני בכל תוקף עוז ועל מנת כן הנני מיסדה, כי תלמידינו יהיו יראי אלקים, עובדי ה' מקרב ולב אמת, ואשר פרים יתנו בקיום המצות בחבת הקדש ולכשיגדלו ויהיו לאנשים, הנה כל או"א מהם ידע חובתו ותעודתו בחיים, בעד "תורה תמימה" ואז הנה נועם היהדות הטהורה יהל במושבם ובכל מקום משכנותם יהי תורה אור.

ידעתי כי כח כי רב הוא ות"ל השפעתו מרובה היא אשר ע"כ בכל גודל חום אהבתי לישראל, והתמסרותי להרמת קרן התורה, מעומק נקודת לבבי הנני קורא לכבודו קומו אורו ואברכהו כי הוי' יאר לו בזכות כ"ק אבותינו רבותינו הק' זצוקללה"ה נב"מ זי"ע.

בברכת התורה ידידו הדו"ש ומברכו.

[אג"ק מוהרי"צ כר"ך א' עמ' תפא]

מחליפים וממירים העיקר בהטפל נותנים לבם ודעתם רק אל ההוד והיופי החיצוני, על הכתלים ועל המשקפים האטומים.

חכמת העולם נתיב החיים, הוי יפיתו של יפת אכלה חייו תורתו של שם. ראוי ונכון להזכיר - להעוסקים בצרכי ציבור - מאמר החסיד, החשך הוא חשך ולא אור, אלא כשמתרגלים בו נדמה כי גם הוא אור.

גורלנו, גורל מחזיקי התורה, מר. ומצבנו איום (ירחס השם) רק בהעדר, משמיעי הגיון לב ישראל החי, מעוררי לב, נואמי אמת, עובדים בעלי כשרון המסורים ונתונים אל משמרת עבודתם בעד טוהר ישראל ונועם היהדות הטהורה.

אין אני טוען נגד סמי המרפא והמזור, אשר בראו ויצרו, אגודת המפשרים, אבל בכל אופן הנה כשם שאין מן היושר והחכמה לשבור בקבוקי הסמא מרפא או להשחית ולאבד סממני המזור הנמצאים באוצרי הרפואות, בטענת בריא אני, ואין לי צורך בהם. כן ויותר מכן עול הוא לפטם את הבריא, ברפואות של חולים, בטענה כי בדוקות ומנוסות המה להבריא.

בני ישראל, תודה לאל עליון. בריאים המה, ורפואות בלתי דרוש להם אבל דרוש להם מזון המחזיק והמבריא, והמזון הלזה הוא רק תורה תמימה תורה שיש עמה מעשה, תורה אור, בה חיו אבות אבותינו, בה נחי' אנחנו ובנינו. ובה יחיו בני בנינו. ישראל ותורתו חיים הם, ויחיו לעד ולנצח נצחים, הנסיון הראנו וגם מפעלי כבודו עד נאמן, כי אין לך דבר שעומד בפני התעמולה והעבודה, להיות כי הכל הולך אחר המעמיד הוא האיש השם לבו ודעתו על ההתיסדות ודואג על ההצטרפות הדרושה ואז ברכת ה' תעזרנו, מיום אל יום ומחדש אל חדש יעלה ויבוא אל מטרות הנעימה.

עצתי נאמנה, קומו התעוררו בהתעוררות הראוי',

המשך ביאור למסכת קידושין ליום שבת קודש עמ' ב

משמרת תרומתי וגו', ולמה חזר וכתב 'יהיה לך', מכאן שהמתנות נתונות 'לך' לאכול ולקבל צרכיך האחרים, גם לקדש בהם. ורבי יוסי סבר, 'מן האש' מיותר, שידועים שמדובר בקרבנות ככתוב בהמשך 'כל קרבנם' וגו', ולמה הקדים 'מן האש', מכאן שחלק הכהנים ב"אש - הוא בדומה למה שמקטיר מן הקרבן על אש המזבח, מה - החלק שעל אש המזבח רק ל"אכילה" - של אש המזבח, אף הוא - חלק הכהנים נמי ל"אכילה", ואינו שלו לקדש בו. מחלוקת אם חזר רבי יהודה ומודה שאינה מקודשת: אמר רבי יוחנן,

בעזרה, אם דתקה ו- נדחפה) ונכנסה לעזרה על אף שאסורה בכך. מא' - רצריכים אנו לברר מה דין הקידושין בדרכים הללו, ולא היו דברי רבי מאיר לריק.

מחלוקת בדיון כהן המקדש בחלקו: תנא המקדש בחלקו, רבי יהודה אומר מקודשת, רבי יוסי אומר, אינה מקודשת. אמר רבי יוחנן, שניהם מקרא אחד דרשו - כל אחד פירשו המקרא באופן שונה, שנאמר (במדבר יח, ט) (ו') יהיה לך מקדש הקדשים מן האש. רבי יהודה סבר, שהמילה 'לך' מיותרת, שכן כתוב בפסוק הקודם 'אני הנה נתתי לך את

אמר על כך רבי יוסי, אם אשתוק מפני כבודו של רבי יהודה, יאמרו התלמידים, רבי מאיר ש"ב - כבר נפטר ושוב אינו יכול לבאר את דבריו, ורבי יהודה כ"עם, ורבי יוסי ש"תק - ולא ביאר את דברי רבי מאיר, ושתיקה זו יכולה להתפרש כהסכמה ודחייה לדברי רבי מאיר. דברי תורה מה תהא עליה - מי ביאר את דבריו של רבי מאיר, ולכן אבאר. וכי אין אדם עשוי - האם לא יתכן מקרה שירצה לקבל קידושין לבתו קטנה או נערה בעזרה. ואין אשה עשויה לעשות לה שליח כדי לקבל קידושה בעזרה, ודאי שיכולים. ועוד דרך נוספת לקידושין

יט וְאֵלֶּה תּוֹלְדֹת יִצְחָק בֶּן־אַבְרָהָם אַבְרָהָם הוֹלִיד אֶת־יִצְחָק כִּי־יָהִי יִצְחָק בֶּן־אַרְבָּעִים שָׁנָה בְּקָחְתּוֹ אֶת־רִבְקָה בַּת־בְּתוּאֵל הָאֲרָמִי מִפְּדֵן אָרָם אַחֻת לִבְנֵי הָאֲרָמִי לוֹ לְאִשָּׁה כִּי־יָעֲתָר יִצְחָק לִיהוָה לְנֹכַח אִשְׁתּוֹ כִּי עָקְרָה הוּא וַיַּעֲתָר לוֹ יְהוָה וַתֵּהָרֶה רִבְקָה אִשְׁתּוֹ כִּי־יָעֲתָר לוֹ יְהוָה וַתֵּלֶךְ לְדָרֵשׁ אֶת־יְהוָה כִּי־

יט ואלה תולדות יצחק בן אברהם אברהם הוליד את יצחק: כ והיה יצחק בן ארבעין שנים כד נסיב ית רבקה בת בתואל ארמאה מפדן ארם אחתה דלבן ארמאה לה לאנתו: כא וצלי יצחק קדם יי לקבל אתתה ארי עקרה היא וקבל צלותה יי ועדיאת רבקה אתתה: כב ודחקין בנאי במעהא ואמרת אם בן למה דנן אנא ואזלת למתבע אולפן מן קדם יי:

רש"י

אֲרָם נְהָרִים וְאָרָם צוּכָה, קורא אותו 'פדן' לשון "צמד בקר", ופתגום "פדן" – 'תורין', ויש פותרים: "פדן ארם", כמו: שדה ארם, שכלשון ישמעאל קורין לשדה: "פדן": (כא) ויעתר. הרבה והפציר בתפלה: ויעתר לו. נתפצר ונתפס ונתפתה לו. ואומר אני: כל לשון 'עתר', לשון הפצרה ורבויה הוא, וכן: (יחזקאל ח) "ועתר ענן הקטרת", מרבית עלית העשן, וכן: (שם לה) "והעתרתם עלי דבריכם", וכן: (משלי כז) "ונעתרות נשיקות שונא", דומות למרבות והנם למשא, אנקרישר"א בלע"ז: לנכח אשתו. זה עומד בנזית זו ומתפלל, וזו עומדת בנזית זו ומתפללת (יבמות סד): ויעתר לו. לו, ולא לה, שאין דומה תפלת צדיק בן צדיק לתפלת צדיק בן רשע, לפיכך, 'לו' ולא לה: (כב) ויתרצו. על פרוץ המקרא הזה אומר דרשני, שסתם מה היא רציצה זו, וכתב: "אם-כן, למה זה אנכי"? רבותינו דרשוהו לשון ריצה, כשהיתה עוברת על פתחי תורה של שם ועבר, יעקב רץ ומפרסם לצאת, עוברת על פתחי עבודת אלילים, עשו מפרסם לצאת. דבר אחר: מתרצצים זה עם זה, ומריכים בנחלת שני עולמות: ותאמר אם-כן. גדול צער העבור: למה זה אנכי. מתאנה ומתפללת על ההריון: ותלך לדרש. לבית מדרשו של שם: לדרש את-ה'.

(יט) ואלה תולדות יצחק. יעקב ועשו האמורים בפניהם: אברהם הוליד את-יצחק. (לאחר שקרא הקדוש ברוך הוא שמו אברהם, אחר כך הוליד את יצחק, דבר אחר:) על ידי שכתב הכתוב: "יצחק בן-אברהם", הוזהר לומר: "אברהם הוליד את יצחק", לפי שהיו לצני הדור אומרים: 'מאבימלך נתעברה שרה, שהרי כמה שנים שהתה עם אברהם ולא נתעברה הימנו', מה עשה הקדוש ברוך הוא? צר קלסתר פניו של יצחק דומה לאברהם, והעידו הכל: "אברהם הוליד את-יצחק", וזהו שכתב כאן: "יצחק בן-אברהם" (היה), שהרי עדות יש ש"אברהם הוליד את-יצחק": (כ) בן-ארבעים שנה. שהרי כשבא אברהם מהר המזריה, נתבשר שנולדה רבקה, ויצחק היה בן ל"ז שנה, שהרי בו בפרק מתה שרה, ומשנולד יצחק עד העקדה שמתה שרה, ל"ז שנה ובת צ' היתה כשנולד יצחק ובת קכ"ז כשמתה, שנאמר: "ויהיו חיי שרה וגו'", הרי ליצחק ל"ז שנים, ובו בפרק נולדה רבקה. המתין לה עד שתהא ראויה לביאה, ג' שנים, ונשאה: בת-בטואל מפדן ארם אחות לבן. וכי עדין לא נכתב שהיא בת בתואל, ואחות לבן ומפדן ארם? אלא להגיד שבחה, שהיתה בת רשע ואחות רשע ומקומה אנשי רשע, ולא למדה ממעשיהם: מפדן ארם. על שם ששני ארם היו:

כג וַיֹּאמֶר יְהוָה לָהּ שְׁנִי כְּתִיב גִּיִּים קִרִּי גִוִּים בְּבִטְנָהּ
 וּשְׁנִי לְאֲמִים מִמַּעַיִן יִפְרְדּוּ וּלְאֵם מְלָאֵם
 יֵאֱמָז וְרַב יַעֲבֹד צָעִיר כִּסִּי: כד וַיִּמְלְאוּ יְמִיהָ
 לֵלֶדֶת וְהִנֵּה תוֹמָם בְּבִטְנָהּ כִּסִּי: כה וַיֵּצֵא
 הָרֹאשׁוֹן אֲדָמוֹנִי כָּלוּ בְּאֶדְרֵת שִׁעָר וַיִּקְרְאוּ
 שְׁמוֹ עֵשׂוֹ כִּסִּי: כו וְאַחֲרֵי־כֵן יֵצֵא אָחִיו וַיְדוּ
 אֶחָזֶת בַּעֲקֵב עֵשׂוֹ וַיִּקְרָא שְׁמוֹ יַעֲקֹב וַיִּצְחַק
 בֶּן־שָׁשִׁים שָׁנָה בְּלֶדֶת אֹתָם כִּסִּי: יִשְׂרָאֵל כו וַיִּגְדְּלוּ
 הַנְּעָרִים וַיְהִי עֵשׂוֹ אִישׁ יָדַע צִיד אִישׁ שָׂדֶה

רש"י

כג וַיֹּאמֶר יְיָ לָהּ תָרִין עֲמִמִּין
 בְּמַעֲיָכִי וְתִרְתִּין מִלְּפָנֶיךָ מִמַּעֲיָכִי
 יתְפָּרֶשֶׁן וּמִלְכּוֹ מִמְּלָכּוֹ יתְקַף
 וּרְבָא יִשְׁתַּעֲבִיד לְזַעֲרָא:
 כד וּשְׁלִימּוֹ יוֹמָהָ לְמִילָד וְהָא
 תִּיּוּמִין בְּמַעֲהָא: כה וּנְפִק
 קְדָמָה סְמוּךְ כְּלָה בְּגָלִים (נ"א
 בְּכָלָן) דְּשִׁעָר וּקְרוּ שְׁמָה עֵשׂוֹ:
 כו וּבְתֵר כֵּן נִפְק אַחוּהִי וַיְדֹה
 אַחִידָא בַּעֲקָבָא דְעֵשׂוֹ וּקְרָא שְׁמָה
 יַעֲקֹב וַיִּצְחַק בְּרִ שְׁתִּין שְׁנִין כִּד
 יְלִידָת יְתָהוֹן: כו וּרְבִי עוֹלָמָא
 וְהוּה עֵשׂוֹ גִבֹּר נַחֲשִׁירֶכֶן גִּבֹּר נִפְק

שְׁנִי אֲבָנִים, זו תחת זו. הנכנסת ראשונה, תצא
 אחרונה, והנכנסת אחרונה, תצא ראשונה. נמצא,
 עשו הנוצר באחרונה, יצא ראשון, ויעקב שנוצר
 ראשונה, יצא אחרון, ויעקב בא לעכבו שיהא
 ראשון ללדה בראשון ליצירה, ויפטר את רחמה
 ויטל את הבכורה מן הדין: בַּעֲקֵב עֵשׂוֹ. סימן
 שאין זה מספיק לגמר מלכותו, עד שזה עומד
 ונוטלה הימנו: וַיִּקְרָא שְׁמוֹ יַעֲקֹב. הקדוש ברוך
 הוא (ס"א אָמַר: 'אַתֶּם קְרִיתוֹן לְכַכּוֹרְכֶם שֶׁם, אֶף
 אֲנִי אֶקְרָא לְבְנֵי בְכוּרֵי שֶׁם. הֵדָא הוּא דְכְּתִיב:
 "וַיִּקְרָא שְׁמוֹ יַעֲקֹב"). דָּבָר אַחֵר: אָבִיו קָרָא לוֹ
 יַעֲקֹב עַל שֶׁם אֶחָזֶת הָעֵקֶב: בֶּן־שָׁשִׁים שָׁנָה. י'
 שָׁנִים מִשְׁנֹשְׁאָה עַד שְׁנַעֲשִׁית בֵּת י"ג שָׁנָה וּרְאוּיָה
 לְהַרְיוֹן, וי' שָׁנִים הָלָלוּ, צָפָה וְהִמָּתִין לָהּ כְּמוֹ
 שֶׁעָשָׂה אָבִיו לְשָׂרָה. כִּיּוֹן שְׁלֹא נִתְעַבְּרָה, יָדַע שֶׁהִיא
 עֲקָרָה וְהִתְפַּלֵּל עָלֶיהָ. וּשְׁפָתָה לֹא רָצָה לִישֹׂא לְפִי
 שְׁנַתְקַדֵּשׁ בְּהַר הַמּוֹרֶה לְהִיּוֹת עוֹלָה תְּמִימָה (יבמות
 סד): (כז) וַיִּגְדְּלוּ הַנְּעָרִים וַיְהִי עֵשׂוֹ. כָּל זֶמֶן
 שֶׁהָיוּ קְטָנִים לֹא הָיוּ נִפְרִים בְּמַעֲשֵׂיהֶם וְאִין אָדָם
 מְדַקְדֵּק בָּהֶם מִה שִׁיבָם, כִּיּוֹן שֶׁנַּעֲשׂוּ בְנֵי י"ג שָׁנָה,
 זֶה פֶּרֶשׁ לְבִתִּי מְדַרְשׁוֹת וְזֶה פֶּרֶשׁ לַעֲבוֹדַת אֱלִילִים:
 יָדַע צִיד. לְצוּד וּלְרֵמּוֹת אֶת אָבִיו בְּפִיו וּשְׁוֹאֵלוֹ:
 'אַבָּא, הֵיאֵךְ מַעֲשִׂיִן אֶת הַמֶּלֶךְ וְאֵת הַתֶּכֶן?'

שְׁנִי לָהּ מִה תָּהָא בְּסוּפָה: (כג) וַיֹּאמֶר ה' לָהּ.
 עַל יְדֵי שְׁלִיחַ, לְשֵׁם נֶאֱמַר בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ, וְהוּא אָמַר
 לָהּ: שְׁנִי גִיִּים בְּבִטְנָהּ. גִּיִּים כְּתִיב, כְּמוֹ (הַמוֹ)
 גָּאִים, אֱלוֹ אֲנִטוֹנִינוֹס וְרָבִי שְׁלֹא פִסְקוּ מַעַל שְׁלַחְנָם
 לֹא צָנוּן וְלֹא חֲזָרָת, לֹא בִימּוֹת הַחֲמָה וְלֹא בִימּוֹת
 הַגָּשְׁמִים (ע"ז יא): וּשְׁנִי לְאֲמִים. אִין לֹאֻם אֱלֹא
 'מִלְכוּת': מִמַּעַיִן יִפְרְדּוּ. מִן הַמַּעֲשִׂים הֵם נִפְרָדִים,
 זֶה לְרַשְׁעוֹ וְזֶה לְתַמּוֹ: מְלָאֵם יֵאֱמָז. לֹא יִשּׁוּ
 בְּגִדְלָה, כְּשֶׁזֶה קָם זֶה נּוֹפֵל. וְכֵן הוּא אוֹמֵר: (יחזקאל
 כו) "אֲמַלְאָה הַחֲרֻבָּה", לֹא נִתְמַלְאָה צוּר אֱלֹא
 מִחֲרֻבָּהּ שֶׁל יְרוּשָׁלַיִם: (כד) וַיִּמְלְאוּ יְמִיהָ. אֲבָל
 בְּתֵמֶר כְּתִיב: "וַיְהִי בַעַת לְדָתָהּ", שְׁלֹא מְלָאוּ יְמִיהָ
 כִּי לֹד' חֲדָשִׁים יִלְדָתָם: וְהִנֵּה תוֹמָם. חֶסֶר, וּבְתֵמֶר
 "תְּאוּמִים" מְלֹא, לְפִי שֶׁשְׁנֵיהֶם צָדִיקִים, אֲבָל כָּאֵן
 אֶחָד צָדִיק וְאֶחָד רָשָׁע: (כה) אֲדָמוֹנִי. סִימָן הוּא
 שֶׁהִיא שׁוֹפֵף דָּמִים (בראשית רבה): כָּלוּ בְּאֶדְרֵת
 שִׁעָר. מְלֹא שִׁעָר, כְּטָלִית שֶׁל צֶמֶר הַמִּלְאָה שִׁעָר,
 פְּלוּקִיר"א בְּלַע"ז: וַיִּקְרְאוּ שְׁמוֹ עֵשׂוֹ. הַכֹּל קָרָאוּ
 לוֹ כֵּן, לְפִי שֶׁהִיא נַעֲשָׂה וְנִגְמָר בְּשִׁעָרוֹ כֵּכֵן שְׁנֵים
 הָרַבָּה: (כו) וְאַחֲרֵי־כֵן יֵצֵא אָחִיו וְגו'. שְׁמַעְתִּי
 מְדַרְשׁ אַגְדָּה הַדּוֹרְשׁוֹ לְפִי פְּשׁוּטוֹ: 'בְּדִין הָיָה אוֹחִז
 בּוֹ לַעֲכָבוּ, יַעֲקֹב נּוֹצֵר מִטְּפָה רֹאשׁוֹנָה וְעֵשׂוֹ מִן
 הַשְּׁנִיָּה, צֹא וּלְמַד מִשְׁפּוּפֶרֶת שְׁפִיָּה קֶצֶרָה, תֵּן בָּהּ

וַיַּעֲקֹב אִישׁ תָּם יֹשֵׁב אֱהָלִים כַּסִּי: כח וַיֵּאָהֵב
 יִצְחָק אֶת־עֲשׂוֹ כִי־צִיד בָּפִיו וְרִבְקָה אֶהָבֶת
 אֶת־יַעֲקֹב כַּסִּי: כט וַיֵּזֶד יַעֲקֹב נְזִיד וַיָּבֹא עֲשׂוֹ
 מִן־הַשָּׂדֶה וְהוּא עֵיף כַּסִּי: ל וַיֹּאמֶר עֲשׂוֹ אֶל־
 יַעֲקֹב הֲלִעִיטָנִי נָא מִן־הָאָדָם הָאָדָם הַזֶּה כִּי
 עֵיף אָנֹכִי עַל־כֵּן קָרָא־שְׁמוֹ אָדָם כַּסִּי:
 לא וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב מְכָרָה כִּיֹּם אֶת־בְּכֻרְתִּי
 לִי כַסִּי: לב וַיֹּאמֶר עֲשׂוֹ הִנֵּה אָנֹכִי הוֹלֵךְ לָמוֹת
 וְלִמְהֻזָּה לִי בְכֻרָה כַּסִּי: לג וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב
 הַשְׁבָּעָה לִּי כִיֹּם וַיִּשְׁבַּע לוֹ וַיִּמְכֹּר אֶת־
 בְּכֻרְתּוֹ לַיַּעֲקֹב: לד וַיַּעֲקֹב נָתַן לַעֲשׂוֹ לָחֶם

לְחֻקְלָא וַיַּעֲקֹב גְּבֵר שְׁלִים מְשֻׁמֵּשׁ
 בֵּית אוֹלְפָנָא: כח וְרַחֵם יִצְחָק יֵת
 עֲשׂוֹ אָרִי מַצִּידָה הָוָה אָכִיל
 וְרִבְקָה רַחִימַת יֵת יַעֲקֹב:
 כט וּבִשְׁלִיל יַעֲקֹב תִּבְשִׁילָא וְאַתָּא
 (נ"א וְעַל) עֲשׂוֹ מִן חֻקְלָא וְהוּא
 מְשֻׁלְּהִי: ל וַאֲמַר עֲשׂוֹ לַיַּעֲקֹב
 אֲטַעֲמִנִי כַעַן מִן סְמוּקָא סְמוּקָא
 הָדִין אָרִי מְשֻׁלְּהִי אָנָּא עַל כֵּן
 קָרָא שְׁמָה אָדָם: לא וַאֲמַר
 יַעֲקֹב זַבִּין כִּיֹּם דִּלְהֵן יֵת בְּכֻרְתִּי
 לִי: לב וַאֲמַר עֲשׂוֹ הָאָנָּא אָזִל
 לְמָמַת וּלְמָה דָּנָן לִי בְכֻרְתָּא:
 לג וַאֲמַר יַעֲקֹב קָיָם לִי כִיֹּם
 דִּלְהֵן וְקָיָם לֵה זַבִּין יֵת בְּכֻרְתָּהּ
 לַיַּעֲקֹב: לד וַיַּעֲקֹב יְהִיב לַעֲשׂוֹ

רש"י

(ועוד, מה עדשים אין להם פה, כך האבל אין
 לו פה, שאסור לדבר, ולפיכך המנהג להברות את
 האבל בתחלת מאכלו ביצים, שהם עגלים ואין
 להם פה, כך אבל אין לו פה כדאמרין במועד
 קטן: אבל, כל ג' ימים הראשונים אינו משיב
 שלום לכל אדם, וכל שכן שאינו שואל בתחלה.
 מג' ועד ז', משיב ואינו שואל וכו', ברש"י (ישן):
 (לא) מכרה כיום. פתגמו כיום דלהן, כיום,
 שהוא ברור, כך מכר לי מכירה ברורה: בכרתך.
 לפי שהעבודה בבכורות, אמר יעקב: 'אין רשע
 זה כדאי שיִקְרִיב להקדוש ברור הוא':
 (לב) הנה אנכי הולך למוות. (מתנודדת והולכת
 היא הבכורה, שלא תהא כל עת העבודה
 בבכורות כי שבט לוי יטל אותה, ועוד) אמר
 עשו: 'מה טיבה של עבודה זו?' אמר לו: 'כמה
 אזהרות וענשין ומיתות תלויין בה', כאותה
 ששנינו: (סנהדרין סג) 'אלו הן שבמיתה: שתויי יין
 ופרועי ראש', אמר: 'אני הולך למוות על ידה, אם
 כן מה חפץ לי בה?': (לד) ויבז עשו. העיד

כסבור אביו שהוא מדקדק במצות (תנחומא): איש
 שדה. כמשמעו, אדם בטל וצודה בקשתו חיות
 ועופות: תם. אינו בקי בכל אלה, כלבו כן פיו.
 מי שאינו חריף לרמות קרוי תם: יושב אהלים.
 אהליו של שם ואהליו של עבר: (כח) בפיו.
 פתגמו: בפיו של יצחק. ומדרשו: בפיו של
 עשו, שהיה צד אותו ומרמהו בדבריו:
 (כט) ויזד. לשון בשול, פתגמו: והוא עיף.
 (כ"ר) ברציחה, כמה דתימא: (ירמיה ד) "כי עיפה
 נפשי להורגים": (ל) הלעיטני. אפתח פי ושפף
 הרבה לתוכו, כמו ששנינו: 'אין אוֹבְסִין את
 הגמל, אבל מלעיטין אותו': מן־הָאָדָם הָאָדָם.
 עדשים אדמות, ואותו היום מת אברהם, שלא
 יראה את עשו כן בנו, יוצא לתרבות רעה, ואין
 זו שבה טובה שהבטיחו הקדוש ברור הוא.
 לפיכך קצר הקדוש ברור הוא ה' שנים משנותיו,
 שיצחק חי ק"פ שנה, וזה קע"ה שנה, ובשל יעקב
 עדשים להברות את האבל. ולמה עדשים?
 שדמות לגלגל, שהאבלות גלגל החוזר בעולם.

לַחֵם וּתְבַשִּׁיל דְּטְלוּפְחִין וְאָכַל
 וּשְׁתִּי וְקָם וְאָזַל וְשָׁט עֲשׂוּ יֵת
 בְּכִרְוֹתָא: א וְהָיָה כַּפְנָא בְּאַרְעָא
 בַּר מִכְּפָנָא קְדָמָא דִּי הָיָה בְּיוֹמִי
 אֲבָרְהָם וְאָזַל יִצְחָק לֹת אֲבִימֶלֶךְ
 מֶלֶכָּא דְּפִלְשֶׁתִּי לִגְרָר:
 ב וְאַתְגְּלִי לָהּ יְיָ וְאָמַר לֹא תַחֲוֹת
 לְמִצְרִים שְׂרִי בְּאַרְעָא דִּי אֵימַר
 לָךְ: ג דּוֹר בְּאַרְעָא הָדָא וְיִהְיֶה
 מִימְרִי בְּסַעֲדָךְ וְאַבְרָכְנָךְ אֲרִי לָךְ
 וְלִבְנֶךְ אֶתְּן יֵת כָּל אֲרַעְתָּא הָאֲלִין
 וְאֶקָּם יֵת קִימָא דִּי קִימִית
 לְאַבְרָהָם אָבוֹךְ: ד וְאַסְגִּי יֵת בְּנֶךְ
 סְגִיאיִן כְּכֹכְבֵי שָׁמַיָא וְאַתְּן לְבְנֶךְ
 יֵת כָּל אֲרַעְתָּא הָאֲלִין וְיִתְבָּרְכוּן
 בְּדִיל בְּנֶךְ כָּל עַמְמֵי אֲרַעָא:
 ה חֲלָף דִּי קָבִיל אֲבָרְהָם בְּמִימְרֵי
 וְנִטְר מִטְרַת מִימְרֵי פְקוּדֵי קִימִי
 וְאוּרִימִי: ו וְיִתֵּב יִצְחָק בְּגֵרָר:
 ז וּשְׂאִילוֹ אֲנָשִׁי אֶתְרָא (על
 עֵיסַק) לְאַתְתָּה וְאָמַר אַחְתִּי הִיא
 אֲרִי דְחִיל לְמִימַר אֶתְתִּי דְּלִמָּא
 יִקְטַלְנִי אֲנָשִׁי אֶתְרָא עַל רִבְקָה

וְנִזְיַד עַדְשִׁים וַיֹּאכַל וַיֵּשֶׁת וַיִּקָּם וַיֵּלֶךְ וַיָּבֹז
 עֲשׂוּ אֶת־הַבְּכֹרָה כְּשׁ"י: פ כּו א וַיְהִי רָעַב
 בְּאֶרֶץ מִלְכָּד הָרַעַב הָרִאשׁוֹן אֲשֶׁר הָיָה בְּיַמֵּי
 אֲבָרְהָם וַיֵּלֶךְ יִצְחָק אֶל־אֲבִימֶלֶךְ מֶלֶךְ־
 פִּלְשֹׁתִים גִּרְרָה: ג וַיֵּרָא אֵלָיו יְהוָה וַיֹּאמֶר
 אֶל־תֵּרֵד מִצְרֵימָה שָׁכֵן בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר אָמַר
 אֵלֶיךָ כְּשׁ"י: ג גֹּר בְּאֶרֶץ הַזֹּאת וְאַהֲיָה עִמָּךְ
 וְאַבְרָכְךָ כִּי־לֹךְ וּלְזֹרְעֶךָ אֶתְּן אֶת־כָּל־הָאֲרָצַת
 הָאֵל וְהִקְמַתִי אֶת־הַשְּׂבֻעָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי
 לְאַבְרָהָם אָבִיךָ כְּשׁ"י: ד וְהִרְבִּיתִי אֶת־זֶרְעֶךָ
 כְּכֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם וְנָתַתִּי לְזֶרְעֶךָ אֶת־כָּל־
 הָאֲרָצַת הָאֵל וְהִתְבָּרְכוּ בְּזֶרְעֶךָ כָּל גִּוְיֵי
 הָאֶרֶץ כְּשׁ"י: ה עָקֵב אֲשֶׁר־שָׁמַע אֲבָרְהָם בְּקִלֵּי
 וַיִּשְׁמֹר מִשְׁמֵרָתִי מִצֻּוֹתַי חֻקֹּתַי וְתוֹרֹתַי כְּשׁ"י:
 ע"ב בחול שני ו וַיֵּשֶׁב יִצְחָק בְּגֵרָר: ז וַיִּשְׂאֵלוּ אֲנָשִׁי
 הַמָּקוֹם לְאִשְׁתּוֹ וַיֹּאמֶר אַחְתִּי הִיא כִּי יֵרָא

רש"י

הַכְּתוּב עַל רִשְׁעוֹ, שֶׁבָּזָה עֲבוֹדָתוֹ שֶׁל מָקוֹם:
 (ב) אֶל־תֵּרֵד מִצְרֵימָה. שֶׁהָיָה דַעְתּוֹ לָרֶדֶת
 לְמִצְרַיִם כְּמוֹ שֶׁיֵּרֵד אָבִיו בְּיַמֵּי הָרַעַב, אָמַר
 לוֹ: "אֶל־תֵּרֵד מִצְרֵימָה", שֶׁאַתָּה עוֹלָה תְּמִימָה
 וְאֵין חוּצָה לְאֶרֶץ כְּדַאי לָךְ: (ג) הָאֵל. כְּמוֹ
 הָאֵלֶּה: (ד) וְהִתְבָּרְכוּ בְּזֶרְעֶךָ. אָדָם אוֹמַר
 לְבָנוֹ: "הֵיא זֶרְעֶךָ כְּזֶרְעוֹ שֶׁל יִצְחָק", וְכֵן בְּכָל
 הַמִּקְרָא, וְזֶה אָב לְכָלֶּן: "בְּךָ יִבְרַךְ יִשְׂרָאֵל
 לֵאמֹר יִשְׁמַךְ וְגו'", וְאַף לְעַנְן הַקָּלָה מְצִינוּ
 בֶּן: (במדבר ה) "וְהִיטָה הָאִשָּׁה לְאֵלֶּה",
 שֶׁהִמְקִלָּל שׁוֹנְאוֹ אוֹמַר: "תֵּהָא כְּפִלוֹנִית", וְכֵן:
 (ישעיה סה) "וְהִנַּחְתָּם שְׂמֵכָם לְשִׁבְעָה לְבַחֲרִירִי",

שֶׁהִנֵּשְׁבַע אוֹמַר: 'אֵהָא כְּפִלוֹנִי, אִם עֲשִׂיתִי כֶּךָ
 וְכֶךָ!': (ה) שָׁמַע אֲבָרְהָם בְּקִלֵּי. כְּשִׁנְסִיתִי
 אוֹתוֹ: וַיִּשְׁמֹר מִשְׁמֵרָתִי. גְּזֵרוֹת לְהִרְחָקָה עַל
 אֲזֵהוֹת שִׁפְתוֹרָה, כְּגוֹן: שְׁנִיּוֹת לַעֲרִיּוֹת וּשְׁכוּת
 לְשִׁבְתָּ (יבמות כא): מְצוֹתֵי. דְּבָרִים שְׂאֵלוֹ לֹא
 נִכְתְּבוּ, וְאוֹיִין הֵן לְהַצְטוּוֹת, כְּגוֹן: גִּזְל
 וּשְׁפִיכוֹת דָּמִים: חֻקֹּתֵי. דְּבָרִים שֶׁיֵּצֵר הָרַע
 וְאַמּוֹת הָעוֹלָם מְשִׁיבִין עֲלֵיהֶם, כְּגוֹן: אֲכִילַת
 חֲזִיר וּלְבִישַׁת שַׁעֲטָנִז, שְׂאִין טַעַם בְּדָבָר אֶלֹא
 גְּזֵרַת הַמֶּלֶךְ וְחֻקֹּתָיו עַל עֲבָדָיו: וְתוֹרֹתֵי.
 לְהַבִּיא תוֹרָה שְׂבַעַל פֶּה הִלָּכָה לְמִשָּׁה מִסִּינִי
 (ב"ר: (ז) לְאִשְׁתּוֹ. עַל אִשְׁתּוֹ, כְּמוֹ: (לעיל

ארי שפירת חיזו היא: ח והנה
 פד סגיאוו לה תמן יומיא ואסתכי
 אבימלך מלכא דפלשתאי מן
 חרפא וחזא והא יצחק מחייו עם
 רבקה אתתה: ט וקרא אבימלך
 ליצחק ואמר ברם הא אתתך היא
 ואכדין אמרת אחתי היא ואמר
 לה יצחק ארי אמרית דלמא
 אימות עלה: י ואמר אבימלך
 מה דא עבדת לנא כזער פון
 שכיב דמיחד בעמא עם אתתך
 ואיתייתא עלנא חזבא: יא ופקיד
 אבימלך ית כל עמא למימר
 דינזק בגברא הדין ובאתתה
 אתקטלא יתקטל: יב וזרע יצחק
 בארעא ההיא ואשבח בשתא
 ההיא על חד מאה בדשערוהי
 וברכה יי: יג ורבא גברא ואזל
 אזיל (נ"י סג) ורבי עד די רבא
 לחדא: יד והנה לה גיתי ענא
 וגיתי תורין ופלחנא (נ"י ועבודה)
 סגיא וקניאו בה פלשתאי:
 טו וכל בירין די חפרו עבדי
 אבוהי ביומי אברהם אבוהי

לאמר אשתי פני-יהרגני אנשי המקום על-
 רבקה כי-טובת מראה הוא כס"י: ח ויהי כי
 ארכו-לו שם הימים וישקף אבימלך מלך
 פלשתים בעד החלון וירא והנה יצחק מצחק
 את רבקה אשתו כס"י: ט ויקרא אבימלך
 ליצחק ויאמר אך הנה אשתך הוא ואיך
 אמרת אחתי הוא ויאמר אליו יצחק כי
 אמרתי פן-אמות עליה: י ויאמר אבימלך
 מה-זאת עשית לנו כמעט שכב אחד העם
 את-אשתך והבאת עלינו אשם כס"י: יא ויצו
 אבימלך את-כל-העם לאמר הנגע באיש
 הנה ובאשתו מות יומת: יב ויזרע יצחק
 בארץ ההוא וימצא בשנה ההוא מאה
 שערים ויברכהו יהוה כס"י: שלישי יג ויגדל
 האיש וילך הלוך וגדל עד כי-גדל מאד כס"י:
 יד ויהי-לו מקנה-צאן ומקנה בקר ועבדה רבה
 ויקנאו אתו פלשתים כס"י: טו וכל-הבארות

רש"י

כ) "אמר-לי אחי הוא": (ח) כי-ארכו. אמר:
 'מעתה אין לי לדאג, מאחר שלא אנסוה עד
 עכשו', ולא נזהר להיות נשמר: וישקף אבימלך
 וגו'. שראוהו משמש מטתו: (י) אחד העם.
 המיוחד בעם, זה המלך: והבאת עלינו אשם. אם
 שכב כפר, הבאת אשם עלינו: (יב) בארץ ההוא.
 אף על פי שאינה חשובה בארץ ישראל עצמה,
 בארץ שבעת הגוים (כ"ר): בשנה ההוא. אף על
 פי שאינה כתקנה, שהיתה שנת רעבון (כ"ר):
 בארץ ההוא בשנה ההוא. שניהם למה? לומר

שהארץ קשה והשנה קשה: מאה שערים.
 שאמדה כמה ראויה לעשות, ועשתה על אחת
 שאמדה מאה, ורבותינו אמרו: 'אמד זה,
 למעשרות ה'יה': (יג) כי-גדל מאד. שהיו
 אומרים וכל פרדותיו של יצחק ולא כספו וזהבו
 של אבימלך (כ"ר): (יד) ועבדה רבה. פעלה
 רבה, בלשון לע"ז אוברוינ"א, עבודה משמע
 עבודה אחת, עבדה משמע פעלה רבה:
 (טו) סתמום פלשתים. מפני שאמרו: 'תקלה הם
 לנו, מפני הגיסות הבאות עלינו'. טמוןון

טמוֹנוֹן פִּלְשֶׁתַּאי וּמִלֵּאנוֹן עֶפְרָא :
 טז וְאָמַר אַבִּימֶלֶךְ לִיצְחָק אֵזֶל
 מִעֲמֻנָּא אַרִי תִקְפֹּתָא מִנָּנָא לְחָדָא :
 יז וְאֵזֶל מִתַּמָּן יִצְחָק וּשְׂרָא
 בְּנַחֲלָא דְגֵרָר וַיִּתֵּב תַּמָּן : יח וְתֵב
 יִצְחָק וַחֲפֹר יֵת בִּירֵי דְמִיָּא דִּי
 חֲפֹרו בְּיוֹמֵי אַבְרָהָם אֲבוּהִי
 וְטִמוֹנוֹן פִּלְשֶׁתַּאי בְּתֵר דְּמִית
 אַבְרָהָם וּקְרָא לְהֵן שְׁמָהִן בְּשִׁמְהֵן
 דִּי הָוָה קָרִי לְהֵן אֲבוּהִי :
 יט וַחֲפֹרו עֲבָדֵי יִצְחָק בְּנַחֲלָא
 וְאַשְׁכְּחוּ תַמָּן בִּירָא דְּמִיָּין נִבְעִין :
 כ וַנִּצּוּ רַעוּתָא דְגֵרָר עִם רַעוּתָא
 דִּיצְחָק לְמִימַר דִּי לָנָא מִיָּא וּקְרָא
 שְׁמָא דְּבִירָא עֶסְקָא אַרִי אֲתַעֲסִיקוּ
 עִמָּה : כא וַחֲפֹרו בִּירָא אַחֲרֵי וַנִּצּוּ
 אִף עֲלָה וּקְרָא שְׁמָה שְׁטִנָּה : כב
 וְאַסְתַּלַּק מִתַּמָּן וַחֲפֹר בִּירָא אַחֲרֵי
 וְלֹא נִצּוּ עֲלָה וּקְרָא שְׁמָה רַחבֹּת
 וְאָמַר אַרִי כַּעַן אֶפְתִּי יִי לָנָא
 וְנִיפּוּשׁ (נ"א וְנִפְשָׁנָא) בְּאַרְעָא :
 כג וְאַסְתַּלַּק מִתַּמָּן בְּאַרְשָׁבָע :
 כד וְאַתְגַּלִּי לָהּ יִי בְּלִילִיָּא הָהוּא
 וְאָמַר אֲנָא אֱלֹהֵה דְאַבְרָהָם אֲבוּךָ
 לֹא תִדְחַל אַרִי בְּסַעֲדָךְ מִימָרִי
 וְאַבְרָכְכָךְ וְאַסְגִּי יֵת בְּנֶךְ בְּדִיל
 אַבְרָהָם עֲבָדֵי : כה וּבָנָא תַמָּן
 מִדְּבַחָא וְצִלִּי בְּשָׂמָא דִּי וּפְרִס
 תַּמָּן מִשְׁכָּנָה וּכְרוּ תַמָּן עֲבָדֵי

כה וַיִּבְנוּ שָׁם מִזְבֵּחַ וּקְרָא בְּשֵׁם יְהוָה וַיִּטְּשֵׁם אֹהֶלֹ וַיִּכְרוּ-שָׁם

אֲשֶׁר חֲפֹרו עֲבָדֵי אָבִיו בְּיוֹמֵי אַבְרָהָם אָבִיו
 סִתְמוֹם פִּלְשֶׁתִּים וַיִּמְלְאוּם עֶפְרָא : טז וַיֹּאמֶר
 אַבִּימֶלֶךְ אֶל-יִצְחָק לֵךְ מֵעֲמֻנָּו כִּי-עֲצַמַת מִמֶּנּוּ
 מָאֵד : יז וַיֵּלֶךְ מִשָּׁם יִצְחָק וַיֵּחַן בְּנַחֲל־גֵרָר
 וַיֵּשֶׁב שָׁם : יח וַיֵּשֶׁב יִצְחָק וַיַּחֲפֹר ׀ אֶת־
 בְּאֵרֵת הַמַּיִם אֲשֶׁר חֲפֹרוּ בְּיוֹמֵי אַבְרָהָם אָבִיו
 וַיִּסְתְּמוּם פִּלְשֶׁתִּים אַחֲרֵי מוֹת אַבְרָהָם וַיִּקְרָא
 לְהֵן שְׁמוֹת בְּשִׁמְתָא אֲשֶׁר-קָרָא לְהֵן אָבִיו :
 יט וַיַּחֲפֹרוּ עֲבָדֵי-יִצְחָק בְּנַחֲלָא וַיִּמְצְאוּ-שָׁם בְּאֵר
 מַיִם חַיִּים : כ וַיִּרְיֻבוּ רֵעֵי גֵרָר עִם-רֵעֵי יִצְחָק
 לֵאמֹר לָנוּ הַמַּיִם וַיִּקְרָא שֵׁם-הַבְּאֵר עֵשֶׂק כִּי
 הִתְעַשְׁקוּ עִמּוֹ : כא וַיַּחֲפֹרוּ בְּאֵר אַחֶרֶת
 וַיִּרְיֻבוּ גַם-עָלֶיהָ וַיִּקְרָא שְׁמָהּ שְׁטִנָּה :
 כב וַיַּעֲתֵק מִשָּׁם וַיַּחֲפֹר בְּאֵר אַחֶרֶת וְלֹא רָבוּ
 עָלֶיהָ וַיִּקְרָא שְׁמָהּ רַחבֹּת וַיֹּאמֶר כִּי עַתָּה
 הִרְחִיב יְהוָה לָנוּ וּפְרִינוּ בְּאַרְצָא : רביעי
 כג וַיַּעַל מִשָּׁם בְּאֵר שָׁבַע : כד וַיֵּרָא אֵלָיו יְהוָה
 בְּלִילָה הַהוּא וַיֹּאמֶר אֲנֹכִי אֱלֹהֵי אַבְרָהָם
 אָבִיךָ אֶל-תִּירָא כִּי-אַתָּה אֲנֹכִי וּבְרַכְתִּיךָ
 וְהִרְבִּיתִי אֶת-זֶרְעֶךָ בְּעֵבוֹר אַבְרָהָם עֲבָדֵי :

רש"י

פִּלְשֶׁתַּאי לְשׁוֹן סְתִימָה, וּבִלְשׁוֹן הַתְּלִמוֹד מְטַמְּטִים מִגֵּרָר חֲזֹר וַחֲפָרָן : (כ) עֵשֶׂק. עֲרֵעוֹר : כִּי
 אֶת הַלֵּב : (יז) בְּנַחֲל־גֵרָר. רְחוֹק מִן הָעִיר : הִתְעַשְׁקוּ עִמּוֹ. נִתְעַשְׁקוּ עִמּוֹ עָלֶיהָ בְּמִרְיָכָה
 (יח) וַיֵּשֶׁב וַיַּחֲפֹר. אֶת הַבְּאֵרוֹת אֲשֶׁר חֲפֹרוּ בְּיוֹמֵי וְעֲרֵעוֹר : (כא) שְׁטִנָּה. נוֹשְׁמָנ"ט בְּלַע"ז :
 אַבְרָהָם אָבִיו וּפִלְשֶׁתִּים סִתְמוֹם, וְקִדְּם שְׁנֹסַע יִצְחָק (כב) וּפְרִינוּ בְּאַרְצָא. כְּתִירוֹמוֹ וְנִיפּוּשׁ בְּאַרְעָא :

יִצְחָק בִּירָא: כו וְאֲבִימֶלֶךְ אֶזְלָ לְוֹתָהּ מִגֶּרֶר וְסִיעַת מִרְחָמוּהִי וּפִיכָל רַב חִילָה: כז וְאָמַר לְהוֹן יִצְחָק מַה דִּין אֲתִיתוֹן לְוֹתִי וְאֲתוֹן סְנִיתוֹן יְתִי וְשִׁלְחִתוֹנִי מִלְּוֹת־כּוֹן: כח וְאָמְרוּ מִחֲזָא חֲזִינָא אָרִי הָהּ מִימָרָא דִּי בְּסַעֲדָךְ וְאֲמַרְנָא תַּתְּקִים כְּעֵן מוֹמְתָא דְהָהּ בֵּין אֲבֵהֲתָנָא בִּינָא וּבִינָךְ וְנִגְזֹר קָיָם עֲמָךְ: כט אִם תַּעֲבֹד עֲמָנָא בִּישָׁא כְּמָא דִּי לֹא אֲנֻזִּיקְנָךְ וְכְמָא דִּי עֲבַדְנָא עֲמָךְ לְחוּד טַב וְנִשְׁלַחְנָךְ בְּשָׁלָם אֶת כְּעֵן בְּרִיכָא דִּי: ל וְעַבְד לְהוֹן מִשְׁתָּיָא וְאֶכְלוּ וְשָׁתִיאוּ: לא וְאֶקְדִּימוּ בַּצֶּפְרָא וְקִיִּימוּ גָבֵר לְאַחוּהִי וְשִׁלְחִנּוֹן יִצְחָק וְאֶזְלוּ מִלְּוֹתָהּ בְּשָׁלָם: לב וְהָהּ בִּיּוֹמָא הַהוּא וְאֲתוּ עֲבָדֵי יִצְחָק וְחִיּוּאוּ לָהּ עַל עֵיסֵק בִּירָא דִּי חֲפְרוּ וְאָמְרוּ לָהּ אֲשַׁכְחָנָא מִיָּא: לג וְקָרָא יְתָה שְׁבַעָה עַל בֶּן שְׁמָא דְקָרְתָּא בְּאֶרָא דְשְׁבַע (נ"י בְּאֶר שְׁבַע) עַד יוֹמָא הַדִּין: לד וְהָהּ עָשׂוּ בֵּר אֶרְפָּעִין שְׁנִין וְנָסִיב אֶתְתָּא יְתִי יְהוּדִית בֵּת בְּאֶרִי

עֲבָדֵי־יִצְחָק בְּאֶר: כו וְאֲבִימֶלֶךְ הִלֵּךְ אֵלָיו מִגֶּרֶר וְאַחֲזֹת מִרְעָהּ וּפִיכָל שֶׁר־צָבָאוּ כס"ז: כז וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יִצְחָק מִדּוּעַ בָּאתֶם אֵלַי וְאַתֶּם שְׁנֵאתֶם אֹתִי וְתִשְׁלַחֲנִי מֵאֲתָכֶם: כח וַיֹּאמְרוּ רְאוּ רָאִינוּ כִּי־הָיָה יְהוָה | עִמָּךְ וְנֹאמַר תְּהִי נָא אֱלֹהֵי בֵּינוֹתֵינוּ בֵּינֵינוּ וּבֵינָךְ וְנִכְרַתָּה בְּרִית עִמָּךְ כס"ח: כט אִם־תַּעֲשֶׂה עִמָּנוּ רָעָה כַּאֲשֶׁר לֹא נִגְעֵנוּךְ וְכַאֲשֶׁר עָשִׂינוּ עִמָּךְ רַק־טוֹב וְנִשְׁלַחְךָ בְּשָׁלוֹם אֶתָּה עִתָּה בְּרוּךְ יְהוָה כס"ט: חמישי ל וַיַּעַשׂ לָהֶם מִשְׁתָּה וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ: לא וַיִּשְׁכְּימוּ בַּבֹּקֶר וַיִּשְׁבְּעוּ אִישׁ לְאָחִיו וַיִּשְׁלַחֲם יִצְחָק וַיֵּלְכוּ מֵאֲתָוּ בְּשָׁלוֹם: לב וַיְהִי | בַּיּוֹם הַהוּא וַיָּבֹאוּ עֲבָדֵי יִצְחָק וַיִּגְדּוּ לוֹ עַל־אֲדוֹת הַבָּאֵר אֲשֶׁר חֲפְרוּ וַיֹּאמְרוּ לוֹ מִצָּאֵנוּ מַיִם: לג וַיִּקְרָא אֶתָּה שְׁבַעָה עַל־כֵּן שֵׁם־הָעִיר בְּאֶר שְׁבַע עַד הַיּוֹם הַזֶּה כס"י: ס לד וַיְהִי עָשׂוּ בֶן־אַרְבָּעִים שָׁנָה וַיָּקַח אִשָּׁה

רש"י

(כו) וְאַחֲזֹת מִרְעָהּ. כְּתַנּוּמוֹ: 'סִיעַת מִרְחָמוּהִי', סִיעַת מְאוֹהֲבִיו. וַיֵּשׁ פּוֹתְרִין מִרְעָהּ מ' מִסוּד הַתְּבָה, כְּמוֹ: (שׁוֹפְטִים יד) "שְׁלֹשִׁים מִרְעִים" דְּשִׁמְשׁוֹן, כְּדִי שְׁתַּהֲיָה תְּבַת 'וְאַחֲזֹת' דְּבּוֹקָה, אֲכַל אֵין דֶּרֶךְ אֶרֶץ לְדַבֵּר עַל הַמַּלְכוּת כֵּן, סִיעַת אוֹהֲבִיו, שְׁאֵם כֵּן, כָּל סִיעַת אוֹהֲבִיו הוֹלִיךְ עִמּוֹ, וְלֹא הָיָה לוֹ אֶלָּא סִיעָה אַחַת שֶׁל אוֹהֲבִים, לְכֵן יֵשׁ לְפָתְרוֹ כְּלָשׁוֹן הָרֵאשׁוֹן, וְאֵל תַּתְּמָה עַל תִּי"ו שֶׁל 'אַחֲזֹת', וְאֵף עַל פִּי שְׁאִינָה תְּבָה סְמוּכָה, יֵשׁ דְּגֻמְתָּה בְּמִקְרָא: (תְּהִלִּים ס) "עֲזָרְתָּ מִצָּר". (יִשְׁעִיָּה נא

"וְשִׁכַּרְתָּ וְלֹא מִיָּין": אֲחֲזֹת. לְשׁוֹן קִבְצָה וְאֲגָדָה, שְׁנֵאֲחֲזִין יַחַד: (כח) רְאוּ רָאִינוּ. 'רְאוּ' בְּאַבְרָהָ, 'רָאִינוּ' בֶּךְ: תְּהִי נָא אֱלֹהֵי בֵּינוֹתֵינוּ וְגו'. הָאֱלֹהֵי אֲשֶׁר בֵּינוֹתֵינוּ מִימֵי אַבְרָהָ, תְּהִי גַם עִתָּה בֵּינוֹתֵינוּ וּבֵינָךְ: (כט) לֹא נִגְעֵנוּךְ. כְּשִׁאֲמַרְנוּ לָךְ: "לֵךְ מֵעִמָּנוּ": אֶתָּה. גַּם אֶתָּה (סְפָרִים אַחֲרִים: עִתָּה) עָשָׂה לָנוּ כְּמוֹ כֵּן: (לג) שְׁבַעָה. עַל שֵׁם הַבְּרִית: (לד) בֶּן־אַרְבָּעִים שָׁנָה. עָשׂוּ הָיָה נִמְשָׁל לְחֲזִיר, שְׁנֵאֲמַר: (תְּהִלִּים פ) "יִכְרַסְמֶנָּה חֲזִיר מִצָּר", הַחֲזִיר הַזֶּה כְּשֶׁהוּא שׁוֹכֵב פּוֹשֵׁט טְלָפִיו, לֹא־מֵר: 'רְאוּ שְׁאִנִּי

אֶת־יְהוּדִית בֶּת־בְּאֲרִי הַחֲתִי וְאֶת־בְּשֻׁמֶת
 בֶּת־אֵילָן הַחֲתִי רַשִׁי׃ לֵה וְתַהֲיִין מֶרֶת רוּחַ
 לְיִצְחָק וְלִרְבֵּקָה רַשִׁי׃ ס כֹּז א וַיְהִי כִּי־זָקֵן
 יִצְחָק וְתַכְהִינן עֵינָיו מֵרָאִת וַיִּקְרָא אֶת־עֲשׂוֹ
 בְּנֵו הַגָּדֹל וַיֹּאמֶר אֵלָיו בְּנִי וַיֹּאמֶר אֵלָיו
 הַנְּנִי רַשִׁי׃ ב וַיֹּאמֶר הִנֵּה־נָא זָקֵנְתִי לֹא יִדְעָתִי
 יוֹם מוֹתִי רַשִׁי׃ ג וְעַתָּה שְׂאֵ־נָא כָּלֶיךָ תִּלְיֶךָ
 וְקִשְׁתְּךָ וְצֵא הַשָּׂדֶה וְצוּדָה לִי כְּתִיב צִידָה
 קִרִי צִיד רַשִׁי׃ ד וְעָשָׂה־לִי מִטַּעֲמִים כַּאֲשֶׁר
 אֶהְבֵּתִי וְהִבִּיֵּאָה לִי וְאֶכְלָה בַּעֲבוּר תְּבַרְכֶּךָ
 נַפְשִׁי בְּטָרֶם אָמוֹת׃ ה וְרִבְקָה שָׁמְעַת בְּדַבֵּר
 יִצְחָק אֶל־עֲשׂוֹ בְּנֵו וַיֵּלֶךְ עֲשׂוֹ הַשָּׂדֶה לְצוּד
 צִיד לְהִבִּיֵּא רַשִׁי׃ ו וְרִבְקָה אָמְרָה אֶל־יַעֲקֹב
 בְּנֵה לֵאמֹר הִנֵּה שָׁמְעָתִי אֶת־אֲבִיךָ מִדְּבַר
 אֶל־עֲשׂוֹ אַחִיךָ לֵאמֹר׃ ז הִבִּיֵּאָה לִי צִיד

רַשִׁי׃

יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קַרְחָה׃ אִם מְגִיעַ אָדָם לְפָרֶק אַבֹּתָיו,
 יִדְאָג חֲמֵשׁ שָׁנִים לְפָנֵיהֶם וְחֲמֵשׁ שָׁנִים לְאַחֵר בֶּן׃
 וַיִּצְחָק הָיָה בֶּן קכ"ג (כִּי יַעֲקֹב בֶּן ס"ג בְּשָׁנֵתִּיבְרָךְ׃
 דוֹק בְּרַשִׁי סוּף הַסֵּדֶר). אָמַר׃ שְׁמָא לְפָרֶק אָמִי
 אָנִי מְגִיעַ וְהִיא בֶּת קכ"ז מֵתָה, וְהִרִינִי בֶּן ה' שָׁנִים
 סְמוּךְ לְפָרֶקָה. לְפִיכָךְ׃ לֹא יִדְעָתִי יוֹם מוֹתִי׃
 שְׁמָא לְפָרֶק אָמִי, שְׁמָא לְפָרֶק אָבָא׃ (ג) תִּלְיֶךָ.
 חֲרָבָה, שְׁדָרָךְ לְתוֹלָתָה׃ שְׂאֵ־נָא. לְשׁוֹן הַשְׁחָזָה,
 כְּאוֹתָהּ שֶׁשָּׁנִינוּ׃ (כִּיצָה כח) 'אֵין מִשְׁחִיזִין אֶת
 הַסִּפִּין, אֲבָל מְשִׁיָּאָה עַל גְּבִי חֲבָרְתָּהּ. חֲדָד סִכִּינָךְ
 וְשַׁחַט יָפָה, שְׁלֹא תִאֲכִילֶנִי נִבְלָה (ב"ר)׃ וְצוּדָה לִי.
 מִן הַהֶפְקֵר וְלֹא מִן הַגָּזֹל׃ (ה) לְצוּד צִיד לְהִבִּיֵּא.
 מֵהוּ 'לְהִבִּיֵּא', אִם לֹא יִמָּצֵא צִיד, יָבִיא מִן הַגָּזֹל׃
 (ז) לְפָנֵי ה'. בְּרִשׁוֹתוֹ, שִׁסְכִּים עַל יָדֵי׃

טְהוֹר׃ כָּךְ אֵלּוּ גּוֹזְלִים וְחוֹמְסִים וּמִרְאִים עֲצָמָם
 בְּשָׂרִים. כָּל מ' שָׁנָה, הָיָה עֲשׂוֹ צָד נָשִׁים מִתַּחַת יָד
 בַּעֲלִיהֶן וּמַעֲנָה אוֹתָם, בְּשִׁהְיָה בֶּן מ', אָמַר׃ 'אָבָא
 בֶּן מ' שָׁנָה נִשָּׂא אִשָּׁה, אִף אָנִי בֶּן'׃ (לֵה) מֶרֶת
 רוּחַ. לְשׁוֹן הַמֶּרְאֵת רוּחַ, כְּמוֹ׃ (דְּבָרִים ט) "מִמָּרִים
 הָיִיתָם", כָּל מַעֲשִׂיהֶן הָיוּ לְהַכְעִיס וּלְעֲצֹבוֹן׃
 לְיִצְחָק וְלִרְבֵּקָה. שֶׁהָיוּ עוֹבְדוֹת עֲבוֹדַת אֱלִילִים
 (ב"ר)׃ (א) וְתַכְהִינן. בַּעֲשָׁנָן שֶׁל אֵלּוּ (שֶׁהָיוּ
 מַעֲשָׁנוֹת וּמִקְטִירוֹת לְעֲבוֹדַת אֱלִילִים). דְּבַר אַחֵר׃
 כְּשֶׁנִּצְעַק עַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ וְהָיָה אָבִיו רוֹצֵה לְשַׁחֲטוֹ,
 כְּאוֹתָהּ שָׁעָה, נִפְתָּחוּ הַשָּׁמַיִם וְרָאוּ מִלֵּאכֵי הַשָּׁרֵת,
 וְהָיוּ בּוֹכִים וְיָרְדוּ דַּמְעוֹתֵיהֶם וְנָפְלוּ עַל עֵינָיו.
 לְפִיכָךְ, כִּהּוּ עֵינָיו. דְּבַר אַחֵר׃ כִּדִּי שִׁטְל יַעֲקֹב אֶת
 הַבְּרִכּוֹת׃ (ב) לֹא יִדְעָתִי יוֹם מוֹתִי. אָמַר רַבִּי

קדם יי קדם מותי: ח ובען פרי
קבל מני למא די אנא מפקד
יתך: ט אזיל בען לות ענא וסב
לי מתמן תרין גדיי (בר) עזין
טבן ואעבד יתהון תבשילין
לאבוך כמא די רחם: י ותיתי
(ני) ותעל) לאבוך ויכול בדיל
דיברכנך קדם מותה: יא ואמר
יעקב לרבקה אמה הא עשו אחי
גבר שערן ואנא גבר שעיע:
יב מאים ימשנני אבא ואחי
בעיננהי כמתלעב ואחי מיתי (ני)
ואחי מיתי) עלי לוטין ולא
ברכן: יג ואמרת לה אמה עלי
אתאמר בנבואה דלא ייתון
לוטיא עלך ברי ברם קבל מני
ואזיל סב לי: יד ואזל ונסיב
ואיתי לאמה ועבדת אמה
תבשילין כמא דרחם אבוהי:
טו ונסיבת רבקה ית לבושי עשו
ברה רבא דכיתא די עמה בביתא
ואלבישת ית יעקב ברה זעירא:
טז וית משכי גדיי בר עזי
אלבישת על ידוהי ועל שעיעות
צורה: יז ויהבת ית תבשיליא
וית לחמא די עבדת בידא דיעקב
ברה: יח ועל לות אבוהי ואמר
אבא ואמר הא אנא מן את ברי:
יט ואמר יעקב לאבוהי אנא עשו
בוכרך עבדית כמא די מלילתא

ועשה לי מטעמים ואכלה ואברככה לפני
יהוה לפני מותי כס"י: ח ועתה בני שמע בקלי
לאשר אני מצוה אתך: ט לך-נא אל-הצאן
וקח לי משם שני גדיי עזים טבים ואעשה
אתם מטעמים לאביך כאשר אהב כס"י:
י והבאת לאביך ואכל בעבר אשר יברכך
לפני מותו: יא ויאמר יעקב אל-רבקה אמו הן
עשו אחי איש שער ואנכי איש חלק כס"י:
יב אולי ימשני אחי והייתי בעיניו כמתעתע
והבאתי עלי קללה ולא ברכה כס"י: יג ותאמר
לו אמו עלי קללתך בני אך שמע בקלי ולך
קח-לי: יד וילך ויקח ויבא לאמו ותעש אמו
מטעמים כאשר אהב אביו: טו ותקח רבקה
את-בגדי עשו בנה הגדל החמדת אשר
אתה בבית ותלבש את-יעקב בנה הקטן כס"י:
טז ואת ערת גדיי העזים הלבישה על-ידיו
ועל חלקת צואריו: יז ותתן את-המטעמים
ואת-הלחם אשר עשתה ביד יעקב בנה:
יח ויבא אל-אביו ויאמר אבי ויאמר הנני מי
אתה בני: יט ויאמר יעקב אל-אביו אנכי עשו

רש"י

(ט) וקח-לי. משלי הם ואינם גזל, שכן פתב לה
יצחק בכתבתה: 'לטל שני גדיי עזים בכל יום'
(ב"ר): שני גדיי עזים. וכי שני גדיי עזים היה
מאכלו של יצחק? אלא פסח היה, האחד הקריב
לפסחו, והאחד עשה מטעמים, בפרקי דרבי
אליעזר: כאשר אהב. פי טעם הגדי כטעם הצבי:

(יא) איש שער. בעל שער: (יב) ימשני. כמו:
(דברים כח) "ממשש בצִהֲרִים": (טו) החמדת.
הנקיות, פתגומו: 'דכיתא'. דבר אחר: שחמד
אותן מן נמרד: אשר אתה בבית. והלא כמה נשים
היו לו, והוא מפקיד אצל אמו? אלא שהיה בקי
במעשיהן וחושדן: (יט) אנכי עשו בכרך. אנכי,

בְּכֹרֶךְ עֲשִׂיתִי בְּאִשֶּׁר דְּבִרְתִּי אֵלַי קוֹם-נָא
 שְׁבָה וְאָכְלָה מִצִּידִי בַעֲבוּר תְּבָרְכֵנִי
 נִפְשֶׁךָ רַשִׁי: כ וַיֹּאמֶר יִצְחָק אֶל-בְּנוֹ מֵהֵנָּה
 מֵהֵרָת לְמָצֵא בְנִי וַיֹּאמֶר כִּי הִקְרָה יְהוָה
 אֱלֹהֶיךָ לְפָנַי: כא וַיֹּאמֶר יִצְחָק אֶל-יַעֲקֹב גִּשָּׂה
 נָא וְאַמְשֶׁךְ בְּנִי הֵאתָה זֶה בְנִי עָשׂו אִם-
 לֹא רַשִׁי: כב וַיֵּגֶשׁ יַעֲקֹב אֶל-יִצְחָק אָבִיו וַיִּמְשְׁהוּ
 וַיֹּאמֶר הַקֵּל קוֹל יַעֲקֹב וְהַיָּדִים יָדַי עָשׂו רַשִׁי:
 כג וְלֹא הִבִּירוּ כִּי-הָיוּ יָדָיו כִּידֵי עָשׂו אָחִיו
 שְׁעָרָת וַיְבָרְכֵהוּ: כד וַיֹּאמֶר אֶתָּה זֶה בְנִי עָשׂו
 וַיֹּאמֶר אָנִי רַשִׁי: כה וַיֹּאמֶר הַגִּשָּׂה לִי וְאָכְלָה
 מִצִּיד בְּנִי לְמַעַן תְּבָרְכֶךָ נַפְשִׁי וַיֵּגֶשׁ-לוֹ וַיֹּאכֵל
 וַיָּבֵא לוֹ יֵין וַיִּשֶׁת: כו וַיֹּאמֶר אֵלָיו יִצְחָק אָבִיו
 גִּשָּׂה-נָא וַיִּשְׁקֶה-לִי בְנִי: כז וַיֵּגֶשׁ וַיִּשְׁק-לוֹ וַיֵּרַח
 אֶת-רֵיחַ בְּגָדָיו וַיְבָרְכֵהוּ וַיֹּאמֶר רֵאחַ רֵיחַ בְּנִי
 כְּרֵיחַ שָׂדֶה אֲשֶׁר בָּרַכוּ יְהוָה רַשִׁי: שְׂשִׁי כה וַיִּתֵּן
 לָךְ הָאֱלֹהִים מִטַּל הַשָּׁמַיִם וּמִשְׁמַנִּי הָאָרֶץ

רַשִׁי

עָמִי (נ"א לִי) קוֹם כְּעֵן אֶסְתַּחֲרֻ
 וְאָכֹל מִצִּידִי בְדִיל דִּי תְבָרְכֵנִי
 נִפְשֶׁךָ: כ וַאֲמַר יִצְחָק לְבָרָה מָה
 דִּין אוֹחִיתָא לְאַשְׁכְּחָא בְרִי וַאֲמַר
 אָרִי זִמִּין יְיָ אֱלֹהֶיךָ קִדְמִי:
 כא וַאֲמַר יִצְחָק לְיַעֲקֹב קָרִיב כְּעֵן
 וְאַמְשֶׁנֶּךָ בְרִי הֵאתָ דִּין בְרִי עָשׂו
 אִם לֹא: כב וְקָרִיב יַעֲקֹב לְוֹת
 יִצְחָק אָבוּהִי וּמְשִׁיָּה וַאֲמַר קְלָא
 קְלָא דְיַעֲקֹב וַיִּדְיָא יְדוּהִי דְעָשׂו:
 כג וְלֹא אֶשְׁתַּמּוּדְעָה אָרִי הוּאָה
 יְדוּהִי כִידֵי עָשׂו אָחוּהִי שְׁעִירָן
 (נ"י שְׁעִירָן) וַיְבָרְכֵהוּ: כד וַאֲמַר
 אֶתָּה דִּין בְרִי עָשׂו וַאֲמַר הָא אָנָּא:
 כה וַאֲמַר קָרִיב קִדְמִי וְאִיכֹל
 מִצִּידָא דְבְרִי בְדִיל דִּי תְבָרְכֵנִי
 נִפְשִׁי וְקָרִיב לָהּ וְאָכַל וְאִתִּי (נ"י
 וְאָעִיל) לָהּ חֲמָרָא וְשִׁתִּי:
 כו וַאֲמַר לָהּ יִצְחָק אָבוּהִי קָרִיב
 כְּעֵן וַיִּשְׁק לִי (נ"י וְשָׁק לִי) בְרִי:
 כז וְקָרִיב וַיִּשְׁק לָהּ וַאֲרַח יֵת
 רֵיחָא דְלְבוּשׁוּהִי וַיְבָרְכֵהּ וַאֲמַר
 הוּוֹ (נ"א חוּוֹ) רֵיחָא דְבְרִי כְּרֵיחַ
 דְחַקְלָא דִּי בְרָכָה יְיָ: כח וַיִּתֵּן
 לָךְ יְיָ מִטַּל דְשָׁמַיָא וּמִטּוֹבָא

ה'. שְׁנָתָן בּוֹ רֵיחַ טוֹב וְזֶהוּ שְׂדֶה תְּפֹחִים, כֵּן דָּרְשׁוּ
 רַבּוֹתֵינוּ זְכֵרֵנוֹם לְבָרְכָה (תַּעֲנִית כט:): (כח) וַיִּתֵּן-
 לָךְ. יֵתָן וַיִּחְזֹר וַיִּתֵּן (כ"ר). וּלְפִי פֶשׁוּטוֹ מוֹסֵב לְעֵנָן
 הָרֵאשׁוֹן: "רֵאחַ רֵיחַ בְּנִי", שְׁנָתָן לוֹ הִקְדּוּשׁ בְּרוּךְ
 הוּא "כְּרֵיחַ שְׂדֶה וְגו'", וְעוֹד יֵתָן לָךְ: "מִטַּל
 הַשָּׁמַיִם וְגו'": מִטַּל הַשָּׁמַיִם. כְּמִשְׁמַעוֹ, וּמִדְרָשׁ
 אֲגֻדָּה יֵשׁ לְהַרְבֵּה פָּנִים. (דְּכַר אַחֵר מֵהוּ הָאֱלֹהִים?
 בְּדִין, אִם רָאוּי לָךְ, יֵתָן לָךְ, וְאִם לֹא, לֹא יֵתָן לָךְ,
 אָבֵל לְעָשׂו אָמַר "מִשְׁמַנִּי הָאָרֶץ יִהְיֶה מוֹשְׁבֶךָ", בֵּין
 צָדִיק בֵּין רָשָׁע יֵתָן לָךְ, וּמִמָּנֹה לְמַד שְׁלֵמָה, כְּשֶׁעָשָׂה
 הַבֵּית סֵדֵר תְּפִלָּתוֹ, יִשְׂרָאֵל שֶׁהוּא בְּעַל אֲמוּנָה

הוּא הַמְּבִיא לָךְ, וְעָשׂו הוּא בְּכֹרֶךְ: עֲשִׂיתִי. כְּמָה
 דְּבָרִים כְּאֲשֶׁר דְּבִרְתִּי אֵלַי: שְׁבָה. לְשׁוֹן מִיִּסֵּב עַל
 הַשְׁלָחַן, לְכָךְ מִתְרַגֵּם 'אֶסְתַּחֲרֻ': (כא) גִּשָּׂה-נָא
 וְאַמְשֶׁךְ. אָמַר יִצְחָק בְּלָבוֹ: 'אֵין דָּרָךְ עָשׂו לְהִיּוֹת
 שֵׁם שְׁמִים שְׁגוּר בְּפִיו, וְזֶה אָמַר: "כִּי הִקְרָה ה'
 אֱלֹהֶיךָ": (כב) קוֹל יַעֲקֹב. שְׁמַדְבֵּר בְּלִשׁוֹן
 תַּחֲנוּנִים: "קוֹם-נָא", אָבֵל עָשׂו בְּלִשׁוֹן קְטוֹרִיָּא
 דְּבַר: "יָקוֹם אָבִי": (כד) וַיֹּאמֶר אָנִי. לֹא אָמַר:
 'אֲנִי עָשׂו', אָלֹא "אָנִי": (כז) וַיֵּרַח וְגו'. וְהֵלֵא
 אֵין רֵיחַ רַע יוֹתֵר מִשְׁטָף הָעֲזִים אָלֹא מִלְּמַד
 שְׁנִכְנִסָּה עִמּוֹ רֵיחַ גֵּן עֵדֶן: כְּרֵיחַ שְׂדֶה אֲשֶׁר בָּרַכוּ

דארעא וסגיאנות (נ"י וסגיות)
 עיבור וחמר: כט ופלחנך עממין
 וישתעבדון לך מלפנן הוי רב
 לאחיד ויסגדון לך בני אמר
 מלטטיך יהון ליטין ומברכך
 יהון בריכין: ל והנה פד שיצי
 יצחק לברכא ית יעקב והנה ברם
 מפק נפק יעקב מלות אפי יצחק
 אבוהי ועשו אחוהי אתא (נ"י
 על) מצידה: לא ועבד אף הוא
 תבשילין ואעיל לות אבוהי ואמר
 לאבוהי יקום אבא ויכול מצידא
 דברה בדיל די תברכנני נפשך:
 לב ואמר לה יצחק אבוהי מן את
 ואמר אנא ברך בוכרך עשו:
 לג ותנה יצחק תוקא רבא עד
 לחדא ואמר מן הוא דיכי דצד
 צידא ואעיל לי ואכלית מפלא
 עד לא תיעול וברכתה אף בריך
 יהי: לד פד שמע עשו ית פתגמי
 אבוהי וצוח צוחא רבא ומריקא
 עד לחדא ואמר לאבוהי ברכני
 אף אנא (נ"י לי) אבא: לה ואמר
 על אחור ברכמתא וקביל

ורב דגן ותירש כס"י: כט יעבדוך עמים
 כתיב וישתחו קרי וישתחו לך לאמים הנה גביר
 לאחיד וישתחו לך בני אמר ארריך ארור
 ומברכך ברוך כס"י: ל ויהי כאשר בלה יצחק
 לברך את יעקב ויהי אך יצא יצא יעקב
 מאת פני יצחק אביו ועשו אחיו בא
 מצידו כס"י: לא ויעש גם הוא מטעמים ויבא
 לאביו ויאמר לאביו יקם אבי ויאכל מציד
 בנו בעבר תברכני נפשך: לב ויאמר לו יצחק
 אביו מי אתה ויאמר אני בנה בברך עשו:
 לג ויחרד יצחק חרדה גדלה עד מאד ויאמר
 מי אפוא הוא הצד ציד ויבא לי ואכל מכל
 בטרם תבוא ואברכהו גם ברוך יהיה כס"י:
 לד כשמע עשו את דברי אביו ויצעק צעקה
 גדלה ומרה עד מאד ויאמר לאביו ברכני
 גם אני אבי: לה ויאמר בא אחיד במרמה

רש"י

ומצדיק עליו את הדין לא יקרא עליך תגר. לפיכך:
 (מלכים א ח) "ונתתה לאיש ככל דרכיו אשר תדע
 את לבבו", אבל נכרי, מחסר אמנה, לפיכך אמר:
 "אתה תשמע השמים וגו' ועשית ככל אשר יקרא
 אליך הנכרי", בין ראוי בין שאינו ראוי, תן לו, כדי
 שלא יקרא עליך תגר, ברש"י ישן מדיק:
 (כט) בני אמר. ויעקב אמר ליהודה: "בני
 אביך", לפי שהיו לו בנים מכמה אמהות, וכאן
 שלא נשא אלא אשה אחת, אמר: "בני אמר:
 ארריך ארור ומברכך ברוך. ובבלעם הוא אומר:
 "מברכך ברוך וארריך ארור" (במדבר כד ט).
 הצדיקים תחלתם יסורים וסופן שלום, ואורריהם

ומצעריהם קודמים למברכיהם, לפיכך יצחק
 הקדים קללת אוררים לברכת מברכים, והרשעים
 תחלתן שלום וסופן יסורין, לפיכך בלעם הקדים
 ברכה לקללה: (ל) יצא יצא. זה יוצא וזה בא:
 (לג) ויחרד. פתגמו: 'ותנה', לשון תמיהה,
 ומדרשו: ראה גיהנם פתוחה מתחתיו: מי אפוא.
 לשון לעצמו, משמש עם כמה דברים. דבר אחר:
 איפוא, איה פה, מי הוא ואפוא הוא הצד ציד?
 ואכל מכל. מכל מטעמים שבקשתי לטעם טעמתי
 בו (ב"ר): גם ברוך יהיה. שלא תאמר: 'אלולא
 שרמה יעקב לאביו, לא נטל את הברכות', לך
 הספים וברכו מדעתו (ב"ר): (לה) במרמה.

וַיִּקַּח בְּרַכְתָּךְ כִּשׁׁי׃ לוֹ וַיֹּאמֶר הִכִּי קָרָא שְׁמוֹ
 יַעֲקֹב וַיַּעֲקֹבֵנִי זֶה פַעַמִּים אֶת־בְּכֹרְתִי לָקַח
 וְהִנֵּה עַתָּה לָקַח בְּרַכְתִּי וַיֹּאמֶר הֲלֹא־אֶצְלָתָ
 לִי בְרָכָה כִּשׁׁי׃ לוֹ וַיַּעַן יִצְחָק וַיֹּאמֶר לַעֲשׂוֹ הֵן
 גִּבִּיר שָׁמַתִּיו לָךְ וְאֶת־כָּל־אָחִיו נָתַתִּי לוֹ
 לַעֲבָדִים וְדָגָן וְתִירֵשׁ סִמְכֹתִיו וְלָכָה אֲפֹא
 מָה אַעֲשֶׂה בְּנִי כִשׁׁי׃ לח וַיֹּאמֶר עֲשׂוֹ אֶל־אָבִיו
 הַבְּרָכָה אַחַת הוּא־לָךְ אָבִי בְּרַכְנִי גַם־אֲנִי
 אָבִי וַיֵּשֶׁא עֲשׂוֹ קִלּוֹ וַיִּבֶךְ כִּשׁׁי׃ לט וַיַּעַן יִצְחָק
 אָבִיו וַיֹּאמֶר אֵלָיו הִנֵּה מִשְׁמֵנִי הָאָרֶץ יִהְיֶה
 מוֹשָׁבְךָ וּמִטַּל הַשָּׁמַיִם מֵעַל כִּשׁׁי׃ מ וְעַל־חֲרָפְךָ
 תַּחֲיֶה וְאֶת־אֲחִיךָ תַעֲבֹד וְהָיָה כַּאֲשֶׁר תִּרְדּוּ
 וּפָרַקְתָּ עָלָיו מֵעַל צִוְּאָרְךָ כִּשׁׁי׃ מא וַיִּשְׁטֹם עֲשׂוֹ
 אֶת־יַעֲקֹב עַל־הַבְּרָכָה אֲשֶׁר בִּרְכוּ אָבִיו

בְּרַכְתָּךְ: לוֹ וַאֲמַר יֵאוֹת קָרָא
 שְׁמָה יַעֲקֹב וְחֲכַמְנִי דָגָן תַּרְתִּין
 זְמַנִּין יֵת בְּכִירוֹתִי נָסִיב וְהָא כָעַן
 קָבִיל בְּרַכְתִּי וַאֲמַר הֲלֹא שְׁבַקְתָּ
 לִי בְּרַכְתָּא: לוֹ וַאֲתִיב יִצְחָק
 וַאֲמַר לַעֲשׂוֹ הָא רַב שׁוֹתָה לָךְ
 (נ"י עֲלוֹךְ) וְיֵת כָּל אַחוּהִי יְהִיֵּת
 לָהּ לַעֲבָדִין וְעִיבוֹר וְחִמּוֹר סַעֲדָתָהּ
 וְלָךְ הָכָא מָה אַעֲפִיד בְּרִי:
 לח וַאֲמַר עֲשׂוֹ לֹאֲבוּהִי הַבְּרַכְתָּא
 חָדָא הִיא לָךְ אָבָא בְּרַךְ לִי אָף
 אָנָּא אָבָא וְאָרִים עֲשׂוֹ קִלָּה
 וּבְכָא: לט וַאֲתִיב יִצְחָק אָבוּהִי
 וַאֲמַר לָהּ הָא מְשׁוּבָא דְאַרְעָא
 יִהְיָ מוֹתָבְךָ וּמִטְלָא דְשָׁמַיָא
 מִלְעֵלָא: מ וְעַל חֲרָפְךָ תִּיחִי וְיֵת
 אַחוּךָ תַּפְלַח וְיִהִי כַד יַעֲבֹרֶן
 בְּנוּהִי עַל פְּתָגְמֵי אוּרִיתָא וְתַעֲדִי
 גִּירָה מֵעַל צִוְּרָךְ: מא וְנִטֵּר עֲשׂוֹ
 דְּבָבוּ לַיַּעֲקֹב עַל בְּרַכְתָּא דִּי בְּרָכָה
 אָבוּהִי וַאֲמַר עֲשׂוֹ כָּלכָּה יִקְרִבֶּן

רש"י

בְּחֻכְמָה: (לו) הִכִּי קָרָא שְׁמוֹ. לְשׁוֹן תִּימָה הוּא,
 כְּמוֹ: (לִקְמֹן כט) "הִכִּי אָחִי אֶתָּה"? שְׁמָא לְכָךְ נִקְרָא
 שְׁמוֹ יַעֲקֹב, עַל שֵׁם סוּפוֹ, שֶׁהוּא עֲתִיד לַעֲקֹבֵנִי,
 תַּנְחוּמָא. לָמָּה חָרַד יִצְחָק? אָמַר: שְׁמָא עֹון יֵשׁ בִּי
 שֶׁבְּרַכְתִּי קִטָּן לִפְנֵי גָדוֹל וְשִׁנִּיתִי סֵדֶר הַיְחֻסִּים?
 הַתְּחִיל עֲשׂוֹ מִצַּעֲק: "וַיַּעֲקֹבֵנִי זֶה פַעַמִּים", אָמַר לוֹ
 אָבִיו: מָה עָשָׂה לָךְ? אָמַר לוֹ: "אֶת־בְּכֹרְתִי לָקַח",
 אָמַר: 'בְּכָךְ הִיִּיתִי מִצָּר וְחָרַד, שְׁמָא עֲבָרְתִּי עַל
 שׁוֹרֵת הַדִּין. עֲכָשׁוּ, לִבְכוֹר בְּרַכְתִּי: "גַּם בְּרוּךְ
 יִהְיֶה": וַיַּעֲקֹבֵנִי. כְּתַרְגוּמוֹ 'וּכְמִנִּי, אֲרַכְנִי. וְאַרְבִּי,
 'וּכְמִן', וַיֵּשׁ מִתַּרְגְּמִין: 'וְחֲכַמְנִי, נִתְחַכֵּם לִי:
 אֶצְלָתָ. לְשׁוֹן הַפְּרָשָׁה, כְּמוֹ "וַיֹּאצֵּל" (סְפָרִים
 אַחֲרִים: "וַיֹּצֵל"): (לז) הֵן גִּבִּיר. בְּרָכָה זוֹ
 שְׁבִיעִית הִיא, וְהוּא עוֹשֶׂה אוֹתָהּ רֵאשׁוֹנָה? אֵלָּא
 אָמַר לוֹ: מָה תוֹעֵלֶת לָךְ בְּבְרָכָה? אִם תִּקְנֶה נְכָסִים,

שְׁלוֹ הֵם, שֶׁהָרִי גִבִּיר שָׁמַתִּיו לָךְ וּמָה שֶׁקָּנָה עָבֹד,
 קָנָה רַבּוֹ: וְלָכָּה אֲפֹא מָה אַעֲשֶׂה. אֵיךְ, אֲפֹא,
 אֲבַקֵּשׁ מָה לַעֲשׂוֹת לָךְ?: (לח) הַבְּרָכָה אַחַת.
 ה"א זוֹ מִשְׁמַשֶּׁת לְשׁוֹן תִּימָה, כְּמוֹ: (במדבר יג)
 "הַבְּמַחֲנִים"? "הַשְּׁמָנָה הִיא"? (שְׁמוּאֵל ב ג)
 "הַכְּמוֹת נָכַל"?: (לט) מִשְׁמֵנִי הָאָרֶץ וְגו'. זוֹ
 אִיטִלְגִּי"א שֶׁל יוֹן (ב"ר): (מ) וְעַל־חֲרָפְךָ. כְּמוֹ
 'בְּחֲרָפְךָ'. יֵשׁ עַל שֶׁהוּא בְּמָקוֹם אוֹת ב', כְּמוֹ:
 (יחזקאל לג) "עֲמַדְתָּם עַל חֲרָפְכֶם", בְּחֲרָפְכֶם, (שְׁמוֹת
 ו) "עַל צְבֹאֲתֶם", בְּצִבְאוֹתֶם: וְהָיָה כַּאֲשֶׁר תִּרְדּוּ.
 לְשׁוֹן צַעֲרָה כְּמוֹ: (תהלים נה) "אָרִיד בְּשִׁיחִי", כְּלוֹמֵר,
 כְּשִׁיעֲבֹרוּ יִשְׂרָאֵל עַל הַתּוֹרָה וְהָיָה לָךְ פְּתֻחוֹן פֶּה
 לְהַצְטָעֵר עַל הַבְּרָכוֹת שֶׁנִּטַּל "וּפָרַקְתָּ עָלָיו וְגו'":
 (מא) יִקְרִבוּ יָמֵי אָבִל אָבִי. כְּמִשְׁמַעוֹ, שֶׁלֹּא
 אֲצַעֲרָ אֶת אָבָא, וּמִדְרָשִׁי אֲגִידָה לְכֻמָּה פָּנִים יֵשׁ:

וַיֹּאמֶר עֲשׂוּ בְלָבוּ יִקְרְבוּ יָמֵי אָבִי
וְאַהֲרֹנָה אֶת־יַעֲקֹב אָחִי כִּסִּי׃ מִבַּיִת לְרִבְקָה
אֶת־דְּבָרֵי עֲשׂוּ בְנֵה הַגָּדֹל וְתִשְׁלַח וְתִקְרָא
לְיַעֲקֹב בְּנֵה הַקָּטָן וְתֹאמַר אֵלָיו הִנֵּה עֲשׂוּ
אֲחִיךָ מִתְנַחֵם לָךְ לְהַרְגֹּף כִּסִּי׃ מִגֵּן וְעֵתָה בְנֵי
שָׁמַע בְּקֻלִּי וְקוֹם בְּרַח־לָךְ אֶל־לְבֹן אָחִי
חֲרָנָה׃ מִדֵּן וַיֵּשְׁבֶת עִמּוֹ יָמִים אַחֲדִים עַד
אֲשֶׁר־תָּשׁוּב חֲמַת אֲחִיךָ כִּסִּי׃ מִהָעֵד־שׁוֹב אֶף־
אֲחִיךָ מִמָּוֶה וְשָׁכַח אֶת אֲשֶׁר־עָשִׂיתָ לוֹ
וְשִׁלַּחְתִּי וּלְקַחְתִּיךָ מִשָּׁם לָמָּה אֲשַׁבֵּל גַּם־
שְׁנֵיכֶם יוֹם אֶחָד כִּסִּי׃ מִזֶּה וְתֹאמַר רִבְקָה אֶל־
יִצְחָק קִצְתִּי בְּחַיִּי מִפְּנֵי בָנוֹת חַת אִם־לָקַח
יַעֲקֹב אִשָּׁה מִבָּנוֹת־חַת כְּאֵלֶּה מִבָּנוֹת הָאָרֶץ
לָמָּה לִּי חַיִּים כִּסִּי׃ כֹּחַ אֶ וַיִּקְרָא יִצְחָק אֶל־
יַעֲקֹב וַיְבָרֶךְ אֹתוֹ וַיְצַוֵּהוּ וַיֹּאמֶר לוֹ לֹא־תִקַּח
אִשָּׁה מִבָּנוֹת כְּנָעַן׃ בִּקְוִים לָךְ פְּדֻנָּה* אֲרָם
בֵּיתָה בְּתוֹאֵל אָבִי אֲמֹךְ וְקַח־לָךְ מִשָּׁם אִשָּׁה
מִבָּנוֹת לְבֹן אָחִי אֲמֹךְ כִּסִּי׃ גִּ וְאֵל שַׁדִּי יְבָרֶךְ וַיִּפְרֹךְ וַיִּרְבֶּךְ וְהָיִיתָ

יומי אבלי דאבא ואקטול ית
יעקב אחי: מב ואתחיה לרבקה
ית פתגמי עשו ברה רבא ושלחת
יקרת ליעקב ברה זעירא ואמרת
לה הא עשו אחור כמן לך
למקטלך: מג וכען ברי קבל מני
וקום אזיל לך לות לבן אחי
לחרן: מד ותתיב עמה יומין
זעירין עד דיתוב רוגזא דאחור:
מה עד דיתוב רוגזא דאחור מנף
ויתנשי ית די עבדת לה ואשלח
ואדברנף מתמן למה אתפל אף
תרוכון יומא חד: מו ואמרת
רבקה ליעחק עקית בחיי מן קדם
בנת חתאה אם נסיב יעקב אתתא
מבנת חתאה כאלין מבנת ארעא
למה לי חיים: א וקרא יצחק
ליעקב ובריו יתה ופקדה ואמר
לה לא תסב אתתא מבנת כנען:
ב קום אזיל לפדן ארם לבית
בתואל אבוקא דאמך וסב לך
מתמן אתתא מבנת לבן אחוקא
דאמך: ג ואל שדי יברך יתך
ויפשוך ויסגנך ותהי לכנשת

מבנות לבן אחי אמך כס"י: ג ואל שדי יברך ויפרך וירבך והיית

*תרי טעמי

רש"י

בניעקב אמר: "כאשר שכלתי, שכלתי": גם
שניכם. ואם יקום עליך ואתה תהרגנו, נעמדו בניו
ויהרגוך, ורוח הקדש נזרק בך ונתנבאה שבוים
אחד ימותו, כמו שמפרש בפרק 'המקנא לאשתו'
(סוטה יב): (מו) קצתי בחיי. מאסתי בחיי:
(ב) פדנה. כמו לפדן: ביתה בתואל. לבית
בתואל, כל תבה שצריכה למ"ד בתחלתה, הטיל
לה ה"א בסופה (יבמות יג): (ג) ואל שדי. מי שדי

(מב) ויגד לרבקה. ברוח הקדש הגד לה מה
שעשו מהרהר בלבו: מתנחם לך. נחם על האחיה
לחשב מחשבה אחרת, להתנפר לך ולהרגך.
ומדרש אגדה: כבר אתה מת בעיניו ושתה עליך
כוס של תנחומים, ולפי פשוטו: לשון תנחומים,
מתנחם הוא על הפרכות בהריגתך: (מד) אחדים.
מועטים: (מה) למה אשפל. אהיה שכולה
משניכם. למד על הקובר את בניו שקרוי שכול, וכן

שְׁבִטִין: ד ויתן לך ית בְּרַכְתָּא
דְּאֲבֵרָהִם לך ולבְּנֵיךָ עֲמִיד
לְמִירְתָּךְ ית אַרְעֵ תוֹתְבוֹתְךָ דִּי יְהִב
יְיָ לְאֲבֵרָהִם: ה ושלח יצחק ית
יַעֲקֹב וְאֵזֶל לִפְדֹּן אָרֶם לְבֶן
בֶּר בְּתוּאֵל אֲרַמָּאָה אַחוּהָא
דְּרִבְקָה אִמָּה דְיַעֲקֹב וַעֲשׂו:
ו וְחִזָּא עֲשׂו אָרִי בְרִיךְ יִצְחָק ית
יַעֲקֹב וְשִׁלַּח יְתָה לִפְדֹּן אָרֶם
לְמַסֵּב לָהּ מִתַּמֶּן אֲתָתָא כִּד בְּרִיךְ
יְתָה וּפְקִיד עֲלוּהִי לְמִימַר לָא
תִּסָּב אֲתָתָא מִבְּנַת כְּנָעַן: ז וְקָבִיל
יַעֲקֹב מִן אֲבוּהִי וּמִן אִמָּה וְאֵזֶל
לִפְדֹּן אָרֶם: ח וְחִזָּא עֲשׂו אָרִי
בִישָׂא בְּנַת כְּנָעַן כְּעִינִי יִצְחָק
אֲבוּהִי: ט וְאֵזֶל עֲשׂו לְוֹת
יִשְׁמַעֲאֵל וּנְסִיב ית מַחֲלַת בַּת

לְקַהֲל עַמִּים כִּסִּי: ד ויתן לך את־בְּרַכְתָּ
אֲבֵרָהִם לך ולְזֶרְעֶךָ אֲתָתָהּ לְרִשְׁתָּךְ אֶת־אֲרָץ
מִגֵּרֶיךָ אֲשֶׁר־נָתַן אֱלֹהִים לְאֲבֵרָהִם כִּסִּי: שביעי
ה וישלח יצחק את־יַעֲקֹב וילך פְּדֹנָה* אָרֶם
אֶל־לָבֶן בֶּן־בְּתוּאֵל הָאֲרַמִּי אֲחִי רִבְקָה אִם
יַעֲקֹב וַעֲשׂו כִּסִּי: ו וירא עֲשׂו כִּי־בָרַךְ יִצְחָק
אֶת־יַעֲקֹב וְשִׁלַּח אֹתוֹ פְּדֹנָה* אָרֶם לְקַחַת־לוֹ
מִשָּׁם אִשָּׁה בְּבָרְכוֹ אֹתוֹ וַיֵּצֵא עָלָיו לֵאמֹר
לֹא־תִקַּח אִשָּׁה מִבְּנוֹת כְּנָעַן: מַפְטִיר ו וישמע
יַעֲקֹב אֶל־אָבִיו וְאֶל־אִמּוֹ וילך פְּדֹנָה*
אָרֶם כִּסִּי: ח וירא עֲשׂו כִּי רָעוֹת בָּנוֹת כְּנָעַן
כְּעִינִי יִצְחָק אָבִיו: ט וילך עֲשׂו אֶל־יִשְׁמַעֲאֵל

*תרי טעמי

רע"י

וְאֵלֶּה שְׁנֵי חַיִּי יִשְׁמַעֲאֵל וְגו'". נמצא, יַעֲקֹב כְּשִׁמַּת
יִשְׁמַעֲאֵל בֶּן ס"ג שָׁנִים הָיָה, וְלִמְדָּנוּ מִכָּאן שֶׁנִּטְמָן
בְּבֵית עֶבֶר י"ד שָׁנָה, וְאַחֲרֵ כֵךְ הֵלֵךְ לְחָרָן, שֶׁהָרִי
לֹא שָׁהָה בְּבֵית לָבֶן לִפְנֵי לִדְתוֹ שֶׁל יוֹסֵף אֲלָא י"ד
שָׁנָה, שֶׁנֶּאֱמַר: (לִקְמָן לֵא) "עֲבַדְתִּיךָ אַרְבַּע־עֶשְׂרֵה
שָׁנָה בְּשִׁפְתֵי בְנוּתֶיךָ, וְשֵׁשׁ שָׁנִים בְּצֹאנֶיךָ", וְשֹׁכֵר
הַצֹּאן מִשְׁנוֹלֵד יוֹסֵף הָיָה, שֶׁנֶּאֱמַר: (לִקְמָן ל) "וַיְהִי
כִּאֲשֶׁר יָלְדָה רַחֵל אֶת יוֹסֵף וְגו'", וַיֹּסֵף בֶּן ל' שָׁנָה
הָיָה כְּשֶׁמָּלַךְ, וּמִשָּׁם עַד שֶׁיָּרַד יַעֲקֹב לְמִצְרַיִם ט'
שָׁנִים, ז' שָׁל שְׁבַע וּב' שָׁל רָעַב, וַיַּעֲקֹב אָמַר
לְפָרְעָה: (לִקְמָן מו) "יָמֵי שְׁנֵי מְגוּרֵי שְׁלִשִּׁים וּמֵאֵת
שָׁנָה", צֹא וְחִשְׁב: י"ד שָׁנָה שֶׁלִּפְנֵי לִדְת יוֹסֵף
וְשְׁלִשִּׁים שָׁל יוֹסֵף וְתִשְׁעֵ מִשְׁמָלָךְ עַד שֶׁבָּא יַעֲקֹב,
הָרִי נ"ג, וְכִשְׁפָּרֵשׁ מֵאֲבִיו הָיָה בֶּן ס"ג, הָרִי קי"ו
וְהוּא אוֹמֵר "שְׁלִשִּׁים וּמֵאֵת שָׁנָה", הָרִי חֲסָרִים י"ד
שָׁנִים, הֵא לְמִדָּת, שֶׁאַחֲרֵ שֶׁקָּבֵל הִבְרָכוֹת נִטְמָן
בְּבֵית עֶבֶר י"ד שָׁנִים (אֲבָל לֹא נַעֲנֵשׁ עָלֵיהֶם בְּזִכְרוֹת

בְּבִרְכוּתוֹ לְמַתְּכָרְכִין מִפִּי, וְכִרְךָ אוֹתָךְ: (ד) אֶת־
בְּרַכְתָּ אֲבֵרָהִם. שֶׁאָמַר לוֹ: "וְאֶעֱשֶׂךָ לְגוֹי גָּדוֹל",
וְהַתְּכָרְכוּ בְּזֶרְעֶךָ" יְהִי אוֹתָן בְּרָכוֹת הָאֲמוּרוֹת לךְ,
בְּשִׁבְלֶךְ, (מִמֶּךָ) יֵצֵא אוֹתוֹ הַגּוֹי וְאוֹתוֹ הַזֶּרַע
הַמְּבָרָךְ: (ה) אִם יַעֲקֹב וַעֲשׂו. אֵינִי יוֹדֵעַ מַה
מִלְּמִדָּנוּ: (ז) וַיִּשְׁמַע יַעֲקֹב. מִחֲבֵר לַעֲנִין שֶׁל
מַעֲלָה: "וַיֵּרָא עֲשׂו כִּי בָרַךְ יִצְחָק וְגו' וְכִי שִׁלַּח
אוֹתוֹ פְּדֹנָה אָרֶם", וְכִי שָׁמַע יַעֲקֹב אֶל אָבִיו וְהֵלֵךְ
פְּדֹנָה אָרֶם, וְכִי רָעוֹת בָּנוֹת כְּנָעַן, וְהֵלֵךְ גַּם הוּא אֶל
יִשְׁמַעֲאֵל: (ט) אַחֲזוֹת נְבִיּוֹת. מִמִּשְׁמַע שֶׁנֶּאֱמַר
"בַּת יִשְׁמַעֲאֵל", אֵינִי יוֹדֵעַ שֶׁהִיא אַחֲזוֹת נְבִיּוֹת?
אֲלָא לְמִדָּנוּ שִׁמַּת יִשְׁמַעֲאֵל מִשִּׁיעֲדָה לַעֲשׂו, קִדְּם
נִשְׁוֹאִין, וְהַשִּׁיָּאָה נְבִיּוֹת אַחִיָּה, וְלִמְדָּנוּ שֶׁהָיָה יַעֲקֹב
בְּאוֹתוֹ הַפָּרָק בֶּן ס"ג שָׁנִים, שֶׁהָרִי יִשְׁמַעֲאֵל בֶּן ע"ד
שָׁנִים הָיָה כְּשֶׁנּוֹלֵד יַעֲקֹב, שִׁי"ד שָׁנָה הָיָה גָּדוֹל
יִשְׁמַעֲאֵל מִיִּצְחָק, "וַיִּצְחָק בֶּן שִׁשִּׁים שָׁנָה בְּלִדְתָּ
אוֹתָם", הָרִי ע"ד, וְשִׁנּוּתוֹ הָיָה קל"ז, שֶׁנֶּאֱמַר:

יִשְׁמַעְאֵל בַּר אַבְרָהָם אֲחֵתָהּ
 דְּנָבִיאוֹת עַל נְשׁוּהִי לָהּ לְאַנְתּוֹ:
 ס ס ס

וַיִּקַּח אֶת־מַחְלָתָא בַּת־יִשְׁמַעְאֵל בֶּן־אַבְרָהָם
 אֲחֹת נְבִיאוֹת עַל־נְשָׁיו לוֹ לְאִשָּׁה כַּסִּי: ססס

ק"ו פסוקים, על"ו סימן

רע"י

הַתּוֹרָה, שְׁהָרִי לֹא פָּרַשׁ יוֹסֵף מֵאֲבִיו אֲלָא כ"ב שָׁנָה, דְּהִינּוּ מִי"ז עַד ל"ט, כְּנֶגֶד כ"ב שְׁפָרַשׁ יַעֲקֹב מֵאֲבִיו וְלֹא כְּפָדוֹ, וְהֵם כ' שָׁנִים בְּבִית לָבֶן וּשְׁתֵּי שָׁנִים שְׁשָׁה בְּדֶרֶךְ, כְּדַכְתִּיב: (לִקְמֹן לֵג) וַיִּבֶן לוֹ בֵּית וּלְמִקְנֵהוּ עֲשָׂה סְפוֹת, וּפְרָשׁוּ רַבּוּתֵינוּ זְכוּרֵנָם לְבָרְכָה מְזָה הַפְּסוּק, שְׁשָׁה י"ח חֲדָשִׁים בְּדֶרֶךְ, דְּבִית הָנָה בִּימּוֹת הַגְּשָׁמִים וְסְפוֹת הָיוּ בִּימּוֹת הַחֶמֶה וּלְחֻשְׁבוֹן הַפְּסוּקִים שְׁחֻשְׁבוֹנוֹ לְעִיל מִשְׁפָּרַשׁ מֵאֲבִיו עַד שְׁיָרֵד לְמַצְרַיִם שְׁהָרִי בֶּן ק"ל שָׁנָה, שְׁשָׁם אָנוּ מוֹצְאִים עוֹד י"ד שָׁנִים, אֲלָא וְדַאי נְטֻמֵּן בְּבִית עֶבֶר בְּהִלְכָתוֹ לְבִית לָבֶן לְלַמֵּד תּוֹרָה מִמֶּנּוּ, וּבְשָׁכִיל זְכוּת הַתּוֹרָה לֹא נַעֲנֵשׁ עָלֵיהֶם, וְלֹא פָּרַשׁ יוֹסֵף מִמֶּנּוּ אֲלָא כ"ב שָׁנָה, מְדָה כְּנֶגֶד מְדָה. עַד כָּאן מִצְאָתִי בְּרַשִׁי יִשְׁן): עַל־נְשָׁיו. הוֹסִיף רְשָׁעָה עַל רְשָׁעָתוֹ (רְצָה לוֹמַר: מְרֻשָּׁעַת עַל מְרֻשָּׁעִיּוֹת שְׁהָרִי לוֹ כָּבֵר, וְקָל לְהַבִּין), שְׁלֹא גִרַשׁ אֶת הָרֵאשׁוֹנוֹת: חֶסֶלֶת פִּרְשֵׁת תּוֹלְדוֹת

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׁם מִשָּׁה לְפָנַי בְּנִי יִשְׂרָאֵל:

עִזְיָחִים הֵינּוּ לְמַחְזִיקִים בָּהּ, וְתַמְכִּיָּה מֵאֲשֶׁר. דְּרָכִיָּה דְּרָכִיָּה, וְכָל־נְתִיבָתֶיהָ שְׁלוֹם. אַרְךְ יָמִים בִּימִינָהּ, בְּשִׁמְאֻלָּהּ עֶשֶׂר וְכַבּוֹד. יֵי חֶפֶץ לְמַעַן צְדָקוֹ, וְגִדִּיל תּוֹרָה וְיֹאדִיר:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

אגרות קודש

ב"ה, ר"ח כסלו, תש"כ

ברוקלין.

הרה"ג הרה"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ וכו'

מו"ה יעקב שי

שלום וברכה!

... תקותי אשר מנצלים ימי חדש זה, הוא חדש הנסים והגאולה, ובו ראש השנה לתורת החסידות ודרכי החסידות, והרי נכלל זה גם בראש החדש (שלכן נקרא ראש ולא תחלה, וכהביאור בהשם ראש השנה), ובפרט שהרי במחנה הטי' מקום מרכזי לכו"כ ישיבות, וע"פ השמועה מורגש מפנה בין בני הישיבות לשמוע (דערהערן) בהנוגע לפנימיות התורה שבדורנו נתגלתה בתורת החסידות.

בכבוד ובברכה לבשו"ט.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגולל הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפני

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנָבִיאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם
הַנֶּאֱמָרִים בְּאֵמַת בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבַמֶּשֶׁה עֲבָדוֹ וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ
וּבְנָבִיאֵי הָאֵמַת וְצִדִּיק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפני המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הזקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

הפטרה לפרשת תולדות במלאכי פרק א"ב

א אֵל מִשְׁאֵל דְּבַר־יְהוָה אֶל־יִשְׂרָאֵל בֶּיַד מַלְאָכָיו: ב אֶהְבֹּתִי אֶתְכֶם אָמַר יְהוָה וְאִמְרַתֶּם בְּמֶה אֶהְבֹּתֵנוּ הֲלוֹא־אֵל עֲשׂוֹ לַעֲקֹב נֶאֱמַר־יְהוָה וְאֶהֱבֵ אֶת־עֵקֶב: ג וְאֶת־עֲשׂוֹ שְׁנֵאתִי וְאֶשִׁים אֶת־הָרִיו שְׁמִמָּה וְאֶת־נַחֲלָתוֹ לַתְּנוֹת מִדְּבַר: ד כִּי־תֹאמַר אֲדֹם רָשָׁעֵנוּ וְנָשׁוּב וְנִבְנֶה חֲרֻבֹת כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת הֵמָּה יִבְנוּ וְאֲנִי אֶהְרֹם וְקִרְאוּ לָהֶם גְּבוּל רָשָׁעָה וְהָעָם אֲשֶׁר־זָעַם יְהוָה עַד־עוֹלָם: ה וְעֵינֵיכֶם תִּרְאִינָה וְאַתֶּם תֹּאמְרוּ יִגְדֹּל יְהוָה מֵעַל לְגְבוּל יִשְׂרָאֵל: ו בֶּן יִכְפָּד אֲב וְעַבְדֹּ אֲדָנָיו וְאִם־אֲב אֲנִי אֵינִי כְבוֹדִי וְאִם־אֲדֹנִים אֲנִי אֵינִי מוֹרְאִי אָמַר: ז יְהוָה צְבָאוֹת לָכֶם הַכְּהֵנִים בּוֹזֵי שְׁמִי וְאִמְרַתֶּם בְּמֶה בּוֹזֵנוּ אֶת־שְׁמִי: ח מְגִישִׁים עַל־מִזְבְּחִי לֶחֶם מְגָאֵל וְאִמְרַתֶּם בְּמֶה גִּאֲלֻנּוֹךְ בְּאִמְרַתְכֶם שְׁלַחַן יְהוָה נִבְזָה הוּא: ט וְכִי־תִגְשׁוּן עוֹר לְזִבְחֵ אֵין רָע וְכִי תִגְשׁוּ פֶסַח וְחֹלָה אֵין רָע הַקְרִיבֵהוּ נָא לַפֶּחֶתְךָ הִירְצֶךָ אוֹ הִישָׂא פָנֶיךָ אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת: י וְעַתָּה חֲלוּ־נָא פְנֵי־אֵל וַיַּחֲנֵנוּ מִיָּדְכֶם הִיֹּתָה זֹאת הִישָׂא מַכֶּם פָּנִים אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת: יא מִי גִם־כָּפְכֶם וַיִּסָּר דִּלְתֵּים וְלֹא־תֹאִירוּ מִזְבְּחִי חֲנָם אֵין־לִי חֶפֶץ בָּכֶם אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת וּמִנְחָה לֹא־אַרְצָה מִיָּדְכֶם: יב כִּי מִמִּזְרַח־שָׁמֶשׁ וְעַד־מִבּוֹאֹ גְדוֹל שָׁמַי בְּגוֹיִם וּבְכָל־מְקוֹם מְקַטֵּר מִגֵּשׁ לְשָׁמִי וּמִנְחָה טְהוֹרָה כִּי־גְדוֹל שָׁמַי בְּגוֹיִם אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת: יג וְאַתֶּם מַחֲלִלִים אוֹתוֹ בְּאִמְרַתְכֶם שְׁלַחַן אֲדָנִי מְגָאֵל הוּא וְנִיבֹ נִבְזָה אֲכָלוּ: יד וְאִמְרַתֶּם הִנֵּה מִתְלַאֵה וְהַפְחַתֶּם אוֹתוֹ אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת וְהִבֵּאתֶם גִּזּוֹל וְאֶת־הַפֶּפֶחַ וְאֶת־הַחֹלֶה וְהִבֵּאתֶם אֶת־הַמִּנְחָה הָאֲרֶצָה אוֹתָהּ מִיָּדְכֶם אָמַר יְהוָה: טו וְאֶרְוֹר נֹכַח וַיֵּשׁ בְּעֶדְרוֹ זָכַר וְנָדַר וְזָבַח מִשְׁחַת לְאֲדָנִי כִי מֶלֶךְ גְּדוֹל אֲנִי אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת וְשָׁמִי נֹרָא בְּגוֹיִם:

ב א וְעַתָּה אֲלִיכֶם הַמִּצּוֹה הַזֹּאת הַכְּהֵנִים: ג אִם־לֹא תִשְׁמָעוּ וְאִם־לֹא תִשְׁיָמוּ עַל־לֵב לַתֵּת כְּבוֹד לְשָׁמִי אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת וְשְׁלַחְתִּי בָכֶם אֶת־הַמְּאֹרָה וְאֶרְוֹתִי אֶת־פְּרָכוֹתֵיכֶם

וְגַם אֲרוֹתֶיהָ כִּי אֵינְכֶם שָׁמַיִם עַל־לֵב: גִּהְנִי גַעַר לָכֶם אֶת־הַזֶּרַע וְזֵרִיתִי פָרֶשׁ עַל־פְּנֵיכֶם
פָּרֶשׁ חֲגִיכֶם וְנִשְׂא אֶתְכֶם אֵלָיו: הַיִּדְעֶתֶם כִּי שְׁלַחְתִּי אֵלֵיכֶם אֶת הַמַּצּוֹה הַזֹּאת לַהֲיוֹת
בְּרִיתִי אֶת־לֹא אֶמַר יְהוָה צְבָאוֹת: הַבְּרִיתִי | הֵיטָה אֱתוֹ הַחַיִּים וְהַשְׁלֹם וְאַתָּנִם־לֹא מוֹרָא
וַיִּירָאֵנִי וּמִפְּנֵי שְׁמִי נָחַת הָוָא: וְתוֹרַת אֱמֶת הֵיטָה בְּפִיהוּ וְעוֹלָה לֹא־נִמְצָא בְּשִׁפְתָיו
בְּשָׁלוֹם וּבְמִישׁוֹר הִלָּךְ אֱתִי וְרָבִים הַשֵּׁיב מֵעֶזְרָא: וְכִי־שִׁפְתִי כִהֵן יִשְׁמְרוּ־דַעַת וְתוֹרָה יִבְקֹשׁוּ
מִפִּיהוּ כִּי מִלֶּאךָ יְהוָה־צְבָאוֹת הוּא:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, אֱלֹהֵינוּ מִלֶּךְ הָעוֹלָם, צוֹר כָּל הָעוֹלָמִים, צָדִיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת,
הָאֵל הַנֶּאֱמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַּבֵּר וּמַקְשֵׁם, שֶׁכָּל דְּבָרָיו אֱמֶת
וְצֶדֶק: נֶאֱמָן, אַתָּה הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדָבָר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ
אֲחֹר לֹא יָשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מִלֶּךְ נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הָאֵל
הַנֶּאֱמָן בְּכָל דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיֵּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפֶּשׁ תוֹשִׁיעַ וּתְשַׁמַּח בְּמַהֲרָה
בְּיָמֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ. מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָה:

שְׂמַחֲנוּ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, בְּאֵלֵיהוּ הַנְּבִיא עֲבָדְךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֲךָ,
בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיַּגֵּל לִבָּנוּ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנָּחֲלוּ עוֹד
אַחֲרֵים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בְשֵׁם קִדְשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שֶׁלֹּא יִכָּפֶה גֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:
בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מֶגֶן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שֶׁנִּתְּתָ לָנוּ
יְיָ אֱלֹהֵינוּ לְקִדְשָׁהּ וּלְמִנוּחָהּ, לְכָבוֹד וּלְתַפְאֶרֶת. עַל הַכֹּל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ
אֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ. יִתְבָּרַךְ שְׁמֲךָ בְּכֹל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם
וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

לוח זמנים לשבוע פרשת תולדות בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

כל הזמנים הם על פי השעון הרגיל, במדינות בהם נהוג "שעון קיץ" (גם בישראל), צריך להוסיף שעה בתאריכים בהם נהוג שעון הקיץ.

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
באר שבע	16:12	16:17	08:15	08:19	08:47	08:51	09:41	09:44	16:43	16:41	17:08	17:07	16:24	17:17
חיפה	16:14	16:19	08:16	08:20	08:48	08:52	09:41	09:44	16:39	16:37	17:04	17:03	16:08	17:13
ירושלים	16:09	16:14	08:14	08:18	08:45	08:49	09:39	09:42	16:42	16:40	17:07	17:06	16:01	17:14
תל אביב	16:14	16:20	08:16	08:20	08:49	08:52	09:42	09:45	16:40	16:39	17:06	17:05	16:21	17:16
אוסטריה וינה	07:09	07:17	08:51	08:57	09:23	09:28	10:09	10:13	16:13	16:08	16:45	16:41	15:56	17:00
אוסטרליה מלבורן	04:51	04:49	07:55	07:55	08:27	08:27	09:40	09:41	19:23	19:29	19:51	19:57	19:11	20:11
אוקראינה אודסה	07:07	07:15	08:51	08:56	09:23	09:28	10:10	10:14	16:19	16:16	16:51	16:47	15:58	16:51
אוק. דנייפרופטרובסק	06:55	07:03	08:36	08:41	09:08	09:13	09:54	09:58	15:57	15:52	16:29	16:25	15:34	16:29
אוקראינה ז'יטומיר	07:29	07:38	09:06	09:11	09:39	09:44	10:23	10:27	16:14	16:09	16:48	16:44	15:52	16:48
אוקראינה קייב	07:21	07:30	08:59	09:04	09:31	09:36	10:15	10:19	16:07	16:02	16:41	16:37	15:45	16:41
אוקראינה דונייצק	06:43	06:51	08:25	08:30	08:57	09:02	09:43	09:47	15:47	15:43	16:19	16:16	15:26	16:20
איטליה מילאנו	07:30	07:37	09:16	09:20	09:48	09:52	10:35	10:39	16:49	16:46	17:20	17:17	16:28	17:31
אקוואדור קיטו	05:49	05:50	08:23	08:25	08:53	08:54	09:55	09:57	18:13	18:15	18:34	18:37	17:56	18:41
ארגנטינה ב. איירס	05:33	05:32	08:32	08:32	09:05	09:05	10:17	10:17	19:47	19:53	20:14	20:20	19:34	20:34
ארגנטינה ברילוצ'ה	06:04	06:01	09:15	09:15	09:46	09:45	11:01	11:02	21:00	21:07	21:30	21:37	21:01	21:41
ארה"ב בולטימור	06:57	07:03	08:50	08:54	09:23	09:27	10:13	10:16	16:49	16:47	17:17	17:15	16:29	17:54
ארה"ב ברוקלין נ.י.	06:49	06:55	08:42	08:46	09:14	09:18	10:03	10:07	16:36	16:34	17:05	17:02	16:16	17:14
ארה"ב ג'רסי	06:50	06:56	08:42	08:46	09:14	09:18	10:04	10:07	16:36	16:33	17:04	17:02	16:15	17:14
ארה"ב דטרויט	07:29	07:36	09:20	09:25	09:52	09:56	10:41	10:44	17:08	17:06	17:37	17:35	16:48	17:47
ארה"ב היוסטן	06:50	06:55	08:55	08:58	09:27	09:30	10:21	10:24	17:26	17:25	17:51	17:50	17:07	18:00
ארה"ב לוס אנג'לס	06:29	06:35	08:31	08:34	09:02	09:06	09:55	09:58	16:49	16:48	17:15	17:14	16:30	17:24
ארה"ב מיאמי	06:42	06:47	08:50	08:53	09:23	09:26	10:18	10:20	17:32	17:32	17:56	17:56	17:14	18:06
ארה"ב ניו הייבן	06:48	06:54	08:38	08:42	09:11	09:15	10:00	10:03	16:29	16:26	16:57	16:55	16:08	17:09
ארה"ב שיקאגו	06:45	06:52	08:38	08:42	09:09	09:13	09:58	10:02	16:29	16:26	16:58	16:55	16:09	17:06
בוליביה לה פאס	05:40	05:40	08:29	08:30	08:58	08:59	10:05	10:06	18:58	19:01	19:21	19:25	18:43	19:29
בלגיה אנטוורפן	08:10	08:19	09:45	09:51	10:17	10:23	11:01	11:06	16:47	16:42	17:22	17:17	16:25	17:35
בלגיה בריסל	08:08	08:17	09:44	09:50	10:16	10:22	11:01	11:05	16:50	16:45	17:24	17:20	16:28	17:37
בלרוס ליובאוויטש	07:39	07:49	09:07	09:13	09:38	09:45	10:20	10:24	15:46	15:40	16:24	16:19	15:22	16:23
ברזיל ס. פאולו	05:07	05:06	07:57	07:57	08:28	08:29	09:36	09:37	18:40	18:44	19:04	19:08	18:25	19:16
ברזיל ריו דה ז'נרו	04:54	04:53	07:43	07:44	08:15	08:15	09:23	09:24	18:25	18:29	18:49	18:54	18:11	19:01
בריטניה לונדון	07:28	07:37	09:04	09:09	09:35	09:41	10:19	10:23	16:06	16:01	16:40	16:36	15:43	16:53
בריטניה מנצ'סטר	07:45	07:55	09:17	09:23	09:48	09:54	10:31	10:35	16:05	15:59	16:42	16:37	15:42	16:55
גרמניה ברלין	07:39	07:48	09:12	09:18	09:44	09:50	10:27	10:31	16:06	16:01	16:42	16:38	15:44	16:42
גרמניה פרנקפורט	07:47	07:55	09:26	09:31	09:57	10:02	10:42	10:46	16:37	16:32	17:10	17:06	16:15	17:10
הודו בומביי	06:48	06:52	06:48	06:52	09:35	09:38	10:32	10:34	18:02	18:02	18:25	18:25	17:44	18:29
הודו פונה	06:42	06:46	08:58	09:00	09:29	09:32	10:27	10:29	18:00	18:00	18:23	18:23	17:42	18:27
הונגריה בודפשט	06:57	07:05	08:39	08:44	09:12	09:17	09:58	10:02	16:03	15:59	16:35	16:31	15:42	16:35
טורקיה אינסטמבול	06:58	07:05	08:50	08:54	09:22	09:27	10:12	10:15	16:43	16:40	17:11	17:09	16:22	17:13
יוון אתונה	07:11	07:17	09:07	09:11	09:39	09:43	10:30	10:33	17:12	17:10	17:39	17:37	16:52	17:41
מולדובה קישינב	07:17	07:25	08:59	09:04	09:32	09:37	10:18	10:22	16:25	16:21	16:56	16:53	16:03	16:57

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
מקסיקו מ. סיטי	06:42	06:45	09:01	09:03	09:30	09:33	10:28	10:31	18:05	18:05	18:28	18:28	17:47	18:32
ניו-זינלנד קרייטצ'רץ	04:46	04:43	07:56	07:55	08:29	08:28	09:45	09:45	19:46	19:53	20:18	20:25	19:34	20:29
נפאל קטמנדו	06:25	06:29	08:35	08:38	09:05	09:09	10:00	10:03	17:15	17:15	17:40	17:39	16:57	17:43
סינגפור סינגפור	06:46	06:48	09:14	09:16	09:47	09:49	10:48	10:50	18:56	18:58	19:18	19:20	18:39	19:24
פולין ורשא	07:06	07:15	08:41	08:46	09:12	09:18	09:56	10:00	15:38	15:33	16:14	16:09	15:16	16:13
פרו לימה	05:30	05:31	08:08	08:09	08:41	08:42	09:45	09:47	18:19	18:22	18:42	18:45	18:04	18:49
צרפת ליאון	07:47	07:55	09:33	09:38	10:05	10:10	10:52	10:56	17:07	17:03	17:37	17:34	16:46	17:48
צרפת פריז	08:08	08:16	09:49	09:54	10:20	10:26	11:06	11:10	17:06	17:02	17:39	17:35	16:44	17:50
קולומביה בוגוטה	05:38	05:40	08:08	08:11	08:38	08:40	09:40	09:42	17:48	17:50	18:10	18:12	17:32	18:16
קנדה טורונטו	07:18	07:25	09:07	09:12	09:39	09:44	10:27	10:31	16:50	16:47	17:19	17:17	16:29	17:30
קנדה מונטריאול	07:01	07:08	08:47	08:52	09:19	09:23	10:06	10:10	16:20	16:17	16:51	16:48	15:59	17:02
קפריסין לרנקה	06:26	06:32	08:24	08:28	08:57	09:01	09:49	09:52	16:37	16:35	17:03	17:02	16:18	17:06
רוסיה מוסקבה	08:15	08:25	09:43	09:49	10:13	10:20	10:54	10:59	16:17	16:10	16:56	16:50	15:53	17:08
רוסיה רוסטוב(נא-דון)	07:34	07:42	09:16	09:21	09:49	09:54	10:35	10:39	16:41	16:37	17:13	17:09	16:20	17:13
שווייץ ציריך	07:37	07:45	09:21	09:26	09:52	09:57	10:39	10:43	16:48	16:44	17:19	17:16	16:26	17:29
תאילנד בנקוק	06:19	06:22	08:37	08:40	09:10	09:12	10:08	10:10	17:50	17:51	18:12	18:13	17:32	18:17

בלוח זה, הזמנים חושבו על פי "סדר הכנסת שבת" ופסקי אדמוה"ז בסידורו. (פרט לסוף זמן קריאת שמע לשיטת המג"א).

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות – כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:
יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצמידנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכל פלאויב ואורב ולסטים וחיות רעות בדרך ומכל פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל־פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

בחסות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו שרה (אולגה) בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי, אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

FAX: (972) 3 9606761

ת.ד. 2 כפר חב"ד 72915 ישראל - P.O.B 2 Kfar Chabad 72915 Israel

E-mail: Chish@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il 08-8502772 פקס

Dvar Malchus
Issue # 00140
23/11/2008